859.009
H34

B. P. HASDEU

OPERE

IV

Ediţie critică de
STANCU ILIN
şi
I. OPRIŞAN

DRAMATURGIA

1691

ACADEMIA ROMÂNĂ
FUNDAŢIA NAŢIONALĂ PENTRU ŞTIINŢĂ ŞI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU"
Bucureşti • 2003

Redactor: DACIANA VLĂDOIU
Tehnoredactor: VASILE CIUCĂ

CARTEA A APĂRUT CU SPRIJINUL
MINISTERULUI CULTURII ŞI AL CULTELOR

ISBN 973-7934-07-5

DIN VOLUME

RĂZVAN ŞI VIDRA

POEMĂ DRAMATICĂ ÎN CINCI CÂNTURI

Mărirea deşartă şi iubirea de argint, acestea sunt neşte neputinţe iuţi ale sufletului...

MITROP. TEOFIL, *Cazania*, 1644

DEDICAŢIUNE

Soţiei mele
IULIA PETRICEICU-HASDEU

Cumplita sărăcie ş-invidia vicleană
Dănţau în jurul meu:
În inimă durere, şi-o lacrimă pe geană,
Şi-n piept suspinul greu!

Tu însă, ca o lampă rămasă mângâiere
Când faclele s-au stins,
Cu-o rază de iubire sorbeai acea durere,
Secai amarul plâns!

Suspinul singur numai îmi sta mereu în cale:
Oftam făr' să voiesc,
Ca umbrele, ce-n faţa luminei matinale
De noapte ne-amintesc!

În zilele acelea de sumbră poezie,
Cu-o mână-n mâna ta,
Am scris această dramă, ce-n viaţă-mi o să fie
Ca floarea „nu m-uita"!

În stalactit se-ncheagă o undă, picurată
P-o stâncă nencetat:
Aşa oftarea-mi lungă aice-i închegată
Suspin cristalizat!

Mânia mizantroapă a omului în goană,
Sarcasmul infernal,

Le vezi în astă carte, înfipte-ntr-o icoană
Cu vârful de pumnal!

Şi cui să-nchin eu oare, când timpul se răzbună,
Ecoul amorţit
Din nemilosul viscol pe care împreună
Atunci l-am resimţit?

O tu, ce chiar suspinul îl împărţeai cu mine,
Făcându-l mai uşor:
Tăiai oftarea-ntreagă în două mici suspine,
Unite prin amor!...

B.P.H.

CÂNTUL I

UN ROB PENTR-UN GALBEN

„În Moldova au cei mici despre cei mari acest obicei de pier fără judeţ, fără vină, şi fără samă. Singuri cei mari judecători, singuri pârâşi şi singuri plinitori legii. Şi de acest obicei Moldova nu scapă..."

URECHE, sub anul 1564

FEŢELE:

RĂZVAN, ţigan dezrobit
SBIEREA, boier bătrân
TĂNASE, cerşitor
BAŞOTĂ, mare vătav
DASCĂLUL
TÂRGOVEAŢA I
TÂRGOVEAŢA II
TÂRGOVEAŢA III
TÂRGOVEAŢA IV
TÂRGOVEŢUL I
TÂRGOVEŢUL II
TÂRGOVEŢUL III
FATA I
FATA II
SLUJITORII de la vătăvie

O piaţă în Iaşi, în fund o biserică, mai încoace o piatră, în laturi case.

TĂNASE
(şezând pe piatră)

Miluieşte-mă, jupâne! Dumnezeu va da-nzecit
Sufletelor ce se-ndură de-un sărman nenorocit!

SBIEREA
(oprindu-se în drum)

Cum? Ce spui? La sută mia? O camătă minunată!
De-ar fi astfel, toată starea-mi eu ți-aș da-o chiar îndată...
Să știi însă că dând una, n-o mai vezi, n-o mai găsești...

TĂNASE
(sculându-se)

Miluiește-mă, jupâne, cu ce singur socotești!
Ș-un bănuț o să-mi ajungă... Iată, de trei zile-n gură
N-am luat un pic de pâine, n-am avut o fărmitură...

SBIEREA

De trei zile? Ce minciună!... Ș-apoi cine-i vinovat?
Pentru mine e totuna, de-ai mâncat sau n-ai mâncat...
Un bănuț! Cum nu! E lesne!... Bănișorii nu s-aruncă.
Decât cerșitor, mai bine ia toporul și la muncă.

(Răzvan se arată în fund și se oprește din dosul lui Sbierea.)

TĂNASE

Vai, jupâne! vai, jupâne!... Nu cerșește un român,
Nu cerșește cât mai are un pai de nădejde-n sân!
Nici eu nu cerșeam, jupâne, pe când aveam vitișoare,
Ș-un pământ cât trage plugul, ș-o prispuliță la soare;
Dar vecinii, din rea pismă, la judecată m-au tras,
Ș-acum iată-mă-s, jupâne, gol pe poduri am rămas!...
Copilașii plâng de foame...

SBIEREA

Copilașii!...Vrea să zică
Tu ești un nebun de frunte? După ce n-ai chiar nemică,
Te mai apuci de prăsilă... Auzi! Îi trebui copii!
Un neam de netoți... Dă-mi pac e! Ducă-se pe la pustii!...

TĂNASE
(așezându-se)

Of, of, of!... Și tu, jupâne, o să dai de vreo ispită!

(Sbierea face trei cruci mari denaintea bisericii și se depărtează, fără a băga de seamă că i-a căzut o pungă din chimir.)

RĂZVAN

Așa cruci evlavioase, așa față răstignită,
Așa-nchinăciuni plecate, până la brâu și mai jos,
Nu făcea nici Sfântul Petre, nici însuși Domnul Hristos!...
Bre! Jupânul ăsta crede că drept la rai o să meargă,
Pe când dracii după dânsul cu limba scoasă aleargă!...

(Face câțiva pași și ridică de jos punga.)

Aoleu! O punguliță!... Ba-i un săculeț cam greu!...
Îl va fi pierdut boierul cel cu zor de Dumnezeu...
Măi, oprește-te, jupâne!... Stăi, jupâne, de m-ascultă!...

SBIEREA
(din afară)

La naiba! Ți-am spus o dată că nu-mi place vorbă multă!
Un singur pas nu poți face făr' să dai de vrun calic!...
Fugi! N-am bani! N-am o groșiță! N-am nemic, nemic, nemic!

RĂZVAN

Nemic n-are sărăcuțul! Așa zice!... Prin urmare,
Omul neputând să piarză lucrul ce nu-l are,
Punga nu-i a lui. Atuncea... fie dar a cui o vrea,
De vreme ce toată lumea mi se leapădă de ea...

(Numără: „Unu... cinci... opt...")

Douăzeci, şi toţi cu găuri! Parc-ar fi să-mi povestească
Cum se dezmierdau, sărmanii, în salba sărbătorească,
Pe-un grumaz de ţărăncuţă, grăsuliu şi răsfăţat,
Pân' ce gheara ciocoimii din carne i-au înhăţat!...
De-ar avea banii o limbă, lucrurile ce ne-ar spune
Pe mulţi albi i-ar face negri, ca cel mai negru tăciune...
Nu! Eu nu vreau astă pungă!... Şi chiar foame de mi-ar fi,
Pâinea astfel cumpărată mă tem că m-ar otrăvi!...
Moşule!

TĂNASE

Ce vrei?

RĂZVAN

Jupânul nu ţi-a dat lescaie frântă?
Uite! Eu îţi dau o pungă... Scoală, moşule, şi cântă!

TĂNASE

De la un ţigan pomană?

RĂZVAN

Dec! Şi totuşi pe boier,
De-ţi da o scârbă de-aramă, tu l-ai fi urcat în cer?

TĂNASE

E român, oricum...

RĂZVAN

Jupânul e român? Vai, ce ocară!
Te-nşeli, moşule! El este piatră, lemn, strigoi sau fiară,
Dar numai român nu-l cheamă, că mult mai român sunt eu!...
Nu căta că-ţi pare searbăd şi pârlit obrazul meu!...
Că nici noaptea nu-i bălană, dar pământul odihneşte;
Că şi pâinea de secară este neagră, dar hrăneşte!
Ş-apoi, moşule, eu unul nu-s ţigan de rând, mă jur.

Nu, nu, crede-mă. În pieptu-mi bate suflet de vultur.
Măiculiţa fu româncă...

TĂNASE

Moldoveancă?

RĂZVAN

Se-nţelege.

TĂNASE

Moldoveancă? Ce-auz, Doamne! Dar asta-i o fărădelege:
Unde s-au aflat
Că s-a-mpreunat
Corbi cu turturele
Şerpi cu floricele,
Urşi cu căprioare
Şi norii cu soare? ...
O porumbiţă să-ndure un bărbat cioroi...

RĂZVAN

Taci, măi!
Că simţesc cum intră-n mine şaptezeci de năbădăi!...
N-atinge ţărâna mamei, că nu mai ştiu ce-o să fie!
Mi se-ntâmplă multe pozne, când sunt cuprins de mânie.
Eu nu-s ţigan... ţi-am mai spus-o!... Nu mă mai tot zăpăci!...
Mai pe scurt, na, iată banii!... Pleacă dracului de-aci!

TĂNASE

De la un şerb nu voi cere, nu voi lua niciodată:
Ursita-mi e neferice, dar a ta-i chiar blestemată.
De mi-ar fi să mor de foame, mâna mea n-o voi păta,
Primind milă dintr-o mână, care... nici ea nu-i a ta!

RĂZVAN

Eu şerb? dar bată-te focu, mitropolitul Năstase
Nu ştii oare că la moarte-i pe toţi robii săi iertase?...
Singurul vlădică-n lume, sau cel puţin la români,
Care nu voia ca fraţii să fie slugi şi stăpâni,
Fiind tot un os ş-o carne... Aşa scris-au în diată,
Poruncind să plece slobozi toţi ţiganii săi deodată;
Toţi, moşule, pân' la unul, bărbaţi, copii şi muieri...
S-a spart lanţul! De-atunci, iată, două ierni şi două veri
Eu zbor în stânga şi-n dreapta, ca voioasa ciocârlie
Pe care n-o mai popreşte ferecata colivie.

TĂNASE

Eşti ţigan pe jumătate, nu eşti rob...

RĂZVAN

Asta-i nemic.
Mai este ceva. Văzut-ai?...

TĂNASE

Ce?

RĂZVAN

Un ţigan grămătic?

TĂNASE

Grămătic? nu!... nu, băiete... N-am văzut, căci nu se vede,
Şi chiar de-aş vedea cu ochii, pare-mi-se că n-aş crede.

RĂZVAN

Ţiganii sunt tot ce-ţi place; şelari, fierari, potcovari...

TĂNASE

Calâi...

RĂZVAN

Adecă, nu-i vorbă, nici calâii nu sunt rari!
Dar grămătici, ba... Ei bine! Numai singur eu supt soare,
Dintre mii de ţigănime, ştiut-am să-nvăţ scrisoare,
Sârbească şi românească, încât ajunsei de mic
În casa mitropoliei cel mai isteţ grămătic...
Grămătic, moşule dragă!... Acuma ia dară banii,
Şi te rog a nu mă pune într-un hal cu toţi ţiganii...

TĂNASE

Dar aceşti bani, măi băiete, vor fi un lucru... furat.

RĂZVAN

Aşa-i! Tocmai! Ai dreptate! Ai vorbit adevărat!
Toţi banii din ţara noastră poartă, moşule, pe sine
Semnul furilor ce-i pradă, printre lacrimi şi suspine,
De la noi, de la opincă, de la omul cel sărman,
Ş-apoi nu vor să ne-arunce în obraz un gologan!
Zburători ce sug în umbră! Javre, moşule, de-acelea
La cari omenească-ţi pare numai faţa, numai pielea,
Iar sufletul pe dobândă fu luat de la Satan,
Cu tocmeală să se-ntoarcă mai murdar şi mai viclean!

TĂNASE

Bine, bine spui, băiete!...

RĂZVAN

Lucru furat! ai dreptate!
Însă n-oi fi eu acela care va prăda pe-un frate!
Mama, buna măiculiţă, din mormânt ar tresări,
De-ar şti că-n pieptu-mi se mişcă păcatul de-a tâlhări!...
Dar la naiba frunza verde! Ce să mai tocăm degeabă?

Iată banii, mulțumește, du-te, caută-ți de treabă!
Află, moșule, atâta: fie banii chiar furați,
Copilașii tăi te-așteaptă fără pită și-nsetați!...

TĂNASE

(luând punga și sculându-se)

Bogdaproste, măi băiete!... Bogdaproste! Rău îmi pare
Ca să văz o lighioană cu-n suflet atât de mare!
De-ai fi român, cale-vale! Dar țigan, păcat! păcat!
Tat' tău o fi fost, băiete, o groază de blăstămat
De-au întortocheat pe mă-ta în lingușirile lui...
Multe dragostea mai face pe fața pământului!
E curat un fel de boală, ce de noi când se lipește,
Pe român mi-l țigănește, pe țigan mi-l românește,
Toate lucrurile-n lume cu susul le pune-n jos:
Îngerul urât se pare. Ucigă-l-crucea frumos!...
Dar eram să uit, băiete, de-a te-ntreba cum te cheamă?

RĂZVAN

Pe mine Răzvan... Smaranda chema pe drăguța mamă;
Muri an... ba nu! trăiește! trăiește-n cugetul meu,
Și va trăi totdauna, până voi trăi și eu!...

TĂNASE

Dumnezeu să mi-te-ajute, precum tu m-ajuți pe mine;
Zilele tale să curgă tot zile lungi și senine;
Iar nevoia să doboare pe-oricine-ți va fi dușman!...
Rămâi sănătos, băiete!... Ce păcat că ești țigan!...
(Pleacă murmurând: „Răzvan, Răzvan, Răzvan..." apoi se întoarce.)
Știi ce? Mi-am luat de samă... Nu-mi trebuie punga-ntreagă.
Mi-ajunge ș-un singur galben, zău așa, Răzvane dragă!
Mai sunt mulți săraci, băiete, și eu n-aș vrea de prisos,
Pe când se zbuciumă frații, simțind cuțitul la os!
(Scoțând punga.)
Na!...

RĂZVAN

Dar, moșule...

TĂNASE

Ascultă, nu mai face vorbă lungă!
Mai împarte tu ș-altora pâine din această pungă.
(Ia un galbân și dă sacul lui Răzvan.)
Fă pe gândul meu, căci altfel, zău, nu primesc nici un ban...
Acuma, mă duc, băiete... Mare păcat că-i țigan!...
(Iese.)

RĂZVAN

Bietul om!... Ce fudulie! Ce vorbe late! Ce toană!
Cineva, privind, l-ar crede că-i un împărat în goană!
Ce despreț! D-abia ne vede... Taica lui n-a fost țigan!...
(Se uită în jur cu pază, apoi scoate din sân o hârtie.)
Lumea-și bate joc de mine! Râde lumea de Răzvan!...
O să râz și eu de lume... Da, vom râde fiecare:
Ea de mine cu trufie, eu de dânsa cu turbare!...
(Lipește hârtia pe un stâlp și iese, pe când ușa bisericii se deschide, venind mai mulți, dintre cari dascălul se oprește lângă hârtie, iar ceilalți se grămădesc.)

TÂRGOVEAȚA I

Uf! Nu mai stau pe picioare de necăjită de sunt!
Zău, nu-i prea bună zăbava, fie locul cât de sfânt.
Părințelul Agaftanghel ar fi un preot cu minte,
Dar lungește, vai!... Te face să fugi chiar de cele sfinte.

TÂRGOVEAȚA II

E mai deștept popa Tacu de la Sfântul Nicolai;
În două vorbe ți-arată calea-n iad și calea-n rai,
Ș-apoi îți zice: alege-ți! – și-ntr-o suflare sfârșește;
De-ți place iadul sau raiul, cum vrei, el nu te silește...
(Dascălul, stând lângă hârtie, începe a râde cu hohot.)

TÂRGOVEŢUL

Dar tu ce râzi, mai fârtate, singur, chiar ca un smintit?
Te știam om de ispravă! Doară n-ai înnebunit?
Spune, ce scrie pe-acolo?

TÂRGOVEŢELE

Cine scrie și cum scrie?

TÂRGOVEŢUL II

Nu cumva iarăși vr-un cântec, rânjind de biata Domnie?

TÂRGOVEŢUL III

Sau poate vro păcăleală, pe vornici? pe logofeți?

DASCĂLUL

Ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων: nește cai verzi pe pereți!...

TÂRGOVEŢUL I

Ești nerod, și pace bună! Eu nu-s cărturar ca tine.

TÂRGOVEŢUL II

Nici eu!

TÂRGOVEŢUL III

Nici eu!

TOŢI

Chiar nici unul!...

DASCĂLUL

Așa să fie!

TOŢI

Vezi bine!

DASCĂLUL

Vai de țară!

TÂRGOVEŢUL I

Tu citește!

TÂRGOVEŢUL II

Ești dascăl!

TÂRGOVEŢUL III

E treaba ta!

TÂRGOVEAŢA I

Curând! curând!

TÂRGOVEAŢA II

Zi odată!

CELELALTE

Nu mai putem aștepta!

DASCĂLUL

Fiindcă voi nu știți carte...

TOŢI

Ei bine?

DASCĂLUL

Dar faceţi gură...

TOŢI

Ei bine?

DASCĂLUL

Căci, din păcate, a românului făptură
Este...

TOŢI

Ei bine?

DASCĂLUL

Să zbiere cu câtu-i mai nătărău...

TOŢI

Ei bine?

DASCĂLUL

De voi mi-e milă...

TOŢI

Ei bine?

DASCĂLUL

Voi citi eu.

TÂRGOVEŢUL I

Citeşte!

TÂRGOVEŢUL II

Da! Da!

TÂRGOVEŢUL III

Începe!

TÂRGOVEŢELE

Ascultare! Ascultare!

TÂRGOVEŢUL I

Eu port bumbac în ureche. Ridică-ţi glasul mai tare...

TÂRGOVEŢUL II

Dar nu răcni, că pe mine mă cam supără la cap...

TÂRGOVEŢUL III

Mai în sfârşit, hai odată, mişcă-ţi barba cea de ţap!

DASCĂLUL
(citeşte)

Frunză verde de negară!
De când domneşte în ţară
Petru Vodă şchiop şi slut,
De râs ţara s-a făcut!...

TOŢI

De râs ţara s-a făcut! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÂRGOVEAŢA I

Petru Vodă şchiopătează, dar nu-i slut!

TÂRGOVEAŢA II

Nu, nu, nu este!
Ba-i chiar frumuşel la faţă ca Fătul cel din poveste!

TÂRGOVEŢII

Tăceţi, gâştelor, odată!

TÂRGOVEŢELE

Auzi, obraznici, mojici!

DASCĂLUL

Ori mă-ţi asculta, sau altfel mă duc şi vă las aici...

TÂRGOVEŢII

Ba nu... Citeşte! Citeşte!

TÂRGOVEŢELE

Noi gâşte? Noi?... Ce ocară!

TÂRGOVEŢUL I

Tăceţi sau plecaţi!

TÂRGOVEŢUL II

Fireşte!

TÂRGOVEŢUL IV

Da, da! Afară! Afară!

DASCĂLUL

Vreţi să m-ascultaţi odată?

TÂRGOVEŢUL I

Negreşit! Nu ne pricepi?

TÂRGOVEŢUL II

Citeşte! Haide! Tăcere!

TÂRGOVEŢUL III

Apoi dară ce nu-ncepi?

DASCĂLUL

Frunză verde de negară!
Vodă doarme în cămară
Iar boierii, tot furând,
Îşi fac trebile pe rând!

TOŢI

Îşi fac trebile pe rând! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunză verde de negară!
Norodul plânge şi zbiară,
Dar în cer şi pe pământ
Nu-l aude nici un sfânt!

TOŢI

Nu-l aude nici un sfânt! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

DASCĂLUL

Frunză verde de neg...

TÂRGOVEAŢA I
(întrerupând)

Haide! iarăşi frunză verde de negară?
Ce Doamne! Tot numai una? ... Ca şi când n-ar fi într-o vară
Feluri de feluri de frunze!

TÂRGOVEAŢA II

Viorele, rozmarini...

TÂRGOVEŢA III

Garofiţe, busuioace...

TÂRGOVEAŢA IV

Trandafiri, brânduşe...

TOATE

Crini...

TÂRGOVEŢUL I

Tăceţi odată, că-i poznă!

TÂRGOVEŢUL II

O să vă luăm la goană!

TÂRGOVEAŢA I

Auzit-ai, soro, vorbe!

TÂRGOVEŢUL III

Bre! Doar nu eşti o icoană?

TÂRGOVEAŢA II

Dar nici dumneata un vodă, ca să ne batjocoreşti!

DASCĂLUL

Vreţi să citesc mai departe? Nu vreţi?...

TOŢI

Ba da, să citeşti!

DASCĂLUL

Frunză verde de negară!
Decât un domn de ocară,
Iar boieri mişei şi hoţi,
Mai bine la dracu toţi!

TOŢI

Mai bine la dracu toţi! Da, da, da!
Hi, hi, hi! Ha, ha, ha! Hi, hi! Ha, ha!

TÂRGOVEŢUL I

Măi! Oare tocmai la dracu?... Să nu fie?... Ştii... Mai lasă...

TÂRGOVEŢUL II

Ba nu! Nicidecum! La dracu!

TÂRGOVEŢUL III

La dracu cei ce ne-apasă!

TÂRGOVEŢUL I

Fie şi la dracu, totuşi... vro vorbă mai cu papuci...
De pildă, la cel cu coadă şi cu coarne să te duci;
Se-nţelege că-i tot dracul, dar ocara-i mai cioplită...

DASCĂLUL

Aș! Cu coarne și cu coadă poate să fie ș-o vită!
Mai bine dar drept la dracu!

TÂRGOVEȚUL II

Mai bine, pre legea mea!

MAI MULTE VOCI

Ho! Încet! Vine vătavul!

TÂRGOVEAȚA I

O să dăm de vro belea!...

(Se arată Bașotă, înconjurat de slujitori.)

DASCĂLUL

Sosește nenorocitul, tocmai când vorbeam de vite:
Se-ntâmplă, zău, câteodată cimilituri potrivite.

BAȘOTĂ

Oameni buni! Ce stați aicea? Ce veste? Ce v-ați oprit?
Cu ce scop?... A! o hârtie! Să vedem, ce s-a citit?

TÂRGOVEȚUL I

Va fi o carte domnească...

TÂRGOVEȚUL II

O cazanie...

TÂRGOVEȚUL III

O rugă...

BAȘOTĂ

Slujitori! Să fiți cu pază, ca nici unul să nu fugă!
Parc-aș fi sigur că-i iarăși vrun cântec nerușinat.

TÂRGOVEȚUL I

N-aș crede!

TÂRGOVEȚUL II

Nu-l mai citește!

TÂRGOVEȚUL III

Foarte rău ne-am încurcat...

BAȘOTĂ

(apropiindu-se de placard și silabisind: „Frun... frunză... verde... de negară... de când... dom... dom... domnește...")

Cum? Împotriva domniei? Împotriva stăpânirii?
Și voi toți sunteți în gloată părtași ai nelegiuirii?
A! v-am prins, litfe spurcate! Vi-i dragă viața sau ba?
Să-mi spună dar adevărul, pe cine l-oi întreba!
(Apucă pe piept pe Târgovețul I.)
Tu ai o față cam proastă: frunte jos, gură căscată,
Semnele cele mai bune de-o inimă nestricată...
Pune dar mâna pe cuget, ș-arată-mi cine l-a scris
Acest cântec ce cutează pe-un vodă să-l ia în râs?

TÂRGOVEȚUL I

Iartă-mi, jupân vătave... Măria ta și stăpâne...
Eu nu știu chiar nemicuță... de nu-i așa, să fiu câne...
Eu am sosit acușica... Sunt omul cel mai smerit...
Eu nu știu carte, jupâne... Nu eu, altul a citit...

(Răzvan, intrând pe nesimțite, se amestecă în gloată.)

BAŞOTĂ

A citit? Dar cine-anume? Care dintre toţi? Arată!

TÂRGOVEŢUL I
(arată pe Dascăl)

Acesta, jupân vătave...

BAŞOTĂ

A! Fiinţă blestemată!

DASCĂLUL

Da, da! Cam aşa, jupâne! Ce să zic? Eu am citit,
Dar nu cu voie vegheată: chiar dumnealor m-au poftit...
Cercetează-i şi-i întreabă... Nu sunt eu cel cu pricina.
A citi când nu te lasă, de! a cui să fie vina?

BAŞOTĂ

Oameni buni! Acuma dară, ca să văz ce-i de făcut,
Vă mai întreb, cum anume a citit acest limbut?

TÂRGOVEŢUL I

Curat pe moldovenie...

TÂRGOVEŢUL II

Negreşit! Cum se citeşte!

BAŞOTĂ

Drace! nu-i aci-ntrebarea. Eu ştiu că moldoveneşte,
Dar citit-a oare iute? Fără a se-nvălmăşa?
Resfirat? Limpede? Neted? Repede?

MAI MULŢI

Aşa! aşa!

BAŞOTĂ

Aşa-i, hoţule?... Ei bine! Acuma ce-mi vei răspunde?

DASCĂLUL

Hoţ! Γνῶθι σαὐτὸν, jupâne. Eu nu doresc a m-ascunde.
Citit-am cum este rostul; vezi bine că nu-n zădar
Am tot învăţat la buche. Sunt dascăl! Sunt cărturar!

BAŞOTĂ

Ticălosule! Cum, Doamne, nu ţi-e greu, nu ţi-e ruşine
Să-mi spui mie la palavre, când vorbeşti tocmai cu mine?...
Eu! cu vătavul cel mare, mă-nţelegi tu cine-s eu?
Mâna dreaptă a lui hatman, carele la rândul său
Este şi el mâna dreaptă a lui vodă... Prin urmare,
Vreau să-ţi spui, cap făr' de crieri! că eu, vătavul cel mare,
N-aş putea citi prea iute ceea ce alţii au scris.
Ş-apoi tu! tu s-o poţi face? Ar fi un lucru de râs!
Un dăscălaş, o nemică, tu să mă-ntreci chiar pe mine?
Aceasta-i peste putinţă! Aceasta nu se cuvine!...
Deci, judecata ţi-e scurtă, fiind foarte-nvederat,
Că cine-i foarte obraznic este foarte vinovat.
Tu ai scris cântecul ăsta! Te cunoşti după spânceană:
Un nas ascuţit de vulpe, o bărbiuţă vicleană,
Ochi mici şi buză subţire... chiar un chip de fariseu!
Vezi că te-am ghicit? Pe mine nu mă-nşeli tu, fătul meu!...
Slujitorilor, luaţi-l! E bun de spânzurătoare!

RĂZVAN

Mai staţi! De ce-i aşa pripă? Turci, tătari sunteţi voi oare
De săriţi dintr-o năvală grabnic a ne spânzura?

Jupân vătav, mână dreaptă! Mă rog nu te supăra!
Să fie oare cu cale, în țara moldovenească,
A omorî pentru-un cântec o ființă omenească?

BAȘOTĂ

Țigan! Cioară! Faraoane!

RĂZVAN

Fie toate cum vei vra,
Dar pe bietul om, jupâne, iartă-l, nu-l mai spânzura!
El nu-i faraon, nu-i cioară; e român, îți este frate...

TÂRGOVEȚII

Are dreptate țiganul! Țiganul are dreptate!

BAȘOTĂ

O să-l învăț eu îndată! Să mă-nfrunte și-un netot?
Băieți! Pe-amândoi luați-i! Spânzurați-i bot la bot!

RĂZVAN

Zău? Ce spui? Așa-i povestea? De minune! Foarte bine...
Atunci lăsați-l pe dascăl și luați-mă pe mine;
El nu-i vinovat, sărmanul; cântecul făcut-am eu;
L-am scris, l-am lipit și pace! De nu-i bun, îmi pare rău...
Ce priviți așa la mine? Doară nu-s o arătare...

MAI MULȚI

Tu ai scris?

RĂZVAN

Chiar eu, firește.

BAȘOTĂ

Lucru vrednic de mirare.
Un țigan să scrie stihuri, n-aș fi crezut-o... Ce-i drept,
Mutra-i oarecum arată suflet ager și deștept...
Vrea să zică, ș-acea doină din săptămâna trecută...?

RĂZVAN

Frunză verde magheran,
Logofătul e viclean...
Da, da, jupâne vătave! Tot de mine e făcută...

TOȚI

Bre!

BAȘOTĂ

Ciudat! Să știe carte o jivină de țigan!

RĂZVAN

Ba poate că-ntrec, jupâne, pe mulți boieri din Divan...

BAȘOTĂ

Slujitori! lăsați pe dascăl, măcar că eu cu arcanul
Pe toți dascălii i-aș prinde ș-aș spânzura cu toptanul;
Căci ei răzvrătesc norodul, ei învață pe cei mulți
C-ar trebui ca boierii să umble goi și desculți;
Și chiar ăst țigan n-ar merge astăzi la spânzurătoare
De n-ar fi fost nici un dascăl ca să-l pună la scrisoare...
Cată dar, dascăle, cată! Scăpat-ai cum ai scăpat,
Dar păzește-te de dracul, c-o să dai de vrun păcat!...
Acuma tu, faraoane, răspunde-mi dar docamdată,
De ce te-apuci tu d-o treabă oprită și neiertată?
O faci oare de la tine? sau cineva ți-o fi spus?

RĂZVAN

Apoi, de, jupân vătave, Stan e jos și Oprea-i sus!
Dumneata mereu ne spânzuri, ș-astfel trăiești boierește;
Eu fac doine și doinițe, ca să-mi petrec țigănește;
Fiecare cu ce poate!... Nu-i dat dreptul orișicui
Să pună-n streang omenirea în mijlocul târgului!...
Ș-apoi acest drept, jupâne, dacă mi s-ar da și mie,
Eu n-aș omorî nici unul, ca să pot ierta o mie.

BAȘOTĂ
(surâzând)

Șiret țigan!... Dar nu-i lesne a scăpa pe-un osândit!
Fapta ce tu ai făcut-o e un lucru de gândit.
A necinsti cârmuirea, a batjocorit Divanul,
Poate numai doară Vodă, sau Măria sa sultanul...
Totuși, dragul meu, o lege, un vechi și sfânt obicei,
Te-ar scoate din gura morții... Ești însurat sau holtei?

RĂZVAN

Ba nu-s însurat, jupâne...

BAȘOTĂ

Mare noroc! Ești ferice!
Ai putea să scapi cu zile... În pravila țării zice
Cum că de-osândă se iartă pe cine-l ia de bărbat
O copilă, o fecioară, un suflet nevinovat...
Așa-i obiceiul nostru, datina cea strămoșească.
Acuma rămâne numai vro fată să se găsească...
(Către târgoveți.)
Printre voi nu este oare?

FATA I

Sunt eu.

FATA II

Și eu.

BAȘOTĂ

Minunat!
Două fete cumsecade? Nu-i așa? De măritat?

FATA I

Negreșit!

FATA II

Fără-ndoială!

BAȘOTĂ

Prea bine. Spune-ți-mi, dară,
Care dintre voi, de milă, nu va lăsa ca să piară
De-o cazană foarte cumplită acest băiat priceput?
Însuși eu voi face nunta, după cum am mai făcut,
Mi-eți fi ciraci...

FATA I

Iertăciune! Eu una nu vreau, jupâne!...
Un bărbat țigan! O, Doamne! Cum se poate!... E rușine!

FATA II

Și nici eu!... ferească Sfântul!... mai bine foc și potop!
S-ajung de povestea lumii? Eu, fată de protopop?...

RĂZVAN

Așa-i? Atunci de ce dară ieșit-ați voi amândouă,
Răsărind în sus deodată, ca ciupercile când plouă?
Ca să ne cântați cu ison că sunteți de măritat?

FATA I

De ce!... Iată!... Să se ştie!...

FATA II

Ce ţigan neruşinat!

RĂZVAN

Măi! Le-aţi auzit cu toţii de la mic şi pân' la mare!
Astfel dar, de-acu-nainte veţi şti bine fiecare,
Spunând-o-n toată Moldova, spre ştiinţa tuturor
De la Nistru pân' la munte, că cine sunt dumnealor!
Mirese de prunceală ce-ar vrea bărbaţi să-şi găsească...
Iar dumneaei mai cu seamă, o fată protopopească!

(Toţi râd cu hohote.)

SBIEREA
(intrând)

Ce oameni lipsiţi de minte. Să râză chiar de prisos:
Şi fără nici o dobândă, şi fără nici un folos.

RĂZVAN

Ai văzut, jupân vătave, că nu-i nici o fată-n lume
Ca să nu se înfioare când aude de-al meu nume...
Frumoasă-i legea străbună, ce iartă pe-un vinovat,
Dacă poate să-l iubească un înger fără păcat;
Frumoasă-i legea străbună, care pricepe c-o ceaţă
Se pierde, când o răzbate o rază de dimineaţă;
Frumoasă-i legea străbună, care crede că nu-i rău
Alesul unei fiinţe curate ca Dumnezeu!...
Frumoasă-i legea străbună... dar dânsa nu-i pentru mine,
Precum într-o florărie nu-i loc unui mărăcine,

Precum într-o sărbătoare nu-i loc unui cerşetor,
Precum în zvonul de râsuri nu-i loc plânsului de dor;
Căci numai cerul primeşte, sub streaşina-i milostivă,
Scai şi floare, catifeaua şi sucmanul dopotrivă!...
Eu, ţigan! eu... o, jupâne! Decât vai, decât amar,
Mai dulce-i spânzurătoarea! Nu mai aşteaptă-n zadar!...

(În acest interval Sbierea, zărind capătul pungii ieşit din cămaşa lui Răzvan, se pipăie cu îndârjire la chimir.)

BAŞOTĂ

Pentru cea dentâi greşeală, moartea şreangului e mare...
Slujitori, acum dodată... duce-ţi-mi-l la-nchisoare.

SBIEREA
(smulgând punga din sânul lui Răzvan)

Sacul meu, jupân vătave! Iată-l, săculeţul meu!
(Se pune a număra banii.)

BAŞOTĂ

Cum? Aşa să fie oare? L-ai furat? Tu?

RĂZVAN

Ba nu eu.

TÂRGOVEŢUL I

Ţiganul la mai se-neacă!

TÂRGOVEŢUL II

Ţiganul îşi dete-n petec!

TÂRGOVEŢUL III

Zi că-i un ţigan, şi pace!

TÂRGOVEŢELE

Un ticălos! Un besmetec!

SBIEREA

Fost-au douăzeci de galbeni... Numai nouăspreci mai sunt!...
Unde-i unul? unul? unul?... Daţi-mi-l de sub pământ!

BAŞOTĂ

Unde-i galbănul, ţigane?

SBIEREA

Un gălbănaş, rupt din soare,
Strălucitor, fără gaură, ferecat... M-auzi tu oare?

BAŞOTĂ

De ce nu răspunzi, ţigane?

SBIEREA

De ce mă nenorocești?

RĂZVAN

Apoi de!... Iartă, jupâne... Galbănu-ţi nu-l mai găseşti...
În locu-i va fi o pâine într-o colibă săracă...

SBIEREA

Eu nu te-nţeleg! Eu nu ştiu!... Scoate-mi-l din piatră seacă!

BAŞOTĂ

Ţiganul e prea obraznic. Am fost cu dânsul prea blând.
Slujitorilor, luaţi-l! Spânzuraţi-l mai curând!

SBIEREA
(apucând pe Başotă de mână)

Mai stăi, jupâne vătave! Nu te grăbi! Mai aşteaptă...
Spânzură-l, dar mai-nainte fă-mi o judecată dreaptă.

BAŞOTĂ

Ciudat, boierule dragă! Apoi ce-ţi pot face eu?

SBIEREA

Cum ce? Vreau sfânta dreptate...Cum ce? Dă-mi galbănul meu!... Uitat-ai pravila ţării? obicei? canoane? lege?...

DASCĂLUL

În ce guri începe legea!

SBIEREA

În gura mea, se-nţelege!...
Ascultă, jupân vătave... Nu mă lăsa păgubaş!...
Sau ţiganul să-mi întoarcă acel galbăn... gălbănaş...
Ori de nu... atunci, jupâne, stăpânul să mi-l plătească...
Astfel este obiceiul, pravila moldovenească...

BAŞOTĂ

Al cui eşti tu, măi ţigane? Cine e stăpânul tău?

RĂZVAN

Sunt ţigan iertat, jupâne; ţiganul lui Dumnezeu!

SBIEREA

Iertat? Cu atât mai bine! Dup-a legii glăsuire,
Băiatul mi se cuvine în loc de despăgubire,

Aşa-i, jupâne vătave!... Pravila zice curat:
Furul să se dea acelui de la care a furat.
Dă-mi-l rob.

RĂZVAN

Eu rob?

SBIEREA

Vezi bine.

BAŞOTĂ

Adecă, oricum să fie,
Vrei, boierule, să-l capeţi jidoveşte în robie.
Ştii c-un ţigan, chiar de laie, se plăteşte orişicând
Peste douăzeci de taleri, pe când ăsta nu-i de rând;
E frumos şi ştie carte...

SBIEREA

Ştie carte?

BAŞOTĂ

Foarte bine.

SBIEREA

Tocmai aşa rob îmi trebui. Este tocmai pentru mine.
Îmi va ţine catastişe, socoteli şi daraveri.
Dă-mi-l după legea ţării...

DASCĂLUL

Cea făcută de boieri!

SBIEREA

Nu ştiu de cine-i făcută, dar ştiu că-i foarte cu cale.

BAŞOTĂ

Atuncea se schimbă treaba... Să-ţi spui verde dumitale
C-aş avea şi eu nevoie de-un ţigan aşa de rar,
Cam cutezător, cam ţanţoş, dar deştept şi cărturar.
Nu-nţeleg, nu pot pricepe şi nu vreau ca el să fie
Bună pradă pentru altul, pe când îmi place şi mie...
Deci, ia-ţi galbânul din parte-mi, iar eu pe ţigan mi-l iau.

SBIEREA

Nu, jupâne! Niciodată! Nu, nu, nu! Nu vreau! Nu vreau!...
Vinovatul să-mi plătească! Nu altul! Nu orişicare!

BAŞOTĂ

Boierule! Ştii preabine, cine-i vătavul cel mare?...

SBIEREA

Dec! şi eu la visterie fost-am ftori-cămăraş!

BAŞOTĂ

Boierule! Află dară că postelnicul mi-e naş...

SBIEREA

Dar apoi şi eu, jupâne, cu logofătul sunt rudă...

BAŞOTĂ

Boierule! Nu m-aprinde! Mă faci să plesnesc de ciudă!

SBIEREA

Plesneşte. Eu nu te-mpiedec... Dar ţiganu-i tot al meu!...

BAŞOTĂ

Boierule! Taci din gură, căci mă jur că eu... eu... eu...

RĂZVAN
(către popor)

Câinii osul ca s-apuce, corbii stârvul ca să-mpartă,
Boierii ca să robească, unii cu alţii se ceartă!...

TÂRGOVEŢUL I

Se-nţelege!

TOŢI

Aşa este!

SBIEREA

Îi vezi, jupâne vătav!
Taie-i pe toţi! Nimiceşte mojicimea cu nărav!
Dar pe ţigan dă-mi-l mie.

RĂZVAN

Staţi, boieri! Vorba-i degeaba!
Nu me-ţi robi voi pe mine! Nu me-ţi robi! Mai degrabă
Veţi pune-n lanţuri furtuna, cu tunete şi cu ploi,
Decât s-ajung eu vrodată rob la unul dintre voi!...
Jupâne! Eu cer osânda. Spânzurătoarea m-aşteaptă.
Mi-am bătut joc de Domnie; e cea mai grozavă faptă!...
Cineva poate să râză de sfinţi şi de Dumnezeu,
Dar de Vodă, nu ... Ei bine! Dă-mi, jupâne, ştreangul meu!

BAŞOTĂ

Slujitorilor, luaţi-l!... Ba nu...
(Lui Sbierea la o parte.)

Boierule dragă,
Uită cearta, căci, pe cinste, am glumit, a fost o şagă,
Un nemic. Dumneata, frate, cu logofătul eşti neam,
Şi chiar la logofeţie eu o judecată am
Cu neşte răzaşi... Un petec... Nu-i tocmai o treabă mare...
Mă-nţelegi... Să fim prieteni... O pricină de hotare...

(Se strâng de mâini cu căldură.)

RĂZVAN

Ce mai aşteptaţi voi dară? Ce staţi? Ce vă mai gândiţi?...
Calăi ce pe robi ucideţi, pe cei slobozi îi robiţi!

TOŢI

Are dreptate ţiganul! Ţiganul are dreptate!

BAŞOTĂ

Slujitori! Daţi-mi afară toate gurile căscate!
(Slujitorii gonesc poporul, care se depărtează cu nemulţumire.)

TÂRGOVEŢUL I

Lasă-mă, jupân vătave, să văz cioroi spânzurat!

CEILALŢI

Şi eu! Şi eu!...

BAŞOTĂ

Ba la naiba!

SBIEREA

Afară de la mezat!

BAŞOTĂ

Aşa-i! Acum suntem singuri! Nimeni nu-mi mai stă la spate,
Ca să strige că-i cu cale sau că nu este dreptate...
Slujitorilor, la lucru!... Apucaţi-l pe ţigan!

RĂZVAN
(lăsându-se în mâinile slujitorilor)

Mă dau eu singur, jupâne.

BAŞOTĂ

Treaba merge gâitan.
Legaţi-mi-l şi duceţi-l!...

RĂZVAN

Întins la spânzurătoare!
Omul om, să fie slobod, decât rob, mai bine moare;
Ş-apoi moartea-i înviere pentru cel despreţuit!

SBIEREA

Aleu! Vorbeşte-ntr-aiurea... Necum să fi-nnebunit!...

BAŞOTĂ

Prietene! Ia-ţi ţiganul, şi nu uita mai cu samă
Pricina cea de hotare...

RĂZVAN
(zbuciumându-se cu disperare)

Unde eşti, o! mamă! mamă!

CÂNTUL II

RĂZBUNAREA

Ţiganul şi clăcaşul
Au fost gândirea mea;
Stăpânul, arendaşul,
Şi legea lor cea grea...
C. BOLLIAC

FEŢELE

RĂZVAN, căpitan de haiduci	MOŞ TĂNASE
RĂZAŞUL, VULPOIU } ceauşi de haiduci	HOŢUL I
	HOŢUL II
VĂSCAN GANEA, boier	HOŢUL III
VIDRA, nepoata vornicului Moţoc	CIOBANUL
SBIEREA	HAIDUCI

Un crâng în codrul Orheiului în Basarabia. În fund un pârâu. Mai încoace un trunchi răsturnat. În laturi stânci.

HOŢUL I

Ian să-mi spuneţi, ce să facem ca să mai scurtăm din vreme?

HOŢUL II

Face-vom ce face frunza, când prin codru vântul geme;
Ori vom face ca izvorul, când aruncă spuma lui,

Scăpărând argint din undă, pe verdeaţa crângului;
Sau să facem ca securea, când fieru-n copaci loveşte,
Iar copaciul nu se lasă, luptându-se bărbăteşte;
Frunza, securea, izvorul, toate ne cântă cu dor;
Să cântăm şi noi ca frunză, ca secure, ca izvor!

HOŢUL III

Cântecul să fie freamăt, troscot, şoaptă, toate-ntr-una;
Blând ca sărutarea mumei, crunt şi groaznic ca furtuna!

HOŢUL I

Să cânte Răzaşul dară!

RĂZAŞUL
(oftând)

De ce nu, de-aş avea cui,
Ştergându-mi plânsul, cum se scoate cui prin cui!...
Dar ce zic! Nu sunt eu numai, care sufere şi plânge;
N-oi fi singur eu, în care doina-mi cugetul va frânge;
Tot ca mine varsă lăcrimi, despuiaţi şi nevoiaşi,
Toţi acei ce-n ţara noastră se mândresc a fi răzaşi,
Păstrând, ca o moaşte sfântă, crisoave, peceţi, urice,
Putrezite de vechime şi-n cari cu fală se zice
Că, scăldându-se în sânge, moşii şi strămoşii lor
Au câştigat ca răsplată câte-o brazdă de ogor!...
Tune, fulgere, trăsnească, cu potopul şi pojarul!
Mult-mare mi-este mânia! Mi-este mare-mult amarul!

HOŢUL I

Eu am auzit, bădiţă, c-adecă şi la munteni
Ar fi răzaşi ca şi-ai noştri, numiţi acolo moşneni...

HOŢUL II

Sunt şi-n Ardeal, măi fârtate; ba şi-n ţara ungurească;
Le zice chineji, dar este chiar o breaslă răzăşească.

RĂZAŞUL

Apoi oriunde să fie, tot o soartă, tot un drac!
Tot vecinii mi-i înşeală, tot vecinii mi-i dezbrac;
Vecini de cei cu putere, cu căftane daurite,
Numai fir, numai mătasă, numai cu samur blănite;
Vecini dintr-aceia care, c-o-mbrâncire, c-un cuvânt,
Satul întreg plin de viaţă mi-l prefac într-un mormânt!
Vecini dintre cari acuma, de-i văz în cale-mi, îi spintec,
Şi hohotesc spintecându-i...

HOŢUL III

Dar tu ai uitat de cântec.

RĂZAŞUL

Ba n-am uitat. Vrut-am numai sângele-mi să-l pui în joc,
Ş-astfel, pomenind trecutul, să pot cânta mai cu foc.
(Îşi drege glasul, îşi apasă cuşma pe frunte şi cântă.)

Frunză verde de sălcie!
Bat-o scârba răzăşie!
Eu credeam că-i boierie,
Şi-i curată calicie!
Ani întregi m-am judecat,
Sănătatea mi-am mâncat,
Şi nimic n-am câştigat.
Eu umblam la judecată,
Copiii-mi plângeau pe vatră,
Nevasta-mi era uitată!
Dar acuma Dumnezeu
A făcut pe gândul meu,
Ca să-mi mai răzbun şi eu!
Pentru dalba haiducie,
Pentru mândra voinicie,
M-am lăsat de răzăşie,
Ş-am ales judecători,
Cei stejari nestrâmbători,
Ca să-mi fie fraţiori!

TOŢI

Numai codruleţul drag
Dă dreptate la sărac!
Numai arcul după spate
Dă săraculuí dreptate!

HOŢUL I

Zi, Răzaşule,-nainte! Zi-nainte! Nu mai sta!
Că să ştiu că piere lumea, tot cu drag te-aş acultа!

HOŢUL II

Zi-nainte! Zi-nainte! Să te-auză sfântul soare!

HOŢUL III

Uf, uf, uf! Rău mă frământă! Mi-e şi cald, mi-e şi răcoare!

RĂZAŞUL
(ia arcul în mână şi cântă)

Frunză verde lemn sucit!
Şi de când m-am haiducit,
Dragu-mi-i drumul cotit
Şi de umbr-acoperit.
Când văz pe ciocoi viind,
Mă fac broască pe pământ,
Îmi aşez săgeata-n vânt,
Şi mi-l iau la căutare,
De la cap pân' la picioare,
Fără ah, fără cruţare!
Şi chitesc, şi socotesc,
Şi cuget, şi mă gândesc,
Pe unde să-l nemeresc:
La retezul părului,
Din dosul işlicului
Unde-i greu ciocoiului!

TOŢI

Las' să moară ca un câne,
Că mult te-a căznit pe tine!
Las' să moară ca o fiară,
Că mult geme biata ţară!...

(Se arată, trecând puntea pârâului, Ganea şi Ciobanul.)

HOŢUL I

Un boier aice-n codru!

CEILALŢI
(apucând armele)

Un căftan!... Suntem trădaţi!

CIOBANUL

Liniştiţi-vă, că doară ne cunoaştem, măi fârtaţi!
Eu vi-l aduc pe credinţă; eu vi-s chezaş şi povaţă;
Voi aveţi lipsă de galbeni, el are lipsă de braţă...

GANEA

Care-i căpitanul vostru?

RĂZVAN
(ieşind dintre tufe)

Ce-ţi trebuie? Ce pofteşti?

GANEA

Pe căpitan...

RĂZVAN

Căpitanul? sunt eu; dar tu cine eşti?

GANEA

Dumneata? Să fie oare? Sabia cea de văpaie,
De care tremură ţara?

RĂZVAN

Numai pe cei răi îi taie.

GANEA

Dumneata Răzvan?

RĂZVAN

Ei bine, ştii acuma cine-s eu;
Spune-mi dar şi tu, jupâne, cum se cheamă ciocul tău?

GANEA

Nu-i vorba de nume...

CIOBANUL

Lasă! ţi-oi spune eu, căpitane.
Din botez Vâscan îi zice, iar după poreclă Gane;
Feciorul lui Osip Gane ce fusese căminar...

GANEA

Eu n-am venit în pădure ca să vorbim în zadar.
Lucrul care mă zoreşte trebui isprăvit îndată...
Nu-ncape nici o zăbavă... Află că iubesc o fată...

RĂZVAN

Atunci du-te la vrun popă, dintre cei ce pentr-un zlot
Cunună soră cu frate şi mătuşă cu nepot!
N-ai ce căta pe la mine,
Preoţit de cruda soarte
Ca să cunun alde tine

Numai cu duhul de moarte!
Aşadar, pleacă, jupâne; pleacă, vesel c-ai scăpat...
Însă de-ai venit aice cu vrun scop înveninat...
(Pune mâna pe pumnar.)

CIOBANUL

Nu-l speria, căpitane... Boierii sunt slabi la fire:
Braţul, haina, mintea, faţa, inima, totu-i subţire.

RĂZVAN

Urmează-ţi vorba, jupâne. Te-ascult...

GANEA

Apoi îţi spuneam
C-am îndrăgit pe-oarecine, fireşte fată de neam;
Din nenorocire totuşi ea n-are mamă, nici tată,
Ş-unchiu-său vrea să-i răpească moştenirea cea bogată,
Luându-şi de gând s-o-nchiză călugăriţă la schit...
O faptă nelegiuită! Un lucru nepilduit!

RĂZVAN

Sărmana!... Dar zestrea-i mare?...

CIOBANUL

Avuţii nenumărate!...

RĂZVAN

Sărmana!... Mori după dânsa?

CIOBANUL

Lângă Nistru patru sate!...

GANEA
(dând lui Răzvan o pungă)

Iată trei sute de galbeni. Alți trei sute, negreșit,
O să-ți aducă ciobanul, după lucrul săvârșit...

RĂZVAN

Cum o cheamă pe sărmana?... Pe iubita cea bogată?

GANEA

Nu-i vorbă...

CIOBANUL

O cheamă Vidra... Știi? A lui Moțoc nepoată...
Și cin-oare n-o cunoaște!

RĂZVAN

Da! Am auzit și eu...

HOȚUL II

Un fătoi ce călărește și-mpușcă chiar ca un zmeu.
Într-o zi am întâlnit-o alergând la vânătoare...
E voinică, n-am ce zice! Și-i frumoasă ca o floare...

RĂZAȘUL

Știut! După ce-i din osul acelui vornic Moțoc,
De care Moldova-ntreagă mi se temea ca de foc!

GANEA

Căpitane! Noi în vorbe pierdem vremea fără treabă...

RĂZVAN

Se-nțelege! Tu ai sete s-apuci zestrea mai în grabă!...
Spune-mi însă mai-nainte, pentru banii ce ne-ai dat,
Ce fel de marfă anume să-ți dea codru-ntunecat?

GANEA

Chiar acuma, căpitane, zece călărași în silă
Târâsc la călugărie pe nefericea copilă...
Mănăstirea nu-i departe... S-o smulgi din mâinile lor...
Dă-mi-o mie...

RĂZVAN

Te iubește?

CIOBANUL

Așa! Nu-i ceva ușor!
Vidra-i o fată semeață, bâcsită cu fudulie,
Care n-o să bage-n seamă nici chiar pe Sfântul Ilie!...
Să iubească pe jupânul? Dec! Să-și pună pofta-n cui...
Boierul știu c-o iubește, dar nu ea pe dumnealui!...

GANEA

După cununie, lasă! și iubirea o să vie...
Dar grăbește, căpitane...

RĂZVAN

Așa-i! După cununie!
Adevărat. Eu uitasem c-asta-i lege pe la voi:
Numai zestrea înainte, iar iubirea mai apoi!...
Mai apoi? ba nu! iubirea nu mai vine niciodată,
Unde dintre două inimi, una-i boarfă cumpărată!...
Dar, mai în sfârșit, ce-mi pasă!...

CIOBANUL

Curat așa zic și eu:
De nu se iubesc boierii, pentru dânșii e mai rău.

RĂZVAN

Băieți! Mergeți cu jupânul. Ați auzit ce poftește.
Simbria-i destul de bună: faceți treaba voinicește...

CIOBANUL

Sănătate, căpitane!...

GANEA

Niciodată n-oi uita
Slujbulița cea frumoasă ce-o mi-i face dumneata,
Și-ți făgăduiesc pe cinste, că dacă din întâmplare
Vei fi prins de cârmuire, te scap eu din supărare:
Sunt cumnat cu pârcălabul, iar vornicii amândoi
Mi-s cam rude de departe...

RĂZVAN

Ciocoii sunt tot ciocoi!
(Către Răzașul, care vrea să plece cu ceilalți.)
Răzășule! Mai așteaptă...

RĂZAȘUL

Poruncește.

RĂZVAN
(luându-l deoparte)

Cată bine.
De-i pricepe că miroasă...

RĂZAȘUL

A trădare? Las' pe mine!

RĂZVAN

Dar nu v-atingeți de Vidra... E femeie.

RĂZAȘUL

Chiar să vrei,
Răzașul nu se pogoară la bătaie cu femei!

(Ganea, Ciobanul și haiducii ies.)

RĂZVAN

Femeie! ... Precum pojarul se naște dintr-o scânteie,
Așa m-aprinde pe mine ciudată vorba: femeie! ...
Femeie! De când pe dânsa o făcuse Dumnezeu,
El nu mai face nemica, fermecat de lucrul său,
Și, privind cu mulțumire la lumea cea zâmbitoare,
Zice: eu sunt rădăcină, dar femeia este floare!...
Femeie!... Și totuși omul, de lăcomie târât,
Iubește nu pe femeie, ci auru-i cântărit...
Pentru dânsul e femeie moșia cea măsurată,
O sculă prețeluită sau o pungă numărată!...

(Se aude afară un glas strigând: „Răzvan! Răzvan!")

Mă cheamă?... Cine să fie...

TĂNASE
(arătându-se dintr-o parte)

A! Iată că te-am găsit!

RĂZVAN

Stăi!... Tu ești... Mi-aduc aminte... Ești acel nenorocit,
Carele la Iași pe poduri oboseai strigând „jupâne",

Pân' să capeți o lescaie sau o fărâmă de pâne!...
Te cunosc, deși de-atuncea trecut-au un veac întreg:
Trei ani cumpliți de robie...

TĂNASE

Robie? Nu te-nțeleg!
Te știam slobod, băiete; sprinten ca o rândunică;
Bătându-ți joc de necazuri... Zău! nu mai pricep nemică...

RĂZVAN

Da! O robie de spaimă, cum numai duhul cel rău,
De-ar putea să biruiască, ar robi pe Dumnezeu!
Fost-am șerb, fost-am în lanțuri, și-acum inima-mi suspină
Întâlnindu-te pe tine, căci tu, tu ai fost pricină!...

TĂNASE

Eu?

RĂZVAN

Tu, moșule! Tu singur! Asta-n veci eu n-oi uita...
Și-apoi iată-mă-s în codru, haiducind din vina ta;
Și mâini de-mi va fi ursita să mor pe spânzurătoare,
Ți-o voi datora tot ție...

TĂNASE
(făcând semnul crucii)

Poznă!... Nu glumești tu oare?...
Să știu c-așa-i adevărul, o clipă n-aș zăbăvi,
Dându-ți pieptul meu drept țintă, să te poftesc a lovi!...

RĂZVAN

Tu! da, tu ești o unealtă a puterii fără nume,
Care țese nevăzută toate lucrurile-n lume,

Astfel c-ades muritorul, bun ca blândul mielușel,
Face rele peste rele, fără' s-o știe singur el!...

TĂNASE

Dar ce spui?

RĂZVAN

Ți-aduci aminte nenorocita de pungă,
Din care luași un galbân, zicându-mi c-o să-ți ajungă,
Că sunt mulți sărmani în țară, că nu-ți place de prisos,
Pe când se zbuciumă frații, simțind cuțitul la os?...
Moșule! Făcând aceasta, puteai să prevezi tu oare
C-o să mă cufunzi pe mine în robia-ngrozitoare?...
Ei bine! căzut în fiare pentr-un galbân ce-a lipsit,
De primeai tu punga-ntreagă, eu scăpam nepedepsit!...
Ha, ha, ha! Ș-apoi mai strige căpățânele-nțelepte
C-omul știe tot ce face, știe tot ce-o să-l aștepte,
Uitând c-un flutur de seară, ce trece repede-n zbor,
Este-n stare să răstoarne toată prevederea lor!...
O faptă cât de frumoasă, ca o floare cu otravă,
Tăinuiește câteodată pieirea cea mai grozavă!...
În sfârșit, tu ești pricină!...

TĂNASE

Dar de ce, copilul meu,
Să nu mă vestești în clipă, lăsându-mă-n locul tău
Însuși eu să-ncarc robia pe cărunțețele mele,
Și scăpându-te pe tine, să port lanțuri cât de grele?...
Un țigan ce miluiește pe-un neputincios bătrân,
Zică tot ce-i place lumea, este chiar ca ș-un român...

RĂZVAN

Haide! Ce-a fost se trecuse... Spune-mi acuma, iubite,
De ce-ți târâști tu la codru oasele cele-nvechite?
Cum de ți-ai lăsat copiii?

TĂNASE

Ba copiii m-au lăsat.

RĂZVAN

Te-au lăsat? Nu-mi vine-a crede!...

TĂNASE

Săracii au răposat.
În ţara noastră cea mare şi bogată, măi băiete,
Sunt români ce pier în foame! sunt români ce mor de sete!...
Astfel în toată Moldova, păcătosului Tănas
Nici un sprijin, nici un razăm, nici un scut n-a mai rămas,
Decât numai să-şi însemne pieptul cu cea sfântă cruce
Şi zicându-şi „Doamne-ajută" calea codrului s-apuce;
Căci de-o bucată de vreme, cerşitorind pe meidan,
Auzeam mereu tot vorbe de căpitanul Răzvan...

RĂZVAN

Cum? La Iaşi?...

TĂNASE

La Iaşi, băiete, se vorbeşte despre tine
Felurite verzi ş-uscate, câte nici în cap nu-ţi vine!
Unii te laudă foarte, ca pe-un strălucit viteaz;
Alţii, adică boierii, te sfâşie cu năcaz;
Iar ţiganii tăi... iertare! O să-mi pui lacăt la limbă,
C-alta orice i-aş mai face, degeaba! tot nu se schimbă!...

RĂZVAN

Zi, moşule! Zi-nainte... Eu nu mă supăr deloc.

TĂNASE

Ei bine, ţiganii zbiară că tu eşti al lor proroc:
Tu o să-i scoţi din cătuşe, tu o să-i speli din păcate,

În tine-i toată nădejdea, fără tine nu-i dreptate;
O nebună de ţigancă le-a spus c-a visat prin somn
Că tu o s-ajungi odată nu numai jude, ci Domn!...

RĂZVAN

Ciudat!

TĂNASE

O blestemăţie! Auzi cine să domnească!
Însuşi dracul nu croieşte minciună mai ţigănească.
Dar nu-i vorba de ţigancă... Apoi precum îţi spusei,
Rămâind singur în lume, fără copilaşii mei,
Fără milă şi-ndurare, fără căpătâi şi vatră,
Mai rău decât chiar ţiganii ce colindează cu şatră,
M-am pus pe gânduri, băiete; gânditu-m-am, răzgândit,
Ş-acum iată-mă-s aicea, bucuros că te-am găsit...
Nu căta că-s vechi de zile; în tinereţele mele
M-am bătut cu multe litfe, care de care mai rele,
Ba leşi, ba păgâni, ba unguri, ba francii de-ai lui Despot,
Şi ce-am învăţat atuncea, n-am uitat încă de tot...
Mă vezi prăpădit, dar altfel această mână secată
Tot ar mai putea trimite duşmanului o săgeată...
Decât să mor în oraşe de cruzimea celor răi,
Mai bine voi în pădure prin mine să piară ei!...
O fiinţă cât de slabă sporeşte când îşi răzbună.
Încearcă-mă şi pe mine... Sunt haiduc şi pace bună!

RĂZVAN

Aşa te vreau, moş Tănase! Ş-o să vezi peste puţin,
C-oraşu-i o leghioană şi numai codru-i creştin...
În oraş totu-i robie; cel mai mic şi cel mai mare,
Toţi ca unul poartă lanţuri, toţi ca unul gem în fiare;
Fiecare slugăreşte, şi nici unul nu-i stăpân;
Însuşi Domnul cu ruşine pleacă fruntea la păgân!...
Pe când aicea stejarul lângă buruiană creşte,

Dar fie cât de puternic, el pe dânsa n-o robește;
Iar sălbatecele fiare, ce flămânde rătăcesc,
Omoară sărmana jertfă pe care mi-o nemeresc.
Dar n-o-njugă cu năpaste, ca fiara cea omenească,
Care prada-i n-o ucide și n-o iartă să trăiască!...
În oraș totul se-ngroapă și putrezește de viu
În locuința-i îngustă și rece ca un sicriu,
Unde suflarea se curmă, unde văzduhul lipsește,
Unde cărămidă, lespezi, lut și piatră te-nvălește;
Pe când aicea verdeața ne ține loc de pereți,
Ne-acopere numai frunza și numai cerul măreț,
Iar jos s-așterne covorul, vărsit cu mii de vărsele,
Ce singură firea-l țese din ierburi și floricele!...
Lumea totuși de departe ne numește cu fiori
Ucigași, împușcă-n-lună, hoți, tâlhari, omorâtori...
O, nu, moșule! Nu crede! Așa fost-au totdauna
Că de cel gonit se leagă clevetirea și minciuna,
Precum mușchiul se lățește pe-un copaci pe care-l tai,
Și nu-l lasă pân' ce viermii nu-l prefac în putregai!
Săracul țăran ce-și pierde vitișoarele sau plugul,
Robul osândit ce fuge, blăstămând biciul și jugul,
Toți cei slabi, izbiți de soartă, de nevoi încunjurați,
Află-n codru mângâiere și ne dau nume de frați.
Când privești Moldova-ntreagă părăsită-n jaf și-n silă,
Pe cei buni în neputință, pe cei răi fără de milă,
Veneticul și păgânul, cel de neam și cel bogat,
Numai ei având dreptate și la Vodă și la Sfat,
Căciuliți de toată lumea, fără grijă de nemică...
O! atunce-ți pare bine când deodată se ridică
Spaima de haiduci în țară, născuți din al țărei chin,
Precum o durere crudă naște-n piept câte-un suspin!

TĂNASE

Urmează, frate Răzvane! Mai vorbește! Mai vorbește!...
Focul cuvintelor tale m-alină, mă răcorește!
Sunt vorbe de sus, băiete, iar nu de-un om pământean...
O, Doamne! Să iasă tocmai dintr-o gură de țigan!...

VULPOIU
(de departe)

Căpitane! Căpitane!

RĂZVAN

Ce veste?

VULPOIU
(târând după dânsul pe Sbierea)

O caracudă!
Am pescuit-o acuma pe-uscat fără multă trudă...

RĂZVAN

Sbierea? În mâinile mele?

SBIEREA

Chiar Răzvan! ... Vai!... Sunt topit!...

TĂNASE

Te cunosc și eu prea bine!

SBIEREA
(căzând în genunchi)

Și dumneata?... Am murit!...
Sfinte Petre!... Sfântă Ana!... Mucenice Spiridoane!...
Scăpați-mă din pieire!... O să vă dau trei icoane,
Tot de-aramă poleite cu aur... sau cu argint!...

VULPOIU

Drace! Nu știam eu singur c-am pus mâna chiar pe-un sfânt!
L-am găsit în drum la stânga, într-o căruță stricată;
De gras ce-l vezi, de departe mi se păru că-i o roată;

Dar fiindcă vrea să fugă, îi dădui un bobârnac,
Şi simţii atunci de-aproape că-n roată-i ascuns un sac.
Deci acuma, căpitane, poţi să-i dai răvaş la dracul,
Că tot ce-a fost bun într-însul, nu mai este: iată sacul!...

SBIEREA
(frângându-şi mâinile)

Taleri trei mii patru sute cincizeci şi şapte ş-un ort!...
Sunt pierdut!... Prea sfântă Troiţă! Maică Precistă!... Sunt mort!

TĂNASE

Daţi-mi cinevaşi o armă, căci poftesc cu pofta mare
Să-i număr, tot unul-unul, vro zece mii pe spinare!

RĂZVAN

Eu ţigan, şi iată cine se laudă că-i român...
Fraţilor! Priviţi-l bine: eu sunt rob, dânsu-i... stăpân!...

TOŢI

Stăpân?...

RĂZVAN

Boierule, scoală!... Nu-i frumos şi nu-i cu cale
Să-ngenunchezi denaintea unui rob al dumitale.
Jupânului, ce-i cu dreptul d-a şedea chiar în Divan,
Nu se cade să se plece de frica unui ţigan...
Scoală dar ca ş-altădată, scuipă-mă şi pălmuieşte,
Că Vodă nu-ţi cere samă, şi pravila nu te-opreşte!
Scoală dar ca ş-altădată, şi pune pe-argaţii tăi
Ca să-mi dea şi dânşii palme, ca să mă scuipe şi ei!
Ţara-ntreagă nu-i a voastră?... Codru sau oraş, ce-ţi pasă?
Oricând ş-orunde, jupâne, sunteţi tot la voi acasă!...

(Sosesc Vidra, Ganea, Răzaşul şi ceilalţi hoţi.)

RĂZAŞUL

Căpitane! Îţi aducem pe nepoata lui Moţoc.
E cam cu năravi ciocoaica: n-o auzi vorbind deloc...

VULPOIU

Bre! Ce de mai boierime! Doi jupâni ş-o jupâneasă!

HOŢUL I

Parcă-i la curtea domnească!

HOŢUL II

O adunare aleasă!

RĂZAŞUL
(privind la Sbierea)

Haide-de! Dar âsta cine-i?... De când maica m-a făcut,
N-am întâlnit niciodată om mai pocit şi mai slut!

HOŢUL I

O gadină!

HOŢUL II

O şopârlă!

HOŢUL III

O năpârcă-nveninată.

RĂZVAN

Tăcere! Să fiţi cu toţii marturi la o judecată.
Âst boier, pe care-acuma îl vedeţi îngenuncheat
Şi care la Iaşi se plimbă mândru ca un împărat...

SBIEREA

Nu, nu, nu...

VULPOIU

Taci, caracudă!

RĂZVAN

Ăst boier prin răutate
Întrece gadini, şopârle şi năpârci înveninate...
Ca painjinul ce ţese pe furiş vicleanu-i ciur,
Şi-l întinde, şi-l aninâ, şi-l acaţă pe-mprejur,
Şi drept din mijloc pândeşte, pironit în neclintire,
Aşteptând să-i intre gâza în capcana-i cea subţire,
Apoi lacom se repede, bucuros c-a înşelat,
Ş-o tot rumpe, ş-o tot vârâ în stomahu-i desfundat,
Şi iar îşi cârpeşte ciurul, şi iar la pândă s-aşează,
Şi iar ocheşte-n tăcere, nouă pradă să-i mai cază...
Astfel şi boierul ăsta e păinjinul sătul,
Gata să-şi mai dreagă cursa, tot strigând că nu-i destul!

SBIEREA

Nu, nu...

VULPOIU

Taci, că te ia naiba!

HOŢUL I

Nici iadul n-o să-l primească!

RĂZVAN

Însă din jertfele sale, nu-i alta ca să-l urască
Cu furie mai cumplită, cu foc mai înverşunat,
De cum Răzvan îl urâşte, setos de-a fi răzbunat!

Pentru-n galben, ce pe drumuri l-am găsit pe neaşteptate,
El, cu pravila-i în mână şi pe buză-i cu dreptate,
Mă ia rob... rob pentru-n galben, şi mă face nevăzut
Într-un beci, de mucezeală în mocirlă prefăcut,
Unde mă legase-n zgardă, ca pe-un câine-n bătătură...
Îl urăsc cu cea mai cruntă şi nepovestită ură!...

(Vidra face o mişcare de groază.)

TĂNASE

Răzbunare! Răzbunare!

HOŢII

Furcă!

RĂZVAN

Da! voiesc şi eu
Să-mi răzbun, dar moartea-n furcă i-ar fi prea puţin...

SBIEREA
(căzând jos)

Valeu!

RĂZVAN

Cruce, ţeapă, glonţ, săgeată... Nu-i destulă răzbunare!
Vreau o altfel de pedeapsă: o pedeapsă şi mai mare...

RĂZAŞUL

Căpitane! Ian sfârşeşte! Că decât să mai aştept,
Mai bine-acum dintr-o dată să-i înfig măciuca-n piept!

RĂZVAN

Măi Vulpoiule, rădică-l!...

SBIEREA
(când îl scoală Vulpoiu)

Vai mie!... Răzvane frate!...
Mă jur c-am lăsat acasă catastişe nencheiate...
Iartă-mă!... Tocmai pe tocmai!... Fost-ai rob, te iert şi eu...
De vrei, îşi voi da ş-un zapis... Martur mi-este Dumnezeu!...

RĂZVAN

Vulpoiule, du-l din codru! Scoate-mi-l pân' la răspânte,
Arată-i drumul cel mare, şi zi-i aceste cuvinte:
Iată dreapta, iată stânga, iată jos şi iată sus;
Alege la deal, la vale, la răsărit, la apus;
Răzvan te-avusese-n palmă, şi numai c-un semn de mână
Ar fi putut să te facă praf, pulbere şi ţărână...
Totuşi uite! Nu-ţi lipseşte nici un fir din perii tăi...
Să trăiască codrul verde!... Pleacă slobod unde vrei...

(Vidra e foarte mişcată.)

TĂNASE

Cum? Îl ierţi? Îl laşi să scape?...

RĂZAŞUL

Căpitane! Mi se pare
Că tu-ţi cam petreci cu glume, şi-ai uitat de răzbunare!

RĂZVAN

Răzbunarea cea mai crudă este când duşmanul tău
E silit a recunoaşte că eşti bun şi dânsu-i rău!...

RĂZAŞUL

Astea nu se trec la mine! Doară nu-s o fată mare,
Ca să cred că răzbunarea nu-i decât o sărutare!...

Noi l-am prins, al nostru-i dară, al codrului, nu-i al tău!
Nu-l iert eu, bată-l să-l bată!...

VULPOIU

Şi nici eu nu-l iert!

HOŢUL I

Nici eu!

HOŢUL II

Bagă sama, căpitane! Noi nu te-am ales pe tine,
Ca să te pupi cu boierii şi să ne dai de ruşine!

O VOCE

Ţiganul se prea gurguţă!

ALTĂ VOCE

Se cunoaşte că-i ţigan!

MAI MULTE VOCI

Ţigan! Chiar ţigan!...

RĂZVAN

Ţiganul nu mai este căpitan!
(Scoate din brâu o bardă poleită.)
Când voi m-aţi pus peste codru, dându-mi în mână securea,
Juratu-mi-aţi să m-asculte lunca, drumul şi pădurea.
Iată barda ce-a pătat-o jurământul cel viclean;
Daţi-o unui alt mai vrednic, care nu va fi ţigan!
Puneţi dintre voi pe-acela care-i meşter să vă-nveţe
A năvăli-n slăbiciune, a vă izbi-n bătrâneţe,

Sau pe-o singură furnică să daţi iureş câte doi!
Aşa căpitan vă trebui, dar Răzvan nu-i pentru voi!
(Aruncă barda şi voieşte a ieşi.)

RĂZAŞUL

Haide, haide, căpitane! Te iuţeşti peste măsură!
Nu te pierdem noi pe tine pentru astă pocitură!
(Priveşte încruntat la Sbierea, apoi ridică de jos securea şi o dă lui Răzvan.)
Iată barda, ia-ţi-o iarăşi, fă ce-ţi place, fă cum ştii...
Dar eu unul... of, măicuţă!... l-aş tăia fâşii-fâşii!

VULPOIU

Să trăiască căpitanul!

TOŢI

Căpitanul să trăiască!

TĂNASE

Da, da! Şi de ţigănie să nu se mai pomenească!

RĂZVAN
(către Sbierea)

Stăpâne, acuma pleacă!...

SBIEREA

Să plec?... Cum?... Adevărat!...
O, ce om! Ce piatră scumpă! Ce suflet de matostat!...
Dar fiindcă scapi de moarte pe-un creştin foarte cucernic,
O să te blagoslovească Dumnezeu atotputernic!...

RĂZVAN

Fugi, boierule, de-aice!... Fă-mi şi tu pe placul meu!...
Mi-e scârbă s-aud din gură-ţi numele lui Dumnezeu!

VULPOIU
(împingând pe Sbierea)

Mişcă! Mişcă, caracudă!

SBIEREA

Ba nu... Mă rog! Fără pripă!...
Mai avem o socoteală... Numai un cuvânt... O clipă!...
Daţi-mi sacul meu!... Răzvane!... Nu mă sărăci de tot!...
Taleri trei mii patru sute cincizeci şi şapte ş-un zlot!
(Iese ghiontit de Vulpoiu.)

VIDRA
(înaintând şi întinzând mâna către Răzvan)

Aş fi mândră, căpitane, ca să strâng o mână, care
Nu voieşte să-şi răzbune decât numai prin iertare!...

RĂZVAN

Mâna mea?... Această mână, dezmierdată de cuţit,
Arsă de foc şi de vânturi, bătută necontenit,
Spălată de ploi şi grindini, aspră şi neagră din fire,
Cuteza-va ea s-atingă mâna-ţi albă şi subţire?...

VIDRA

De când oamenii din codru răpitu-m-au după drum,
N-am oftat, n-am zis o vorbă, fost-am mută pân-acum,
Oprind lacrima pe geană şi-necând în piept suspine,
Ca să nu pogor pe Vidra pân' la ei şi pân' la tine...
Dar nu-i pasere pe lume să nu cânte mai cu dor,
Când ziua-i plină de soare şi cerul e fără nor;
Nu-i femeie să nu-şi simţă inima-i în tulburare,
Când s-aşterne denainte-i luminând o faptă mare!...

Rob, ţigan, haiduc, de-oriunde soarta să te fi adus,
Un suflet c-al dumitale îşi va face loc în sus!

(Răzvan rămâne aţintit.)

TĂNASE

Aferim! Ce mai muiere! De-ar fi mulţi boieri ca tine...

GANEA

Ce faci, dragă jupâneasă? Cine-ar crede!... E ruşine!
Nepoata marelui vornic şi fiica unui spătar,
Dumneata să stai de vorbă... Ce-njosire!... c-un tâlhar!...

RĂZAŞUL

Căpitane! Căpitane!... Fă-ţi cu mine o pomană:
Dă-mi voie măcar dintr-însul să-ţi fierb de prânz o tocană!

HOŢII

Da, da! Să-l tăiem îndată!...

RĂZAŞUL

Să-l bucăţim mărunţel,
Ca să nu se mai cunoască de-a fost boier sau viţel!...

RĂZVAN
(ieşind din gândire)

Cum? De ce-i aşa urgie?... Lăsaţi-l în bună pace!...
El nu v-a făcut nemica...

RĂZAŞUL

Nu cumva! Iată ce-mi place!
Doar n-ai fost surd, căpitane?... Nu-l mai apăra-n zadar!...
Nu l-ai auzit tu singur că te numeşte tâlhar?...

RĂZVAN

Eu tâlhar?... Dar cine-a zis-o?... Răzvan nu putea s-audă,
Căci simţirea-i se pierduse, rătăcindu-se pe-o buză
Din care sorbea cu-ncetul cuvinte ce-mi par mereu
Că tot încă sună, sună şi răsună-n jurul meu!...
O, tu, femeie măreaţă! tu un înger! tu o zână!
Tu, ivire minunată ce-mi răsai ca o lumină!
Să te mai auz o dată că locul meu este sus...
Aşa c-ai spus-o? Mai spune-mi! Mai spune-mi încă!...

VIDRA
(cu sfială)

Am spus...

RĂZVAN

Ai spus!... Eu credeam că-n lume nu va fi nici o fiinţă
Ca să-şi cufunde privirea, sub gunoi de umilinţă,
Pân' la omul care-n viaţa-i n-a gustat de nicăiri
Decât despreţ şi nemilă, batjocură şi loviri!...
Dar ştii tu oare puterea ce-o au cuvintele tale,
Luminându-mă cu raza străcurată jos în vale,
Unde de-ale nopţii umbre, supt un văl întunecos,
Ascundeau în adormire tot ce-i bun, tot ce-i frumos?
Tu mi-ai dat o lume nouă, mi-ai deschis o nouă cale!
C-un cuvânt, c-o vorbă numai, cu suflarea gurei tale,
Ca Domnul Hristos pe Lazăr tu din moarte m-ai sculat!...
Ce putere! Ce minune!...

RĂZAŞUL

Căpitanu-i fermecat!

RĂZVAN

Dar tu stai şi taci acuma?... Îţi pare rău dumitale
C-ai picurat o nădejde peste un noian de jale?

Poate-ți mai aduci aminte cine ești?... Ei bine, dar,
Nici eu n-o să uit atunce că Răzvan e un tâlhar!
(Către Ganea.)
Sunt tâlhar... Așa-i, jupâne? Ei da! Sunt tâlhar! Firește!...
Am înțeles cum mă cheamă, ș-o să mă port tâlhărește...
(Aruncând jos o pungă.)
Na, boierule! Ia-ți punga!...

GANEA

Ba nu! Ia-ți-o dumneata...
Îți mai datoresc trei sute... Crede-mă că n-oi uita...
Ciobanul o să-ți aducă.

RĂZVAN

Nu-mi pasă de datorie!
Iată banii tăi, jupâne! Dă-mi o altfel de simbrie!
O simbrie tâlhărească! Las' prin cântec să ți-o spui:
Numai cântecul deschide cugetul haiducului!

P-un deal, p-un colnic
Mergea un voinic,
Voinicul voinicilor
În țara piticilor:
Cu fața voinică
Ș-o inimă mică!
Lângă el mergea,
Și la el privea,
Și mereu ofta,
Poate că-l iubea
O copilă dalbă
Cu galbeni în salbă,
O dulce fetiță
Cu flori în cosiță,
Cu rai în guriță!
Amândoi mergea,
Și mergând grăia,

Și grăind zâmbea,
Când iată
Dodată
Pe drum mi s-arată,
Stând în calea lor,
Vătavul haiducilor,
Căpitanul hoților,
Groaza veneticilor!
Și cum mi s-arată,
Privește la fată,
O vede și iată:
I se face milă
De biata copilă!
Și zice apoi
Către cel ciocoi,
Către cel voinic,
Voinic de nemic:
Calea e a ta,
Mândra e a mea,
Și de nu mi-o dai,
Hai la luptă, hai!...

(Vidra își pune mâna pe frunte.)

TĂNASE

U, uf, ce inimă mare! Păcat, zău, că nu-i creștin!...

GANEA

Eu nu-nțeleg, căpitane... Ce vrei? Ți-oi plăti deplin...

RĂZAȘUL

Nu-nțelegi ce este lupta?

GANEA

Lupta?

RĂZAŞUL

Lupta voinicească:
Unul pe-altul să-mi apuce, ş-apoi să mi se trântească!

GANEA

Dar căpitanu-i mai tare... mai umăros... mai cu piept...
Lesne poate să mă bată... nu se cade... n-ar fi drept.

RĂZVAN

A! jupânului, pesemne, îi place lupta nemţeşte?
Daţi-i săbii dumisale: să-şi aleagă ce pofteşte!...
Pentru mine-i chiar totuna: ne vom bate cum va vrea,
De-oi muri, nu-i mare treabă, iar de nu, Vidra-i a mea!
(Scoate paloşul, pe când Răzaşul dă pe al său lui Ganea.)
Apucă spata, jupâne!...

GANEA
(scoţând paloşul)

Din dragoste!

CIOBANUL

Patru sate!

RĂZVAN
(învăluind)

Apără-te!

VIDRA
(descoperindu-şi faţa şi punându-se între amândoi)

Nu, Răzvane!... N-ai cu cine!... Nu te bate!...

CÂNTUL III

NEPOATA LUI MOŢOC

Să nu te blăsteme cineva:
s-ajungi slugă la cai albi
şi stăpân femeie s-aibi!

ANTON PANN

FEŢELE:

RĂZVAN, ostaş leşesc
VIDRA, iubita lui
RĂZAŞUL, VULPOIU } tovarăşii lui
SBIEREA, prins în război
HATMANUL
MINSKI, PIOTROWSKI } căpitani
ISCOADA MUSCĂLEASCĂ
OSTAŞUL I
OSTAŞUL II
OSTAŞUL III
CĂPITANI ŞI OSTAŞI LEŞEŞTI

O tabără leşească la marginile ţării muscăleşti: corturi, tunuri, arme...

(Trei ostaşi, din cari I şi II duc pe cel al treilea, greu rănit.)

OSTAŞUL I

Mulţi muscali ucis-ai oare?

OSTAŞUL II

Cu sabia?

OSTAŞUL I

Cu ce vrei!

OSTAŞUL II

Cu sulița două sute și cu paloșul vro trei!
Opt sau nouă-zece sute... Poate și mai mult!...

OSTAŞUL I

Desigur!

OSTAŞUL II

Dar tu?

OSTAŞUL I

N-am ucis nici unul. Nu-mi place. N-am vrut eu singur!...
Rănit-am însă vro mie... Tu mă știi că-s cam voinic:
Tot răni de cele mai grele, de la cap pân' la buric...

OSTAŞUL II

Vezi, așa suntem noi leșii!

OSTAŞUL I

Trăiască țara leșească!
Muscalul, de-ar fi cu dracul, tot nu-i chip s-o biruiască!...

OSTAŞUL III

Of!... Eu mă sfârșesc cu zile... și voi, ca nește nebuni,
Când nu tremurați în tufe, vă desfătați în minciuni!...
Ah! duceți-mă la doftor: încai moartea să mă scape...

(Câteșitrei ies la dreapta, pe când la stânga se arată Minski și Piotrowski.)

MINSKI

Uite, măi! Inima-n mine plesnește, gata să crape!...
Sângele mi se ridică și se suie în obraz
De ciudă, de-ntârâtare, de durere, de necaz!
Cum ți se pare, iubite? într-o tabără crăiască,
Tocmai în mijlocul nostru și-n țara noastră leșească,
Un străin, o venitură, un om fără căpătâi,
Un nătărău din Moldova să fie tot cel dentâi?
Pe când eu zac la o parte, lăsat fără nici o treabă,
Uitat ca o jucărie, ca un copil, ca o babă!

PIOTROWSKI

Ce vrei! *Ut verum dicamus*, mărturisește și tu
C-acest *vir Valachus* este *strenuissimus*...

MINSKI

Ba nu!
Eu nu recunosc aceasta! Nu se cheamă vitejie
A nu te teme de moarte numai din obrăznicie!
Un nu știu cine ca dânsul, un mojic necunoscut,
Nu-i este iertat a face lucrurile ce-a făcut!
Să cuteze el s-apuce steagul muscălesc cel mare...
Aceasta m-aruncă-n friguri, în furie, în turbare!...
Să pătrunză chiar în cortul voievodului rusesc...
O! aceasta-i grozăvie! Sunt gata să-nnebunesc!
Spune singur tu, fârtate, dacă nu era mai bine
Nește astfel de izbânde să se fi făcut de tine?
Sau de-un altul orișicare... iar de mine mai ales!...
Spune, spune tu!...

PIOTROWSKI

Firește! *Non est in dubio res.*
Însă, *carissim' amice*, așa va fi totdauna

Că *virtus* nu-i alta-n lume decât *prospera fortuna.*
Răzvan e *felix ad casum*! Totu-i merge gâitan!
E noroc. *Venti faventes!*

MINSKI

Tot Răzvan! Răzvan! Răzvan!
Tabăra leşească-ntreagă mi-l înalţă şi-l ridică,
Iar despre noi nu s-aude, nu se vorbeşte nemică!...
Dreptu-i, oare, ca-ntr-o ţară, în care eu sunt născut,
Un venetic fără nume să fie mai cunoscut?!...
Zici că-i noroc?... Nu-i aceasta... Nici noroc, nici vitejie!
Este altceva, iubite, şi-o să ţi-o spui numai ţie...
Eu sunt sigur şi-aş fi gata chiar să jur c-acest Răzvan
E frate...

PIOTROWSKI

Frate cu cine?

MINSKI

Cu...

PIOTROWSKI

Dic quaeso!

MINSKI

Cu satan!

PIOTROWSKI

Ce spui, *Domine mi Deus!*... Dar de-unde s-o ştii aceasta?...

MINSKI

O vei şti şi tu ca mine... Spune-mi, văzut-ai nevasta
Îmbrăcată bărbăteşte, haine negre, chip bălan,
Care întovărăşeşte nencetat pe-acest Răzvan?

PIOTROWSKI

Am văzut-o... E frumoasă! *Virgo facie concina,*
Perdecora, pervenusta...

MINSKI

Ha, ha, ha! Asta-i pricina!
Răzvan zice că-i e soră, dar eu pot să-ţi dovedesc
C-acea muiere-i chiar dracul, numai botu-i femeiesc!
Dânsa-i o fermecătoare ce cu farmecele sale
Are puterea pe-orcine să-ntunece, să-l înşale,
Să-i ia văzul, să-l orbească, să facă noapte-n amiaz,
Încât s-o crezi că-i frumoasă şi pe Răzvan că-i viteaz!...

PIOTROWSKI

Cei drept, *Sanctissimus Thomas* in *Summa Theologiae*
Firmat asemenea fapte, iar *Petrus Hispanus* scrie
Cum că *foemina* şi dracul sunt *affines* oarecum:
Dracul e foc, iar femeia iese dintr-insul ca fum...

MINSKI

Crede-mă c-acea muiere, orice-i spune, orice-i zice,
Orice-i vrea, e însuşi dracul...

PIOTROWSKI

Taci, că iată vin aice
Alii duo Valachi, ce-i tot văd mai-mai de-un an
Conjunctissime vivendo nedespărţiţi de Răzvan...

MINSKI
(privind în partea de unde vin Răzaşul şi Vulpoiu)

Piha! Ce făpturi ciudate! Ce fiinţi nesuferite!
Ce mişcări respingătoare! Ce obrazuri necioplite!
Eu unul îţi spui atâta că de-oi fi vrodată crai –

Lucrul este cu putință, – ei bine, de trei ori vai
Ce legi aspre n-aș mai face, ca să dau peste hotară
Și să gonesc într-o clipă toți moldovenii afară!
Însă toți! Toți pân' la unul! Nici un om! Nici un picior!
Numai pe Răzvan, el singur, l-aș lăsa... ca să-l omor!

RĂZAȘUL
(*cântând de departe*)

Vom îmblăti la săcară
Până-n mândra privăvară
Ș-om ieși la codru iară,
În capătul șesului,
La marginea drumului,
În calea armeanului!

MINSKI
(*dulce*)

Să trăiți, voinici!

VULPOIU

Prea bine; mulțumim...

RĂZAȘUL

Și sănătate,
Căci în lume sănătatea e mai bună decât toate!

MINSKI

Mă prea bucură-ntâlnirea... Doream să vă văz de mult...
Eram să vă-ntreb un lucru...

RĂZAȘUL

De nu-i fi lung, eu te-ascult,
Fiindcă noi, moldovenii, știm așa că vorba lungă
E nebunie de crieri și sărăcie de pungă.

MINSKI

Aș dori s-aflu... Pe-cinste, Răzvan al vostru mi-i drag,
Și... vorbind c-un oarecine... făcut-am un rămășag...
Ca să nu-l pierd... mă pricepeți... vreau să zic... îmi trebui mie...
În sfârșit, ce fel de slujbă sau ce fel de boierie
Va fi avut în Moldova viteazul cel strălucit,
Ostașul cel mai de frunte, bărbatul cel mai vestit,
Podoaba taberei noastre, un luceafăr, o minune!...

VULPOIU

Drace! Vrei numai atâta?...

RĂZAȘUL

Taci, Vulpoiule! Nu-i spune...

VULPOIU
(*zâmbind*)

Ba să-i spui! De ce să piarză săracul un rămășag?
Mai vârtos când știu acuma că Răzvan îi este drag!...
Învață dar de la mine că slujba ce-o avusese
În țara Moldovei este dintre cele mai alese;
O treaptă atât de-naltă, încât era mititel
Boierul cel mai puternic, când se punea lângă el...

PIOTROWSKI

Admirandum!

MINSKI

Dar ce slujbă? Cum se cheamă?

RĂZAȘUL

Măi, ți-ajunge!
Că ne-am înțeles odată de-a nu face vorbă lungă...
Sunt cam iute. Bagă sama!...

VULPOIU

Las', Răzaşule!... Eu vreau
La toate câte doreşte, să-i pot răspunde pe şleau.
Că doar nu ne cercetează cu vrun scop de răutate,
Mai cu samă când iubeşte pe Răzvan ca şi pe-un frate...
Aşadar, mă-ntrebi ce slujbă? Cum se cheamă?... Fel de fel!
Unii căpitan îi zice, alţii-i zice vătăşel...
Dar treapta-i mult mai de frunte, prin putere şi simbrie,
De cum pe la voi aice este chiar o hătmănie!...

PIOTROWSKI

Capitaneus pedestris?

VULPOIU

Ba şi călare ades:
Pedestrime la strâmtoare şi călărime la şes...
În codru se pedestreşte, pe câmp încalecă iară:
Astfel este rânduiala oştilor la noi în ţară.

MINSKI

Dar avea moşii?

VULPOIU

Ha drace! L-asta eu nu m-am gândit!...
(*După o tăcere.*)
Cât poate da o moşie, Răzvan căpăta-nzecit...
Adecă cevaşi ca dijmă, în bani, în grâne şi-n vite,
Ce trebuia la poruncă să-i dea toţi pe negândite...

PIOTROWSKI

Şi-ţi fi avut multe *pugnas, videlicet* bătălii?

VULPOIU

O! se-ntâmpla câteodată şi-ntr-o zi două sau trii,
Cât ţinea vremea de vară, căci în urmă, la iernatec,
Ne hodineam cum fac turcii: obicei indemânatec!

MINSKI

Dar spune-mi, acea femeie...

RĂZAŞUL
(*cu furie*)

La dracu! La nouă draci!
La nouă sute!...

MINSKI

Ce-ţi trebui? Ce vrei, voinice?...

RĂZAŞUL

Să taci!
Bată-te Mama pădurii! Te mai legi şi de muiere?

MINSKI

Ba nu; doream să ştiu numai...

RĂZAŞUL

Zău, mai bine fă-mi plăcere,
Ori ne lasă tu aice, sau noi te lăsăm aici!

MINSKI
(către Piotrowski)

Haidem, tovarăşe!

PIOTROWSKI

Ergo...

MINSKI

Să fiţi sănătoşi, voinici!
(Iese cu Piotrowski.)

RĂZAŞUL

Bună treabă!... Pizma, ura, zavistia, vrăjmăşia,
Şi nici un pai de răsplată pentru toată vitejia,
Iată câştigul cel mare, ce Răzvan l-a dobândit
De când părăsise ţara şi codrul blagoslovit!
Vai de dreptatea leşească! Vai de bunătăţi streine!
Ne-am păcălit, măi fărtate! Rău ne-am păcălit!...

VULPOIU
(gânditor)

Vezi bine!...

RĂZAŞUL

Mai înţelept moş Tănase, când zicea oftând cu foc:
Tu fă ce-ţi place, Răzvane, dar eu o să stau pe loc;
Nu las Moldova, şi pace! foamete, sete, ruşine,
Aice să sufăr toate, căci e cuibul meu...

VULPOIU

Vezi bine!

RĂZAŞUL

Şi eu, Vulpoiule dragă, trebuia verde să-i spui,
Iar nu să caut orbeşte buricul pământului,
Uitându-mi de răzăşie!... Poate că prin judecată,

De mai rămâneam în ţară, tot o câştigam odată.
Hrisoavele mele iată-s!
(Scoate din sân o legătură.)
Aci trei urice sunt
De la Alexandru Vodă şi de la Ştefan cel Sfânt,
Pe cari le stropesc cu lăcrimi, le şterg de praf cu suspine,
Şi le ştiu pe dinafară, făr' să fi citit!

VULPOIU

Vezi bine!...

RĂZAŞUL
(sărută şi apoi ascunde legătura)

Îi ziceam eu: măi Răzvane, nu pleca! nu fi nebun!
Decât orice trai în lume, traiul codrului-i mai bun...
Of! Nu vru să mă-nţeleagă!... Şi tu ştii a cui e vina?
Aşa-i când tace cocoşul, lăsând să cânte găina;
Aşa-i când capra-i în frunte, poruncind în loc de ţap;
Aşa-i când bărbatu-i coadă; aşa-i când muierea-i cap!...
Din dobitoacele toate, numai matca la albine
N-are cusur ca stăpână... Celelalte, vai!

VULPOIU

Vezi bine!

RĂZAŞUL

Dracul ne trimise-n cale pe nepoata lui Moţoc!
Sărmanul Răzvan acuma nu-i om, ci-i un năpârstoc,
Pe care Vidra mi-l mişcă şi-l întoarce fără preget,
Şi la dreapta, şi la stânga, nu cu mâna, ci c-un deget!...
Ş-apoi eu nu dau cu gândul, oricât de mult chibzuiesc,
De ce Vidrei nu-i plăcuse obiceiul haiducesc?

VULPOIU

M-am gândit şi eu l-aceasta, ş-am ajuns drept încheiere
Să cred că Vidra-i smintită, ca orişicare muiere,

Iar Răzvan, de-a fost odată cu o minte de bărbat,
De când ascultă pe Vidra şi dânsul s-a deocheat;
Căci nebunia s-acaţă mai rău ca un mărăcine
Şi trece ea o căscare de la om la om...

RĂZAŞUL
(gânditor)

Vezi bine!

VULPOIU

Este-nvederat că leahul nu face haz de Răzvan....
Ş-apoi de-ar mai şti, o Doamne! că nu-i creştin, ci-i ţigan...
Oho! L-ar goni departe! Ba cu dânsul şi pe tine...
Iată cum ne duce Vidra, trăgându-l de nas!

RĂZAŞUL

Vezi bine!

VULPOIU

Leşii au o lege-anume: un om de neam ţigănesc
Să nu calce cu piciorul pe pământul cel leşesc...
Alte neamuri să poftească, orişicând sau orişicine,
Iar jidovii, mai cu seamă, sunt ca-n ţara lor...

RĂZAŞUL

Vezi bine!

ISCOADA
(arătându-se din fund)

Creştini cucernici...

VULPOIU

Ce-ţi trebui?

ISCOADA

V-am văzut, de nu mă-nşel,
Umblând cu Răzvan...

RĂZAŞUL

La naiba! Nici tu nu te-mpaci cu el?

ISCOADA

Nu mă-mpac? Iartă-mă, Doamne! Eu nici nu-nţeleg ce-i ură:
A iubi pe toţi creştinii mă-nvaţă Sfânta Scriptură...
Aşadar, vă rog să-mi spuneţi într-un chip cuviincios,
Unde poci oare să-l aflu, în numele lui Hristos?...
(Zărind pe Răzvan, care se apropie.)
Dar ce văd! Iată chiar dânsul!... Dumneata eşti, mi se pare,
În toată creştinătatea luptătorul cel mai tare?
Că sabia lui Arhanghel, ca toiagul lui Aron,
Praştia lui David prorocul, buzduganul lui Samson...

RĂZVAN

Sunt Răzvan...

ISCOADA

E de nevoie, nimenea ca să n-o ştie,
Să vorbim precum vorbise Moise cu Iehova...

RĂZVAN
(către Vulpoiu şi Răzaşul, făcându-le semn să plece)

Fie!

RĂZAŞUL

Crede-mă c-ar fi mai bine ca şi pe noi să ne laşi.
Ai mulţi duşmani... Chiar muscalii nu-ţi sunt aşa de vrăjmaşi

Ca leahul cel pizmătareț, care alta nu visează
Decât el să se rădice și toată lumea să cază...

RĂZVAN

N-aveți grijă! Fiți în pace!... Puteți să vă depărtați:
Brațul meu e lângă mine și sabia-i lângă braț...

VULPOIU
(*depărtându-se cu Răzașul*)

Haidem, Răzașule dragă! Să-i spunem Vidrei aceasta:
Cine pe noi nu ne-ascultă, o s-asculte pe nevasta...

RĂZVAN

Suntem singuri. Ce vrei?

ISCOADA

Jură de-a nu spune nimărui
Taina cea de mântuire ce-am venit ca să ți-o spui.
(*Răzvan face un semn de învoire.*)
Nu-i așa! Eu vreau anume pe crucea prea lăudată,
Pe cei doisprezeci apostoli și pe Maica cea curată,
Pe cele șapte biserici, pe cei patruzeci de sfinți,
Pe soborul din Nikeia cu trei sute de părinți,
Pe-o sută cincizeci de psalmuri, pe șaptezeci de tâlcovnici,
Pe toți fericiții pusnici și mucenici și duhovnici,
Și pe ieslele, la care se-nchinară cei trei crai,
Să-mi juri mai întâi de toate că leșilor nu mă dai...

RĂZVAN

Tu nu ești leah, prin urmare?

ISCOADA
(*făcând cruce*)

Dumnezeu să mă păzească
De-a fi eretic ca leșii de legea papistășească!...

Dar dumneata, ca și mine, ești pravoslavnic curat,
Și slujind în astă țară, faci cel mai mare păcat,
Precum zice Sfântul Pavel...

RĂZVAN

Așa! Iarăși cele sfinte?
Tu ești muscal! Numai dânșii sunt meșteri cu jurăminte
Tot cruci și tot evanghelii să-nșire ca din fuior
Chiar atunce când li-i gândul să ne-nșele mai ușor!...
Ce vrei? Ce cauți pe-aicea? De la cine vii și de-unde?
Ce faci în oastea leșească și ce-ai cu mine?... Răspunde!...

ISCOADA
(*văzând pe Vidra, care se apropiase și se pusese în fața lui*)

Acest om... astă muiere... muierea nu-i tocmai om,
După cum mărturisește fericitul Chrisostom...

RĂZVAN

Taci!

ISCOADA

Femeia-i cam limbută: ea nu pricepe ce-i taina;
Vorba-i lungă ca și coada, coada-i lungă ca și haina,
Precum arată prorocul!...

RĂZVAN
(*apucându-l de barbă*)

Zău, nu mă mai stăpânesc!

ISCOADA

Nu mă necinsti!... Sunt preot și părinte sufletesc...

RĂZVAN

Zici că eşti preot? ... Dar spune-mi, popei i se cade oare
Să-şi arunce jos veşmântul, călcând rasa sub picioare,
Şi prin fapta cea mai neagră să mânjească sfântul dar,
Iscoadă-n întreaga lume, preot numai în altar?

ISCOADA

Fiule! Eu nu văd răul de-a lucra cu stăruinţă
Pentru sfântul ţar şi pentru pravoslavnica credinţă.
Păcatu-i al dumitale, care, fiind moldovean,
Îţi dai sufletul în gheara leahului celui viclean,
Popor depărtat de lege, oi rătăcite din turmă
Şi pe cari o să-i strivească judecata cea din urmă,
La un loc cu filistenii şi cu Gog şi cu Magog...
Ş-apoi făcându-le astea, undei-i folosul, mă rog?

RĂZVAN

Eu caut numai la cinste...

ISCOADA

Fleacuri! Treabă de cuvinte!
Folos, cinste, tot aceea, deşi se cheamă altminte!
Aşadar, ce fel de cinste dobândit-ai, de când eşti,
Ca Nemvrodul din Scriptură, floarea cetei diavoleşti?

VIDRA

Are dreptate, Răzvane! Iat-a treia bătălie,
În care braţul tău varsă ploi de sânge pe câmpie,
Ş-apoi unde-i mulţumirea şi răsplata ce-o primeşti,
Rădicând pe brazda morţii clăi de stârvuri duşmăneşti?...
Pe când tu goneai vrăjmaşul, dând cu piepul la năvală,
Alţii mulţi s-ascund în umbră, de-unde răsărind cu fală
Îi vezi mari, îi vezi în frunte, lăudaţi, slăviţi, aleşi,
Iar tu rămâi tot în urmă, ca o slugă pintre leşi!

RĂZVAN

Şi tu, Vidro?

ISCOADA

Jupâneasa vorbit-a dumnezeieşte!
Câteodată prin femeie Duhul cel Sfânt ne vorbeşte;
De pildă, Ana, Iudita, Estera... mai în sfârşit,
Este-nvederat că leahul deloc nu te-a răsplătit...
Rusul ştie mult mai bine să dea orişicui dreptate...

RĂZVAN

Taci! Destul!

VIDRA

Vorbeşte!

ISCOADA

Ţarul îţi dăruieşte trei sate...

VIDRA
(cu dispreţ)

Bogăţie? Nu-i aceasta!

ISCOADA

Trei sate lângă Kazan,
Şi, cât va ţine războiul, o treaptă de căpitan...

VIDRA
(mişcată)

Căpitan?

ISCOADA

Mai pe dasupra, pentru creştinească faptă,
După moarte fericirea ş-un locaş în rai te-aşteaptă...

RĂZVAN

Nu primesc!

VIDRA

Ce spui, Răzvane! Dar de ce să nu primeşti?...
Nu-i puţin căpitănia în oştile muscăleşti.
Tu nu eşti născut aice; poţi să mergi în lumea-ntreagă.
De leşi n-ai nici o nevoie şi nemica nu te leagă...
Cată-ţi norocul aiurea, dacă nu-l găsim aici!

RĂZVAN

Am jurat!

ISCOADA

Dar jurământul nu se dă la eretici.
Deci, mitropolitul nostru pe dată o să-l dezlege,
Judecând după soboare şi dumnezeiasca lege,
Precum anume se scrie în sfântul Nomocanon,
Citeşte cap paisprezece soborul din Chalkedon,
Cap treizeci şi trei sau patru sobor din Laodikia,
Asemenea capul două sobor din Antiohia...

RĂZVAN

Fugi, popă fără credinţă, ce legea ţi-o iai în râs!
Fugi, şi spune celor javre ce la mine te-au trimis
Că Răzvan nu vrea să guste dreptatea voastră rusească,
Pentru care lumea toată-i o marfă negustorească,
Iar omul se scotoceşte ca vita ce-un precupeţ
O cumpără-n aşteptare s-o desfacă mai cu preţ!

Numai la voi vrednicia prin cumpănă se cunoaşte,
Deprinşi a vinde cu dramul până şi sfintele moaşte,
Şi cu mâna pângărită rămăşiţa unui sfânt
A schimba, după tocmeală, pe aur sau pe argint!...
Fugi de-aici!...

VIDRA

Dar uiţi, iubite, că de-ar fi oricum să fie,
Muscalu-ţi dă chiar îndată cinstea de căpitănie...
Vei fi căpitan, Răzvane!... Căpitan, aceasta-i mult!...

ISCOADA

Şi trei sate mari...

RĂZVAN

Lipseşte! Mi-e greu să te mai ascult!...

VULPOIU
(venind iute, turburat)

Topenie! Grozăvie! Bazaconie!...

RĂZVAN

Ce este?

VULPOIU

Lucru nevisat în vise, nepovestit în poveste!...
Vezi pe hatmanul acolo, stând la vorbă şi la sfat,
De toată căpitănimea ocolit şi-nconjurat?

(*Iscoada se uită unde arată Vulpoiu şi fuge în partea cealaltă.*)

RĂZVAN

Ei bine, ce mă priveşte?

VULPOIU
(cu necaz)

Ei bine! Ba zău nu-i bine!...
Ei vorbesc şi pun la cale şi se-ntreabă chiar de tine...

RĂZVAN

De mine? Ce nălucire!

VULPOIU

Căpitanii într-un gând
Îţi tot caută pricină şi te defaimă pe rând;
Unul care să te scoată din oaste, altul din ţară,
Al treilea chiar din lume te-ar da bucuros afară,
Iar hatmanul mi-i ascultă, neclintit ca un butuc;
De multe, ce tot aude, s-a făcut şi el năuc!

VIDRA

Vezi, Răzvane, ce greşeală de-a ne veni aice,
Pe când într-o altă parte ai putea să fii ferice?
Hai în oastea muscălească! Atâta ne-a mai rămas...
Te-aşteaptă căpitănia, de-i face numai un pas...

VULPOIU

Vine hatmanul... Priveşte... S-au oprit în două rânduri...
E posomorât bătrânul: se cunoaşte că-i pe gânduri,

RĂZVAN

Fie ce-a fi, las' să fie!... Eu unul tot ce-am jurat
Păstrez cu fruntea senină şi cu cugetul curat!
Jurământul nu-i o glumă, născută printre pahare
Şi, deodată cu beţia, răsuflată prin uitare;
Jurământul pentru mine este mândrul curcubeu,
Ce leagă josul cu susul şi pe om cu Dumnezeu!...

VIDRA

Ba mai bine-i o unealtă, o păpuşă, o momeală,
Prin care cel ce nu crede pe toţi ceilalţi îi înşeală!...

(Se pune deoparte. Vin Hatmanul, Piotrowski, Minski, mai mulţi căpitani, şi în urma lor Răzaşul.)

MINSKI

Ştiu bine, sunt foarte sigur şi de tot încredinţat
Că tabăra n-o să guste hotărârea ce-ai luat...

PIOTROWSKI

Asciscere peregrinos, multe primejdii aduce:
Pe străini lasă-i în coadă, *sapientissime duce*...

HATMANUL

Cine pentru noi se luptă nu-i străin, ci-i pământean...
Eu te căutam pe tine, viteazule căpitan.

RĂZVAN

Poate mă iai drept un altul, hatmane prealuminate.
Eu nu-s căpitan...

HATMANUL

Aceasta-i cam puţin; după dreptate
Ar trebui să fii hatman, căci chiar bătălia de-az,
Nu eu, tu ai câştigat-o, viteazul cel mai viteaz!

RĂZVAN

Iartă-mă...

HATMANUL
(ridicând buzduganul)

Deci, în puterea semnului de hătmănie,
Răsplătind măcar în parte minunata-ţi bărbăţie,

Căpitan pe câmpul luptei te rădic şi te vestesc,
În faţa taberei mele şi prin numele crăiesc!

(Muzica militară intonează un marş triumfal. Vulpoiu sare în sus, Răzaşul îşi freacă mâinile.)

RĂZVAN

Eu?... Dar cum... În ce cuvinte?

MINSKI
(cu căldură)

Căpitane, eu aş cere
Să te facă chiar polcovnic! Aş leşina de... plăcere!
O dorinţă-nvăpăiată mă tot roade nencetat,
Ca dup-atâtea războaie să te văd... înaintat!...

PIOTROWSKI
(sărutând pe Răzvan)

Satisfactionis causa, şi eu te sărut acuma,
Ştiindu-te *dignum esse* chiar *amplitudine summa!*

HATMANUL

Însă nici căpitănia, mă jur pe-acest buzdugan,
Nu-i ceva destul de mare pentru braţul lui Răzvan.
La seimul cel mai de-aproape, ţara o să te primească,
Spre mai deplină răsplată, în boierimea leşească...
Voi stărui şi eu însumi şi toţi prietenii mei...
Dar pân-atunci, căpitane, spune-mi singur, ce mai vrei?

RĂZVAN

Nu pot mulţumi... n-am vorbe, hatmane preluminate...

HATMANUL
(zâmbind)

A, da! Mi-am adus aminte! Printre prăzile luate
În tabăra muscălească, găsit-am un moldovan,

Un boier, un om de frunte, judecând după căftan,
Deşi de multă vechime nu mai are nici o faţă,
Iar din ceprazuri sclipeşte ici-colea d-abia vro aţă...
Ţi-l dăruiesc...

(Răzvan se închină. Hatmanul şi căpitanii încep a ieşi.)

MINSKI
(întorcându-se iute)

Căpitane! În veci nu m-oi sătura
Toate bunurile lumii cu toptanul a-ţi ura,
Şi văzându-te pe cale la o treaptă şi mai-naltă,
Inima-mi de bucurie saltă, saltă, saltă, saltă...

(Iese. Răzvan încrucişează mâinile pe piept şi rămâne nemişcat pe gânduri. Vidra îl priveşte în tăcere.)

VULPOIU

Iată-n sfârşit, căpitane, eşti chiar căpitan acum!
Şi-n pădure, căpitane, fuşi căpitan oarecum,
Astăzi, însă, căpitane, eşti mai cu căpitănie!

RĂZAŞUL

Bată-l norocul să-l bată! Hai să facem o beţie!
(Târăşte afară pe Vulpoiu, cântând.)
Frunză verde de castan!
Căpitanu-i căpitan!
Tan! tan! tan!
Tan! tan! tan!
Căpitanu-i căpitan!
Frunză verde de castan!...

RĂZVAN

Iartă-mă, scumpo iubită!... Chiar fericirea ne-apasă,
Când deodată, ca un fulger, pe sărmanul om se lasă!...

Simţ în mine-o greutate... Doresc şi nu pot să crez...
Nu-i cumva vro nălucire? Poate dorm? Poate visez?...

VIDRA

Cum? Atâta veselie? Pentru ce?... Pentr-o nemică?
Căpitan! Ce mare treabă! Căpitanu-i o furnică!...
Veseleaască-se Răzaşul sau Vulpoiu, fâpturi de rând,
Care pentr-un pai sunt gata a se tăvăli cântând!...
Dar tu?... Tu s-o faci, Răzvane?... Căpitanii într-o oaste
Sunt atâţia, că-n mulţime se lovesc coaste la coaste...
Căpitan!... o jucărie!... Căpitan!... e un covrig,
După care colindează bieţii copilaşi pe frig.

RĂZVAN

Ce? Căpitanu-i o glumă? Într-o tabără crăiască?
Dar ce fel de lucru-ţi trebui, care să te mulţumească?...
Au nu mă-nvăţai tu, Vidro, a merge chiar la duşman,
Câştigând prin viclenie tot cintea de căpitan?...
Nu-mi spuneai tu dineoare, cu mânie şi mustrare,
Că-ntr-o tabără domnească căpitanu-i lucru mare?...
Lămureşte-mă, iubito, unde vrei tu să m-aduci?
Nu-i de mult de când în codru, cu o ceată de haiduci,
Numele-mi suna prin ţară, ca o seceră ce sună
Când retează buruiana să crească iarba cea bună!
Eu credem atunci că-n lume nu-i chip să fie pe-aiuri
O zodie mai ferice ca traiul unei păduri,
Unde brazii şi stejarii, uriaşi din vremea veche,
Înfruntând mii de furtune, viteji fără de păreche,
Mi se-nchinau cu răbdare, m-apăra şi m-asculta,
Pân' ce din sânul lor verde nu m-a smuls voinţa ta!...
Te văzui... iubirea şterge tot ce-i place ca să şteargă:
Lăsat-am cărări înguste ş-am ieşit la calea largă,
Uitat-am codrul, Moldova, tot ce-a fost, tot ce-a trecut,
Venit-am în ţări străine, cum ai spus şi cum ai vrut...
Astăzi norocu-mi zâmbeşte: sunt căpitan şi pe cale...

VIDRA

De-a fi boier ca toţi leşii: o boierime de jale!

RĂZVAN

Hatmanul mă socoteşte, de ceilalţi sunt căutat,
Numai tu pe bucuria-mi tragi un văl întunecat,
Pe când c-un ceas mai-nainte erau de-o altă părere...
Nu sunt un copil, de care să-şi bată joc o muiere!

VIDRA

Da! O muiere din neamul acelui groaznic bărbat,
Care numai c-o-mbrâncire patru Domni a răsturnat,
Ş-al căruia falnic sânge clocoteşte cu putere,
Ca talazurile mării, în pieptul meu de muiere!
Ah, ascultă-mă, Răzvane! Şi-ntre firile de jos
Foarte mulţi sunt tari de mână ş-au un suflet inimos,
Dar totuşi rămân ca broasca cea cufundată-ntr-o baltă,
De-unde numai câteodată, ieşind pe uscat, tresaltă,
Priveşte la mândrul soare, se-ntinde pe-un verde strat,
Sughiţă-n sine cu poftă văzduhul lin şi curat,
Încât ai crede, văzând-o, c-a priceput ce-i lumina
Şi nu mai poate să guste întunerecul şi tina,
Pe când n-a trecut o clipă: iată broasca înapoi
Se-ntoarce iarăşi în noapte, în mocirlă şi-n noroi!...
Vitejia cea mai mare, inima cea mai aleasă,
Mii de bunătăţi cu care nu ştiu cine te-nzestrasă,
Sunt, iubitule, ca fierul ruginit şi fără preţ,
Până când încape-n mâna lucrătorului isteţ
Ce-l apucă strâns în cleşte, îl curăţă pe cărbune,
Şi dintr-o grămadă neagră mi-l vezi scoţând o minune,
Strălucită ca oglinda, gingaşă încât, suflând,
Suflarea-i întipărită pe luciul cel plpând!
Acel lucrător, Răzvane, se numeşte...

RĂZVAN

Se numeşte?

VIDRA

Setea de-a merge-nainte... Iată ceea ce-ți lipsește,
Acea sete care frige și-ngheață inima mea!
Dar trebui s-o aibi, Răzvane! Eu voiesc, s-o vei avea...
Atunce când buza Vidrei obrazu-ți pârlit l-atinge,
Ochii mei în ochi-ți cată, mâna mea pe mâna-ți strânge,
Sufletul meu desfășoară
Câte-o pârtecea mereu
Ce pe furiș se strâcoară
Adânc în sufletul tău!
Vidra-i pentru tine-n lume
Ca izvoarele de munte
Ce fac Dunărea să spume
Din pâraiele mărunte...

VULPOIU
(vine șovăind)

Hi, hi! Dunăre!... Departe!... Căpitane, eu sunt beat,
Ș-aș vrea să-ți spui, căpitane, un lucru foarte ciudat...
Adecă-te, căpitane.... zău, n-are nici o pereche...
Dar lasă-mă, căpitane, ca să ți-o spui la ureche...

RĂZVAN

Spune...

VULPOIU

Apoi, căpitane, știi leahul cel blăstemat?...
Știi cela ce-ți strângea mâna?... Căpitane, eu sunt beat!...
Știi, se vâră-n om ca musca?... Știi, chiar cu nepusă masa?...
Hi, hi! Știi leahul acela? Iubește pe jupâneasa!

RĂZVAN

Vidra?

VIDRA

Eu?

VULPOIU

Da, da, da, Vidra!... Mi-a spus că-i place de foc!
Zău așa! Chiar acușica!... Ha, ha, ha! Ce dobitoc!...

(Minski se arată în fund.)

Dar iată-l! Întreabă-l singur! Bată-l năbădaica leahul!
Hi, hi, hi!... Mi-e somn!... Mi-e lene!... Ba nu!
Mă doare stomahul!
(Iese.)

RĂZVAN
(mergând iute înaintea lui Minski și apucându-l de mână)

Ascultă-mă, cum te cheamă!... Știi un lucru? Știi sau ba?
Noi trebuie să ne batem!...

MINSKI

Dar pentru ce?

RĂZVAN

Nu-ntreba!...
Pentru ce?... Pentru că.... pentru .... pentru că, privind la tine,
Simțesc un fel de simțire... mai în sfârșit nu mi-e bine!...
O să ne batem chiar astăzi... chiar acuș! M-au auzit?...

MINSKI

Cum așa? Nu pot pricepe, tovarășe prea iubit...
Eu nu ți-am făcut nimica... Să ne batem nu-i cu cale...
Spune mai întâi pricina?

RĂZVAN
(cu furie)

Nu-mi plac ochii dumitale!
Mă supără, mă-ntărâtă, m-aprind... Nu mai pot vorbi!...

MINSKI
(zâmbind cu dulceață)

Numai atâta? Ei bine... atunci, când ne-om întâlni,
Mă jur a-mi închide ochii... O să mă feressc de ceartă...
Dar sunt grăbit... Am o treabă... Mă duc... Iartă, iartă, iartă!
(Fuge.)

RĂZVAN
(cu dezgust)

Ce mișel!...

VIDRA

Mă mir, Răzvane, văzându-te temător.
Nu cumva m-ai crede-n stare pân' la viermi să mă pogor?...

RĂZVAN
(luând-o de mână cu aprindere)

Și palaturi aurite, ș-un acoperiș de paie,
Când flacăra le cuprinde, fac tot un fel de văpaie:
Iubirea-i un foc, iar focul, oricât de jos ar veni,
E grozav când izbucnește, și-i lesne a izbucni!
Mi-ești dragă și-n toată lumea găsesc cu putință toate,
Dar dragoste fără teamă nu se poate, nu se poate!...

VIDRA
(arătând în urma lui Minski)

Cugetă acum, iubite, de-i cinste pentru-un Răzvan
O biată căpitănie: și dânsul e căpitan!

OSTAȘUL
(aducând pe Sbierea, care vine cu capul plecat și numără pe degete)

Robul de la hatman...
(Se închină și iese.)

RĂZVAN

Sbierea!...

SBIEREA
(ridicând capul, cu bucurie)

Tu ești, Răzvănică dragă?...
Și dumneata, jupânească?... Parcă văd o pungă-ntreagă!...

RĂZVAN

Te rog să ne spui și nouă prin ce minune-ncăpuși,
Așa departe de țară, tocma-n tabără la ruși?

SBIEREA

Încăpui ca două-n patru... Ce-ntrebare! Nu știi oare
Că tabăra muscălească este foarte-ncăpătoare?
Și-apoi mai având necazuri, slăbisem mai mult de-un șfert:
Carnea spânzură pe mine curat ca un sac deșert...

RĂZVAN

Eu te-ntreb prin ce-ntâmplare te găsești în astă țară?
Cum de te-au luat muscalii?

SBIEREA

De la tătari mă luară...

RĂZVAN

Dar tătarii?

SBIEREA

Mă robise mai anţărţ, când au trecut
Prin moşia mea Flămânzii, o moşie lângă Prut.
Asta n-ar fi fost nimica, să nu fi luat cu mine
Un chimir cu trei fişicuri, pline, pline, pline, pline:
Cel dintâi era cu taleri, altul numai cu florinţi,
Al treilea galbeni, galbeni de cei ungureşti cu zimţi!...
Ce chimir!... De piele neagră, şi bagă bine de seamă,
Avea-n juru-i acăţate zece năsturaşi de-alamă...

RĂZVAN
(zâmbind)

Tătarul de la Moldova, muscalul de la tătar,
De la muscal te ia leahul, ş-ar fi cu putinţă iar
De la leah să te ia neamţul, încât astfel, într-o zi,
Deodată cine mai ştie prin ce ţară te-ai trezi!...
Oare nu era mai lesne, cu puţină cheltuială,
Să te răscumperi din lanţuri şi să scapi de tărbăceală?

SBIEREA

Cum? Să mai plătesc? Vai mie! Ar fi mai bine să crap!
O asemenea prostie nici nu mi-a trecut prin cap!
Ce-mi pasă că nu sunt slobod, când stăpânul mă hrăneşte?
Iar pân-atunci în Molvoda venitul meu creşte, creşte...
Ş-apoi eu am totdauna o nădejde-n Dumnezeu
Că sfântul mereu mă scapă, fără să-i dau nici un leu,
Decât numai câteodată vro lumânare de ceară,
Care, de frica scumpetei, o fac la mine la ţară...

RĂZVAN

Du-te, boierule, du-te! Nădejdea te-a mântuit...
Întoarce-te la Moldova, fără să fi cheltuit!
Te iert pentru-a doua oară...

SBIEREA
(făcând cruce)

În sfârşit, o Doamne sfinte!

RĂZVAN

Te-am mai iertat în pădure...

SBIEREA

Bine că-mi aduci aminte!
Răzvănaşe, cer dreptate! Ar fi un păcat să tac...
Hoţii tăi atunci în codru mă despoiară de-un sac.
Fii şi tu om cumsecade, fă-ţi o pomană deplină:
Nu te bucura, drăguţă, de-o avuţie streină...
Dă-mi înapoi săculeţul!... tu ştii c-a fost peste tot
Taleri trei mii patru sute cincizeci şi şapte ş-un zlot...

VIDRA
(luând pe Răzvan la o parte)

Vezi! Învaţă de la dânsul patima ce vrea să zică!
Acest om pentr-o lăscaie, acest om pentr-o nemică
Va suferi cu plăcere, făr' să scoată un suspin,
Robie, lanţuri, ruşine, bătăi, închisoare, chin...

SBIEREA
(zâmbind cu mândrie)

O, da, da...

VIDRA

Ş-orice adaos, orice spor de bogăţie,
În loc ca să-l mărginească, îi dă o poftă mai vie,
O dorinţă mai setoasă ş-un avânt mai arzător
De-a vedea lucind în ladă-i sunător pe sunător!

SBIEREA

O așa... așa...

VIDRA

Așterne denainte-i ca zăpadă
Covoare cu pietre scumpe, aur și argint grămadă...

SBIEREA
(*cu desfătare*)

Și...

VIDRA

Dânsul tot n-o să-ți zică: Stăi! acuma-s mulțumit!

SBIEREA

Haida-de-de! Na! Firește! Doară n-am înnebunit!

VIDRA

O! dacă și tu, Răzvane, ai simți așa de tare
Mândra patimă de-a crește tot mai mare și mai mare,
Precum Sbierea mii de galbeni din nemic a secerat,
Tu dintr-o căpitănie ai ajunge împărat!...

SBIEREA

Atunci mi-ei da și dobânda... Acum însă, deocamdată,
Să ne răfuim cu sacul. Fii datornic bun de plată...
Răzvănică, sufletele, să nu uiți că ești creștin...
Numai camătă s-ar face nouă sute pe puțin...

RĂZVAN

Nu! ... Departe de la mine toate patimele care
Cu lăcomia lui Sbierea au vrun fel de-asemănare!

VIDRA
(*respingându-l cu dispreț*)

Fugi! Mi-e milă și mi-e jale! Mic, tot mic și iarăși mic!
În deșert din înjosire eu mă-ncerc să te rădic!
Du-te dar de te-nvârtește în îngusta-ți vizuină:
Cearcă-ți mintea-n întunerec, scaldă-ți sufletul în tină!
Eu te las! Te las, Răzvane! Om tâmpit și sfiincios!
O prăpaste ne desparte: eu prea sus și tu prea jos!

(*Vrea să iasă, Răzvan se repede după dânsa.*
Sbierea strigă: „Sacul meu! sacul meu!"...)

CÂNTUL IV

ÎNCĂ UN PAS

Pentru ţigani s-au zis multe, ca să nu fie primiţi
Căci ruşine Eteriei a fi cu ţigani uniţi,
Căci luându-se Elada, de vor fi şi ei ostaşi
Vor cere cu tot cuvântul şi ei să fie părtaşi...

BELDIMAN, *Jalnica tragodie*

FEŢELE

RĂZVAN, polcovnic leşesc
VIDRA, nevasta lui
RĂZAŞUL
VULPOIU
SBIEREA
HATMANUL
BAŞOTĂ

RĂZAŞUL

Nu mai pot, bată-l năpastea! De-atâtica timp în şir
Să nu vezi o sărmăluţă, ci tot numai borş cu ştir!
Destulă străinătate!
(*Arată la gât.*)
M-am săturat pân-aice:
De-amărâtă ce mi-e viaţa, nu mai ştiu cum i-aş mai zice!...
Şase veri şi ierni vro şapte, nu o lună sau un an,

De când parc-aş fi o umbră după paşii lui Răzvan;
Ba zău, chiar umbra, fârtate, când nu-i lumină, s-ascunde,
Pe când eu rămân cu dânsul, amândoi oricând ş-oriunde!...
Haiducit-am împreună şi-mpreună am trecut
În astă ţară leşească, unde dracul s-a născut!
Cu muscalii, cu păgânii, nu vrun an şi nu vro lună,
Şase veri şi ierni vro şapte bătutu-ne-am împreună!

VULPOIU
(*cu desplăcere*)

Haide! Cineva te-ar crede că numai voi amândoi
Aţi făcut şi mari şi late! Dar uitat-ai pe Vulpoi?

RĂZAŞUL

Orice-ai zice tu, acuma, fostul nostru harambaşă
Ajuns-au obraz de cinste, cât un vizir sau un paşă;
E polcovnic, e om mare, şi ca mâini o să-l privim
Înălţându-se deodată şi mai ceva!... Aferim!
Nu-i vorbă... I se cuvine... N-a câştigat de pomană!
Chiar săptămâna trecută a mai căpătat o rană
În lupta cea cu tătarii...

VULPOIU

Aş! D-abia l-au zgâriat!
Sărutare de săgeată... Nu-i lucru de speriat...
Dec! A fost rănit şi dânsul într-o singură bătaie,
După ce trecuse teafăr prin douăzeci de războaie.

RĂZAŞUL

Dar să lăsăm toate astea... Nu ştiu ce voiam să-ţi zic...
Aa! Uite pe fereastră!... Priveşte!... Nu vezi nimic?...
(*Cântă, arătând cu mâna.*)

Cu miros de viorele,
Trandafiri şi micşunele,
Bate vântul ţării mele!
Bate-ai, vântule, curat,
Să alini al meu oftat!
Bate-ai, vântule, uşor,
Să-mi mai treacă din cel dor!
Bate-ai, vântule, cu foc,
Să mă muţi din acest loc!

Aşa-i, Vulpoiule dragă! Tare mă furnică dorul!
Ţărişoara-i prea aproape; de-i azvârli cu toporul,
Dai de brazda românească!... Nu mai este pe-unde fui:
Pe la muscali, pe la dracu, pe la tatăl dracului!
Şi-apoi astăzi în Moldova nu mai e nici Petrea Şchiopul,
Prietenul ciocoimii, bat-o focul şi potopul!
Alt vodă stătuse-n locu-i, un stăpân mai omenos,
Care şade sus, dar ţine cu norodul cel de jos!
Cică-l cheamă Aron Vodă... un voinic, un flăcăiandru,
O viţă lăpuşnenească: feciorul lui Alexandru...
Ştii? Cel Alexandru Vodă ce mânca boieri de vii,
Încât îi făcea de groază bejenari pe la pustii!...
Aşadar, pe-aci mi-e drumul. Trec prin foc şi prin furtună!
Să mai stea Răzvan şi singur... Nu rămâi şi pace bună!...
Mă duc la Iaşi cu hrisoave...
(*Scoate din sân o legătură.*)
Iată-le! Aice sunt
Ispisoace şi direse chiar de la Ştefan cel Sfânt!...
E cam veche legătura, de mare-mult ce-i purtată,
Dar n-o las de lângă mine, n-o las cu capul o dată!
O voi strânge tot la sânu-mi cât voi umbla pe pământ,
Şi-n urmă, dând ortul popei, o voi duce şi-n mormânt!
(*Sărută legătura ş-o ascunde.*)
Voi merge iar cu protapul, o să vorbesc cu domnia,
Doară va da Sfântuleţul să-mi întoarcă răzăşia...

VULPOIU

Drace! Nu cumvaşi ai crede c-o să rămâi numai eu?
Culcă-te pe-acea ureche! Nu cunoşti tu gândul meu.

Orice ţipenie-n lume un sfânt are sau o sfântă:
Pe tine, vezi bunăoară, răzăşia te frământă,
Pe mine mă prigoneşte frumuseţea codrului,
Când şedeam cântând din frunză la umbra stejarului.
Tu a tale, eu a mele, fiecine ale sale!...
Uite, zău, când mi se-ntâmplă de-ntâlnesc viind în cale
Un ciocoi ca o fetiţă, mititel şi curăţel,
Lins la ceafă, dres în faţă, sprintenel şi spălăţel,
În sfârşit, o pocitură dintre cele guri căscate, –
Mă-nvoaltă, mă răsuceşte ca să-i dau pe după spate!...
Când privesc într-o livadă copăcelul ofticos,
Cu crengi tocite de-omidă şi cu trunchiul găunos,
Hoţomanul meu de cuget mă gâdilă şi-mi şopteşte:
Nu-i aşa că-n codrul nostru ciuperca mai bine creşte?
Când aud o păseruică ciripind pe vrun zaplaz,
Mi se pare ciripirea-i că, zău, n-are nici un haz,
Căci mi-aduc aminte bine... of, of, of, mi-aduc aminte
Cum ciripea dineoare, cum ciripea mai-nainte,
Cum ciripea la pădure prin rărişul cel din crâng...
Şi când mi-o aduc aminte, pe loc îmi vine să plâng!

(*Intră Răzvan, cu braţul stâng oblojit.*)

RĂZAŞUL

Polcovnice!

RĂZVAN

Ha? Ce treabă?

RĂZAŞUL

Dă-mi drumul să plec de-aice.

VULPOIU

Şi eu...

RĂZVAN

Mă lăsaţi pe mine?

VULPOIU

Ba nu... totuşi... cum am zice...

RĂZVAN

Ce? Nu vă mai place dară al armelor meşteşug?
În loc de sabia lată vreţi la sapă şi la plug?
Vi s-a urât cu războaie? Poftiţi odihnă?...

RĂZAŞUL

Nu încă...

RĂZVAN

Poate vi-i foame? Vi-i sete?... N-aveţi cuşmă sau opincă?

VULPOIU

Nu...

RĂZVAN

Atunci care-i pricina!

RĂZAŞUL

Apoi dă, ce să vorbesc!
Mi-e dor de ţara Moldovei, de căminul strămoşesc...

VULPOIU

Şi mie...

RĂZVAN
(*furios*)

Aşa, nemernici!... Cum? Vouă vi-i dor de ţară!...
Dar eu? Ce-s eu? Ce? Răspundeţi!... Sunt o gadină? O fiară?
Oare inima-mi cernită, ca o rază dup-un nor,
Nu plânge şi ea, sărmana, de focul acelui dor?
Numai voi iubiţi Moldova?... Dor de ţară!... Dor de ţară!...
Rândunicele, când pleacă, se gândesc la primăvară,
Ca să se-ntoarcă voioase iar la cuiburile lor,
Şi numai omul, el singur, să nu simţă nici un dor!
Fugiţi! Lipsiţi denainte-mi...

VULPOIU

Polcovnice...

RĂZVAN
(*lovind cu piciorul în pământ*)

Dor de ţară!

RĂZAŞUL
(*scărpinându-se la cap*)

Zău, n-ai cuvânt să te superi...

RĂZVAN

(punând mâna pe sabie)

Ieşi afară! Iaşi afară!...

(Răzaşul şi Vulpoiu ies prin o uşă, pe când Vidra intră prin alta.)

VIDRA

Ce-nsemnează astă larmă?

RĂZVAN

Dentâi, să mă liniștesc!

VIDRA

Ești turburat?

RĂZVAN

Nu-i nemica... Nu poci să mă stăpânesc...
Dor de țară!... Sunt cam iute...
(*Strigă.*)

Măi, Răzașule! Vulpoiu!...

VIDRA

Dar ce vrei să faci, iubite?

(*Vulpoiu intră cu sfială.*)

RĂZVAN
(*dându-i mâna*)

Fie pace între noi!...
Celalalt de ce nu vine?...

VULPOIU

Aș! El fulgeră, trăsnește,
După cum știi că-i e firea: când se supără, plesnește!

RĂZVAN

Spune-i că-l rog să mă ierte... Mi-ați vorbit într-un ceas rău.
Cât despre plecarea voastră, o să vedem mai târziu.

VULPOIU

Să trăiești!
(*Iese.*)

VIDRA

Aș vrea să aflu și eu cu tot dinadinsul
Ce-i și cum?

RĂZVAN

Am fost la hatman...

VIDRA

A! Și ce-ai făcut la dânsul?

RĂZVAN

Dragă, o să-ți spui în urmă lucrurile ce-am grăit;
Ajungă-ți acum dodată că ieșii foarte mâhnit...
M-arunc pe cal ca vârtejul, înfig în coasta-i un pinten,
Murgul scutură din coamă, zboară vesel, fuge sprinten,
Și cu cât sălta mai tare, și cu cât mai mult sărea,
Mișcarea-i cea furioasă simțeam că mă răcorea,
Până ce-l lăsai în voie, azvârlind din mâini căpăstru:
Calul, născut în Moldova, mă duse drept pân' la Nistru...
Nistru, apă românească, ce spumegă pintre stânci,
Îngropând dușmanii țării în vâlvorile-i adânci!
Nistru, ale cărui unde altădată-n zile grele
Apărau în loc de tunuri hotarele țării mele!
Nistru!... Nistru!... Pân-acuma știut-am să mă feresc
De-a trece pe lângă țărmu-i, ca să nu mă ispitesc!
Și să nu-mi aduc aminte că rămâi în țări străine,
Pe când scumpa mea Moldovă nu-i departe de la mine!
Astăzi însă de nevoie mă simții împins la mal,
Căci dorul țării răzbate pân' și sufletul de cal!...
Nainte-mi se dezvăliră, șerpuind ca un balaur,

Holde și câmpii, în care, jucând pintre spice de-aur,
Se zăreau, ca pietricele presărate pe-un inel,
Bosoioc și garofiță, toporaș și ghiocel,
Iar prin ele-n depărtare, un român muncind la soare,
Falnic, rumân, plin de viață, se părea și el o floare!...
Le văzui acele locuri și din văz le sărutai:
Țara-mi, unde însuși iadul parcă se preface-n rai!...
Numai tu poți înțelege, numai tu, Vidro iubită,
Poți simți cu ce durere am trecut eu prin ispită
Și, scăldând calul în spume, de la țărmul fermecat
Eu și dânsul, fără voie, amândoi ne-am depărtat!...
Viu acasă... d-abia însă pus-am piciorul, și iată
Vin Răzașul și Vulpoiul denaintea mea dodată,
Neștiind că-n pieptu-mi arde cel pojar îngrozitor,
Și-mi vorbesc de țara noastră, și-mi grăiesc de-al țării dor!
Ei să plece la Moldova! Dor de țară! Dor de țară!...
Iară sângele meu fierbe! Furia m-apucă iară!...

VIDRA

Vrea să zică, tu, Răzașul, calul vostru și Vulpoiu,
Sunteți tocmai deopotrivă, tot un fel și tot un soi?

RĂZVAN

Cum așa?

VIDRA

Inima voastră se vaietă și suspină
Dup-o pulbere deșartă, o bucată de țărână,
Un pământ uscat și rece, de ierburi acoperit,
Printre cari o floricică de-ntâmplare-a răsărit!...
Asta-i iubirea de țară?... De-așa iubire mi-e jale,
De-așa ființă mi-e milă...

RĂZVAN

Tu iar cu visele tale!...

VIDRA

Vise! Nu oricine poate să viseze-al Vidrei vis!...
Când te-am întâlnit în codru și-ntâlnindu-te mi-am zis:
Acest haiduc o să-ntreacă trândăvita boierime –
Eu visam... ș-astfel de vise altul nu visează nime!
Când te-am smuls la lumea largă din ascunsu-ți adăpost,
Împingându-te-nainte, iarăși visul meu a fost!
Ș-acum eu visez, Răzvane, când mi se pare ciudată
Iubirea țării ce numai prin buruieni se desfată!...
Omul ce-și iubește țara cu adevăratul dor,
Nu-i pasă de lutul țării, ci de-al țării viitor!
Nuzuiește pân' la stele, fă-te tot și tot mai mare,
Și slava-ți o să mărească țara ta din depărtare,
Precum luminosul soare,
Din lăcașu-i depărtat,
Sparge fără să se pogoare
Vălul nopții-ntunecat!
Fie Răzvan orișiunde, el tot țara și-o iubește,
Dacă prin faptele sale se rădică și uimește,
Încât împrejuru-i face pe străin și pe păgân
Să șoptească cu mirare: multe poate un român!...

(*Sbierea se arată în ușă.*)

RĂZVAN

Tu, jupâne? Cum? Și-aice?...

SBIEREA
(*frecându-și mâinile*)

Da, da! Ș-aice! Ș-aice!
De ce nu? Viu din Moldova ca să te fac mai ferice...
Jupânească foarte scumpă, nu știi încă, negreșit,
C-uncheșelul dumitale nu mai este?... S-a sfârșit:
Și-a încheiat catastihul, isprăvind de cheltuială,
Căci și viața omenească-i tot un fel de socoteală...

VIDRA
(*cu răceală*)

A murit? Ce spui, jupâne? Şi dumneata cum o ştii?

SBIEREA

De vro câtva timp încoace eram vecini la moşii...
Când mă-ntorsei din robie, cu dobânzi întârziate,
Cumpărai pe lângă Nistru nişte câmpuri nelucrate...
Apoi bine, jupâneasă, dumneata acuma eşti
Deplină stăpânitoare moştenirii părinteşti:
Patru sate, două iazuri, mii de vite râmătoare,
Şapte mori, o herghelie ş-o pădure... Nu vinzi oare?

VIDRA

Dumneata ai vrea să cumperi?

SBIEREA

Ieftin; bani în ţară nu-s;
Cu turcii, cu bir, cu dajdii, toţi gălbânaşii s-au dus...

RĂZVAN

Nu! noi nu vindem nemica! Voi lăsa pe leşi mai bine
Ş-o să m-aşez românește, în ţara mea şi la mine...

VIDRA

Aşa? Nu cumva, Răzvane, să ne-nchidem într-un sat,
Gustând viaţa de câmpie şi văzduhul cel curat
Într-o cuşcă mojicească, plină cu miros de varză,
În casă grămezi de teancuri şi pe-acoperiş o barză?
Tu o să petreci, iubite, vânând potârnichi şi lupi,
Eu purtând grijă de turme, de ţarină şi de stupi,
Iar vătafii, pârcălabii şi vecinii de moşie,
Văzându-ne, o să zică: Ce bună gospodărie!...

Frumos trai! plăcută soartă! Noi, o Vidră şi-un Răzvan,
Să-nlemnim stând la o parte, nemişcaţi ca un buştean!...

SBIEREA

Este foarte potrivită socoteala dumitale:
Decât a sta la moşie, mult mai bine cu parale...

RĂZVAN

Dar ascultă, dragă Vidră, şi-n Moldova ca ş-aici
Se dă cuvenita cinste la ostaşi şi la voinici...

SBIEREA
(*clătinând din cap*)

Hem! s-ar putea ca ş-acolo să te primească polcovnic...
Însă la români o slujbă nu-i tocmai lucru statornic!

VIDRA

Să văd eu cum se-ncovoaie cu sfială un Răzvan
Pe lângă cei mai din coadă boieraşi de la Divan,
Pentru ca dintr-înşii unul, c-o inimă mai miloasă,
Ca la un câine din curte să-i arunce neşte oasă?
Ba poate că şi pe Vidra, pe nepoata lui Moţoc,
O să mă trimiţi, cu lăcrimi să mă duc într-un noroc
La nevasta vrunui vornic sau la vro logofeteasă,
Care n-ar putea la mine să fie nici fată-n casă!...
Aşa se capătă slujba, când tu te pleci ca s-o cei,
În loc d-ai sili prin fapte să te caute chiar ei!
Nu, nu! Las' ca ţara noastră să simţă durerea crudă
Că-n sânu-i omul de frunte în deşert îl vezi c-asudă,
Şi din cupa deznădejdii bând ocară, bând amar,
Lucrează şi zi şi noapte, lucrează tot în zădar,
Căci mişeii, ca o strajă, cârma ţării împresoară
Şi pe-orcine nu-i dintr-înşii, mi-l resping şi mi-l doboară!...

SBIEREA

Ca unul şi-unul fac doi, vorbit-ai drept şi frumos:
Pe mine, zău, tot mişeii din visterie m-au scos.
Mulţi mişei sunt în Moldova! Dumnezeu să te ferească
Eu ş-oricare om de treabă poate să se prăpădească!...
(*Către Răzvan.*)
Aşadar, vinde-ţi moşia, să n-ai bătaie de cap...
Uite, eu ca un prieten, aş vrea numai să te scap...

RĂZVAN
(*luând pe Vidra la o parte*)

Iubită Vidră, mai lasă... De ce-i astă grabă mare?
Eu nu ţi-am spus încă toate... Mai este o-mprejurare.
(*Cu răceală, către Sbierea.*)
Vino mai târziu, jupâne... Mai târziu!

SBIEREA
(*cu umilinţă*)

Vă las... Vă las...
Mă-ntorc într-o jumătate, ba nu! Într-un sfert de ceas.

(*Se depărtează, apoi se opreşte în uşă, se mai închină o dată şi iese.*)

VIDRA
(*cu tărie*)

Fie! Eu ţi-am spus, Răzvane, ş-acum îţi voi spune iară
Că Vidra nu vrea să plece ca să se-ngroape la ţară...

RĂZVAN

Bine! Nu ne vom întoarce! Vreau şi eu să-ţi dovedesc
Cât de mare ţi-e puterea şi cât de mult te iubesc...

VIDRA

Dar oare viaţa-mi întreagă nu-i destul să-ţi dovedească;
În toată clipa, că Vidra ştie şi ea să iubească?
Eu nu mă gândesc, Răzvane, eu nu mai pot cugeta,
Eu nu mai pricep nimica decât înălţarea ta...

RĂZVAN

Nu vom pleca la Moldova; mă supun voinţei tale;
Dar lumea-i încăpătoare; s-alegem o altă cale;
La nemţi, la turci sau aiurea, oriunde-mi vei porunci,
Atâta-i cu neputinţă de-a mai rămânea pe-aci...

VIDRA

Şi de ce-i cu neputinţă?

RĂZVAN

Ştii c-am fost la hatman...

VIDRA

Bine...

RĂZVAN

Acum el n-o mai ascunde ş-o spune la orişicine
C-o să fie cu Moldova un război înfricoşat...
Astăzi la dânsul acasă ne-a chemat pe toţi la sfat,
Ne spuse dintâi că leşii sunt rău cu ţara nemţească,
Ş-având legături cu turcii ar dori să le păzească;
Ne mai spuse c-Aron Vodă, noul domn moldovenesc,
Ţine-mpotriva Turciei cu-mpăratul cel nemţesc;
Ne-a mai spus altele multe, înşirând vro patru oare,
Şi-n sfârşit, drept încheiere, ne-a arătat o scrisoare,
În care craiul îi zice să fie gata pe loc
A trece hotarul ţării cu sabie şi cu foc...

M-ai lăsa tu oare, Vidro, ca braţul meu să izbească
Un piept de român? S-aprinză o colibă românească?

RĂZAŞUL
(intrând zăpăcit)

Vine hatmanul! El însuşi!...
(Iese.)

VIDRA

Eu te las a cugeta
Că... lovind pe-un domn netrebnic, vei scăpa chiar ţara ta...

(Vidra iese prin o uşă, pe când prin alta intră hatmanul.)

HATMANUL
(privind în urma Vidrei)

Este sora dumitale? Acea femeie viteză
Ce te-nsoţeşte-n războaie înfruntând moartea, veghează
Pe câmpul de bătălie, în rând cu ostaşii mei,
Pe cari ades îi întrece?... Minune dintre femei!

RĂZVAN

Este Vidra...

HATMANUL

Astă dată cerul a fost cu dreptate,
Dând o asemenea soră la un asemenea frate...
(Se aşează, se gândeşte, apoi, după o tăcere.)
Fiindc-astăzi dimineaţă ne certasem oarecum,
Tu nu te-aşteptai, sunt sigur, să ne mai vedem acum?...

RĂZVAN

Nu, hatmane. Naşteptată e numai cinstea cea mare
De-a te vedea-n locuinţa unui om fără-nsemnare...

HATMANUL

În întâlnirea ce-avurăm, pare-mi-se că-mi spuseşi... ?

RĂZVAN

Şi ţi-o mai spui înc-o dată că-mi dau viaţa pentru leşi
Ş-oriunde mă vor trimite, le voi sluji cu credinţă
Dar nu mă bat cu românii... nu; asta-i peste putinţă!...

HATMANUL

Polcovnice! Bagă seama că, mai mult ca orişicând,
Eşti dator tocmai acuma să te jertfeşti chiar nevrând.
Ajutorul dumitale, decât altul orişicare,
Ni-i cu totul de nevoie în această-mprejurare.
Dumneata cunoşti Moldova; ţara ş-oamenii cunoşti,
Locurile, rânduiala, tot ce trebui pentru oşti...
Războaiele se câştigă nu numai prin vitejie;
Ades mai mult ca prin braţe se face prin dibăcie...

RĂZVAN
(posomorându-se)

Am înţeles! Prin urmare, vouă vi-i trebuitor
Un om vândut, o iscoadă, un mişel, un trădător...

HATMANUL

A, polcovnice! Se poate să-mi faci astfel de dojene?
Dumneata eşti leah acuma, căci *patria ubi bene*,
După cum zice latinul, şi nu mai eşti moldovean:
Poţi să te baţi cu Moldova, fără-a te numi viclean...

RĂZVAN

Hatmane, latinul zice... dar fii bun de-mi tălmăceşte,
În cuibul meu, la Moldova, nu se-nvaţă latineşte...

HATMANUL

Ţara este unde-i bine...

RĂZVAN

Aşa?... Păcătos latin
Cine iubea deopotrivă pe-un frate şi pe-un străin,
Zicând că ţara-i o turtă, încât să poată stomahul
Leah a mă face pe mine, sau muscal să facă leahul!
Nu, hatmane!... Niciodată!... Fie pâinea cât de rea,
Tot mai dulce mi se pare, când o ştiu din ţara mea!...

HATMANUL
(*sculându-se*)

Vrea să zică, eşti statornic în hotărârea luată
De-a ieşi din sânul nostru?

RĂZVAN

Da. Ş-o mai spui înc-o dată,
Dar mă jur că de nevoie şi cu părere de rău:
Dumneata singur ai face tot aşa la locul meu...

HATMANUL
(*aşezându-se, după o tăcere*)

Pe castelanul Piotrowski îl cunoşti; rudă cu mine,
În războaie totdauna s-a bătut destul de bine,
Fiind dintre cei de frunte şi la luptă şi la sfat.
Nu-i bătrân, nu-i fără stare, este foarte învăţat...
Ei bine! eu, cum s-ar zice, aş putea să pun la cale
Ca nepotul meu Piotrowski să ia sora dumitale...

RĂZVAN
(*sculându-se*)

Pe Vidra? El o iubeşte? Ţi-a spus?

HATMANUL

Nu...

RĂZVAN

El nu ţi-a spus?...

HATMANUL

Piotrowski o să m-asculte: tânărul e prea supus...

RĂZVAN
(*liniştindu-se*)

Bine! O să-ntreb pe Vidra... Vom vedea ce-o să ne zică!...
El nu ţi-a spus c-o iubeşte? Să fi spus... Dar nu-i nemică...

HATMANUL

Ş-aceasta nu-i încă totul. Ca să leg cu ţara mea
Pe viteazul cel mai mare din câţi am putut vedea,
Eu, eu, hatmanul, sunt gata să-ţi dau în căsătorie
Pe fiica mea...

RĂZVAN
(*mişcat*)

Cum? pe fiica-ţi...

HATMANUL

Aşa, polcovnice...

RĂZVAN

Mie?

HATMANUL

Nu mă mir că te uimeşte...

RĂZVAN

Da! Ş-o s-uimească pe toţi!
Hatmane! Eu în Moldova ştii oare ce-am fost?

HATMANUL

Ce?

RĂZVAN

Hoţ!

HATMANUL
(*sculându-se cu mirare*)

Hoţ? O, Doamne!...

RĂZVAN

Hoţ de codru! Să răpească şi s-omoare,
Nu făcea braţul meu alta... Îmi mai dai pe fiica-ţi oare?

HATMANUL

Trecutul nu ne priveşte... Să privim ce este azi:
Eu te văd boier, polcovnic, ostaşul cel mai viteaz;
Când ţara mea-ţi datorează izbânde strălucitoare,
Iar cine caută pete, le găseşte chiar în soare,
Eu îţi dau pe fiica-mi!

RĂZVAN

Însă... gândeşte-te...

HATMANUL
(*aşezându-se*)

M-am gândit.

RĂZVAN
(*după o tăcere*)

Hatmane prealuminate! În *Biblie* ai citit
Că Faraon din Eghipet s-a-nfundat cu păcătoşii
Din voia dumnezeiască în undele Mării Roşii?

HATMANUL

Dar ce-nsemnează-ntrebarea?...

RĂZVAN

Astfel pieri Faraon;
Puţini dintr-ai săi scăpară din acel grozav canon;
Totuşi o altă pedeapsă de la urgia cerească,
O pedeapsă şi mai crudă au trebuit să primească.
Dumnezeu îi osândise, în urma celui potop,
Mii de veacuri să colinde, fără ţintă, fără scop,
Alungaţi din ţară-n ţară, din loc în loc ca o turmă,
Despreţuiţi de noroade ca lucrul cel mai din urmă,
Şi-nvârtindu-se pe drumuri, până la groaznica zi
Când trâmbiţa Judecăţii din cer o vor auzi,
Şi-atunci lumea despletită, ca muierea vinovată,
O să strige: Doamne! Doamne! mai iartă-mă ş-astă dată!

HATMANUL

Polcovnice! Vino-n fire...

RĂZVAN

Acel neam nenorocit,
La Dumnezeu în osândă şi la oameni huiduit,
Sufere cu nepăsare mânia ursitei sale.
Bărbaţii lor nu ştiu alta decât să fure, să-nşale,
Tăvălindu-se-n minciună, în mişelii cufundaţi,
Iar femeile ajută, şi chiar întrec pe bărbaţi,
Vânzând drumaşilor floarea tinereţelor plăpânde,

Ş-apoi sufletul Satanei, când alta nu se mai vinde,
Căci soarta lor e să vânză... nu le pasă ce şi cui!

HATMANUL

Ţigani?

RĂZVAN
(*ştergând sudoarea de pe frunte*)

Tatăl dumitale a fost leah?

HATMANUL

Ce vrei să-mi spui?

RĂZVAN

Însă maica dumitale, se zice c-a fost maghiară?

HATMANUL

Polcovnice! Ce-ntrebare? Unde mergem?

RĂZVAN

Aşadară,
Eşti maghiar?

HATMANUL

Ba leah; dar totuşi prea ciudate mi se par
Aste vorbe fără noimă...

RĂZVAN

Eşti leah! Vai, nu eşti maghiar!...
Neamul se ia după taică! ... După taică! Biata mamă
Deloc nu se socoteşte, deloc nu se bagă-n samă!...

Sărmana maică, ce poartă copilu-n sângele său,
Ca să-i dea suflarea vieţii, duce chinul cel mai greu,
Cu cântecul ei ne-nvaţă, cu laptele-i ne nutreşte;
Când plângem noi, ea, drăguţa, c-un zâmbet ne linişteşte
Şi plânge de bucurie, văzându-ne că zâmbim;
Maica, cea dintâi fiinţă pe care noi o iubim,
Cea dintâi ce ne iubeşte, nu-i nemică!... Totu-i tată!...
O, dreptate omenească! O, dreptate blăstămată!...

HATMANUL
(*cu îngrijire*)

Polcovnice! Tu mă sperii... Eşti bolnav... Eşti rătăcit...

RĂZVAN

Maică-mea a fost romăncă. Tată-meu... Mai în sfârşit,
Eu... eu sunt ţigan!

HATMANUL

O Doamne! Tu ţigan?... Nu-mi place gluma!...

RĂZVAN

Da! ţigan, ţigan!... Ei bine, să te mai vedem acuma!

HATMANUL
(*îşi pune mâna la frunte, se gândeşte, apoi după o tăcere, în cursul căreia Răzvan îl priveşte aţintit*)

Întreaga ţară leşească...

RĂZVAN
(*apucându-l iute de mână*)

Taci, hatmane! Nu uita
Cine-s eu, ş-adu-ţi aminte şi cine eşti dumneata!...
În viaţă numai o dată întâlnii în neagra-mi cale

Una singură ființă cu simțirea dumitale,
Ce din falnica nălțime a nașterii boierești
Privind cu ochii cu care tu, hatmane, mă privești,
Cu mâna-i îmi strânse mâna și-mi vorbi cu omenie.
Acea ființă e Vidra... nu soru-mea, ci soție.

HATMANUL
(sculându-se și răzămându-se pe umerii lui Răzvan)

Am făcut, ca leah și hatman, tot ce-n putință mi-a stat,
Și nemic, nemic în lume, din parte-mi n-aș fi cruțat,
Ca să câștig țării mele pe iubitul meu tovarăș...
Dar nu-i chip! Să fim prieteni! Mâna ta!... spuindu-ți iarăși
Că primeam cu bucurie un ginere ca Răzvan!...

VULPOIU
(intrând iute)

Polcovnice! De la țară un boier... Un moldovan...

(Lasă să intre Başotă și iese. Răzvan face o mișcare de mirare. Başotă văzând pe hatman, se oprește în ușă.)

HATMANUL

Boierule din Moldova! Nu te cunosc pân-acuma,
Și totuși, te rog, dă-mi voie ca să-ți spun o vorbă numa...
Norodul vostru se zice c-oareșicând ar fi venit
Și s-ar trage tocma-tocma din Râmul cel preavestit;
Dar cum oare vreți ca lumea să v-asculte, să vă creadă,
Când întreagă firea voastră cu totul se depărtează
Din obiceiul acelor oameni ageri și vârtoși,
Pe care voi cu trufie ni-i arătați ca strămoși?
Râmlenii cei din vechime căutau fără-ncetare
Ca să scoată la lumină tot ce-i bun și tot ce-i mare,
Încât la plug și la sapă găseau adesea bărbați
Cu cari se fălește lumea: pe Catoni și Cincinați...
La voi, însă, când o rază
De soare pătrunde-n țară,

Toți se scoală, toți turbează,
Toți voiesc s-o dea afară!...
(Arată la Răzvan și iese.)

BAŞOTĂ
(închinându-se)

Cer iertare; viu d-a-dreptul de la drum și plin de prav,
Mă cheamă...

RĂZVAN

Știu cum te cheamă, jupâne mare vătav!
Ne cunoaștem foarte bine.

BAŞOTĂ
(închinându-se)

Luptându-te cu muscalii,
Umplut-ai Moldova-ntreagă de numele dumitale,
Și slava ce-o câștigași nu puțin a mai crescut
Prin vestea că mai în urmă și pe tătari i-ai bătut;
Deci, icoana mataluței, la Cracovia lucrată
Și care, cum ești acuma, întocmai astfel te-arată,
Stăpânul meu Aron Vodă o ține-n palatul său,
Unde cu multă plăcere putut-am s-o văd și eu;
Și cum o văzui, pe dată zis-am: mare, mare, mare!
Nas de șoim! o frunte-naltă! din ochi inima tresare!
Mai în sfârșit, toată fața numai duh și numai foc!...
Căci pe cei aleși de soartă eu unu-i ghicesc pe loc...

RĂZVAN

Nasul meu, ochii și fruntea vor fi fost de tot altminte;
Așadar, nu-i de mirare că nu-ți mai aduci aminte!...
Ș-apoi altceva mai este: eu eram atât de mic,
Încât vătavul cel mare, zărind un sărman pitic,
Nu vrea nici să-l bage-n seamă sau d-aproape să-l privească,

Ş-ar fi putut cu piciorul ca pe-o muscă să-l turtească!
Piticul însă de-atuncea, speriat de-un vis grozav,
N-a uitat şi n-o să-l uite pe-acel puternic vatav...
Dar lăsând acestea toate, spune-mi, cinstite jupâne,
Ce-ntâmplare, ce furtună te-o fi aducând la mine?

BAŞOTĂ
(*închinându-se*)

Măria sa Aron Vodă, din voia lui Dumnezeu
Moşteanul ţării Moldovei, domnul şi stăpânul meu –
Ba şi naş, căci mai deunăzi, din părintească sa milă,
Mi-a făcut nespusa cinste de-a-mi boteza o copilă, –
Mă trimite cu solie la polcovnicul Răzvan,
Ca să-i spui că-l cheamă ţara, dându-i un loc în Divan...

RĂZVAN

În Divan?...

BAŞOTĂ
(*închinându-se*)

Suntem în luptă cu puterile păgâne,
Şi după câte se spune, o să mai vedem ca mâine
Că şi leahul trece Nistrul turcului în ajutor.
Un război atât de straşnic nu-i tocmai lucru uşor!
Deşi nemţii şi muntenii sunt legaţi cu noi frăţeşte,
Deşi oşti avem destule, deşi hrana nu lipseşte,
Totuşi este trebuinţă şi de-un hatman ispitit:
Stăpânul meu, Aron Vodă, la dumneata s-a gândit...

RĂZVAN
(*iute*)

Cum ai spus? Ce zici? Eu hatman? Mai spune dar înc-o dată!...
Hatman?... Hatman în Moldova?... Ce-ntâmplare naşteptată!...

BAŞOTĂ
(*închinându-se*)

Sărut mâna. Merg la gazdă şi stau gata orişicând
La porunca dumitale... Cred c-o să plecăm curând?...
(*Iese cu multă umilinţă, pe când Vidra se arată în altă uşă, oprindu-se fără a fi văzută de Răzvan.*)

RĂZVAN
(*după o tăcere*)

Acest om fără dreptate de nu m-arunca-n robie,
Eu n-aş fi căutat lumină la codru şi-n haiducie;
De nu mă ducea norocul în umbra negrei păduri,
Pe minunata mea Vidră n-aş fi-ntâlnit-o aiuri;
De nu iubeam o femeie cu o inimă semeaţă,
N-aş fi găsit în războaie un nume şi-o nouă viaţă!...
Acest om, fără s-o ştie, m-a rădicat pân-aci:
O Doamne! căile tale cine le poate ghici!
Tu, ce pe duşmanii noştri ades ni-i faci o unealtă,
Prin care ne-mpingi cu-ncetul la ţinta cea mai înaltă!

VIDRA
(*apropiindu-se*)

Jupâne! Jupâne hatman!

RĂZVAN
(*strângându-i mâna*)

Tu o ştii?...

VIDRA

Ţi-a mai rămas
Să faci pe calea măririi un singur, un singur pas!

RĂZVAN

Un pas?...

VIDRA

Ca s-apuci cu fală scaunul lui Ştefan cel Mare
Şi patruzeci mii de oaste să te-aştepte-n ascultare,
Bucuroşi a-nfige lancea în ce parte-i va-ndrepta
Un deget al mâinii tale, o vorbă din gura ta!

RĂZVAN
(*turburat*)

Scaunul lui Ştefan cel Mare?

VIDRA

Ştefan cel Mare, iubite!

RĂZVAN
(*punând mâna pe braţul cel legat*)

Ştii tu oare că tătarii poartă săgeţi otrăvite?...
Astă rană...

VIDRA
(*zâmbind*)

Astă rană?... Ei bine?... Ce-i?... Să vedem?
Te temi de moarte, Răzvane?... De când asta?...

RĂZVAN

Da, mă tem!...
Nu mă temeam mai-nainte, până ce cu desfătare
Nu gustai, Vidro iubită, din fagurul de-a fi mare!

VIDRA

Aşa-i, Răzvane, că-i dulce?...

RĂZVAN

O, nepoata lui Moţoc!
Sufletul meu fără tine n-ar fi cunoscut deloc
Astă simţire ciudată, ce-l îndeamnă să dorească
Jos la picioarele sale toată lumea să privească!...

VIDRA

Şi numai tu ca un munte ce primeşte cel dintâi
Mândrul soare, pe când noaptea stă culcată peste văi!...

RĂZVAN

O da! Voiesc a fi mare, precum Sbierea cu grâmadă
Voieşte movile de-aur numai la dânsul în ladă!

(*Sbierea scoate capul prin uşa din fund.*)

Însă rana! Braţu-mi arde... O săgeată cu venin!

SBIEREA
(*înaintând*)

Vindeţi? Dacă daţi mai ieftin, eu plătesc acum peşin.

CÂNTUL V

MĂRIREA

„Așa s-a plătit și lui Răzvan răul ce-l făcuse și el lui Aron Vodă..."
MIRON COSTIN, cap. II

FEȚELE

RĂZVAN, hatman moldovenesc
VIDRA
BAȘOTĂ
SBIEREA
TĂNASE
RĂZAȘUL
VULPOIU
} căpitani
ȘOLTUZUL

UN COPIL, MAI MULȚI CĂPITANI ȘI TÂRGOVEȚI

Palatul lui Răzvan în Iași.

(*Răzașul șade gânditor, fluierând o doină, cu capul plecat pe mână. Afară se aud din depărtare împușcături de tun.*)

VULPOIU
(*intrând*)

Bună ziua, căpitane!

RĂZAȘUL

Ziua rea, nu ziua bună:
Unde vezi tu bunătate, când tot fulgeră și tună?
Măi Vulpoiule, nu-i bine...

VULPOIU

Te prea poftesc mai întâi
Să te-nveți a nu-mi mai zice nici „Vulpoiule", nici „măi"!
Sunt căpitan ca și tine, și nu-s căpitan degeabă:
Te rog dar să-mi zici de-acuma: „căpitane..."

RĂZAȘUL

Mare treabă!
Nu cumva să-ți zic „jupâne" sau „boierule"? Ce spui!
Mai așteaptă! Deocamdată, puneți, dragă, pofta-n cui!...
Leahul ne trimite-ntruna ghiulele peste ghiulele,
Noi stăm închiși în cetate ca dobitocul în piele,
Merinda se-mpuținează, iarbă de pușcă mă tem
Că peste două-trei zile de leac n-o să mai avem,
Și tu te gândești acuma, moară stricată! dihane!
A da lege și poruncă ca eu să-ți zic: „căpitane"?...

VULPOIU

Te sperie leahul?... Asta-i?... Apoi pe pace să fii.
Noi ne-am înfrățit cu dânșii.

RĂZAȘUL

Dar tu de unde o știi?...

VULPOIU

Drace! Vulpoiu ce nu știe? Ascultă, să-ți spui pe față,
Măria sa Aron Vodă trimis-au azi-dimineață,
Chiar pe Bașotă vătavul drept la hatmanul leșesc...

RĂZAŞUL

Şi crezi tu?...

VULPOIU

Cu bună samă! Nicidecum nu mă-ndoiesc!...
Leşii sunt gata la pace...Vrei dovezi? Ei bine, iată!...
Dintâi cetatea Sucevei nu s-a luat niciodată
Şi, prin urmare, nici astăzi nu se ia aşa uşor;
Apoi Başotă vătavul e un faimos vorbitor,
Şi deci, îndrugând la fleacuri, pe leşi o să-i ameţească,
Că-i ştiut ce fel de poamă-i înţelepciunea leşească;
În sfârşit, duşmanul vede că nu-i glumă cu Răzvan,
Cunoscându-l din aproape că-i suflet de hoţoman!...
Aşadar, la dracu lupta, ducă-se naibei vrăjmaşul,
Târgu-i rupt, pacea-i făcută, n-ar strica nici adălmaşul;
Cârşmăreasa nu-i departe: o măsură doi şalăi
Cotnar din via domnească...

RĂZAŞUL

Măi Vulpoiule...

VULPOIU

Iar „măi"?
Nu poţi să zici: „căpitane"?... Zău c-o s-ajungă la ceartă!...

RĂZAŞUL

Bre, n-am văzut pân-acuma o făptură mai deşartă,
Trăsni-te-ar căpitănia, căpitane mare fleac!
Sunt sute de semne rele, iar bune nu-s nici de leac.
Hatmanul nostru, de pildă, când intră, când vrea să iasă...
Mereu se tot poticneşte, intrând şi ieşind din casă...

VULPOIU

Dec! Astea sunt semne bune!

RĂZAŞUL

Semne bune?

VULPOIU

Negreşit!
Este rău când omul cade, iar nu când s-a poticnit....

RĂZAŞUL

Vezi că ş-altceva mai este...

VULPOIU

Orişicâte mi s-ar spune,
Tâlmăcind cum se cuvine, toate semnele sunt bune!

TĂNASE
(*intrând*)

O veste, copii!... O veste!

VULPOIU

Căpitani, iar nu copii!
Te rog, căpitan Tănase, ca şi dumneata s-o ştii...
Am ajuns şi eu o dată să fiu un obraz în lume,
Şi tocmai acuma nimeni nu vrea să-mi zică pe nume!

RĂZAŞUL

Ce veste?

TĂNASE

O veste mare. Vătav Başotă-n sfârşit
Împăcă treaba cu leşii, şi domnul a iscălit...
Avem pace chiar la vreme: ne lipseau hrana şi pravul
Nu era chip a mai merge...

VULPOIU

Isteț mai e vătavul!

RĂZAȘUL

Cu leșii? Asta-i nemică!... mai este Turc și Tătar...

VULPOIU

Haida-de! Ei sunt departe... Grijă le porți în zadar...

TĂNASE

Ba nu-i vorbă că-s departe, dar leșii se-ndatorează
A ne tocmi și cu dânșii...

RĂZAȘUL

Cine-i nebun ca să-i crează!

(*Afară se aud strigăte: „Să trăiască Aron Vodă"*)

VULPOIU

Aron Vodă să trăiască... Auziți, ce chiu? ce zvon?
Mult mai iubește norodul pe Măria sa Aron!

TĂNASE

Adică, orice s-ar zice, e un vodă cumsecade;
Pe sărăcimea o cruță, pe cei cu căftan îi rade,
Iar nu lasă pe ciocoiul, fără fund și fără dop,
Să despoaie toată țara, cum făcea Petrea cel Șchiop!...
Însă nu-i lucru temeinic a norodului strigare.
Sunt bătrân. Văzui cam multe... Strigau alții și mai tare:
„Să trăiască Lăpușneanul", și-i vicleniră urât;
„Despot Vodă să trăiască", ș-apoi mi l-au omorât;
„Să trăiască Ștefan Tomșa", și-l goniră ca pe-un câne;

„Ioan Vodă să trăiască", și-l dete-n gheare păgâne...
Într-o clipă Lăpușneanul, Tomșa, Despot și Ion
Fură sus și jos dodată... Vai și de vodă Aron!
Una crede ș-alta spune, iar face din zăpăcire
Necrezute și nespuse: așa-i românul din fire.

RĂZAȘUL

Bine-ar fi s-avem odihnă! După ce de la Divan
Mi-am câștigat judecata, mulțumită lui Răzvan,
Cum aș mai zbura, bădiță, să-mi mai văz de răzășie!...

VULPOIU

Nu-ți este greu, căpitane, ca să spui o nerozie?
Eu unul, din ziulica de când m-am căpitănit,
Uitat-am nu răzășia, ci chiar codrul înverzit!...
Ș-aice-s ca și-n pădure, având puterea de-a face,
Fără frică de pedeapsă, tot ce vreau și tot ce-mi place.
Neghiobii, ce nu m-ascultă, stau la pândă de-i ochesc,
Apoi mi-i iau la bătaie, mi-i închid și mi-i globesc...
Suntem oameni, căpitane, pentru cari totul e lesne,
Căci lumea cea mai măruntă nu ne-ajunge nici la glezne.
Venit-au apa la moară! Vom măcina cât putem:
Să ne folosim de timpuri când alții de noi se tem!...
Ce să te mai plângi atâta pentru-un pai de răzășie,
Când acuma țara-ntreagă e pentru noi o moșie!...

RĂZVAN

(*intră foarte tulburat*)

Bine că sunteți aice!... Unde-i Vidra?... Ascultați!...
Mergeți!... Pe toți căpitanii pe dată să mi-i chemați!...
Eu v-am fost ca ș-un părinte!... Adunați-i mai în pripă!...
Timpul zboară!... Mai degrabă!... Într-o clipă! într-o clipă!...

(*Iese prin ușa din stânga.*)

VULPOIU

Ha, ha! Înțeles-ați oare vrun singur cuvânt măcar?
Mă tem că hatmanul nostru e cu trei roate la car...

RĂZAȘUL

Ce-ți spuneam eu dineoară? Tot la vorba ceea vine:
Poticneala-i mare lucru... Măi Vulpoiule, nu-i bine!...

VULPOIU
(*furios*)

Măi? Iar măi?...

TĂNASE

Noi pierdem vremea, tot la fleacuri înșirând!...
Haidem! Pe toți căpitanii să-i adunăm mai curând,
Hatmanul știe ce face. El învață, el răspunde.
Este datoria noastră ca să-l ajutăm oriunde...
Eu știu că-n țara Moldovei unul e Răzvan, mă jur!
Păcat că-i țigan... La dracu!... Ăsta-i singuru-i cusur!

(*Ies toți prin ușa din fund, pe când pe cea din stânga intră Răzvan și Vidra.*)

RĂZVAN

Da! S-au împăcat cu leșii...

VIDRA

Și cu păgânii?...

RĂZVAN

Firește!

VIDRA

Trebuia tu să-i dai sfaturi...

RĂZVAN

De la mine nu primește...
Atâta-i mai rău! Iubito, cată drept în ochii mei!
Drept!... Așa!... Spune-mi acuma, nu citești nimic în ei?

VIDRA
(*cu nedumerire*)

Sunt tulburi...

RĂZVAN

Tulburi?... Atâta?... Foarte bine! Vrea să zică
Nici Aron Vodă în ochii-mi n-a putut ceti nemică!...
Ochii mi-au fost cu credință...
(*Strângând pumnii și cu un glas înecat.*)
Vidro! Vidro!... Eu voiesc
Negreșit una din două: sau moarte, ori să domnesc!

VIDRA

Asta-i și dorința Vidrei... Însă trebui amânată...
Nu-i timp...

RĂZVAN

Astăzi, astăzi, astăzi; sau astăzi, ori niciodată!
Aron se-mpacă cu leșii, și cu ajutorul lor
Se-ntărește la domnie, pe când eu sughiț și mor!
Aron se-mpacă cu leșii, și sabia-mi nu mai poate
Prin dușmani să mă slăvească, iar slava duce la toate!
Aron se-mpacă cu leșii... Fără nume, fără tron,
Ce fac eu? Răspunde-mi, Vidro!... Așadară, jos Aron!...

VIDRA

Nu te grăbi, mă-ngrijește o presimțire ciudată,
Și presimțirea femeii nu se-nșeală niciodată.

RĂZVAN

Vorbe seci!

VIDRA

O nu, Răzvane! Chiar astăzi eu am visat
O vedenie grozavă, un lucru înfricoșat...
Maica ta-n haine cernite din mormânt pășea spre mine,
Ochii-i se-necau în lăcrimi, pieptu-i gemea de suspine,
Și durerea-i plămădită cu mânia la un loc,
Îmi striga din gura-i moartă: Piei, nepoata lui Moțoc!...

RĂZVAN

Vise! O nimica toată! Luptătorul, care-n viață
Întâlnește la tot pasul însăși moartea față-n față,
Încât i se par acuma dopotrivă morți și vii,
Nu-l tulbură o nălucă ce sperie pe copii!...
Ș-apoi unde-i acea Vidră, care-mi tot spunea odată
De-a nu fi ca mici păraie, ci ca Dunărea cea lată?
Unde-i acea Vidră, care zi și noapte mă-nvăța
Că pân' și iubirea țării e pofta de-a se-nălța?
Unde-i acea mare Vidră, ale căreia cuvinte,
Ca o sământă măruntă, îmi căzeau adânc în minte,
Și din tainicele brazde ale sufletului meu,
Prinzând rădăcini cu-ncetul, dezvălindu-se mereu
Ieșir-acuma deodată, pline de suc și de viață,
Râzând de viscoli, ca bradul încins cu sute de brață?
Unde-i Vidra?... Denainte-mi stă un chip tremurător,
Ce de spaimă crede-n umbre și plânge de spaima lor...
Așa? Tu, ce-ai fost în stare, cu-mbrânciri necontenite
Pân' la margea măririi să m-aduci pe nesimțite,
Tocmai astăzi, când ajungem la doritul nostru mal,

Te-ngrozește fața mării ce ridică val pe val?...
Află dară că degeaba unda muge, vântul geme;
Răzvan, împins pân-aice, de furtuni nu se mai teme,
Și călcând cu desperare peste undă, peste vânt,
Va ști să meargă-nainte: sau la tron, ori la mormânt!...

(*Intră Răzașul, Vulpoiu, Tănase și mai mulți căpitani.*)

VIDRA

Mă duc să mă-nchin, Răzvane... Numai în zile de goană
Omul uită necredința și-nțelege o icoană!...
(*Iese.*)

CĂPITANII

Să trăiești!

RĂZVAN

Nu-i timp de vorbe!... Pe când viteazul Mihai
Scaldă Țara Muntenească, de la Giurgiu pân' la plai,
În sângele de năpârcă al urdiilor păgâne;
Pe când Jigmond Ungureanul, la hotarele române,
Păscut cu noi împreună de șarpele veninos,
Își pune pieptul în luptă pentru crucea lui Hristos;
Pe când Neamțul, Francul, Papa, țările creștine toate
S-au unit ca să doboare spurcate păgânătate,
Numai leșii cei zburdalnici sunt cu Turcul înțeleși,
Iar Domnul Aron al vostru s-a tocmit argat la leși!
Sunteți români, și românii n-au suferit niciodată
Pe fruntea domnilor țării măcar o singură pată!
Un vodă-i un fel de doftor, și norodul, frații mei,
Nu-i dator să fie jertfa doftorilor celor răi!...
Mulți domni avuse Moldova; cei buni au domnit o viață,
Ceilalți au purtat cununa o singură dimineață;
Căci făcându-se lumină și soarele fiind sus,
Poporul de jos pe-aceia pe cari poporul i-a pus!...
Un vodă, ca orișicine, își ia plata după faptă...
M-ați înțeles? Vremea trece...

CĂPITANII

Jos Aron!...

RĂZVAN
(*arătând uşa*)

Ţara v-aşteaptă!

(*Căpitanii ies, afară de Vulpoiu şi de Tănase.*)

VULPOIU

Să-l ucidem?

RĂZVAN

Nu, lăsaţi-l!... Domnii când nu mai domnesc
S-asemănă cu strigoii: ei umblă, dar nu trăiesc...

VULPOIU

Bine!...

RĂZVAN

După ce-l veţi prinde, să daţi semne din pistoale!

VULPOIU

Înţeleg!... Ş-apoi să facem ca norodul să se scoale
Ş-adunându-se cu gloată, mic şi mare pe maidan,
Să zbiere dobitoceşte: trăiască vodă Răzvan!...

RĂZVAN

Pe Başotă...

VULPOIU

Ştiu! Cu dânsul voi avea chiar eu a face:
De mult îl pândesc de-aproape, că nici de frică nu-mi place!...
(*Iese.*)

TĂNASE

O să plec şi eu îndată, numai o vorbă să-ţi spui...
Faci rău!...

RĂZVAN

De ce?

TĂNASE

Apoi bine, nu se cade orişicui
A şedea pe scaunul ţării...

RĂZVAN

Ce-nsemnează?...

TĂNASE

Proasta minte
Ar vrea să-ndulcească vorba şi nu găseşte cuvinte...
Dă-mi voie să-ţi spui pe faţă...

RĂZVAN

Spune verde, moş Tănas!

TĂNASE

Despot fu grec, Ioan Vodă fu armean şi Iancu sas...
Dar orişicum pân-acilea, din mila dumnezeiască,
Noi n-am avut nici un vodă... ştii! Ţara o să cârtească.
Ce să-i faci!... Mai bine hatman. Să nu fi fost tată-tău...!

RĂZVAN
(*încruntat*)

Cum?...

TĂNASE

Apoi dè! Bătrâneţe!... Să ne ierte Dumnezeu!...
(*Iese.*)

RĂZVAN

(*Se aşează cu capul plecat pe mâini, apoi se scoală, face în tăcere câţiva paşi prin odaie, se opreşte pe loc.*)

Nu-i greu încă patru zile de-a ne mai lupta-n cetate
Pân'ce tabăra lui Jigmond va lovi pe leşi la spate...
Docamdată, pân-atunce, nu ne temem de păgâni:
Ramazanul lor mai ţine tocmai două săptămâni...
M-am gândit bine la toate... Câte griji şi câte trude
Numai ca s-apuci domnia!...
(*Cu tulburare.*)
Dar pistolul nu s-aude!...
(*Ascultând.*)
Nu!... Tot nu!...
(*Îşi freacă fruntea, se aşează iarăşi pe divan şi pleacă capul pe mâini.*)

VIDRA
(*intrând încet*)

Acum, iubite, nu-i timp a mai cugeta!
Steaua lui Răzvan e mare: încrede-te-n steaua ta!...
Fii bărbat în orice soartă: şi-n căderе, şi-n izbândă,
Privind cu sângele rece la răsplată sau osândă!

RĂZVAN
(*sculându-se*)

Tu n-ai auzit pistolul?

VIDRA

De nu vei avea noroc,
Blăstemul o să izbească pe nepoata lui Moţoc,

Care din cupa măririi s-a străduit să te-mbete.
Şi nici ea nu-i vinovată! Nu!... Sunt neamuri cu pecete,
În cari Dumnezeu sădeşte vrun bine sau vrun păcat,
Ş-apoi toţi d-acelaşi sânge îl moştenesc nencetat!
Neamul lui Moţoc nu poate s-aibă altă cugetare,
Decât numai-numai-numai văpaia s-ajungă mare!...

RĂZVAN

Tu n-ai auzit pistolul?... Pistol!... Nu l-ai auzit?
Spune!
(*Cu furie.*)
Ureche! Ureche!...
(*Afară se aude o împuşcătură.*)
A! De-acuma s-a sfârşit!
Sunt domn! Trăiască domnia!...
(*Cu amărăciune.*)
Cât de lesne, cât de iute
Se răstoarnă domnii ţării, cel mult în zece minute!
(*Către Vidra.*)
Dar tu nu mai spui nemica? Mai dinioară mi-ai zis
Nu ştiu ce... ba mi se parte... de!... îmi povesteai un vis...
Mai spune-mi-l înc-o dată...

VIDRA
(*îngenunchind*)

Îţi mulţumesc, Doamne Sfinte,
C-ai auzit cu-ndurare o rugăciune fierbinte!...
(*Se scoală.*)
Crezut-ai, oare, Răzvane, că se poate speria
De nişte deşerte vise chiar o inimă c-a mea?
Gândit-a oare, iubite, c-o nălucă muierească
Ar putea glasul măririi în pieptu-mi să-l năbuşească?...
Vântuleţul, ce-adiază pintre viţe din lăstar,
Rămâne fără putere în faţa unui stejar,
Pe care numai furtuna îl zguduie şi-l sfărâmă...

RĂZVAN

Furtună?

VIDRA

Cea mai cumplită!

RĂZVAN

Eşti doamnă, Vidro...

VIDRA

Sunt mamă!...
Aici copilul se mişcă... Simţindu-l în sânul meu,
Uit toate şi văd acuma, văd că-s femeie şi eu!...

(*Afară se aud strigăte: „ Să trăiască Răzvan Vodă“.*)

RĂZVAN

Acultă, iubito Vidră! Ascultă, scumpo soţie!...
Sângele nostru din leagăn va moşteni o domnie!...

(*Intră Şoltuzul şi mai mulţi târgoveţi.*)

ŞOLTUZUL

(*închinând lui Răzvan pe o tablă de argint struguri şi spice de grâu*)

După datina străbună, rămasă de la mai mari,
Eu, şoltuzul ot-Suceava cu cei doisprezeci pârgari,
Aleşi ca să fim în fruntea târgoveţilor d-aice,
Dorim Măriilor voastre ani mulţi şi viaţă ferice,
Încât să-ncingeţi Moldova, asemenea unui brâu,
Numai cu livezi de struguri, numai cu câmpii de grâu;
Căci norodul, dând domnia, se mulţumeşte cu poame,
Ca să nu piară de sete şi să nu moară de foame...

RĂZVAN

Primesc din mâinile voastre prinosul de bun ogur,
Ş-a fi părintele ţării făgăduiesc şi mă jur:
Nu voi uita niciodată, c-a românului tărie
Este plugul şi cântarul mai presus de boierie...

ŞOLTUZUL

Tot după vechi obiceie, păstrate din veac în veac,
Ales-am din sânul nostru băiatul cel mai sărac,
Pentru ca Măriei tale din gura-i copilărească
Să dea, fără să se teamă, o povaţă bătrânească...
Copile, sărută poala îmbrăcămintei domneşti,
Şi cum vei putea mai bine oraţia s-o citeşti!

BĂIATUL
(*după ce sărută mâna ce-i întinde Răzvan*)

Măria ta!
Nu te supăra,
Ci fii bun a ne-asculta!
Îţi vom spune cam multe
Şi mărunte,
Dar tot lucruri plăcute,
Să fie drag orişicui să ne-asculte!
O sută de ani să domneşti,
Pe duşmani să-i biruieşti,
Pe vrăjmaşi să-i pedepseşti
Pe turci
Să-i pui în furci,
Pe tătari
Să-i pui în pari,
Pe leşi şi pe cazaci
Să-i dai la draci,
Alta să nu le faci;
Pe unguri şi pe nemţi
Tot acolo să-i trimeţi:
Ş-aşa mai departe,
Ca toţi să-şi aibă parte,

Ş-aşa înainte
Ca toţi să-nveţe minte,
Ş-aşa rânduri-rânduri
Ca toţi să se puie pe gânduri!...
Dar cu moldovenii tăi,
Măcar de-o fi şi răi,
Măria ta să fii bun cu ei;
Şi de-i vedea unii şi desculţi,
Măria ta tot să-i asculţi;
Căci norodul e cam năzdrăvan:
Face multe pozne într-un an;
Şi ţara-i cam nebună:
Face multe pozne şi-ntr-o lună;
Ba la-ndemână
Şi-ntr-o săptămână;
Iar de nu te-i păzi,
Chiar într-o zi
Multe-i auzi!

RĂZVAN

(dându-i o pungă)

Destul! Să trăieşti, băiete!...

(Intră Răzaşul, Tănase şi mai mulţi căpitani.)

RĂZAŞUL

Măria ta! Sănătate!
Isprăvit-am toată treaba fără multă greutate;
P-Aron Vodă la răcoare în spătărie l-am pus;
Boierii, Mitropolitul, pe toţi la palat i-am dus;
Mai în sfârşit, lucru-i gata!

RĂZVAN

Unde-i Başotă?

RĂZAŞUL

El are
Pe Vulpoiu cu toată ceata de vânători în spinare.

RĂZVAN

Bine, dragii mei tovarăşi!... Stăpânirea-mi în curând
La toţi şi la fiecare va da răsplată pe rând...

SBIEREA

(intrând iute, speriat, pierzând răsuflul, cu o lădiţă în mână)

Jupâne!... Mărite doamne!... Scapă-mă! Norodul prădă!
Sinete, zapise, ţara, lumea-i în această ladă!...

RĂZVAN

Linişteşte-te, jupâne, Averea-ţi chiar pe maidan
O poţi lăsa fără grijă în zilele lui Răzvan...

SBIEREA

(răsuflând mai uşor şi făcând semnul crucii)

În ladă tot e mai sigur!... Părăluţa cere pază:
Mai bine s-o ţii sub cheie, ca nimine să n-o vază...

VIDRA

Doamne, soţule, stăpâne! Nu mă mai pot opri!...
Într-un glas cu ţara-ntreagă, viu a-ţi ura ş-a-ţi dori
O domnie fericită... Ba înc-aş mai vrea ca mâine
Tu să legi într-o cunună toate ţările române,
Încât de la Marea Neagră pân' la falnicul Carpat
Să nu domneşti ca un vodă, ci ca Răzvan Împărat!

CĂPITANII

Da, da, da! Împărăţie!...

TĂNASE
(*trist*)

Ar fi bine docamdată
Să rămânem cu Moldova!

SBIEREA

Ce om fără judecată!
Dar Moldova-i sărăcită! Nu-i chip altfel s-o cârpeşti
Decât unind laolaltă mai multe ţări româneşti...
Două şi două fac patru: cea mai dreaptă socoteală...

RĂZAŞUL

Vulpoiu avuse dreptate... Nu mai cred în poticneală!...
Toate semnele sunt bune!... Măria ta, la palat
Ne-aşteaptă mitropolitul cu toţi boierii din sfat...

RĂZVAN

Să mergem! Voiesc acuma din gura Domniei mele
Ţara s-audă nădejdea d-a scăpa din zile grele.

SBIEREA
(*cu umilinţă*)

Stăpâne preamilostive, unde-i merge, merg şi eu:
Lada mea e-n siguranţă numai lângă domnul meu...

(*Toţi se pregătesc a ieşi.*)

VULPOIU
(*intrând cu spaimă*)

Pierduţi!...

TOŢI

Ce veste?

VULPOIU

Vătavul...

TOŢI

Ce-i?

VULPOIU

Başotă

TOŢI

Zi!

VULPOIU

Trădare!
Scăpă din mâinile mele, deschise poarta cea mare,
Leşii au umplut cetatea!...

(*Sbierea cade mort, fulgerat de apoplexie.*)

RĂZAŞUL
(*clădităind din cap)*

Poticneala!...

TĂNASE

Eu ştiam
Că nu se cădea s-apuce scaunul ţării orice neam.

VIDRA
(*luând pe Răzvan de mână*)

Iubite! Nu sta pe gânduri... Când soarta te prigoneşte,
Fii mândru chiar în cădere!...

CĂPITANII

Măria ta! Poruncește!...

VIDRA

Și ce s-așteptați voi oare de la viteazul Răzvan,
Decât paloșul în mână, și-nainte la dușman?

RĂZVAN
(*scoțând sabia*)

Să trăiască neagra moarte! Ne cunoaștem foarte bine!...
Cine vrea s-o strângă-n brațe, iată calea! După mine!...
Moartea-i mireasă,
Mormântu-i casă,
Viermii sunt nași,
Hai la vrăjmași!...

(*Iese urmat de căpitani.*)

VIDRA

Moarte!... Moarte!... Dar se poate? Moară oamenii cei mici,
Precum călcâiul turtește moșoroiul de furnici;
Omul, însă, care lumea pe palmă-i ar vrea s-o poarte,
Zodia-i, scrisă pe frunte, respinge pizmașa moarte!...
(*Se gândește.*)
Dumnezeule puternic! De ce mai faci uriași,
Dacă-n rând cu toți piticii pradă morții vrei să-i lași?...
Cum? Cereasca ta dreptate se pogoară pân' la fiară;
Vulturul trăiește veacuri, iar musca de-abia o vară,
Și numai omul cel mare, stăpâne, Tu-l osândești
Ca să moară dopotrivă cu mușțele omenești!...
(*Se cutremură.*)
O, nu, nu! Răzvan nu moare!... Orice pai în astă lume
Trebui s-aibă vro ursită, o țintă, vrun scop anume,
La care-i dator să meargă, de vântul sorții împins,
Și cade numai atunci când este semnul atins!...

Calea lui Răzvan e lungă și de-abia se deasfășoară:
Pân' la capăt e dreptate... Răzvan nu poate să moară!
Nici chiar Dumnezeu el însuși nu schimbă ceea ce-i scris!...
(*Iute.*)
În genunchi, Vidro!...
(*Îngenunchează și ridică ochii în sus.*)
Iertare!...
(*Cu spaimă, punând mâna la ochi.*)
Visul meu!... Grozavul vis!...
(*Sculându-se cu tărie.*)
Și de ce eu stau aice, când Răzvan înfruntă focul?...
Dați-mi armă! Lângă dânsul, în primejdie mi-e locul...
(*Se repede la armătura de pe părete și se oprește.*)
Dar copilul meu, o Doamne!
(*Se cutremură.*)
Ce-aud?

(*Din spațiu răsună o voce ca un ecou: „Dar copilul meu?" Vidra cu groază își întoarce fața spre ușă, ca și când ar vedea pe cineva acolo.*)

Muma lui Răzvan!... Mă-ntreabă... Și ce-i pot răspunde eu?
(*Făcând semnul crucii.*)

Piei, nălucă, piei! Sunt mamă!
(*Face un pas îndărăt.*)
Nu te-apropia!

(*Răsună iarăși ecou: „Sunt mamă!..." Vidra, zdrobită de emoție, se aruncă pe divan.*)

Ea vrea dinte pentru dinte! Muma mumei cere samă!...
(*Face o sforțare și se scoală cu energie.*)
Oare nu mai sunt eu Vidra?
(*Abătută.*)
E cumplit al mumei dor!...

(*Pe prag apare Răzvan, greu rănit, ținut de Vulpoiu și de Răzaș. Vidra se repede înainte-i.*)

A! Scăpat! Ce fericire! Tu!

RĂZVAN
(*cu un glas slab, pe când Vulpoiu și Răzașul îl pun pe divan*)

Am biruit și mor!...
(*Arătând la cadavrul lui Sbierea.*)
Nu-mi ziceai tu oare, Vidro, să fiu întocmai ca Sbierea?
Eu cu cinstea și mărirea, el cu prada și averea!
(*Vidra îngenunchează și-și ascunde fața în mâini.*)
Dar ce-i mai trebui acuma mii de galbeni în grămezi?
Ce-mi folosește domnia! Pe-amândoi aci ne vezi
Praf, pulbere și cenușă!... Nebuni, ce din lăcomie,
El pentr-o biată lescae, eu pentr-un ceas de mândrie,
Necruțând nemica-n lume, neștiind nemica sfânt,
Uitam că viața-i o punte dintre leagăn și mormânt!...
(*Cu durere.*)
Mi se-ntunecă vederea, dar văd ceva de departe...
O jumătate din mine de cealaltă se desparte...
Ah, veniți, veniți cu toții!...Unde-i bătrânul Tănas?

RĂZAȘUL

Apărându-te pe tine, mort în luptă a rămas!

(*Vulpoiu plânge.*)

RĂZVAN
(*în agonie*)

Țigan!... Țigan!... Apă!... Apă!...

(*Cade mort peste Sbierea.*)

RĂZAȘUL

Decât o așa domnie,
Mii de tunete, mai bine-i un petec de răzășie!
Zmeul zmeilor să-ncapă într-o șchioapă de mormânt!...

VULPOIU
(*cu spaimă*)

Nu vezi că-i moartă și Vidra? N-a zis un singur cuvânt,
Nici o vorbă, nici un țipet, privind pe Răzvan că moare!...

VIDRA
(*sculându-se liniștită*)

Voi puteți vorbi ș-a plânge!...

VULPOIU

Doamnă!

VIDRA

Pe voi nu vă doare!...

RĂZAȘUL
(*cu furie*)

Dar tu l-ai ucis, ciocoaică! Tu la moarte l-aduseși!
O să mi-o plătești acuma, tune-fulgere!...
(*Scoate cuțitul și voiește s-o lovească.*)

VIDRA
(*cu sânge rece arătând la ușă*)

Să ieși!

(*Răzașul lasă mâna în jos și pleacă capul.*)

TREI CRAI DE LA RĂSĂRIT

COMEDIE
ÎN DOUĂ ACTE

PERSOANELE

HAGI-PANĂ, băcan
MARIŢA, fie-sa
NUMA CONSULE, profesor
JORJ, copist la un minister
PETRICĂ, băiat de prăvălie
TRANDAFIRA, o domnişoară matură

Scena se petrece în locuinţa lui Hagi-Pană. O cameră mobilată foarte modest. Două uşi, una în fund şi cealaltă la dreapta. Într-un colţ al odăii un mare dulap şi alături o masă de scris. Pe părete un orologiu cu cocoş, o gravură reprezentând Ierusalimul, o sabie veche şi un mare pistol turcesc.

ACTUL I

SCENA I

JORJ (intrând prin uşa din dreapta) şi PETRICĂ (urmărindu-l în vârful degetelor, fără a fi văzut)

JORJ
(jucându-se cu o mănuşă)

Am inventat un lucru de minune, *un stratagème admirable*. Voi putea vorbi orişicând cu Mariţa, fără ca să ne tot privegheze bădăranul de tată-său. Trimit în prăvălie câte un amic, care reţine acolo pe sărmanul Hagi-Pană, îndrugându-i la verzi şi uscate despre icre şi masline, deşi nu cumpără nici un drob de sare, iar până atunci eu petrec aci fără marturi, *en-tête-à-tête*, cochetând cu fata băcanului. Ne cunoaştem din copilărie, încât casa îmi este totdauna deschisă. E gentilă, dacă nu *beauté*; tată-său e bogat; frumoasă zestre în bani şi-n natură! De când i-a murit mama, nu mai este nici măcar dezavantajul de a avea o soacră. Trebuie s-o iau de nevastă, *et voilà tout!*

PETRICĂ
(aparte)

Aşa merge treaba? Pe luate? Lasă! bine c-o ştiu... Eu mă prăpădesc după fată, şi el mi-o suflă de sub nas!

JORJ

Dar unde să fie Mariţa? *(Se uită împrejur şi vede pe Petrică.)* A! Băiatul de prăvălie!

PETRICĂ

Tejghetar, domnule Jorj; tejghetar, nu băiat de prăvălie... să fie cu iertare...

JORJ

Ce cauţi pe aici, *mon cher?*

PETRICĂ

Nimic... ceva... adică să vezi, domnule Jorj: te iubesc aşa de mult, încât te-aş urmări din loc în loc pe toată scoarţa pământului. Când te zăresc intrând, aici mai cu seamă, uite, nu ştiu cum mi se bate inima, ca nu cumva să te las singur. Ştii vorba românului: dor mi-e de tine, dar de mine mi se rupe inima... Eşti un om foarte plăcut, domnule Jorj!

JORJ
(*îngâmfându-se*)

Am o figură norocită, *un extérieur heureux*, cum zice francezul; nu e aşa?

PETRICĂ

Aşa trebuie să fie, măcar că nu ştiu ce este acel *rără*. Ş-apoi mai e ceva, domnule Jorj. Eram să te rog pentru lucrul acela... Ţi-aduci aminte duminica trecută, când îţi venise pofta de a ieşi cu birja la Şosea...

JORJ

Ei bine?

PETRICĂ

Ba nu era bine, că-ţi trebuia o rublă.

JORJ

Ei bine?

PETRICĂ

Ba tot nu era bine, căci n-o aveai.

JORJ

Ei bine?

PETRICĂ

Bine! bine! ba e foarte rău, că ţi-am dat-o eu...

JORJ

A! Vrei să zici că e rău pentru tine, *n'est ce pas?*

PETRICĂ
(*trist*)

Mi-ai făgăduit să-mi dai înapoi rubla a doua zi... Aş avea acum o mare trebuinţă...

JORJ

Ce bagatelă! *Quelle misère...*

PETRICĂ

Dacă poţi...

JORJ

Ascultă-mă, Petrică. Domnişoara Marita m-a rugat să-i copiez o poezie, *un charmant morceau.* Fiindcă eu nu am casă... nu că n-am casă, dar eram să zic că nu şez niciodată

acasă, iar la cancelarie nu voi să știe toate ale mele șeful de birou, cu care nu mă împac în politică, de aceea am adus poezia cu mine ca s-o copiez aice.

PETRICĂ

Pentru domnișoara Marița?

JORJ

Da.

PETRICĂ
(*aparte*)

Hoțule! (*Tare.*) Apoi iată cerneală, condeie și hârtie, domnule Jorj; numai să nu strici cumva vro condică d-ale jupânului.

JORJ
(*așezându-se a copia și citind*)

Ca o lină fără sunet,
Ca un fulger fără tunet,
Ca un râu fără murmur,
Ca o pasere tăcută,
Ca o casă ce stă mută
Și pustie împrejur;
Astfel sunt și eu, vai mie,
Formă fără melodie,
Pur spectacol fâr' idei,
De când dânsa nu-i sub soare
Și puterea-mi cântătoare
A murit cu moartea ei!

Admirabil! Sublim! *Deliciéux!*

PETRICĂ

Dar bine, domnule Jorj, d-ta scrii pentru dșoara Marița niște stihuri de moarte?

JORJ

Nerodule! Cum de nu înțelegi tu că eu vreau să-i arăt tocmai aceea ce aș fi fără dânsa, singur, *isolé*, cum zice francezul? (*Iute.*) Aș fi ca o lină fără tunet, ca o casă fără murmur, ca un râu pustiu împrejur, ca un fulger fără melodie, ca un spectacol fără sunet, ca o pasere fără idei... Ce superbe imagini!

PETRICĂ

Să am iertare, cântecul d-tale n-are pentru mine nici un Dumnezeu! Numai doară atâta că-i scris! Știi, zicătoarea românească: dracul, când n-are de lucru, își cântărește coada... Sau dacă vrei, se potrivește și mai bine cu o altă zicală: frunză verde ceapă coaptă, ș-aș mânca zăpadă friptă... Curat așa...! Eu unul fac altfel de cântece pentru... pentru aceea ce mi-e dragă... Dar să venim la chestia rublei, domnule Jorj!

JORJ

Iubești și tu? *Pauvre diable?* Și care-ți este cântecul *par exemple?*

PETRICĂ

Scurt, scurt de tot, nu e frumos ca al d-tale, domnule Jorj; nu-i cu paseri fără idei și fără nu mai știu ce...

JORJ

Ia să-l auzim.

PETRICĂ

Iată-l. (*Cântă.*)

Cine n-are-n lume drag,
Câtu-i lumea-i tot beteag!

Eu știu, Doamne, despre mine:
Câtu-i lumea, nu mi-e bine!...

JORJ

Atâta?

PETRICĂ

Atâta.

JORJ

Ce galimatie! Ce absurditate! *Pas cu grain de sel,* cum zice francezul!

PETRICĂ

Apoi dă! E curat românește: mai am altul, domnule Jorj... a, dar iată și domnișoara!... (*Aparte.*) Mor de necaz!

SCENA II

ACEIAȘI și MARIȚA (intrând prin ușa din fund)

MARIȚA

Ești aicea, domnule Jorj?

JORJ

Ți-am adus poezia...

MARIȚA
(*către Petrică*)

Te cheamă tata.

PETRICĂ
(*cu nemulțumire*)

Mă cheamă jupânul? Parcă nu s-a auzit...

MARIȚA

Domnul, nu jupânul; l-am auzit eu.

JORJ

Negreșit că trebuie să te fi chemat...

PETRICĂ

Trebuie! Pesemne că așa zice franțuzul... Mă duc. (*Aparte.*) Au știut să mă gonească; dar lasă c-o să-i ascult eu de după ușă... Mare poznă mai este și dragostea! (*Iese și apoi întorcându-se ia la o parte pe Jorj.*) Cum vom face cu rubla?

JORJ

Vom vorbi, *mon cher*, la timpul oportun...

MARIȚA

Te cheamă tata!

PETRICĂ
(*aparte, oftând*)

Îmi ia și fata și rubla! Vezi asta se zice românește: lucrul dracului în casa popii!

SCENA III

JORJ şi MARIŢA

JORJ
(*cu emoţiune, apucând pe Mariţa de mână*)

Ca mâine voi fi registrator, apoi arhivar, apoi ajutor de corespondenţă, apoi şef de birou, apoi şef de secţie, apoi şef de divizie, apoi director general, apoi prefect în Dobrogea, apoi ministru, apoi agent la Constantinopole... *Ça ira, ça ira!*... Dar vorbit-ai cu tată-tău? Spusu-i-ai că însoţirea noastră, departe de a fi *une mésalliance*, o să ridice sus, sus, foarte sus în opiniunea publică neamul Hagi-Pană?...

SCENA IV

ACEIAŞI şi PETRICĂ (la apariţiunea căruia Jorj lasă cu precipitare mâna Mariţei)

MARIŢA
(*confuză*)

Te-aş ruga, domnule Jorj, să-mi mai copiezi o poezie...

PETRICĂ
(*care rămâsese cu capul scos prin crăpătura uşii, fără a intra în cameră*)

Domnişoară Mariţo... Ştii ce, domnişoară Mariţo?... Mi se pare, zău mi se pare, că te cheamă jupânul...

MARIŢA
(*cu impacienţă*)

Bine, bine! Voi veni îndată... Nu ţine uşa deschisă. Se răceşte odaia...

PETRICĂ
(*în aceeaşi poză*)

Se răceşte în luna mai?

MARIŢA

Eram să zic că se prea încălzeşte... Voi veni, ţi-am spus o dată că voi veni...

JORJ

Va veni, ţi-am spus o dată că va veni. *C'est clair comme la lune*...

PETRICĂ

Nu e vorba de alune, domnule Jorj... Apoi să vii, d-şoară Mariţo! (*Închide uşa şi o deschide iarăşi.*) Să vii! (*Iese.*)

SCENA V

JORJ şi MARIŢA

JORJ

O singură vorbă, *mon ange*! Mă iubeşti tu sau nu? Da sau ba?

MARIŢA

Aşa se vorbeşte numai la plebiscit. Te mai poţi îndoi de sentimentele mele? La ieşirea din pensionatul doamnei Firundţvanţig, prima cestiune, care s-a prezentat spiritului meu, a fost aceasta: „Mari! voieşti tu oare a-ţi lega soarta cu un bărbat ca Hermann al lui Goethe, o fiinţă vulgară, un burghez

de toate zilele, un automat care putea să placă numai doară unei Dorotheia? sau îţi place mai bine a visa o figură uşoară, veselă, nepăsătoare, mai în sfârşit pe unul din cei trei muşchetari ai lui Dumas?...

JORJ
(*speriat*)

Muşchetari?... Vrea să zică militari?...

MARIŢA

Linişteşte-te, Jorj, Hermann al lui Goethe este vreun băcan sau birtaş dintre amicii lui tata. Mi-e groază a mă gândi măcar la dânsul! Pe când unul din cei trei muşchetari ai lui Dumas, ei bine... eşti tu!

JORJ
(*iarăşi speriat*)

Unul din cei trei... *Par conséquent* mai sunt încă doi?

MARIŢA
(*cu sentimentalism*)

Tu, numai tu ai devenit idealul inimii mele!...

JORJ
(*sărutându-i mâna*)

Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, *ma colombe!* Dar atunci nu întârzia a spune lui tată-tău...

MARIŢA

Chiar astăzi... (*Suspinând.*) Trebuie curaj! Tu ştii cum este tata... Materialist.

JORJ

Spiritul secolului, *ma chérie!* N-ai ce-i face... Să nu uiţi însă un lucru foarte serios, *de la plus haute importance.* O dată căsătoriţi, fericirea nu trebuie să ne facă a renunţa la toate plăcerile societăţii, preumblări...

MARIŢA

Baluri...

JORJ

Grădini.

MARIŢA

Costume.

JORJ

Cai.

MARIŢA

Voiajuri... O, cât de mult aş dori să văd Parisul!... Dar mi-ar fi frică de petroliu...

JORJ

Şi mie de comunişti... Un om însurat nu se împacă cu Comuna. Prea mult liberalism! *Ça choque...*

MARIŢA

Dar Veneţia... ce mai zici? ... Carnaval! Barcarolă! Rai pământesc!...

JORJ

Însă toate astea cer bani... *Ça coûte énormément.*

MARIŢA
(*cu întristare*)

A! în adevăr... Dar tata e bogat.

JORJ

Tocmai de aceea, *mon bijou*, să nu treci cumva cu vederea de a-i aminti foaia de zestre...

MARIŢA

Îi voi spune că tu nu mă iei altminteri...

JORJ
(*Iute*)

Ferească Dumnezeu! *Dieu préserve!* Încredinţează-l, din contra, că eu te-aş lua fără nimic, dar...

MARIŢA

Dar?

JORJ

Dar... dar nu mă vrei tu...

MARIŢA

Nu te vreau eu fără bani?

JORJ

Nu-i asta! Nu mă vrei... nu vrei... nu-ţi convine, tu, unică odraslă a lui Hagi-Pană, *l'unique rejeton*, cum zice francezul, să nu aduci o frumoasă zestre în casa bărbatului.

MARIŢA

Te-am înţeles.

JORJ

Ş-apoi mai observă bine un lucru.

MARIŢA

A!

JORJ

În burghezie există un obicei stupid, o rămăşiţă a timpurilor barbare, un antipod al civilizaţiunii, o piedică a progresului, o palmă pentru liberalismul secolului, un semn de neîncredere sălbatecă, *quelque chose d'abominable*, şi nu tocmai noi trebuie să încurajăm aceste triviale uzanţe...

MARIŢA

Negreşit; dar despre ce este vorba?

JORJ

Tatăl tău poate să-şi bage în cap naiva idee, *une pure bizarrerie*, de a ne da numai venitul zestrei.

MARIŢA

Şi nu e bine?

JORJ

Fi donc! Ar fi pentru noi o curată sclavie! A se mişca cineva după măsură, ca o maşină cu viteza calculată mai dinainte! Închipuieşte-ţi, *mon âme*, că venitul anual s-ar cheltui într-o jumătate de an; oare ce facem noi atunci cu celelalte şase luni?

MARIŢA

Ai dreptate. *(Aparte.)* Ce spirit!

JORJ

Cere de la tată-tău capitalul zestrei. Capital, şi iarăşi capital, *tout bonnement!* Venitul fără capital este o monstruozitate, şi mai mult decât atâta! să-ţi spui drept, pentru mine unul ar fi chiar o insultă...

MARIŢA

Cum aşa?

JORJ

Un bărbat căruia i se numără numai venitul zestrei este curat ca o moşie luată în arendă, pentru care se plăteşte în câştiuri. *Quelle horreur!*

MARIŢA

Câştiuri! Aşa este! uite că asta nu mi-ar fi trecut prin minte...

JORJ

Un bărbat cumsecade...

MARIŢA

Unul din cei trei muşchetari...

JORJ

Nu se arendează, ci...

MARIŢA

Se ia cu embatic? cu bezmăn?

JORJ

Un asemenea bărbat, *mon diamand*, se cumpără de veci, adecă...

MARIŢA

Adecă?

JORJ
(cu emfază)

O legătură eternă, *à tout jamais!*... De aceea, *mon amour*, jos venitul! să trăiască capitalul! capitalul este şeful de bi... este regele lumii!...

(Afară se aude la uşa din fund vocea lui Hagi-Pană strigând: „Petrică! unde eşti, strengarule!", iar la uşa din dreapta vocea lui Petrică: „Îndată, jupâne!" Jorj se repede la uşa din fund şi se ciocneşte cu Hagi-Pană, carele tocmai atunci o deschide; Mariţa pe de altă parte se repede la uşa din dreapta şi se izbeşte tot aşa de Petrică. Toţi se uită cu nedomerire unul la altul.)

SCENA VI

HAGI-PANĂ, PETRICĂ, JORJ, MARIŢA

JORJ

Iertare, tată hagiule! *Mille pardons!*

HAGI-PANĂ
(către Petrică)

Unde erai, vagabondule? Nu mi te-am văzut de două ceasuri!

MARIŢA
(aparte)

Şi el îmi zicea că mă cheamă tata.

JORJ
(aparte)

Să profit de ocaziune pentru a mă descurca.

MARIŢA
(către Hagi-Pană)

Bine, tată, cum e asta? Petrică îmi spunea că...

JORJ
(întrerupând)

Petrică era aicea cu noi. *(Mariţa se uită cu mirare.) Mademoiselle* l-a reţinut în odaie într-adins, pesemne pentru a nu rămâne singură, adică cu mine. *C'est tout naturel!*

PETRICĂ
(confuz)

Aşa este, chiar aşa, jupâne! (*Aparte.*) M-a tras pe şvară! Le ajut tocmai eu la dragostea lor! Îmi vine să turbez de ciudă!...

HAGI-PANĂ

Cară-te la prăvălie...

PETRICĂ
(*aparte*)

Mă goneşte şi dânsul!

HAGI-PANĂ

Cată de te poartă bine, că te cunosc eu. De vro câtăva vreme ţi-au intrat gărgăunii în cap. Îţi vorbeşte muşteriul, şi tu nu-l asculţi; te-ntreabă, şi tu nu-i răspunzi; n-aude, n-a vede, n-a greul pământului! Aşa nu se vinde marfă, fătul meu! Nu degeaba zice vorba românească: cu răsul şi cu glumele se culeg toamna prunele. Cu posăcie nu faci negustorie! Du-te dară la tejghea şi cată-ţi de treabă. Sileşte-te mai cu seamă a strecura ciocolata aceea, revalisiera, cum îi zice. S-a răspândit zvon că-i curat o gutapercă prefăcută; şi eu, săracul de mine, mi-am adus, ca un năuc, iartă-mă, Doamne, patru sute de tablete, crezând că doară se va desface ca pâinea caldă! Dacă lumea va afla o dată că-i lucru prost, o să rămâi cu povara în spinare. Orişcine va veni să cumpere ceva, înţelesu-m-ai, fie caşcaval, fie rom, fie săpun, fie rapiţă, fie salam de Verona sau de Sibiu, tu să-i lauzi blestemata aceea de revalisieră, care mi-a făcut zilele fripte...

PETRICĂ

Am învăţat pe dinafară, jupâne, cum s-o zugrăvesc. (*Recitează iute.)* Bună de stomah, piept, nerve, plămâni, miasme, gâlci, respiraţie, rinichi, atrofie, tuberculoză, oftică, astmă, tuse, indigestie, guturai, insomnie, venin, slăbiciune, dropică, anemie, friguri, ameţeală, congestie, migrenă, diabetă, melancolie, anghină, reumatism, tifos, coleră, ciumă, ipertrofie, boalele oaselor, ipocondrie şi gălbinare!

HAGI-PANĂ

Aşa! Bun de tot! Dă-le revalisieră! Dă-o la toţi!

PETRICĂ

Se înţelege, jupâne. De n-or scăpa dânşii, scăpăm cel puţin noi de ceea ce ne doare.

HAGI PANĂ
(aparte)

E deştept băiatul. (*Tare.*) Du-te, du-te!... (*Petrică iese.*)

SCENA VII

HAGI-PANĂ, JORJ, MARIŢA

HAGI-PANĂ

Ce mai zici acuma, musù Iorgule?

JORJ

Ça va...

HAGI-PANĂ

Nu e vorba de nici un Sava! Eu vreau să te-ntreb altceva. Spusu-ţi-am sau nu zilele trecute ca să nu te mai văz singur aicea cu Mariţa?

JORJ

Apoi era şi Petrică cu noi, *ma parole d'honneur...*

MARIŢA

Şi Petrică, taică.

HAGI-PANĂ
(către Mariţa)

Petrică, ne-Petrică, cară-te în odaia d-tale! Pune-te de coase, ori te închină, ori apucă-te de citeşte *Alexandria...*

MARIŢA

Dar, taică...

HAGI-PANĂ
(făcându-i gest de a ieşi)

Vorbă multă, treabă scurtă! (*Mariţa iese prin uşa din fund.*) Bine a zis cine a zic că femeia a îmbătrânit pe dracu... dar apoi fata!

SCENA VIII

HAGI-PANĂ şi *JORJ*

JORJ

Eşti prea severe, *ma foi*, tată hangiule...

HAGI-PANĂ
(aşezându-se)

Eu ştiu zicala românească: mai rara vedere este mai cu miere. Te-ai pre încuibat pe la noi, musù Iorgule. Nu că-mi pare rău, dar nici bine. De frate, frate să-mi fii, dar la noi mai rar să vii...

JORJ
(luând un aer maiestos)

Tocmai asta eram să-ţi spui, tată hangiule. *Justement ça*, cum zice francezul. În ţara noastră un larg viitor este deschis

talentului. Liberalismul instituțiunilor naționale permite meritului a se urca sus pe scara distincțiunilor sociale. Astăzi copist, mâine președinte al Consiliului de Miniștri, nimic mai lesne, *rien de plus naturel!* Așadară...

HAGI-PANĂ
(*întrerupând*)

Așadară, mâine sau chiar astăzi, o să mi te dea afară din slujbă, ca pe o măsea stricată, cu tot naturelul d-tale, musù Iorgule!

JORJ
(*desconcertat*)

Nestabilitatea funcțiunilor este o consecință inevitabilă a...

HAGI-PANĂ

Ascultă-mă ce-ți spui eu, dragul meu, că doară nu degeaba am umblat până acolo, la Ierusalim. (*Arată cu degetul cadrul de pe părete.*) Văzui multe și auzii destule! Aș dori din tot sufletul să te pui pe o cale mai bună; iar nu, după vorba românului: an n-ai câștigat, estimp ai păgubit, la anul tragi nădejde. Ești un derbedeu, musù Iorgule!

JORJ
(*scandalizat*)

O!

HAGI-PANĂ

Am fost prieten cu tatăl d-tale, răposatul chir Spirea, Dumnezeu să-l ierte. Era un om foarte de ispravă, în toată firea, așezat, harnic, cinstit, fruntea simigiilor din mahala...

JORJ
(*cu oroare*)

A!

HAGI-PANĂ

Nu cumva îți este rușine de meseria părinților d-tale?

JORJ
(*confuz*)

Nu... dar... (*Aparte.*) Ce lipsă de creștere! *Nul savoir-vivre!*

HAGI-PANĂ

În loc să te fi apucat de muncă, de treabă, de vrun meșteșug, d-ta ai tocat părăluțele răposatului și acuma, după vorba veche, umbli pe drum cu alai franțuzesc și n-ai acasă mălai românesc!

JORJ
(*aparte*)

C'est trop fort! Trebuie să isprăvesc! Să-l iau iute, iute, iute! (*Tare.*) Un cuvânt, tată hangiule! Ai dreptate în toate, *vous avez parfaitement raison.* Am fost rău, dar nu mai sunt! Natura mea întreagă s-a schimbat printr-o rèvoluțiune...

HAGI-PANĂ
(*uitându-se împrejur*)

Să nu-mi vorbești de revoluții! auzitu-m-ai? Ele cât p-aci era să mă mufluzească...

JORJ

Pardon! N-am fost bine înțeles. Amoarea este cea mai puternică revoluțiune...

HAGI-PANĂ
(*sculându-se furios*)

Iarăși revoluție!

JORJ
(*căzând în genunchi*)

C'est fini! Iubesc pe fiica d-tale!

HAGI-PANĂ
(*şi mai furios*)

Afară! afară, răzvrătitorule!

SCENA IX

HAGI-PANĂ, JORJ, MARIŢA

MARIŢA
(*intrând speriată*)

Ce este?... Iartă-l, taică!...

HAGI-PANĂ
(*repezindu-se la dânsa*)

Şi tu vrei revoluţie?

JORJ
(*sculându-se şi scuturându-şi praful de pe genunchi*)

Am avut nefericirea de a întrebuinţa o expresiune rău aleasă, *mal choisie.*

MARIŢA

Taică! El mă iubeşte, şi eu...

HAGI-PANĂ
(*d-abia răsuflând de furie*)

Mă înecă, mă înecă!...

JORJ
(*luând o poză cavalerească*)

Sunt iubit, o iubesc... şi... o iau fără zestre!

HAGI-PANĂ
(*revenindu-şi în fire*)

Cum ai spus?

JORJ
(*cu un aer triumfător*)

Fără zestre! (*Aparte.*) Despre acest paragraf, o să-i vorbească după instrucţiune *ma petite Marie.*

HAGI-PANĂ

Dar cu re... revoluţia cum merge?

JORJ

Par mon honneur, n-am fost şi nu voi fi niciodată revoluţionar. (*Aparte.*) Se înţelege de sine că pe cât timp voi avea bani sau cel puţin un locşor în buget. (*Tare.*) Agitaţiunile politice zdruncină comerţul...

HAGI-PANĂ

Aşa este.

JORJ

Ucid industria.

HAGI-PANĂ

Aşa este.

JORJ

Ruinează creditul.

HAGI-PANĂ

Aşa este.

JORJ

Zdruncină, ucid, ruinează...

HAGI-PANĂ

Aşa este.

JORJ

Comerţul, industria, creditul...

HAGI-PANĂ

Aşa, aşa... Dar fără zestre cum vei putea trăi cu nevasta?

JORJ
(*cu entuziasm*)

Amoare, laboare, *voilà tout!*

HAGI-PANĂ

O moare la abure, ce-i asta? Nu te-am înţeles.

MARIŢA

Negreşit, taică, el nu vrea bani, ci pe mine; Jorj este prea cavaler, dar fără zestre nu mă mărit eu...

HAGI-PANĂ

Ce? tu?

MARIŢA

Eu, unică odraslă a lui Hagi-Pană, trebuie să aduc o frumoasă zestre în casa bărbatului...

HAGI PANĂ
(*cu mirare*)

La pensionat mi te-ai învăţat tu cu alde astea?

JORJ
(*aparte*)

Repetă lecţiunile mele *à merveille.*

MARIŢA

Şi observă bine, tată, că nu numai venitul zestrei, nu; căci în burghezie există un obicei stupid, o rămăşiţă a timpurilor barbare, un antipod al civilizaţiunii, o piedică a progresului, un semn de neîncredere sălbatecă...

HAGI PANĂ
(*luând-o de umăr şi ducând-o spre uşa din fund*)

O să-ţi dau eu antipod de neîncredere sălbatecă!...

MARIŢA
(*continuând*)

Venitul fără capital este o monstruozitate! Un bărbat, căruia i se numără numai venitul zestrei, e curat ca o moşie luată în arendă cu câştiuri...

HAGI-PANĂ
(*deschizând uşa din fund şi împingând acolo pe Mariţa*)

O să vorbim noi mai pre urmă!...

MARIŢA
(*continuând*)

Un bărbat cumsecade se cumpără de veci...

(*Hagi-Pană închide uşa după Mariţa şi se întoarce.*)

SCENA X

HAGI-PANĂ şi JORJ

HAGI-PANĂ

Unchiul d-tale, chir Mincu, n-are copii.

JORJ

Nullement! Eu sunt unicul moştenitor...

HAGI-PANĂ

Îi merge bine cu cârciuma...

JORJ
(*cu aversiune*)

Nu cârciuma! *Quelle expression!* Restauramt, tată hangiule! Restaurant cu grădină... *Café-chantant*....

HAGI-PANĂ

Dar mi se pare că nu te prea are la stomah.

JORJ
(*cu importanţă*)

O neînţelegere momentană... I-am blesat *tant soit peu* amoarea proprie, *comme on dit*...

HAGI-PANĂ
(*cu mirare*)

Ce-e-e? Ce i-ai făcut?

JORJ

Une bagatelle! O să-i treacă supărarea... (*Aparte.*) Cerusem o sută de galbeni sub chip de împrumutare, şi el m-a gonit afară, *l'imbécile!*

HAGI-PANĂ

Vrea să zică, fără zestre... Ascultă-mi, musù Iorgule! Fiindcă fata te iubeşte... Adică lasă-mă să mă mai gândesc... Vino peste un ceas!

JORJ

Îmi dai o speranţă?

HAGI-PANĂ

Ce să-ţi dau? Nu mi-ai spus că iei fata fără nimic? Nu cumva o întorci acum pe foaia cealaltă? Îţi iei vorba îndărăt? Culcă-te pe acea ureche! Eu nu dau o chioară, nici în bani, nici în bonuri, nici în speranţă!

JORJ

Iarăşi am fost rău înţeles, *toujours mal compris*...

HAGI-PANĂ

Peste un ceas!

JORJ
(*aparte*)

L-am pus la mână. (*Strânge cu efuziune mâna lui Hagi-Pană.*) Atunci *à revoir (Iese prin uşa din dreapta şi revine.) À revoir! À revoir! (Iese...)*

SCENA XI

HAGI-PANĂ
(*singur*)

Să stăm strâmb şi să judecăm drept. Iorgu nu poate fi doftor, nu poate fi advocat, nu poate fi dascăl, nu poate fi neguţător, nu poate fi nimic din ceea ce-i de folos lumii. Mai pre scurt, este o secătură goală; cum se zice româneşte: umblă tăind câinilor frunză. Iată-l dară, vrând-nevrând, om politic. Şi fiindcă oamenii politici în ţara noastră răsar ca ciupercile şi cresc mari ca mătrăguna, deci dară... Ştiu bine că o să-mi spună unii şi alţii că-mi mărit fata după un risipitor. Apoi nu este aşa. Ca să fie cineva risipitor, trebuie să aibe ce risipi. El n-are nici o para după suflet şi eu nu-i dau nici o lăscaie de pomană. Cum, dragă Doamne, să risipească ceea ce n-are!... Îmi veţi zice, poate, c-o să mă moştenească, ş-atunci vai şi amar de bănişorii răposatului, ferească Dumnezeu, Hagi Pană? Dar dacă voi mai trăi eu, cu ajutorul Sfântului Pantelimon, vro patru, cinci, opt, zece ani, în vremea asta, neavând el ce cheltui, o să se dea pe brazdă, o să se dezveţe cu totul de risipă... Şi de unde ştii c-o să mă moştenească dânsul? Tinerii în zilele noastre sunt cam şubrezi. O să las averea nu lui, ci copilaşilor lui... Oricum mă gândesc, nu-i lucru rău. Fiindcă nu vrea zestre, fiindcă place fetei, fiindcă iarăşi nu vrea zestre, fiindcă fata a crescut măricică, fiindcă băiatul poate să se-ndrepte, şi-n sfârşit fiindcă nu vrea zestre...

SCENA XII

HAGI-PANĂ şi TRANDAFIRA

TRANDAFIRA
(*intrând încet şi lovindu-l pe umăr*)

Ce mai faci, vecinică?

HAGI-PANĂ
(*voios*)

A! bine c-ai venit, cocoano Trandafiră! Dă-mi şi d-ta un sfat prietenesc.

TRANDAFIRA

Cu dragă inimoară, chir hagiule! D-tale mai ales! Cu dragă inimioară! De ce nu! Şi părintele Petre de la Sântu-Nicolae a fost astăzi la mine tot după sfaturi prieteneşti. Că aşa prietenoasă sunt eu din fire! L-am pus la cale, zău că l-am pus! I-au furat tâlharii văcuţa cea pintenoagă. Unde s-o caute, sărăcuţul de el? Vine la cocoana Trandafira. Fără cocoana Trandafira nu se face nimica! Îi chitesc eu cu cărţişoarele. Cade tâlharul cam slăbuţ şi ocheşel. Am spus-o popii. Mi-a mulţumit părinţelul şi s-a dus să-l găsească...

HAGI-PANĂ

Pe cine? Pe tâlhar? Oameni slabi şi oacheşi sunt cam mulţi, cocoano Trandafiră...

TRANDAFIRA

Mulţi, vecinică, negreşit că mulţi; dar nu toţi sunt tâlhari, vezi asta-i asta!

HAGI-PANĂ

Eu eram să cer un altfel de sfat. Aş vrea să-mi mărit zestrea...

TRANDAFIRA

Zestrea?

HAGI-PANĂ

Ce fel zestrea! Ce are a face zestrea?

TRANDAFIRA

De asta mă miram şi eu, chir hagiule! Ziseşi că vrei să-ţi măriţi zestrea...

HAGI-PANĂ

Spus-am aşa? Oare? Mă zăpăcisem, iartă-mă, Doamne! Mă luase gura pe dinainte... Eram să zic c-aş vrea să-mi mărit fata.

TRANDAFIRA

Mărit-o, vecinică. Mărit-o pe drăguţa cu amândouă mânile! Lasă-mă să-ţi dau eu bărbăţelul. Tocmai de aceea am şi venit pe la voi, tocmai de aceea, căci vă iubesc numai Dumnezeu ştie cum. Un profesor! Şase sute leişori pe lună...

HAGI-PANĂ

Vechi?

TRANDAFIRA

Ba noi-nouţi, chir hagiule!

HAGI-PANĂ

Una mie şase sute douăzeci lei vechi... Bună leafă, măcar că mandatele nu se prea scontează. Lumea s-a pus pe gânduri. Visteria e netedă ca pilugul piuliţei. Nu găseşti un ban de leac... Dar uite, cocoană Trandafiro, eu cât p-aci eram să mă hotărăsc a da pe Mariţa după Iorgu...

TRANDAFIRA

I-o-o-orgu?

HAGI-PANĂ

Iorgu, da; şi ce-i?

TRANDAFIRA

Ha, ha, ha! Ştrengarul cela de la logofeţie?

HAGI-PANĂ

Ştrengar! Nu-i tocmai ştrengar! Limbile cele rele i-au scornit numele. Nu te lua după gura lumii...

TRANDAFIRA

Înfundat în datorii pân'la urechi...

HAGI-PANĂ

De unde o ştii d-ta?

TRANDAFIRA

Eu să nu ştiu? Eu?... Apoi până şi lui Petrică îi datoreşte un icosar.

HAGI-PANĂ

Lui Petrică?... O să cercetăm îndată. (*Se duce la uşa din fund şi strigă:*) Petrică! Petrică!

SCENA XIII

HAGI-PANĂ, TRANDAFIRA, PETRICĂ

TRANDAFIRA

Dragă băieţele, mai spune-mi tu singur încă o dată, câte părăluţe îţi datoreşte musù Jorj?

PETRICĂ
(*scărpinându-se la cap*)

Apoi jupânul nu ştie, cucoană... (*Aparte.*) O să-l dau de gol! Mi-a venit rândul!

HAGI-PANĂ

Vrea să zică, îţi datoreşte?

PETRICĂ

Nimic... Abia o rublă... Îi era dor să se preumble pe la Şosea... Ce să zici! Aşa sunt coconaşii! Zicea că-i trebuie să se întâlnească cu cineva...

TRANDAFIRA

Cu cineva!... Auzi, chir hagiule?

PETRICĂ

O rublă nu-i nimica. Mai datoreşte pe aiuri mai mult...

TRANDAFIRA

Pe aiuri mai mult! Cum ţi se pare, vecinică?

PETRICĂ

Pe băiatul de braşovean de alături mai de un an de când îl tot poartă cu vorba pentru o liră.

TRANDAFIRA

O liră!

HAGI-PANĂ

Şase zeci şi doi lei vechi...

PETRICĂ

Prin birturi mănâncă tot pe datorie...

TRANDAFIRA

Vezi odorul d-tale, chir hagiule!

PETRICĂ

Mai deunăzi un croitor era să-l dezbrace pe uliţă...

HAGI-PANĂ

Destul! Destul! Frumos ginere eram să mi-l căpuiesc... (*Aparte.*) Păcat, că era s-o ia fără zestre!...

PETRICĂ
(*cu spaimă*)

Să dai pe domnişoara?

HAGI-PANĂ

Nu e treaba ta! Du-te la tejghea!

PATRICĂ
(*aparte*)

L-am potcovit de minune!

TRANDAFIRA

Nu te speria, Petrică! Nu te speria! Am găsit noi alt ginere...

PETRICĂ
(*îngălbenind*)

Alt ginere!

HAGI-PANĂ

Spusu-ţi-am să ne dai pace?... Du-te mai bine de vinde afurisita aceea de revalisieră...

PETRICĂ
(*aparte cu desperare*)

Orice să fac, tot n-o scot la căpătâi. Pesemne că aşa mi-e zodia! (*Iese.*)

SCENA XIV

HAGI-PANĂ şi TRANDAFIRA

HAGI-PANĂ
(*aşezându-se*)

Şezi, cocoano Trandafiră, ş-o să vorbim cum se vorbeşte, româneşte şi negustoreşte. Ziceai, pare-mi-se, că vei fi având un dascăl?...

TRANDAFIRA
(*aşezându-se*)

Un profesor, vecinică. Un profesor! Lucru mare! Nu că dânsul ar vrea să se căsătorească, dar eu, chir hagiule...

HAGI-PANĂ
(*cu mirare*)

Vrei să te căsătoreşti d-ta?

TRANDAFIRA
(*cochetând*)

Nu eu! Măcar că nu mi-a trecut timpul; şi mulţi, dragă Doamne, vor fi umblând să mă scoată din minte; dar tot încă mă mai răzgândesc. Nu-i glumă, vecinică, să te legi pentru totdeauna! O viaţă întreagă! Bărbaţii mai toţi sunt cam ai dracului, să nu fie cu supărare... Dar să venim la vorba noastră. Aş vrea să fac fericită pe odoraşul meu de Mariţa. Ginerică mai de ispravă nici că se găseşte...

HAGI-PANĂ

O ia fără zestre?

TRANDAFIRA

Fără zestre? Nu ţi-e greu, vecinică? Unde ai mai văzut pe lumea asta, în ziulica noastră, mireasă fără părăluţe? Bărbaţii s-au scumpit, chir hagiule. S-au scumpit de tot! Nu te mai apropii! Un sergent, şi tot încă cere două-trei mii de gălbenaşi; dar apoi un coşcogeamite profesor...

HAGI-PANĂ

Două-trei... Atunci nici că mai vorbim!

TRANDAFIRA

Lasă bănişorii mai încolo. O să ne tocmim mai la urmă. Să-ţi spui eu acuma că ce fel de om este. Să-l auzi, şi să te iei de cap! Minunat, vecinică! minunat! Ştie zece limbi! Lătineşte, spăneşte, tălieneşte, lătineşte, franţuzeşte, lătineşte...

HAGI-PANĂ

Dar de unde-l cunoşti aşa de bine, cocoano Trandafiră?

TRANDAFIRA

Să nu-l cunosc eu? Sunt trei ani de când şade cu chirie la mine, zece paşi de aice... Ce om, chir hagiule! ce om! vro patruzeci de anişori...

HAGI-PANĂ

Noi?

TRANDAFIRA
(*cu mirare*)

Cum noi?

HAGI-PANĂ

Are patruzeci mii de lei noi?

TRANDAFIRA

Dar nu era vorba de lei, vecinică? Ziceam că are patruzeci de a-ni-şori...

HAGI-PANĂ

A! patruzeci?...

TRANDAFIRA

Numai patruzeci! tocmai bunicel!... Ştii: nici prea-prea, nici foarte-foarte...

HAGI-PANĂ

Dar cum îl cheamă?

TRANDAFIRA

Numa Consule.

HAGI-PANĂ

Numai consul?... Ce fel de nume? Fost-a consul vreodată?

TRANDAFIRA

Ba nu, vecinică. Să-ţi spui eu toată şiretenia. Înainte-i zicea Nichifor Vătafu; însă de când s-a făcut profesor... vezi bine... mă pricepi... Dar să lăsăm numele, că nu-l prea înţeleg nici eu... La români ştii că omul îşi schimbă numele numai după o boală grea, ca să nu se mai îmbolnăvească. Se vede că şi el va fi fost bolnav... Ajungă-ţi atâta că e un om de aur!... O sculă!... Ş-apoi iconom! iconom!... Nu cheltuieşte mai nimic...

HAGI-PANĂ

A-a! ia să auzim... Nu cheltuieşte nimica?

TRANDAFIRA

Strânge, strânge, strânge. Mănâncă, drăguțul meu, câte o bucățică de slănină și tot citește, mereu citește, și tot scrie, mereu scrie, de poți zice că trăiește numai din hârtie! Vorbește puțin...

HAGI-PANĂ

Are zece limbi și vorbește puțin?

TRANDAFIRA

Iconomie, vecinică! iconomie la vorbă!

HAGI-PANĂ

Așa este, ai dreptate... Dar ce să faci dacă vrea zestre!

TRANDAFIRA

O să vă împăcați, chir hagiule! o să vă împăcați! E om de înțeles... Cinci-șase mii de galbeni...

HAGI-PANĂ
(*sărind în sus*)

M-ai omorât! Ajutor! m-ai omorât!

TRANDAFIRA

Nu te speria, vecinică... Nu în bani...

HAGI-PANĂ
(*liniștindu-se*)

Nu în bani? Apoi cum? În bonuri?

TRANDAFIRA

Nici așa! Toată zestrea o lasă la d-ta.

HAGI-PANĂ

Și?

TRANDAFIRA

Cu bănișorii aceia intră cu d-ta în tovărășie la negoț.

HAGI-PANĂ

Înțeleg!... Ne facem cum se zice: Hagi-Pană et Compania.

TRANDAFIRA

Asta-i, vecinică, asta-i!... Companie și iarăși companie! Nimic mai mult. Numai că el nu primește cuvântul de companie. Zice că nu-i destul de lătinește...

HAGI-PANĂ

Dec!

TRANDAFIRA

Nu vrea nici cuvântul de hagiu, că-i greco-turcesc...

HAGI-PANĂ

Ce va fi și asta!...

TRANDAFIRA

El dorește să se scrie pe blană: Peregrin-Panoniu et Consorțiu.

HAGI-PANĂ

Peregrin? Eu Peregrin? Neam de neamul meu nu s-a chemat aşa! O dată cu capul! Auzi vorbă!

TRANDAFIRA

Nu te supăra, chir hagiule...

HAGI-PANĂ

Eu Panoniu!

TRANDAFIRA

Lasă asta! O să-l facem să înţeleagă...

HAGI-PANĂ

Eu Cu-şorţu!

TRANDAFIRA

Nu te necăji! Vei rămânea Companie...

HAGI-PANĂ

Şi Pană?

TRANDAFIRA

Şi Pană!

HAGI-PANĂ

Şi Hagi!

TRANDAFIRA

Şi Hagi! (*Aparte.*) Mi se pare că n-o să iasă la căpătâi.

HAGI-PANĂ
(*aşezându-se*)

Vrea să zică, nu voi da bani peşin?

TRANDAFIRA

Nici un bănuţ!

HAGI-PANĂ

Dar dacă va cere să ne socotim la sfârşitul anului?

TRANDAFIRA

Vă veţi socoti şi părăluţele cu folos cu tot vor rămânea la d-ta...

HAGI-PANĂ

Adică partea tovarăşului să crească din an în an...

TRANDAFIRA

Ca şi partea d-tale...

HAGI-PANĂ

Dar la desfacerea tovărăşiei?

TRANDAFIRA

Până peste cinci ani, nici un cuvinţel despre asta...

HAGI-PANĂ

Cinci ani... trei mii de galbeni...

TRANDAFIRA

Ba şase, vecinică; şase...

HAGI-PANĂ

Ei, fie patru...

TRANDAFIRA

Mai adaogă una, chir hagiule! Pentr-un cui să nu pierzi potcoava... Nu că dascălul meu ar fi o potcoavă, dar aşa vorba vine...

SCENA XV

ACEIAŞI şi JORJ

HAGI-PANĂ
(*sculându-se şi mergând înaintea lui Jorj, care intră prin uşa din fund*)

Ce poftești, domnule?

JORJ
(*uimit*)

Eu, *parbleau!*... Mi-ai spus să viu...

HAGI-PANĂ

Afară! Afară, şi să nu te mai văz pe aicea!

JORJ

Dar... *je ne comprends rien*... Mi-ai promis...

HAGI-PANĂ
(*răcnind*)

Afară!

SCENA XVI

ACEIAŞI şi MARIŢA şi PETRICĂ

MARIŢA
(*intrând prin uşa din dreapta, speriată*)

Ce-i asta, tată?

HAGI-PANĂ

Asta înseamnă că nu te dau în veci după libertonul ăsta!
(*Petrică îşi freacă mâinile de bucurie.*)

TRANDAFIRA
(*cu bucurie*)

Aşa!

MARIŢA

Ah! (*Se reazimă de scaun ca să nu cază.*)

HAGI-PANĂ

Ţi-am găsit un bărbat matur, cărturar şi iconom...

TRANDAFIRA
(*cu bucurie*)

Aşa!

PETRICĂ

Oh! (*Se reazimă de părete ca să nu cază.*)

JORJ

Ei bine, dacă este așa, *ma parole de gentilhomme*. eu mă-mpușc...

HAGI-PANĂ

Vorbă să fie, dragul meu! Așa zicea și fata: mă duc, mamă, să mă-nec, unde e lacul mai sec... (*Luând din cui pistolul și dându-l lui Jorj.*) Porfim! împușcă-te chiar acum...

JORJ
(*examinând pistolul*)

Pistol turcesc, rugină orientală... *jamais!* Dacă e vorba să mă-mpușc, *eh bien*, voi căuta ceva modern, mai *de chic*.

PETRICĂ

Să-i dăm jupâne, o tabletă de revalisieră, că aceea-i curat modernă...

JORJ
(*cu o figură radioasă*)

Aa! *Quelle idée!* Acuma să vă vedem! (*Îndreptând pistolul asupra lui Hagi-Pană, pe când Mariţa scoate un ţipăt.*) Îmi dai pe Mariţa?

TRANDAFIRA
(*alergând spre ușă*)

Ajutor! Sergent! Ajutor!

PETRICĂ
(*repezindu-se la părete și apucând o sabie turcească*)

Îl tai! Zău că-l tai!

HAGI-PANĂ

Liniștiți-vă odată! Ce atâta tărăboi! (*Către Jorj.*) Așa? Vrea să zică, musù, d-ta ești și ucigaș pe lângă celelalte? Bun de tot! (*Cu aer triumfal.*) Împușcă-mă dară! Împușcă-mă... Pistolul n-a fost încărcat de când m-am întors eu de la Ierusalim...

(*Toți râd, Jorj, umilit, lasă mâna în jos.*)

FINEA ACTULUI I

ACTUL II

SCENA I

HAGI-PANĂ
(*singur, şezând lângă masă, cu două ziare în mână*)

În negoţ trebuie să cauţi totdeauna bilanţul: ce-i de dat şi ce-i de luat. Tot aşa este şi-n politică. Să vedem mai întâi ce zice această gazetă a cârmuirii.(*Tuşeşte şi începe a citi.)* „Nu ascultaţi perfidele insinuaţiuni ale opoziţiunii"... Ce-i asta in... insi... sinuaţiuni? Pesemne de la sân. Adecă opoziţia bagă mâna în sân. Cu alte cuvinte... În sfârşit, e ceva rău. (*Citeşte.)* „Scopul ei este de a mânţine ţara în anarhie"... (*Aruncă ziarul jos, apoi îl ridică şi-l aşază pe masă.)* Nu! e bun de învălit masline, căci altfel lasă-l încolo! tot aşa a vorbit şi ieri! Să fi schimbat măcar o vorbă! Anarhie şi iar anarhie, iar când o cauţi, n-o găseşti nici cu lumânarea... Să vedem mai bine ce mai cântă şi opoziţia. (*Freacă ziarul între degete.*) Hârtie bună pentru caşcaval. (*Tuşeşte şi începe a citi celalt ziar.)* „Cetăţeni! Vegheaţi, căci ora se apropie. Reacţiunea vă tinde mrejele despotismului. Mâine este ziua elecţiunilor municipale"... (*Lasă ziarul din mână şi sare în sus.*) A! Astăzi sunt alegerile! Chiar astăzi! Ce să mă fac, săracul de mine! Parcă văz intrând prin uşa aceea epistatul mahalalei cu lista candidaţilor guvernului, iar pe uşa cealaltă vrun masalagiu cu o listă liberală. De nu votezi cu cârmuirea, îţi zice: anarhie! şi mai ştii dacă nu-ţi pecetluieşte şi prăvălia! De nu votezi cu opoziţia, te

face vândut străinului! Austro-maghiar! Spion muscălesc! Prusac! Bismarck!... Mai bine, zău, nici cu unii, nici cu alţii! Vorba românului: doi pepeni într-o mână nu poţi ţinea. S-ar putea, ce-i dreptul, să ţii pe cel alb într-o mână şi pe cel roşu în alta; dar atunci vine un al treilea, vro *fracţiune liberală şi independentă*, şi-ţi trage o palmă! Ar trebui, la adică, să aibi trei sau patru mâini ca să-i mulţumeşti pe toţi. Ducă-se la naiba cu toptanul! M-ascund. (*Strigă.*) Petrică! măi Petrică!...

SCENA II

HAGI-PANĂ şi PETRICĂ

PETRICĂ

M-ai chemat, jupâne?

HAGI-PANĂ

Eu mă duc în vecini... Preveghează toate... Nu uita să desfaci revalisiera...

PETRICĂ

Dar dacă va veni cineva să te caute, jupâne?

HAGI-PANĂ
(*luând şapca şi bastonul*)

Fă cum ştii... Eu nu sunt acasă...

PETRICĂ

Să te chem de prin vecini?

HAGI-PANĂ

Te ferească Dumnezeu!... Hagi-Pană a plecat afară... S-a dus la vie... Mă-nțelegi? ... (*Aparte.*) Decât să te preumbli cu polițai sau cu masala, una din două, ba poate să fii și bătut, căci de! așa-i Constituția! așa zic d-lor că se petrece și-n America... mai bine fă-te nevăzut. (*Iese.*)

SCENA III

PETRICĂ
(*singur*)

Minuni mari! Pe d-o parte știe c-o să-i vină în casă blestematul acela de profesor ca să facă cunoștință, pe de altă parte, fuge și-mi zice: mă-nțelegi?... Ba nu-nțeleg câtu-i negru sub unghie!... Înțeleg numai atâta că mi se rumpe inima după Marița... (*Cântă.*)

Vine dorul despre seară,
Despre zori el vine iară,
Și-mi grăiește și mă-ntreabă:
De ce sunt cu fața slabă?
Eu zic dorului cu jale
Că iubesc fără de cale;
Eu zic dorului plângând
Că iubesc fără de rând!
Dorul râde și se duce,
Bată-mi-l-ar sfânta cruce!

Ieri Jorj, astăzi nu mai știu cine, numai Petrică nici-odată!...

SCENA IV

PETRICĂ și JORJ
(*intrând prin ușa din fund*)

JORJ
(*lovind pe Petrică peste umăr*)

Te-am auzit, *mon cher!* Vrea să zică, *comme on dit*, îți place și ție?... *À la bonne heure!* (*Aparte.*) Bine zicea Marița că sunt trei mușchetari: eu, âsta și acela. *Nous allons voir!* (*Către Petrică.*) Să contractăm o coalițiune...

PETRICĂ

Ce-i aia coa... coa... coa... Cum ai spus d-ta?

JORJ
(*cu emfaz*)

Un inimic comun ne amenință pe amândoi *Il faut nous entendre*, cum zice francezul. Discordia ne va ucide. Trebuie să ne unim forțele...

PETRICĂ

Mai bine dă-mi rubla, domnule Jorj.

JORJ

Drôle qu'il est! Nu pricepi oare că a venit timpul de a da în laturi...

PETRICĂ

Datoriile?

JORJ

Toate recriminațiunile trecute, *toutes les misères du passé!* Să tragem cu buretele peste greșelile fiecăruia. Annibal e la ușă...

PETRICĂ

Cum? Ginerele se cheamă Animal?

JORJ

À peu près! Să conspirăm, *mon brave*; să conspirăm în cea mai perfectă armonie pentru a învinge prin unire teribilul pericol, atârnat dasupra capetelor noastre. *Allons, enfants de la patrie!* Dușmanul nu e tare, decât numai prin zizania noastră. *Autrement il este coulé!* Am aflat cine este. Un pedant! Un om fără educațiune! *Un rustre!* Marița nu poate să-l iubească...

PETRICĂ

Dar te iubește pe d-ta...

JORJ

Qu'importe! Să nu ne gândim la viitor. Să nu punem mai dinainte candidatura nimănui. *Vogue la galère!* Destinul va alege...

PETRICĂ

De ce destin mai vorbești și d-ta, domnule Jorj! Spune-mi verde că vrei să-ți tragi spuza pe turtă cu mâinile mele. Ori d-ta, ori celalt, pentru mine e totuna. Rău și rău!... Să ne-ntoarcem dară la...

JORJ
(*cu indignațiune*)

Rubla! Iarăși dezbinare? *O Dieu des dieux!* Nu simți tu că pierim?

PETRICĂ

Ba cât despre mine, tot voi pieri, fie cu d-ta, fie cu celalt!...

JORJ

Le nigaud! Nu vrea să înțeleagă fineța coaliținii!...

PETRICĂ

E bătrân acela?

JORJ

Enfin, te văz plecat a negoția...

PETRICĂ

Te întreb: e bătrân?

JORJ

Décidément, ar putea să-mi fie tată...

PETRICĂ

E urât?

JORJ

O figură din cele mai nepermise. *Un monstre!*

PETRICĂ

Bătrân și urât, apoi mai bine dânsul decât d-ta...

JORJ
(*confuz*)

Comment? Ce vrea să zică?...

PETRICĂ

Dacă e bătrân şi urât, domnişoara n-o să-l iubească, şi prin urmare tot este ceva, o nădejde, un câştig oarecare; pe când d-ta, tânăr şi frumos, o s-o duci de nas în voie bună, până-i vei toca toate părăluţele ş-o vei lăsa pe gheaţă. Nici pentru mine, nici chiar pentru dânsa, nu eşti tocmai d-ta cel mai bun... Să ne răfuim mai bine cu rubla.

JORJ

L'insipide! Dar unde-i liberalismul tău?

PETRICĂ

Ce? Liberalism ca s-o iei d-ta şi s-o despoi, orbind-o prin şoşele, prin momele? Slugă plecată! Nu primesc o dată cu capul o asemenea coa... coa... cum ai zis d-ta. Nu-mi pui în cârd cu nimeni. Nici în clin, nici în mânecă!...

JORJ

Par conséquence, tu eşti pentru dânsul, reacţionarule?

PETRICĂ

Ba voi sta la o parte, privindu-vă pe amândoi...

JORJ

Soit! Cel puţin îmi promiţi neutralitate?

PETRICĂ

Nu ştiu ce fel de mâncare este asta. Mă tem să nu mă-ncurci. Mai bine să-mi plăteşti ce ai de plătit...

JORJ

C'est une autre question! Tot ce te rog eu, dacă nu vrei coaliţiune, este de a-mi lăsa *les coudées franches* cum zice francezul, adecă să nu te amesteci...

PETRICĂ

O, cât despre asta, poţi fi sigur! (*Aparte.*) Să de Dumnezeu ca amândoi să-şi spargă capetele şi să scape sărmana Mariţă! (*Intră Mariţa prin uşa din dreapta.*) Dar iată... Mă duc la prăvălie... (*Aparte.*) După obiceiul cel bun, o să-i pândesc de după uşă. (*Iese.*)

SCENA V

MARIŢA şi JORJ

MARIŢA
(*tristă, cu capul în jos*)

Ai văzut?...

JORJ
(*în aceeaşi poză*)

Hélas!

MARIŢA

Ai auzit?

JORJ

Mille tonnerres!

MARIŢA

Ce să facem?

JORJ
(*aparte*)

Este momentul de a-i arăta toată mărimea pasiunii mele. (*Către Mariţa.*) *Mon ange*, trebuie să fugim!

MARIŢA

Să fugim?

JORJ

Adevărata iubire nu cugetă. *C'est fini!*

MARIŢA
(*speriată*)

O, Doamne!

JORJ
(*pasionat*)

Cerul şi pământul, *le ciel et la terre*, soarele şi luna, *le soleil et la lune*, raiul şi iadul, *le paradis et l'infer*, nu pot opri avântul iubirii noastre! Prin persecuţiune ea devine şi mai impetuoasă! Să rumpem lanţurile, să sfâşiem fiarele, să... să...

MARIŢA

Dar tata n-are alţi copii... El va muri de durere... O, nu, nu!... Rămas singur la bătrâneţe, fără consolaţiune, fără sprijin!... Te iubesc, te voi iubi totdeauna, dar... nu pot fugi!

JORJ
(*aparte*)

Nu voi nici eu să fug! (*Către Mariţa.*) *Comment donc?* Vrea să zică amoarea ta nu merge până la sacrificiu? Eu uitasem

că şi tu eşti femeie! Nenorocitule *Georges*! *L'amour d'une femme!* Ce deriziune! Femeia nu simte! Bărbatul, numai bărbatul...

MARIŢA
(*mişcată*)

Te îndoieşti tu de iubirea mea?

JORJ
(*aparte*)

Diable! Mă tem să nu-i vie pofta de a fugi! Am luat-o prea repede! (*Către Mariţa.*) Iartă-mă! *J'etais ravi!* Cuprins de flacăra pasiunii, cutezai a bănui... dar nu-i nimic!...

MARIŢA
(*decisă*)

Ei bine, eu m-am hotărât...

JORJ
(*confuz*)

Ce?

MARIŢA

Să fugim!

JORJ

Dar... *mais*... cugetă un moment...

MARIŢA

Adevărata iubire nu cugetă!

JORJ

Ba da, da, da... Natura mea este *tant soit peu* sentimentală. Mă gândesc la suferinţele părintelui tău. *C'est affreux!* Rămas singur la bătrâneţe, fără consolaţiune, fără sprijin...

MARIŢA

Dar el ne va ierta... Eu sunt sigură...

JORJ
(*aparte*)

Iertare fără zestre! (*Către Mariţa.*) Tu nu-l cunoşti, *ma perle.* Este vindicativ la culme... Ar fi mai bine să se găsească vrun *arrangement* şi fără fugă... *Voyons! (Se gândeşte un moment.)* Dacă ar vrea Petrică...

MARIŢA
(*cu mirare*)

Petrică?

JORJ

El ne-ar putea fi util; dar *malheureusement* îmi refuză o mână de ajutor. Şi ştii de ce, *par exemple?* Ha! ha! ha! Te iubeşte...

MARIŢA

Mă iubeşte Petrică?

JORJ

Iubire de tejghetar, *amous de commis*, cum zice francezul.

MARIŢA

Nu mi-a spus... Nu mi-a arătat niciodată...

JORJ

Sfială de om *mal élevé.* Cu toate astea, fără a ne ajuta, mi-a promis de a rămânea neutru. *Par conséquent*, trebuie să facem tot ca să scăpăm de pedantul acela...

MARIŢA
(*aparte*)

Ciudat! Petrică mă iubeşte...

SCENA VI

ACEIAŞI şi PETRICĂ

PETRICĂ
(*ţinând în mână o tablă de carton*)

Ce să fie şi asta, coconiţă! A adus-o şi a lăsat-o aici cucoana Trandafira din partea acelui profesor, nu ştiu cum îl cheamă. Anunţ nu este, măcar că seamănă... Blană de prăvălie nu este... Cont nu este... Poliţă nu este... Afiş de teatru nu crez să fie... M-am încercat a citi şi nu înţeleg boabă. O limbă păsărească!... Doară va putea s-o dezlege domnul Jorj, că tot a învăţat carte până la brâu...

JORJ
(*luând tabla şi citind*)

„Lui Peregrinu Pannoniu et Consorţiu, mercatore. Numa Consule, profesore hilariopolitanu, vulgo bucurestinu, salute"... *Ventrebleu!* Pricep numai atâta că omul ăsta iscăleşte în cap, în loc de a iscăli în coadă. *C'est curieux!*

MARIŢA

Dar ce scrie şi către cine?

JORJ

Ma foi, nu știu nimic! *Allons*, să vedem mai departe. (*Citește.*) „Pretunsu de summa gratitudine pre intru egregia acceptatione a munerelui candidatoriu de in partea mea la pulcra filia a dominationei vestre…"

PETRICĂ

Nu vedeți că cere o vestă? El crede că noi suntem croitori.

JORJ

Patience! Să citim până-n capăt. *C'est original!* (*Citește.*) „...a dominationei vestre, leau precursoria audacia"…

MARIȚA

Vorbește de banca „Dacia" nu de mine…

JORJ
(*citește*)

…„leau precursoria audacia de a vo annuntiare imminentea mea adparitione in felicele atriu a dominationei vestre"…

PETRICĂ

Iarăși vestă! Tot vine la vorba mea. Zice că a citit un anunț despre o vestă…

JORJ

Ascultă *jusqu'au bout!* (*Citește.*) „a dominationei vestre pre in aquesta tabula quasi cerata a similitudine institutului morilor avitici. Valete"… *Vraiment*, eu crez c-am înțeles.

MARIȚA și PETRICĂ
(*cu nerăbdare*)

Ce-i?

PETRICĂ

Nu-i despre vestă?

MARIȚA

Nu-i banca „Dacia"?

JORJ

Ascultați încă o dată ultima frază, concluziunea, *le fin mot de la chose*, cum zice francezul. (*Citește.*) …„a similitudine institutului morilor avitici. Valete." Mie mi se pare, *à peu près*, că el se prepară a înființa un institut de moară cu vite într-o vale și…

MARIȚA

Vrea să vânză taicăi făină?

PETRICĂ

Despre făină nu vorbește… Ba zice: „cerata". Poate să fie cernută…

JORJ
(*furios*)

Enfin, oricum ar fi (*Aruncă jos cartonul și-l calcă sub picioare, pe când în ușa din fund apare Numa Consule.*)

SCENA VII

ACEEAŞI şi NUMA CONSULE

CONSULE
(*oprindu-se pe loc, desconcentrat*)

Tabula cerata suptu calcanie! (*Amenințând pe Jorj.*) Juvene insolente!

PETRICĂ
(*aparte*)

Să se certe, să se bată, să se turtească amândoi, cu atât mai bine; eu mă fac nevăzut. (*Iese.*)

SCENA VIII

JORJ, MARIŢA şi NUMA CONSULE

JORJ
(*cu afectaţiune*)

Pardon, monsieur! Dacă aş fi ştiut că d-voastră sunteţi... *chose*... nu găsesc cuvântul... autorul acestei scrisori, negreşit...

CONSULE
(*întrerumpând*)

„Negreşit", unu vocabulu slavo-sarmaticu.

JORJ
(*urmând*)

M-aş fi stăpânit...

CONSULE
(*întrerumpând*)

„Stăpânit", una locuţione traco-albanese.

JORJ

D-voastră căutaţi pe d. Pană, şi *probablement* l-aţi putea găsi în băcănie...

CONSULE
(*întrerumpând*)

„Băcănie", una espressione turco-scitica.

MARIŢA
(*aparte, reţinându-şi râsul*)

Sunt curioasă de a vedea cum se vor înţelege... Ciudat! Omul ăsta aude numai cuvintele, dar nu-i pasă deloc de sensul frazei...

JORJ

Peut-être nu cunoaşteţi intrarea prăvăliei?

CONSULE

„Prăvălie", una dicţione hibrida de una obscura provenienţia!

JORJ
(*pierzându-şi răbdarea*)

Sacré...

CONSULE

Domine! Io nu sum emptore, io sum procu. (*Observând mirarea lui Jorj, care face un pas îndărăt.*) Procu, nu porcu.

Procus, secunda declinaţione. Abunda in Cicerone. Nu concepi?... In lingua vulgare: nu sunt muştereu, ci mire.

MARIŢA
(*cu naivitate*)

Vrea să zică, d-ta ştii româneşte?

CONSULE

Sum cive romanu! (*Jorj şi Mariţa pufnesc de râs.*) Hilaritate? Homeni simplici! eli nu au consultatu dicţionarulu Societatei Academice... (*Suspinând.*) Momentosu tesauru!

JORJ

Academie, tezaur, să-ţi spui numai o vorbă, domnul meu, *un seul mot décisif.* D-ta poţi fi colonie romană, dar ginere in această casă nu vei fi, *ma parole d'honneur.* Cară-te de pe aici!

CONSULE
(*cu demnitate*)

Io, Numa Consule? Io, teologu absolutu şi filosofu idem?

JORJ

Mademoisele Marie nu te iubeşte.

CONSULE

Este una questione indifferente.

MARIŢA
(*mişcată*)

Cum? D-ta vrei să te-nsori fără a fi iubit? fără să iubeşti? fără legătura simpatiei? Ce monstruozitate!

CONSULE

Te voliu facere una matrona.

JORJ
(*luându-l de piept*)

Allons, vite! Renunţă la această căsătorie!

CONSULE
(*speriat*)

Violenţia! Bellu!

JORJ

Renunţă sau te omor! şi atunci, *parbleu*, vei nemeri chiar la cimitir la Bellu...

MARIŢA

Iartă-l! Doară nu mă va lua cu forţa. (*Jorj lasă pe Consule.*) Nu trebuie decât să-l vază tata, pentru ca să se încredinţeze pe loc că-i peste putinţă să mă dea după un om cu care nici el, nici eu nu ne putem înţelege. Mai bine m-aş duce la călugărie!...

CONSULE

„Călugărie", unu verbu greco-bizantinu.

MARIŢA

Ş-apoi nici carte nu ştie! Zice că substantivul călugărie este un verb! Mai multă gramatică se învaţă în pensionatul doamnei Firundţvanţig...

CONSULE

„Firundţvanţig", horribile gotico-teutonismu!...

JORJ

Ei bine, *mon ami*, mai persişti oare a o lua de nevastă?

CONSULE
(*grav*)

Uă voliu leuare! (*Jorj vrea să-l apuce din nou, Consule fuge, înconjură odaia, se răpede asupra dulapului, îl deschide din zăpăceală şi intră înăuntru.*)

JORJ

L-am prins! *Vive la chance! (Ţine uşa dulapului.)*

MARIŢA

Dar ce faci, Jorj? Acolo sunt hainele lui tata; nişte giubele din timpul Regulamentului, pe cari el le numeşte tot bune, şi-i pare rău că nu poate să le mai poarte. O să se supere foc...

JORJ
(*ţinând mâna pe dulap*)

Poltron! Renunţă, dacă vrei să-ţi deschid...

CONSULE
(*din dulap*)

Nece una data.

SCENA IX

ACEIAŞI şi HAGI-PANĂ

HAGI-PANĂ
(*intrând iute*)

Doară nu m-a mințit Petrică!... (*Văzând pe Jorj.*) A, ştrengarule! vagabondule! Iarăşi la mine! O să-ţi rump eu oasele!

JORJ
(*lasă dulapul, se apropie cu gravitate de Hagi-Pană şi scoate din buzunar o scrisoare*)

Citeşte, tată hagiule. Sunt aci cu o misiune oficială. *Des affaires d'état,* cum zice francezul...

HAGI-PANĂ
(*uitându-se la scrisoare*)

De la comisarul Ciocan! Vai de mine! (*Citeşte.*) „Nene Pană! Acest domn este însărcinat a te duce la alegeri. Lista candidaţilor o vei primi tot de la dumnealui. La caz de nesupunere la ordinile cârmuirii, o păţeşti. Aseară la întrunirea de la Şapte-Nuci nu te-am văzut, şi-mi pare rău. Pe viitor să fii mai înţelept. Ai început, pesemne, a te face şi d-ta revoluţionar"... (*Cu o voce tremurândă.*) Revol... brrr! Iată-mă între ciocan (*arată scrisoarea*) şi nicovală (*arată la Jorj.*) N-am încotro! Haidem, musù Iorgule... (*Către Mariţa.*) Iar tu, coconiţă, în odaia dumitale, iute, iute! (*Mariţa iese prin uşa din fund.*) O să te-nvăţ eu minte! (*Iese cu Jorj prin uşa din dreapta.*)

CONSULE
(*sărind din dulap, cu o giubea pe dânsul, se răpede spre uşa din dreapta, unde se ciocneşte cu Petrică care intră atunci*)

Quousque tandem, Catilina?...

SCENA X

CONSULE şi PETRICĂ

PETRICĂ

Ce fel de Caterină? Mai încet, domnule!... Erai să mă turteşti!...

CONSULE

În nomele naţionei...

PETRICĂ

Degeaba îmi zici „Ioane", ba încă „na-ţi, Ioane". Nu sunt Ioan şi nu-mi dai nimica... Dar ce văz? În loc de a da, tocmai d-ta ai luat! (*Trăgând giubeaua după umerii lui Consule.*) De ce ai furat giubeaua jupânului?

CONSULE
(*făcând un pas îndărăt, cu mirare*)

Giubea... o stupefacţione!

PETRICĂ

Iarăşi, „Ioane"? Pesemne vei fi muscal, că numai ei botează Ivan pe toată lumea...

CONSULE
(*cu gravitate*)

Voliu exire cu indignaţione fora responsione... (*Iese.*)

SCENA XI

PETRICĂ
(*singur, după ce a aşezat giubeaua în dulap*)

„N-aţi, Ioane"! Tot „n-aţi Ioane"! Na-ţi-o frântă că ţi-am dres-o!... Du-te dracului, nebunule! Şi să zică cineva că numai astă pocitură îmi mai stă acuma piedică în cale! Ce mare poznă că nu ştie omul din ce tufă sare iepurele! Dacă nu era acest dascăl cu *Ioane*, Mariţa ar putea să fie a mea, căci pentru franţuzul acela de Jorj am găsit eu leac, din nenorocire prea târziu. (*Scoate din buzunar o hârtie.*) Marşanda de alături, aceea care-mi tot face cu ochiul, măcar că mie nu-mi place nici de frică, a pierdut din săculeţ această ţidulă la ieşirea din prăvălie. Când mă uit, ce să văz? slova lui musù Jorj! Da, slova lui... chiar aşa! (*Se învârteşte câteva momente prin odaie şi apoi caută prin hârtiile de pe masă, dintre cari scoate una.*) Iată stihurile lui musù Jorj cele cu pasere fără tunet şi fulger fără idei. (*Se uită la ambele scrisori.*) Aceeaşi mână! Nici o deosebire!... Bravo, coconaşule! Vrea să zică, pe de o parte aci, pe de altă parte acolo, şi nu-i departe una de alta, casă lângă casă, căci altminterea ar obosi boierul. Şi oare ce-i scrie? (*Citeşte.*) „Ma kere Eup... up... hrosine..." Franţozeşte! Dar mie mi se pare că o cheamă Frosa, iar nu *up* şi nu mai ştiu cum. Ce necaz că nu poci înţelege!... S-o arăt domnişoarei Mariţa... Va fi, cum s-ar zice, o răzbunare pentru acea rublă... Ba să mă mai gândesc... Mai bine voi ruga pe vrun muştereu să mi-o tâlmăcească, când nu va fi jupânul în prăvălie... Dar să mă mai încerc. (*Citeşte.*) „Nu te supăra, *ma*..." Iar franţozeşte!... (*Citeşte.*) „Pe fata băcanului, *mon*... treabă bănească, *ma*... amoarea numai pentru tine, *mon*"... Ma-mon, mon-ma, dar totuşi am priceput ceva. Aci treabă bănească şi acolo amor, aci fata băcanului şi acolo marchiză, cum le zice la teatru! (*Cântă.*)

Către mine te jurai,
Dorule, odorule,
Că pe nimeni nu mai ai
Dorule, odorule,

M-ai făcut de te crezui,
Dorule, odorule,
Şi cu alta te văzui,
Dorule, odorule,
Pune-ţi dară pofta-n cui,
Dorule, odorule!...

De! aş face bună treabă, dacă n-ar fi scos dracul la meidan pe dascălul acela! (*Ascunde ambele scrisori.*)

SCENA XII

PETRICĂ, TRANDAFIRA, apoi MARIŢA

TRANDAFIRA
(*intrând furioasă prin uşa din dreapta*)

O asemenea ruşine, chir hagiule!

PETRICĂ
(*cu naivitate*)

Ce este, coconiţă?

TRANDAFIRA

Eu n-am venit la tine. Auzitu-m-ai? Unde-i chir Pană?... Nu cumva şi pe mine o să mă-nchideţi în dulap? Ia încercaţi-vă! Haide!...

MARIŢA
(*intrând prin uşa din stânga*)

Dar ce este? De ce atâta zgomot?

PETRICĂ
(*râzând*)

Întrebaţi pe cuconiţa asta, de ce s-o fi supărat? (*Trandafira îşi pune mânele în şolduri.*) Nu vezi că tot creşte în lături ca varza?

TRANDAFIRA
(*făcând un pas înainte*)

Aolică. aolică! Ascultă-mă, obraznicule! Se vede că nu ştii încă ci-i-i-ne-i cucoana Trandafira? Nu-ţi bate joc de mine, că apoi... (*Face un gest.*) Dar ce mai stau eu aice! Parcă aş fi căpchiat. Îmi trebui hagiul. Pe el o să-l învăţ eu minte. (*Vrea să iasă şi se opreşte pe prag, rezimată cu spatele de uşă şi adresându-se către Mariţa.*) Frumos, duducă! N-am ce zice! Fo-o-oarte frumos! Asta-i edocaţie! Asta-i pasionat! (*Deschizându-se iute uşa, Trandafira cade în braţele lui Jorj.*) Valeu! M-a omorât!

SCENA XIII

ACEIAŞI şi JORJ

JORJ
(*pe jumătate speriat*)

Ce dihanie!

MARIŢA

Apă! Iute apă, Petrică!

TRANDAFIRA
(*sculându-se cu majestate și aruncând împrejur o cătătură de dispreț*)

Una este cocoana Trandafira! O să mă cunoașteți voi, cine sunt eu! (*Iese și apoi se întoarce drept la Jorj.*) O să mă duc la ministru, la șeful de secție, la vodă, ș-o să le spui tuturora, tuturora, tuturora ca ce fel de poamă ești! Birbantule! Eu sunt dihanie, a? eu dihanie? (*Iese.*)

SCENA XIV

MARIȚA, JORJ, PETRICĂ

JORJ
(*aparte, uitându-se cruciș la Petrică*)

Acest mojic, *ce manant*, mă jenează totdeauna.

PETRICĂ
(*aparte, uitându-se cruciș la Jorj*)

S-o iau, nu poci; s-o las, nu-mi vine la socoteală.

JORJ
(*către Petrică, cu gravitate*)

Eram să-ți spun ceva, *mon bon*.

PETRICĂ

Și eu nu mai puțin, domnule Jorj.

JORJ
(*lui Petrică la ureche*)

Mi-ai promis neutralitate, *c'est-à-dire* să ne lași singuri.

PETRICĂ
(*încet*)

Și d-ta mi-ai făgăduit să-mi dai înapoi rubla, să nu fie cu supărare.

JORJ
(*tare, adresându-se către Marița*)

Enfin, nu este vrun secret. Venim aci, am întâlnit pe Consule, l-am provocat la duel și... *pas moyen!*

PETRICĂ
(*cu curiozitate*)

Ce-i aceea pamoien?

JORJ

Poltronul mi-a răspuns *sans façon* că mă va denunța poliției. *Quelle indignité?*

MARIȚA

Sunt sigură că el n-a spus „poliție".

JORJ

Vous avez raison. Nu poliție, dar m-a amenințat cu „una acțione de in ante a pretorelui causarum publicarum", și eu am înțeles, *naturellement*, că trebuie să fie comisar sau agă.

PETRICĂ
(*cu ironie*)

Ei, atunci ce-i de făcut? De duel nu se teme, adecă se prea teme; de bătaie iarăși nu-i pasă, adecă o papă fără să se turbure, sub cuvânt că așa va fi fost odată pe timpul lui Papură Vodă și a lui Ciubăr Împăratul, pe când se potcovea puricele cu nouăzeci și nouă ocale de fier. De frică nu-l poți depărta, iar jupânul îl vrea de ginere cu nepusă masă; cum dară va merge treaba?

MARIŢA

Orice să fie, numai a lui nu voi fi!

JORJ
(*trist*)

Poziţiunea este critică: *nous sommes mis dans un impasse.*

PETRICĂ

Ba vă pasă foarte mult!... Dacă aş şti că nu se supără domnişoara, aş da eu un sfat.

MARIŢA

Spune, Petrică.

JORJ
(*aparte*)

Acest *vaurien* începe a fi prea familiar cu dânsa. (*Tare.*) Mai bine lasă-ne, *mon cher*, numai *un petit moment*, ca să ne mai gândim noi singuri.

MARIŢA

Dar de ce să nu spuie şi dânsul?

PETRICĂ

Eu plec bucuros, dacă aşa îmi porunceşte domnişoara.

MARIŢA

Ba să spui ce ai de spus.

JORJ
(*cu dispreţ*)

O să fie *une sottise.* (*Îşi aprinde o ţigaretă şi se pune la o parte.*)

PETRICĂ

Ia, domnişoară, o bucăţică de hârtie, şi pune-te de scrie ce-ţi voi spune eu.

MARIŢA

Ciudat! (*Se aşează la masă şi ia condeiul.*) Dictează.

PETRICĂ
(*după ce a tuşit*)

Scrie: Arhon dascăle...

MARIŢA

Am scris.

PETRICĂ

Arhon dascăle, nu cumvaşilea să hrăneşti vreo nădejde de dragostea mea... Ai scris: dragostea mea?

MARIŢA

Dragostea ta?

PETRICĂ
(*confuz*)

Adecă... adecă... în scrisoare.

MARIŢA

Am scris.

PETRICĂ

Degeaba te osteneşti, păpucindu-te fără ispravă...

MARIŢA

Mai departe.

PETRICĂ

În vecii vecilor nu-ţi voi fi nevastă, şi nu voi grăi latineşte. Slugă şi mă iscălesc... Acum iscăleşte şi dă-mi scrisoarea să i-o duc.

MARIŢA

Ce copilărie? Dar la ce va servi aceasta?

PETRICĂ

O să vezi... (*Ia scrisoarea şi o strânge.*)

JORJ

C'est ridicule! (Afară se aude vocea lui Hagi-Pană.) Diable! suntem prinşi... Unde m-aş putea ascunde! (*Caută un loc prin odaie.*)

MARIŢA

Tot o să ne omoare!

SCENA XV

ACEIAŞI, HAI-PANĂ şi TRANDAFIRA

HAGI-PANĂ

(*înarmat în loc de măciucă cu o şuncă, se repede asupra lui Jorj, care se fereşte, manevrând după un scaun, iar Mariţa se ascunde după dânsul*)

În sfârşit, acuma nu mai scapi, derbedeule! La alegeri ca la alegeri, acolo stăpâneşte comisarul Ciocan, dar aice sunt eu la mine acasă!

JORJ

Asta-i o cursă, *c'est un piège!*... Fii cavaler, tată hagiule, *pour l'amour de Dieu!*

MARIŢA

Taică, mă jur că n-o să mai vină!

TRANDAFIRA

(*cu impacienţă*)

Începe odată, hagiule; ce mai stai pe gânduri!... Ce te mai codeşti, bădică!... Dă-mi şunca mie să-l pocnesc eu, bată-l pârdalnicul!... Să-i arate cocoana Trandafira că dumneaei nu este dihanie!

PETRICĂ

(*aparte*)

Eu mă reped la dascăl. Mi se pare că rău o să le încurc ițele... (*Se furişează şi iese.*)

SCENA XVI

ACEIAŞI, afară de PETRICĂ

HAGI-PANĂ

Lasă, cucoană Trandafiro, că mi-am luat de seamă. Lesne aş putea să-l stâlcesc, dar aş strica o bunătate de şuncă. Cine mi-o plăteşte? Mai bine dară să-l pedepsesc altfel. (*Aşază şunca pe masă, o scutură de praf ş-apoi se întoarce.*) Du-te la dascălul d-tale; cheamă-l aice; o să facem pe dată logodna, iar farmazonul ăsta să stea acolo în colţ să privească, lingându-şi buzele.

JORJ

Aceasta-i ceva teribil, *c'est par trop fort*, tată hagiule!

MARIŢA

Vrei să mă omori, taică!

TRANDAFIRA

Te-ai gândit de minune, chir Pană! Profesorul m-a trimis aice ca să-ţi dau de ştire un lucru, la care el ţine foarte mult. Este iconom, drăguţul! Iconom peste măsură! Vrea ca la nuntă să nu fie alte bucate decât numai caş şi slănină. Mi-a tâlmcit-o şi lătineşte: *laridum et caseum*. Zice că împăratul Traian în toată viaţa lui nu mânca altceva decât caş şi slănină...

HAGI-PANĂ

Ce om blagoslovit! Cu o cheltuială de zece parale se isprăveşte nunta întreagă! Vezi aşa ar trebui să fie toţi românii! Nu degeaba a rămas nemuritor în ţară numele lui Troian! S-a sfârşit! Adu-i aci şi să-l logodim fără vorbă multă. Pe lângă caş şi slănină, îi mai pot da vro câteva tablete de revalisiera, că tot se strică în prăvălie...

TRANDAFIRA

Ai putea să-i mai dai şi săpun, chir Pană, că învăţaţii ăştia cu lătineasca nu se prea spală; pesemne că vor să aibă un aer ceva mai vechi...

JORJ
(*aparte*)

Asta-i o tortură! *Je suffoque*...

MARIŢA
(*aparte*)

Cum să scap, o, Doamne!... Mai bine aş lua de bărbat chiar pe... pe... Petrică!

TRANDAFIRA

Aşadar, lucrul e pus la cale. Eu mă duc. (*Pleacă şi revine.*) Dar aveţi inele de logodnă?

HAGI-PANĂ

Mi-a rămas de la răposata, Dumnezeu s-o pomenească. De argint aurit. S-a cam ros aurul de douăzeci şi atâţia de ani, dar tot încă se mai cunoaşte. Pleacă, coană Trandafiro! Pleacă! (*Când Trandafira vrea să iasă, intră furios Numa Consule.*)

SCENA XVII

ACEIAŞI, NUMA CONSULE, apoi PETRICĂ

CONSULE
(*oprindu-se în uşă şi ţinând în mână o scrisoare, pe care o agită în aer*)

Nece una dată! nece una dată! (*Adresându-se cătră Mariţa.*) Arhon dascăle! Nădejde! vecii vecilor! Sluga!

Grăiește! Iscălește! Dece barbarisme in dece cuvente! Ce superlativa abominațione. (*Jorj și Marița râd cu hohot.*)

HAGI-PANĂ
(*către Trandafira*)

Cine-i nebunul ăsta?

PETRICĂ
(*arătându-se de după spatele lui Consule*)

E mirele, jupâne! Chiar mirele! Profesorul acela pe care ți-l găsișI de ginere. S-a supărat foc că domnișoara nu i-a scris cu „na-ți Ioane", și nu mai vrea s-o ia de nevastă!

HAGI-PANĂ

Bine, cucoană Trandafiro, dar apoi cu smintiți ai vrut d-ta să mă-ncuscrești?

PETRICĂ

Ai pățit-o și d-ta, jupâne! Cine nu caută, găsește pe dracul; dar cine-l caută!

CONSULE
(*inaintând în mijlocul scenei, pe când Petrică se apropie de Marița*)

Io exmentitu? Dracone io?... Filia tua, infelice Pannonie, mi-a scriptu arhon dascâle, mi-a scriptu nădejde, dragoste, vecii vecilor, slugă, grăiește, iscălește! Ecce epistola! O, Cicerone! O, Scipione! O, Nasone! O, Marone! O, Pisone! Io exmentitu? Dracone io?...

JORJ
(*aparte*)

Pristi! Stratagema lui Petrică a reușit! *Quelle stupidité!* pentru o cestiune de stil, pierde o partidă *magnifique!*

PETRICĂ
(*încet Mariței*)

Vezi, domnișoară, că de dascâl te-am curățat; de nimic nu se temea, dar de vorbe nelatinești fuge ca dracul de tămâie; ca să te mai curăț acum și de celălalt, poftim de citește asta. (*Îi dă pe furiș o hârtie, ea citește și se lasă jos pe scaun.*)

HAGI-PANĂ

S-a isprăvit socoteala! Du-te cu Dumnezeu, domnule Nasone-Marone! O dată cu capul nu-mi trebuie așa ginere!... (*Întorcându-se către Jorj.*) Tot mai bun e ștrengarul, dacă ia pe fată fără zestre...

JORJ
(*iute*)

Nici o para, *pas un sou*, tată hagiule! Sunt mai presus de meschine considerațiuni, de interes egoistic, de egoism interesat, de... de... *fi donc!*

HAGI-PANĂ

Ești mai presus de ce? Ia mai spune o dată, că n-am înțeles nimic.

MARIȚA
(*sculându-se cu indignațiune, către Jorj*)

Acum nu te mai vreau eu, domnule. Pentru d-ta este marșanda de alături. (*Apăsând asupra cuvintelor și arătând scrisoarea.*) Aci treabă bănească, acolo amor!

JORJ
(*confuz*)

Ce n'est pas vrai!... Sunt victima unei intrige!...

PETRICĂ
(*aparte*)

Merge gàitan! (*Către Jorj.*) Drept mângâiere, domnule Jorj, îţi dăruiesc eu rubla aceea ca să scap de tot ce aveam muscălesc.

TRANDAFIRA

Mi se pare că au căpchiat cu toţii. Unul pentru un petec de hârtie se leapădă de mireasă, cealaltă iarăşi pentru un petec de hârtie respinge pe amorez! Ce va fi scriind în acele hârtii, să-i înţeleagă bălanul! Eu nu pricep nimic!...

HAGI-PANĂ

Ba eu pricep atâta că vă dau pe toţi afară! Fata îmi voi mărita-o după un neguţător ca mine, nici ştrengar, dar nici latin, ci curat român, după cum ne-a făcut Dumnezeu şi după cum nu ne va desface nici dracul, iartă-mă, Doamne! (*Către Petrică.*) Uite, băiete, poartă-te bine, strânge-ţi un capital, mai vinde câte ceva din revalisiera aceea, ş-o să-ţi dau ţie pe Mariţa. (*Petrică sare în sus de bucurie.*)

MARIŢA
(*către Consule*)

Cât despre d-ta, mă mir de ce nu faci din cocoana Trandafira, „doamnă Rosalie", şi s-o iei apoi de soţie?

CONSULE
(*cu gravitate*)

Nu e capace nece ella a aprofundare romana ortografia!

HAGI-PANĂ

A scâlcia avuta, frumoasa şi bărbata limbă românească, după cum o poceşti d-ta într-un fel şi franţuzitul âsta într-alt fel (*arată pe Jorj*), amândoi sunteţi buni de dus la balamuc!

JORJ

Eu şi el, *quelle différence!* Eu, tată hagiule, reprezint civilizaţiunea modernă, progresul societăţii contimpurane, al cărei centru e parisul: *le divin Paris!*

CONSULE

Io, Peregrine Pannonie, sum antica classicitate, Roma avitica!

HAGI-PANĂ

Puteţi fi amândoi orice, dar români nu sunteţi. Cu alde voi nu se alege câştigul din pagubă, după vorba românului. Dă-i afară, măi Petrică! Văz că numai cu tine mă pot înţelege...

PETRICĂ
(*aparte*)

Cât despre mine, ştiu una şi bună: fără franţuzească, fără letinească, am pus mâna pe Mariţa. Cine vrea să aibă noroc ca mine, zică cu mine: (*tare*) să trăiască limba curat românească! Aşadară, jupâne, să-i dau afară? Afară de tot?

JORJ
(*cu indignaţiune*)

O, o!

CONSULE
(*cu indignaţiune*)

Heu! heu!

MARIŢA
(*aparte*)

Ce poznă! Latinul meu s-a apucat să latre...

PETRICĂ

Ba zău, mai bine, jupâne, să-i poftim să şază, şi să le cânt un cântec. (*Consule se aşază cu spatele către public; Jorj şi Mariţa cu spatele unul către altul; Hagi-Paină cu faţa spre Consule, pe care-l studiază cu mirare; Trandafira umblă prin odaie, ca şi când ar medita un plan. Petrică cântă.*)

Cugetarea românească
Are portul românesc;
Nu lăsaţi dar s-o ciontească
Cei ce limba ne pocesc!
Când românul se-ndârjeşte,
Din ţâţână când mi-l scoţi,
El îţi toarnă româneşte
Un blestem de şapte coţi!
Când de dragoste s-aprinde,
El vorbeşte lin şi blând,
Încât dorul te cuprinde
Dulcea-i vorbă ascultând!
Niciodată altă limbă
De pe buze româneşti
Nu se-ndoaie, nu se schimbă
După dânsul ce gândeşti!
La mânie, la iubire,
La suspin şi chiuit,
După chiar a noastră fire
Graiul nostru e croit!
La iubire, la mânie,
La chiot şi la suspin,
România-i România
Cu fagur şi cu pelin!
Sucind limba românească,
Stricând graiul strămoşesc,
După moda franţuzească
Sau cu modul latinesc,
Ne-am strâns minţile cu fracul
Şi simţul ne-am îmbrăcat
Cu haina, de unde dracul
Copiii şi-a înţărcat!
Românimea cât trăieşte,
Graiul nu şi-l va lăsa;
Să vorbim doar româneşte:
Orice neam cu limba sa!

JORJ
(*cu un aer nepăsător*)

Bravo! Ai dreptate, Petrică! De acum înainte, să ştii că eu unul mă leapăd de franţuzească, şi drept dovadă (*uitându-se ironic la Mariţa*) nu voi mai zice „trei muşchetari" ci „trei crai de la răsărit"... Aşa este, domnule Consule? Te laşi şi d-ta de latinească?

CONSULE
(*după ce se gândeşte, cu rezoluţiune*)

Nece una data!

FINE

FEMEIA

SCHIŢĂ DRAMATICĂ ÎN 5 ACTE

Scumpei mele soţie, Julia Petriceicu Hajdeu, născută Falics, de la Roşia Abrudului, dedic această mică încercare, scrisă din indemnul său şi sub inspiraţiunea iubirii sale.
B.P.H.

PERSOANELE

DOMNIŢA ROSANDA, fiia domnului moldovenesc Vasile Lupul
PRINCIPELE DIMITRIE KORIBUT, aristocrat polon
MILESCU, mare spătar, nepotul lui Vodă
SAFTA, fată din casă
BARBU, FALCĂ, CODREANU, TRANDAFIR — căpitani
OLIMPIADA, EULAMPIA — călugăriţe
Un băiat mut
Un cazac
Un cioban
Ostaşi, aprozi, călugări, cor de copile etc.

Epoca: mijlocul secolului XVII

Actul I şi II în palatul princiar din Iaşi; actul III în ţara căzăcească; actul IV în cetatea Sucevei; actul V într-o mănăstire femeiască la nordul Moldovei

ACTUL I

FLORILE

(Odaia de primire a domniţei Rosanda. O uşă în fund, alta la dreapta. La stânga o fereastră deschisă.)

SCENA I

SAFTA
(singură, examinând florile aşezate pe etajere)

Flori şi iarăşi flori! Domniţa mea s-ar potrivi mai bine să fie o fată de grădinar... *(Uitându-se împrejur.)* De nu m-ar auzi cineva... Măcar că eu o iubesc, zău, o iubesc de mi-aş da sufletul pentru dânsa, dar orişicum – prea s-a întrecut cu gluma. Atâta dragoste pentru nişte ierburi! Toată ziulica mi se desfătează cu aceste buruieni mirositoare, ba unele chiar fără miros, pe care şi le aduce de prin toate ţările lumii... Ce trai o să mai fie şi atunci când se va mărita? În loc să-şi dezmierde bărbăţelul, o să petreacă cu saduri şi răsaduri până ce i se va urî şi lui, vai de dânsul, după cum mi s-a urât mie. Dar ce vorbesc eu de bărbat! Domniţa nici nu se gândeşte la una ca asta. *(Căpitanul Trandafir scoate capul prin crăpătura uşei.)* Tot aşteaptă, pesemne, să-şi găsească un bărbat trandafir...

SCENA II

SAFTA și TRANDAFIR

TRANDAFIR
(*intrând*)

Vorbești despre mine și eu mă gândeam la d[umnea]ta. Asta se cheamă dragoste!

SAFTA

Ba vorbeam despre trandafir și am dat peste...

TRANDAFIR
(*întrerupând*)

Peste borș cu știr, – vorba românului. Fie și așa! Pe d[umnea]ta eu nu mă supăr, orice mi-ai zice, orice mi-ai face, că mi-ai prea căzut tronc la inimă.

SAFTA

Fugi, că vine Domnița...

TRANDAFIR

Ași! Am zărit-o plimbându-se pen grădină și tot plecându-și capul, când în dreapta, când în stânga. Se vede că numără bobocii ce n-au înflorit încă; și fiindcă sînt cam mulți, avem destulă vreme să vorbim în liniște. Adecă ce fel de liniște? Foc! văpaie! nu mai pot răbda și pace bună! Uitat-ai tu că părinții ne-au logodit de mici? Când, oare, Doamne și Sfinte Visarioane, va ajunge odată la cununie? Mă tot mâi dintr-o zi pe alta...

SAFTA
(*întrerupând, cu aer de supărare*)

Ai învățat grecește? Ha?

TRANDAFIR
(*mânios*)

Ce-mi pasă mie de grecește sau turcește! Eu știu că te iubesc românește. Sînt român, ești româncă. Nu sîntem grecotei.

SAFTA

Și totuși eu nu te voi lua până ce nu vei învăța grecește! Vreau să am un bărbat care să aibă drum deschis la mărire, să poată fi în mila domnească, să ajungă la Divan...

TRANDAFIR

Doară sunt și eu fecior de boier, nu liude printre călărași; ba încă sînt boier de viță veche. Au fost doi vornici mari în neamul meu. Sunt rudă cu...

SAFTA

Dar din tine nu se va alege nimic, căci nu știi grecește. (*Încet.*) Uitat-ai că avem domn pe...

TRANDAFIR

Măria sa Vasile Vodă ce-i zic Grecu. Și ce are a face? Când un grec domnește peste mii și mii de români, este lucru firesc ca el să se facă român, iar nu românii să se facă greci pentru-un pui de... fie de vrabie! Grecește! grecește! grecește!...

Ian' lasă-mă-n pace cu greceasca ta! Vreai cu orice preț să fii... îngrecată?

SAFTA

Ești un om pierdut! După ce nu știi grecește, apoi mai ai și o gură slobodă... parcă te văd ca mâine în pușcărie.

TRANDAFIR

O să mă scape spătarul Milescu, că ține mult la mine. E nepot al Mării sale, dar e român curat...

SAFTA

Român-român, cu toate astea știe grecește mai bine decât grecii... (*Speriată*). Se aude o ușă... Fugi iute! Vom mai vorbi altă dată...

TRANDAFIR
(*retrăgându-se spre ușa din dreapta*)

Să știi, Safto, că nu te las o dată cu capul! Sau tu vei fi a mea, ori eu al tău, una din două. Și încă fără grecește! (*Iese.*)

SCENA III

SAFTA (singură), apoi MILESCU

SAFTA

Mi-e drag băiatul; numai inimă; dar n-o să ajungă niciodată boier mare... (*Fredonează.*)

Σ τὸ Βαρδάρι, σ τὸ Βαρδάρι,
Καὶ σ τοῦ Βαρδαριοῦ τὸν κάμπον

MILESCU
(*intrând cu un vas de flori în mână*)

Grecește?... dar de unde ai învățat...?

SAFTA
(*cu supărare*)

Doară nu degeaba slujesc la Curte, jupâne spătare. Am învățat de la alde d[umnea]voastră, boieri mari, cu nume pământean și cu limba străină...

MILESCU

Să schimbăm vorba. (*Aparte.*) Nu-mi vine la socoteală. (*Tare.*) Unde-i Domnița?

SAFTA

E în florărie, boierule. S-a dus să vază dacă au înflorit micșunelele de Țarigrad.

MILESCU

Cunoscut lucru! Muierile trebuie să iubească ceva. Dentâi le plac florile sau păpușele sau alte jucării; apoi încep a le place băieții; mai, în sfârșit, la bătrânețe, când nu mai găsesc flăcăi, le plac mâțele și câțeii! Nu ai ajuns, oare, la băieți, Săftico? ori tot mai ești la flori?

SAFTA

Atâta treabă ai și d[umnea]ta, boierule, să iei toată lumea în râs.

MILESCU

Și las ca alții să râdă de mine: aceasta se cheamă a fi om cumsecade, om de neam, om de Curte...

SAFTA

Dar de unde este această frumoasă oală cu flori?

MILESCU

Ai greşit cu vorba: nu e frumoasă oala, ci florile sînt frumoase. Aşadar, trebuie să ştii că aceste frumoase flori eu le aduc din partea păhărnicesei, care are un copilandru voinic ca de optsprezece ani... Dar nu înţeleg, zău, de ce să ţi-o spui tocmai ţie? Parcă tu n-ai cunoaşte pe toţi voinicii cei de optsprezece ani din toată ţara Moldovei!

SAFTA

A!

MILESCU

Mărturiseşte singură: aşa-i că-l cunoşti pe băiatul păhărnicesei?

SAFTA

Adică l-am văzut o dată la biserică; dar ce are a face?

MILESCU

Ce are a face? Ciudată întrebare! Ce are a face băiatul păhărnicesei cu biserica?

SAFTA

Ba nu...

MILESCU

Ce are a face băiatul păhărnicesei cu tine?

SAFTA

Ba nu şi nu, boierule! Nu mă mai încurca! Ce are a face băiatul păhărnicesei cu aceste flori?

MILESCU

Uitasem că-i vorba de flori! Apoi bine, Săftico; cum de nu înţelegi tu, fată cu minte; tu, crescută la Curte; tu, adăpată ca şi noi toţi cu laptele fătărniciei; cum de nu înţelegi, tu, că aceste flori, dăruite din partea păhărnicesei la o domniţă, miroase (*miroase floarea*), da! miroase a boierie pentru băiatul păhărnicesei? Cu alte cuvinte, păhărniceasa ar dori să-şi vază băiatul în mila domnească, adică deocamdată măcar aprod la Curte, iar de la aprod nu-i departe până la mare logofăt, căci numai începutul este greu pe lângă domni şi, de aci, merge, merge iute, iute ca o roată pe osie... Fireşte, când osia se unge din când în când.

SAFTA

Şi de ce tocmai d[umnea]ta, boierule, te-ai însărcinat a aduce Domniţei această floare?

MILESCU

De ce? Ai ghicit, dragă, de vreme ce mă-ntrebi. Păhărniceasa dăruieşte Domniţei o oală cu flori, ştiind că Domniţa e nebună după acest fel de ierburi; iar mie, care sînt vărprimar cu Domniţa, mie mi-a dăruit o pereche de pistoale turceşti, precum n-are, cred, nici marele vizir. Acum, Săftico, pentru ca să pui şi tu vreo două-trei vorbe la urechea Domniţei, căci o fată din casă, deşteaptă ca tine, este şi ea mai-mai ca un vărprimar, – ţie-ţi dăruiesc eu... las'să pun floarea pe fereastră... (*pune oala şi scoate din deget un inel*). Na, acest inel, eu l-am cumpărat ieftin în Italia, unde am învăţat în şcoale tot ceea ce nu ştiu...

SAFTA
(*luând inelul*)

Acolo te-ai făcut doftor, jupân spătare?

M[ăria] s[a] Vodă zice mereu că mai bun doftor ca d[umnea]ta nu se află în ţara Moldovei...

MILESCU

Într-o zi M[ăria] s[a] sughiţa, şi eu i-am spus să bea apă rece... Se vede că de atunci mi-a ieşit numele de mare doftor... Alminterea, dacă te doare ceva pe tine, eu am un leac, eram să zic un ac pentru orice cojoc...

SCENA IV

ACEIAŞI [şi] un APROD

APROD[UL]
(*intră prin uşa din fund*)

Prinţul Koribut întreabă dacă M[ăria] s[a] Domniţa...

MILESCU

Nu vezi, voinice, că M[ăria] s[a] lipseşte?

SAFTA

Nimica, nimica. Poftește! Domniţa o să vină îndată. (*Aprodul iese*).

SCENA V

MILESCU, SAFTA

MILESCU

Apoi eu mă car de pe aicea, Săftico, căci nu-mi place nici de frică acest mândru prinţ polecesc. Dumnezeu l-a plăsmuit din fum, iar nu din lut, ca pe ceilalţi oameni. Închipuieşte-ţi că sînt două luni de zile de când eu îl rog mereu să-mi vânză calul său cel roib, şi nu vrea să mi-l vânză mie, mie care plătesc totdauna peşin, şi drept dovadă ţi-am dat arvuna, Săftico. (*Iese prin uşa din dreapta, pe când Koribut intră prin uşa din fund. Safta stă cufundată în privirea inelului.*)

SCENA VI

SAFTA şi KORIBUT

KORIBUT

Putea-voi să aştept pe Domniţa în această odaie?

SAFTA
(*distrasă, cu ochii la inel*)

Da, boierule prinţ, M[ăria] s[a] nu va zăbovi.

KORIBUT
(*aşezându-se*)

Priveşti o sculă, cuconiţă?

SAFTA

Da, mi-a dăruit-o cineva... o prietenă. D[umnea]ta cunoşti preţul sculelor, boierule prinţ?

KORIBUT
(*se uită cu dispreţ la inel*)

Face vro doi taleri. Fata din casă a unei Domniţe este vrednică de un dar mai de soi (*scoate lanţul de pe piept*). Ţine aceasta şi fă-ţi o salbă. (*Safta ia lanţul cu sfială şi-l ascunde iute în buzunarul scurteicei.*) Ştii, oare, dragă, că eu iubesc... adică ţi-o spun d[umi]tale numai între patru ochi... iubesc pe stăpâna d[umi]tale? O iubesc precum n-am iubit încă nici o altă femeie, şi cu toate acestea plec astăzi din Moldova, cu inima sfâşiată de necaz şi de ruşine că n-am putut să plac Domniţei. Cel puţin aşa mi se pare că nu i-am plăcut deloc. D[umne]ta trebuie s-o fi ştiind mai bine decât oricine.

SAFTA
(*cu nedomerire*)

Nu știu, boierule prinț... dar cred... poate... n-ar fi lucru de mirare...

KORIBUT

Ascultă! Aș dori foarte mult să aflu... dacă aseară a fost aci o vrăjitoare țigancă.

SAFTA
(*iute*)

O, da! Vrea să zică dumneata ai trimis-o D[umnea]ta? În adevăr, nu făcuse chiar icoana d[umi]tale! Ne-a spus că Domnița va avea un bărbat leit-leit cum ești d[umnea]ta. Ce proastă am mai fost și eu să nu ghicesc îndată!

KORIBUT

N-am trimis-o eu. Este o cutezare din parte-ți a cugeta măcar aceasta despre un om ca noi. Dar vrăjitoarea a trecut și pe la mine, și mi-a spus, nu știu cum, în treacăt, mă-nțelegi! (*Se scoală.*) Însă Domnița întârzie și eu trebuie să plec astăzi negreșit, iar mai-nainte de a pleca aș vrea să iau ziua bună de pe la toți boierii...

SAFTA

Să nu pleci încă, boierule prinț, mai adastă vro câteva zile...

KORIBUT

Și ce o să iasă din aceste adăstări fără capăt? Oare îmi făgăduiești d[umnea]ta că Domnița va voi, în sfârșit, să mă bage și pe mine în samă după șase luni de nepăsare, cu care eu unul nu sînt deprins?

SAFTA
(*gândindu-se*)

Ai făcut rău că nu mi-ai spus mai denainte... dar timpul nu-i pierdut... Mai bine... mai bine depărtează-te acum pentru o clipă; eu voi vorbi cu stăpâna mea, apoi vino și fă cum vei socoti.

KORIBUT

Cuconiță! Vei mai avea cercei de mărgăritar! (*Vrea să iasă și se întoarce de la ușă.*) Adevărat spui, dragă; îmi pare rău și mie că n-am vorbit cu d[umnea]ta până acum; dar este vina d[umi]tale. De ce să nu mă fi înștiințat că primești daruri? De ce să nu-mi fi arătat niciodată măcar un inel, ca să pot pricepe? (*Cu ironie.*) Știi că eu sînt străin; în țara mea sînt alte obiceiuri... (*Pleacă și se oprește la ușă.*) Cercei de mărgăritar... (*Iese.*)

SCENA VII

SAFTA (*singură, privind după Koribut*)

SAFTA

Își cam bate joc de mine...! De țară, nu de mine... Venetic...! Dar ce-mi pasă mie! (*Scoate lanțul din buzunar.*) Frumos! frumos! scump! (*Ascunde lanțul.*) Și cercei de mărgăritar...! O zestre întreagă!

SCENA VIII

SAFTA și ROSANDA

ROSANDA
(*aruncând privirea asupra vasului cu flori*)

De unde-i această floare, dragă Safto? Ce frumusețe!

SAFTA

A adus-o... ba nu, n-a adus-o, ci a trimis-o M[ăriei] tale prințul Koribut...

ROSANDA

A? Prințul e prea bun... Zici că a trimis-o prințul? Ziseși, pare-mi-se, că a adus?

SAFTA

Ba a trimis, nu a adus. (*Rosanda, distrasă, se așează pe divan cu capul plecat.*) Ești cam tristă, scumpa mea Domniță?

ROSANDA

Da! Sînt foarte tristă. Nu pot uita cuvintele vrăjitoarei de-aseară. Ai făcut rău lăsând-o să intre.

SAFTA

E cea mai vestită vrăjitoare din toată țara Moldovei... Și apoi, ori și cum să fie, nu înțeleg de ce să te-ntristezi, frumoasa mea stăpână? Țiganca nu ți-a spus nimic rău, nimic neplăcut, nimic...

ROSANDA

Și tocmai asta mă-ntristează. Să mă fi speriat ea cu un viitor întunecat, eu m-aș sili a fi veselă. Cel puțin până atunci mi-aș zice: mâine mă așteaptă nori de vijelie, astăzi este o zi senină și frumoasă. Dar vrăjitoarea mi-a prevestit o soartă așa de dulce, încât nu vreau, nu pot răbda, așteptând până cine știe când... (*Se gândește.*) Oare ce mi-a spus vrăjitoarea, Safto?

SAFTA

Ai uitat, Domniță?

ROSANDA

S-o uit? Niciodată! Dar tu, Safto, nu cunoști inima cea

slabă a omului. Nouă ne place a auzi mereu cele dorite, a le auzi din toate gurele și la tot pasul, a le auzi chiar atunci când le cunoaștem, și de le-am cunoaște oricât de bine. Ce mi-a spus vrăjitoarea, Safto?

SAFTA

A spus că bărbatul M[ăriei] tale va fi dintr-o țară străină, de neam mare, tânăr, frumos, viteaz de frunte...

ROSANDA

De neam mare, tânăr, frumos, viteaz de frunte...

SAFTA

Și dintr-o țară străină. Bagă seama, Domniță, că va fi dintr-o țară străină.

ROSANDA

Vrăjitoarea a uitat însă să-mi spună dacă bărbatul meu va iubi florile.

SAFTA

Te va iubi pe tine, Domniță... și...

ROSANDA

Și ce...?

SAFTA

Dacă M[ăria] ta mi-ai da voie...

ROSANDA

Spune, spune, Safto.

SAFTA

Mi se pare că cuvintele vrăjitoarei se potrivesc întocmai

cu chipul unui bărbat oarecare dintr-o țară străină, de neam mare, tânăr, frumos, viteaz de frunte, și care nu poate să nu iubească florile, de vreme ce...

ROSANDA
(*cu nerăbdare*)

De vreme ce... ? Sfârșește!...

SAFTA
(*arătând vasul cu flori*)

De vreme ce ți-a trimis M[ăriei] tale această frumoasă floare.

ROSANDA
(*sculându-se*)

Prințul?

SAFTA

Dintr-o țară străină, tânăr, frumos, viteaz de frunte...

ROSANDA

Dar de unde știi tu, Safto, că prințul îmi place mie?

SAFTA

Așa s-ar putea crede după spusele vrăjitoarei.

SCENA IX

ACEIAȘI, MILESCU

MILESCU
(*intrând prin ușa din dreapta*)

E vorba de vrăjitoare. O, nu te speria, verișoară! Numai atâta am auzit și eu, și dacă vrăjitoarea este în adevăr bună, trebuie să-ți fi spus mai dinainte că voi auzi numai atâta.

ROSANDA
(*confuză*)

Îmi pare bine, vere, că ești totdauna vesel; dar... ai venit să-mi spui ceva, jupâne spătare?

MILESCU

Cam așa... Te văd însă că nu ești în apele d[umi]tale... Poate suferi... Știi că sînt cam doftor. Nu degeaba am o lungă batalama de la școala din Padova...

ROSANDA
(*rece*)

Te asigur că nu sînt bolnavă, jupâne spătare...

MILESCU

Fie! Cu atât mai bine... Eram să te-ntreb dacă ai primit o oală cu niște flori?

SAFTA
(*iute*)

Da, da! Domnița a primit, boierule.

ROSANDA
(*roșind*)

Și ce te privește, vere, dacă am primit sau dacă n-am primit?

MILESCU
(*cu mirare, uitându-se la amândouă*)

Vezi bine că mă privește... Cum, Doamne, să nu mă privească!... Acea oală este...

SAFTA
(*întrerupând*)

Este de unde este... Nu înțelegi, boierule, că Domnița e obosită după plimbare și vrea să se odihnească?...

MILESCU
(*salutând cu respect*)

Dacă-i așa, mă duc... Păhărniceasa întreabă... (*Auzind aceste cuvinte, Safta face o mișcare cu mâna și răstoarnă după fereastră vasul cu flori, care cade afară în grădină.*)

ROSANDA
(*alergând la fereastră*)

Ce-ai făcut, Săftico? O, Doamne! O floare așa de frumoasă! Se va fi vătămat!... Nu înțeleg cum să nu bagi de samă!... (*Scoate capul pe fereastră, apoi se repede la ușa din fund și iese.*)

SCENA X

SAFTA și MILESCU

MILESCU
(*cu mâinile în șolduri*)

Apoi bine?

SAFTA
(*tot așa*)

Apoi bine?

MILESCU

Adicăte?

SAFTA

Adicăte.

MILESCU

Iute, vulpoaică! Ce însemnează toate astea?

SAFTA

Ia însemnează atâta că Domnița nu vrea acuma să audă nimica. O să-i spui mai târziu de băiatul păhărnicesei d[umi]tale; îți făgăduiesc, deși inelul nu face nici doi taleri, măcar că-i din străinătate. Numai d[umnea]ta să nu te mai amesteci.

MILESCU

Așa tot se mai poate. Caută să nu mă dai de rușine, Săftico. N-aș vrea, dragă, ca lumea să creadă că nu an minic sfânt pe fața pământului, nici chiar pistoale turcești. Dar de ce, oare, îți strălucesc așa ochișorii? Știi că încep a crede că ești frumușică? Și ca să nu te îndoiești, sînt gata a-ți da o sărutare...

SAFTA

Păstreaz-o pentru altele, boierule!

MILESCU

Nu, nu, nu! E peste putință ca s-o păstrez! Cel puțin să nu aibi inelul de tot degeaba, dacă nu-mi vei face ispravă pentru băiatul păhărnicesei. Vezi că te cam pricep, șireato? Așadară, prin urmare... (*Safta se împotrivește, Milescu o sărută.*)

SCENA XI

ACEIAŞI, KORIBUT

KORIBUT
(*oprindu-se în uşa din fund*)

A! ce întâmplare!

MILESCU

O nimica toată! Dacă nu vedeai d[umnea]ta, prinţule, o vedeau păreţii; este totuna; adică vreau să zic că nici d[umnea]ta nu vei spune nimănui, ca şi păreţii. Aş dori să ştiu însă, să nu fie cu supărare, cum de-ai intrat aşa de lesne în odaia Domniţei, fără ca să fii femeie sau cel puţin un verişor ca mine?

KORIBUT

Oho! mă iei prea din scurt, boierule! Nu sînt atât de vinovat precum ţi se pare d[umi]tale. N-am găsit pe nimeni la intrare, iacă totul. D[umnea]ta înţelegi foarte bine că un om ca mine nu poate aştepta după uşă.

SAFTA

Dar unde să fie aprozii?

MILESCU
(*gesticulând*)

Floarea a alergat după fereastră; Domniţa a alergat după floare; aprozii au alergat după Domniţă... Încurcătura s-a limpezit, prinţule, şi te iert de astă dată că n-ai aşteptat după uşă; dar nu-ţi pot ierta nicidecum că nu-mi vinzi calul: singurul lucru ce-mi lipseşte încă pentru ca să gust deplina fericire a unui cuget împăcat.

KORIBUT

În adevăr, boierule, nu-ţi vând calul meu, dar te rog să-l primeşti în dar, ca semn de prieteşug. Este chiar acum la poartă, înfrânat şi înşeuat...

MILESCU

Îţi mulţumesc, prinţule...

KORIBUT

Roibul te aşteaptă, boierule...

MILESCU

Cu toate astea, aş putea să-l iau şi mai târziu.

KORIBUT

Dar de ce nu acuma?

MILESCU
(*lovindu-l pe umăr*)

Te înţeleg, prinţule.

KORIBUT

Ce vrei să zici cu asta?

MILESCU

Vreau să zic, că uneori caii iau năravurile stăpânilor şi că, prin urmare, roibul d[umi]tale nu ştie nici el a aştepta după uşă. Te las dară singur cu Safta. Vezi că ne-am înţeles, prinţule?... Sluga plecată! (*Iese.*)

SCENA XII

KORIBUT, SAFTA

KORIBUT

În sfârşit, am scăpat de Păcală! Spune-mi, Safto, ce veste?

SAFTA

De minune, boierule prinţ!

KORIBUT

Zău?

SAFTA

Domniţa te iubeşte, te iubeşte însă fără a-şi da seama, fără a şti ea singură... Dar iacă mai vine cineva. Pune-te la o parte.

SCENA XIII

ACEIAŞI, ROSANDA

ROSANDA
(*fără a vedea pe Koribut*)

S-a turtit sărmana floricică! Am dat-o grădinarului s-o caute ca pe o fiinţă bolnavă, care-mi este dragă. N-am avut parte de darul prinţului.

KORIBUT
(*c-un gest de mirare*)

De darul meu? Ce fel? (*Safta-i face semn.*)

ROSANDA

A! D[umnea]ta erai aici, prinţule?

KORIBUT
(*salutând-o*)

Da, Domniţă, şi tocmai cât p-aci era să uit de darul meu, de acea floare, pare-mi-se... o jucărie, de care nici nu-mi aduceam aminte şi al cării singurul preţ este de a fi plăcut Măriei tale.

ROSANDA

În adevăr, o floare atât de frumoasă... Sînt foarte mâhnită...

KORIBUT

Lasă, Domniţă, nu te mai mâhni de pierderea unei flori, căci mâine o s-o uiţi, căpătând o altă. Aşa se trec toate în lume (*oftând*) şi sînt prea puţini acei nefericiţi, cari n-au darul de-a uita o floare ce-au iubit odată. O aşa soartă mă aşteaptă pe mine... Am venit să te văd pentru cea din urmă dată, mult frumoasă domniţă.

ROSANDA
(*tulburată*)

Nu te-nţeleg, prinţule.

KORIBUT

Peste un ceas părăsesc Moldova.

ROSANDA

Părăseşti Moldova? Dar ce ţi-a făcut, oare, biata noastră ţărişoară?

KORIBUT

Mă întrebi, Domniță? Sînt lucruri ce nu se pot spune! Sînt taine ce se citesc în ochi, în fiecare pas, în aer, dar nu se vor citi niciodată în cuvinte, căci vorba rece și măsurată este giulgiul inimei...

SAFTA
(*la urechea Rosandei*)

Sărmanul! cum te iubește... Adu-ți aminte de vrăjitoare...

ROSANDA

Dar dacă eu te-aș ruga... dacă te-aș ruga eu, ca să nu ne lași așa curând?

KORIBUT

Prin aceasta, scumpa mea Domniță, ai rostit o osândă sau o binecuvântare, una din două. (*Îngenunchind.*) Mă vei osândi tu, oare, a muri d-o mie de ori în fiecare clipă, știindu-mă lângă tine, trăind cu aceeași suflare ce adiază buzele tale, și silindu-mă a năbuși în mine glasul desperării care-mi strigă necontenit: ea nu te bagă în samă... ea nu te iubește!... (*Rosanda îi întinde mâna, Koribut o sărută.*)

SCENA XIV

ACEIAȘI, MILESCU

MILESCU
(*oprindu-se în ușă*)

În sfârșit, iată că te-am prins și eu, prințule!

ACTUL II

VLĂDICII GRECI

(*Grădina palatului domnesc, a cărui fațadă se vede la stânga.*)

SCENA I

TRANDAFIR, BARBU, FALCĂ, CODREANU

BARBU

De ce, oare, ne va fi chemat spătarul?

TRANDAFIR

Desigur pentru nunta Domniței... (*Suspinând aparte.*) Când, oare, îmi va veni și mie rândul cu Săftica?

FALCĂ

Nunta Domniței... Vezi, tocmai asta nu-mi place...Încă un venetic pripășit în țara Moldovei!

CODREANU

Mai încet, măi Falcă... Zidurile au și ele urechi...

TRANDAFIR

Ba să trăiești, dragă Fălcuță! Numai cu tine eu mă mai împac. Tu nu te-ai grecit, nici te-ai turcit, nici te-ai polecit... Nu

era destul, oare, că pe domnița Maria a dat-o Vodă hurduz-burduz după un prinț de pe ceea lume? Tot o liftă străină...

CODREANU
(*cu spaimă*)

Tss!

TRANDAFIR
(*aprins*)

Ei da! Lasă-mă să strig că mă doare! Tot o liftă străină trebuia să aducă și pentru domnița Rosanda?... Nu era bun logofătul Gheorghiță?... I se scurgeau ochii după Domnița! Ș-apoi neam boieresc vechi, pământean din moși-strămoși.

FALCĂ

Și păcat! mare păcat! că-i bună romîncă Domnița! Seamănă în toate cu răposata doamnă, să-i fie țărâna ușoară... N-are nimic grecesc de la tată-său!... Atâta românesc mai avem și noi la Curte...

TRANDAFIR

Ba și vărul Domniței, spătarul Milescu, e bun român, n-ai ce-i zice! Cam glumeț, dar suflet românesc.

BARBU

O, cât despre spătar, să nu cuteze cineva să cârtească... Mi-a dat o doftorie de m-a scăpat de friguri...

TRANDAFIR

M-aș jura că ți-a dat-o în glumă.

FALCĂ

Glumește și el, ca să uite cele de plâns...

SCENA II

ACEIAȘI, MILESCU

MILESCU
(*intrând*)

Sunteți aice? Bine...

TOȚI

Să trăiești, jupâne spătare!

MILESCU

Am să vă spui la fiecare câte o vorbă, și acela, cum mă va auzi, îndată să plece; apoi, cum va pleca, să spună și el câte o vorbă la dorobanții săi, și aceia, cum îl vor auzi, îndată și ei să plece... Ați înțeles?

TRANDAFIR

Ba n-am înțeles, jupâne spătare. Să fie cu iertare...

MILESCU

Vrea să zică, voi, ceilalți trei, ați înțeles?

BARBU și CODREANU

Am înțeles, jupâne spătare.

MILESCU

Sunteți proști. Mai bine m-a înțeles căpitanul Trandafir, de vreme ce zice verde că nu m-a înțeles, căci nici eu nu prea înțeleg ceea ce am spus...

FALCĂ

Eram să zic şi eu, jupâne spătare, că nu înţeleg, dar...

MILESCU

Nu erai sigur, dacă înţelegi sau nu. Eşti pe jumătate prost, căpitane Falcă.

TOŢI
(râzând)

Să trăieşti, jupâne spătare!

MILESCU

Îmi pare bine că vă văd veseli, că vă găsisem aice prea posomorâţi... ştiu de ce... dar mutrele voastre nu-mi plăceau, măcar că... de! aveţi şi voi dreptate! Acuma ascultaţi. E nunta Măriei sale Domniţei...

TRANDAFIR
(cu entuziasm)

Buna noastră Domniţă!

MILESCU

Tu, căpitane Barbule, cu dorobanţii tăi vei face alai după trăsura preasfinţitului chir Ioanichie, mitropolit de Chesaria. (*Barbu se închină şi iese.*) Tu, căpitane Falcă, cu dorobanţii tăi vei face alai după trăsura preasfinţitului chir Mavrichie, arhiepiscop de Gazaria. (*Falcă se închină şi iese.*) Tu, căpitane Codrene, cu dorobanţii tăi vei face alai după trăsura preasfinţitului chir... zi-i pe nume.

CODREANU

Chir Pavliché.

MILESCU

Zi Lichie, nu Liché, deşi se cam potriveşte. Aşadar, ţie-ţi dau pe samă pe preasfinţitul chir Pavlichie, episcop de Nazaria. (*Codreanu se închină şi iese.*) Tu, căpitane Trandafire, zău că nu ştiu ce alai să mai faci şi tu! Iartă-mă, Doamne, că mulţi mitropoliţi, arhiepiscopi şi vlădici de prin toate unghiurile ţărei greceşti s-au mai încuibat pe la noi sub domnia M[ăriei] s[ale] Vasile Vodă, unchiu-meu, fără să ştie cum, pentru ce, de unde şi până când! Ioanichie, Mavrichie, Pavlichie, Chesarie, Gazarie, Nazarie...

TRANDAFIR

Mai ales acuma, jupâne, cu prilejul nunţei, Iaşul nostru s-a umplut ca nealtădată de tot felul de sfinţenii, care de care mai pocită! Aseară am văzut cu ochii mei sosind, încunjurat de vreo sută de ucenici, preasfinţitul chir Macarie...

MILESCU

Patriarhul de Antiohia, un sfânt arăbesc, negru ca păcatul! Apoi tocmai asta, căpitane Trandafire. Du-te dar cu dorobanţii tăi de-i fă alai preasfinţiei sale... (*Trandafir se închină şi iese.*)

SCENA III

MILESCU (singur)

MILESCU

Bre-bre-bre-bre! Să vedem şi catastiful (*scoate din buzunar o condicuţă şi citeşte.*) Optzeci şi nouă egumeni: la fiecare pe zi, de la visterie: o pâine albă de făină picluită, o pâne neagră, o litră de untdelemn, o oca de vin de Odobeşti... cam puţin pentru un gâtlej de călugăr; o litră de lumânări de ceară, o litră de lumânări de seu, o lămâie, patru braţe de lemne... sunt

frigurosi grecoteii!... o litră orez, arpăcaș, linte, fasole, mei... păcat că nu le dă și ovăz!... o legătură de ceapă, două cununе de usturoi... asta, pesemne ca să nu miroase a tămâie... Sărmana țara Moldovei! Au dreptate căpitanii mei de li-s așa de urâți veneticii. Trandafir, mai cu samă, i-ar mânca pe toți fripți pârjoliți. Între noi fie vorba, logofătul Gheorghiță a spus un mare adevăr, când a cutezat să zică verde lui Vodă în fața divanului: „Măria ta, de nu vei scoate caprele din țară, vei pierde oile..."

SCENA IV

MILESCU, BARBU

BARBU
(*intrând iute*)

Jupâne spătare!...

MILESCU
(*ascunzând condicuța*)

Ce este?

BARBU

Poarta mânăstirii Tresfetiteli e închisă. Popii nu ne lasă să intrăm.

MILESCU

De ce?

BARBU

Ni s-a răspuns că părintele mitropolit Ioanichie doarme...

MILESCU
(*cu mirare*)

Doarme?

BARBU

Doarme.

MILESCU

Doarme acum la ameazi?

BARBU

Se vede că la greci n-a intrat încă alba în sat...

MILESCU
(*zâmbind*)

Ba poate că n-a ieșit încă alba din ietacul preasfinției sale.

SCENA V

ACEIAȘI, FALCĂ

FALCĂ
(*intrând iute*)

Jupâne spătare, porțile mânăstirei Sfântei Vineri sînt închise.

MILESCU

Și acolo?

FALCĂ

Călugării ne-au răspuns că părintele arhiepiscop Mavrichie...

MILESCU

Ce face?

FALCĂ

Bea cafea.

MILESCU

Bea cafea cu porţile închise?

FALCĂ

Apoi de, aşa sunt grecii! Nu vrea să împartă cafeaua cu musafirii...

SCENA VI

ACEIAŞI, CODREANU

CODREANU
(*intrând iute*)

Jupâne spătare! Mânăstirea Bârboi e închisă. Părintele vlădică Pavlichie...

MILESCU

Doarme?

CODREANU

Ba s-a sculat.

MILESCU

Bea cafea?

CODREANU

Ba a băut-o.

MILESCU

Apoi bine, ce face?

CODREANU

Se spală.

MILESCU

De păcate!

SCENA VII

ACEIAŞI, TRANDAFIR

TRANDAFIR
(*intrând iute*)

Jupâne spătare!...

MILESCU
(*întrerupând*)

Vrei să-mi spui că mânăstirea Golia e închisă? O ştiu mai denainte.

TRANDAFIR

O ştii?

MILESCU

Negreşit! Patriarhul Macarie va fi făcând şi el ceva, care nu se face cu porţile deschise... Sau doarme, sau bea cafea, sau se spală... Ian' ascultaţi, voinicilor! Plecaţi câteşipatru şi spargeţi porţile... Ba nu, aşteptaţi-mă la scara Divanului celui mic, ca să întreb pe însuşi M[ăria] sa Vodă: ce-i de făcut cu presfânta lene a preasfinţilor greci? (*Iese.*)

SCENA VIII

ACEIAŞI afară de MILESCU

TRANDAFIR

Vorbă să fie! Parcă numai grecii ne mănâncă ţara, dormind, bând cafea şi trăgând din nerghelea! Oricâte neamuri, oricâte lifte, oricâte lighioi după faţa pământului, toate îşi găsesc aice pâne şi sare, culcuş şi hrană, afară numai de bietul român. Nu degeaba zice zicătoarea:

Leahu-i vulpea,
Turcu-i lupul,
Rusu-i ursul,
Iar sărmanul
Moldoveanul
Când e oaie, când e vacă!

FALCĂ

Ian' tăceţi, fraţilor! Vorba-i de lup şi lupu-i la uşă. Uite că Domniţa vine încoace cu iubitul său. Cum o mai drăgosteşte, drăgosti-l-ar... vream să zic o vorbă mare, dar las-o, că e bun Dumnezeu!

BARBU

Aidem la scara Divanului să aşteptăm pe jupânul spătar... Numai dânsul ne-a mai rămas să ne înveselească.

CODREANU
(*trist*)

Ne-nveseleşte zicându-ne că sîntem proşti...

TRANDAFIR

Şi are dreptate, că dacă n-am fi proşti... (*Cu furie.*) Of, of, măicuţă, ce am mai face! (*Ies cu toţii.*)

SCENA IX

ROSANDA şi KORIBUT
(se apropie din fundul grădinei)

KORIBUT

Nu în zadar se zice, scumpa mea Domniţă, că iubirea face pe om să cânte.

ROSANDA

Să nu mi-o spui aceasta, prinţule, căci cel puţin până acuma nu mi-ai făcut nici un cântec, măcar că te tot lauzi cu dragostea d[umi]tale.

KORIBUT

O, dacă ar trebui numai atâta pentru ca să-ţi dovedesc iubirea, apoi dovada e gata (*scoate din buzunar o hârtie şi citeşte):*

Frunză verde de granată,
Viu din țară depărtată...

ROSANDA
(*întrerupând*)

Îmi place, prințule, că ai început curat românește... cu frunză verde.

KORIBUT

Este vina d[umi]tale. Ai știut să mă faci român și pe mine. Și apoi știi bine, Domniță, că dascălul meu de limbă românească a fost călugărul Dosoftei, omul cel mai învățat din țara Moldovei și care îmi tot spunea mereu că un cântec fără frunză verde este ca un boier fără caftan.

ROSANDA

Vrea să zică este un cântec cu caftan?

KORIBUT

Însă și cu inimă, ceea ce nu au toți boierii.

ROSANDA

Citește, dară, să-l vedem și la inimă.

KORIBUT
(*citind*)

Frunză verde de granată,
Viu din țară depărtată,
Ca să-ți aduc la picioare
O inimă iubitoare...

ROSANDA

Adevărat! Cânteçul are și o inimă, ba încă iubitoare... Dar iartă-mă, prințule, că te tot opresc: mă simțesc astăzi atât de fericită, încât îmi vine să tot vorbesc și să nu las să vorbească alții. Ciudat! Ar crede cineva că tăcerea este pecetea celor nenorociți. Acuma sfârșește cântecul...

KORIBUT
(*citește*)

O inimă iubitoare
Chiar ca o rază de soare
Când se lasă pe o floare...

ROSANDA

Aici ai vrut să mă lingușești, prințule.

KORIBUT

Cum așa?

ROSANDA

Credeai, desigur, că mie tot încă îmi plac florile? Nu și nu! De când am început a mă gândi la d[umnea]ta, am uitat cu totul florăria. (*Koribut îi sărută mâna.*) Dar mai citește cântecul.

KORIBUT

Nu l-am isprăvit, dulcea mea Domniță.

ROSANDA

Asta-i nimica; mai citește-l de la început.

KORIBUT
(*citește*)

Frunză verde de granată
Viu din țară de...

SCENA X

ACEIAŞI, SAFTA

SAFTA
(*alergând din fundul grădinei*)

Domniţă, Domniţă!

ROSANDA

Ce este, soro?

SAFTA

Lucruri ciudate, M[ăria] ta... Nu mă taie capul să cred, ori să nu cred... Se zice...

ROSANDA

Ce se zice?

SAFTA

Ştiţi că astăzi a sosit la M[ăria] sa Vodă un sol de la hatmanul cazăcesc.

KORIBUT

Da, un polcovnic cu nasul tăiat într-o bătălie cu oştirile noastre leşeşti; o bătălie, în care noi am înfrânt răzvrătitorii cazaci de a mers vestea... Trebuie să ştii, scumpa mea Domniţă, că aceşti cazaci, aceşti zaporojeni, cum se numesc ei, sînt o adunătură de hoţi, de tâlhari, de mojici, de fugari din toate părţile lumii. Până mai deunăzi ei robeau nouă ca nişte slugi supuse, însă mai în urmă s-au răsculat prin viclenia acestui potlogar de Hmelniţki şi l-au ridicat ca să le fie hatman, au nesocotit cârmuirea leşească şi astăzi... dar lasă că-i vom învăţa

noi! Apoi bine, Safto, ce are a face solul acestui hatman ţărănesc? Ce poate să aibă a face cu Domniţa Rosanda? cu logodnica mea?

ROSANDA

În adevăr, Săftico, eu nu înţeleg nimica.

SAFTA

Să dea Dumnezeu ca să nu fie nimica, iubita mea stăpână, dar se zice... se spune că...

ROSANDA şi KORIBUT

Sfârşeşte odată! Ce se spune?

SAFTA

Mă tem să nu te superi, Domniţă.

ROSANDA

Nu te teme. Sînt pusă prea sus ca să mă poată atinge vorbele sau faptele unui sol cazăcesc!

SAFTA

Aşadară, s-a răspândit vestea că hatmanul Hmelniţki va fi trămis pe acest sol la M[ăria] sa Vodă, ca să ceară mâna...

ROSANDA
(*cu emoţiune*)

Mâna mea pentru hatmanul cazăcesc?

SAFTA

Ba pentru fiul său Timuş.

ROSANDA
(*cu indignare*)

Mâna mea?

KORIBUT

Peste putință! Ce cutezare! Îmi vine să râz... Știi, Domniță, că acest Timuș se fălește de a fi cel mai mare bețiv în toată țara căzăcească...

SAFTA
(*plecând capul*)

Da, Domniță, mâna Măriei tale.

ROSANDA

Pentru cazacul Timuș?

KORIBUT
(*apucând mânu[n]chiul sabiei*)

Sângele meu fierbe... nu mă mai stăpânesc... mă duc... mă duc să tai nasul acestui sol...

SCENA XI

TOT ACEIAȘI, MILESCU

MILESCU

N-ai ce să-i mai tai, prințule! Uitat-ai că bietul om e cu nasul tăiat? Ș-apoi M[ăria] sa Vodă i l-a mai tăiat încă o dată peste ceea ce era, răspunzându-i verde că domnița Rosanda nu-i de nasul feciorului unui hatman căzăcesc! Ce de mai nasuri! Ha, ha, ha!

ROSANDA

Zici, vere, că tata n-a primit cererea cazacului?

MILESCU

Mai încape vorbă?! Firește că n-a primit-o; ba încă a înfruntat pe sărmanul polcovnic ca vai de el! Uite, frate, cât p-aci era să-mi strice o nuntă atât de frumoasă, o nuntă pentru care au venit cu tot dinadinsul o sută de mitropoliți din țara grecească. Era păcat! mare păcat, zău! Ne-ar fi afurisit patriarhul de la Țarigrad...

KORIBUT

Dar fii bun, boierule spătar, de ne povestește cu amănuntul toată întâmplarea.

MILESCU

Roibul ce mi l-ai dăruit, prințule, și-a scrintit piciorul drept de dinainte; dar deocamdată nu e vorba de roib. Așadar, solul căzăcesc veni să ceară, ca M[ăria] sa Vodă să dea pe verișoara după Timuș, fiul hatmanului Hmelnițki. Vodă dentru-ntâi nu știa ce să răspunză; apoi porunci să cheme pe toți boierii la Divan, unde m-am întâmplat și eu, și ne întrebă sfatul: ce-i de făcut și ce-i de dres? Noi cu toții am strigat într-un glas: să nu primești, M[ăria] ta, să nu pleci țara sub voia unui cazac, să nu calci cuvântul ce l-ai dat prințului Koribut, să nu nenorocești pe Domnița!... Numai logofătul Gheorghiță tăcea, înghițea noduri, făcea spume la gură și nu răspundea nimica. Atunci M[ăria] sa Vodă îi zise cu mânie: ești mut, logofete, când te întreabă nevoia țării? Deci, logofătul s-a sculat, și-a răsucit musteața, s-a uitat roată la boierii, apoi ațintì privirea drept în ochii lui Vodă, o privire de șoim – bată-l focul să-l bată – și zise cu vorba lui cea lată: – Mă gândesc și eu la nevoia țării, M[ăria] ta. – Ei, și care-ți este chibzuiala? zise iarăși Vodă. – Chibzuiala mea este, M[ăria] ta, ca să dai pe Domnița după Timuș.

ROSANDA
(*cu dispreț*)

Nemernicul!

KORIBUT
(*cu furie*)

Trădătorul!

SAFTA

Știu eu pe unde-l doare! Logofătul nu poate uita că Domnița n-a vrut să fie logofeteasă.

ROSANDA

Și ce a răspuns tata, vere?

MILESCU

Își încreți fruntea, își încruntă sprincenele, lovi domnește cu pumnul în masă și zise: Nu dau pe Rosanda mea după un cazac!

ROSANDA

Bunul meu tată!

SCENA XII

ACEIAȘI, UN APROD

APRODUL

Preasfinția sa părintele mitropolit Varlaam mă trimite să spun Măriilor voastre, că totul este gata pentru serbarea nunții. (*Iese.*)

SCENA XIII

ACEIAȘI, fără APROD

KORIBUT
(*iute*)

Apoi ce mai așteptăm, scumpa mea Domniță?

SAFTA

Nunta-i gata.

MILESCU

Aidem.

ROSANDA
(*care rămăsese până acum cufundată în gânduri*)

Mai stăi, vere... Ai uitat să ne spui răspunsul solului căzăcesc la cuvintele lui Vodă...

MILESCU

O secătură! A zis că 30 000 de cazaci stau gata să treacă Nistrul, pentru a arăta moldovenilor cum că fiul hatmanului lor este vrednic de a lua și o fată de împărat.

ROSANDA
(*turburată*)

Ce spui, vere?

KORIBUT

Să treacă în bunăvoie! E lesne de intrat, dar nu știu cum vor ieși, căci mă jur pe sabia mea...

ROSANDA

Câtă oaste avem noi, vere?

MILESCU

Deocamdată o nimica toată. Mai toți voinicii sînt duși pe la țară, fiind vreme de pace. Dar nu te speria, verișoară; se vor trimite porunci pe la pârcălabi ca să strângă oameni și se va mai scri și craiului Rakoți ca să ne dea un ajutor de ungureni...

ROSANDA

În cât timp se poate aduna laolaltă oastea noastră moldovenească, ca să fie gata de război?

MILESCU

În trei săptămâni.

ROSANDA

Câtă vreme trebuie pentru ca să sosească ajutorul din Ardeal?

MILESCU

O lună.

ROSANDA

În cât timp pot intra cazacii în Moldova?

MILESCU

Peste... peste... apoi să-ți spun drept: peste trei zile.

ROSANDA

Dumnezeule!... Du-te, vere, grăbește-te; oprește pe solul căzăcesc. Zi-i că M[ăria] sa Vodă și-a schimbat gândul... Spune-i că domnița Rosanda primește a fi soția cazacului Timuș!

SAFTA
(*frângându-și mâinile*)

Sărăcan de mine! Timuș! Un muscal!

ROSANDA
(*către Koribut*)

Prințule, te iubesc, dar țara mai pe sus de toate!

MILESCU
(*cu nedumerire*)

D[umnea]ta glumești, verișoară, nu-i așa?

KORIBUT

O asemenea glumă n-ar fi la locul său, mai ales în privința unui om ca mine. Nu știu ce trebuie să zic. Nu mă domeresc dacă trebuie să cred urechilor mele.

ROSANDA

Peste trei zile cazacii vor fi la Iași; peste trei zile focul și sabia, potopul și măcelul vor pustii Moldova; peste trei zile copiii vor rămâne orfani, nevestele văduve, părinții vor plânge fiii lor; peste trei zile... și toate astea din pricina unei nemernice ca mine! Pentru un vis de dragoste, o nălucire trecătoare, o umbră de fericire, eu să aduc pieirea țării mele! Blestemele fraților mei să cadă pe mine? Viitorul meu să fie clădit pe mormintele românilor?... O, nu! Niciodată! (*Lui Milescu.*) Du-te, vere! Grăbește-te; oprește pe solul căzăcesc... (*Se apucă cu mâinile de piept.*) O! aceasta întrece puterile mele..., dar ce să fac! Ce să fac?! (*Leșinată cade în brațele Saftei.*)

SCENA XIV

ACEIAŞI, TRANDAFIR

TRANDAFIR

Cei patru vlădici greci aşteaptă în biserică.

ACTUL III

FUGA

(O cameră mobilată cu lemn alb. La dreapta o fereastră deschisă, din care se vede o grădină. În fund şi la stânga câte o uşă.)

SCENA I

SAFTA, ROSANDA

SAFTA

Mi se rupe inimioara, Domniţă, când mă gândesc numai cât de mult suferi.

ROSANDA
(culcată alene pe divan)

Mult sufăr!... Mult!

SAFTA

Apoi socotesc singură, dacă n-ai făcut rău de a te jertfi astfel pentru ţară?

ROSANDA

Aceasta să nu mi-o spui, Safto. Este drept că eu sufăr, dar suferinţele mele de ar fi ele şi mai cumplite, tot încă sînt o

nimica pe lângă suferinţele unei ţări întregi, suferinţele ţărişoarei noastre... (*Oftând.*) Mi-e dor de Moldova, Safto.

SAFTA

Şi mie.

ROSANDA

Aici în ţara căzăcească, şi în starea în care mă aflu, singurul lucru ce mă mai mângâie este de a şti că, prin măritişul meu cu... cu..., bieţii noştri români au dobândit o fericită pace. Cazacii, în loc de a-i turbura ca mai-nainte, îi apără; iar celelalte neamuri se tem de cazaci şi lasă ţara în linişte, ca să se mai odihnească.

SAFTA

E rău numai atâta, Domniţă, că biata Moldovă a ajuns să nu se mai poată apăra ea singură, ca în timpii cei vechi.

ROSANDA

În timpii cei vechi... ai spus o mare vorbă, Safto! Bine a fost în timpii cei vechi. Ş-apoi ştii una? Mie mi se pare că eu n-aş putea iubi ţara noastră aşa cum o iubesc, să nu fi avut ea un trecut strălucit, timpii săi cei vechi, după cum zici tu. Mie mi se pare că nimic nu aprinde dragostea pentru ţară, ca slava strămbunilor, ca dorinţa de a nu fi mai pe jos de moşii şi strămoşii noştri, ca râvna de a lăsa şi noi o pomenire fiilor şi nepoţilor... Trecutul este uşa viitorului!... Mi-e dragă Moldova, Safto, pentru că Moldova e ţara lui Ştefan cel Mare!

SAFTA
(*cântă*)

Ştefan, Ştefan, domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are,
Saltă ţara mea!

ROSANDA

Aşa este, Safto. Dacă astăzi mai sînt încă români ce-şi iubesc ţara, este numai pentru că din copilărie ei au auzit cântecul lui Ştefan Vodă; l-au auzit în toate zilele, în toate orele zilei; l-au auzit în leagăn şi l-au auzit pe patul morţii.

SAFTA

Cu toate astea, domniţă, cântecul lui Ştefan Vodă d-o bucată de vreme începe a fi uitat; nu-l mai auzi la mesele boierilor; s-au născocit alte cântece, străine, greceşti, turceşti, leşeşti.

ROSANDA

Să nu-l uităm noi, Safto; noi, aruncate în neagra străinătate; noi, cari suferim; noi, ale cărora dureri le pot alina din când în când numai aducerea aminte a ţărişoarei noastre! Cântă-mi, Safto, cântă-mi cântecul lui Ştefan cel Mare.

SAFTA

Glasul meu, Domniţă, nu mai răsună cum răsuna altădată, la noi acasă. M-a amuţit străinătatea. Dar Măria ta ai uitat că aseară au sosit din Moldova, după porunca Măriei tale, o ceată de călăuşeri de la Suceava...

ROSANDA
(*iute*)

A! Bine că mi-ai adus aminte! Ce bucurie!... Cheamă-i, Safto! Cheamă-i îndată!

SAFTA
(*deschizând uşa*)

Ei sînt aici de mult... Aşteaptă porunca... (*Intră călăuşerii.*)

SCENA II

ACEIAŞI, CĂLUŞERII

(Călușerii execută un dant voinicesc; apoi unul cântă pe „Ştefan Vodă" și ceilalți în cor: „Saltă țara mea!")

Ştefan, Ştefan, domn cel mare,
Seamăn pe lume nu are,
Saltă țara mea!
Seamăn pe lume nu are
Decât numai mândrul soare,
Saltă țara mea!
El și-a pus pieptu-n hotare
De-oprește hoarde tătare,
Saltă țara mea!
Oprește [h]oarde tătare
Și litfeni cu chica mare,
Saltă țara mea!
Litfenii cu chica mare
Și unguri cu ceafa tare,
Saltă țara mea!
Ungurii cu ceafa tare
Și turcii pe zmei călare,
Saltă țara mea!
Ştefan, Ştefan, domn cel mare,
La Suceava cuibu-și are,
Saltă țara mea!
La Suceava cuibu-și are
Și din cuib ades el sare,
Saltă țara mea!
Și din cuib când el îmi sare,
Se bate-n patru hotare,
Saltă țara mea!
Se bate-n patru hotare
Ş-aduce țării scăpare,
Saltă țara mea!

(Călușerii se retrag.)

SCENA III

ROSANDA
(sculându-se)

Acum mă simt fericită, Safto! Cugetând la trecutul românilor, mă liniștește viitorul lor, și această dulce credință mă face a uita că sîntem în țara căzăcească, a uita chinurile mele, a uita chiar sălbăticia lui Timuș. Mă duc, Safto, mă duc să mă culc, să adorm, să visez, nu timpul de față, ci pe Ştefan cel Mare.

SCENA IV

ACEIAŞI, UN CAZAC

CAZACUL
(intrând pe ușa din fund)

Jupâneasă Safto, te caută un armean cu marfă.

ROSANDA
(iute)

Nu cumva vine din Moldova?

CAZACUL

Nu cred, Măria ta. Vorbește curat căzăcește.

ROSANDA
(oftează și iese prin ușa din stânga)

A!

SCENA V

CAZACUL și SAFTA

SAFTA

Armeanul mă caută pe mine?

CAZACUL

Tocmai pe d[umnea]ta; zice că i-ai poruncit să vină.

SAFTA
(*cu mirare*)

Eu? Se înșeală foarte tare. Eu n-am văzut nici un armean. Zi-i că nu cumpăr nimic. (*Cazacul iese.*)

SCENA VI

SAFTA
(*singură, fredonând*)

Moldoveanul le grăia:
De-ați veni la țara mea,
Să vă-mpart eu murgi d-ai mei
Să vă poarte ca și lei,
Să vă-ntreceți și cu zmei...

SCENA VII

SAFTA și CAZACUL

CAZACUL

Armeanul zice că ți-a adus o veste de la părinții d[umi]tale.

SAFTA
(*râzând*)

Eu n-am părinți, mă cazace! (*Aparte.*) Nu cumva căpitanul Trandafir?

CAZACUL

Apoi de! Eu de unde să știu ce ai ori ce n-ai?...

SAFTA

Dă-l afară... (*Cazacul vrea să iasă.*) Dar întreabă-l mai întâi, poate caută pe Domnița, nu pe mine?

CAZACUL

Ba chiar pe d[umnea]ta, jupânească Safto. (*Safta-i face semn să iasă.*)

SCENA VIII

SAFTA
(*singură, fredonând*)

Frunză verde de cireși,
Lungu-i drumul pân' la Ieși.
Lungu-i drumul și bătut
De la Nistru pân' la Prut,
Nu-i bătut de car cu boi,
Ci-i bătut tot de nevoi!...

SCENA X

SAFTA, CAZACUL

CAZACUL

Armeanul nu vrea să plece...

SAFTA

Nu vrea? Cum? Ce fel?

CAZACUL

Zice că să-ţi aduci aminte de un lanţ de aur şi de nişte cercei de mărgăritar.

SAFTA
(*sculându-se turburată*)

Lanţ! Cercei! Lasă-l să intre! Mi se pare şi mie că-l cam cunosc...

SCENA X

SAFTA, KORIBUT (în costum de negustător armean, cu un băiat cu marfa în spinare)

KORIBUT
(*privind împrejur*)

Aci nu ne aude nimeni?

SAFTA

O, Doamne! Cum te-ai prefăcut, boierule prinţ! Cine te-ar mai cunoaşte?

KORIBUT

Te-ntreb dacă nu ne aude nimeni? Nu uita primejdia în care mă aflu.

SAFTA
(*arătând la băiat*)

Nu ne aude nimeni, afară numai...

KORIBUT

Numai atâta? Apoi nu te sfii, Safto. Acest băiat este rob al meu şi, prin urmare, tace de frică; al doilea, el este mut din naştere şi, prin urmare, tace de nevoie; al treilea, el nu ştie moldoveneşte şi, prin urmare, nu ne înţelege. Aşadar, spune-mi Safto, cum merg lucrurile pe la voi?

SAFTA
(*oftând şi plecând capul*)

Rău, rău, foarte rău, boierule prinţ! Mai rău n-are cum fi!

KORIBUT

Cu atât mai bine! În cinci luni de zile a putut să-nveţe, sărmana copilă, ce vrea să zică a trăi o domniţă cu un mojic...

SAFTA

Mi-e ruşine să ţi-o spun boierule prinţ. El o necinsteşte cu vorba, şi cutează chiar, fără frica lui Dumnezeu...

KORIBUT

Ei bine?

SAFTA
(*aplecându-se la urechea lui Koribut*)

O bate. Crede-mă că o bate, boierule prinţ; mai cu samă când e beat, ceea ce i se întâmplă foarte des...

KORIBUT

O bate... Iată omul pe care Rosanda l-a pus mai presus de mine... dar lasă asta! Spune-mi, Safto, Domnița își mai aduce ea aminte de fostul său logodnic?

SAFTA

Mie nu mi-a vorbit niciodată nimica. Când i-o amintesc eu... nu răspunde... se face că nu aude.

KORIBUT

Aceasta poate să fie un semn bun, dar poate să fie și un semn rău. Femeia nu vorbește de un om atunci când îl uită sau când îl iubește peste măsură, una din două... Ei bine, Safto, ei bine... eu am venit aicea să răpesc pe Rosanda, am trecut prin zece morți, mi-am pus viața în cumpănă, căci nu pot, nu sînt în stare de a lăsa pe iubita mea în brațele altuia! Vorbește cu Domnița, Safto! Înduplec-o... (*Îi aruncă o pungă.*)

SAFTA
(*ridicând punga și dând-o lui Koribut*)

Ia-ți-o înapoi, boierule prinț. Safta nu mai este ceea ce a fost altădată. Pilda și suferințele stăpânei mele m-au îmbunătățit și pe mine. Voi stărui, voi ruga pe Domniță să fugă; însă nu voi lucra pentru bani, ci numai pentru fericirea stăpânei mele.

KORIBUT

Ceea ce-mi spui, Safto, mă face să iubesc și mai mult pe Rosanda.

SAFTA

Acum ne-am înțeles, boierule prinț. Du-te dar, du-te, căci Timuș poate să se întoarcă de la vânătoare și atunci...

KORIBUT
(*iute*)

Cum? Zici că Timuș nu-i acasă? E la vânătoare? Departe?... Dar spune-mi, spune-mi, unde-i Rosanda? Nu cumva este aici? Singură? Aproape de mine?

SAFTA

Liniștește-te, boierule prinț. Domnița doarme, ca să-și mai uite durerile.

KORIBUT

Ea doarme... Doarme în patul lui Timuș! Ascultă, Safto!... Fă-mă s-o văz... să-i vorbesc eu însumi. Cere cât vrei de la mine! Lasă-mă s-o smulg chiar acum, în clipa aceasta, din așternutul mojicului!

SAFTA

Peste putință... Pleacă, pleacă de aici, boierule prinț...

KORIBUT

Să-i spun numai două vorbe... numai o vorbă...

SAFTA

Du-te, du-te, pentru mila lui Dumnezeu! (*Se aude o mișcare la ușa din stânga.*) O, Doamne! vine cineva... fugi, fugi!

KORIBUT
(*ieșind prin ușa din fund*)

Mă duc, dar voi aștepta răspunsul tău. (*Băiatul iese după Koribut*).

SCENA XI

SAFTA, ROSANDA

ROSANDA
(*intrând iute*)

De ce l-ai alungat, Safto?

SAFTA
(*speriată*)

Cum? Ne-ai auzit, Domniță? N-ai dormit?

ROSANDA
(*tremurând de emoțiune*)

Am fost la ușă... L-am ascultat. L-am văzut prin crăpătura ușei. Aș fi dorit să-l mai privesc... Mă simțeam atât de fericită. Nu mă mai puteam stăpâni, Safto; eram cât p-aci să intru...

SAFTA

Vrea să zică, tot îl mai iubești, Domniță?

ROSANDA
(*cu extaz*)

Mai mult ca oricând!

SAFTA

Știi pentru ce a venit?

ROSANDA
(*pune mâna în frunte*)

O știu... vai mie... o știu!

SAFTA

Ești gata dară a...

ROSANDA
(*întrerupând*)

Niciodată, Safto! Întâlnește-l, spune-i să plece. Viața-i este în primejdie. Să nu mai aștepte... să nu nădăjduiască nimica!... Safto! Safto! Sînt roaba datoriei!

SCENA XII

ACEIAȘI, MILESCU

MILESCU
(*intrând cu violență și izbind ușa*)

La naiba! Cât p-aci era să fac o moarte de om, vreau să zic o moarte de cazac, puțin a lipsit! Să nu mă lase să intru eu!... Bine te-am găsit, verișoară!

ROSANDA
(*cu bucurie*)

Bun sosit, vere!

MILESCU

Sărută-mă, verișoară, sărută-mă iute: este dreptul cel mai dulce și cel mai netăgăduit al verilor (*se sărută cu Rosanda*). Ce mai faci, Săftico? Nu cumva te vei fi măritat?

SAFTA

Sărut mâinile, boierule...

ROSANDA

În sfârşit, ţi-ai adus şi tu aminte de noi, vere. Ce mai face tata?

MILESCU

Sănătos, foarte sănătos, sănătos ca tunul, şi d[umnea]ta ştii, verişoară, vorba românului: să dea Dumnezeu sănătate, că-i mai bună decât toate. Aşadară, cât priveşte sănătatea, M[âria] sa Vodă nu se plânge, slavă Domnului. Mătuşica avusese o tuse. Eu i-am spus să bea un păhăruţ de rachiu după masă. Mitropolitul Varlaam i-a pus la piept degetul Sântului Prohirie, moaşte aduse de la Antiohia de patriarhul Macarie... Tusea i-a trecut. De doftoria mea, sau de degetul Sântului Prohirie, nu ştiu. Trebuie să fie una din două...

ROSANDA

Tot faci pe doftor[ul], Milescule?

MILESCU

Şi nu fac rău, căci în ziua de astăzi Moldova are mai mare trebuinţă de doftori decât de ostaşi. E cam bolnavă ţara întreagă.

ROSANDA
(*speriată*)

Bolnavă?

MILESCU

Nimicuri! Va da Dumnezeu, se vor îndrepta toate.

ROSANDA

Dar ce să se îndrepteze? Eu nu te înţeleg, vere. Despre ce vorbeşti?

MILESCU

Aş vrea să văd pe Timuş. Am o solie din partea M[âriei] sale lui Vodă.

ROSANDA

Nu mă speria, vere! Spune-mi, ce s-a întâmplat?

MILESCU

Te ştiu, Rosando, că ai o inimă mai mult bărbătească decât muierească. Aşadară, ţi-oi spune verde şi pe şleau fără a ocoli. Logofătul Gheorghiţă nu putea să uite...

SAFTA
(*intrerupând*)

Că M[âria] sa Vodă n-a vrut să-l aibă ginere...

MILESCU

Fie şi aşa! Ei bine, acuma el şi-a răzbunat.

ROSANDA

Şi-a răzbunat?

SAFTA

Ce spui, boierule?

MILESCU

Se ajunse cu craiul Rakotzi, aduse în ţară o oaste de ungureni, apucă Iaşul fără veste, răsturnă pe M[âria] sa Vodă şi se puse el singur domn în scaunul ţării.

ROSANDA

Dar ţara? Cum a îngăduit ţara o asemenea nelegiuire?

MILESCU

Ţara? Vorbă să fie! Ţara nu-şi bate capul pe cine să aibă domn: fie Stan, fie Vlad, totuna, numai să aibă un buzdugan şi o căciulă domnească. Ş-apoi cată să mărturisim, că M[ăria] sa Vodă unchiu-meu avusese şi el pecate; îi plăceau grecii, îi adăpa cu tot felul de slujbe, îi punea mereu la pâne: chir Iane la dreapta, chir Frangolea la stânga, oriunde vedeai un român, trebuia să găseşti zece venetici alăturea. Înţelegi acum, verişoară, pentru ce ţara a rămas surdă şi mută la chemarea M[ăriei] sale. Nu ajunge ca inima domnului să fie bună, trebuie să fie bune şi urechile domneşti, iar urechile domneşti sînt acei ce înconjoară pe un domn. Iată dar că în loc să strige: „Să trăiască Vasile Vodă! Jos Gheorghiţă!" ţara striga cât putea: „Jos Vasile Vodă! Să trăiască Gheorghiţă!" Păcatele grecilor, verişoară! Eu unul o [prevesteam] cu mult mai dinainte, dar M[ăria] sa credea că-i glumă, fiindcă ieşea din gura unui om glumeţ, şi asculta prostiile ce i le spuneau alţii fără ca să râdă...

ROSANDA

Va să zică, ţara nu vrea pe tata?

MILESCU

Nu, dar el o vrea, – ştii vorba Lăpuşneanului.

ROSANDA

Şi ce face? Unde-i acuma?

MILESCU

Trecu Nistrul şi se trase la Cameniţa dempreună cu toată casa şi cu toţi boierii, toţi câţi i-au mai rămas cu credinţă, adică doi-trei peste tot; credinţa noastră boierească.

*În text: „povesteam" (*n. ed.*).

ROSANDA

Iar tu, vere?

MILESCU

Eu? Sănătos, mulţămim dumitale, verişoară. Vin aci la Timuş ca să luăm o oaste căzăcească şi să dăm afară pe Gheorghiţă.

ROSANDA

Să intraţi în Moldova? Să vă bateţi cu fraţii voştri?

MILESCU

Firește! Păruială frăţească...

ROSANDA

Ruşine, Milescule! O, nu, tu nu vei face aceasta! În pieptul tău zvâcneşte o inimă românească şi această inimă nu te va lăsa să ridici braţul asupra ţării tale, asupra maicei tale, asupra lui Dumnezeu! Poporul vrea pe Gheorghiţă... să-i fie de bine! să domnească; aşa este voia lui Dumnezeu... Poporul nu vrea pe tata... nu-l vrea Dumnezeu! Ei bine, tata trebuie să se plece la glasul poporului şi să vină aicea, să-şi petreacă bătrâneţele în linişte, pe braţele fiicei sale, care nu-l va lăsa niciodată.

MILESCU

Apoi de, verişoară, vorbeşti frumos, dar nu pricepi cum este lumea. E dulce domnia Moldovei, după cum zicea Miron Vodă.

ROSANDA

Este dulce când o dă dragostea poporului, e amară când nu vrea ţara...

MILESCU

Dulce sau amară, vrea sau nu vrea, eu trebuie să-mi împlinesc solia. Unde-i Timuş, verişoară?

ROSANDA

Nu mânia cerul, vere! Te rog la picioarele tale, nu căuta pe Timuş! Nu căuta pe Timuş! Nu supune ţărişoara noastră sub sabia cazacului! (*Cade în genunchi.*)

SAFTA
(*plângând*)

O, Doamne!

MILESCU
(*ridicând pe Domniţa şi depunând-o pe divan, jumătate ameţită*)

Nu te speria, verişoară. Eu sînt slugă domnească mai-nainte de toate, şi nu pot să-mi calc slujba... Safto, priveghează pe Domniţa; priveghează-o bine... Nu-i nemica. Un mic leşin. Stropeşte-o cu puţină apă rece... Eu merg să găsesc pe Timuş... (*Iese.*)

SCENA XIII

ROSANDA, SAFTA

ROSANDA
(*sărind în picioare după un moment de nemişcare*)

Scumpa mea Săftică! Credincioasă tovarăşă a suferinţelor mele! Ce să facem? Cum să scăpăm Moldova?

SAFTA

Nu ştiu, stăpâna mea; nu găsesc nici o cale...

ROSANDA

O găsesc eu, Safto. Da! sînt hotărâtă...

SAFTA

Dar cum? Ce fel, Domniţă?

ROSANDA

Trebuie să rumpem cu orice preţ, trebuie să sfâşiem legătura lui Timuş cu tatăl meu. Trebuie să facem ca Timuş să nu mai fie ginerele lui Vasile Vodă, şi astfel să nu-l mai ajute... Eu voi fugi, Safto!

SAFTA
(*iute*)

Cu prinţul? Te învoieşti?

ROSANDA
(*cu indignare*)

Eu? Niciodată! Îmi voi împlini datoria mea către ţară, datoria cea mai sfântă; dar nimica nu mă va putea face să-mi calc datoria către acela cu care m-a însoţit, dacă nu dragostea, cel puţin soarta şi biserica. Iubesc pe prinţ, căci în zadar mă zbucium a-l da uitării; dar această iubire va rămâne curată ca dragostea lunei cu soarele, cari se urmăresc neîncetat, fără să le fie iertat d-a se întâlni vreodată în calea lor. Prinţul este pierdut pentru mine şi eu sînt pierdută pentru el... Pierdută! Pierdută!

SAFTA

Dar atunci, cum, oare, vei fugi?

ROSANDA

Am vorbit cu maica stariţă de la Sânta Caterina; i-am spus de mai multe ori dorul ce mă frământă de a muri în haina

mireselor lui Christos... Acuma e seară, mânăstirea nu-i departe, mă voi ascunde acolo, şi nimenea, nimenea afară de tine, Safto, nu va şti unde petrece nenorocita fiinţă, căreia nu i-a fost dat de a gusta fericirea lumească...

SAFTA

Dar eu, Domniţă?

ROSANDA

Tu, Safto? ... Tu să rămâi aicea! Tu vei spune lui Timuş că stăpâna ta a plecat cu Milescu la tata...

SAFTA

Dar jupânul spătar nu pleacă. El va vorbi...

ROSANDA
(*gânditoare*)

Aşa e... Atunci... atunci spune lui Timuş că ai văzut aici pe prinţul Koribut... că nu ştii ce s-a făcut cu mine... Lasă să creadă că eu am fugit cu prinţul... Lasă să aibă dreptul de a mă dispreţui. Cu atât mai bine! Va fi din parte-mi o nouă jertfă şi mai mare pentru a scăpa Moldova... Dar timpul trece...

SAFTA
(*plângând*)

O, nu, Domniţă... Eu nu te pot lăsa! Nu pot, nu sînt în stare a mă dezlipi de iubita mea stăpână...

ROSANDA

Aidem, aidem, Safto! Nu mai plânge! Priveşte singură cât sînt de liniştită... Aidem! Ţara o cere de la mine! Ţara mea! Ţara noastră... (*Ies amândouă pe uşa din stânga.*)

ACTUL IV

NICI ACUM!

(*Decorul ca în actul II.*)

SCENA I

MILESCU, BARBU, BĂIATUL MUT, SAFTA

MILESCU

Aicea, căpitane Barbule, poţi să-mi vorbeşti fără sfială.

BARBU

Jupâne spătare! (*Arătând la băiat.*) Vezi leahul ăsta? Îl vezi? Ei bine... Umblând cu straja, a dat Dumnezeu de am pus mâna pe dânsul. Se tot învârtea pe lângă poarta cetăţii, îl iau din scurt, degeaba, nu răspunde nimica, se face că-i mut. Dar am găsit la dânsul în sân această ţidulă (*dă lui Milescu o hârtie.*) N-am vrut să-l duc dinaintea lui Timuş, căci, vezi bine, eu nu am a face cu căpeteniile căzăceşti. Cine ştie, jupâne spătare, poate să fie în această ţidulă vreun meşteşug, care să trebuiască să-l ştim numai noi, moldovenii...

MILESCU

Te-ai purtat înţelepţeşte, căpitane. Lasă ţidula. O voi arăta eu singur M[ăriei] sale lui Vodă. A mai văzut-o altul afară de tine?

BARBU

Nu.

MILESCU

Dar tu ai citit-o?

BARBU

Nu ştiu carte, jupâne spătare.

MILESCU

Eşti un om nepreţuit! A şti carte este de folos numai celora de la putere şi-i stricăcios pentru cei de rând... Acuma ia pe omul âsta de mi-l pune la cercare... mă-nţelegi... sileşte-te a-i dezlega limba.

SAFTA

Îl cunosc eu, boierule spătar... L-am văzut odată printre slugile prinţului Koribut. Băiatul este în adevăr mut. Mi-o spusese chiar prinţul...

MILESCU
(*privind cu fixitate*)

Bre! Îl cunosc şi eu... parcă l-aş mai fi văzut nu ştiu unde. Dar ce-mi pasă mie! Fie mut sau nemut, ajunge că nu-i de-ai noştri! Pune-l pe sub roată, căpitane Barbule; întinde-l voinicește, ş-o să vezi cum va începe să vorbească în toate limbile. E un venetic...

BARBU

Mai poruncești ceva, jupâne spătare?

MILESCU

Unde-i Timuş, căpitane? Văzutu-l-ai?

BARBU

A ieşit din cetate cu cazacii săi, pesemne ca să se mai bată, după obicei, cu Gheorghiţă Vodă. Nu se mai astâmpără... Zi şi noapte tot călare! Eu unul nu înţeleg, zău, o astfel de petrecere. Noi românii ne batem o dată, dar ne batem vitejeşte: ori biruim, ori aşternem câmpul cu oasele noastre, una din două; iar cazacii âştia se bat, apoi fug, apoi iarăşi se bat, apoi iarăşi fug; nu se mai sfârşeşte jucăria!

MILESCU

Bine, bine, căpitane. Acuma du-te de-ţi fă treaba.

BARBU
(*impingând afară pe mutul*)

Mişcă, mişcă, lifta străină! (*Iese.*)

SCENA II

SAFTA, MILESCU

MILESCU
(*după ce aruncă o căutătură asupra scrisorii ce luase de la Barbu*)

A! De la prinţ către verişoară! Ian' ascultă, Săftico, pentru ca să vezi că mutul tău e bun nu de roată, ci tocmai de spânzurătoare (*citeşte*): „Scumpa mea Rosandă! De-abia astăzi am sosit în tabăra lui Gheorghiţă, aducându-i un ajutor de oaste leşească. Încă pe drum am aflat toate. Ştiu cum Timuş te-a găsit ascunsă în mânăstire; ştiu cum te smulse din braţele maicelor; ştiu cu ce cruzime s-a purtat, deşi te ştia în ajun de a fi mama copilului său..."

SAFTA
(*oftând*)

În adevăr, ucidea pe sărmana Domniță! O ucidea, să n-o fi scos d[umnea]ta din ghearele lui!

MILESCU

Dar ascultă mai departe (*Citește.*) „Am venit cu hotărârea de a împlini, în sfârșit, visul dragostei mele, ori de nu... voi cădea mort pe câmpul bătăliei, șoptind cu buzele murinde numele tău, Rosando! Voi căuta prilejul de a întâlni pe Timuș cu sabia în mână și atunci... lupta va să dezlege, care dintre noi doi trebuie să trăiască și să fie fericit!"

SAFTA

Numai atâta?

MILESCU

Numai atâta! Este cam puțin, ai dreptate, Safto! O adevărată dragoste e mai limbută. Așa cel puțin o crez eu; tu vei fi știind mai bine.

SCENA III

ACEIAȘI, ROSANDA

ROSANDA

A! Ești aici, vere?

MILESCU
(*dându-i scrisoarea*)

Iubită verișoară, prințul Koribut îți trimite acest răvășel...

ROSANDA
(*aruncând jos scrisoarea*)

Răvașele prințului n-au ce căuta la mine.

MILESCU

Îl scrisese cu o zi înainte de-a muri.

ROSANDA
(*emoționată, căutând un reazem*)

Cum? Prințul a murit? A murit?...

MILESCU
(*râzând*)

Nu, deocamdată; dar eu am vrut să te descos, verișoară, pentru ca să aflu dacă respingi răvașul din inimă sau numai din buze.

ROSANDA

Ești rău, Milescule! Este o nelegiuire de a-ți bate joc de suferința aproapelui [tău]*, și ce suferință, o, Doamne! Atâtea dureri, atâtea chinuri, câte apasă pieptul meu, năvălind toate dodată ca pâraiele ce izbesc din vârful munților pentru a îneca câmpia... o! aceasta este prea mult pentru o sărmană ființă, pe care voi înșivă o numiți slabă, ș-apoi voi înșivă râdeți de slăbiciunea ei!

MILESCU
(*sărutându-i mâna*)

Iartă-mă, verișoară!

*În text: „său" (*n. ed.*)

ROSANDA
(*continuând cu foc*)

Tu te miri, că mă-ngijeşte soarta prinţului? Ei bine, da, mă-ngrijeşte, căci dragostea este spinul: nu-l simţi când intră, dar te doare când îl smulgi su sila!

MILESCU

Am greşit, nu te supăra, verişoară.

ROSANDA
(*înfocându-se şi mai mult*)

Tu crezi că inima mea este sfâşiată numai de durerea prinţului? O, Dumnezeule, o singură rană ar fi o fericire pentru mine! Dar inima mea este ca o peşteră, unde fiecare glas, fiecare şoaptă, fiecare freamăt îşi află un răsunet, îşi găseşte o umbră ce-i răspunde. Tot ce se mişcă împrejurul meu îmi aduce câte o durere, şi din unirea tuturor acestor dureri se naşte o singură văpaie mare, uriaşă, de care voi bărbaţii nu vă puteţi face o icoană. Mă doare pentru prinţ: mă doare ştiind în câte primejdii se aruncă Timuş, tatăl copilului meu; mă doare când privesc la nevinovatul meu prunc, a cărui viaţă va fi şi ea un lanţ de suferinţe; mă doare pentru ţara mea, unde fraţii se mânjesc în sângele fraţilor... mă doare pentru toate, pentru toate, pentru toate...! (*Pune mâna la cap.)*

MILESCU

Linişteşte-te, verişoară... Linişteşte-te. Nu este nici o suferinţă în lume pe care să nu o răscumpere o singură zi de fericire...

ROSANDA
(*aşezându-se*)

Da, vere, îţi mulţumesc pentru această mângâiere. O mică lumânare goneşte întunericul dintr-o mare odaie. Aşa este. Voi aştepta şi eu o singură zi... o oră de fericire; dar veni-va? Aprinde-se-va şi pentru mine acea mică lumânare?

SAFTA

Va veni, scumpa mea stăpână!

ROSANDA

Acum spune-mi, vere, ce-i nou în tabără?

SCENA IV

ACEIAŞI, TRANDAFIR

TRANDAFIR
(*intrând iute*)

Jupâne spătare!

MILESCU

Ce este?

TRANDAFIR
(*cu îndoială*)

Dar Măria sa Domniţa?

ROSANDA

Vorbeşte, căpitane... Eu sînt deprinsă cu veşti rele...

TRANDAFIR

Să trăieşti, M[ăria] ta!... Apoi e rău, jupâne spătare. Duşmanii au înconjurat ceata hatmanului Timuş, şi-i cam anevoie să scape. M[ăria] sa Vodă, care priveşte din turn, m-a trimis să-ţi spun, jupâne spătare, să iei îndată pe toţ lefegiii, să mergem să scoatem pe cazaci din poticală.

ROSANDA

Grăbește, vere... merg și eu!

MILESCU

Ce are a face! Fii cu minte, verișoară. Timuș e destul de viteaz el singur, ș-apoi nici noi aștia nu suntem de lepădat. Aidem, căpitane!...

TRANDAFIR
(*aparte lui Milescu*)

Păcatul cel mare este că hatmanul e beat...

MILESCU

Înainte, Trandafire!

ROSANDA și SAFTA

Să vă ajute Dumnezeu!

TRANDAFIR
(*Saftei, care-l însoțește până la ușă*)

Să știi, Safto, că voi muri, dar tot nu voi învăța grecește!

SCENA V

ROSANDA, SAFTA

ROSANDA
(*îngenunchind*)

Făcătorule [al] cerului și al pământului! (*Safta îngenunchează alături.)* Ascultă ruga mea, dacă ai ascultat ruga lui Iov, pe care, ca și pe mine, l-ai trecut prin vama suferințelor! El cerea vindecarea suferințelor sale; eu nu cer nimic pentru mine, Doamne! Lovește-mă, urmează a cerca prin ispite pe roaba ta cea păcătoasă, dar îndură-te pentru țară, îndură-te pentru

poporul tău, o, părinte al bunătăților! Fă ca în focul măcelului sabia să cruțe viața românilor, săgeata să nu-i atingă, glonțul să zboare deasupra capetelor! Nu voi nimic pentru mine, toate pentru frații mei!

SAFTA

Amin! (*Se scoală. Afară se aude sunetul tobelor și al trâmbițelor.*)

ROSANDA

Milescu pleacă cu lefegiii. Să-i acopere scutul lui Dumnezeu! Ascultă, Safto, ascultă... Mergând la moarte, ei cântă vechiul cântec ostășesc, făcut de Ștefan cel Mare pentru vitejii săi.

(*În fundul grădinei defilează o ceată, cu Milescu în frunte, cântând:)*

Hai, frați, hai, frați!
La năvală dați!
La năvală dați!
Steagul v-apărați!
Hai, frați, hai, frați!
La năvală dați!
La năvală dați!
Crucea v-apărați!
Hai, frați, hai, frați!
La năvală dați!
La năvală dați!
Țara v-apărați!...

ROSANDA
(*cu o jumătate voce*)

Săftico, să fie, oare, adevărat că prințul este aicea?

SAFTA

Așa zice spătarul, Domniță. (*Zărind jos scrisoarea și ridicând-o.*) Dar iată chiar răvașul.

ROSANDA

Mie nu-mi este iertat... nu-mi este iertat a-l citi.

SAFTA

Aşi! De unde ştii, Domniţă, că spătarul n-a glumit, după obicei. Poate că această scrisoare nu este decât o născocire, ca să te ispitească.

ROSANDA
(*luând răvaşul cu sfială*)

Dare-ar Dumnezeu să fie cum zici tu, Săftico...

SAFTA

Ţii scrisoarea în mână fără s-o citeşti?...

ROSANDA

Dar dacă va fi de la dânsul...

SAFTA

Şi chiar să fie: omul primeşte scrisori de la oricine... O scrisoare nu se poate respinge până ce nu ştii ce cuprinde... (*Aparte.*) Eu una ştiu că mie mi-ar plăcea să ştiu toate scrisorile din lume.

ROSANDA
(*deschizând scrisoarea*)

Tu mă ispiteşti, Safto...

SAFTA

Dacă-i aşa, lasă-mă s-o citesc eu, Domniţă.

ROSANDA
(*aruncând o privire asupra scrisorii*)

Slova prinţului!

SAFTA

Apoi dac-ai început, sfârşeşte dară.

ROSANDA
(*după ce a citit*)

Prinţul este aicea în şirurile duşmanilor noştri!... El caută luptă cu Timuş... Unul din doi o să piară... Safto! Safto! O să piară prinţul! Mi se rupe inima! O să piară prinţul! Ce să fac?!

SAFTA

Îl iubeşti prea mult, sărmana mea stăpână!

ROSANDA

Îl iubesc!... cu atât mai mult, cu cât se lărgeşte prăpastia, ce blestemul sorţii a aruncat-o între mine şi între dânsul!

SAFTA

Însă prinţul poate să scape...

ROSANDA

Să scape... Deci să scape? Este cu putinţă? Dar atunci... va pieri Timuş. Timuş, tatăl copilului meu! O, nu voi, nu voi aceasta, Safto! (*Afară se aude zgomot de arme, alergări, strigăte.*) Ce este? Ce este? (*Se repede la uşă şi se întâlneşte cu Milescu.*)

SCENA VI

ACEIAŞI, MILESCU

MILESCU

A fost prea târziu. Duşmanii au intrat în cetate o dată cu cazacii, pe care îi gonesc din urmă ca pe o turmă de viţei speriaţi.

ROSANDA

Dar Timuş? Bărbatul meu?

MILESCU

Va fi fugind şi dânsul cu alţii... Doară nu e cu stea în frunte. Numai de nu s-ar poticni, fiind beat...

ROSANDA

Văzutu-l-ai?

MILESCU

Ba nu cumva era să-l caut? Locul meu este aice lângă d[umnea]ta, Rosando! Te voi apăra cu capul meu impotriva nemernicilor ce ar cuteza să calce pragul acestei odăi. (*Scoate sabia.*)

ROSANDA

Ce s-a făcut cu tata?

MILESCU

M[ăria] sa Vodă era pe meterezuri; desigur că-l vor fi prins duşmanii, pe [el] cel dentâi, la intrarea lor în cetate.

ROSANDA
(*frângându-şi mânile*)

Dumnezeule!

MILESCU

Iată, verişoară, unde ne-a adus semeţia lui Timuş, vrând să facă toate numai el cu cazacii săi şi respingând pe moldoveni, ca nu cumva să-i răpească cununa vitejiei!

ROSANDA
(*cu sfială*)

Văzut-ai, oare, pe... mă... înţelegi, vere?

MILESCU

Nu; dar nu mă îndoiesc că el nu va fi rămas în bătălie cu mâinile în sân. (*Zgomotul din afară devine extrem. Se aude spargerea câtorva uşi. Milescu se pune în faţa uşei din fund. Intră Koribut, în armură de fier, urmat de patru ostaşi, cari aduc pe o scândură cadavrul lui Timuş.*)

SCENA VII

ACEIAŞI, KORIBUT, OSTAŞI

ROSANDA

Ucis! Ucis! Sărmanul copil! (*Îşi acoperă faţa cu mânile.*)

KORIBUT
(*lui Milescu*)

Aruncă sabia, boierule; sîntem prieteni, nu duşmani!

MILESCU

Ba de prieteşug n-are încotro. Îmi şade bine şi cu sabia, prinţule.

KORIBUT
(*către ostaşi*)

Puneţi-l aice, în mijlocul odăii. (*Ostaşii pun jos cadavrul şi ies.*)

SCENA VIII

ACEIAŞI, FĂRĂ OSTAŞI

MILESCU
(*zâmbind cu ironie*)

Prinţule, ştii oare un lucru? Răposatul Timuş nu îmbrăca niciodată cămaşa de fier... A te fereca atât de bine, nu e un semn de vitejie...

KORIBUT

Un om ca mine, boierule, s-ar înjosi dacă ar răspunde la toţi şi la toate... (*Către Rosanda.*) Acuma eşti a mea, Domniţă! Nici datoria către ţară, nici datoria către bărbat nu te mai împiedică a fi a mea...

ROSANDA
(*descoperind faţa*)

Te-nşeli, prinţule. Acum datoria mă leagă cu trecutul şi cu viitorul. Sînt datoare a plânge pe mormântul lui Timuş şi voi zâmbi lângă leagănul fiului meu. Sînt văduvă şi mumă!

KORIBUT

Dar voi fi eu tată copilului d[umi]tale.

ROSANDA
(*cu amărăciune*)

D[umnea]ta, tată copilului meu? D[umnea]ta, tată acelui nenorocit, al cărui părinte căzu mort din mâna d[umi]tale? Fiul meu nu mă va vedea niciodată în braţele ucigaşului lui Timuş.

KORIBUT
(*făcând un pas spre Rosanda*)

Dar aceasta nu se poate! Aceasta nu va fi! Eşti a mea, Rosando!

MILESCU
(*cu un gest de ameninţare*)

Mai încet, mai încet, viteazule cu cămaşa de fier! Milescu nu glumeşte totdauna...

ROSANDA
(*scoţând din sân un pumnar*)

Ai ucis pe tată, prinţule, vei ucide şi pe muma copilului! Încă un pas, şi mă vei vedea moartă lângă soţul meu!

(*Înaintează către cadavrul lui Timuş şi îngenunchează.*)

KORIBUT
(*cu disperare*)

Nici acum!

ACTUL V

COPILAŞII

(O florărie într-o mânăstire de maici de lângă Neamţ.)

SCENA I

MAICA OLIMPIADA, MAICA EULAMPIA
(stropind florile aşezate în oale)

OLIMPIADA

Auzit-ai, soro, ce se vorbeşte? O nouă hoţie!... Ieri noaptea... Dar nu uita a stropi floarea cea din fund...

EULAMPIA

Ei bine, zici că ieri noaptea?...

OLIMPIADA

Cale de un ceas de-aicea, la armeanul Ceacâr... haiducii au spart uşile, au legat pe argaţi, au apucat pe bătrânul Ceacâr în aşternut şi l-au ars pe cărbuni până ce le-a dat toţi banii; apoi l-au lăsat pe jumătate mort şi au pierit fără veste... Oamenii cârmuirii au sosit, dar prea târziu.

EULAMPIA

Ca totdauna.

OLIMPIADA

De-ar fi creştin, calea-valea; aş spune Domniţei, pentru ca să-l ajute şi pe dânsul cu bani şi cu vorbe bune, după cum a mai

ajutat pe atâţia alţii; dar e armean, soro, e păgân, nu e creştin; măcar că altfel se pare a nu fi om rău...

EULAMPIA

Bunătate de suflet mai este şi Domniţa! Mânăstirea noastră n-a pomenit încă o aşa stariţă. Numai un singur păcat...

OLIMPIADA
(întrerupând)

Îi plac florile mai mult decât rugăciunea, şi florăria mai mult decât biserica...

EULAMPIA

Ş-apoi mai are încă ceva, soro: nişte gânduri ciudate, de pe ceea lume. Aşa, de pildă, a făcut aici în mânăstire o şcoală pentru fete sărace.

OLIMPIADA

Ce nerozie!

EULAMPIA

După ce ne stoarce din puteri postul şi vegherea, mai avem o altă bătaie de cap cu copiii.

OLIMPIADA

Mai este ceva, soro. Zilele trecute mi-a spus că *Sfânta Scriptură* nu învaţă pe cineva a fi bun român...

EULAMPIA

Ce nelegiuire!... Dar asta-i un eres!

OLIMPIADA

Şi nici atâta nu-i încă tot. Mie nu-mi place deloc legătura Domniţei cu acea Saftă: totdauna împreună, totdauna se sfătuiesc; nu este lucru curat!...

EULAMPIA

Apoi ai uitat încă ceva, soro. Domniţa nu râde niciodată; niciodată nu vezi zâmbetul pe buzele ei; trebuie să-i fi zăcând pe cuget vreun mare păcat.

OLIMPIADA

Mai sînt multe, multe! Dar altfel este bună chiar ca un înger.

UN GLAS D-AFARĂ
(*cântând*)

Trece-un car cu patru boi,
După dânsul un ciocoi.
– Bună cale, măi române!
– Mulţumim, ciocoi de câne!
– Măi române, tu eşti beat!
– Latri, ciocoi gulerat,
Că eu astăzi n-am mâncat!
Alelei pui de ciocoi!
De te-aş prinde la zăvoi,
Să-ţi dau măciuci să te moi,
De piele să te despoi!...

EULAMPIA
(*cu spaimă*)

Nu auzi, soro? Un cântec haiducesc!

OLIMPIADA

Nu te speria, Eu cunosc glasul. Este ciobanul Petre. Pesemne mă caută pe mine ca să-mi spună ceva.

EULAMPIA

Cam de multe ori vorbeşti tu, soro, cu ciobanul Petre.

OLIMPIADA
(*scoţând capul pe fereastră*)

Vino! vino-ncoace, Petrică.

SCENA II

ACEIAŞI, PETRE

PETRE
(*către Olimpiada*)

Măicuţo! Aş vrea să-ţi spun ceva la ureche.

OLIMPIADA
(*depărtându-se de Eulampia*)

Ce? Spune.

PETRE
(*încet*)

Astăzi o să vă calce hoţii.

OLIMPIADA
(*speriată*)

Aleu! Vai mie!

PETRE

Nu te teme de nimic. Voi fi şi eu cu dânşii. Dar să taci din gură; nu spune nimănui...

OLIMPIADA

Însă Domniţa? Ce se va face cu Domniţa?

PETRE

O vom cununa. Iată totul.

OLIMPIADA

Dar spune-mi, spune-mi mai limpede...

PETRE

N-am timp... Mă duc... (*Iese.*)

SCENA III

OLIMPIADA, EULAMPIA

EULAMPIA

Ei bine? Ce ţi-a spus, soro?

OLIMPIADA

Nimic... Mâine ne va aduce urdă proaspătă.

EULAMPIA

Şi despre urdă ţi-a şoptit el atâta la ureche?

OLIMPIADA

Lasă, soro! Aidem! Vine Domniţa cu Safta... Sărmana Domniţă! Sărmana...

(*Ies amândouă.*)

SCENA IV

ROSANDA, SAFTA

ROSANDA

Ştii tu, Safto, povestea despre Marioara?

SAFTA

Zâna pe care D[umne]zeu a pedepsit-o pentru că uitase florile ce-i fuseseră încredinţate?

ROSANDA

Da, Safto. Ei bine, nu crezi tu, oare, că am fost vrednică şi eu de-a primi o asemenea pedeapsă? Să-mi uit eu florile mele! Să nu mă mai gândesc la ele de atâta timp! Ani întregi! Eu, pentru care altădată singura fericire era de a le dezmierda cu dragoste, de-a mă îmbăta cu mirosul lor, de-a mă desfăta privind feţele lor cele strălucite!... Şi-apoi pentru toate aceste plăceri dumnezeieşti, ele nu cereau mult de la mine: o picătură de apă şi o rază de soare.

SAFTA

Ai avut alte griji, Domniţă.

ROSANDA

Alte griji?.. Nu; am avut alte iubiri! Acuma însă am venit la pocăinţă; m-am întors la viaţa copilăriei mele; iubesc iarăşi numai florile... de când mi-am pierdut copilaşul, – o Dumnezeule! – care a fost şi el o floricică.

SAFTA

Nu-mi mai aduce aminte, Domniţă. În locul acelui îngeraş, nu ţi-ai adus, oare, zece copile române, pentru ca să le creşti aci sub ochii Măriei tale?...

ROSANDA

O, da! zece floricele, pe care abia le pot deosebi de florile din grădiniţa mea...

SAFTA

Dar ele vorbesc, simţesc, te binecuvântează...

ROSANDA

Le-am luat mici; le voi da ţării mari, învăţate a iubi ţara, a se jertfi pentru ţară, a pune ţara mai presus de toate...

SAFTA

Şi, la rândul lor, când le va veni timpul, vor creşte copiii lor pentru iubirea ţării...

ROSANDA

Dar ce fac acum puişorii mei?

SAFTA

Dacă vrei să-i aduc...

SCENA V

ACEIAŞI, EULAMPIA

EULAMPIA

Maică stariţă! A sosit de la Iaşi un căpitan cu o scrisoare.

ROSANDA

Lasă-l să intre, maică. (*Eulampia iese.*)

SCENA VI

ACEIAŞI, TRANDAFIR

TRANDAFIR

Să trăieşti, M[ăria] ta!

SAFTA
(*aparte*)

Trandafirul meu de altădată a cam îmbătrânit.

ROSANDA

Bine ai venit, căpitane! Ce veste de la oraş?

TRANDAFIR

Apoi, de M[ăria] ta! Veşti multe şi mărunte. Gheorghiţă Vodă tot încă mai domneşte, dar boierii au cam început a-l urî şi pe dânsul, după obicei, şi cine ştie cum se va sfârşi. Jupânul spătar, voinic ca totdauna, a ştiut să se ia bine şi cu noua domnie. A ajuns mâna dreaptă a Măriei sale. Nu ştiu însă cât va ţine. Se zice că Poarta Împărăţiei ar avea de gând să trimită domn de la Ţarigrad iarăşi pe Vasile Vodă, tatăl M[ăriei] tale.

SAFTA
(*cu bucurie*)

Ce bine ar fi! (*Aparte.*) Trandafirul meu e tot slobod la gură. Nu s-a schimbat câtu-i negru sub unghie...

ROSANDA

Alta ce se mai aude, căpitane?

TRANDAFIR

Pace bună, M[ăria] ta. Dar uitasem că nu pot sta mult la vorbă. Jupânul spătar m-a trimis către M[ăria] ta cu o scrisoare.

Mi-a poruncit să zbor cu zborul gândului, căci peste o zi va pleca şi el într-a-[n]coace. Nu-i vina mea, dacă am fost silit a cam zăbovi pe drum. Mă prinseră hoţii.

SAFTA

O, Doamne! De o bucată de vreme tot de hoţi se aude în toate zilele.

TRANDAFIR

S-au cam rărit oamenii cinstiţi, ce-i drept! Aşadar, mă prinseră hoţii; m-am luptat şi eu, cum am putut, dar au fost mulţi, bată-i mama pădurii; m-au despoiat, mi-au luat calul, mi-au luat punga; mi-ar fi luat şi hârtiile, să nu fi fost puse bine (*scoate o scrisoare din tureatca cizmei.*) A trebuit să merg pe jos o zi întreagă, până ce am dat de un sat; am cerut un cal de olac din porunca domnească, şi iată-mă-s! (*Dă Rosandei scrisoarea.*)

ROSANDA

Du-te, dară, căpitane, de prânzeşte şi te mai odihneşte până să-ţi dau răspuns.

TRANDAFIR

Mulţămim M[ăriei] tale. Jupânul spătar nu mi-a spus ca să aştept răspunsul. Trebuie să plec îndată cu o poruncă la pârcălabul de la Neamţ. Într-o clipă voi fi acolo. Dacă voi mai sta, mă tem să nu întâlnesc în drum pe jupânul spătar, şi atunci am păţit-o...

SAFTA

Dar îţi va fi foame, căpitane.

TRANDAFIR
(*aparte*)

A prins milă de mine, sărmana Săftică. Cam târziu! (*Tare.*) Să fie atâta grije pe ţara Moldovei! Am la mine în sac

un caşcaval şi o bucată de pâine; am în ploscă o măsură de vin... Sărut mânile Măriei tale...

ROSANDA

Cale bună!
(*Trandafir sărută mâna Rosandei, care-l binecuvântează.*)

SAFTA

Să te păzeşti de hoţi, căpitane (*îl însoţeşte până la uşă*).

TRANDAFIR

Asta-i cam cu anevoie în ţara noastră! (*Încet.*) Tot te mai gândeşti, Săftico, la mine? Nici până acum n-am învăţat greceşte. (*Iese.*)

SCENA VII

ROSANDA, SAFTA

(Afară se aud clopote trăgând la biserică şi o cântare.)

UN GLAS
(*d-afară*)

Omu-i ca o frunză, ce o vijelie
O rumpe ş-o duce... unde? cine ştie!

CORUL
(*d-afară*)

Clopotul ne cheamă, maice şi surori,
Să uităm a lumii viscole şi nori!

ROSANDA
(*privind la scrisoare fără a o deschide*)

Îmi tremură mâna, Safto.

UN GLAS

Omu-i o scânteie: numai o suflare
Poate să-l prefacă în văpaie mare!

CORUL

Clopotul ne cheamă, maice şi surori,
Să uităm a lumii viscole şi nori!

ROSANDA

Mă turbură nu ştiu ce... o presimţire... o cobe rea...

UN GLAS

Omul este frunză, omul e scânteie!
Dar mult şi mai slabă-i frageda femeie!

CORUL

Clopotul ne cheamă, maice şi surori,
Să uităm a lumii viscole şi nori!

ROSANDA

Fie ce va fi!... O, Doamne... o, Doamne, întăreşte-mă!... (*Deschide scrisoarea şi citeşte.*) „Dragă verişoară! Îţi scriu pe scurt, căci mai mult ţi-oi spune din gură. Cred, căpitanul Trandafir nu va sosi la voi decât numai doară cu o zi înainte de mine. Mi-e dor să te văd. Scriu totodată la pârcălabii de la Neamţ, ca să vă dea un ajutor de la pârcălăbie. Am primit ştiri sigure că prinţul..." (*Scăpând scrisoarea din mână.*) Safto! Safto! Auzit-ai?... Prinţul este aice!... Nici chiar acest sfânt locaş nu mă va apăra de el, oare, de ispitele lumii? Prinţul e aice! aice! Eram să-l uit, îl uitasem, credeam că mă va uita şi el pe mine! Dar, Safto, dânsul nu mă uită! Tu vezi că el tot mă iubeşte!... Îl iubesc, Safto!...

SAFTA

Domniţă, ce va zice lumea?...

ROSANDA

Lumea?... Lumea cea oarbă... lumea cea pizmaşă... mă va osândi, îşi va râde de mine, mă va arăta cu degetul, va târî numele meu printr-un noroi de ocară... Dar ce să-i faci inimii, Safto?

SAFTA

Nu uita, Domniţă, că eşti maică...

ROSANDA

Maică?... Eu sînt maică... Eu singură m-am înmormântat în această haină neagră!... Fiecare cuvânt, fiecare suspin, fiecare geamăt de iubire este o hulă din gura mea!... dar ce să-i faci inimii, Safto?

SAFTA

Prinţul e ucigaşul lui Timuş, Domniţă!

ROSANDA

Şi Timuş a fost tată copilului meu! Şi copilul meu, copilaşul meu, mă priveşte acuma din cer, fluturând cu aripioarele sale de înger, gata să arunce un grozav blestem pe capul nevrednicei sale mume!... Dar ce să faci inimii, Safto?

SAFTA

Te-ai luptat atâta, stăpâna mea; ai biruit iubirea în atâtea rânduri; mai luptă-te, mai biruieşte[o] încă o dată!

ROSANDA

M-am luptat! Am biruit! Nu, Safto!... Iubirea nu se biruieşte! După fiecare lovire, ea se face mai tare, creşte, se înalţă; iar nenorocitul ce a lovit-o şovăieşte, până ce, în sfârşit, uriaşul sugrumă pe pitic în braţele sale!... M-am luptat! Am biruit! Dar după fiecare luptă, după fiecare biruinţă, mă simţeam mai slabă,

mai zdrobită, iar dragostea cea călcată în picioare se ridica mai mândră şi mai ameninţătoare!... M-am luptat! Am biruit! Dar cum de nu înţelegi tu, că tocmai de aceea nu mă mai pot lupta astăzi, nu mai pot birui!

SAFTA

Te vedeam atât de liniştită, scumpa mea Domniţă...

ROSANDA

Vulturul se opreşte în văzduh şi pare a fi liniştit când se pregăteşte a năvăli asupra jertfei ce o ochise în vale. Marea tace şi pare a fi liniştită în apropierea furtunei! Pământul amuţeşte şi pare a fi liniştit în ajun de a-l zgudui cutremurul... Şi eu, Safto, am fost atât de liniştită! (*Se lasă jos, căzând în apatie.*)

SCENA VIII

ACELEAŞI, EULAMPIA

EULAMPIA

Maică stariţă!

ROSANDA
(*repetând maşinal*)

Stariţă...

EULAMPIA

Soborul te aşteaptă în biserică...

ROSANDA
(*maşinal*)

Biserică...

EULAMPIA

Dar eşti turburată? Eşti schimbată la faţă!

ROSANDA
(*tresărind*)

Sînt schimbată la faţă?

EULAMPIA

Mă sperii, maică stariţă.

ROSANDA
(*apucând-o de mână*)

Femeie! Iubit-ai tu vreodată?

EULAMPIA
(*cu mirare*)

Ce întrebare...

ROSANDA

Şi ai fost iubită?

EULAMPIA

O, Doamne!...

ROSANDA

Şi ai gustat din cupa dragostei? Spune! spune!

EULAMPIA

Maică stariţă...

ROSANDA

El te-a lăsat?... Ce-ţi pasă! Ţi-a rămas o aducere aminte a zilelor de fericire!... Ştii tu, oare, ce vrea să zică o aducere aminte?

SAFTA

Pentru mila lui Dumnezeu, stăpâneşte-te, Domniţă!

ROSANDA

Aducerea aminte este focul cel ce nu mai arde, dar te încălzeşte!... Eu n-am nici atâta, femeie! (*Punând mâna la cap.*) Capul mi se turbură... mă apucă friguri... simt o flacără în pieptul meu... (*Cade pe divan.*)

SCENA IX

ACELEAŞI, OLIMPIADA

OLIMPIADA
(*intrând iute*)

Douăzeci de călăreţi sînt la poarta mânăstirii; cer s-o deschidem; ne ameninţă...

EULAMPIA
(*frângându-şi mâinile*)

Sînt hoţii! Sîntem pierdute!

SAFTA

Domniţă!... Stăpâna mea!... Deşteaptă-te! Ce facem? (*Se aude spargerea porţii.*)

EULAMPIA

Auziţi!... Ei sparg poarta! Vino, Olimpiado!... Vino, iute! Ei se apropie!

SAFTA

Nu ne lăsaţi, maicelor, pentru Dumnezeu!

EULAMPIA

Să ne urcăm în pod, Olimpiado!

KORIBUT
(*d-afară*)

Rosando! Rosando!

SCENA X

ACEIAŞI, KORIBUT

KORIBUT
(*impingând uşa şi precipitându-se în odaie*)

În sfârşit, vei fi a mea, Rosando, şi toate puterile pământului nu te vor smulge din braţele mele! Nu va fi zis că un om ca mine n-a ştiut să înfrângă piedicele! Nu te va scăpa această haină cernită, căci trebuie să fii a mea, Rosando!

SAFTA

Opreşte-te! Domniţa este mireasa lui Christos!

KORIBUT

Ea este logodnica mea mai-nainte de toate! Eu am suferit pentru dânsa..., am suferit privind-o pe sânul altuia! Am suferit

văzându-mă respins cu nepăsare, amăgit în aşteptările mele, azvârlit cu piciorul ca o jucărie! A venit şi rândul meu acuma. Eşti a mea, Rosando!...

SCENA XI

ACEIAŞI, MILESCU urmat de TRANDAFIR, FALCĂ şi BARBU

MILESCU
(*intrând iute*)

Uf! Uf! Bine că n-am sosit prea târziu! De mult te pândesc eu, prinţule!

ROSANDA
(*sculându-se cu ochii rătăciţi şi privind în jur cu mirare*)

Cine sînt oamenii aceştia?... Ce vor ei de la mine?... Lăsaţi-mă în pace!... Eu iubesc pe prinţ... Îl iubesc atât de mult!... Cine zice că-s călugăriţă? ... Nu este adevărat! Eu sînt logodnică!... Nunta e gata (*Făcând un pas îndărăt cu spaimă.*) Timuş!... Timuş, fugi!... fugi, umbră grozavă!... (*Zâmbind.*) Copilaşul meu!...

MILESCU

Verişoară! Iubită verişoară! Vino[-ţi] în simţiri!

SAFTA

Nu te speria, stăpâna mea! (*Aparte.*) Să-ncerc... Poate s-o scape copilităţile... (*Iese iute.*)

ROSANDA
(*cu privirea pierdută în spaţiu, tot zâmbind*)

Tu n-ai murit, copilaşul meu... Tu dormi... Ts! ts! să nu-l deşteptaţi...

KORIBUT
(*cu amărăciune*)

Nebună!... Nebună, şi tot nu-i a mea! (*Scoate pumnarul şi vrea să se străpungă.*)

MILESCU
(*oprind mâna lui Koribut*)

Opreşte-te, omule! Trăieşte şi plânge! Unde ar fi dreptatea lui Dumnezeu, dacă o mişcare de cuţit ar putea să ne scape de durerile căinţei?

ROSANDA
(*zâmbind*)

Frunză verde de granată,
Viu din ţara depărtată,
Ca să-ţi aduc la picioare
O inimă iubitoare,
Iubitoare,
Iubitoare,
Iubitoare...

KORIBUT
(*cu disperare*)

Cântecul meu!... O... aceasta e prea mult! Iubit de dânsa, s-o văz nebună!... nebună!... (*Printr-o mişcare repede îşi înfige pumnarul în piept şi cade mort.*)

MILESCU

Mişelul! El nu ştia să sufere, pe când această femeie, acest înger, numai eu ştiu cât de cumplite i-au fost chinurile sale, şi totuşi ea le-a răbdat bărbăteşte. Bărbăteşte? Nu! Niciodată bărbatul nu se poate urca la înălţimea femeiei! A părăsit-o mintea, mintea a părăsit-o, da; însă nu inima!

SCENA XII

ACEIAŞI. FETIŢELE intrând cu SAFTA (cântă)

Copilaşii tăi te cheamă,
Mamă! mamă!
Tu a noastră eşti!
Fie-ţi viaţa tot senină
Şi-ntre raze de lumină
Să trăieşti,
Dându-ne cu mâna plină
Cugetele româneşti!...
Copilaşii tăi te cheamă,
Mamă! mamă!

ROSANDA
(*începând a reveni la sine*)

Copilaşii mei...

MILESCU

Cerul se îndură. Nebunia trece...

FETIŢELE
(*cântă*)

Copilaşii tăi te cheamă,
Mamă, mamă!...

ROSANDA
(*cu duioşie*)

Veniţi, veniţi!...

DIN PERIODICE

RĂPOSATUL POSTELNIC

TRAGEDIE ISTORICĂ ÎNTR-UN ACT

PERSOANELE

ŞE RPE, vel-postelnic, 60 ani
ILEANA, femeia lui, 17 ani
IANCU MOŢOC, orfan, crescut în casa lui ŞARPE
PETRICĂ SPANCIOC
ARDELEANUL, vânător
CHIUCURUZOPULOS, fâclier
SUCHINSÂNUSICHIN, ciubotar
FLORICA
APRODUL
ARMAŞUL
TRECĂTORUL I
TRECĂTORUL II
GHIOAGĂ, cioban
IŢIC, jidov cămătar
CLOANŢA, precupeaţă
PAIAZZO, alchimist-doftor
MĂCIUCĂ, arcaş bătrân

Ἤδη γάρ εἶδον πολλάκις καὶ τοὺς σοφοὺς
λόγῳ μάτην θνῄσκοντας· εἶθ', ὅταν δόμους
ἔλθῶσιν αὖθις, ἐκτετίμηνται πλέον
ΣΟΦΟΚΛΗΣ, Ἠλέκτρα, v 62-4

Il faut que je me trouve à une grande consultation qui se doit faire pour un homme qui mourût hier.
MOLIÈRE: *Malade imaginaire*, acte IV, sc. 14

Tragedia mea este istorică în acel înţeles că ea reprezintă caracterul politic şi moral al unei epoce şi că principalile sale personaje poartă nume reale.

Iancu Moţoc apare în cronicele noastre[1], deja ca mare vornic de Ţara-de-Jos, în 1552; el răstoarnă pe Ştefan Vodă Rareş, omoară pe Joldea Vodă, întronează pe Alexandru Lăpuşneanul, îl alungă şi încununează pe Eraclide Despota, îl măcelă şi urcă pe scaun pe Ştefan Tomşa... se vede silit a fugi în Polonia şi moare descăpăţânat din porunca regelui Sigismund-August la Leopole, în 1564, păstrând până la minutul cel de pe urmă neclintita şi sălbatica sa tărie de voie[2]. Tragedia mea îl zugrăveşte tânăr şi înamorat; dar rodul se cunoaşte în germene: Moţoc e tot Moţoc! În cursul tragediei el glumeşte numai o dată şi obiectul glumei e spânzurătoarea, el râde numai o dată şi obiectul râsului e crima!

Petru Spancioc şi Cosma Şerpe sunt personaje nominalminte nu mai puţin istorice.

Letopiseţul Ureche vorbeşte despre dizgraţia şi pribegirea în străinătate a vel postelnicul Şerpe tocmai sub domnia lui Ştefan Vodă cel Tânăr, în 1524. Uricele domneşti ni-l arată în acest post deja sub Ştefan cel Mare. În tragedia mea el apare ca tipul boierului moldovean din suta a XV, mai-nainte de a se fi

[1] De asemenea, în actele oficiale polone şi în scrierile contimpurenilor străini: Orzechowski, Bielski, Isthuanffi, Sommer etc.

[2] Gratiani, *De Heraclide*; p. 351: „Mozucha, ferocis ac turbidi ingenii vir..."

format, la începutul secolului XVI, boierul „moțocian" așa-zi-când: ca Ioan Tăutul, ca Luca Cârje, ca vistiernicul Matieș și alții, – Șerpe e viclean în privirea străinilor, patriot și credincios domniei în sânul țării, fără frică pe câmpul bătăliei, verde și mărinimos în mijlocul familiei[1]. În tragedia mea, el știe a ucide, dar numai din onoare; el știe a ierta, dar numai cu dispreț; suferințele lui, fie morale, fie fizice, poartă o pecete eroică.

Spătarul Spancioc, tovarășul tuturor crimelor vornicului Moțoc, fu descăpățânat o dată cu el în Leopole. În persoana lui voiam a deplânge plecările naturiminte bune corumpându-se sub pernicioasa înrâurire a epocei; o fire deschisă, voioasă, umoristică, inteligentă, căpătând din ce în ce mai mult nuanță de cruzime, de desfrânare, de răutate, de vicleșug; nuanțe cari lesne pot deveni culori! În tragedia mea îl vedeți apostrofând demoralizarea omenirei și, totodată, recunoscând necesitatea unei așa demoralizări; stigmatizând crima și apoi scuzând-o: om de tranziție!

Celelalte caractere ale tragediei sunt copiate, de asemene, de pe natură; ele aparțin esc psihologiei, dacă nu istoriei proprii. A le analiza și a le aprețui, las în sarcina criticilor. Judece ei dacă natura femeiască – voluptoasă, impresionabilă, fricoasă, capabilă de mari hotărâri ideale, însoțite de o mare debilitate reală, – dacă această natură e nimerită în persoana doamnei Ilene. Judece ei, dacă există spirite amalgamate din [h]iperbole, fanfaronadă, putinimitate, precum e vânătorul Ardeleanul, – fratele căpitanului Trasone din comedia lui Terențiu, *Eunuchus*. Judece ei, dacă egoistmul vulgar e bine expres în Suchinsinusichin și Chiucuruzopulos, don-juanismul brutal în Aprodul etc.

Scrierile mele asupra istoriei lui Petru Rareș, Ionașcu Vodă, Despot, Petru cel Șchiop, îmi permit a mă lăuda, fără a înfrânge perceptele modestiei, cum că am studiat mult și în adâncime soarta Moldovei din suta XVI. Ei bine! Acest studiu mi-a dezvălit caracterul moldovenilor de atunci ca o monstruoasă adunătură de vițiuri! trădarea, omor[ul], disprețul legăturilor sociale, ateismul ascuns sub masca toleranței sau superstițiunea înălțată la gradul fanatismului, precumpănirea

[1] Oarecari noțiuni despre caracterul lui Șerpe se află în *Acta Tomiciana*.

egoismului, individualizarea iubirei de patrie, nerușinarea...! Să nu vă mirați, dar, dacă în tragedia mea postelnicul Șerpe e singur[ul] boier de treabă: numai el nu face parte din veacul XVI! numai el personifică timpul marelui Ștefan, timpul de aur al țării noastre. Arcașul Măciucă este duplicatul lui Șerpe, într-o sferă mai de jos; așa au fost acei țărani, în fruntea căror eroul Moldovei învingea pe toți megieșii demprejur. Ciobanul Ghioagă e încă om de treabă; dar ciobanii au fost, sunt și vor fi oameni de treabă pururea și pretutinde[ni], ca Eumen al *Odiseei!*

Corupțiunea moravurilor se iscase taman sub domnia lui Ștefan cel Tânăr. Acest fiiu al războinicului Bogdan cel Grozav se sui pe tron în vârsta de opt ani. Țara începu a cădea în neorânduieli. Analistul povestește într-un mod foarte patetic despre fuga postelnicului Șerpe „de frica lui vodă"; despre tăierea hatmanului Arbure, „om ce crescuse [pe] Ștefan Vodă pe palmele lui", despre tăierea lui Toader și a lui Nichita, feciorii lui Arbure; despre scularea și pedepsirea boierilor de la Roman, „întristați de vrăjmășia lui vodă"; despre moartea însului domnitor, „otrăvit de doamna sa". Actele contimpurene oficiale[1] aruncă o lumină și mai mâhnitoare asupra acestor catastrofe. Ele arată, bunăoară, cum eroicul vornic Carabăț, autorul strălucitei învingeri a tătarilor pe Prut în 1518, a trebuit să fugă în Țara Muntenească! cum orașele ungare și polone se împleau de bejenari moldoveni! cum acești bejenari intrigau răsturnarea domnitorului! etc. Așadar, obiectul tragediei mele e ales dentr-una din cele mai tragice epoce ale istoriei noastre. Fost-am credincios spiritului timpului? Am vrut să fiu.

Pentru ca opul meu să oglindească în totul timpul și localitatea în cestiune, am presărat ici-colo câte o aluziune la obiceiele năciunare de atunci. În vechime, bunăoară, murind un moldovean, fie de orice treaptă, dendată rudele îl încălțau cu papuci negri, îi puneau la cap un „toiag", adecă o lumânare de ceară, măsurată dupre statura răposatului; cumpărau câțiva cocoși, simbolicește meniți a-i înlesni trecerea în împărăția ceriului și cari se remiteau din mână la mână de la o margine a groapei la acea opusă. Unele din aceste obiceie s-au păstrat pân-acum oareunde prin sate. Cunoștința lor mi-a fost de mare folos în

[1] Mai cu seamă *Acta Tomiciana*, din care s-ar putea extrage întreaga istorie a acestei triste domnii.

ocaziunea de faţă şi în privinţa etnografică, şi chiar în interesul curat dramatic: pe ele se bazează o scenă, din care întreaga tragedie câştigă, precum veţi vedea, o mai deplină plasticitate.[1] Să abordăm acuma o altă văzută a scrierei mele. Ea este nu numai istorică, ci încă, şi mai cu seamă, artistică, poetică (poezia poate fi fără versuri, precum şi versurile pot fi fără poezie). Schimbaţi titlul, prefaceţi numele persoanelor, strămutaţi acţiunea în America sau în Africa, modificând cevaşi pasajele prea locale; şi totuşi efectul dramatic va rămâne neatins, deşi se va pierde caracterul năciunal. Ba chiar lăsaţi tragedia cum ea este, fără cât traducând-o într-o limbă străină; şi, dacă ea este o adevărată tragedie, dacă ea în adevăr răsfrânge patimele însuşite naturei omului (fie el moldovean sau fie brazilian); şi tot încă, zic, ea va fi a[d]mirată orişiunde; precum englezul a[d]miră scenele greceşti din Sofocle sau italianul scenele engleze din Shakespeare. Tragedia poate a nu fi istorică, dar ea nu poate a nu fi cosmopolită, ca orişicare artă.

Sunt prea departe de a alătura producerea mea cu ale lui Sofocle sau Shakespeare; dar pare-mi-se că orişicine are drept de a fi disciplul lor, bun sau rău, imitător sau original. Însă, poate nescine a împăca aceşti doi genii atât de diferiţi? poate, oare, a fi ucenicul lui Shakespeare şi al lui Sofocle, totodată? Nimeni n-a încercat-o pân-acum; şi tocmai iată de ce nimeni nici are cuvânt de a afirma, cum că pasul ar fi neposibil. Culoarea albă şi culoarea neagră sînt vederat contrare; dar unirea lor nu produce ea o nouă culoare, care nu e nici neagră, nici albă: culoarea cenuşie? De ce, dară, maniera tragică a lui Sofocle, acordată cu maniera tragică a lui Shakespeare n-ar da ea naştere unei maniere tragice speciale, unei maniere „cenuşii"? Profunda mea a[d]miraţiune pentru Sofocle nu mă împiedică niciodată de a idolatra pe Shakespeare[2]: în fiecare din ei

[1] Până şi şarlatanul Paiazzo nu e un tip născocit. Chiar la începutul sutei XVII, Joppecourt povesteşte despre domnul muntenesc Mihnea: „se ressouvint qu'un certain Italien faisant profession de predire les choses futures, luy avoir autrefois dit" etc. (p. 121).

[2] Patin: *Etudes sur les tragiques grecs*; 2 éd., t. 1, p. 164, exclamă astfeli: „Homère! Shakespeare! génies de même hauter, mais non de même nature, desquels est egalement descendue l'inspiration, puissance et diverse; double cime, si on l'ose dire, du Parnasse dramatique."Eu pun, individualminte, numele lui Sofocle (Eschil şi Euripide fiind numai două nuanţe ale acestui geniu) acolo unde profesorul frânc întrebuinţează pe al lui [H]omer.

vedeam unele apucături divine, „un pezzo del ciel caduto in terra", cum zicea Sanazaro, şi... m-am nevoit de a contopi divinul unuia cu al celuilalt!

Din Shakespare am luat mulţimea şi caracteristica varietate a persoanelor dramei, ceea ce lipsesc tragediei grece, în care locul lor ocupă corul, personaj colectiv imaginar şi nenatural.

Din Sofocle am luat simplicitarea intrigei, ce lipseşte tragediei moderne, în care evenimentul dramatic apare complicat prin mulţimea actelor; mulţime zadarnică, momentele tragice în natură fiind scurte şi trecătoare.

Din Shakespare am luat contrastul dentre sublim şi bufon, dentre plâns şi râs, – contrast care ne întâmpină la tot pasul în viaţa zilnică[1] şi care lipseşte tragediei antice, posomorâte de la început până la sfârşit.

Din Sofocle am luat *patosul* (πάθος de la πάσχω), arta de a trâda prin cuvinte suferinţele fizice şi morale, mişcările eroice cari vizează câteodată momentaminte inima omului, – parte slabă în tragedia modernă.

Mă tem ca introducerea să nu fie mai lungă decât însăşi tragedia; o las nesfârşită. Voi preveni, totuşi, drept încheiere, întrebarea ce mi se poate face că adecă de ce am scris în proză şi nu în versuri? *Götz von Berlichingen* şi *Egmont* ale lui Goethe, două capdopere, nu sînt scrise, oare, tot în proză? Versurile nu permit a reproduce o epocă istorică în toata sa simplicitate, de a înzestra persoanele dramei cu varietatea caracterelor şi limbajelor, de a face ca să dispară individualitatea autorului. Tragedia mea e nu numai în proză, ci încă ea exclude orice neologisme, cel puţin în cuvinte, imitarea vechii sintaxe române fiind, din nenorocire, cu neputinţă.

[1] Iată cuvintele lui Chateaubriand (*Essai sur la littérature anglaise*): „Shakespeare fait un grand usage des contrastes; il aime à mêler les divertissnments et les acclamations de la joie à des pompes funèbres et à des cris de douleur... qui ne reconnoit là toute la vie?"

Scena se petrece la Hârlău, în casa lui Şerpe, sub domnia lui Ştefan cel Tânăr, în 1523. Un salon cu două ferești la uliță, în fața căror se vede, în dreapta, dugheniţa şi persoana fâclierului Chiucuruzopulos, în stânga – dugheniţa şi persoana ciubotarului Suchinsânusichin, unul topind la ceară, cellalt croind la piei.

SCENA I

IANCU MOŢOC şi PETRICĂ SPANCIOC (în odaie); CHIUCURUZOPULOS şi SUCHINSÂNUSICHIN (*în uliţă*)

SPANCIOC

Pesemne, vânătoarea o să se prelungească pân'mâni. Să trăiască Măria sa Vodă!

MOŢOC

(*cu capul răzâmat pe mână, adâncit în gânduri*)

Vezi bine.

SPANCIOC

D-aş vede-o bine, adecâte să ştiu că postelnicul nu se va întoarce deseară, apoi, zău, parcă m-aş mai repezi la Marghioliţa.

MOŢOC

Vezi bine.

SPANCIOC

Of! n-o văd bine, sărmana fată, cam de un ceas.

MOŢOC

Vezi bine.

SPANCIOC

Bre! eşti papagal.

MOŢOC

Vezi bine.

SPANCIOC

Momiţă.

MOŢOC

Vezi bine

SPANCIOC

Măgar.

MOŢOC

Cum?

SPANCIOC

Cum am zis.

MOŢOC

Vezi bine.

SPANCIOC

O văd foarte bine.

MOŢOC
(*după o pauză*)

Ziua se trece.

SPANCIOC
(*imitând glasul lui Moţoc*)

Cu bună seamă.

MOŢOC

Şi doamna Ileana nici că se-ntoarce.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

S-ar fi dus la mătuşă-sa.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Mai de un ceas.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Zici că de două?

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Or fi.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Vântul suflă de la crivăţ.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Poate să răcească.

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Aşa-i?

SPANCIOC

Cu bună seamă.

MOŢOC

Cu bună seamă?

SPANCIOC

Cu bună seamă.[1]

MOŢOC
(*trist*)

Hm!

SPANCIOC

Ha, ha, ha!

---

[1]Această scenă prezintă o depărtată analogie comică (nu *psihologică*) cu următoarea din Plaut: *Rudens*, v. 1116-1132:
„DAEMONES: Eloquere et haec res obtigit de filia.
Eum rogato, ut relinquat alias res, et huc veniat.
TRACHALIO: Licet.
DAEMONES: Dicito daturum meam illi filiam uxorem.
TRACHALIO: Licet.
DAEMONES: Et patrem ejus me gnovisse; et mihi esse cognatum.
TRACHALIO: Licet.
DAEMONES: Sed propera.
TRACHALIO: Licet.
DAEMONES: Jam heic fac sit, coena ut curetur.
TRACHALIO: Licet.
DAEMONES: Omnian' licet?
TRACHALIO: Licet, sed scin' quid est, quod te volo? Quod promisisti ut memineris, hodie ut liber sim.
DAEMONES: Licet.
TRACHALIO: Fac ut exores Pleusidippum, ut me emittat manu.
DAEMONES: Licet.
TRACHALIO: Eu tua filia facito oret; facile exorabit.
DAEMONES: Licet.
TRACHILIO: Atque ut mihi Ampelisca nubat, ubi ego sim liber.
DAEMONES: Licet.
TRACHALIO: Atque ut gratum mihi beneficium factis experiar.
DAEMONES: Licet.
TRACHALIO: Omnian' licet?
DAEMONES: Licet: tibi rursum refero gratiam.
Sed propera ire in urbem actutum, et recipe te huc rursum.
TRACHALIO: Licet.
Jam heic ero: tu interribi adorna caeterum, quod opu' st.
DAEMONES: Licet.
TRACHALIO: Hercules istum infelicet cum sua licentia. Ita meas replevit aureis, quidquid memorabam, licet."

MOŢOC
(*cu mirare*)

Ce este?

SPANCIOC

Ia nemica.

MOŢOC
(*cu dispreţ*)

Am înţeles!

SPANCIOC

O, preanţeleptule! De vreme ce poţi înţelege chiar nemica, nemica toată, apoi cu cât mai vârtos trebuie să înţelegi ceva. Aşadar, prostimea crede că... Ai înţeles?

MOŢOC

Urmează.

SPANCIOC

Că ar fi un dobitoc, care nu moare... Ai înţeles?

MOŢOC

Mai departe?

SPANCIOC

Şi care, adecă dobitocul neumuritor, se cheamă... Ai înţeles?

MOŢOC

Sfârşeşte!

SPANCIOC

Se cheamă „șerpe“ (*Moțoc se posomorăște*), „șerpe“, auzi? se cheamă ca și boierul postelnic, bărbatul doamnei Ilene... Ai înțeles?

MOŢOC
(*iute*)

N-am nevoie!

SPANCIOC

Și dacă Șerpele, bărbatul Șerpoaicei, ar fi nemuritor...

MOŢOC
(*răstit*)

Și dacă?...

SPANCIOC

Apoi ai să pățești rău, ai să pățești cândva, Moțoace!

MOŢOC

Am să pățesc?

SPANCIOC

Te-a prinde Șerpele.

MOŢOC

M-a prinde?

SPANCIOC

Și te-a ciomăgi.

MOŢOC

Ciomăgi?

SPANCIOC

Și ți-a rumpe coastele.

MOŢOC

Rumpe coastele?

SPANCIOC

Și ți-a tăie...

MOŢOC

Mi-a tăie...?

SPANCIOC

Nasul și urechile.

MOŢOC

Urechile?

SPANCIOC

Și vai de a ta...

MOŢOC

De a mea... ?

SPANCIOC

Pu... ?

MOŢOC

Pu... ?

SPANCIOC

Tot nu pricepi?

MOŢOC
(*cu furie*)

Pu? Pu?

SPANCIOC

Puicuţă.

MOŢOC

Puicuţa?[1]

SPANCIOC

Vai de... doamna Ileana!

MOŢOC
(*aprins*)

Ascultă, Petrică!

[1] Amicul meu, V. Alexandrescu, jude altminteri foarte competinte, crede acest nevinovat dialog a fi indecinte. Cum i se vor părea, dară, unele cântece din *Faust* al lui Goethe, sau următorul dialog din Shakespeare, dentre o principesă franceză şi profesoara sa de englezeşte (*King Henry V*, act. III, sc. 3): „KATHARINE: Comment appellez-vous le pied et la robe? ALICE: *De foot* (se citeşte „fut"), madame; et *de con*. KATHERINE: *De foot* et *de con*? O, Seigneur Dieu! ces sont mots de son mauvais, corruptible, gros, et impudique, et non pour les dames d'honneur d'user. Je ne voudrois prononcer ces mots devant les seigneurs de France, pour tout le monde. Il faut *de food* et *de con*, nerant-moins."

SPANCIOC

Ascult, Iancule.

MOŢOC

De ţi-s scumpe zilele...

SPANCIOC

Pe cinste, nopţile mi-s mai scumpe!

MOŢOC

De nu vrei ca tată-tu să-şi plângă singurul fiu...

SPANCIOC

Nici el ştie de i-s sângur fiu; nici eu nu prea ştiu de mi-i sângur tată.

MOŢOC

Apoi în veci să nu mai pomeneşti numele meu...

SPANCIOC

Alăturea cu al naibei?

MOŢOC

Cu al doamnei Ilene!

SPANCIOC

Ţi-am gâcit gândul.

MOŢOC
(*după o pauză*)

Ascultă, Şerpe!

SPANCIOC

Eu Şerpe?

MOŢOC

Am greşit. Ascultă dar, Spancioace.

SPANCIOC

Ascult, ascult, Moţoace.

MOŢOC

Moartea ta nu mi-ar folosi.

SPANCIOC

A mea, nu, ce-i dreptul; dar a ta te-ar scăpa, poate, de mai mare rău.

MOŢOC

Ajutorul tău va fi scump pentru mine.

SPANCIOC

Doreşti, dară, ca să-ţi deschid porţile raiului?

MOŢOC

Nu fac taină, fiindcă ai ghicit însuţi împrejurările...

SPANCIOC

Ia urma, Iancule Moţoace! Iancule Moţoace, ia urma! Taina-ţi e nu numai a ta şi, deci, mai-nainte de a mi-o dezveli mie, cată să capeţi învoirea tovarăşei tale, pentru a mă putea băga şi eu părtaş la cele ascunse ale voastre. Judecă sângur. Poţi

tu vinde moşia întreagă, când nu stăpâneşti (*gesticulând cu mâna*), în trupul ei, decât o biată răzăşie cu nedrept împresurată, un tufar, vro grunzuroasă râpă, vro păcătoasă moară, vrun glodos iaz sau vro bucată de pământ, stârpită prin o îndelungată lucrare?[1]

MOŢOC

Află că iubesc pe Ileana şi că sunt iubit. (*Spancioc face chip de a-şi astupa urechile.*) Spovăduirea sâmţirilor mele îmi va uşora durerea...

SPANCIOC

Nu te aud, nu... urmează.

MOŢOC
(*cu foc*)

Dragostea noastră nu mai poate suferi vălul întunericului...

SPANCIOC

Nu ne potrivim: dragostea mea caută totdauna s-o învălească întunericul... dar fugi cu dânsa... nu mă năuci!

MOŢOC

Să fugim? Încotro fugi-vom? La Iaşi? La unguri? la nemţi? la tătari? la turci? la muscali? la munteni? la... la sârbi? Braţul lui Şerpe ne va ajunge peste nouă mări şi nouă ţări. Totu-i

[1] Cu acest pasaj comic alăturez apostrofa tragică a lui Shakespeare din *King Lear, act. IV, scena 6:*

„Down from the waist they are centaurs
Though women all above:
But to the girdle to the gods inherit,
Beneath is all the fiends'; there's hell, there's darkness, there is the sulphurous pit, burning, scalding, stench, consumption; – Fye, fye, fue! pah, pah! Give me on ounce of civet, good apothecary, to sweeten my imagination."

degeaba! Ca postelnic, iată de douăzeci de ani, sub trei domni, toate trebile cu ţările străine se află pe seama lui; el face şi desface cu toţi megieşii Moldovei. Care e locul unde un nenorocit fugar s-ar putea ascunde de fermecătoarele sale mreji? Care e locul?

SPANCIOC

După ce te putuşi ascunde chiar în aşternutul lui?... Ducă-vă dracul la cazaci... dă-mi buna pace!

MOŢOC

La cazaci? Cazacii primesc voinici, iar nu muieri! La dânşii norodul se numără nu [după]* capete, nu [după]* suflete, nu [după]* fumuri sau acoperişuri; ci după săbii... [după]* săbii! câte sunt săbiile, atâţia-s oameni! Pricep ceea ce vrei să-mi întâmpini, Petrică. Lumea ştie că nu sunt fricos. Ţara a văzut cum din bătălia cu tătarii m-am întumat acasă cu şase sângeroase căpăţâni păgâne... Ei bine, Spancioaice; ei bine, cu toate astea... dar, cu toate acestea, războiul nu-mi place, crede-mă! Pe sânul Ilenei aş vrea de acum înainte a mă odihni în mijlocul liniştei...

SPANCIOC

Auzi, hoţul! să se odihnească tocmai în mijlocul cela... Moară Şerpe... mă prea necăjeşti!

MOŢOC

Taman la aceea, sufleţele, gândeam şi eu! Sunt mai multe chipuri pentru a ne mântui de nesuferitul postelnic...

(*Spancioc se scoală şi se aşează la fereastra din a dreapta. Moţoc se uită în toate părţile, îşi freacă fruntea, se scoală şi se pune la fereastra din a stânga. Ambii privesc în tăcere în uliţă, unde se petrec următoarele:*)

* În text: „depre" (*n. ed.*)

SCENA II

Cei de mai-nainte şi TRECĂTORUL I (*în uliţă*)

TRECĂTORUL I
(*intrând în uliţă şi apropiindu-se de dugheana ciubotarului*)

Rusule!

SUCHINSÂNUSICHIN
(*fără a se uita*)

Ivan Osipa Stepanovasâna sin Suchinsânusichin.

TRECĂTORUL I

Fă-mi o pereche de ciubote.

SUCHINSÂNUSICHIN

O pereche?

TRECĂTORUL I

Doară nu o ciubotă desperecheată!

SUCHINSÂNUSICHIN

Ciubote?

TRECĂTORUL I

Ţi-i de mirare?

SUCHINSÂNUSICHIN

Zici ciubote?

TRECĂTORUL I

Măi, văzutu-m-ai vreodată desculţ, de te minunezi aşa?

SUCHINSÂNUSICHIN
(ridicând ochii şi ochindu-l de la cap pân'la picioare)

Acum te văd; adecă nu că te-aş vedea desculţ, dar... un om încălţat pentru ce să aibă el nevoie de ciubote?

TRECĂTORUL I

Pogorî-te de ia măsura.

SUCHINSÂNUSICHIN

Să-ţi fac papuci?

TRECĂTORUL I

Ce feli papuci! Ţi-am spus ciubote.

SUCHINSÂNUSICHIN

Ciu-bo-te! De acelea nu pot.

TRECĂTORUL I

Cum să nu poţi, batî-te cucul să te bată?

SUCHINSÂNUSICHIN

Încalte de ţi-ar trebui papuci...

TRECĂTORUL I

Iarăşi cu papuci?

SUCHINSÂNUSICHIN

Papuci negri...

TRECĂTORUL I

Doar' nu-s mort, căpchiatule!

SUCHINSÂNUSICHIN

Păcat!

TRECĂTORUL I

Cum aşa?

SUCHINSÂNUSICHIN

Astăzi lucrez numai pentru cei morţi.

TRECĂTORUL I

Stârnitu-s-a vro ciumă?

SUCHINSÂNUSICHIN

S-a stârnit vânătoarea domnească.

TRECĂTORUL I

Şi-apoi?

SUCHINSÂNUSICHIN

Şi-apoi vânătorile domneşti dau de hrană... ţărei...

TRECĂTORUL I

Nu cumva ai fi făcând papuci pentru iepurii morţi?

SUCHINSÂNUSICHIN

Mi le plătesc iepurii cei teferi.

TRECĂTORUL I
(*depărtându-se*)

Trăsnească-te trăsnetul să te trăsnească, veneticule!

SUCHINSÂNUSICHIN
(*rencepând treaba*)

S-a putea peste vro două zile.[1]

SCENA III

Cei din Scena I şi TRECĂTORUL II (în uliţă)

TRECĂTORUL II
(*intrând în uliţă şi apropiindu-se de dugheana făclierului*)

Bre, cum te cheamă, făcliere?

CHIUCURUZOPULOS
(*topind ceara într-un cazan*)

Ca şi pe bunicul meu, împărat de la Ţarigrad.

---

[1] Conversaţiunea dentre Trecătorul I şi Suchinsânusichin, dintre Trecătorul II şi Chiucuruzopulos, se încheie printr-un joc de cuvinte aproape ca în Molière: *Le mariage forcé*, sc. 8:
„SGANARELLE: *J'ai une grande inclination pour la fille.*
MARPHURIUS: Cela peut être.
SGANARELLE: Le pére me l'a accordée.
MARPHURIUS: Il se pourroit.
SGANARELLE: Mais, en l'épousant, je crains d'être cocu.
MARPHURIUS: La chose est faisable...
SGANARELLE: Que me conseillez-vous de faire?
MARPHURIUS: Ce qu'il vous plaira.
SGANARELLE: J'enrage.
MARPHURIUS: Je m'en lave les mains.
SGANARELLE: *Au diable soit le vieux rêveur!*
MARPHURIUS: *Il sera ce qu'il pourra.*"

TRECĂTORUL II

Poală-lungă? Ca-câte-coaje?

CHIUCURUZOPULOS

Chiucuruzopulos.

TRECĂTORUL II

Aşadar, kirie Chiu... chiu...

CHIUCURUZOPULOS

Curu...

TRECĂTORUL II

Zopu... zopu...

CHIUCURUZOPULOS

Pulos.

TRECĂTORUL II

Tocmai! apoi, kirie, am trebuinţă de nişte lumânări de nuntă.

CHIUCURUZOPULOS

Cum ai zis?

TRECĂTORUL II

Nişte lumânări de nuntă.

CHIUCURUZOPULOS

Bine.

TRECĂTORUL II

Numaidecât pe mâni.

CHIUCURUZOPULOS

Cum ai zis?

TRECĂTORUL II

Pe mâni, lua-te-ar năbădaicele!

CHIUCURUZOPULOS

Aşa degrab nu se poate.

TRECĂTORUL II

Nu se poate să te ieie năbădaicele?

CHIUCURUZOPULOS

Nu m-ai înţeles... Dacă ai vrea toiegi?

TRECĂTORUL II

Să te toiegesc...

CHIUCURUZOPULOS

Tot nu m-ai înţeles...? Toiegi de ceară...

TRECĂTORUL II

Muri-ţi-ar limba, prostule! Nu vezi că-s viu?

CHIUCURUZOPULOS

Îmi pare rău! Rău îmi pare!

TRECĂTORUL II

Cum?

CHIUCURUZOPULOS

Astăzi numai cei morţi mi-s stăpâni.

TRECĂTORUL II

O să-ţi plătesc.

CHIUCURUZOPULOS

Vrei lumânări de nuntă?

TRECĂTORUL II

Mă mai întrebi?!

CHIUCURUZOPULOS

Lumânări de nuntă... lumânări de nuntă... nu fac! Cele de moarte îs mai scumpe, şi fiindcă Măria sa a făcut o mare vânătoare.

TRECĂTORUL II

Ei bine!

CHIUCURUZOPULOS

Apoi va da D[umne]zeu de n-a fi fără ca să moară vro câţiva vânători...

TRECĂTORUL II

Te tocmeşti?

CHIUCURUZOPULOS

Sau prin cruzimea oamenilor, sau prin greşeala dobitoacelor.

TRECĂTORUL II
(*depărtându-se*)

Mânca-te-ar câinii, dihanie!

CHIUCURUZOPULOS

Poimâni, bucuros.

SCENA IV

Cei din scena I; FLORICA şi APRODUL (în uliţă)

FLORICA
(*intrând iute, urmărită de Aprod*)

Ce să fac, saracan de mine! Se leagă ca năpasta! Şi-apoi ce vrai, ce-mi tot aţii drumul?

APRODUL

Ce vreau, mândruţă? Te faci că nu ştii?

FLORICA

Parcă ţi-am spus că-s fată mare...

APRODUL

Despre mărime vom vorbi mai pe urmă.

FLORICA

Sînt fecioară...

APRODUL

Mă bucur! Cu atât mai bine!

FLORICA

Lasă-mă, te rog.

APRODUL

N-am ce-ţi face, nătângo! Pupă-mă şi te las.

FLORICA

Niciodată.

APRODUL

Vra să zică, singură nu mă laşi?

FLORICA

Ei fie, doar m-oi mântui! Ţine fruntea.

APRODUL
(*sărutând-o în gură*)

Fruntea-i domnească, buzele-s a mele.

FLORICA

Acum şezi binişor!

APRODUL

Tocmai acum nu.

FLORICA

Dar ce mai vrei?

APRODUL

Mă duc la tine, cucuto.

FLORICA

Să dai peste bărbatul meu? (*Fuge.*)

APRODUL
(*alergând după ea*)

D-apoi eşti fecioară cu bărbat?[1]

SCENA V

CEI DIN SCENA 1

SUCHINSÂNUSICHIN

Halal de Florica!

CHIUCURUZOPULOS

O cunoşti, kirie ciubotare?

SUCGINSÂNUSICHIN

Îi o nevastă de la Huşi.

[1] Această bucată este un ce în feliul teatrului reprezintat în *Hamlet* al lui Shakespeare, sau în felul scenei primblitorilor din *Faust* al lui Goethe; o digresiune strâns legată cu întregimea tragediei prin identitatea ideii şi servind spre a da acestei întregimi o formă mai plastică şi un fond mai filosofic.

CHIUCURUZOPULOS

Îi adusă de departe... s-a stricat în drum!

SUCHINSÂNUSICHIN

A luat-o un negustor de aice...

CHIUCURUZOPULOS

Un nătărău de la Hârlău!

SPANCIOC
(*aruncând prin fereastră o monedă lui Chiucuruzopulos*)

Ha, ha, ha! Ia banul, Grecule, şi strigă-n gura mare că-s doi nătărăi la Hârlău! (*Către Moţoc.*) Tu cunoşti pe cel al doilea. (*Moţoc şede neclintit, acufundat în gânduri.*) O, lume, lume! Ori că m[ă] uit în stânga, sau că privesc în dreapta, lumea-i tot aceea. Ce de mai ciubotari! Ce de mai făclieri! Ce de mai aprozi şi Florice! Numai copilul crede că omul nu doreşte moartea aproapelui său! Numai în ochii unui prunc sînt sfinte legăturile dentre părinţi şi fii, dentre soţi, dintre fraţi şi prieteni! Ai dreptate, Moţoace. De n-om fi tâlhari, alţii ne-or prăda; de n-om fi hoţi, alţii ne vor ucide! Cei prădaţi şi cei ucişi sînt totdauna batjocura lumii! Deci, trebuie să fim tâlhari şi hoţi![1] (*Face semnul crucei.*) Iartă-mă, Doamne!

[1] Îmi amintesc următorul pasaj din tragedia lui Manzoni *Adelchi: act IV, sc. 3:*

..... Fedelta! Bello è con essa
Ogni destin, bello il morir. Chi'l dice?
Quegli per cui si muor. Ma l'universo
Seco il ripete ad una voce, e grida
Che, anco mendico e derelitto, il fido
Degno è d'onor più che il fellon, tra gli agi
E gli amicu. Davver? Ma, s'egli è degno,
Perchè è mendico e derelitto? E voi

SCENA VI

Cei din scena 1 şi ARDELEANUL (în odaie)

ARDELEANUL
(*intrând repede*)

Pot... uf... să mă răsuflu!

SPANCIOC

Ridică-ţi cuşma din cap; te-i răsufla mai uşor. Capacu-i de prisos la o oală deşartă.

ARDELEANUL

Oală? Eu-s oală? O! furia, asemenea ursului, ca o botniţă, mă năduşeşte, îmboldindu-m-a sparge, asemenea clonţului, ca un ou, temeliile pământului...

SPANCIOC

Fără glumă! Te-năduşă botniţa şi doreşti a-ţi sparge clonţul?

Che l'ammirate, chi vi tien che in folla
Non accorriate a consolario, a fargli
Onor, le ingiurie della sorte iniqua...? "

În Aristofan ne întâmpină ceva analog: Πλοῦτος v. 572-77.
ΧΡΕΜΥΛΟΣ. Ἀτὰρ οὐχ ἥττόν γ᾽ οὐδὲν κλαύσει
μηδὲν ταύτῃ γε κομήσῃς,
οτιὴ ζητεῖς τοῦτ᾽ ἀναπείθειν ἡμᾶς, ὡς ἔστιν ἀμείνων
πενία πλούτου.
ΠΕΝΙΑ Καὶ σύ γ᾽ ἐλέγξαι μ᾽οὔπω δύνασαι περὶ τούτου,
ἀλλὰ φλυαρεῖς καὶ πτερυγίζεις.
ΧΡ. Καὶ πῶς φεύγουσί σ᾽ἅπαντες;"

ARDELEANUL

Părul mi se zburleşte, ca codrul Her

SPANCIOC

Sub cuşmă?

ARDELEANUL

Să fi ascultând în ăst minut, plin de săgeţile mâniei, glasul sângelui, ce arde în pieptul meu, ca-n adâncimea munţilor, ţi-aş săpa o prăpastie în fundul sânului, mai mare decât lacul Brateşului, de s-ar îneca lumea toată...

SPANCIOC

Frunză verde buburuz! Lumea se-neacă-n Brateş; Brateşu-i în sânul meu, glasul arde, sângele în adâncimea munţilor, un minut plin de săgeţi... nu te născuşi cumva de când duhul se purta pre deasupra apelor?

ARDELEANUL
(*gesticulând*)

Să te stâlcesc sau nu? Să te zdrobesc sau nu! Să te sfarm sau nu? Să te pisez sau nu? Să te frâng sau nu?

SPANCIOC
(*închinându-se ironic*)

Milostiveşte-te.

MOŢOC
(*strânge pe Ardelean de braţ*)

Spune ce-ai de spus sau du-te naibei.

ARDELEANUL

Liniştește-te, liniştește-te, liniştește-te! Furia mea trece, precum ceriul se-nsenineză, după ce a vărsat şiroi de ploaie.[1]

SPANCIOC

Lăsând după sine glodărie.

ARDELEANUL

Sloboade-mă. Nu mă strânge, nu mă strânge, frăţică, aşa de tare. D-ai şti câte vitejii neauzite şi nevăzute am făcut eu astăzi, de-ai şti; apoi ai da credere că braţul meu, braţul cel strâns, nu degeaba a ostenit, sfâşiind ca oaia, asemenea vulturului, trupul postelnicului (*Moţoc face un pas înapoi*) între picioarele unui zimbru, spre scăparea lui Vodă, mai comos decât clopotniţa Sucevei şi mai nalt decât grădina domnească...

SPANCIOC

Ha, ha, ha!

MOŢOC

Nenorocitule! Vorbeşte numai despre postelnic, sau, mă jur pe Sfântul Nichita...

SPANCIOC

Care trage cu cleşte nasul lui Iscarioţchi.

MOŢOC

De mi-i pomeni despre tine...

[1] Zeul Mercur apare cu caracterul vânătorului nostru în comedia lui Aristofan, Πλοῦτος v. 1101-2, 1136-38; Mincinosul Dorante, în comedia lui Corneille, *Le Menteur*, căpitanul Trasone în Terenţiu etc.; dar limbajul Ardeleanului prezintă o confuziune de idei şi de expresiuni care e de tot originală.

ARDELEANUL

Ticăloşilor! Stricaţilor! Blestemaţilor! Mişeilor!...

MOŢOC
(*descingându-se*)

Ian' să-l spânzurăm, Spancioace!

SPANCIOC

Lasă-l! Îi afumat de viu!

ARDELEANUL

Eu să-mi tac numele? Să mi-l tac tocmai eu? Să nu pomenesc despre mine?

MOŢOC
(*cu furie*)

Turb!

SCENA VII

Cei de mai-nainte şi GHIOAGĂ (în odaie)

GHIOAGĂ
(*intrând*)

V-am adus o rea veste, boierilor. Postelnicul... (*Zărind pe Ardelean.*) D-apoi tu, muiere, ce faci aice?

ARDELEANUL

Sănătos, mulţămim, bădiţă... (*Se pune deoparte.*)

GHIOAGĂ

Întâmplarea a fost iată cum. Un zimbru, gonit de vânători, era să dea buzna peste Măria sa Vodă. Fricosul ista (*arătând la Ardelean*), care se afla alături, cum a ochit-o, cum a rupt[-o] la fugă!

ARDELEANUL

Hi! hi! tare şăgalnic mai eşti, bădiţă!

GHIOAGĂ

Atunci postelnicul s-a aruncat orbiş, ca fulgerul, asupra fiarei... Halal de viteaz... l-am văzut sub picioarele zimbrului şi-am alergat în pripă să vă dau de ştire.

SCENA VIII

Cei de mai-nainte şi IŢIC *(în odaie)*

IŢIC
(*intrând şi plecându-se până la pământ*)

Sărut dosul talpelor d[omniilor]-voastre.

SPANCIOC

Avem alte dosuri mai lesne de găsit.[1]

[1] Următorul pasaj din Molière (*Les precieuses ridicules*: sc. 12) este el mai decent?
„MASCARILLE (*către o duducă*): Donnez-moi un peu votre main, et tâtez celui-ci; là, justement au derrière de la tête, y êtes-vous?
MADELON: Oui, je sens quelque chose.
MASCARILLE: C'est un coup de mousquet que je reçus la dernière campagne que j'ai faite.
JODELET (*decouvrant sa poitrine*): Voici un coup qui me perça de part en part à l'auttaque de Gravelines.
MASCARILLE (*mettant la main sut le bouton de son haut-de-chaussés*): Je vais vous montrer une furieuse plaie..."

IŢIC
(*ridicând capul*)

Of! prietenul meu a murit... of... a murit dator...

SCENA IX

Cei de mai-nainte şi CLOANŢA *(în odaie)*

CLOANŢA
(*intrând*)

Pentru răposatul, ca să treacă-n împărăţia ceriului, mulţi cocoşi?

SPANCIOC

Fugi d-acole[a]; ai nimerit tot între cocoşi!

CHICURUZOPULOS
(*arătându-şi capul prin fereastra din stânga*)

Am un toiag gata... măsura postelnicului!

SUCHINSÂNUSICHIN
(*arătându-şi capul din fereastra din dreapta*)

Am papuci negri gata... măsura postelnicului!

SCENA X

Cei de mai-nainte şi PAIAZZO *(în odaie)*

PAIAZZO
(*intră gesticulând*)

Am adus o băutură sculătoare...

SPANCIOC

Nu pentru noi.

PAIAZZO

Piro-etero-hidro-cthono-fumo-vidogeticâ.

SPANCIOC

Adecă az-buchi-vede-glagol-dobrojiveticâ.

PAIAZZO

Mult-puternică pentru învierea morţilor...

MOŢOC

(*apucă pe Paiazzo de mijlocul trupului şi-l aruncă prin fereastra din stânga, peste capul lui Chiucuruzopulos, care strigă: Kirie eleison!)*

Iaca ţi-i învierea morţilor! Iaca ţi-i învierea morţilor!

SPANCIOC

(*apucă pe Iţic de mijlocul trupului şi-l aruncă prin fereastra din dreapta, peste capul lui Suchinsânusichin, care strigă: Gospodi pomilui!)*

Iată-ţi datoria!

(*Ghioagă şi Cloanţa fug pe uşă, ţipând: Omor! omor!)*

ARDELEANUL
(*cu mâna pe uşă*)

Şi pe mine mă bateţi? Şi pe mine? Mine?

SPANCIOC
(*împingându-l afară*)

D-a fi ţara-n primejdie, o să te chemăm de olac, ca s-o scapi cu minciuni, precum se obişnuieşte. (*Se pune călare pe fereastră.*)

Şerpe a murit, murrit! Veseleşte-te, Moţoace... aflând că Vodă a scăpat de perire... prin moartea postelnicului, a cărui faptă, mă-nţelegi, a cărui faptă trebuie să împle de bucurie pe credincioasele slugi ale domniei... mai vârtos, mai vârrtos pe tine (*sare în uliţă*). Mă duc la Marghioliţa mea. (*Dispare cântând:)*

Ştiţi voi fata cum se ţine?
Cu stafide şi alune,
Cu covrigi de la pitari
Şi cu vin de la crâşmi...[1]

SCENA XI

MOŢOC (singur)

MOŢOC
(*închizând ferestile şi încuind uşa din fund*)

A lipsit nebunul! Nebun, nebun, nu-i vorbă; dar îi un nebun moldovean: şiret pân' şi-n nebuniile sale! Şi-apoi îi foarte desfrânat... fără frica lui D[umne]zeu... nu-i nici de o treabă! (*Se pune în mijlocul odăii, zâmbeşte şi-şi freacă mânile.*) Bucură-te, Moţoace! Şerpe nu mai fiinţează, deşi mâna ta a rămas nescăldată-n sângele-i! Ar trebui să fac o capişte pentru înţeleptul zimbru, care a priceput că viaţa postelnicului e de prisos în lume. De prisos! Ha, ha, ha! Acum îmi vine a râde şi mie! ceea ce mi se-ntâmplă numai la Paşti! Ha! ha! ha! (*Se aşează pe scaun, într-o poză măreaţă.*) Minunat lucru! O să linguşesc pe mitropolit, doară mi-a da voie de a mă cununa mai degrab. Ileana-i nepoata hatmanului Arbure... Peste un an, cel mult peste doi... peste un an şi jumătate, voi fi rânduit vel-visternic, o să-mi cumpăr şase moşii, două sute case de ţigani; apoi

[1] Pentru naivitate, compar acest cântec cu acel din Beaumarchais, *Le barbier de Séville*, act. III, sc. 5:

„Veux-tu, ma Rosinette,
Faire emplette
Du roi des maris?
Je ne suis point Tircis,
Mais le nuit, dans l'ombre,
Je vaux encos mon prix..."

voi răsturna pe domn, voi pune în scaun un alt vodă, un vodă din mâna mea, un vodă care să asculte toate poruncele mele! După aceea mi-oi mai cumpăra zece moşii şi trei sute de case de ţigani[1]... (*Se scoală şi aruncă scaunul.*) Ţi s-a împlinit visul, Moţoace! Unde-i Ileana, ca să mă vadă cum sînt, nu cum am fost! D-acuma eşti a mea, a mea pentru totdauna, mândro copilă cu plete de aur (*păşeşte înspre uşă.*)

SCENA XII

MOŢOC şi ILEANA

ILEANA
(*intrând prin uşa laturală*)

A ta pentru totdeauna? Ochi-ţi strălucesc c-un foc neobicinuit...

MOŢOC

Trădătorii ochi! Trebuie să mi-i scot, pentru ca tainicele urziri ale cugetului să nu străbată niciodată prin vicleana oglindă a inimei! Dar, vai! femeia are darul de a ghici cu simţul, ceea ce bărbatul poate să pătrundă numai cu mintea! (*Face un pas înapoi.*) Stai acole, Ileano! stă[i] să te privesc pentru cea întâi[e] dată cu liniştita mulţumire a unui stăpân, nebântuit în drepturile sale! Să te privesc, fără a mă sfii, făr-a tremura... pentru tine! O, acum îmi pari o mie de ori mai frumoasă, mai drăgăstoasă, mai fermecătoare! Ce ochi... ce sprâncene... ce buze... şi aceste buze le-a sărutat un altul! Şi acest sân a adăpat pofta unui (*pune mâna pe sabie*)...

[1] Dragostea lui Moţoc e ca aceea a lui Iason din Corneille: *Médée*, acte 1, sc. I:
„Aussi je ne suis pas de ces amants vulgaires;
J'accomode ma flamme au bien de mes affaires;
Et sous quelque climat que me jette le sort,
Par maxime d'Etat je me fais cet effort.
Nous voulant à Lemnos rafraîchir dans la ville,
Qu'eussions-nous fait, Pollux, sans l'amour d'Hypsipile?
Et depuis à Colchos, que fit votre Jason,
Que cajoler Médée, et gagner la toison?...
Maintenant qu'un exil m'interdit ma patrie,
Créuse est le sujet de mon idolatrie;
Et j'ai trouvé l'adresse en lui faisant la cour,
De relever mon sort sur les ailes d'Amour!"

ILEANA

O, cât de mândru eşti acuma, Iancule! Lasă, lasă mâna pe sabie... un braţ înarmat aprinde dorul femeiei.[1]

MOŢOC
(*apropiindu-se şi punând mâna pe umărul Ilenei*)

Iubito! de azi înainte să nu mai adu numele lui Şerpe; o slugă, care va cuteza să-l rostească înaintea mea, nu va mai rosti nici un alt cuvânt în viaţă... ieşit din gura ta, acest nume va fi-n stare să mă turbe! O dată pentru totdauna, el... el nu mai trăieşte.

ILEANA

Ucisu-l-ai?

MOŢOC

Ce-ţi pasă?

[1] Volumnia astfeli se exprimă în Shakespeare, *Coriolan*, act. 1 sc. 3:
„VIRGILIA .... O, Jupiter, no blood!
VOLUMNIA: Away, you fool! it more becomes a man.
Than gilt his trophy; The breasts of Hecuba,
When she did suckle Hector, look'd not lovelier
Than Hector's forehead, when it spit forth blood
At Grecian swords' contending..."

ILEANA

Dar prepusul...? Judecata?

MOŢOC

Ce-ţi pasă!

ILEANA

Osânda...?

MOŢOC

Ce-ţi pasă![1]

ILEANA
(*aruncându-se în braţele lui*)

Cu tine nu-mi pasă de nemica! Fără tine... n-oi mai fi! Fără tine tot nu-mi pasă de nemic!

(*S-aude în ulită apropiindu-se şi apoi depărtându-se corul:*)

Zimbrii-n coame înväliţi
Cerbii-n coarne înfloriţi,
Umblă făr' de teamă:
Vânătorilor-copii!
La păduri mereu pustii
Buciumul vă cheamă! (*bis*)
Om de treabă-ntr-un oraş
Giaba-şi caută lăcaş
Vicleni-i ciumă!

[1] Mândrul răspuns al lui Moţoc aminteşte un pasaj din faimoasa tragedie a lui Niccolini, *Lodovico Sforza*, atto II, sc. IV:
„CALCO: Ma il tuo disegno...
MORO: Temerario, che cerchi? il mio diségno.
Allor si scopre che riman compito."

Cel vârtos pe cel slăbuţ
Cel deştept pe cel prostuţ
Vinde şi sugrumă! (*ter*)[1]

MOŢOC

Cântecul vânătorilor domneşti. Vodă se-ntoarce. Du-te în cămara-ţi, Ileano. Pregăteşte-te a plânge... a plânge din ochi, aşa-i obiceiul! Şi eu... şi eu încă voi plânge!

ILEANA

Un cuvânt, Iancule!

MOŢOC

Spune.

ILEANA

Întorcându-mă de la mătuşa mea, întâlnii pe mama Marghioliţei... aşa-i zic oamenii; alt nume nu-i cunosc; aceea care-mi tocmeşte slujnicele...

MOŢOC

Spune-mi pe scurt.

[1] Această formă de vers, deşi nevulgară, totuşi nu e nouă la români. Mitropolitul Dosoftei scria în suta XVII:

„Cine face — Că-i mai bună
Zid de pace, — De preună
Turnuri de frăţie, — Viaţa cea frăţească
Duce viaţa — Decât armă
Fără greaţă — Ce destramă
'Ntr-a sa bogăţie! — Oastea vitejească!"
Ap. Cipariu, *Analecte*, p. 253.

ILEANA

Mai pe scurt... O, Iancule! Aş vrea să-nconjur: cuvântul e greu de rostit...

MOŢOC

Ce are a face cu tine mârşava mamă a ibovnicei lui Spancioc? Muiere fără nume, fiind făr' cinste! Târâtura uliţelor, a cărei meserie e de a duce femei la bărbaţi şi bărbaţi la femei, stricând casele gospodarilor?

ILEANA

Vodă o trimisese la mine...

MOŢOC

Vodă!

ILEANA

Vodă vra...

MOŢOC

Nu sfârşeşte! nu sfârşeşte, Ileano! căci îmi vine a te străpunge, pentru ca să fii nici a mea, nici a altuia! Vodă! O, vei avea a face cu mine... (*Cineva bate la uşa din fund.*)

ILEANA

Cine să fie? (*Se uită în uliţă prin geamul ferestrei.*) Strigoiul! aleu, Iancule! (*Cade leşinată în momentul când uşa se sparge sub o lovitură.*)

SCENA XIII

Cei de mai-nainte şi COSMA ŞERPE
(*pe prag, cu mâna stângă legată*)

ŞERPE

Glasul ei! striga: Iancule!

MOŢOC
(*făcând semnul crucii*)

Piei, drace!

ŞERPE

Aa! sugarule!

MOŢOC
(*scuipându-l*)

Piei, satano!

ŞERPE
(*ştergându-şi faţa*)

Ţi-a veni-ndată rândul, fecior de lele! (*Scoate pumnarul şi face un pas spre trupul Ilenei.*) O vezi? Nu eu, tu o ucizi![1] (*Ridică pumnarul asupra Ilenei.*)

MOŢOC
(*se răpezeşte la el, înalţă sabia şi apoi o lasă în jos; iarăşi o ridică şi loveşte pe Şerpe în piept*)

Fie ce-a fi.

[1] Această acuzare e caracterieeşte identică cu aceea din Euripide, Μηδ; v.1361-70:

ΙΑΣΩΝ. Καὐτή γε λυπεῖ καὶ κακῶν κοινωνὸς εἶ.
ΜΗΔΕΙΑ. Σάφ' ἴσθι· λύει δ' ἄλγος ἦν σὺ μὴ 'γγελᾷς
ΙΑΣ. Ὦ τέκνα, μητρὸς ὡς κακῆς ἐκύρσατε.
ΜΗΔ. Ὦ παῖδες, ὡς ὤλεσθε πατρῴᾳ νόσῳ.
ΙΑΣ. Οὗτοι νιν ἡμὴ δεξία γ' ἀπώλεσεν.
ΜΗΔ. Οἶδ' οὐκέτ' εἰσί τοῦτο γάρ σεδήξεται.

ŞERPE
(căzând în creştet)

Să trăieşti, fiastre... Doamne, primeşte sufletul meu.

MOŢOC
(cercând trupul lui Şerpe cu piciorul)

Trup... trup, nu stafie! Tu m-ai luat orfan, tu m-ai crescut, tu m-ai învăţat a purta arma... eu te-am ucis! (*Îşi ascunde faţa în mâini.*)

SCENA XIV

Cei de mai-nainte şi MĂCIUCĂ

MĂCIUCĂ

Măria sa Vodă vrea să ştie despre starea sănătăţii... (*zăreşte trupul lui Şerpe şi al Ilenei*). Doi morţi!

MOŢOC

Starea sănătăţii... hm! (*Arătând cu mâna trupul lui Şerpe.*) Vezi câtu-i de sănătos! E roşu de sănătate! (*Către Ileana.*) Aşteaptă-mă, dimonule meu! Nu mă vei aştepta mult! Ceriul sau iadul, unul din două, trebuie să mă ajute! (*Vrea să iasă.*)

MĂCIUCĂ

Stăi, hoţule! Nu vei ieşi de acole.

MOŢOC

Şi cine m-a opri să ies?

MĂCIUCĂ

Eu.

MOŢOC

Tu? Lipseşte, mojice! Mâna deprinsă a sfâşia leii nu se pogoară pe un păcătos de iepure! Două omoruri într-o zi, va fi prea mult! Dă-mi drumul!

MĂCIUCĂ

Ia-l, dacă poţi, boierule! Cearcă, dacă poţi, virtutea mojicului![1] Un ucigaş de oameni nu e om: dar boier poate să fie! Eşti boier, şi cu toate astea nu-i fugi de aice! Sînt bătrân de zile, slab ca frunza, dar...

MOŢOC

Eşti prea vorbăreţ! Ţi-e greu de trăit în lume? (*Îl întinde mort.*) Dracul mi-a venit în sprijin! Ce gând mântuitor! D-acum înainte nu mai am nevoie de a fugi! (*Pune sabia sa lângă Măciucă; se uită la sine.*) Nici o picătură de sânge! (*Deschide fereastra şi strigă.*) Arcaşul Măciucă a ucis pe vel-postelnicul Cosma Şerpe.

SCENA XV

Cei de mai-nainte, CHIUCURUZOPULOS, SUSCHINSÂNUSICHIN, FLORICA, APRODUL (în uliţă)

CHIUCURUZOPULOS

Arcaşul Măciucă a tăiat capul postelnicului.

SUSCHINSÂNUSICHIN

Arcaşul Măciucă a sugrumat pe postelnic cu toată casa!

[1] Sunt departe de a fi *ţărănofil*, adecă iubesc pe ţărani pentru că ei sînt români, iar nu pentru că sînt ţărani: aşadar, acest pasaj să nu se atribuie principiilor mele politice, ci unicamente studiului naturei umane. În Goethe, *Götz v. Berlichingen*, act. 1, sc. 1:

„WIRTH: Ei, sieh den vornehmen Herrn!

METZLER: Vornehm genung! Ein Bauer ist jederzeit so gut als ein Reiter und vielleicht so gut als ein Ritter. Es wird sich zeigen... "

FLORICA
(*trecând repede*)

Arcaşul Măciucă a ars de viu pe postelnic cu doamna şi slugile şi s-a făcut nevăzut.

APRODUL
(*urmărind pe Florica*)

Arcaşul Măciucă a înecat pe postelnic, a furat pe doamna sa şi a fugit la turci!

MAI MULTE GLASURI
(*în uliţele învecinate*)

Arcaşul Măciucă cu zece tovarăşi a spintecat pe postelnic, a spânzurat pe doamna sa...

MOŢOC
(*închizând fereastra*)

Sunt curat înaintea oamenilor. Oameni! (*Ia pe Ileana în braţe şi iese repede, prin uşa laturale.*)

SCENA XVI

ŞERPE (*singur*)

ŞERPE (*ridicând capul*)

Strigoiul... aleu, Iancule! piei, drace! piei, satano!... aceste cuvinte îmi sînt adânc săpate în inimă; dar de unde le-aş fi luat, – nu ştiu (*Vrea să se scoale şi se apucă de piept.)* Vai pieptul! o mie de ace... of! Unde-i zimbrul? Unde-i codrul? Unde-i Vodă? (*Pune mâna pe frunte.*) Strigoiul... valeu, Iancule... Iancule... nu-mi aduc aminte! Cum să nu-mi aduc

aminte...? Zimbru-i oborât, mâna mi-i legată, hai acasă; t-aşteaptă Ileana... O, Doamne! Ileana-Moţoc, Moţoc-Ileana, Moţoc-Ileana... văd totul! Trupul nu mă mai doare! Durerea sufletului e prea mare, pentru ca să se simtă o zgârietură! Adevărul se descoperă înaintea ochilor mei în toată [a] sa golitate. Bat la uşă; aud „strigoiul! aleu, Iancule" stric uşa; ea – leşinată; el alături... cum a fost mai departe? Ucis-o-am? Zdrobitu-l-am! Ah, rană! Simt cum sângele se-ncheagă pe trup şi fierul zalei se face piele! Mântuitorule! Acel Cosma Şerpe, pe care Ştefan cel Bătrân îl numea floarea voinicilor; acel Cosma Şerpe, al cărui singur numele fugărea sute de duşmani; acel Cosma Şerpe, al cărui braţ niciodată nu s-a sfiit de a lovi d-a dreptul zâmbrul, împăratul codrilor; acel Cosma Şerpe... azi îl înşeală o muiere, îl ucide un copil! Şi ce muiere? Soţia lui! Şi ce copil? Fiastrul său1![1] O! să mă vadă acum cineva... ei m-ar face babă! Mă doare... mă schingiuie... mă rumpe! Iadul avea-va el îndestule munci pentru pedepsirea unei astfel nedumnezeiri? Oamenii găsi-vor ei vrednică osândă pentru o aşa fărădelege? Încotro fugi-vor ticăloţii denaintea judecăţii omeneşti? denaintea răsplatei cereşti? Cum ascunde-vor ei fapta lor? Ard... pieptule! îndură-te... oh! mă-năduş... îngheţ! (*Se uită împrejur şi zăreşte trupul lui Măciucă*). Ce văd? Trăsnitu-l-a fulgerul? Răsplătitu-l-a aşa curând mânia ceriului? (*Se târâie până la Măciucă.*) Un arcaş! Un moşneag! Îmi pierd minţile! Oare nu cumva... (*Se uită la sabia lui Măciucă.*) A! încep a înţelege. Morţii nu grăiesc; ei sunt vinovaţi! Adeseori ucisul se pare a fi ucigaş! Sărmano jertvă! Tu ai căzut pentru a şterge pata adevăratului hoţ! Lumea era să zică că tu mi-ai răpit viaţa; tu

[1] Şerpe se află, ca om, aproape în aceeaşi poziţie în care vedem pe [H]ercule, ca zeu, în *Trachinienele* lui Sofocle; durerile şi furia lui Hercule sunt mai supranaturale, ale lui Şerpe mai pământene.Voi cita numai următorul pasagiu, Trach. v. 1058-63;

.Κοὐ ταῦτα λόγχη πεδίας, οὐθ' ὁ γηγενὴς
στρατὸς Γιγάντων. οὔτε θήρειος βία,
οὐθ' Ἑλλὰς, οὔτ' ἄγλωσσος, οὐθ' ὅσην ἐγὼ
γαῖαν καθαίρων ἰκόμην, ἕδρασέ πω.
γυνὴ δὲ θῆλυς οὖσα κοὐκ ἀνδρὸς φύσιν,
μόνη με δὴ καθεῖλε φασγάνου δίχα.
Ὦ παῖ..."

care erai c-un picior în groapă! Numele tău, ajuns cirat până la bătrâneţe, era să fie afurisit în aducere-aminte! Învechitele-ţi rămăşiţe erau să fie aruncate hrană corbilor! Numai bunul D[umne]zeu ar fi cunoscut curăţenia inimei tale! Asta mi-i mai uşor. (*Pleacă capul pe pieptul arcaşului.*)

SCENA XVII

ŞERPE şi SPANCIOC

SPANCIOC
(*se aude cântând în ulişă*)

Frunză verde de răchită!
Marghioliţa mea iubită!
Sprâncele-ţi închinate
Gândurile-s [a] mele toate;
Ochi-ţi gemeni-cărbunei
Ard, uitându-se-n ai mei;
Al guriţei tale rai
Soarele-i al meu de mai;
Ale tale negre plete
Strigă: „Vino-ncoaci, băiete,
Că-n umbraticul meu cort
Hazuri mii ascunse port!"
Trupuşoru-ţi mic şi sprinten,
Pentru mine-i chiar un pinten,
Ce mă-npinge la păcat,
La păcat de sărutat,
De tot beau fără să mă-mbat!....

(*Intrând.*) Ba m-am îmbătat; n-am ce zice! M-am îmbătat pentru uşurarea sufletului răposatului Şerpe, blago, blago... go... goslovească-l toţi sfinţii! (*Zărind trupurile.*) Brrr! un ţintirim! N-am ce zice! Morţii sunt culcaţi unul pe altul... prin urmare, aşadar fără-ndoială, morţii fiind culcaţi unul pe altul, am nimerit în rai. Pe cine să mă culc oare? Ce prost sunt! ce go... go... gogoman! N-am ce zice! Să intru eu în rai fără

Margo... go...go... goliţa mea[1] Bre! d-apoi mai năzuieşte cineva (*Se uită la uşă.*)

SCENA XVIII

Cei de mai-nainte şi ARMAŞUL

ARMAŞUL

Viu cu porunca Măriei sale, lui Vodă.

SPANCIOC

Poruncele domneşti, auzi, nătărăule, nu se primesc în rai.

ARMAŞUL

Arcaşul Măciucă a omorât pe boierul postelnic.

SPANCIOC

Măi! Tu eşti beat! Eşti beaat cumsecade!

ARMAŞUL

Măria sa mi-a poruncit de a aduce la curtea domnească pe soţia răposatului, doamna Ileana.

SPANCIOC

Hi! hi! Bun gust are Măria sa! n-am ce zice!

[1] Veselul, dar bietul Spancioc are o altă idee decât veselul, dar treazul Filip, din semitragedia d[omnu]lui Bolintineanu, *Sorin*:

„În viaţa ce-o să vie, ca-n viaţa trecătoare
Cât pentru mine, frate, tot vesel am a fi.
Tot ce mă neodihneşte, e temerea cea mare
Ce am să nu mă puie în raiul cel ceresc,
Să stau cu umbre triste, ca tine, o Spătare!
Şi iată unul însă cu care să glumesc..."

ŞERPE
(*se ridică repede; Spancioc şi Armaşul retrogradează, făcând cruci*)

Pe Moţoc l-am îmbrăţişat (*Moţoc, fără a fi văzut de ceilalţi, apare la uşa laturale, purtând în braţe trupul Ilenei*) şi el m-a ucis; lui Vodă i-am scăpat viaţa şi el... Doamna Ileana nu este a mea[1]; s-o ia Vodă de la Moţoc!

SPANCIOC

Mai ştiu eu de unde va lua-o!

SCENA XIX

Cei de mai-nainte, MOŢOC şi ILEANA (*moartă*)

MOŢOC
(*înaintând*)

S-o ia de la mormânt; ea a murit de spaimă!

ŞERPE
(*către Moţoc*)

Tu! Apropie-te; uită-te drept în ochii mei... aşa... nu te ucid ochii mei?

MOŢOC
(*plecând capul*)

D-ai fi tu sabie, Postelnice, – te-aş privi drept în faţă!

SPANCIOC
(*făcând din mână*)

Sunt bieţi, sunt prăpă... pă... pădiţi cu toţii! N-am ce zice!

(*În uliţă s-aude din depărtare o muzică de nuntă.*)

[1] Şerpe pronunţă cu sânge rece ceea ce Othelo, în Shakespeare, act. V, sc. 2, rosteşte cu furie: „My wife! My wife! what wiufe! I have no wife!" Caracterele şi puseciunile sînt diferite.

SCENETE, DIALOGURI

ISTORIA MODERNĂ A PATRIOŢILOR ROMÂNI ALCĂTUITĂ DUPĂ DOCUMENTELE ŞI ACTELE OFICIALE CUPRINSE ÎN COLOANELE RĂPOSATEI „GAZETA DE MOLDAVIA"

PERIODUL I

Intrarea ruşilor cea de pe urmă în ţară

– Bună ziua, vere Gurluescu.
– Vrei să zici Gurluescovici.
– Cum aşa? *covici!*...
– Ce gogoman *celovek* mai eşti, vere Urechescu....
– Da' n-ai citit *Agaftanghel?*...
– Ba l-am cetit, dar ce are a face?
– Cum ce are a face?... Vezi bine că are a face? „un neam *plăveţ* va veni, când sângele va ajunge la gleznele luptătorilor şi va birui etc., etc."
– Ei, şi...
– Ei, şi acest neam nu-l vezi că e „naş brat"?
– Ba că să zici! ... Dar bine, ce are a face „*naş braţ*" cu *covici* de la coada poreclei tale?...
– O, *bezumnîi celovek*! Nu pricepi?
– Cât îi negru sub unghie...
– Halal *patriot* ce mai eşti!... Dar nu ştii tu vorba ceea „*capul plecat nu-l prinde sabia?*" Ei bine, *covici* aninat la coada

numelui, astăzi, înlocuieşte *capul plecat*... Dovadă îmi este *spătăria* ce am câştigat cu el... şi slujbuliţa.

– Ce fel! te închini la *străinii* ce apasă ţara şi vrei să zici că faci un lucru *patriotic?*

– *Otcin horoşo*: Din ce în ce mai tont. Să ştii că am făcut o faptă *patriotică* lungindu-mi numele, cerând *spătăria* şi vrând *slujbuliţa*... Eu mi-am jertfit numele ca să pot *căpăta* mijlocul de a fi folositor *patriei*. Nu-i mai bine să ocârmuim ţara noi, *adevăraţii români*, decât *răzvrătindu-ne* cu toţii să ne cârmuiască cu totul străinii?...

– Adevărat grăieşti, *spătare Gurluescovici*... Să ştii că de astăzi mă botez şi eu *Urechescovici*...

– Vivat *patria* (*în sine*: şi slujbuliţa)...

– Vivat *patria* (Gurluescu are acum faetoane şi bani)!...

PERIODUL II

De la bătălia de la Olteniţa până la intrarea oştilor nemţeşti

– Ce văd, mucenica Pantelimoane!

– Oare nu visez, sfinte Axinte!

– Prietenul *Gurluescovici?*

– Vrei să zici *Gurluescu.*

– Ce mai faci, vere *Urechescovici?*

– Vrei să zici *Urechescu!*...

– Şi tu? – Şi tu?

AMÂNDOI: A! înţeleg...

GURLUESCU: Ticălosul, afurisitul, procletul cel de *Agaftanghel*... ne-a înşelat.

– Eşti vornic?

– Ai fost ministru! Dar acum...

– Acum? Oh, blestematul, afurisitul, procletul de *Agaftanghel!*...

– Ei bine! Unde voieşti să ajungi cu blestemurile? Ai umblat după vornicie, ai căpătat-o; împlinească-se ori ba cele zise de *Agaftanghel*, ce-ţi pasă?

– Ce-mi pasă? Auzi, da' parcă eu după vornicie am umblat? da' acuşi era să zic o vorbă...

– Asta ai cerut cu toate aceste de la...

– Am cerut adevărat, dar cu gândul că biruind neamul cel plăveţ, mulţumită prieteşugului ce aş fi fost legat cu dânsul, cerându-i vornicia, voi putea face bine ţării mele...

– Eu nu mai zic nimica... Am umblat după minister numai şi numai doară voi putea lucra pentru ridicarea patriei. Oh!

– Bietul *Urechescov*...

– ... *chescu, Urechescu!*

– Curios lucru, da' ce ţi-ai şters pe *covici?*

– Dar tu?

– Să nu vorbim copilăreşte, măi frate; nu-ţi miroase că *demagogii* cei cu *escu* încep a zbârnâi de când *naş brat* a ieşit din ţară?...

– Dar; ş-apoi *escu* este român, *escu* nu va lăsa pe *covici* la minister.

– Va să zică să ne războtezăm în *escu.*

– Să răsturnăm *oborocul de covici* sub care ne oploşisem mai deunăzi.

GURLUESCU (*depărtându-se*): Voi şi logofăt mare!...

URECHESCU (*idem*) Voi rămânea ministru... Domnia este la un pas de lângă minister... N-ar fi prea de minune!...

PERIODUL III

Ocupaţiunea austriacă

– Merg rău trebile, rău de tot, frate Urechescu.

– Toate-s răsturnate, toate merg anapoda, frate Gurluescu.

– Prăpădenie, prăpădenie!

– Prăpădenie!

– Ţara e îngenuncheată, ocupaţiile streine nu se mai curmă! Muscalii de-abia au ieşit şi austriacii au năpădit...

– Trebuie să căutăm chipuri de a scăpa biata ţară!

GURLUESCU (*zărind o persoană ce vine spre dânşii*): Nu mă înşel! Ian vezi, frate Urechescu, nu-i vornic *Neunescu?*

– Ba tocmai el, Neunescovici pe vremea...

– Ah! nu-mi mai împrospăta durerea! Să videm ce va zice şi el de trebile ţării.

URECHESCU (*către Neunescu*): Bine te întâlnirăm, vornice Neunescovici.

NEUNESCU (*iute*): Boierule, nu mă numesc aşa.

GURLUESCU: A da, ai dreptate... Ei bine, ce mai zici de nevoile ţării, frate Neunescu?

NEUNESCU *(şi mai iute):* Boierule, nu mă chem aşa!

URECHESCU şi GURLUESCU: Dec, cum naiba te-ai mai botezat. Neunescovici, nu; Neunescu, nici atâta.

– Dar Neuneskenberg?

– Neunes...

– Kenberg! Ce-i de minune?

– A! nu, ce-i dreptul, nimic nu-i de minune cu oamenii isteţi, dar oricum războtezarea asta nu o pricep.

NEUNESCU: Cetit-aţi *Agftanghelul?*

– De l-am cetit? Oh, pierde-i-sar numele de pe lumea aceasta.

NEUNESCU: Sunteţi nebuni sau proşti?

AMÂNDOI: Cum, poate că vrei să zici că *Agaftanghelul* nu ne-a pierdut, spunându-ne că neamul cel plăveţ?...

– Ei bine ce, poate c-a spus minciuni? Dar de unde ştiţi că neamul cel plăveţ nu va ieşi biruitor?...

– Se vede că n-ai cetit buletinele de bătălie, frate Neuneskenberg.

– Ba, ca şi Dvs. Da' numai un neam este pe lume plăveţ? Oare nemţii...

AMÂNDOI (*iute*): Ba ca să zici. Da! şi ei sunt un neam plăveţ.

– Înţelegeţi acu, de ce mă chem Neuneskenberg.

– Aşa. Dar bine, – patriotismul?...

NEUNESKENBERG: De umblu să mă îmbunez cu neamul plăveţ nu-i pentru interesul patriei?

URECHESCU: Ce-i dreptul, dar căpăta-vei vreo slujbă?

– Slujbă?... Ce ageamii!... Nu zici minister?...

GURLUESCU: Dar fi-vei curând înaintat în cin?

– Înaintat!... curând?... Ei apoi, pe legea mea, sunteţi de tot ageamii... sunt de ieri aşiş logofăt.

GURLUESCU (*depărtându-se*): Ştii că nu prea sună rău? Gurlueskenberg... Vornicul Gurlueskenberg. Hei! ministeria... ş-apoi domnia!

URECHESCU (*idem*): Voi recăpăta ministerul... Vreau să scap ţara... Excelenţa sa Urecheskenberg. Poate că m-oi face şi baron...

PERIODUL IV

Convenţiunea din 7 (19) august

Cetiţi ziarul „Patria" în toate numerele sale!

Cetiţi ziarul „Constituţionalul" în toate numerele sale!

Cetiţi broşura *Jos masca!* în toate filele sale!

Cetiţi *Protestaţiunea* boierilor de la 1 noiembrie şi de toate zilele etc., etc., etc.

COALIŢIUNEA

Un mister politic în câteva scene

SCENA I

(*Sala Camerei. În stânga – un şir de schelete, în dreapta – un şir de balonuri*)

BERLICOCO
(*în stânga*)

Confraţilor! voi, cari sunteţi cu mine facliile Partidului Naţional! Vă întreb, ce este despotismul? Despotismul este când guvernul merge înainte fără a consulta naţiunea, naţiunea întreagă. Ei bine! vă mai întreb acuma, oare guvernul nostru n-a căzut el în extremutatea cea mai de pe urmă a despotismului, de vreme ce cutează a lucra fără noi; luaţi bine seama: fără noi cari suntem capi ai Partidului Naţional şi, prin urmare, naţiunea întreagă. Oricine n-a pierdut cu desăvârşire cele două aţe conducătoare ale vieţii politice, adică lumina internă şi voinţa externă; oricine va recunoaşte că naţiunea e pe marginea pieirii!

MAI MULTE VOCI DIN STÂNGA

Aşa e! Bravo, Berlicoco! aşa e! să trăiască Berlicoco! aşa e! urra Berlicoco!

MEFISTOFELES
(*în dreapta*)

Convenţiunea, boieri d-voastră, a stabilit o dată pentru totdauna, până la judecata cea de pe urmă, că noi şi numai noi

suntem ţara, ca unii ce reprezintăm pământul, adică *terra*. Mai repet, şi nu voi conteni a repeta, că tot ce nu e *noi*, nu e nimic; căci Convenţiunea fiind o lege, singuri *noi* suntem legali, iară orice nu e *noi*, nu e legal şi trebuieşte oprit. Iată baza, boieri d-voastră, pe care mă urc pentru a acuza un guvern ce a îndrăznit să respingă legea rurală, şi se pregăteşte, precum totul arată, a mai schimba şi pe acea electorală; două legi bune pentru noi, şi, prin urmare, bune pentru ţară, fiindcă ţara suntem noi şi nimene altul! Respingând şi schimbând unele aşa legi, guvernul... da, nu mă sfiesc a o zice, guvernul lucrează contra noastră şi deci – contra ţării! Contra ţării, boieri d-voastră!

MAI MULTE VOCI DIN DREAPTA

Aşa e! Bravo Mefistofeles! aşa e! să triască Mefistofeles! aşa e! urra Mefistofeles!

(*Toţi se retrag, afară de doi din public: un lacheu în livrea şi un lacheu* sans-cullotte.)

LIVREA

Ştii, domnule, că n-am înţeles deloc ce a vorbit Berlicoco al *vostru.*

SANS-CULLOTTE

Pentru că n-ai voit a te lumina, cocoane! Berlicoco a dovedit că două şi cu două fac patru, că naţiunea poate fi fericită numai cu Berlicoco în guvern. Dară lămureşte-mă mai bine despre ce a descântat Mestofeles *al vostru*: nu l-am putut pricepe!

LIVREA

Te-a orbit spiritul de partidă, domnule. Mefistofeles a demonstrat într-un chip pipăit că un guvern constituţional nu poate fac alta, decât ce-i poruncim noi, boierii.

SANS-CULLOTTE

Mefistofeles e absurd!

LIVREA

Berlicoco e smintit!

SANS-CULLOTTE

Ia seama cu cine vorbeşti!

LIVREA

Mărgineşte-te, mojicule!

(*Se apucă la bătaie.*)

SCENA II

(*Odaia lui Berlicoco. O mulţime de oale cu flori şi puţine cărţi.*)

MEFISTOFELES
(*intrând*)

Salutare capului partidului anticonservator!

BERLICOCO
(*strângându-i mâna*)

Salutare capului partidului antiprogresist!

MEFISTOFELES

Să aruncăm la o parte aceste triste numiri de partide! A sosit timpul să ne unim frăţeşte toate forţele noastre contra unui duşman comun. Am venit anume să-ţi propui de a forma o Coaliţiune pentru scăparea patriei din periclele ce o ameninţă. M-am consultat cu toţi ai mei... *À propos!* un om ca d-ta să nu aibă măcar o casă, o bina, un unghiuşor al său?

BERLICOCO

O, Luminarea voastră! toată viaţa mea a fost un şir de sacrificii dezinteresate pentru binele naţiunii!

MEFISTOFELES

O ştiu, şi cine n-o ştie! Ai prea multe merite, domnule, în ochii ţării, care cată să fie recunoscătoare. Am otărât cu toţii ca să-ţi cumpărăm un ceva demn de un patriot ca dumneata.

BERLICOCO

Sunteţi prea bun, principe!

MEFISTOFELES

Dară să revenim la vorba noastră. Guvernul actual a călcat Constituţiunea, Legalitatea, Reprezentaţiunea ţării, toate garanţiile ordinii: a compromis viitorul României!

BERLICOCO

A neglijat serviciile noastre...

MEFISTOFELES

Şi mai cu seamă a ameninţat proprietatea! Aşadară, el trebuie să cadă, acest guvern sacrilegiu care nu s-a stânjenit a-şi închipui că boierii nu sunt ţara! Înţelegi acuma scopul Coaliţiunei? *À propos.* Am auzit că te afli foarte strâmtorit? că ai avea nevoie de bani?

BERLICOCO

O bagatelă, Luminarea voastră. Aş avea trebuinţă de vreo mie de galbini, numai o mie pentru a...

MEFISTOFELES

Lasă! n-aibi grijă. Îmi pare rău că nu te pot servi eu însumi cel puţin *pour le moment*, dară crede-mă că voi vorbi cu scumpul meu amic, Alteţa sa B-β-β şi nu mă îndoiesc...

BERLICOCO

Ţinta Coaliţiunii nu poate fi decât salvarea României. Am apreţuit deplin forţa argumentelor ce mi-aţi desfăşurat... în perspectivă. Mâna voastră, principe: tractatul e încheiat!

MEFISTOFELES
(*dându-i mâna*)

Răsturnarea? aşa?

BERLICOCO
(*zâmbind*)

Şi mai mult decât atâta, şi mai mult; o dezrădăcinare!

SCENA III

(*O uliţă în Caimata, aproape de redacţiunea „Românului"*)

BERLICOCO
(*mergând iute*)

Ce noroi! m-am înglodat ca nealtădată!

BURTĂ-VERDE

Domnule Berlicoco! domnule Berlicoco! Opreşte-te, mă rog; aş voi să mă luminezi într-o privinţă.

BERLICOCO
(*oprindu-se*)

Lumina şi voinţa sunt bune orişicând şi orişiunde. Vorbeşte, concetăţene!

BURTĂ-VERDE

Îţi cer iertare... nu-mi vine a crede... totuşi am auzit... s-a răspândit vorba... cum că ai fi dat mâna cu ciocoii.

BERLICOCO

Cum mă cheamă, concetăţene?

BURTĂ-VERDE

Berlicoco.

BERLICOCO

Cine e Berlicoco?

BURTĂ-VERDE

Speranţa naţiunii!

BERLICOCO

Sperează dară, concetăţene, sperează; şi întăreşte pe toţi ai noştri în mântuitoarea speranţă.

BURTĂ-VERDE

Îţi mulţumesc, îţi mulţumesc, domnule! mi-ai deschis ochii!

(*Iese.*)

BERLICOCO
(*răsuflând*)

Am scăpat de un nerod... dară ce văz? se apropie fratele Rat-doux; desigur că şi el îmi va cere lămuriri, fără ca să-l pot linişti aşa de lesne.

RAT-DOUX

Tocmai te căutam, frate şi maestre! Adevărat să fie că te-au prins în capcană boierii?

BERLICOCO
(*misterios*)

I-am prins în capcană noi... mă înţelegi?

RAT-DOUX

Nu prea.

BERLICOCO

Ei ne vor ajuta a da jos guvernul şi atunci...

RAT-DOUX

Atunci vor veni tot ei la putere.

BERLICOCO

Ba vom veni noi, sculând pe ţărani în contra boierilor. Acuma avem doi duşmani, atunci vom avea numai unul.

RAT-DOUX

De minune! curat istoria Oraţilor şi Curiaţilor!

SCENA IV

(*Odaia lui Mefistofeles. Multe ciubuce şi alte unelte de fum; puţine cărţi.*)

MEFISTOFELES

Nu e treaba d-tale, arconte căminare, ca să ştii *le pourquoi* al Coaliţiunei; când facem ceva noi, boierii mari, rezultatul nu poate a nu fi bun şi pentru noi, boierii mici. Unde înfloresc arborii, acolo înfloresc şi copăceii. Du-te acasă şi cată-ţi de treabă.

CĂMINARUL

Sărut picioruţile Luminării voastre. (*Iese.*)

MEFISTOFELES

Auzi, mă rog, ce obrăznicie! Un *căminar*, un simplu căminar, să cuteze a mă întreba: „de ce ai făcut aşa şi nu aşa!" A! dar iată iubitul beizadeluţă. Ce mai faci, *mon cher?*

BEIZADE

Vin să mă lămureşti despre motivul vizitelor tale la Berlicoco. Mă pricepi că un asemenea pas nu poate fi fără consecinţă. Ai noştri se scandalizează.

MEFISTOFELES

Am pus mâna pe stacojii, iubite. Am căpătat promisiunea lor că ne vor ajuta la răsturnarea guvernului; atunci unul din noi se va urca pe *strămoşescul* tron şi...

BEIZADE

Dară de unde ştii că nu unul din stacojii?

MEFISTOFELES

Un golan? Un om fără *consistență* în țară? un pantalonar? *quelle idée!*

BEIZADE

Bine zici; ș-apoi odată ce vom ajunge la putere, nu ne va fi greu a trimite pe san-culloții să se plimbe nițel prin străinătate.

MEFISTOFELES

Précisement, mon cher!

VOTUL UNIVERSAL

O scenă o[b]scenă

MEFISTOFELES

Situațiunea noastră, domnilor, e mai mult decât grea. Bătrânul Bolliac, susținut și întărit prin nu mai știu câți doctori și licențiați în fel de fel de științi de drept și de strâmb, a deschis mințile țării și a izbutit ca poporul să-și îndrepte privirile asupra blăstămatului de Vot universal!

SEMICORUL
(*compus din ciocoi*)

Anatemă lui Bolliac! anatemă doctorilor și licențiaților! anatemă Votului universal! anatemă!

MEFISTOFELES

Mai încetișor, domnilor; poate să ne audă cineva și să zică, ferească-ne Dumnezeu, cum că noi am fi contrari Votului universal... Noi îi suntem foarte contrari, nu-i vorbă, însă tocmai de aceea nemine nu trebuie s-o știe, nici chiar s-o ghicească, fiindcă, precum vă este cunoscut, principiul nostru a fost, este și va fi totdauna de a mistifica pe adversari.

SEMICORUL

Să trăiască carnavalul politic! Nu e veselie și fericire fără măști și fără dominos! Vrem Votul universal; îl vrem pentru că nu-l vrem!

MEFISTOFELES

Bravo! aşa îmi place! însă până acuma, nu v-aţi pătruns bine de neîndemânarea şi pericolul poziţiunei noastre. Toţi românii doresc şi doresc numaidecât Votul universal; noi unii nu-l dorim şi-l afurisim în fundul inimilor, totuşi buzele noastre sunt silite a striga din contra! Ei bine! Imaginaţi-vă că duşmanii se vor folosi de ipocrizia noastră, zicând că înşişi boierii au recunoscut necesitatea Votului universal şi, prin urmare, vezi bine, nemaifiind piedici nici dintr-o parte... mă înţelegeţi, domnilor?

SEMICORUL

Vai nouă, ce să facem! cum să ucidem Votul universal, arătându-ne, totodată, amici înfocaţi ai lui? Care ne e calea?

MEFISTOFELES

Să ştiţi, domnilor, că Alteţa sa principele unul cât trei *vite* s-a însoţit de curând la Viena cu fia unui zaraf milionar, de origine cam izraelită... dar acest sacrificiu era neapărat pentru a mântui naţiunea, adecă pe noi. Ilustrul patriot revine acuma în ţară, aducând cu sine scule de aur, precum nu s-a mai văzut pe aice tocmai din zilele lui Mavrocordat Vodă! Ei bine, în numele Alteţei sale (care poate fi şi Domn, încât să fie în stare a vă acorda mai în urmă şi ministerii), în numele Alteţei sale propun un viţel de aur ca premiu pentru invenţiunea mijloacelor de a ne scoate din încurcătura politică de faţă!

SEMICORUL

Auziţi voi toţi! ce generozitate! un viţel întreg...

O VOCE

Ca de câte ocale?

ALTĂ VOCE

Ca de câţi ani?

ALTĂ VOCE

Viţel sau viţacă?

(*În timpul acesta Berlicoco şi Isachar se sfătuiesc la o parte.*)

MEFISTOFELES

Cine primeşte propunerea să se scoale în picioare.

REFORMA
(*întinzând mâinile în sus*)

Eu.

MEFISTOFELES

Explică-ţi planul.

REFORMA

Nu l-am până acuma, dar îl voi găsi desigur, îl voi găsi numaidecât, fiindcă-mi place prea mult viţelul d-tale: sum mare amator de animale domestice... cornorate.

MEFISTOFELES

Astâmpără-te la un loc, surioară! tocmai tu n-ai spirit de invenţiune; toată ţara ştie că...

SEMICORUL
(*compus din demagogi*)

Că *Reforma* n-a scris în veci un singur rând din capul ei.

REFORMA
(*întrerupând*)

O, da! o recunosc şi eu! n-am scris în veci din capul meu, însă am scris totdauna din punga altora.

MEFISTOFELES

Daţi afară pe aceasră nerușinată muiere!

(*Câţiva arnăuţi alungă* Reforma.)

REFORMA
(*fugind*)

Ei lasă! o să vă căiţi! de acuma înainte nu mai ţin cu Coaliţiunea; sum guvernamentală chiar de nu mă vrea guvernul; am să vă-nvăţ eu! veţi şti cine sum şi cât pot! auzi, mă rog! să nu-mi dea măcar coada viţelului!

MEFISTOFELES

Care este altul? răspunde! o dată... de două ori...

INDEPENDINŢA

Eu.

MEFISTOFELES

Tu?

INDEPENDINŢA

Eu, cum mă vezi, bădiţă.

MEFISTOFELES

Bre! d-apoi ştii tu, nepriceputo, altceva decât ceea ce ai învăţat de la mine? N-am fost eu acela care ţi-am dictat până şi virgulele? Măi leliţo! fugi de aci că o să te pui în genunchi!

INDEPENDENŢA

Apoi dacă mă duc la Operă; acolo încalte tot este cine să se teamă şi de mine; măcar un Papa Nicola...

(*Se retrage plângând.*)

MEFISTOFELES
(*cu o voce înăduşită*)

Văz că cu greu se găseşte un om cum ne trebuie... Mai apelez o dată la capacităţile acestei adunări... Cine din d-voastră ne va întinde mâna de ajutor?

BERLICOCO

Eu.

ISSACHAR

Şi eu.

MEFISTOFELES
(*sărind în sus*)

D-voastră amândoi? ce bucurie! de acum înainte patria e scăpată; dar să nu uitaţi, domnilor, că premiul este un singur, un singur viţel...

ISSACHAR

Nimica! sum modest; mă voi mulţumi cu faţa viţelului...; crez că i-au încolţit cornişoarele.

BERLICOCO

Din amicie pentru fratele Issachar, sum gata a lua dosul viţelului... ; sperez că codiţa e măricică.

MEFISTOFELES

Liniştiţi-vă, domnilor! cornişoarele sunt nalte şi răsucite, iară codiţa e lungă şi tufoasă... rămâne numai ca să-mi explicaţi ideea d-voastră.

ISSACHAR

Eu o să puvlic o broşură prin care să demonstrez matematiceşte că votul se poate acorda numai la acei ce ştiu carte, adecă la oricine afară de ţărani.

BERLICOCO

Şi eu, în jurnalul meu, mă voi sili a dovedi o dată pentru totdauna că instrucţiunea obligatorie este o măsură despotică şi absurdă, încât ţăranii în vecii vecilor să nu poată ajunge a şti carte.

ISSACHAR

Amândoi vom striga că suntem pentru Votul universal...

BERLICOCO

Şi amândoi îl vom săpa din temelie.

CONSTRÂNGEREA CORPORALĂ

O istorie de tot nouă, deşi demult cunoscută

SCENA I

Un salon

BOIERUL
(*singur*)

Aseară am piedut în ştos două mii de galbeni, adecă venitul meu pe un an întreg, ba încă pe un an roditor, ceea ce nu se întâmplă în toţi anii. Cinci sute de galbeni am plătit în naht, ş-am mai rămas dator pe parolă o mie cinci sute. Datoriile de cărţi sunt datorii de onoare! Un boier cumsecade poate şi chiar trebuie să nu plătească la neguţitori, la vistierie, la amici, la slugi; o cere principiul de a nu face ceea ce nu fac ceilalţi boieri, adecă toată ţara; dar a nu plăti în cărţi e cu neputinţă, căci firește aci şi numai aci este *în joc*, chiar în joc, onoarea noastră! Oare ce să fac? Nu aflu altă cale decât să alerg la iubitul Moişe. (*Bate în palme.*) Ho! Gheorghi!

SLUGA
(*intrând*)

Aţi chemat, cuconaşule?

BOIERUL

Du-te la Moişe de-i spune să vină numaidecât, numaidecât (*sluga vrea să iasă*). Ascultă! Dacă nu-l vei găsi

acasă, să aştepţi până ce se va întoarce, mă-nţelegi? (*Sluga iese.*) Blăstematul de ovreu ne cam jupuieşte, dobânda e nesuferită... dar apoi n-am încotro! A! Ce mai faci, Zoiţico? nu ne-am văzut de alaltăieri...

CUCOANA
(*intrând*)

Te doream foarte mult, scumpul meu! Ştii bine că te iubesc, *mon ami!*

BOIERUL
(*căscând*)

Cum să n-o ştiu, dragă! *Vous êtes mes délices!*

CUCOANA
(*apropiindu-se şi dezmierdându-i barbeta*)

Pe mâini suntem invitaţi la bal la N. *Il y aura tout notre beau monde.* Sum sigură că d-ta nu vei putea merge; eşti prea ocupat, puind ţara la cale...

BOIERUL
(*căscând*)

E greu a fi deputat, îngerul meu, a reprezenta o naţiune întreagă, a avea în mâinile sale viitorul patriei! Se cer nespuse sacrificii! Te vei duce singură la bal... ca totdauna.

CUCOANA
(*sărutându-i vârful nasului*)

O, da! Tu reprezinţi ţara în Cameră, şi eu te voi reprezenta pe tine, adecă toată ţara, la balul lui N. Pricepi dar *mon bijou*, că nu va fi demn a mă înfăţişa cu giuvaerurile mele cele vechi şi cunoscute de toată lumea. Trecând astăzi pe Podul Mogoşoaii când mă duceam la Şosea, m-am oprit la Resch ş-am examinat neşte cercei de diamanturi *de toute beauté.*

BOIERUL
(*ştergându-şi nasul*)

Cată c-or fi prea scumpe.

CUCOANA

O bagatelă! trei sute de galbeni...

BOIERUL

Trebui să-ţi recunosc, dragă, că nu am bani *pour le moment.*

CUCOANA

Fi donc! scrie la „Resch" şi nu mă îndoiesc că îţi va trimite pe loc cerceii.

BOIERUL

Îi datoresc deja şapte sute de galbeni.

CUCOANA

Tocmai de aceea nici va cuteza să-ţi refuze un credit de trei sute!

BOIERUL

Tu raţionezi ca un ministru, odorăşul meu.

CUCOANA
(*zâmbind*)

Ca un Kogălniceanu... şi, prin urmare, tu, adecă Adunarea, adecă naţiunea, nu te poţi opune. *N'est-ce-pas?*

BOIERUL
(*scriind*)

Iată, *ma petite*, trimite la „Resch" şi nu uita a-mi arăta şi mie cerceii.

CUCOANA
(*sărutându-l în gură*)

Eşti bun şi moale ca o *indiană!* (*Iese.*)

MOIŞE
(*intrând*)

Intră fără a mă anunţa, domnule.

BOIERUL
(*ieşindu-i înainte şi strângându-i mâna*)

Bine faci, bine faci, cucoane Moişe! Amici ca d-ta sunt totdauna bine primiţi. Îmi trebuie o mie cinci,... ba nu, pentru ca socoteala să fie rotundă, îmi trebuie două mii de galbeni.

MOIŞE
(*scărpinându-se la cap*)

Numaidecât?

BOIERUL
(*netezindu-i barba*)

Pe minut. Dar ian şezi jos.

MOIŞE
(*aşezându-se în fotoliu*)

Banii sunt scumpi, foarte scumpi acum; eu singur plătesc dobândă douăzeci la sută...

BOIERUL
(*sărind în picioare*)

Douăzeci la sută? lucrul e neauzit...

MOIŞE
(*cu gravitate*)

Ce să facem? Politica Europei e încurcată, în America război, cine ştie dacă nu-l vom avea şi noi la vară; în ţară criză financiară...

BOIERUL
(*curmându-l*)

Ei bine! îţi dau douăzeci la sută, adă banii.

MOIŞE
(*zâmbind*)

V-am spus că eu singur plătesc douăzeci la sută; dar apoi nu se cade să mai câştig şi pentru mine măcar cinci?

BOIERUL
(*cu nerăbdare*)

Unde trece douăzeci, treacă şi cinci; mâna ta, cucoane Moişe!

MOIŞE

Să-ţi aduc banii astăzi?

BOIERUL

Mai încape vorbă! Într-o jumătate de oră banii trebuie să fie la mine; grăbeşte-te, grăbeşte-te scumpul meu Moişelică! (*Ovreiul iese.*) Uf! Camăta e mare, ce-i dreptul; dar capetele sunt şi mai mari, şi le-a vedea afurisitul de Iuda numai doară la Judecata cea de pe urmă.

SLUGA
(*intrând*)

A venit d. Alexianu.

BOIERUL

Lipscanul? Nu sum acasă... ba nu, zi-i că sum ocupat şi că-i voi trimite eu singur banii.

SCENA II

Camera Adunării.

BOIERUL
(*de pe tribună*)

Resping, domnilor, legea de constrângere corporală pentru datorii... ca o rămăşiţă a timpurilor barbare.

NEVIOLABILITATEA DOMICILIULUI ŞI ASIGURAREA LIBERTĂŢII PERSONALE

ACTUL I

SCENA I

La ţară. Seara.

ŢĂRANUL
(*uitându-se la copilul său care doarme*)

Sărmane copilaş! bine c-ai adormit, doară ţi-or trece frigurile. Nu ştiu, zău, cum să mulţumesc mătuşii Ioana pentru ierburile ce i-a dat de i s-a alinat boala; bani n-am, ş-apoi de unde să-i aibă un biet ţăran! (*Se aude bătaia la uşă.*) Ia scoală, Anico, de vei cine-i acolo; mă tem să nu se deştepte Niţă.

ŢĂRANCA
(*uitându-se pe fereastră*)

Un fecior boieresc, bărbate; oare ce să caute aşa târziu?

(*Se aude de afară: „Mâi! nu deschizi, ţopârlane?"*)

ŢĂRANUL

Auzi! s-a făcut şi el boier, de când cu talgerile boiereşti. Deschide-i, Anico. Ştiu că n-o fi venit degeaba; a fi vreo nouă angarie.

(Feciorul boieresc, pierzând răbdarea, loveşte cu pumnul în uşă ş-o sparge.)

ŢĂRANUL

Te prea întreci, bade Costică; nu mi-ai făcut tu uşa ca să mi-o strici.

FECIORUL

Mai ai nas să cârteşti, mojicule; de te-oi spune la boier, vai da capul tău, mişelule. De pe acum se închide uşa la oameni? Dar vorba multă, săracie. Pune-te iute la lucru de-mi strânge toate zablaiele pentru rapiţa boierească. (*Vrea să tragă zablăul pe care doarme copilul.*)

ŢĂRANUL
(*apucându-l de mână*)

Nu te-ndura, bade Costică; mi-e bolnav băiatul de friguri; abia acum adormise.

FECIOUL
(*respingându-l*)

Ce-mi pasă mie de plodul tău...

SCENA II

Pretorul subprefectului.

ŢĂRANUL
(*intrând şi închinându-se până la pământ*)

Să trăieşti, Măria ta!

SUBPREFECTUL

Ce cauţi, peizanule?

ŢĂRANUL

Am venit să cer dreptate de la mila d-tale.

SUBPREFECTUL

Care-ţi este grievul, măi peizane?

ŢĂRANUL

Apoi să vezi singur, Măria ta. Boierul mi-a luat toate zablaiele, mi-a lăsat copilaşul bolnav de friguri să doarmă pe scânduri goale, ş-apoi m-a mai chemat la curte, poruncind feciorului de m-a bătut până la sânge, zicând că aş fi neascultător, pe când D-zeu ştie...

SUBPREFECTUL
(*sunând clopoţelul*)

Să nu mai crâcneşti o vorbă, insolentule! (*Către jandarmul care a intrat.*) Ia pe revoltantul âsta de-l condu la cuconul Margarit ca să facă cu el ce vrea d-lui; apune-i că a cutezat să-l pârască pentru zablaie şi bătaie... *À propos!* să-l rogi din parte-mi ca să-mi trimiţă un putenoi cu unt, pentru care ne vom socoti mai pe urmă.

SCENA III

Un salon boieresc.

NEGUŢITORUL

Sluga d-tale nu mă lasă să intru.

BOIERUL

Şi totuşi ai intrat? cum se cheamă această purtare, domnule?

NEGUŢITORUL

Nu puteam să mai aştept, cucoane Margarite. Sunt doi ani de când mă tot amânaţi cu plata...

BIOIERUL

Eşti un obraznic!

NEGUŢITORUL

Pentru un om ca d-ta nu e mare lucru a plăti treizeci de galbeni, pe când pentru mine...

BOIERUL
(*sărind în picioare*)

Ieşi afară!

NEGUŢITORUL

Eu singur am luat marfă pe credit; dacă nu voi plăti la soroc...

BOIERUL
(*îl pălmuieşte şi-l îmbrânceşte afară*)

Ţi-am spus o dată să mă laşi în pace! Ştii tu cu cine vorbeşti?

SCENA IV

Comisia de... o culoare generală.

COMISARUL

De la cine eşti, băiete?

SLUGA

De la cuconul Margarit, care vă trimite acest răvăşel.

COMISARUL
(*citind*)

„*Domnule!*

Te rog a pune la cale cumsecade pe grosierul neguţitor, care a îndrăznit să lovească pe domesticul meu şi-mi făcu o mie de impertinenţe. Mă vei îndatori." (*Vorbeşte în sine.*) Cuconul Margarit e bine cu aga, trebuie să-l menajez. (*Către un epistat.*) Du-te de trage pe vinovat la arest.

SLUGA

Ce să spui cuconului Margarit?

COMISARUL

Că dacă-i va plăcea, poată să vină să vază pe nemernicul în arestul comisiei. Complimente din partea mea.

ACTUL II

Scena monstru, vreau să zic unica, Camera.

BOIERUL
(*de pe tribună*)

„Nu putem vota proiectul de lege asupra neviolabilităţii domiciliului şi asigurării libertăţii individuale; nu-l putem vota, dlor, pentru că, precum aţi văzut din *cele de mai sus*, aceste baze sau principii fundamentale nu au trebuinţă de a fi declarate prin legi speciale, ci cată numai să se dezvolteze aplicarea lor"...

(*Urmează mai departe tot din raporul dlui Boerescu.*)

DIALOGUL MINŢII CU CAMERA

(urmat de monologul ***Minţii*** *în capul dlui Kogâlniceanu, ambele stenografiate de „Ăghiuţă")*

MINTEA

Guvernul vă aşterne acuma frumosul proiect al armării României unite. Toţi de la mic până la mare, de la un capăt al ţării pân' la altul, bogaţi şi săraci, săteni şi orăşeni, tari şi slabi, – toţi românii vor purta arme şi vor învăţa cum să le poarte, pentru a fi gata şi capabili de a-şi apăra patria la oara de nevoie. Ce ziceţi?

(D. Arghiropulo prezintă un amendament, prin care pe lângă armarea totală se mai cere garda naţională...)

CAMERA

Primim amendamentul!

MINTEA

Eu, care sum o minte curat românească, locuiesc pe acest pământ de când cu descălecarea marelui Traian. Ei bine! Cuvântul de *gardă* n-a sunat pân-acum la urechile mele. Am văzut pe cetăţenii români, *cives romanos*, străbuni ai noştri, mândrindu-se toţi deopotrivă cu numele de lăncieri, *quirites*, căci toţi erau armaţi. Am văzut apoi pe germani şi pe tătari, cari izbutiră a ne cuprinde şi a ne stăpâni vetrele fiind toţi ostaşi. Am văzut pe voinicii lui Mircea ş-ai lui Ştefan, cari nu erau altceva decât toţi românii sculaţi în picioare la glasul hatmanului. Ceea ce am văzut din vechime făcând gloria şi puterea poporului român, aceea o văz că guvernul voieşte

acuma a trezi din uitare şi a rechema la viaţă. Nu pot pricepe care alt lucru mai bun putem noi dori? Ce ziceţi?

CAMERA

Vrem gardă naţională.

MINTEA

Se pare că mintea nu e în stare să vă facă s-o înţelegeţi. Ceea ce propune guvernul este armarea tuturora fără deosebire, a satelor şi a oraşelor, a ţării întregi. D-voastră, primind amendamentul dlui Arghiropulo, nu vă opuneţi a arma tot poporul, dar apoi mai adăugaţi ca afară de el să mai fie şi o gardă naţională; adecă să poarte arme toţi, şi nu numai toţi, ci încă ceva peste aceşti toţi. O aşa teorie seamănă foarte mult a glumă. Ce ziceţi?

CAMERA

Ce am zis.

MINTEA

Nu mă mir dacă dlui Papiu i-a fost lene a vorbi cu d-voastră; încep a fi şi eu de părerea dlui. Oricâte şi orice să vă spui, în loc de a-mi răspunde, în loc de a mă combate, în loc de a mă oborî, d-voastră îmi tot repetaţi cântecul ce-l ştiţi pe dinafară. Fiindcă nu vă place instituţiunea curat română a miliţiilor, şi mai voiţi colac peste pupăză instituţiunea curat streină a gardei naţionale; fiindcă nu vă vine la socoteală a înţelege că unde e întrarmată totalitatea, acolo este absurd a se mai cere armarea parţialităţii; apoi să aveţi dară bunătatea de a-mi arăta cu degetul în toată lumea o singură ţară unde să fiinţeze la un loc şi totodată sistema miliţiilor şi sistema gardei? Vă pot încredinţa că o aşa ţară nu este, n-a fost şi nu va fi pe faţa pământului! Ce ziceţi?

CAMERA

Votăm proiectul guvernului cu amendamentul dlui Arghiropulo.

MINTEA

D-voastră înşivă nu conteniţi de a lăuda Convenţiunea, de care vă ţineţi cu amândouă mâinile, ştiind că în ea sunt prea multe răutăţi pe plac pentru d-voastră. Încât mă priveşte pe mine, singurul lucru bun din Convenţiune este declaraţiunea egalităţii tuturor înaintea legilor. Dară ce fel de egalitate va fi aceea ca satele să aibă miliţii şi oraşele să nu le aibă? Sau desfiinţaţi Convenţiunea, ori armaţi satele şi oraşele dupre una şi aceeaşi sistemă. Eu nu m-aş supăra de s-ar desfiinţa Convenţiunea, o ştiţi bine, căci atunci s-ar desfiinţa de la sine şi această Cameră, care nu mă bagă în seamă, deşi sum Minte. Ce ziceţi?

CAMERA

Menţinem în total deciziunea primitivă.

MINTEA

Insistând asupra gardei naţionale, d-voastră călcaţi nu numai principiul egalităţii, ci încă şi pe acel al iniţiativei, de asemenea prevăzut prin Convenţiunea pe baza cării fiinţaţi şi încurcaţi trebile. Dupre Convenţiune, fiecare ministru are iniţiativa legilor în sfera atribuţiunilor sale. Ministrul de Răzbel vine a vă prezinta un proiect pentru armarea ţării; d-voastră puteţi să-l primiţi ori să-l respingeţi; puteţi chiar să-l prefaceţi şi apoi să-l votaţi, însă, în oricare din aceste cazuri, nu puteţi a vă atinge de altcineva afară de ministrul de Răzbel. Garda naţională atârnă orişiunde de Ministerul de Interne, carele singur posedă dreptul iniţiativei de a înfăţişa Camerei un proiect asupra acestei instituţiuni. Introducând în propunerea Ministrului de Răzbel principiul gardei naţionale, d-voastră uzurpaţi atribuţiunile Ministerului de Interne, răpiţi guvernului dreptul iniţiativei, înfruntaţi Convenţiunea. Ce ziceţi?

CAMERA

Garda naţională! Garda naţională!

MINTEA

Ş-apoi din cine oare se va compune această gardă naţională pe care o cereţi cu atâta nătângie? Nouă ne lipseşte burghezia, fără care nu poate fi gardă naţională. Boierii, biurocraţii şi ţăranii – iată tot ce avem noi! Negustorii, clasa comercială şi industrială, sunt aproape toţi străini. În Iaşi veţi avea o gardă naţională ovreiască, în Bucureşti – germano-bulgărească, în Galaţi şi în Brăila – grecească, şi aşa mai departe...

CAMERA

Taci, Minte! taci în sfârşit că ne-ai năucit de ajuns fără să ne poţi întoarce din hotărârea noastră. Nu avem nevoie de tine!

După acest dialog, săraca Minte, exilată din parlament, aleargă la Minister şi, vârându-se în capul dlui Kogălniceanu, ţine acolo în secret următorul

MONOLOG

Deşi eu, Minte, am constatat că amendamentul dlui Arghiropulo e contra tradiţiunilor istoriei române, că el solicitează armarea parţialităţii când se acordă acea a totalităţii, că nemic asemenea nu există nici într-o parte a lumii, că el calcă egalitatea cetăţenească recunoscută prin Convenţiune, că el nimiceşte dreptul convenţional al iniţiativei guvernului, că el creează la noi o armată străină, iară nu românească; deşi am constatat toate astea că doi şi cu doi fac patru, totuşi Camera a votat şi miliţia şi garda naţională, lăsând ca ministrul de Răzbel să aplice sistema miliţiilor, iară ministrul de Interne pe aceea a gardei naţionale. Oare nu se poate întâmpla ca ministrul de Răzbel fiind prea activ să şi înceapă pe loc a arma satele, pe când ministrul de Interne, în ai cărui crieri m-am aşezat eu, să se facă prea leneş şi să doarmă?

O CONVERSARE

Amice Vulcane,

Profitând de petrecerea mea la Pesta, ai cerut de la mine – o conversare.

Am cetit de multe ori cu plăcere în ziarul d-tale această spirituală rubrică, dar îţi mărturisesc cu francheţă că nu mi-a venit niciodată în minte de a face şi eu – o conversare.

Preocupat de noul gen de activitate, la care mă-mpinge dorinţa de a reintra, după un larg interval de lipsă, în ospătoasa d-tale „Familia", luai condeiul în mână,-l sucii de vro zece ori printre degete, aşezai de înaintea-i o coală de hârtie, o întorsei în toate modurile, în fine, scrisei cu litere mari: O CONVERSARE.

Adecă am scris numai şi numai acest titlu, format din două cuvinte, compuse din cinci silabe, în cari se cuprind la rândul lor unsprezece litere, şi oricât de mare era din parte-mi bunăvoinţa de a face mai mult decât atâta, adormii cu condeiul în mână şi cu mâna pe hârtie, obosit de emoţiunile călătoriei şi şoptind prin somn: o conversare.

Visul fiind aproape totdeauna o consecinţă a unei asociaţiuni de idei, de la conversare este un pas la dialog, de la dialog la două sau mai multe fiinţe moritoare, de la două sau mai multe fiinţe moritoare la împărăţia ceriului, şi iată, dară, din cauza d-tale unde mă adusese – o conversare!

Ei bine, încai că scena se petrece în paradis, căci-ţi declar, francamente, că n-aş fi dorit a mă pogorî în subrele regiuni ale infernului nici pentru a imita pe Dante, nici pentru a mă întâlni cu vreunul din strămoşi, nici chiar pentru a scoate de acolo – o conversare.

Aşadară, iacă-ne în rai, ascultând două umbre, îmbrăcate cu sumane, încălţate cu opince, având pe cap câte o căciulă mocănească, ţinând în mâni câte un ciomag cu noduri şi făcând – o conversare.

BADEA CRĂCIUN

No, murit-ai şi tu, bade Ioane?

BADEA ION

No, vezi bine că voi fi murit şi eu! Dar nu e pagubă de unul alde mine! Mi-am făcut cel puţin datoria cât am trăit pe lume. Lăsai în locul meu un fecior voinic, care a învăţat multă carte şi la Blaj, şi la Sibiu, şi la Beci, unde am cheltuit pentru el destui bănişori, şi acum cu învăţătura lui o să poată sta în ajutoriu neamului nostru românesc împotriva tuturor duşmanilor!

BADEA CRĂCIUN

No, dar apoi şi fătul meu Petrea nu degeaba a fost la şcoală. Ştiu că-i român verde! Tu pe al tău l-ai făcut doftor, eu pe al meu procator, ca doară să nu aibă lipsă de slujbele nemţeşti şi ungureşti, ci să trăiască ei prin sine şi cu munca lor, luminându-şi apărând zi şi noapte pe bieţii români!...

În acest moment zării lângă cei doi ţărani o a treia umbră, încinsă peste măreaţa-i frunte cu o aureolă de lumină, a cărei splendoare părea cu atât mai viuă, cu cât mai modestă era atitudinea reapausatului.

Să-i mai zic oare numele?

Simeon Bărnuţiu!

El s-a apropiat suspinând de Badea Ion şi Badea Crăciun, li întinse cu familiaritate ambele sale mâne, formând câteşitrei ca un fel de horă şi li zise apoi cu tristeţe:

– Voi, fraţilor, aţi lăsat copii pe lume! Voi, fraţilor, aţi scos sângele vostru şi aţi crescut cu sudoarea voastră neşte falnici români, cari să ia parte în numele vostru la grandioasa operă a renaşterii românismului! Voi, fraţilor, n-aţi fost sterpi ca mine, la mormântul căruia n-are cine să verse o lacrimă!

BADEA ION

Iertare, de o mie de ori iertare, nemuritorule dascăle! Românimea întreagă te plânge, românimea întreagă ţi-a fost

fiie, românimea întreagă este născută şi crescută din măduva învăţăturei tale!

BADEA CRĂCIUN

Oameni ca tine sunt toţi pentru toată suflarea românească de la Tisa până la gurele Dunării!

BĂRNUŢIU

Şi totuşi cât de fericit aş fi eu, dacă lăsam sub soare o tânără ramură, care să poarte cu demnitate numele meu, păşind şi mai departe cu o nouă vigoare şi cu un nou foc pe aceeaşi cale a simţului naţional! Cât de fericit aş fi dacă eram şi eu părinte, bunăoară ca aceste două glorioase umbre, cari se mişcă mai încolo, vorbind cu atâta aprindere, negreşit de dorul posterităţii lor de pe lumea cea pământească. Şi ei au lucrat, au lucrat mult, foarte mult, pentru neamul românesc, dar cu toate astea au lăst şi fii, care să perpetueze pe ţăranii Istrului binecuvântatele nume ale lui Negruzzi şi Maiorescu! Un Iacob Negruzzi a luat locul tatălui său Constantin; un Titu Liviu Maiorescu a moştenit misiunea tatălui său Ion! De ce, ah, de ce n-am dat şi eu României pe un alt Bărnuţiu?!

Cele două umbre auziră ultimele espresiuni de dorere ale marelui tribun de la Blaj şi ambii au zâmbit în aceeaşi clipă cu atâta aurăciune, încât o neagră ceaţă se lăţise peste toată întinderea paradisului şi milioane de spirite începură a alerga în dreapta şi în stânga pentru a afla cauza întuneciunii.

ION MAIORESCU

Blestemată fie oara în care se născuse fiu-meu Tit Livu!

CONSTANTIN NEGRUZZI

Blestemată fie ora în care se născuse fiu-meu Iacob!

ION MAIORESCU

Eu căutam să dezgrop pe români şi până şi din fundul istoriei, – şi el se încearcă a-i îngropa până şi în ţara lui Negru şi Dragoş!

CONSTANTIN NEGRUZZI

Eu rădicam vălul până şi de pe depărtata epocă a lui Ştefan, celebrând acea victorie de la Baia, în care elementul roman zdrobise lifta străină, – şi el voieşte a trage un văl până şi peste românimea de astăzi, încumetrându-se nu numai cu maghiarii, dar până şi cu lepădăturele Palestinei, contra sângelui părintesc!

ION MAIORESCU

Când va mori şi el, o să-l primească aci blăstemele mele! Blăsteme! Blăsteme!

CONSTANTIN NEGRUZZI

Când va mori şi el, sufletul său o să audă aci anatema din gura născătorului său! Anatemă! Anatemă!...

O nouă umbră întrerupse aceste grozave strigăte de indignaţiune.

Era neuitatul Marţian, încă unul din sublimii giganţi ai ideei române, carele credea cu atâta tărie în triumful cauzei naţionale, încât zâmbea cu veselie în braţele ofticei chiar pe patul agoniei.

– Liniştiţi-vă, fraţilor! zise el râzând cu o cordială ironie. Nici tu, tata Maiorescule, n-o să mai întâlneşti pe băiatul tău Tit Liviu, nici tu tata Negruzzi, n-o să mai vezi pe copilandrul de Iacob! Şi ştiţi de ce?

MAI MULTE VOCI

De ce? De ce? De ce?

MARŢIAN

Pentru că după moarte, ei nu vor veni la noi în paradis, ci se vor duce drept – la dracu!...

Aci mă deşteptai din somn.

Ajunge şi atâta pentru – o conversare.

ADDENDA

ТРИ ЖЕНИХА И ТРИ НЕВЕСТЫ

ИЛИ

ВОДЕВИЛЬ [В] 1 [-ОМ] ДЕЙСТВИИ

ЛИЦА

ЕВГЕНИЙ ИВАНОВИЧ ГРОДЕСКИЙ - молодой кавалерийский офицер. на нем всегда белые перчатки и трость в руках. 23 (лет)

СЕРГЕЙ МИХАЙЛОВИЧ ДОБРЯКОВ - низкий [?]. толстый человек 30 (лет): у него фрак с длинными полами светло-зеленого цвета и что-то вроде цилиндра: он. когда говорит. всегда как-будто отыскивает слова. чтобы лучше объясниться.

ЛЮБОВЬ АФАНАСЬЕВНА КАНАРЕЙКОВА лет 40.

АГАФЬЯ - сестра ее. лет 32: она говорит с тоном. кокетничает. одета по последней моде.

СОФЬЯ - дочь Любови. недавно вышедшая из пансиона: она ветрена и вообще как все пансионерки. лет 16.

ПЕТРУША - слуга Гродеского.

НАТАША - слуга Канарейковой.

ЯВЛЕНИЕ 1

Наташа и Климыч [-Петруша]

П[ЕТРУША]
(удерживая)

Атанд-с. Атанд-с. Наталья Алексеевна. с тово. то-есть. позвольте с вами по-бон журить-с тово. то-есть. сто лет мы не видались. а мне. то-есть. очень приятно вас видать и тово инова-прочиво. то есть. поговорить.

НАТАША

Да о чем же мы будем говорить?

П[ЕТРУША]

Как о чем? То-есть. хоть. например. что нет прекраснее. то есть. краснее обыкновенного или об том. что ваши глазки на меня чертовски. то-есть. подействовали.

НАТАША

Право...

П[ЕТРУША]

То-есть. могу вас моею личностью уверить (*берет ее за руку*).

НАТАША

По-дальше: скажите-ка лучше. что поделывает ваш молодой барин. да Сергей Михайлович: вот наделит нас господь женихом:

тоже дело — Евгений Иваныч, хоть мне только и случалось раза два его видеть. А уж признаться, что авантажней просто прелести. Вот, если б нам такого...

П[ЕТРУША]

Помилуйте, ведь Сергей Михайлович также человек важный, да при том я в дружбе, то-есть, состою с его лакейем — Гаврюшей. Он-то мне и рассказал, что его, то-есть, барин того хочет, то-есть, жениться у вас; а что касается до моего барина, так мы, то-есть, ищем тово, знаете, полновес(т)ного (*ударяет по карману*).

П[ЕТРУША]

Все женихи на белом свете
Теперь лишь денежки хотят:
У них одно лишь на примете —
Чтобы в карман по-больше взять.

А женщины глупы, ей-богу:
Зачем нуждаться им в мужьях?
Мужей на свете очень много,
Да только все они в долгах.

"Несчастный, от меня страдает" —
Так говорит одна другой.
А ни одна не знает
Зачем ползает молодой.

Теперь мы стали по-хитрее:
Привыкли цифрами считать
И нам старушка та милее,
Где мы деньжонки можем взять.

Теперь, для формы, все женаты,
Чтобы мужьями только быть:
А если только мы богаты,
То можем много жен добыть.

И между нами есть довольно
Мужей запродавших себя:
Хотя оно и слишком больно,
Но есть все денежки сполна.

И вот начало всем раздорам,
Рогам у жен и у мужей.
Но не зовите это вздором,
Для пользы собственной своей.

Да, именно мой барин ищет но таких, то-есть, тово (*бьет по карману рукой*).

НАТАША
(*с презрением*)

Эх, не видал ваш барин, а вам кто сказал что у нас нет дев[ь]жонок, 10 тысяч аж?

П[ЕТРУША]

Э! Вот диво, наш один только, то-есть, тово Сергей Михай[лович] согласится [на такое] приданное. А мой барин взять ему отсоветовывал.

НАТАША

Кто? ваш барин: а ну расскажите-ка.

П[ЕТРУША]

Оно, хотя и не прилично сказать, разбалтывать что бар[ин]ы говорят, но я уж тово, то-есть, для вас. Ах, Наталья Алексеевна, уж вы раз-то позвольте мне хоть разочек (*прикладывает пальцы к губам и чмокает*).

НАТАША
(*лукаво*)

Ну! ну! хорошо, только не муч[ь]те: рассказывайте.

П[ЕТРУША]

Вот, видите ли, сегодня Сергей Михай[лович] говорит, то-есть, с Евгением Ива[нычем] об вашей барышне: то-есть тово, описывать как он обожает ее и просит чтобы Евгений Ивано[вич] выручил, то-есть, его из беды: он, вот видите, с матерью ее уже тово, то-есть, объясниться, а с вашей барышней никак, то-есть, не может. Так и просит он барина, чтобы он уж как-нибудь, знаете тово, за него постарался: а мой барин и стал ему и то и се, то-есть, говорить: "да она ... — говорит мой барин, — не из тех чтобы могла вам понравиться. С ней, — говорит, — можно пошутить тово и разное этакое, и она, дескать, не так больно хороша: и где-то, в простом пансионе воспитанию обучилась". А Сергей Михайлович все тово, то-есть: "Ах, я люблю, я, то-есть, жить не могу".

НАТАША
(*бьет его рукой по губам*)

Негодяи, вы и с барином своим (*убегает*).

ЯВЛЕНИЕ 2

ПЕТРУША
(*один*)

Вот, то-есть, разодолжила. Ах она — трещотка: плоза этакая, прошу покорно, как она тово разгневалась. Да пожалуй и расскажет тово, как она называется, Агафье Афанасьевне, а та и раскудахтается тово, то-есть: пропала моя головушка, если узнает Евгений Ива[ныч]...

Барин в карты проигрался:
Кто-же этому виной?
Ло слуги тотчас придрался
Или ссорится с женой.

Барин выпил на пирушке
Иль нет ни гроша за душой —
Достается же Петрушке:
Как-бы он тому виной.

У актрисы нос ужасный
Вчера барин получил,
А сегодня Петр несчастный
На щеке печать носил.

Но уж, то-есть, так сказать, из всех человеческих [существ?] самое несчастное я здесь. Ага, наши соседки: убраться по-скорей (*уходит*).

ЯВЛЕНИЕ 3
(*Софья сидит возле столика и читает книгу. Наташа тихонько входит*)

СОФЬЯ

Где ты была, Наташа? Уж ты, как я вижу, начинаешь ходить без моего позволения (*встает, топая ножками*), да? Уж начинаешь меня ослушиваться, а?

НАТАША

Помилуйте, я на минуточку вышла-с, да и то не без пользы. Я открыла тайну-с, сударыня.

СОФЬЯ
(*вдруг, переменяя тон, подбегает к ней, ласково*)

Тайну? Голубушка! Наташечка! Расскажи, расскажи, Наташечка.

НАТАША

Да-с, да еще какую интересантную-с!

СОФЬЯ
(*надувшись*)

Так ты не хочешь сказать?

НАТАША

Помилуйте, сударыня, я говорю. Так, вот как это было. Я вышла из церкви. Ах, если б вы знали, сударыня, какую говорил проповедь отец Алексей, да так умильно.

СОФЬЯ

Да сделай одолжение: без околичностей.

НАТАША

Ну, ну так вот, иду из церкви, да и у самих дверей и захватил меня Петруша. "Атанде-з, сударыня". — говорит. Я и начала-с разговаривать-с, а он такой вежливый, что чудо, все "мамзель", да "мамзель". И сказал мне, что, дескать, барин его Евгений Ив[аныч] отсоветовывает Сергею Михайловичу на вас жениться, а я говорю: "Ах, он такой", а в сердце: молодец, ей-богу, молодец. И просил, дескать, Сергей Михайлович Евгения Ивановича объясниться с вами, что, дескать, он вас любит, обожает. А тот говорит: "Да что она такая..."

СОФЬЯ

"Такая..." О, боже мой, как он смел говорить такие вещи? Он такой гадкий...

НАТАША

И я говорю Петруше: "Гадкий он такой", а он говорит что Евгений Иванович обещал, дескать, объясниться.

СОФЬЯ

Да что ему за должность еще?...

НАТАША

Ай, Софья Павловна, сделайте одолжение: не сказывайте ему. А то он бедняжку Петрушу...

СОФЬЯ

Не беспокойся, мне пришла новая мысль. Знаешь [ка]кая?

НАТАША

А-а?

СОФЬЯ
(*поет*)

Женщины ловки и гибки.
Им ничто мужчин надуть.
А мужчины, хотя прытки,
Но обмана не поймут.

Хоть теперь в печати много
О том книг как нас ловить.
Но одного, слава богу,
Им не надо нас учить.

Вот так, но почти: я тебе не буду говорить об этом, ты еще пожалуй готова все открыть Петруше своему.

НАТАША

Ей-же, ей, что нет.

СОФЬЯ

Ну, так пойдем, в мою комнату. Я тебе расскажу (*хотят идти*).

ЯВЛЕНИЕ 4

Те же и *АГАФЬЯ*

АГАФЬЯ

Ах, боже мой, я устала, поверите ли, что ног под собой не слышу, да еще измучит меня Кузьма Федорович, урод такой: 40 лет, а все еще хотелось бы любезничать с девицами.

НАТАША

Да что-ж смешного, что он так усердно ухаживает за вами? Ей богу, он для вас бы был чудесный муженек.

АГАФЬЯ

Замолчишь ли ты, стрекоза этакая?

Все девчонки, за погодом.
Стали хитры, стали злы.

(*Софье*)
Вы даете ей свободу. –
Виноваты в этом вы.

СОФЬЯ

О, напротив, я безвинна.
Она слушает меня.

АГ[АФЬЯ]

Вы виновны.

СОФЬЯ

Так повинну
Приношу пред вами я.

АГ[АФЬЯ]

Вы даете ей свободу. –
Виноваты в этом вы.

С[ОФЬЯ] и Н[АТАША]

О, напротив, мы безвинны.

С[ОФЬЯ]

Она слушает меня.

АГ[АФЬЯ]

Вы виновны.

С[ОФЬЯ]

Так повинну, повинну
Приношу пред вами я.

А[ГАФЬЯ]

Да посмотрели бы вы у Феклы Сидоровны, не из нашего десятка (*рисуется*).

НАТАША
(*приседая*)

Да помилуйте, сударыня, ведь я ничего худого не сказала, а только от чистого сердца хотела б, чтобы Кузьма Федорович, бедный, так не мучился от вашей жестокости.

АГАФЬЯ

Да, это так. Я и сама замечаю что он, бедне[ь]кий, страдает: да ведь Кузьма Федорович для меня стар. Он ведь почти вдвое меня старее.

НАТАША

Неужели ему сто лет?

АГАФЬЯ

Дура! поди-ка вон. с тобой не стоит говорить. (*Наташа уходит, приседая*)

ЯВЛЕНИЕ 5

АГАФЬЯ и *СОФЬЯ*

СОФЬЯ

Тетенька, к чему сердиться на эту дурочку: она не понимает что говорит. Да вот... слуги, как по струнке ходят, не [имея] смелость отвечать ничего кроме "да-с", да "так-с".

АГАФЬЯ

А кто виной, что слуги разбалованы? Ваша милость, ну к чему было позволять этой девчонке болтать когда ей вздумается. А... (*Лакей входит.*)

ЯВЛЕНИЕ 6

Те же и лакей, а после: *ДОБРЯКОВ* и *ГРОДЕСКИЙ*

ЛАКЕЙ

Сергей, как бишь, его зовут: -хай, -хай, -хайлович Добряков.

АГАФЬЯ

Проси (*Добряков входит: в руках — букет цветов*).

ДОБРЯКОВ

Честь имею засвидетельствовать мое высочайшее иль нет: нижайшее почтение, с чего вместе позвольте вам вручить этот букетик, а вам (*Агафье*) — эту розу.

АГАФЬЯ

Покорно благодарю (*зарумянется перед ним*).

СОФЬЯ
(*смотря на Грод[еского]*

Ах, как он красив.

ГРОДЕСКИЙ
(*посматривая на обеих*)

Которая же из них? Верно, эта (*показывая на Агафью*)? А та же, кто она и, право, прехорошенькая?

ДОБРЯКОВ

...И вместе с тем, позвольте отрекомендовать кирасирского офицера Евгения Ивановича Грод[е]ского.

АГАФЬЯ

Прошу садиться (*садятся*).

ЕВГЕНИЙ [ГРОДЕСКИЙ]
(*в сторону*)

Кого спросить о здравии: старшую или младшую? Лучше младшую. (*Софье*) Позвольте спросить о здравии.

СОФЬЯ

Milles graces, m[onsieu]r Граний, слава богу.

ДОБРЯКОВ
(*подхватывая*)

"...Богу...", как же истинно: слава богу. (*Софья потупляет глаза к Агафье*) Но извольте, ошибся. Позвольте, у меня, видите, така рифмания, что всегда созвучные слова меняю одно другим: так, например, вместо "стол" говорю "осел"; вместо "девица" говорю "птица". Но что ж делать-с, привычка, еще, помню, горда, лет тому... (*в сторону*). Но позвольте вас попросить на несколько слов (*хочет уйти с Ага[фьей]*).

ЕВГЕНИЙ
(*на ухо*)

Которую же ты мне оставил?

ДОБРЯКОВ

Мою (*уходит с Агафьей*).

ЯВЛЕНИЕ 7

ЕВГЕНИЙ и *СОФЬЯ*

ЕВГЕНИЙ
(*про себя*)

Как начать? А, право, прелесть: чем смелей, тем лучше (*в это время она [=Софья] подходит к столику и берет шитье*).

СОФЬЯ

Садитесь.

ЕВГЕНИЙ

Благодарю. Позвольте спросить: это ваша работа?

СОФЬЯ

Моя.

ЕВГЕНИЙ

Какая чудная картина. Ведь возле протекает речка-с?

СОФЬЯ

Да-с.

ЕВГЕНИЙ

Позвольте спросить: какой это вид?

СОФЬЯ

Сижановка.

ЕВГЕНИЙ

Там есть старинный замок, да мне не раз случалось проезжать в этой роще и невольно, восемь раз, останавливался обедать. Удачно вы изобрази[ли] икону, на которой пасется стадо. Не достает пастуха и пастушки, и представлена будет Аркадия или Тироль.

СОФЬЯ

А что это Аркадия? Рай так называется?

ЕВГЕНИЙ
(*в сторону*)

Она глупа или я глуп? (*К ней*) Нет, это область в Греции, прославленная многими поэтами.

СОФЬЯ
(*наивно*)

Так там живут пастухи?

ЕВГЕНИЙ

Да-с. и пастушки.

СОФЬЯ

Как это должно быть мило. А Тироль?

ЕВГЕНИЙ

Это область в Австрии.

СОФЬЯ

Там тоже живут пастухи?

ЕВГЕНИЙ

Да-с. они славятся своею веселостью и пением.

СОФЬЯ

А там есть пастушки?

ЕВГЕНИЙ

Есть.

СОФЬЯ

Так вы были и там, и там?

ЕВГЕНИЙ

Нет, но очень много о них читал.

СОФЬЯ

Книги врут. Не верьте им. Я до десяти лет никак не могла научиться читать, а азбуку знала наизусть.

ЕВГЕНИЙ
(*в сторону*)

Ну-с, женушка! Вам нравится жизнь в деревне? По мне, я бы не отдал всей своей жизни в городе за часть проведенную мною в деревне. А вы?

СОФЬЯ

Я-с?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Вы любите деревенскую жизнь?

СОФЬЯ

Да-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Вообразите себе: всякий день я встаю в 4 часа, сажусь на лошадь, скачу. О, это рай.

СОФЬЯ

Да-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

А ездите верхом?

СОФЬЯ

Нет-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Очень жалко, а [то] мы бы могли состроить кавалькаду: я, вы, Добряков.

СОФЬЯ

Ха. ха. ха! (*Смеется.*)

ЕВГ[ЕНИЙ]

Чего вы смеетесь?

СОФЬЯ

Да как же такому уроду как Добряков ездить верхом?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*в сторону*)

Наконец она сказала правду. (*К ней.*) Напротив, он очень хорошо ездит, и может поспорить с лихим наездником в ловкости.

СОФЬЯ
(*смеется*)

Ха. ха. ха!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Вы опять смеетесь?

СОФЬЯ

Да как же лошадь их выдержит?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Напротив, он очень легок.

СОФЬЯ

Ха. ха. ха!

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*про себя*)

Она окончательно глупа. (*К ней.*) Бедняжка...

СОФЬЯ

Кто-с?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Да Добряков. Ведь он...

СОФЬЯ
(*прерывая*)

Вы любите сад?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*про себя*)

Вот уж, кажись, построил баттарею, и то сбился. (*К ней.*) Да, очень. А вы?

СОФЬЯ

Да-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Но знаете, что ни у кого не видел я такого сада как у Добрякова...

СОФЬЯ

Да-с?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Он его при...

СОФЬЯ
(*прерывая*)

Но знаете ли, что я никак не могла развести цветник у себя?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*про себя*)

Опять: крона не слуга, а притворяется. (*К ней.*) ... Я вам могу достать цветы.

СОФЬЯ

У кого-с?

ЕВГ[ЕНИЙ]

У моего пр[иятеля].

СОФЬЯ

Нет, лучше достаньте у Кузьмы Федорыча.

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*про себя*)

Я совсем сбит с речи. Хорошо-с.

СОФЬЯ

Да-с. (*Слышится голос за сценой: Соня. Соня!*) Извините (*уходит*).

ЯВЛЕНИЕ 8

ЕВГЕНИЙ, один, потом — *ПЕТРУШКА*

[ЕВГЕНИЙ]

Нет, она больше притворяется, нежели глупа. Однако ж она, как по всему видно, не любит Добрякова; а право прехорошенькая. Чудо что за глазки, что за носик, что за ротик, но глупа. Подожди. Мне пришла чудная мысль: мой Петрушка в дружбе с ее Наташей, которая верно знает: глупа ли она или нет. Велю разведать об этом. В противном случае, настрою палочкой.

Из всех даров прекрасных —
Прекраснее жена:
Но муж тогда лишь счастлив,
Когда она глупа.

Тогда он пусть пирует
И пьет за женин счет —
У женушки ворует:
Все в лад тогда пойдет.

Из всех даров прекрасных
Прекраснее жена.
Но с невестой несчастлив,
Когда она умна.

(*К публике.*) И потому берите
По-больше глупых жен.
Потом себя купите.
Не находя препон.

(*Петрушка является в двери.*)

А, ты здесь, мошенник?

ПЕТРУШКА
(*дрожа*)

Ей богу, то-есть того, не виноват, ей богу, пытала, резала, то-есть того, ей богу, не виноват. Простите, Евг[ений] Ив[аныч].

ЕВГ[ЕНИЙ]

Что ты бредишь? Пойди-ка сюда.

ПЕТРУШКА
(*подходя*)

Ей же, ей...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Молчи и слушай. Ты знаешь Наташу, ха?

ПЕТРУША

Ей богу-с, пытала...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Молчи и говори: знаешь ли?

ПЕТРУША
(*дрожа*)

Знаю-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Она говорила тебе что...?

ПЕТРУШКА

Гооовоорила-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Что?

ПЕТРУША

Чтоо яя негодяй.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Больше ничего-с?

ПЕТРУША

Ей же, ей.

ЕВГ[ЕНИЙ]

А она жалует все? (*Петрушка кланяется*) так спроси ее...

ПЕТРУША

Слушаюсь (*хочет идти*).

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ну, что ж ты ей скажешь?

ПЕТРУША

То-с, то-есть тово, что приказали.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Что ж я приказал?

ПЕТРУША

Ничего-с.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Так чего же ты шел?

П[ЕТРУША]

Исполнить, то-есть тово, приказание.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Скажи, чтоб сказала: дура ли ее барышня или нет?

ПЕТРУША

Слушаюсь (*уходит*).

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*поет*)

ЯВЛЕНИЕ 9

ЕВГ[ЕНИЙ]

Во что бы [-то] ни стало-с. должен еще раз объяснит[ь]ся с нею: бедняжка Добряков будет в отчаянии. если я скажу ему что невеста его разряженная кукла. но поделом ему по Сенькe шапка: во что [бы] ни было. я должен состроить ему свадьбу: и вдоволь повеселиться: но любопытно для меня одно: он глуп. она дура: какое же завидное от них будет поколение. готов для этого прожить сто лет. чтоб только удовлетворить свое любопытство. однако ж мне век кажется. что она притворяется: а если б мои сомнения были справедливы. кто знает чтобы могло из этого сватания произойти: во всяком случае. чудная должность свата: таким образом. сватая другим. можно иногда высватать и себе: только не здесь. надеюсь...

Добрый друг мне поручает
Страсть свою ей объяснить.
Счастье мне свое вручает —
Этим надо дорожить.

Но она глупа ужасно. —
Как же мне его жечить.
Как сказать ей что. несчастный.
Без нее не может жить.

За себя я не боюся. —
Только будь она глупа:
Если ж нет. не удержуся:
Свадьбой кончится война.

ЯВЛЕНИЕ 10

ДОБРЯКОВ
(*поспешно входит*)

Ну что. Женичка. каково кончил: согласилась. сказала что меня любит?

Я сам не свой от восторга. Да говори же. братец. Что ты молчишь. экий. право?...

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*садясь*)

Да. братец. она сказала...

ДОБРЯКОВ
(*прерывая*)

Что меня любит: знаю. знаю. Я так и предчувствовал: я знал: оно и быть иначе не могло (*охорашивается*). Но скажи скорей: как это было?...

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*с остановкою*)

Вот. видите ли. она...

ДОБРЯКОВ
(*прер[ывая]*)

Да перестань. пожалу[й]ста. растягивать слова и рвать мое сердце. Женя. друг мой. говори что она сказала.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Она не сказала ничего.

ДОБРЯКОВ

Быть не может. не поверю. ты шутишь.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Честное слово.

ДОБРЯКОВ
(*с удивление[м]*)

Так. она ничего не сказала?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ни полслова.

ДО[БРЯКОВ]

Да что же вы делали целый час?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*хладнокровно*)

Говорили.

ДОБ[РЯКОВ]

О чем — вот прошу покорно: вот он, это добрый приятель. Я прошу как доброго друга заняться устроить, например, судьбу мою, а он — изволит целый час точить баясь [= лясы], оставшись наедине [с] девушкой: и обо мне забыл вон разодолжить: да еще посмеивается моим горем. О чем же вы говорили?

ЕВГ[ЕНИЙ]

О картинах, о цветах, о[б] Аркадии, о Тироле, о пастухах и пастушках.

ДОБ[РЯКОВ]
(*кланяясь*)

Благодарю покорно: говоришь о пастухах, а забыл Сергея Михайловича Добрякова.

ЕВГ[ЕНИЙ]

И об тебе была речь...

ДОБ[РЯКОВ]

Ну, ну, говори скорей. Не заставляй меня томит[ь]ся ожиданием. Я горю нетерпением все узнать. (*В сторону.*) Зарежит, разбойник.

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*насмешливо*)

Я говорил, что ты хорошо ездишь верхом, а она утверждала, что ты толст и неловок.

ДОБ[РЯКОВ]
(*в сторону*)

Я так и думал. Ведь говорил что дорежит, и дорезал разбойник. «Вот Друзья на белом свете...» И ты больше ничего обо мне не говорил?

Вот Друзья: они болтают
О картинах и странах.
Вас совсем же забывают.
Говоря о пастухах.

А скажи им так, пожалуй:
Всякий друг тебя побьет.
Да и этого с них мало —
Он невесту отобьет.

Нет же, точно я ошибся:
Лишь на то услуга их,
Что с невестой объясниться.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Если только глуп жених.

ДОБ[РЯКОВ]

Но и здесь скорее, право.
Сам, один в огонь пойду:
Заслужу любовь и славу
И прекрасную жену.

Здесь он всю свою любезность
Пред невестой пустит в ход:
Мне же это бесполезно.
А ему наоборот.

Он наскажет без пределов
И остроты эпиграм.
Мне же сторона уделом.

ЕВГ[ЕНИЙ]
(публике)

Урок глупым женихам.

ДОБ[РЯКОВ]

Ну, скажи, по крайней мере, на чем у вас кончилось?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(хладнокровно)

Ни на чем.

ДОБ[РЯКОВ]

Как же ни [на] чем?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ее позвали: разговор прервался...

ДОБ[РЯКОВ]

Прервался?... И он это говорит хладнокровно.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Да из чего же горячиться?

ДОБ[РЯКОВ]

Как из чего? Я думал что сегодня покончу считать по пальцам. Да, у нас сегодня вторник.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ну, так что из этого следует?

ДОБ[РЯКОВ]

А то что, если сегодня вторник, то через три дня — воскресение, а если [бы] я сегодня кончил, то ч[е]рез три дня я был бы счастливейшим из смертных, то-есть мужем Сонечки.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Кто ж тебе мешает сегодня кончить? Да с твоей Сонечкой не долго нужно думать, чтобы все кончить.

ДОБ[РЯКОВ]

Что это значит? Ты, братец, кажется, хочешь над ней подсмеиваться. Так прошу не забыть, что я ее жених, что я, что ты, ты...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Пожалу[й]ста, не горячись. Не я виной, что мне показалось, что они немного глупеньки...

ДОБ[РЯКОВ]

Кто они? сам ты глуп, братец, да знаешь ли ты, что у ней больше ума, чем у нас обоих? Она так всегда умна и много говорит, что иногда мне это не нравится: да как начнет говорить, так я так и стану в тупик...

ЕВГ[ЕНИЙ]
(в сторону)

Не много на это нужно ума, чтобы поставить тебя в тупик. Но постунай: если хочешь, я еще с ней поговорю.

ДОБ[РЯКОВ]

Да я, братец, что-то боюсь этих переговоров...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Что это за новости?

ДОБ[РЯКОВ]

Ну да, боюсь: она хорошка, ты любезен, вы один...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Что за вздор?

ДОБ[РЯКОВ]

Совершенно не вздор. Я знаю банду братью. Им только доставь случай, и не только невесту, а жену отобьют.
Вы готовы, не жалея,
Соню оторвать у меня.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Доложить тебе я смею,
Что она совсем глупа.

ДОБ[РЯКОВ]

Нет, брат, это безрассудно. —
Как ты смеешь говорить?

ЕВГ[ЕНИЙ]

В том увериться не трудно:
Я хочу тебя женить.

ДОБ[РЯКОВ]

Благодарствую покорно.
Хлопочи, брат, за меня [-себя?]

ЕВГ[ЕНИЙ]

Не один ты, там просторно —
Будет место для меня.

ДОБ[РЯКОВ]

Шутишь. Я тебя, брат, знаю.
Ты не схочешь мне мешать.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет, тебе я помогаю...
Но и я ведь не женат.

ЯВЛЕНИЕ II

Те же и *СОФЬЯ* (*входит напевая романс*)

ЕВГЕНИЙ

Уверяю тебя честью... на что уверение? Неужели ты думаешь, что я способен...

СОФЬЯ
(*про себя*)

Посмотрим: сети расставлены и в них попадет прехорошенькая птичка; во что б не стало, а Гродеский будет моим...

ДОБ[РЯКОВ]
(*тихо*)

Странный ты человек. Оставь вас опять наедине, вы проговорите целый час, а толк не будет, и для того я решился остаться и объясниться самому, и прошу тебя, Евгений, только об том: в случае, знаешь, в трудном месте, то ты уже подскажешь мне.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет, если так, я отказываюсь: и чтобы не случилось, я умываю руки...

ДОБ[РЯКОВ]

Женичка-душечка!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ни за что. Ни за что. Неужели ты хочешь из меня сделать...?

ДОБ[РЯКОВ]

Ну, так хорошо (*жалобным голосом*). Если так, то хорошо (*подходит к Софье*). Долго скре... пя... серд... (*кланяется, тихо к Евгению*). Ну, как? Не могу. Женечка-голубчик. Спаси: если б, братец, она не смотрела на меня, то, может быть, ...а то никому...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Ни за что (*в сторону*). Я сам бы согласился быть на его месте...

ДОБРЯКОВ

Хорошо. Так я сам объяснюсь к ней. Я долго скрепя серд... Я долго скрепя (*ему*). Разбойник, помоги, ей-богу.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Круто.

ДОБРЯКОВ

Хорошо, есть (*к ней*). Я долго скрепя серд... Не могу.

СОФЬЯ

Вы охрипли...

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*подхватывая*)

Ужаснейшая, вчера-с, ночь, Простуда.

ДОБРЯКОВ

Упадаю-с. Дорезан...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Да-с, ужаснейшая.

ДОБРЯКОВ

Ну, так объясняйся, ухожу именно для того чтобы привести тебя в бешенство. А, каков характерен (*хочет идти*).

ЕВГ[ЕНИЙ]

Твердый, твердый.

СОФЬЯ

Вы уходите?

ДОБРЯКОВ

Так, я-с, на минуточку-с, к Любви Афанасьевне (*ему*). Ага, принудил досказать (*уходит*).

ЯВЛЕНИЕ 12

СОФЬЯ и *ЕВГ[ЕНИЙ]*

СОФЬЯ

Не знаете-ль вы, что сделалось с вашим другом? Он не здоров?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Да, с ним часто случается головная боль, во время которой он сам не свой.

СОФЬЯ

Быть может, он влюблен?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Отчаянно, безнадежно, и причина любви достойна оной.

СОФЬЯ

Неужели? И кто же эта, например?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Угадайте.

СОФЬЯ

Варин[ь]ка Клиноухина?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет-с.

СОФЬЯ

Анна Дормонтень?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет.

СОФЬЯ

Лиза Гандмен?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет.

СОФЬЯ

Я-с?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Именно.

СОФЬЯ

Так вы говорите, что предмет его любви я?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Именно.

СОФЬЯ

Ха, ха, ха! (*хохочет*)

ЕВГ[ЕНИЙ]

Позвольте спросить вас о причине смеха: не мой ли [приятель]?

СОФЬЯ
(подхватывая)

Прият[е]ль, именно он и распотешил, ха, ха, ха, ха!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Неужели любовь его может служить целью вашего смеха?

СОФЬЯ

Совсем нет. Но неужели в этом может заключаться сердце, а в этом сердце любовь? Я никогда не поверю. Г[осподин] Добряков может быть славным гастрономом, добрым толстяком, но женихом... ха, ха, ха!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Следовательно, Добряков сменной?

СОФЬЯ

Ужасно.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Если так, так, по вашему мнению, каков должен быть мужчина и муж?

СОФЬЯ

Мужчина и муж — совершенно разные отделения [=понятия], а г[осподин] Добряков не принадлежит ни к одному из них: он что-то среднее между мужчиной и мужем.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Я бы вас просил описать эти два субъекта.

СОФЬЯ

С большим удовольствием: мужчина должен быть тверд, не должен быть самонадеян (*лукаво смотря на Евгению*) и хвастлив,

особенно в отношении к женщинам. Г[оспода] офицеры особенно заражены этими двумя пороками, не правда ли, monsieur Гроцкий?

ЕВГ[ЕНИЙ]
(*смекнувшись*)

Нет правила без исключения и...

СОФЬЯ

Правда есть исключение, зато кавалерийны, не правда ли, monsieur Гроцкий?

ГРОТСКИЙ [=Гродеский, Евгений]
(*про себя*)

Притворщица, но [в] вас я уж влюблен (*к ней*). Вы жестоки, сударыня.

СОФЬЯ

Напротив, я смирна как агнец, но обратимся и к [господину] Добрякову. Видите, он не принадлежит к мужчинам, во-первых, потому что слаб, ужасно слаб. Правда, он не причастен пороку г[оспод] офицеров.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Сударыня...

СОФЬЯ

Муж должен быть всегда послушным:
Всем управлять должна жена.

ЕВГ[ЕНИЙ]

А муж?

СОФЬЯ

Быть должен равнодушным.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Но кто же в доме голова?

СОФЬЯ

Не муж — жена!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет, муж!

СОФЬЯ

Жена!

ЕВГ[ЕНИЙ]

Но рассудите хорошенько:
Если жена коварна, зла?

СОФЬЯ

Судить жене об этом трудно:
(*публике*) Все ж, виновата не жена.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Так кто-ж, коль не она?

СОФЬЯ

Все муж: он голова.
(*публике*) А вы мужьями будьте, братья:
Виноваты только вы.
Вы го́ловы, а мы лишь пятки:
Зависим мы от головы.

Теперь же все мужья должны быть смирны, как агнец, послушны. Что скажет жена, то должно быть свято. Жену муж должен защищать, печись [=печься] о ней: о, беда будет моему мужу.

ГР[О,ЦЕСКИЙ]

О, нет. Он будет счастливейшим из смертных.

СОФЬЯ

Благодарю за комплимент.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Напротив, и если же смертные хвастливые и самонадеянные, то могут похвастаться; однако любовь не терпит комплиментов.

СОФЬЯ

Следователь[но], была женщина, которой вы не говорили комплименты?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Нет, признаться, не было ни одной. Но есть…

СОФЬЯ

Любопытно знать: кто. Хорошенькая?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Как ангел. Только притворница.

СОФЬЯ
(*кокетливо*)

Это не диво; и редкая женщина не притворница, особенно в отношении к вам. Все хотят казаться такими, какими вы нас описываете. Что ж делать? Мужчины нас обманывают, мы отплачиваем тем же.

ЕВГ[ЕНИЙ]

Но неужели можно надеяться, что под такою прекрасною оболочкою может скрываться столько коварства?

СОФ[ЬЯ]

Мы ведем не наступательную, но (и только) оборонительную войну. Но обратимся по-прежнему к вашей прекрасной знакомке: вы говорите что она прелестна, не так ли?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Обворожительна.

Она прекрасна, нет сомненья.
Она кокетлива, умна.
А мужу бедному — мученья.
Когда притворщица жена.

А эта, так признаться надо,
Всех выведет и проведет
И мужу бедному, в награду,
Без шалости нос надерет.

Она здесь так, а там — иначе.
Она тиха здесь и скромна.
А там принудит мужа к сдаче:
Вот какова теперь жена.

Она его ласкает вечно,
Жена, быть может, и бесчеловечна,
Муж говорит: «вот херувим» —
Смеется и трунит над ним.

Но нет, похоже, она... земной ангел, словно я не могу описать ее так, как бы желал, кабы...

СОФ[ЬЯ]

Вы ее такими чудными красками рисуете, что, право, мне кажется: каждая захотела бы быть на ее месте...

ЕВГ[ЕНИЙ]

Вы это говорите от чистого сердца? О! не вам завидовать кому бы-то ни было. Неужели не знаете что, пробыв с вами несколько часов, [любой] сделается вашим рабом на века?

СОФ[ЬЯ]

Неужели? Следовательно, ваша знакомка...

ЕВГ[ЕНИЙ]

...вы. Да к чему скрываться дальше? Я вас люблю: люблю, не скажу: давно, но довольно времени на то, чтобы вполне оценить вас: и если бы я смел надеяться, что вы отвечаете моей страсти, то осмелился бы просить вашу руку.

СОФ[ЬЯ]

И вы решаетесь соединить свою судьбу с судьбой девушки бедной, необразованной и, по собственному вашему выражению, глупенькой?

ЕВГ[ЕНИЙ]

Простите, если, не зная вас, я осмелился осуждать ту, которую теперь обожаю. Я достоен наказания. Я люблю вас. Я у ног ваших...

СОФЬЯ
(отступает, потом подает ему руку)

Встаньте. Я не злопамятна: вот вам моя рука, за матушкой дело не станет.

ЕВГ[ЕНИЙ]

(целует ее руку, потом вскакивает)

А Добряков? Ах, мы за него и забыли.

СОФ[ЬЯ]

Погодите, мне пришла мысль его одурачить.

Г[РОДЕСКИЙ]

Согласен. Но каким образом?

С[ОФЬЯ]

Самым обыкновенным. Скажите ему, что вы объяснили: она, не говоря "А[гафья]" или "Тетка", любит его и согласна на свадьбу. Потом объяснитесь тетке, будто Добр[яков] в нее влюблен. Свести их и дело с концом.

Г[РОДЕСКИЙ]

Браво, Софья Павловна *(поет)*.

(вместе) Его мы выведем на сцену
И посмеемся все над ним.
Теперь готовьте все Арену,
Она нужна и нам самим.

СОФЬЯ

Но мне, ей богу, жалко. —
И тетка будет жестока:
Она его тотчас — за прялку.

ЕВГ[ЕНИЙ]

(публике)

Вот какова нужна жена.

СОФЬЯ

Да вот и тетка. Объяснитесь...

ЯВЛЕНИЕ 13

Те же и АГАФЬЯ

Г[РОДЕСКИЙ]

Честь имею засвидетельствовать мое нижайшее почтение *(отводит ее в сторону)*. На два слова.

А[ГАФЬЯ]

Я готова.

Г[РОДЕСКИЙ]

Трудная обязанность наложена на меня, но что ж делать? Я должен исполнить ее, для счастья своего друга. Сергея Петр[овича? Михайловича?] Добр[якова]. Он влюблен, страстно и, не надеясь сам умилостивить виновницу своих страданий, он уполномочил меня сказать вам, что он влюблен в вас страстно, безнадежно; надеясь что просьба его не будет отвергнута. В противном случае, он готов на отчаянное средство. Он готов повеситься, застрелиться, он просит вашей руки.

АГ[АФЬЯ]

Но я еще молода.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Неужели вы хотите, чтобы я видел смерть своего друга?

АГ[АФЬЯ]

Но...

СОФЬЯ

(подходя)

Не делайте сего *monsieur* несчастным на всю жизнь.

АГАФЬЯ
(с удовольствием)

Мне жалко его, я согласна.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Теперь позвольте просить у вас благословения (*Софья подходит и оба стоят на коленях*).

АГАФЬЯ

Благословляю вас! (*Софье*). Пойдем, Софья. Мне надо кой о чем распорядиться (*уходя в одни двери, в других является фигура Добрякова*).

ЯВЛЕНИЕ 14

ДОБР[ЯКОВ]
(бросаясь на шею к Гр[одескому])

А что, голубчик?

ГР[ОДЕСКИЙ]

Кончено, я объяснился.

ДОБР[ЯКОВ]
(потерши [е.ливо])

И что ж?

ГР[ОДЕСКИЙ]

Она согласна.

Д[ОБРЯКОВ]
(подпрыгивая)

О, рай! о, небо! о блаженство, да теперь я счастливейший из смертных.

ГР[ОДЕСКИЙ]
(в сторону)

Именно к нему. Она в тебя влюблена страстно, беспамятно.

Д[ОБРЯКОВ]

Но где ж она? Я спешу на нее взглянуть, налюбоваться.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Не горячись, она не уйдет. Я ее словил на удочку. Нечего сказать, дело мастера боится.

Д[ОБРЯКОВ]

Ей богу.

ЯВЛЕНИЕ 15

Те же *СОФ[ЬЯ]* с *АГАФЬЕЙ*

ДОБР[ЯКОВ]
(подбегая к Софье)

Позвольте благодарить...

СОФЬЯ

Благодарите тетеньку.

Д[ОБ]Р[ЯКОВ]
(Агафье)

Если только, сударыня, своим счастьем обязан я вам, позвольте, то позвольте принесть истинную благодарность.

АГ[АФЬЯ]
(рисуется: в сторону)

Бедный Кузьма Федорыч. Он страдает (*к нему [то-есть к Добрякову*). Жалко его.

ГР[ОДЕСКИЙ]
(подходя к Добр[якову] и Аг[афье])

Позвольте вас поздравить и желать вам семейное счастье.

АГ[АФЬЯ]

Верно (*обнимает его [=Добрякова]*. жених мой.

ДОБР[ЯКОВ]

Но я ничего не понимаю.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Позволь объяснить тебе: ты просил меня объявить о своей любви: я объявил. и Агафья... была так добра. что приняла твое поздравление [=признание]. (*В это время у Добр[якова] руки растр[оряются] и он. в остолбенении. стоит на подобие об...*) Теперь поздрав меня и мою невесту. Софью Павловну...

ДОБРЯКОВ

Поздравляю...

АГАФЬЯ

Что это с ними?

ГР[ОДЕСКИЙ]

От восторга (*Софья и Гр[одеский] целуются: в это время появляются в дверях Петрушка и Наташа*).

ЯВЛЕНИЕ 16

ПЕТРУШКА

Дурочка. говорят тебе. не притворяйся...

ГР[ОДЕСКИЙ]

Молчи. Вот лучше поздравь свою барышню.

ПЕТРУШКА
(кланяется)

Если уж так. так позвольте и нам попросить у вас одолжение. Наташа. пойди просить: позвольте и нам сочетаться законным браком.

ГР[ОДЕСКИЙ]

Мы и о вас подумаем...

ВСЕ. кроме Добр[якова] (*поют*)

Теперь мы все собой довольны:
Нам уж не надо ничего.
Одно лишь только очень больно.
Что еще не слышим вот чего...

(*рукоплескают*)

ДОБРЯКОВ

Лишь я собою не доволен
И надобно кой-чего.
Но для меня ужасно больно.
Что я не слышу вот чего...

(*рукоплескают*)

Теперь мы все собой довольны:
Нам уж не надо ничего.
Но все же нам ужасно больно.
Что еще не слышим вот чего...

(*рукоплескают*)

КОНЕЦ

TREI MIRI ŞI TREI MIRESE

sau

VODEVIL ÎNTR-UN ACT

PERSOANELE

EVGHENI IVANOVICI GRODESKI, un tânăr ofiţer de cavalerie, poartă totdeuna mănuşi albe şi în mână un stilet, 23 ani

SERGHEI MIHAILOVICI DOBREAKOV, un bărbat micuţ şi greoi de 30 de ani, poartă frac de culoare verde-deschis cu pulpane lungi şi ceva asemănător cu o pălărie; când vorbeşte parcă îşi caută cuvintele ca să se exprime mai bine

LIUBOV AFANASIEVNA KANAREIKOVA, cam 40 de ani.

AGAFIA, sora ei, de 32 de ani, vorbeşte preţios, cochetează, e îmbrăcată după ultima modă

SOFIA, fiica Liubovei, cu pensionul recent terminat şi – ca toate absolventele acestei instituţii – uşuratecă, 16 ani

PETRUŞCA KLIMÂCI, servitorul lui Grodesk.

NATAŞA, servitoarea Kanareikovei

SCENA I

NATAŞA şi KLIMÂCI [=PETRUŞA]

P[ETRUŞA]
(reţinând-o pe Natasa)

Atende-s, atende-s, Natalia Alexeevna, eu, care va să zică, permiteţi-mi să bonjuresc cu dumneavoastră, noi, care va să zică, nu ne-am văzut de o sută de ani, îmi este foarte plăcut să vă văd şi, care va să zică, şi aşa şi pe dincolo, să conversez cu dumneavoastră.

NATAŞA

Da, despre ce o să vorbim?

P[ETRUŞA]

Cum adică despre ce, despre priveliştea asta frumoasă, care va să zică, mai frumoasă ca de obicei sau despre ochişorii dumneavoastră, care, va să zică, m-au impresionat în mod drăcesc.

NATAŞA

Adevărat?

P[ETRUŞA]

Care va să zică, pot să vă asigur de persoana mea (*o apucă de mână*).

NATAŞA

Fiţi mai retras şi mai bine spuneţi-mi ce face tânărul dumneavoastră domn, Serghei Mihailovici: iată cum ne-a blagoslovit D-zeu cu un mire; acelaşi lucru pot să spun şi despre Evgheni Ivanovici, deşi nu l-am văzut decât de două ori. Oricum, recunosc că este mai avantajat, e foarte drăguţ. O, de am avea noi aşa noroc!

P[ETRUŞA]

Ba, să mă iertaţi, dar Serghei Mihailovici este un om de seamă, şi pe lângă aceasta eu sunt prieten bun, care va să zică, cu lacheul lui, Gavriuşa. Şi el mi-a povestit că stăpânul lui, care va să zică, vrea, care va să zică, să se însoare cu cineva de la dumneavoastră; cât despre stăpânul meu, noi, care va să zică, suntem, ştiţi, în stăpânirea atotputernică a... (*Îşi loveşte buzunarul.*)

Azi mirii toţi din lumea mare
vânând un trai cât mai bănos
îşi duc mireasa la altare
doar dacă-i zestrea cu folos.

Dar şi femeile-s de vină
că umblă să-şi găsească soţi...
De ei e lumea-ntreagă plină,
dar plini de datorii sunt toţi.

„Tânjeşte pentru-a mea iubire!"
aşa-ntre ele se-amăgesc.
Nici una însă n-are ştire
ce-n taină soţii urmăresc.

Minciuna nu stă ea degeaba,
te-nvaţă să momeşti, să minţi
şi cum să-ţi cadă dragă baba
ce-a strâns în lăzi destui arginţi.

Se vede, – aşa-i dat să se facă
o cununie cu temei:
de eşti bogat – pe trai nineacă
Şi afli, câte vrei, femei!

Eu nu vă-nşir la vorbe goale,
vă spun doar adevărul crunt –
căci viclenia dă târcoale
la bani ce pentru asta sunt.

Iar de la bani prind să se-arate
şi coarnele. Şi-oriunde caţi
vezi numai soaţe-ncornorate
şi numai soţi încornoraţi.

Şi tocmai stăpânul meu caută aşa ceva, care va să zică. (*Îşi loveşte buzunarul.*)

NATAŞA
(*cu dispreţ*)

Mare scofală, stăpânul dumneavoastră, dar cine a zis că noi n-avem bani, zeci de mii, cine?

P[ETRUŞA]

Mare minune, numai al nostru, care ca să zică, Serghei Mihailovici ar accepta zestrea. Dar stăpânul meu l-a sfătuit să nu o facă.

NATAŞA

Cine, stăpânul dumneavoastră, hai povestiţi-mi.

P[ETRUŞA]

Deşi nu se cade, care va să zică, să pălăvrăgim despre ce discută stăpânii, dar eu doară de dragul dumneavoastră, care va

să zică. Ah, Natalia Alexeevna, dar dumneavoastră, pentru asta, permiteți-mi măcar o dată. (*Își duce degetele la buze și sărută.*)

NATAȘA
(*cu viclenie*)

Bine! Bine! Numai nu mă chinuiți, povestiți.

P[ETRUȘA]

Iată, deci, astăzi, Serghei Mihailovici, care va să zică, a vorbit cu Evgheni Ivanovici despre domnișoara dumneavoastră; adică i-a descris cât de mult, care va să zică, o adoră și l-a rugat pe Evgheni Ivanovici să-l salveze de necaz care va să zică; vedeți, el a vorbit deja cu mama ei, care va să zică, dar cu domnișoara dumneavoastră, care va să zică, nu reușește deloc și l-a rugat pe stăpânul meu să o facă, știți, în locul lui, iar stăpânul meu a început să-i spună de una, de alta, care va să zică, ea, spunea stăpânul meu, nu este dintre acelea care ar putea să vă placă: cu ea, spunea el, se poate glumi numai într-un fel și că ea, cică, nici nu e prea frumoasă; că a învățat undeva într-un pension neînsemnat; iar Serghei Mihailovici tot continua, care va să zică: „Ah, o iubesc, adică, nu pot să trăiesc fără ea".

NATAȘA
(*îi lovește buzele cu mâna*)

Ticăloși sunteți amândoi, cu stăpânul dumneavoastră cu tot. (*Fuge.*)

SCENA II

PETRUȘA (*singur*)

PETRUȘA

Iată cum ne-a încondeiat. Ce trâncănitoare, ce sfredeluș, poftim, cum s-a înfuriat. Și, probabil, îi va povesti, desigur,

cum o cheamă, Agafiei Afanasievna, iar aia va începe, care va să zică, să cotcodăcească: „vai de capul meu, dacă va afla Evgheni Ivanovici".

La joc de cărți stăpânul dacă pierde
pe cine oare este supărat
Și vine cu nuiaua să-l dezmierde?
pe servitor... Că el e vinovat.

Stăpânul când se ceartă cu nevasta
ori este beat, ori poate doar tehui,
cine plătește, iarăși, pentru asta?
Păi, cine altul? servitorul lui.

Când pe stăpân, rămas cu punga goală,
actrița îl înșeală în amor
cine înghite-o nouă ciomăgeală?
Păi, tot Petrușa... bietul servitor.

Da, pot să spun, care va să zică, dintre toți nenorociții, cel mai nenorocit sunt eu. Dar iată că vin vecinele noastre, să dispar cât mai repede. (*Pleacă.*)

SCENA III

SOFIA și NATAȘA

(*Sofia stă lângă o măsuță și citește o carte. Natașa intră tiptil.*)

SOFIA
(*furioasă*)

Unde ai fost, Natașa? După cum observ, tu începi să umbli fără permisiunea mea (*se ridică bătând din tocuri*), da, începi să nu mă mai asculți.

NATAȘA

Iertați-mă, am ieșit numai pentru o clipă. Și nu fără folos. Am descoperit o taină, domnișoară.

SOFIA

(își schimbă deodată glasul, apropiindu-se de ea cu blândețe)

O taină? Hai drăguțo, povestește, povestește.

NATAȘA

Da, și ce interesantă.

SOFIA

(bosumflându-se)

Deci tu nu vrei să povestești.

NATAȘA

Fie-vă milă, domnișoară, voi vorbi. Iată cum a fost. Am ieșit din biserică, o, de ați ști ce predică a ținut părintele Alexei și cât de înduioșător.

SOFIA

Te rog, fă-mi un serviciu, nu mai ocoli...

NATAȘA

Fie, fie. Iată, vin de la biserică și chiar lângă ușă mă oprește Petrușa. „Atende-s, doamnă", spune, iar eu am și pornit să vorbesc cu el. Iar el era atât de politicos, o minune, tot „Mamzel" și „Mamzel" și mi-a spus, cică, stăpânul lui, Evgheni Ivanovici, l-a făcut pe Serghei Mihailovici să nu se însoare cu dumneavoastră, iar eu i-am spus: „Vai, ce om nemernic", dar în inima mea, zău îmi spun: bravo, bravo lui, și, cică, l-a rugat Serghei Mihailovici pe Evgheni Ivanovici să vorbească cu dumneavoastră, să vă spună că el, cică, vă iubește, vă adoră, iar acela spunea: că ce e ea?

SOFIA

„Ce e ea", o, Doamne, cum a îndrăznit să spună astfel de lucruri, mârșavul de el.

NATAȘA

Și eu i-am spus lui Petrușa, mârșavul de el, iar el – că Evgheni Ivanovici i-a promis, cică, să discute.

SOFIA

Da' ce-l privește ...

NATAȘA

Ah, Sofia Pavlovna, faceți-mi un bine și nu-i spuneți nimic. Că el, se prea poate, pe bietul Petrușa...

SOFIA

Nu-ți face griji, mi-a venit o idee nouă, știi...

NATAȘA

Care?

SOFIA

(cântă)

Femeile-s istețe-ntotdeauna
și-atât de bine firea și-o prefac
că pentru ele-a ticlui minciuna
și-a înșela bărbații e un fleac.

Deși se scot și astăzi la iveală
prin ziar că ele cad în laț ușor,
să nu le-nvețe nimeni cum se-nșeală
căci asta-i poate chiar natura lor.

Iaca aşa, ţine minte, eu o să-ţi spun despre lucrurile astea, dar tu eşti, probabil, gata să dezvălui toate lui Petruşa ăla al tău.

NATAŞA

Zău că n-o să-i spun.

SOFIA

Atunci să mergem în camera mea şi o să-ţi povestesc. (*Vor să plece.*)

SCENA IV

ACEIAŞI şi AGAFIA

AGAFIA

O, Doamne, am obosit, vă rog să mă credeţi, nu-mi simt picioarele, şi Kuzma Feodorovici, monstrul ăsta, mă chinuieşte, are 40 de ani şi tot mai vrea să fie galant cu fetele.

NATAŞA

Dar ce e de râs că el va face curte atât de asiduu, zău, că el ar fi fost pentru dumneavoastră un soţ minunat.

AGAFIA

Mai taci o dată, ghiavoliţă ce eşti.

Ah, fetele! N-ai loc de ele
Cât de viclene sunt şi rele.
Chiar slujitoarele-au prins glas
ca să ne râdă azi în nas!

Şi deopotrivă sunteţi toate
de rele şi de vinovate.

SOFIA
(*inclinându-se*)

Ba, cer iertare. Nu-s de vină.
Nataşa noastră e blajină.

AGAFIA

Tu îi dai frâu! E vina voastră
că-s ele-aşa...

SOFIA şi NATAŞA

Nu-i vina noastră!

AGAFIA

Ba, sunteţi, sunteţi vinovate!

SOFIA

Iertare-mi cer, dar n-ai dreptate.

AGAFIA

De aţi fi văzut la Fekla Sidorovna, care nu e ca noi. (*Pozează afectat.*)

NATAŞA
(*făcând o reverenţă*)

Iertaţi-mă, doamnă, dar eu n-am zis nimic rău, ci numai am vrut cu inima curată ca săracul Kuzma Feodorovici să nu sufere atât din cauza cruzimii dumneavoastră.

AGAFIA

Da, aşa este, şi eu observ că el, sărmanul, suferă; dar Kuzma Feodorovici este pentru mine bătrân, e aproape de două ori mai mare ca mine.

NATAŞA

Deci, are o sută de ani.

AGAFIA

Proasto! Pleacă de aici, cu tine nu merită să stăm de vorbă. (*Natașa pleacă, făcând reverențe.*)

SCENA V

AGAFIA și SOFIA

SOFIA

Mătușico, la ce bun să te superi pe prostuța asta, ea nu-și dă seama ce spune. Servitorii umblă ca trași pe sfoară, nu îndrăznesc să răspundă nimic altceva decât „da", ori „așa este".

AGAFIA

Dar cine este vinovat că servitorii sunt răsfățați, Înălțimea voastră, pentru ce era nevoie să-i permiteți acestei fetișcane să pălăvrăgească de câte ori i se năzărește. A... (*Intră un lacheu*).

SCENA VI

ACEIAŞI și LACHEUL, iar mai apoi DOBREAKOV și GRODESKI [=*Evgheni*]

LACHEUL

Serghei, cum oare îl cheamă, -hai, -hai..., -hailovici Dobreakov.

AGAFIA

Invită-l. (*Intră Dobreakov cu un buchet de flori în mână.*)

DOBREAKOV

Am onoarea să vă dovedesc stima prea înaltă sau mai bine: prea supusa și totodată permiteți-mi să vă ofer acest buchețel, iar dumneavoastră (*către Agafia*) – acest trandafir.

AGAFIA

Mulțumesc mult. (*Se acoperă cu șorțul.*)

SOFIA
(*privindu-l pe Evgheni*)

O, ce frumos e.

EVGHENI
(*privindu-le pe amândouă*)

Care dintre ele, probabil asta (*arătând spre Agafia*), dar cealaltă cine e, și, zău că e foarte frumoasă.

DOBREAKOV

Totodată, permiteți-mi să vă recomand pe ofițerul de cuirasieri Evgheni Ivanovici Grodeski.

AGAFIA

Vă rog să luați loc. (*Se așază.*)

EVGHENI
(*într-o parte*)

Pe cine să întreb mai întâi de sănătate: pe a bătrână sau pe a tânără, mai bine pe a tânără. (*Către Sofia.*) Permiteți-mi să vă întreb de sănătate.

SOFIA

Milles graces, Mr. Evgheni. Slavă Domnului.

DOBREAKOV
(*preluând*)

...Domnului, cât de veridic „Slavă Domnului". (*Sofia își pleacă ochii; către Agafia.*) Vai, permiteți-mi, am greșit, vedeți așa sunt eu că folosesc mereu unele cuvinte mai sonore în locul altora; așa, de pildă, în loc de „sertar" spun „măgar", în loc de „fetică" spun „pasirică". Ce să fac, așa mi-e obiceiul, încă îmi amintesc că acum câțiva ani în urmă... (*Într-o parte.*) Dar permiteți-mi să vă spun câteva vorbe. (*Vrea să plece cu Agafia.*)

EVGHENI
(*la ureche*)

Pe care mi-ai lăsat-o?

DOBREAKOV

Pe a mea. (*Pleacă împreună cu Agafia.*)

SCENA VII

EVGHENI și SOFIA

EVGHENI
(*în sinea lui*)

Cum să încep? Dar, zău, că e minunată; cu cât mai mult curaj, cu atât mai bine. (*În acest moment ea se apropie de masă și își ia lucrul de mână.*)

SOFIA

Luați loc.

EVGHENI

Mulțumesc. Permiteți-mi să vă întreb, e lucrul dumneavoastră de mână?

SOFIA

Al meu.

EVGHENI

Ce minunat tablou. Alături curge un pârâiaș.

SOFIA

Da.

EVGHENI

Permiteți-mi să vă întreb, ce vedere e asta?

SOFIA

Sijanovca.

EVGHENI

Acolo e un castel străvechi, nu o dată am avut ocazia să trec prin această pădure și fără voie mă opream de fiecare dată să iau masa acolo. Ați probat un tablou pe care paște o cireadă, lipsesc doar păstorul și păstorița și gata Arcadia sau Tirolul.

SOFIA

Dar ce este Arcadia, așa se numește raiul?

EVGHENI
(*într-o parte*)

Asta-i o proastă sau eu sunt prost. (*Către ea.*) E o regiune în Grecia slăvită de mulți poeți.

SOFIA
(*cu naivitate*)

Acolo locuiesc păstorii?

EVGHENI

Da, şi păstoriţe.

SOFIA

Ce drăguţ trebuie să fie acolo. Dar Tirolul?...

EVGHENI

Este o regiune în Austria.

SOFIA

Şi acolo locuiesc păstori?

EVGHENI

Da. Sunt vestiţi prin firea lor veselă şi prin cântecele lor.

SOFIA

Şi acolo sunt păstoriţe?

EVGHENI

Sunt.

SOFIA

Deci, aţi fost şi acolo, şi acolo?

EVGHENI

Nu, dar am citit foarte mult despre ei.

SOFIA

Cărţile mint, să nu le daţi crezare. Până la vârsta de zece ani eu n-am putut să învăţ să citesc, dar alfabetul îl ştiam pe de rost.

EVGHENI
(într-o parte)

Ce soţioară. Vă place viaţa la ţară? De ar fi după mine, toată viaţa mea de la oraş nu mi-aş da-o pe o parte din cea petrecută la ţară. Şi dumneavoastră?

SOFIA

Eu?

EVGHENI

Vă place viaţa la ţară?

SOFIA

Da.

EVGHENI

Dar să călăriţi vă place?

SOFIA

Nu-mi place.

EVGHENI

Îmi pare rău, am fi putut să alcătuim o cavalcadă, eu, dumneavoastră, Dobreakov...

SOFIA

Ha, ha, ha! (*Râde.*)

EVGHENI

De ce râdeţi?

SOFIA

Dar cum poate un monstru ca Dobreakov să călărească?

EVGHENI
(*într-o parte*)

În sfârşit, a spus un adevăr. (*Către ea.*) Dimpotrivă, călăreşte foarte bine şi poate oricând să se ia la întrecere cu orice călăreţ bun.

SOFIA
(*râde*)

Ha, ha, ha!

EVGHENI

Iar râdeţi.

SOFIA

De ce nu, cum îl suportă calul?

EVGHENI

Dar el este foarte uşor.

SOFIA

Ha, ha, ha!

EVGHENI
(*în sinea lui*)

Asta-i proastă de tot. (*Către ea.*) Bietul de el.

SOFIA

Cine?

EVGHENI

Dobreakov, doar el...

SOFIA
(*întrerupându-l*)

Vă place grădina?

EVGHENI
(*în sinea lui*)

Iată, chipurile, am construit o baterie, dar a fost distrusă. (*Către Sofia.*) Da, foarte mult, şi dumneavoastră?

SOFIA

Da desigur.

EVGHENI

Însă, ştiţi, la nimeni n-am văzut o grădină ca cea a lui Dobreakov.

SOFIA

Da?

EVGHENI

El o îngr...

SOFIA
(*întrerupându-l*)

Ştiţi, eu n-am reuşit deloc să cultiv la noi flori.

EVGHENI
(*în sinea lui*)

Din nou văd că ea nu e proastă, ci se preface. (*Către ea.*) Eu pot să vă procur nişte flori.

SOFIA

De la cine?

EVGHENI

De la prietenul meu.

SOFIA

Nu, mai bine le procuraţi de la Kuzma Feodorâci.

EVGHENI
(*în sine*)

Sunt complet dezorientat. Bine.

SOFIA

Da. (*Se aude o voce de după scenă: „Sofia, Sofia".*) Iertaţi-mă. (*Pleacă.*)

SCENA VIII

EVGHENI singur, apoi apare PETRUŞA

EVGHENI

Nu, ea se preface, nu e proastă. Totuşi, după câte văd, nu-l suferă pe Dobreakov şi, într-adevăr, este foarte drăguţă, o minune! Ce ochişori, ce năsuc, ce guriţă, dar e proastă, stai, mi-a venit o idee minunată; Petruşa al meu e prieten cu Natalia ei,

care, probabil, ştie dacă e proastă sau nu. Îi voi ordona să afle acest lucru, în caz contrar îl voi ameninţa cu beţişorul.

Soţiile-s comori divine
de fiecare soţ râvnite.
Iar când la minte-s mărginite
E şi mai bine.

C-atunci petrece soţu-n pace
şi numai într-un chef o ţine
căci se pricepe el să-i toace
averea bine.

Soţiile-s comori ce-aşteaptă
în nişte lăzi de zestre pline.
Dar când mireasa-i şi deşteaptă,
deloc nu-i bine. (*Către spectatori.*)

Voi, juni, de vreţi s-aveţi nevastă
şi să trăiţi cum se cuvine
luaţi-vă pe una proastă
şi va fi bine! (*Petruşa apare la uşă.*)

Eşti aici, pungaşule?

PETRUŞA
(*tremurând*)

Zău, care va să zică, nu sunt vinovat, zău, mă schingiuia, mă tăia, zău, care va să zică, nu sunt vinovat, iertaţi-mă, Evgheni Ivanovici.

EVGHENI

Ce ţi se năzăreşte? Vino-ncoace.

PETRUŞA
(*apropiindu-se*)

Zău, zău...

EVGHENI

Taci şi ascultă. O cunoşti pe Natașa?

PETRUŞA

Zău, mă schingiuia...

EVGHENI

Taci şi spune dacă o cunoşti.

PETRUŞA
(*tremură*)

O cunosc.

EVGHENI

Ea ţi-a spus că...

PETRUŞA

Aa... spuuus...

EVGHENI

Ce?

PETRUŞA

Că sunt un nemeeernic.

EVGHENI

Nimic altceva?

PETRUŞA

Zău, zău.

EVGHENI

Dar ea, te simpatizează?

PETRUŞA (*se apleacă*).

EVGHENI

Atunci întreab-o.

PETRUŞA

Ascult. (*Vrea să plece.*)

EVGHENI

Dar ce îi vei spune?

PETRUŞA

Ceea ce, care va zâ zică, aţi poruncit.

EVGHENI

Ce am poruncit...?

PETRUŞA

Niiimic.

EVGHENI

Dar atunci de ce te duceai?

PETRUŞA

Să vă îndeplinesc porunca, care va să zică.

EVGHENI

Roag-o să-ţi spună dacă tânăra ei stăpână este sau nu este proastă.

PETRUŞA

Să trăiţi. (*Pleacă.*)

EVGHENI (*cântă*).

SCENA IX

EVGHENI

Trebuie neapărat să vorbesc încă o dată cu ea, sărăcuţul Dobreakov o să fie disperat dacă o să-i spun că mireasa lui e o păpuşă împopoţonată, dar o merită, cum e turcul şi pistolul; oricum ar fi, eu trebuie să organizez această nuntă şi să mă distrez din plin; dar curios pentru mine e un singur lucru: el e prost, ea e proastă; ce urmaşi de invidiat vor avea; pentru asta merită să trăiesc o sută de ani, ca să-mi satisfac curiozitatea: totuşi mi se pare mereu că ea se preface şi dacă îndoielile mele ar fi temeinice, cine ştie ce ar fi putut ieşi din acest peţit; în orişice caz, peţitul este o sarcină minunată; astfel, peţind pentru alţii, se poate uneori să peţeşti şi pentru tine, dar sper, sper...

Amicul meu, cum nici nu ştie
să-ndruge-o vorbă de amor,
încredinţându-mi taina mie
mă şi trimite peţitor.

Destule piedici n-or să-mi cruţe
peţitoria asta grea
căci trebuie unei prostuţe
să-i spun că prostul mâna-i vrea.

Dar o asemenea mireasă
mi-aş vrea şi eu, chiar negreşit!
De-o fi şi un război să iasă
va fi şi-o nuntă la sfârşit.

SCENA X

DOBREAKOV
(*intră repede*)

Cum e, Jenia, cum s-a terminat, şi-a dat consimţământul, a spus că mă iubeşte, eu nu mai pot de încântare. Hai, frăţioare, spune, de ce taci, cum eşti, zău!

EVGHENI
(*aşezându-se*)

Da, frăţioare, ea a spus.

DOBREAKOV
(întrerupându-l)

Că mă iubeşte, ştiu, ştiu, aşa am şi presimţit, ştiam, nici nu putea să fie altfel (*aranjându-se*), dar spune-mi mai repede cum s-au petrecut lucrurile.

EVGHENI
(*cu întreruperi*)

Vezi, ea...

DOBREAKOV
(*întrerupându-l*)

Încetează, te rog, să întinzi vorba şi să-mi răneşti inima, Jenia, prietene, spune-mi ce ţi-a spus?

EVGHENI

Ea, ea n-a spus nimic.

DOBREAKOV

Nu poate să fie, nu te cred, tu glumeşti.

EVGHENI

Pe cuvântul meu.

DOBREAKOV
(*cu mirare*)

Deci, ea n-a spus nimic.

EVGHENI

Nici un cuvânt.

DOBREAKOV

Dar ce ați făcut o oră întreagă?

EVGHENI
(*liniștit*)

Am vorbit.

DOBREAKOV

Despre ce, uite ce e, te rog foarte mult; iată pe prietenul meu cel bun, îl rog ca pe un amic să se preocupe să-mi perfecteze, de pildă, căsătoria, iar el își permite o oră întreagă să pălăvrăgească între patru ochi cu fata, pe mine să mă uite, uite ce serviciu, și acum își mai și bate joc de nenorocirea mea; dar despre ce ați vorbit?

EVGHENI

Despre tablouri, despre flori, despre Arcadia, despre Tirol, despre păstori și păstorițe.

DOBREAKOV
(*înclinându-se*)

Mulțumesc foarte mult, ați vorbit despre păstori, dar l-ai uitat pe Serghei Mihailovici Dobreakov.

EVGHENI

Și despre tine a fost vorba.

DOBREAKOV

Ei, dar spune-mi mai repede. Nu mă face să mă chinuiesc în așteptare. Ard de nerăbdare să aflu totul. (*Într-o parte.*) Tărăgănează, tâlharul.

EVGHENI
(*ironic*)

I-am spus că tu călărești foarte bine, iar ea afirmă că tu ești gras și neîndemânatic.

DOBREAKOV
(*într-o parte*)

Iată cum sunt prietenii pe lumea asta. Și tu n-ai mai spus nimic despre mine.

Ei, da! Ciobani, tablouri, munți și miei!
Vorbesc, sporovăiesc amicii mei.
De câte-n lună ei pălăvrăgesc
Numai de mine nu-și mai amintesc.
Și asta încă tot n-ar fi nimic,
că-i gata-gata bunul meu amic
să-mi fure și mireasa frumușel
și pân'la urmă să se-nsoare el.
Mă lasă, așadar, cu buza-n vânt,
de mine nu mai spune un cuvânt
de parcă nici n-aș fi sau n-aș fi fost...

EVGHENI

Păi, dacă mirele e-atât de prost...

DOBREAKOV

Ei, da! Acum surâzător se-arată.

Mireasa îl priveşte-mbujorată
Din ochii ei culege el delicii
Iar mie îmi aduce deservicii.
Şi uite-l: se întrece-n măiestrie
Miresei poate-i spune-o poezie,
un madrigal sau poate-o epigramă...
Pe mine baremi nu mă bagă-n seamă
c-a prins şi aripi de nu-l recunoşti...

EVGHENI

Păi, asta-i pilda pentru mirii proşti.

DOBREAKOV

Hai, spune cel puţin cu ce aţi încheiat?

EVGHENI
(*calm*)

Cu nimic.

DOBREAKOV

Cum cu nimic?

EVGHENI

Ea a fost chemată şi convorbirea s-a întrerupt.

DOBREAKOV

S-a întrerupt... şi el o spune foarte calm.

EVGHENI

Dar nu e cazul să ne înfierbântăm.

DOBREAKOV

Cum nu e cazul? Eu am crezut că azi o să termin, doar azi e marţi...

EVGHENI

Şi ce dacă e marţi?

DOBREAKOV

Faptul că azi e marţi înseamnă că peste câteva zile e duminică şi dacă azi aş fi terminat, peste trei zile aş fi fost cel mai fericit dintre muritori, adică aş fi fost soţul Sofiei.

EVGHENI

Dar cine te împiedică să termini astăzi cu Sofia ta, nu e nevoie să stai prea mult pe gânduri ca să termini.

DOBREAKOV

Ce înseamnă asta? Tu, mai frăţioare, parcă ai vrea să-ţi baţi joc de ea. Atunci te rog să nu uiţi că eu sunt logodnicul ei, că eu, că tu, adică tu...

EVGHENI

Te rog, nu te înfierbânta, nu sunt eu de vină, că mi s-a părut că ea este cam prostuţă.

DOBREAKOV

Cine, ea? Singur eşti prost, frăţioare. Să ştii că ea are mai multă minte decât noi doi. Ea vorbeşte totdeauna spiritual şi mult, încât uneori îmi displace, şi când începe să vorbească, eu mă simt încurcat.

EVGHENI
(*aparte*)

Nici nu e nevoie de prea multă minte pentru a te pune în încurcătură. Ascultă: dacă vrei, eu pot să mai vorbesc cu ea.

DOBREAKOV

Dar, frăţioare, eu mă cam tem de convorbirile astea.

EVGHENI

Ce noutate mai e şi asta?

DOBREAKOV

Da, da, mă tem; ea este frumoasă, tu eşti gentil, sunteţi singuri.

EVGHENI

Ce prostie!

DOBREAKOV

Nu este deloc o prostie. Îmi cunosc neamul.

Iată dară ce servicii
nouă ne aduc amicii
cărora ca să trăiască
le dăm bani în datorie
şi-i rugăm să mijlocească
uneori vreo cununie.
Ei sunt gata pe-ntrecute
Să îţi onoreze casa
şi-ntr-atâta să te ajute
până când îţi pierzi mireasa.

EVGHENI

Păi, dacă mirele e-un prostănac...
Mai bine te duci singur la atac.

DOBREAKOV

Mai bine-i, da, să te atunci in foc
să-ţi dobândeşti şi singur fericirea

ca-n inima miresei, găsind loc,
să-ţi meriţi toată slava şi iubirea
curajul însă cum n-a-ncărunţit,
chemăm în ajutor pe-amicii tineri
şi ei se pun atâta pe peţit,
ne iau mireasa, şi rămân ei gineri.

EVGHENI

Îngăduie-mi să-ţi dau o veste mare:
aleasa nici un dram de minte n-are!

DOBREAKOV

Ei, frate, cum poţi oare despre ea
să îndrăzneşti a spune-aşa ceva?

EVGHENI

Să te convingi e-un lucru prea uşor...
Doar ţi-am peţit-o. Vreu să te însor.

DOBREAKOV

Tu calea mea spre ea mi-o netezeşti.
Îţi mulţumesc de câte îmi doreşti!

EVGHENI

N-ai pentru ce. E loc şi de mai bine.
E loc destul. E loc şi pentru mine.

DOBREAKOV

O, ştiu că tu glumeşti şi că nu vrei
să-mi fii o piedică în calea ei.

EVGHENI

Nu, nu-ţi sunt piedică... dar ce să fac
N-o să rămân holtei întregul veac.

SCENA XI

ACEIAŞI *şi* SOFIA (*intră cântând o romanţă*)

EVGHENI

Te asigur pe onoarea mea... dar la ce bun să te asigur, cum poţi tu să-ţi închipui că eu sunt capabil...

SOFIA
(*aparte*)

Să vedem; plasa-i întinsă gata şi în ea va nimeri o bună păsărică: cu orice preţ Grodeski va fi al meu.

DOBREAKOV
(*încet*)

Curios om eşti tu, dacă vă las din nou între patru ochi, o să vorbiţi o oră întreagă fără nici un rezultat şi de aceea m-am hotărât să rămân şi să-i vorbesc singur şi, te rog, Evgheni, numai în caz de nevoie să-mi sufli ce trebuie.

EVGHENI

Nu, dacă e aşa, renunţ, şi orice s-ar întâmpla, mă spăl pe mâini.

DOBREAKOV

Jenicika, sufleţelule!

EVGHENI

În nici un caz. În nici un caz. Ce, tu vrei să faci din mine un...

DOBREAKOV

Bine. (*Cu o voce tânguitoare.*) Dacă aşa stau lucrurile, atunci, bine (*se apropie de Sofia*). Mult timp cu inima-n din... ţi (*se înclină*).

EVGHENI

În nici un caz. (*Într-o parte.*) Eu însumi m-aş poticni să fiu în locul lui...

DOBREAKOV

Bine, atunci singur o să-i fac declaraţie. (*Spre ea.*) De multă vreme eu cu inima-n din... ţi, cu inima... n... din... ţi. (*Către el.*) Tâlharule, ajută-mă, zău.

EVGHENI

E greu.

DOBREAKOV

Bine, bine. (*Spre ea.*) De multă vreme eu cu inima-n din... ţi... nu pot.

SOFIA

Aţi răguşit.

EVGHENI
(*intrând în vorbă*)

Grozav, a răcit ieri-noapte.

DOBREAKOV

Cad, m-a omorât.

EVGHENI

Da, grozav.

DOBREAKOV

Ei, atunci explică-i, plec, n-ai decât să turbezi, ce caracter! (*Vrea să plece.*)

DOBREAKOV

Ei, atunci explică-i, plec, n-ai decât să turbezi, ce caracter! (*Vrea să plece.*)

EVGHENI

Tare, tare.

SOFIA

Plecați?

DOBREAKOV

Eu am venit doar pentru o clipă la Liubov Afanasievna. (*Lui.*) Vezi, m-ai forțat să închei. (*Pleacă.*)

SCENA XII

SOFIA și EVGHENI

SOFIA

Nu știți ce s-a întâmplat cu prietenul dumneavoastră, e bolnav?

EVGHENI

Da, i se întâmplă des să aibă dureri de cap, când nu mai e în apele lui.

SOFIA

Poate este îndrăgostit.

EVGHENI

Grozav, fără speranță și cauza acestei iubiri este demnă de ea...

SOFIA

Mă rog... și cine e, de pildă.

EVGHENI

Ghiciți.

SOFIA

Varenka Klinouhina?

EVGHENI

Nu.

SOFIA

Ana Dormonten?

EVGHENI

Nu.

SOFIA

Liza Gandmen?

EVGHENI

Nu.

SOFIA

Eu... ?

EVGHENI

Tocmai.

SOFIA

Deci, spuneți că obiectul iubirii sunt eu.

EVGHENI

Tocmai.

SOFIA

Ha, ha, ha! (*Râde.*)

EVGHENI

Permiteți-mi să vă întreb care-i cauza râsului dumneavoastră, nu știți?

SOFIA
(*îl continuă*)

Prietenul dumneavoastră, anume el, mă face să râd, ha, ha, ha!

EVGHENI

Și ce, iubirea lui poate fi un motiv de veselie și râs?

SOFIA

Nu, deloc, dar într-un asemenea corp poate exista o inimă și în această inimă – o iubire? Nu voi crede niciodată. Dl Dobreakov poate fi un gastronom de seamă, un grăsan binevoitor, dar mire... ha, ha, ha!

EVGHENI

Prin urmare, Dobreakov este comic.

SOFIA

Groaznic.

EVGHENI

Dacă este așa, atunci cum trebuie să fie, după părerea dumneavoastră, un bărbat și un soț?

SOFIA

Bărbatul și soțul sunt două noțiuni cu totul deosebite, iar dl Dobreakov nu aparține nici uneia dintre ele. El este ceva de mijloc între bărbat și soț.

EVGHENI

V-aș ruga să-mi descrieți aceste două poziții.

SOFIA

Cu multă plăcere, bărbatul trebuie să fie ferm și nu trebuie să fie încrezut (*privindu-l viclean pe Evgheni*) și lăudăros, mai ales în raport cu femeile, în special ofițerii sunt contaminați de aceste două vicii, nu-i așa, *monsieur* Groțki?

EVGHENI
(*încurcându-se*)

Nu există reguli fără excepții și...

SOFIA

Desigur, există și excepții, în schimb cavaleriștii, nu-i așa *monsieur* Groțki?

GROSKI [=*Grodeski, Evgheni*]
(*în sine*)

Se preface, dar eu m-am și îndrăgostit. (*Către ea.*) Sunteți crudă, domnișoară.

SOFIA

Din contra, sunt cuminte ca un miel, dar să ne întoarcem la dl Dobreakov. Vedeți, el parcă nu-i bărbat, în primul rând, pentru că-i slab, groaznic de slab. Desigur, el n-are viciile domnilor ofițeri.

GRODESKI

Domnișoară.

SOFIA

Soțul să fie ca un mielușel
Și-ndatorat soției să se-arate.

EVGHENI

Dar el e capul casei...

SOFIA

Nu e el
Ci ea, că-n grija ei sunt toate.

EVGHENI

Dar dacă-i rea?

SOFIA

Soția nu e rea!

EVGHENI

Dar dacă-n ea se-ascunde viclenie,
cine-i de vină?

SOFIA

Soțul!

EVGHENI

Ba, e ea!

SOFIA

Ba, el! Că-i capul casei, doar se știe...
Capul casei sunt bărbații
Noi – numai călcâiele.
Totdeauna vinovații
Nu pot fi decât bărbații
Fiindcă ei țin frâiele.

Acum soții trebuie să fie cuminți, ascultători ca mieii. Ce spune soția-i sfânt. Soțul trebuie să-și apele soția, să aibă grijă de ea; o, soțului meu o să-i fie greu.

EVGHENI

O, nu, el o să fie cel mai fericit dintre muritori.

SOFIA

Mulțumesc pentru compliment.

EVGHENI

Din contră, dacă doriți, lăudăroșii și încrezuții pot să se laude cu o calitate, lor nu le place să spună complimente.

SOFIA

Nu cred că dumneavoastră constituiți o excepție.

EVGHENI

Iubirea nu suportă complimente.

SOFIA

Prin urmare, a existat o femeie căreia dumneavoastră nu i-ați făcut complimente?

EVGHENI

Nu, pot să recunosc că n-a existat nici una, dar există.

SOFIA

Sunt curioasă să știu cine e; drăguță?

EVGHENI

Ca un înger, dar este o prefăcută.

SOFIA
(cochetând)

Asta nu e de mirare: sunt puține femei care nu se prefac, în special față de dumneavoastră. Vreți că părem așa cum ne descrieți. Ce să facem? bărbații ne înșală, noi le plătim cu aceeași monedă.

EVGHENI

Putem noi crede că sub un înveliș atât de frumos se ascunde atâta perfidie?

SOFIA

Noi nu ducem un război de cotropire, ci numai de apărare. Dar să revenim la frumoasa dumneavoastră necunoscută; spuneți că ea este minunată, nu-i așa?

EVGHENI

Seducătoare.

E însăși a minunii întrupare!
Cochetă e. Și-i ageră la minte!
Dar soțul ei o mângâiere n-are
căci e prefăcută și îl minte.

E însăși frumusețea răpitoare!
E numai prospețime și lucire!
Dar nimănui n-aduce alinare
iar soțului i-aduce doar mâhnire.
mereu aceeași, alta-ntotdeauna,
Aici: tăcută, dincolo: zglobie
când adevărul gol și când minciuna...
Așa arată astăzi o soție.
E-ntreagă zămislită de-o minune
Dar n-are suflet, fără îndoială.
„Ce heruvim!" bărbatul ei îi spune...
Ea râde, îl alintă și-l înșeală.
(Împreună:) Și noi un pic să râdem fără jenă
Și să-l aducem, lângă noi, pe scenă.

Și nu există pe lume ceva asemănător, ea este un înger pământean, într-un cuvânt, eu nu pot s-o descriu, cât aș fi dorit, cât...

SOFIA

O descrieți în culori atât de minunate, încât, zău, îmi pare că oricine ar dori să fie în locul ei.

EVGHENI

O spuneți din toată inima? O, nu dumneavoastră ar trebui să invidiați. Cum nu vă dați seama că, petrecând lângă dumneavoastră câteva ore, fără să vrei devii robul dumitale pe veci.

SOFIA

Prin urmare, necunoscuta dumneavoastră...

EVGHENI

Dumneavoastră sunteți. La ce să mă mai ascund? Vă iubesc, vă iubesc, nu pot spune că demult, dar e destul timp ca să vă pot aprecia; și dacă aș putea să sper că dumneavoastră

răspundeți pasiunii mele, aș îndrăzni să cer mâna dumneavoastră.

SOFIA

Și vă hotărâți să vă uniți soarta cu a unei fete sărace, fără cultură și, după propria dumneavoastră expresie, cam prostuță?

EVGHENI

Iertați-mă, dacă, fără să vă cunosc, am îndrăznit să condamn pe cea pe care acum o ador. Sunt suficient de pedepsit. Vă iubesc, sunt la picioarele dumneavoastră.

SOFIA
(face un pas înapoi, apoi îi întinde mâna)

Ridicați-vă, nu sunt ranchiunoasă, iată mâna mea, cu mama nu va fi greu.

EVGHENI
(îi sărută mâna, apoi deodată face un pas înapoi)

Dar Dobreakov. Noi l-am și uitat.

SOFIA

Stați, mi-a venit o idee, să-l păcălim.

EVGHENI

De acord, dar cum?

SOFIA

Foarte simplu, îi faceți declarații și mătușii, precum că Dobreakov este îndrăgostit de ea și așa îi aruncăm unul în brațele celuilalt și gata, s-a făcut!

EVGHENI

Bravo, Sofia Pavlovna. *(Cântă împreună:)*

Începe ecoica scenă
O luptă curând se va da
Aduceți o mare arenă
Să-ncapă eroii în ea.

SOFIA

Vai de mine! Nu-i a bună...
Când va fi el să se-ntoarcă,
De îndată îl va pune
Mătușica mea să toarcă.

EVGHENI
(spre spectatori)

Așa soție ne trebuie!

SOFIA

Iată și mătușa, faceți-i declarații.

SCENA XIII

ACEIAȘI și AGAFIA

EVGHENI

Am onoarea să vă declar respectul meu total. *(O duce într-o parte.)* Numai două cuvinte.

AGAFIA

Sunt gata să vă ascult.

EVGHENI

Mi s-a dat o sarcină grea, dar ce să fac? trebuie s-o îndeplinesc, pentru fericirea prietenului meu. Serghei Petrovici Dobreakov este îndrăgostit, îndrăgostit cu pasiune, nesperând să înduplece personal pe cea care este vinovată de suferințele lui, m-a însărcinat să vă spun că este îndrăgostit de dumneavoastră cu patimă și fără speranță și sper ca rugămintea lui să nu fie respinsă, pentru că, în caz contrar, e gata să facă un pas disperat, e gata să se spânzure, să se împuște. El vă cere mâna.

AGAFIA

Dar eu sunt atât de tânără încă.

EVGHENI

Și vreți ca eu să asist la moartea prietenului meu?

AGAFIA

Dar...

SOFIA
(*apropiindu-se*)

Să nu faci pe acest domn nenorocit pentru toată viața.

AGAFIA
(*cu plăcere*)

Mi-e milă de el, sunt de acord.

SOFIA

Acum lăsați-ne și pe noi să fim fericiți. (*Către mătușa.*) Ne iubim și i-am promis mâna mea. Binecuvântează-ne.

EVGHENI

Acum permiteți-mi să vă cerem binecuvântarea. (*Sofia se apropie și amândoi îngenunchează.*)

AGAFIA

Vă binecuvântez. (*Către Sofia.*) Să mergem, Sofia, trebuie să dau unele dispoziții.

(*Pleacă pe o ușă, prin cealaltă apare figura lui Dobreakov.*)

SCENA XIV

DOBREAKOV
(*în strânge în brațe pe Evgheni*)

Ce e, drăguțule?

EVGHENI

S-a terminat, am făcut declarații.

DOBREAKOV
(*neràbdător*)

Și cum e?

EVGHENI

Este de acord.

DOBREAKOV
(*sărind în sus*)

O, raiule! o, cerule! o, beatitudine, acum sunt cel mai fericit dintre muritori.

EVGHENI
(*într-o parte*)

Tocmai. (*Către el.*) Ea este îndrăgostită de tine cu pasiune, la nebunie.

DOBREAKOV

Dar unde este ea? Alerg s-o văd, s-o admir.

EVGHENI

Nu te înfierbânta, n-o să plece; am prins-o în undiță. Pot să spun că meșterul la lucru se cunoaște.

DOBREAKOV

Zău.

SCENA XV

ACEIAȘI, SOFIA și *AGAFIA*

DOBREAKOV
(*alergând spre Sofia*)

Permiteți-mi să vă mulțumesc.

SOFIA

Mulțumește mătușii.

DOBREAKOV
(*către Agafia*)

Dacă, doamnă, vă datorez fericirea mea, permiteți-mi, permiteți-mi să vă prezint sincera mea recunoștință.

AGAFIA
(*pozând; într-o parte*)

Săracul Kuzma Feodorovici. Suferă. (*Către el.*) Mi-e milă de el.

EVGHENI
(*apropiindu-se de Dobreakov și Agafia*)

Permiteți-mi să vă felicit și să vă doresc fericire în familie.

AGAFIA

Așa-i (*îl îmbrățișează*), logodnicul meu.

DOBREAKOV

Dar eu nu înțeleg nimic.

EVGHENI

Dă-mi voie să-ți explic; tu m-ai rugat să declar dragostea ta și eu am declarat-o Agafiei... Ea a fost atât de bună că a primit declarația ta (*în acest timp Dobreakov stă cu mâinile desfăcute înmărmurit ca un...*), acum felicită-mă și pe mine și pe mireasa mea, Sofia Pavlovna.

DOBREAKOV

Vă felicit.

AGAFIA

Ce e cu el?

EVGHENI

De admirație. (*Sofia și Evgheni se sărută; în acest timp apar pe ușă Petrușa și Natașa*)

SCENA XVI

PETRUȘA

Prostuțo, care va să zică, nu te preface.

EVGHENI

Taci, mai bine felicit-o pe stăpâna ta.

PETRUŞA
(*se înclină*)

Dacă este aşa, atunci permiteţi-ne şi nouă să vă cerem o favoare. Nataşa, vino să le-o ceri tu, permiteţi-ne şi nouă să ne căsătorim.

EVGHENI

Ne vom gândi şi la voi.

TOŢI, *afară de Dobreakov, (cântă)*

Acum suntem cu toţii mulţumiţi,
Nu-i cerem fericirii alte clauze
Însă am fi ceva mai fericiţi
De-ar fi să auzim... (*aplauze*)

DOBREAKOV

Eu mai rămân puţin nemulţumit
de mine însumi, din aceleaşi cauze:
că încă pân-acum nu s-au pornit
şi pentru mine câteva... (*aplauze*)

TOŢI

Suntem desigur foarte fericiţi
Acum, în pragul minunatei pauze,
Dar am pleca spre casă mâguliţi
De-am auzi, din nou, nişte... (*aplauze*)

SFÂRŞIT

NOTE, COMENTARII VARIANTE

DIN VOLUME

RĂZVAN ŞI VIDRA

Versiunea definitivă a dramei este publicată în ediție separată în 1895: *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cânturi de B. Petriceicu-Hasdeu, cu o introducere de d.P.P. Carp. Ediţiunea IV. Bucureşti, Editura Librăriei Socec & Comp., 1895. Pe pagina de titlu, un moto: „Mărirea deşartă şi iubirea de argint, acestea sunt neşte neputinţe iuţi ale suflетului... Mitrop. Teofil. *Cazania*, 1644."

Reprezentând ultima voinţă a autorului, ediţia în 16° de la Socec se constituie în text de bază, pe care îl reproducem în volumul de faţă, cu actualizările ortografice necesare. Prima oară, piesa apare în periodicul bucureştean bisăptămânal al lui Alexandru Candiano, „Perseverenţa", la rubrica „Foiţa Perseverenţei", cu titlul *Răzvan Vodă*. Dramă istorică în 5 acte în versuri de B. P. Hâjdeu: an. I, nr. 6, 23 martie - nr. 14, 23 aprilie 1867, p. 1-3; nr. 15, 27 aprilie 1867, p. 2-3; nr. 17, 4 mai 1867, p. 1-3; nr. 18, 7 mai 1867, p. 2-3; nr. 19, 11 mai - nr. 20, 14 mai 1867, p. 1-3; nr. 21, 18 mai - nr. 22, 21 mai 1867, p. 2-3; nr. 23, 25 mai 1867, p. 1-3; nr. 24, 28 mai 1867, p. 2-3; nr. 25, 1 iunie – nr. 28, 11 iunie 1867, p. 1-3; nr. 30, 18 iunie 1867, p. 2-3; nr. 31, 22 iunie – nr. 32, 25 iunie 1867, p. 1-3; nr. 33, 29 iunie 1867, p. 1. Sub titlul piesei, se menţionează în paranteză: „Reproducerea prin presă şi reprezentaţia pe scenă, fără consimţământul autorului, sunt oprite". Textul propriu-zis al dramei istorice este însoţit de următoarea prefaţă: „Această dramă este, sau cel puţin aş fi dorit să fie, o producere literară, psicologică şi istorică.

Din punctul de vedere literar, am avut a mă lupta cu dificultatea versificaţiunii, sporită astă dată prin o altă dificultate şi mai mare, anume aceea de a scri în limba romînească din secolul XVI, fără neologisme şi fără inversiuni moderne.

În privinţa psicologică, mă îngreuia varietatea caracterelor, ce le introdusei în cadrul dramei mele: caracterul înfocat, generos, eroic şi impresionabil al lui Răzvan; caracterul ambiţios, imperativ şi orgolios al Vidrei; caracterul avar şi laş al lui Sbierea, două caractere de ţăran românesc, personificate în Moş Tănase şi în Răzaşul; în fine, nu ştiu dacă am reuşit, dar intenţia mea a fost de a da fiecărui personaj, chiar şi dintre cele mai secundare, câte o nuanţă proprie şi obiectivă.

În fine, în privinţa istorică, avui în vedere două preocupaţiuni deopotrivă importante: istoria epocei în genere, şi istoria lui Răzvan în parte.

Din cronicarii noştri, noi ştim numai atâta că finitul secolului XVI a fost unul din perioadele cele mai oligarhice din analele României. Această luptă de ură între boieri şi popor, între cei avuţi şi cei săraci, între cei apăsaţi şi cei ce apăsau, eu m-am încercat a o face pe cât se putea mai plastică în actele I şi II. În zadar ar voi cineva să mă acuze de a face aluziuni la actualitate: mai repet o dată, eu am voit a depinge aristocraţia şi

democrația românească din secolul XVI, iar nicidecum mârâiturile partidelor de astăzi. Afară de aceasta, pentru a completa tabloul istoric al epocei, am găsit loc de a schița unele instituțiuni și obiceie, neatinse de cronicarii noștri, dar conservate, din întâmplare, în documente, în legislație, sau în tradițiuni.

Cât privește istoria lui Răzvan în specie, răposatul Bălcescu scrise în *România literară* o biografie foarte erudită a acestui brav aliat al lui Mihai. I-a scăpat însă din vedere două împrejurări destul de interesante; anume dentâi că mama lui Răzvan fusese româncă, după mărturia contimpureanului Heidenstein; iar al doilea că Răzvan a fost pe lângă Aron Vodă nu agă, ci hatman, după mărturia lui Miron Costin.

În sfârșit, mă vor întreba unii: de ce n-am lăsat pe Răzvan să domnească cinci luni, precum a domnit în realitate? și de ce nu l-am făcut să moară în țeapă?... Răspunsul e lesne de făcut. Pe de o parte, într-o dramă cinci luni este un singur moment, iar pe de altă parte, nemic nu poate fi mai puțin dramatic decât o țeapă. Istoria ne spune în bloc că Răzvan domni *foarte puțin* și *muri într-un mod tragic în urma unei bătălii cu invazia polonă*; ei bine, opera mea nu contrazice deloc aceste două fapte sintetice!"

În același an al publicării în revistă, drama apare în volum: B. Petriceicu-Hajdeu, *Răzvan Vodă*. Dramă istorică în 5 acte în versuri. București, Tipografia Lucrătorilor Asociați, 1867, 152 p. Pe exemplarul existent la Biblioteca Academiei Române (II 101 159) este lipită, pe pagina de titlu, o hârtie cu mențiunea: *ediția II*. Mircea Eliade nota, în 1937, că bucata de hârtie este „lipită pe coperta interioară deasupra următoarelor cuvinte: *Ediția II, revăzută, îndreptată și adausă cu arii românești de L. Flechtenmacher*".[1] Pe exemplarul văzut de noi, hârtiuța este lipită peste un text, dar în nici un caz de întinderea celui citat de reputatul editor. Mircea Eliade se plânge că nu a găsit nici un exemplar din ediția I, iar „în bibliografiile publicate până în prezent, nu sunt indicate decât ediția II și edițiile ulterioare".[2] Enigma este simplu de dezlegat: B. P. Hasdeu considera publicarea dramei în periodicul „Perseverența" drept ediția I. Așa procedează și în cazul altor opere ale sale, de pildă în *Istoria toleranței religioase în România* din 1868.

Curând, autorul scoate o nouă ediție: *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cânturi de B. Petriceicu-Hajdeu. Ediția III revăzută. București, Tipografia Lucrătorilor Asociați, 1869. Dramaturgul modifică nu numai titlul, dar aduce remanieri importante textului. Prefața din edițiile I și II este înlocuită cu o scurtă prezentare: „O operă curat literară, care dobândește onoarea unei a treia ediții după un interval d-abia de un an, nu are trebuință de o prefață; căci chiar dacă scrierea ar fi rea, și tot încă autorul se mulțumește că opiniunea publică s-a înșelat dempreună cu dânsul și, prin urmare, nu are cui face scuze, obiectul ordinar și stereotip al tuturor introducțiunilor". Înaintea cântului I, B. P. Hasdeu adaugă o *Dedicațiune* în versuri, *Soției mele Iulia Petriceicu-Hasdeu*, care se menține și în ediția a IV-a, definitivă.

[1] Mircea Eliade, *Note și variante*, în Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice*, tomul I, București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1937, p. 398.

[2] *Ibidem*.

La sfârșitul ediției a III-a, există un număr de „note istorice" (în ediția a II-a înseriate la subsolul paginii respective) și un „apendice": *Modeluri de vechea limbă și versificațiune românească*. Ele sunt menținute și în ediția a IV-a, definitivă. Din acest motiv, le reproducem *in extenso*, schimbând doar numerotarea paginilor, conform ediției noastre:

„Pag. 17. *Adecă, nu-i vorbă, nici calâii nu sunt rari...*

Despre această ocupațiune a țiganilor, vezi Toppeltinus, *Origines Transsylvanor*, ed. 2, Vien. 1762, op. 6, p. 50 – Benko, *Transsylvania*, Vinbod. 1778, t.1, p. 502 – Miron Costin, *Letop.*, t.I, p. 231. – Grellmann etc.

Pag. 18. *Tat' tău va fi fost, băiete, o groază de blăstămat*
De-au întortocheat pe mă-ta în lingușirile lui!

Despre părinții lui Răzvan, vezi Heidenstein, *Rerum Polonicar*. lib. XII. Francf. 1672, p. 315: «Rozvanum quemdam, qui matre Valacha, patre ex eo genere hominum, quos Ciganos vulgo vocant, natus.»

Pag. 23. *Petru Vodă șchiopătează, dar nu-i slut...*

Despre frumusețea lui Petru cel Șchiop, vezi Crusius, *Turco-Graecia*, Basil. 1584, p. 275 – Hammer, *Geschichte d. Osmanisch. Reiches*, t. 3, p. 205.

Pag. 29. *Parc-aș fi sigur că-i iarăși vrun cântec nerușinat!*

În *Pravila* lui Vasile Lupul, publicată în 1643, dar bazată pe nește materialuri cu mult mai vechi, se prevede deja pedeapsa pentru «cela ce va scrie versuri sau va scoate cântece întru ocara cuiva...» Vezi Misail, *Epoca lui Vasile Lupul*, p. 54. E remarcabil că asemeni satire au fost familiare strămbunilor noștri chiar în timpii cei primitivi ai Romei; dovadă cele XII Table: «qui malum carmen incantasset...»

Pag. 33. *Logofătul e viclean...*

Mare logofăt era atunci Luca Stroici, unul din oamenii cei mai învățați și cei mai perfizi ai timpului, despre care vezi monografia mea: *Luca Stroici, părintele filologiei latino-române*, București, 1864.

Pag. 33. *Cată dar, dascăle, cată!...*

Vezi opiniunea lui Stefan Tomșa despre oamenii cei învățați, în Miron Costin, *Letop.* t. I, p. 231.

Pag. 34. *Cum că de-osândă se iartă pe cine-l vrea de bărbat*
O copilă, o fecioară, un suflet nevinovat...

Acest sublim obicei a existat în Moldova până la începutul secolului nostru, după cum își aduc aminte bătrânii. El se pare a fi o reminiscență a supremei veneratiuni ce o avusese anticii romani despre virginitate.

Pag. 37. *Țiganul la mal se-neacă! Țiganul își dete-n petec!...*

O mulțime de asemeni proverbe și anecdote despre țigani, vezi în Anton Pann, *Povestea vorbei*.

Pag. 40. *Furul să se dea acelui de la care a furat.*

Acest obicei a existat deja în pravila cea pierdută a lui Alexandru cel Bun, precum arată un călător care a trecut prin Moldova în anul 1420. Vezi *Voyages et ambassades de Messire Guillebert de Lannoy*, Mons, 1840: «les larrons jusques à neuf furent prins et a moy livrez la hart au col...» Pasajul întreg noi l-am reprodus în «Arhiva istorică»,

t. I, part. I, p. 129-30. În documente scrise românește aceasta se numește: «a da pe fur de grumaz». Originea obiceiului se referă la legislațiunea română din cele XII *Table*. Vezi Gaius, *Comment.* II, § 189: „liber verberatus addicebatur ei, cui furtum facerat..."

Pag. 46. *Ar fi răzași ca și-ai noștri, numiți acolo moșneni...*

Răzaș și moșnean sunt sinonimi în toată puterea cuvântului. Răzaș vine de la «redire», verb juridic, care însemna la anticii romani moștenirea averii teritoriale în marginile unei singure familii. Vezi Terentius apud Heinecc., *Antiquitates Romanae jurisprudentiae*, Argentor, 1734, t. 2, p. 11.

Pag. 46. *Le zice chineji, dar este chiar o breaslă răzășească.*

Vezi Pușcar, *Disertaț. despre împărț. Ardealului*, p. 14, 15 etc. – Kemeny, *Ueber die chemal. Knesen und Kenesiate der Walachen*, în *Kurz. Magazin*, t. 2, p. 286-339. Vizsgálódas az erdélyi kenézségekr?l, Enyed, 1846. – etc.

Pag. 52. *Știut. După ce-i din osul acelui vornic Moțoc...*

Despre acest Moțoc, care a răsturnat unul după altul pe Ștefan Rareș, pe Joldea Vodă, pe Alexandru Lăpușneanu și pe Basilie Despota, vezi Ureche, *Letopis.*, t. I, p. 176, 182 etc., Engel, *Geschichte der Moldau*, 192, 202 etc., Șincai și alții.

Pag. 59. *Însuși Domnul cu rușine pleacă fruntea la păgân...*

Botero, *Relazioni universali*, Venezia, 1600, t. 2, p. 120: «I Vaivodi di Moldavia, di Valachia, e di Transilvania, si mantengono ne'loro principati a viva forza di presenti, e si mutano ogni giorno quei di Valachia e di Moldavia, perchè? si danno a guel che più offerisce, e per poter mantener quel che si e offerto, consumano i popoli...»

Pag. 77. *C-acest vir Valachus este strenuissimus...*

A amesteca cuvinte, locuțiuni și chiar fraze întregi latine, a fost în Polonia o modă de eleganță și de erudițiune, mai ales pe la finea secolului XVI. Din acest punct de vedere, personagiul lui Piotrowschi este un tip istoric.

Pag. 79. *Eu unul îți spui atâta că de-oi fi vrodată crai...*

În Polonia, după stingerea dinastiei Jagellonilor, toți nobilii, până și cei mai de jos, erau eligibili la tron. Proverbul favorit al acelei epoci era: «țăranul nobil este egal voievodului» (szlachcic na zagrodzie, róurien wojewodze)...

Pag. 80. *La marginea drumului*
În calea armeanului...

Tot comerțul Moldovei din secolul XVI se afla în mâinile armenilor, ceea ce explică sensul acestei doine, publicate de Alecsandri, – Pentru citațiuni, vezi scrierea mea: *Istoria toleranței religioase în România*, p. 61-65.

Pag. 82. *În codru se pedestrește, pe câmp încalecă iară...*

Vezi Bălcescu, *Arta militară la Moldoveni*, în „Magaz. istoric", t. 2, p. 52.

Pag. 85. *De la Alexandru Vodă și de la Ștefan cel Sfânt...*

Așa numea poporul pe Ștefan cel Mare. Vezi Ureche, *Letop.* t. 1, p. 145. – Strykowski, *Kronika Polska*, Warszawa, 1846, t. 2, p. 320.

Pag. 86. *Leșii au o lege-anume: un om de neam țigănesc* etc.

Vezi legile din 1565 și 1578, în „Volumina Legum", t. 2, p. 608 și 691. – Cz. Czacki, *O Cyganach*, în „Dziela", Poznan, 1845, t. 3, p. 300.

Pag. 86. *Iar jidovii, mai cu samă, sunt ca-n țara lor...*

Despre evreii în Polonia vezi o interesantă scrisoare din 1601, în Barmann, *Sylloge epistolarum*, Leidae, 1727, t. 2, p. 69-71.

Pag. 89. *După cum mărturisește fericitul Chrisostom...*

Vezi Königswarter, *Hist. de l'organisation de la famille*, Par., 1851, p. 337, unde mai citează un canon sinodal: «Mulier non est facia ad imaginen Dei».

Pag. 90. *Iscoadă-n intreaga lume, preot numai în altar...*

Cum că preuții greci și ruși din secolul XVI jucau în adevăr asemenea roluri, vezi «Akty Zapadnoi Rossii», t. 4, p. 159-160, 203-236, și *Acta Tomiciana*, t. I, p. 154.

Pag. 92. *Precum anume se scrie în sfântul Nomocanon...*

Vezi *Nomocanon Photii cum comment. Balsamoris*, ed. Justelli, Paris, 1615, p. 186-197.

Pag. 96. *Spre mai deplină răsplată în boierimea leșească...*

Despre această înaintare a lui Răzvan în armata polonă sub regele Ștefan Batori, vezi Heidenstein, loco laudato: «pro gregario primum milite inter pedites meruerat, postea a Stephano Rege virtutis causa ad ordinem perductus fuerat...»

Pag. 103. *De la tătari mă luară...*

Despre tot ce suferea Moldova în secolul XVI din cauza invaziunilor tătărești, vezi Gratiani, *De Despota Valachorum Principe*, Varsaviae, 1759, p. 19, 75: «senibus atque imbelli aetate occisa, aedificiis incensis, quindecim millia capitum Christiani nominis in servitutem abduxere».

Pag. 108. *Să nu vezi o sărmăluță, ci tot numai borș cu știr...*

Până la introducerea cucuruzului sub primul Mavrocordat, varza sau curechiul forma mâncarea națională a țăranului român, după cum zice Miron Costin, *Letop.* t. 1, p. 9: «în toată viața în mâncare cu dulceața curechiului». Despre originea slavică a borșului cu știr, vezi Golembiowski, *Domy i dwory*, Warszawa, 1830, p. 32-3.

Pag. 110. *O viță lăpușnenească: feciorul lui Alexandru...*

Așa se intitulează însuși Aron Vodă în crisoavele sale. Vezi Wickenhauser, *Moldawa oder ein Urkundenbuch*, Wien, 1862, t. 1, p. 93.

Pag. 118. *Cumpărai pe lângă Nistru nește câmpuri nelucrate.*

Așa era pe atunci mai tot litoralul Nistrului din cauza invaziunilor tătărești, precum arată călătoria olandezului Douza, *De itinere suo Constantinopolitano*, Lugduni Bat., 1599, p. 16.

Pag. 118. *... mii de vite rămătoare...*

Una din principalele resurse de bogăție în zona de mijloc a Basarabiei nistrene. Vezi Cantemir, *Beschreibung der Moldau*, Leipz. 1771, p. 69.

Pag. 127. *Astfel pieri Faraon* etc.

Din această opiniune poporană despre originea țiganilor a derivat la noi numele lor «faraon» sau «baron». E remarcabil că autorii români de câte ori vorbesc despre vechii egipteni parcă descriu pe țiganii noștri, bunioară: Amm. Marcell., l. XXII, § 6 și 16, Ariston ap. Aulu-Gell., l. XI, cap. 18 etc. – Cronicarul săsesc Weiss, care cunoscuse personalmente pe Răzvan, zice: «Resovan war gewis nationis aegyptiacae...» Vezi Trauschenfels, *Deutsche Fundgruben z. Gesch. Siebenbuergens*, Kronstadt, 1860, p. 145.

Pag. 145. *Poporul da jos p-aceia pe cari poporul i-a pus...*

Cum că la români n-a existat niciodată măcar umbra așa-numitului «drept divin», dovadă că chiar Ștefan cel Mare, deși cucerise tronul cu sabia în mână și deși era fiu de Domn , totuși a fost silit să convoace adunarea poporului și «i-a întrebat pe toți, este cu voia tuturor să le fie Domn?» Vezi Ureche, *Letopis.*, p. 118. Mai multe alte probe, cari nu pot avea aci locul lor, au fost dezvoltate în *Cursul public de dreptul constituțional al românilor*, pe care-l ținusem eu în sala Ateneului Român în septembrie-noiembrie 1866.

Pag. 150. *Eu, șoltuzul de Suceava, cu cei doisprezeci pârgari...*

Despre șoltuz, pârgari și toată organizațiunea vechilor municipalități române, vezi în a mea «Arhivă istorică», t. I, partea I, darea de seamă, p. VII-VIII. – Despre obiceiul de a oferi principelui la intrare în domnie struguri și grâu, cată Heidenstein, *op. cit.*, p. 318."

Reproducem, în continuare, și „apendicele" din edițiile a treia și a patra, *Modeluri de vechea limbă și versificațiune română:*

„I. DIN PSALTIREA DIACONULUI CORESI (1577)

Psalmul 149

Cântați Domnului cântece noao; lăudarea lui în besearecа preapodobnicilor. Să se veselească Israil de cel ce feace el și fiii Sionului să se bucure de împăratul său; să laude numele lui în zbor și în tâmpâne și în psăltire să cânte lui, că dulce vru Domnul întru oamenii săi și rădica-va blânzii în spăsenie. Lăuda-se-vor preapodobnicii în slava, și bucura-se-vor în straturele sale. Rădicarea lui Dumnezeu în grumazul lor, și speate de amândoao părți ascuțite în mâinile lor. Să facă izbândă întru limbi, oblicire întru oameni. Să leage împărații lor și slăviții lor mâinile ferecate cu fier. Să facă într-înșii județ scris. Slava aceasta iaste tuturor preapodobnicilor lui.

II. POEZIILE SATIRICE DE MIRON COSTIN (1670)

I
VIEAȚA LUMII

Către cititor

În toate țările, iubite cetitorule, se află acest fel de scrisoare, care elineșteρυθμός se cheamă; și cu acest chip de scrisoare au scris mulți lucrurile și laudele împăraților, a crailor, a domnilor și a începăturilor țărilor și împărățiilor.

Așa au scris vestitul istoric Omir războaiele Troadei, cu Achilleus; așa Virghilie – începătura împărăției Râmului, și alți dascăli fără de număr.

Într-acesta chip și sfinții învățătorii bisericei noastre, cum este Ion Damaschin, Cosma, Teofan, Mitrofan și Andreiu de la Crit, au scris cântările sfintei biserici, stihirile,

canoanele și antifoanele, cu carile, ca cu nește pietre scumpe și flori nevestejite, au împodobit biserica.

Cu această pildă scrisu-ți-am și eu această mică carte, căriia numele este *Viața lumii*; arătându-ți pre scurt, cum este de lunecoasă și supusă pururea primejdiilor și premenelelor.

Nu să poftesc vreo laudă dintr-această puțină osteneală, ci mai mult să *se vază, că poate și în limba noastră a fi acest fel de scrisoare; și nu numai aceasta, ci și alte dăscălii și învățături ar putea fi pre limba românească, de n-ar fi covârșit veacul nostru acest de acum de mari greutăți, și să fie și spre învățăturile scripturei mai plecată a locuitorilor țărei noastre voe.*

Citește cu bună sănătate, dulceața mai vârtos să înțelegi când citești, că a citi și a nu înțelege este a vântura vântul sau a ferbe apa; și apoi cât poți de primejdiile lumii să te ferești, cu ajutorul puternicului Domnului Dumnezeu.

VIEAȚA LUMII

Deșertarea deșertărilor, și toate sânt deșerte.

ECLESIAST CAP. I

A lumii cânt cu jale cumplită vieață
Cu grijă și primejdii, cum este o ață
Prea suptire și-n scurtă vreme trăitoare...
O, lume vicleană! lume-nșelătoare!

Trec zile, trec ca umbra, ca umbra de vară;
Cele ce trec nu mai vin, nu se întorc iară;
Trece veacul desfrânat, trec anii roată,
Fug vremile ușoare, fug și nici o poartă

A le opri nu poate: și mai mult cumplite
Lucrurile astei lumi merg tot prăvălite;
Și ca apa-n cursul său cum nu se oprește,
Așa cursul lumii-n veci nu se contenește!

Fum și spuză toate sânt, visuri și părere ,
Sânt petrecerea lumii ș-a lumii durere!
Zice David prorocul: «vieața este floare, –
Nu trăiește, ci-ndată o vezi pieritoare».

«Vierme sânt, vierme – nu om!» iar David ne zice...
O, vicleană lume! o, lume neferice!
Toate câte-s pre tine, tu cu vremea toate
Premenești, și nemica-n veci să stea nu poate!

Cerul fapt de Dumnezeu cu putere mare,
Minunată zidire, şi el sfârşit are!
Şi voi, lumini de aur, soarele şi luna,
Căzând sub întunerec, veţi da jos cununa!

Voi, stele iscusite, cerului podoabă,
Vă aşteaptă groaznică trâmbiţă şi toabă!...
Nu-i nemica să stea-n veci, toate trec în lume,
Toate-s nestătoare, toate-s neşte glume!

Tu părinte-al tuturor, Doamne şi-mpărate!
Singur numai covârşeşti vremi nemăsurate!
Iar celelalte toate cu vremi pierd vieaţa,
Îmblând după a lumii-nşelătoare faţă.

Vremea-i lumii soţie, şi norocul alta,
Amânduo la mutări şi amăgiri gata.
Norocul ne înalţă, lacom să ne surpe,
Iar soţia sa vremea goneşte şi rumpe!

Norocul, fără să stea, îşi tot schimbă pasul;
Anii nu pot aduce ce aduce ceasul!
Numai mână şi aripi, iar picioare n-are,
Să nu poată sta în loc nici odinioare.

Vremea-ncepe ţările, vremea le sfârşeşte,
Îndelungate domnii vremea premeneşte;
Vremea petrece toate; nici o-mpărăţie
Să stea-n veci nu lasă; nici o avuţie.

A trăi mult nu poate. Unde-s cei din lume
Mari împăraţi şi vestiţi şi cu slăvit nume?
Unde-s ai lumii stăpâni? unde este Xerxis?
Alexandru Machedon? Unde-i Artaxerxis?

August, Pompeiu şi Chesar, unde sânt în lume?
Pre ei toţi vremea i-au spart, ca pre neşte spume!
Fost-au Chiros împărat, vestit cu războaie
Cu avere preste toţi, plecându-şi sub voie

Pre perşi, haldei, tătari şi Asia toată...
Cată la ce l-au adus norocul cu roată!
Prinsu-l-au o femeie, i-au pus capu-n sânge:
«Satură-te de moarte, Chiros, şi te stinge

De vărsarea sângelui, o oame-nfocate,
Ce de vrăjmăşia ta nici Ganghes nu poate
Ţărmul său să-l păzească»; aşa opineşte
Pre cei mai mari norocul şi-i tot prăvăleşte!

Nici voi, lumii înţelepţi, cu filosofia
De roată hălăduiţi; nici teologhia
V-a scutit de primejdii, sfinţi părinţi ai lumii,
Ci v-au adus la moarte amară pre unii...

Că Dumnezeu au vărsat toate cu sorocul,
Au poruncit la un loc să nu stea norocul.
Iar când sânteţi fericiţi, vremea cursul vostru
Îl taie: aşa este întreg traiul nostru!

Pre mulţi şi nevinovaţi ea le curmă vacul,
O, vrăjmaşă, vicleană, ce vânezi cu sacul
Şi, ca pescarul, spre noi tinzi mrejile tale,
Ducându-ne la Moarte, cu cele făr'cale!

De-aceea iată, oame, sfârşitul cum vine:
Cine nu-l socoteşte, nu-l petrece bine!
Sfârşitul dă laudă, ori face ocară:
Multe-nceputuri prea dulci ajung prea amară!

Căci moartea făr'de veste calcă orice casă
Domnească-mpărătească, pre nimeni nu lasă;
Bogatul şi săracul, cel frumos, cel tare...
Vrăjmaşa moarte prieten pre nimene n-are

Aşa ne poartă lumea, aşa ne-amăgeşte,
Aşa ne-nşeală, surpă şi batjocoreşte:
Născându-ne murim, murind – praf şi cenuşă, –
Pintr-această lume treci, cum treci pintr-o uşă!

II

STIHURI ÎMPOTRIVA ZAVISTIEI

Viaţa ta n-are pace, zavisnice-oame:
Pururea te simţi muncit de a pizmei foame;
Să muşte pe cineva colţul tău râvneşte;
Dintr-al fraţilor necaz inima îţi creşte!

Bine scrie-n psaltire de tine prorocul:
«Zavisnicului este acesta norocul:
Gura lui, ca mormântul destupat, tot cască,
Limba lui este gata să tot ocărască!...»

Două boale-ntru sine zavisnicul are:
Una când petrece rău, a doua mai mare,
Când privește pre altul că petrece bine...
Numele bun al cuiva ca o moarte-i vine!

Acestui niciodată boala nu-i lipsește
Și-n tot ceasul cu-acestea viața-și pedepsește...
Ci-n deșert te silești să-ntuneci dreptatea
Și-n scaunul binelui s-așezi răutatea,

Nici răul s-arăți că-i bun, în veci nu poți face:
Deci așa tot traiul tău nu mai are pace,
Se zbuciumă nencetat, se tot chinuiește,
Și de câte i s-au dat nu se mulțămește!

Află dară că nimeni s-aibă tot nu poate:
Nu toate are unul, ci cu toții toate,
Unul una și altul altă bunătate,
Dupre cum de Dumnezeu le sunt însemnate!

III

EXTRACTE DIN PSALTIREA VERSIFICATĂ A MITROPOLITULUI DOSOFTEI

(1673)

DIN PSALMUL 41

În ce chip dorește cerbul de fântână,
Cându-l strânge setea de-l arde-n plămâni,
Sufletul meu, Doamne, așa te dorește,
Cu sete aprinsă de mă vestejește...

DIN PSALMUL 45

De-am vedea pământul clătit de vânt iute,
Și munții în mare den loc să-i strămute,
Marea valuri nalte urlând să ridice
Și să le izbească de munți să-i despice
Cu poarnele apei.

DIN PSALMUL 53

Doamne, mă spășește
Cu sfântul tău nume,
Fă-mi județ pre lume
Și-ntreg mă ferește;
Cu a ta putere,
Grije când am multă,
Tu, Doamne, mi-ascultă
Ruga din tăcere:
Că se rădicară
Asupră-mi păgânii,
Și cu toți streinii,
De mă-mpresurară!...

DIN PSALMUL 63

Cântați Domnului în strune,
În cobuz cu versuri bune,
Și din ferecate surle
Viersul de psalomi să urle,*
Cu bucium de corn de buor
Să răsune până-n nuor...

O IMPROVIZAȚIUNE LA LECTURA PSALMULUI 32

Cine face
Zid de pace,
Turnuri de frăție,
Duce viață
Fără greață
'Ntr-a sa bogăție;
Că-i mai bună
Depreună
Viața cea frățească,
Decât armă
Ce destramă
Oastea vitejească...

---

* Zimbru, bizonte, *bos urus* (n.a.)

EPILOG LA PSALTIRE

Cine-i bogat d-avere, pre lume-n tot omul,
De nu v-avea-ntru sine lăcuind pre Domnul,
Acela d-avuție saţiu nu mai vede:
De i-ar da toată lumea, el tot nu se-ncrede,
Şi decât mai mult strânge, mai mult se lărgeşte,
Şi tot deşert se vede-ntr-averea ce-i creşte!
Deci nime-ntr-avere să nu se gândească
Că va putea să se împle, să se odihnească;
Iară-ntr-a cărui suflet Domnul lăcuieşte,
Acela de nemică nu mai jeluieşte:
Petru-aceia tot omul să nu se lenească
Pre Dumnezeu în suflet să-şi agonisească.

EPIGRAFUL LA ZIMBRUL DIN ARMELE MOLDOVEI

Capul cel de bùor, de feară vestită,
Semnează puterea ţărei nesmintită;
Pre câtu-i de mare feara şi buiacă,
Coarnele-n păşune la pământ îşi pleacă:
De pre chip se vede bùorul ce-i place,
C-ar vrea-n toată vremea să stea ţara-n pace!

IV

DIN CAZANIA MITROPOLITULUI VARLAM (1641-43)

FOAIA 56

Cumu-i un călătoriu, ce îmblă şi călătoreşte cale multă, şi-l arde soarele, şi-l păleşte zăduvul, şi este trudit şi ostenit de cale; cându-i la mijlocul calei, află un copaciu frumos şi cu umbra deasă, şi şade subt dânsu de se odihneşte şi se răcoreşte în umbra lui; într-acela chip şi noi într-această zi de astăzi, fiind supăraţi şi osteniţi etc.

FOAIA 157

Cumu-i apa cea de ploaie ce se pogoară din nuori pre pământ, în multe chipuri lucrează, pre câmpi şi pre codri, în flori şi în pometi, de le creşte şi le înfrămseză, albeşte şi le roşeşte, gălbeneşte şi mohoraţeşte, unele verzi, altele albastre, săvai că este apa numai într-un fel, iară în multe feliuri lucrează, îndulceşte şi amăraşte; aşa şi Duhul Sfânt în multe chipuri lucrează...

FOAIA 212

Ce este frica războiului? Două oşti stau împotrivă, cu arme întrarmaţi, săbiile strălucesc, săgeţile acopăr soarele, sângele se varsă pre pământ cu păraiele, trupurile voinicilor zac ca snopii în vremea secerei...

FOAIA 372

Zilele noastre trec ca o umbră de nuor fără de ploaie; ca corabia pre mare, ce o bate vântul spre margine; ca o peatră din deal la vale, când se rentună *(sic)* şi nu se poate opri: aşa merge de tare şi viaţa noastră către moarte..."

Psalmul 149 coresian, din „apendicele" la poema dramatică *Răzvan şi Vidra*, îl regăsim, la paginile 402-404, din valoroasa ediţie a lui B. P. Hasdeu: *Psaltirea publicată românește la 1577 de Diaconul Coresi*. Reprodusă cu un studiu bibliografic şi un glosar comparativ de B. Petriceicu-Hasdeu. Ediţiunea Academiei Române. Tomul I. Textul. Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1881. Câteva semne de punctuaţie din ediţia de bază, *Răzvan şi Vidra* (1895), le-am modificat după tomul lui B. P. Hasdeu menţionat, în acord cu ediţiile ulterioare ale *Psaltirei* (vezi ediţia critică a Stelei Toma din 1976).

Dacă avem de constatat o corectă transcriere din manuscrisul lui Coresi, în ceea ce priveşte poemul *Viaţa lumii* de Miron Costin, constatăm o abatere a lui B. P. Hasdeu de la versiunile din cele cinci copii ajunse până la noi. Să fi cunoscut savantul o altă variantă care s-a pierdut? El publică întâi versurile din „apendice", aparţinând lui Miron Costin, în revista sa „Satyrul" (an. I, nr.10, 10 aprilie 1866), sub titlul *Cele mai vechi poezii satirice în limba română*. În textul de prezentare, Wang-pon ki (pseudonim al lui B. P. Hasdeu) notează: „Publicăm aci din manuscripţi două poezii inedite, scrise de celebrul nostru cronicar Miron Costin pe la 1670. Prefaţa celei dentâi din ele cuprinde o singeroasă satiră contra acelora ce credeau atunci, sau cred astăzi, că românii nu sunt capabili de a se dezvolta româneşte, ci trebuie să ia toate numai de la străini." Autorul nu dă alte precizări despre manuscrisul pe care l-a avut pe masa de lucru. Împărţirea nefirească a poemului *Viaţa lumii* în strofe, dar şi alte libertăţi de interpretare a textului ne fac să presupunem că B. P. Hasdeu a modernizat unele versuri, în duhul originalului, de dragul demonstraţiei că, în materie de prozodie, *Răzvan şi Vidra* se sprijină pe o frumoasă tradiţie. Ceea ce era, de altfel, adevărat!

Cu privire la excerptele din Dosoftei, anul 1671 înscris sub titlul *Psaltirii în versuri* este probabil o eroare tipografică, data exactă a tipăriturii fiind 1673. Am făcut cuvenita rectificare. La fel *Psalmul 132* este imprimat greşit, *123*, în ediţia lui B. P. Hasdeu. Titlul *Improvizaţiune la lectura psalmului 123*, aparţine lui Hasdeu, versurile în originalul din 1673 neavând un titlu, ci doar o explicaţie a autorului lor: „Aceste patru părechi de stihuri le-am scornit eu, prăvind acest psalom a lui". Celelalte două titluri care urmează, *Epilog la Psaltire* şi *Epigraful la zimbrul din armele Moldovei*, au în volumul original următoarea formulare: *Apostrof* şi *Stihuri la luminatul herb a Ţării Moldovei*.

Menționăm că în disputa paternității versurilor intitulate *Apostrof*, B. P. Hasdeu consideră, corect, că Dosoftei este adevăratul autor.

În fine, la excerptele din *Cazania* lui Varlaam, „foaia 372" nu corespunde numerotației ediției originale.

Ediția de bază *Răzvan și Vidra*, din 1895, este însoțită de o prefață, iscălită *Hasdeu*, pe care o reproducem în continuare:

„A treia edițiune din *Răzvan și Vidra* de vreo zece ani și mai bine nu se mai află în vânzare. Acuma, când Casa Socec et C-ie mi-a propus de a scoate această a patra edițiune, fusei întrebat dacă nu cumva doresc a face o nouă prefață. Atunci mi-am adus aminte că am o veche socoteală de limpezit cu d. P. P. Carp, de pe vremea când Domnia sa «făcea pe grozavul» în literatură. Sunt aproape treizeci de ani, amîndoi tineri încă, noi am lucrat fiecare ce a știut și cât a putut: eu scrisesem pe *Ion Vodă cel Cumplit* și pe *Răzvan*; iar d. Carp le-a criticat pe ambele, asigurând cu seriozitate că ele și autorul lor nu prețuiesc la un loc două parale. Este învederat că eu nu puteam să mă supăr și n-am răspuns. Cu timpul, *Ion Vodă cel Cumplit* a devenit o carte clasică, pe care o învață elevii în școală. *Răzvan*, la rândul său, ajunge la a patra edițiune, după ce mai în toți anii s-a reprezentat pe scenă, rămânând până astăzi în repertoriul teatral. S-a întâmplat însă într-un mod sistematic o poznă: de câte ori se afișa *Răzvan*, se găsea la moment vreo foiță care, chiar în ajunul primei reprezentațiuni, reproducea articolul dlui P. P. Carp, ca să facă adecă cunoscut că: Aristotel și Schopenhauer au spulberat pe Hasdeu. Pentru ca foițele de acest soi să nu-și mai dea în zadar o asemenea osteneală, public eu însumi, în fruntea ediției de față, acel memorabil articol; și-l public întocmai, din literă în literă, cu logica lui, cu erudițiunea lui, cu stilul lui, cu ortografia lui, cu toate ale lui, iarăși fără a-i răspunde. Citească-l oricine, citească-l o dată, de două ori, de trei ori, pentru *a se monta* astfel sub impresiunea lui, o impresiune directă și imediată, și apoi *montat* să citească pe *Răzvan și Vidra*. Să vedem ce o să se zică atunci despre pretinsul verdict al lui Schopenhauer și al lui Aristotel, pe lângă cari, cu același drept, s-ar mai putea invoca autoritatea lui Confucius. Eu unul, mai dinainte, nu mă sfiesc de a mulțumi dlui Carp, plătindu-i cu legiuita dobândă, acum când amândoi suntem bătrâni, o poliță din tinerețe; plătind-o cu aceeași francheță și cu același cavalerism, cari ne-au distins boier-boierește totdauna pe amândoi, fie în bine, fie în rău, fie cu știință, fie cu pospai, după cum e și boierul."

Prefața lui Hasdeu este, într-adevăr, una de răfuială. În paginile ulterioare, el reproduce *in extenso* cronica lui Petru P. Carp apărută în urmă cu aproape două decenii în „Convorbiri literare": *„Răzvan Vodă". Dramă istorică în cinci acturi de d. B. P. Hajdeu* („Convorbiri literare" din 15 noiemvrie 1867):

„Avem dinaintea noastră a doua edițiune a unei drame ce n-ar fi trebuit să părăsească cartoanele autorului și despre care nu am fi crezut niciodată că ar putea să găsească cetitori.

De aceea am și tăcut până acum.

Astăzi însă, văzând că ea găsește un răsunet neașteptat, venim a protesta contra unei mistificațiuni ce prin complicitatea publicului a luat proporțiunile unei triste experiențe: să se găsească scriitori care împinși de o fatală boală dau viața și lumina unor elucubrațiuni ca *Răzvan Vodă*, aceasta s-a văzut ades, să se găsească însă un public ce le dă o neînțeleasă aprobațiune, aceasta e mai rar și mai grav. Mai rar, pentru că simțul

frumosului e un ce firesc și primordial în om, neatârnat până la un oarecare punct de individualitatea popoarelor și de gradul civilizațiunii la care ele au ajuns; mai grav, pentru că o asemene aprobațiune dovedește nu o lipsă, ci o corupțiune de gust, corupțiune ce trebuiește combătută cu cea mai conștiincioasă energie de nu vroim să devie fatală pentru avântul literar al țărei noastre. Ce plăcere de a produce mai poate avea un adevărat poet ca d. Alecsandri, când tot acele laure aștept pe pseudopoetul? El ajunge silit a se zice că nu meritul, ci hazardul sau moda hotărăște și, discurajat, el lasă să cadă brațul ce scotea din liră melodioase armonii. Dacă am trăi pe vremurile antice, răul nu ar fi atât de mare. Atuncea, zeii veneau câteodată pe pământ și exemplul lui Marsias lecuia pe mulți de o ambițiune a căreia talent le lipsea. Azi însă zeii ne-au părăsit, Apolon nu se mai coboară de pe vârfurile răsfățate ale Olimpului și urmașii lui Marsias, siguri pe pielea lor, amenință de-a dărâma altarurile sale. Pericului deci este iminent și lupta devine o datorie.

Vom căuta a ne-o împlini.

Răzvan Vodă, eroul dramei ce ne ocupă, era fiul unui țigan și a unei romînce. De la muma sa primise acel dar divin ce face pe român să-și traducă simțirile în voioase sau jalnice, satirice sau laudoase cânticele, după cum inima lui se simte sfâșiată de dor, sau îmbărbătită de speranță și după cum stăpânii lui erau eroi ca Mihai Viteazul sau călăi ca Lăpușneanul. De la tatăl său moștenise acel naiv și neînvins apetit de binele străin ce azi încă este un semn distinctiv al neamului țigănesc și dinaintea căruia psihologul se oprește ca dinaintea unei probleme nedezlegate. Cel puțin vedem la începutul dramei cum Răzvan lipește pe zidurile Iașilor o poezie satirică în contra lui Petru Vodă, iar pe de altă parte cum fură o pungă cu bani ce căzuse din brâul unui trecător numit Sbierea. Poezia îi pune viața în pericul și furtul i-o scapă, căci amenințat de moarte pentru crima de întărâtare la ura și disprețul guvernului, Răzvan se vede apoi predat lui Sbierea ca sclav, în plata banilor la a căror înapoiere nu se gândise îndestul. În actul al doilea, starea morală și materială a lui Răzvan a făcut propășiri. Din sclav a devenit liber, și din fur de ocaziune, fur de meserie, domnind ca un căpitan de hoți peste codrii Orheiului. În această însușire i se înfățoșază un june boier, Ganea, care îi propune 600 galbeni ca să fure dintr-o monastire vecină pe Vidra, nepoata lui Moțoc. Răzvan găsind «simbria destul de bună» trimete să ridice pe domnișoara și să i-o aducă în palatul său de verdeață. Fiind însă că fericirea ca și nefericirea nu iubește a veni singură se întâmplă că pe când unii din hoți ridică pe Vidra, alții prind pe Sbierea ce are buna deprindere de a se găsi pe calea lui Răzvan de câte ori soarta acestuia este să se schimbe. Sbierea și Vidra sunt conduși dinaintea căpitanului, care, reamintindu-i celui dintâi câte a suferit de la dânsul în timpul sclaviei sale, îi redă libertatea. Această măreață răzbunare insuflă Vidrei ideea cum că «locul lui Răzvan este sus» și, tinzându-i mâna, ea nu-i destăinuiește mai mult admirațiunea ei. Răzvan, văzând așa, redevine poet și cântând la urechile junelui boier:

Voinic de nimic
Calea e a ta
Mândra e a mea,
Și de nu mi-o dai
Hai la luptă, hai!

Îl cheamă la duel ca să hotărască armele despre soarta Vidrei. Vidra oprește duelul, declarând lui Răzvan că-l iubește și perdeaua cade. În al treilea act, Răzvan a părăsit cu noua lui tovarășă codrii Orheiului pentru tabăra leșească, unde lupta între poloni și muscali îi dă ocaziunea de a dezvăli o eroică vitejie. Pe cât însă izbânzile lui cresc din dosul scenei, pe atâta ambițiunea lui scade pe scenă, încât Vidra ce în această piesă joacă rolul unei Lady Macbeth domesticită, e silită a-i îmboldi voința și merge cu nerăbdarea până a-l sfătui să treacă la muscali unde rangul de căpitan aștepta pe trădător. Răzvan respinge niște insinuațiuni atât de perfide și, în fine, după ce leșii înșuși l-au făcut căpitan, și după ce Sbierea a avut bunătatea să mai cadă încă o dată în mâinile lui Răzvan, dându-i astfel din nou ocaziunea de a se arăta mărinimos, ajungem, fără mai multă complicațiune, la actul al patrulea, în care Răzvan, devenit colonel, comendează un post înaintat pe hotarele Moldovei. Acolo revederea holdelor moldovenești îi insuflă un dor neînvins de țară, dor pe care Vidra, nevoind părăsi calea mărirei ce se deschidea dinaintea lui Răzvan, se încearcă în van a-l combate. Eroul nostru rămâne statornic în hotărârea de a se întoarce în patrie și sacrificiul carierei îi devine cu atât mai ușor, cu cât Aron Vodă, implicat și el în războiul cu leșii și auzind despre gloria lui Răzvan îi trimite soli oferindu-i hătmănia țării. Atunci în fine se deșteaptă ambițiunea lui Răzvan și, văzând că Aron e în plecare a face pace și a-i tăia astfel mijloacele de mărire, îl răstoarnă prin armată și se procheamă Domn. Aci însă norocul părăsește pe eroul nostru. Pe când el primește omagiurile supușilor săi, un trădător introduce pe leși în cetate și Răzvan cade în luptă cu dinșii. Vidra, amintindu-și «que les grandes douleurs sont muettes», își văleză fața și drama se sfârșește, dându-ne timpul de a ne gândi la valoarea literară a opului a cărui analiză am făcut-o tocmai și care ni se înfățoșază sub pomposul titlu de dramă istorică în cinci acturi.

În adevăr, dacă o dramă nu e alta decât o istorioară dialogată a cărei diferite faze sunt fără legătură și a cărei personagiuri se mișcă nu după legile interioare ale fiecărui caracter, ci după capriciosul plac al autorului, atunci titlu de dramă nu se poate refuza lui *Răzvan Vodă*; dacă însă o dramă este, cum zice deja Aristotel, *expunerea unei acțiuni serioase și bine definite de o măreție oarecare*, și în care poetul desfășură dinaintea ochilor noștri pe om cu bunele și relele sale însușiri, pe om cum l-a făcut natura și cum îl dizvălește societatea, într-un cuvânt ființa și existența omenească, atunci cuprinsul opului ce ne ocupă azi nu corespunde cu eticheta lui. Mai înainte de toate trebuie poetul să ne arăte caractere și caractere de o individualitate puternică și bine distinsă, căci numai ele sunt capabile de o acțiune tragică și niciodată nu are drama a face cu acele șterse, șovăitoare și mediocre nature ce se găsesc în adevăr ades pe calea noastră, pe care însă nime nu va cuteza a le pune înainte ca înfățoșătoare ale ființei omenești și mai puțin încă ca dricul unei acțiuni ce e menită a ne cuprinde cu compătimire sau groază, oroare sau admirațiune. Desfășurarea consecinte a caracterelor în dramă trage logic după sine și unitatea acțiunii. Fie că poetul ne arată pe om luptându-se cu pasiunea care fiind semnul distinctiv al firii sale e menită a-l covârși ș-al târî după dânsa, fie că ni-l arată deja cuprins de dânsa, oricare dramă, neavând a face decât cu o singură pasiune principală și acțiunea nu poate avea decât unul singur și constant țel ce se rezumă totdeauna în două lucruri: biruința pasiunii și consecințele ei. Oricare ar fi astfel complicațiunile în care s-ar complace autorul, ele nu pot avea o valoare dramatică decât

atunci când stau în un raport intim cu acțiunea principală. Cu toată frumusețea ei, scena beției din *Othello* ne-ar mișca d.e. puțin, dacă nu ar avea de efect depărtarea lui Cassio și dacă acea depărtare nu ar face a se întări prima îndoială ce naște în pieptul gelosului maur. Spre a ne rezuma, vom cita un pasaj din Schopenhauer: «*În dramă*, ne zice marele filosof, *se atinge țelul care este disfășurarea ideii omenirii, mai cu samă prin două mijloace: prin o justă și adânc gândită înfățoșare de caractere însemnate și prin invențiunea de situațiuni grave ce servesc la dezvăluirea lor*». Aplicând acum aceste idei la drama dlui Hâjdeu și întrebându-ne care este acțiunea, mărturisim în toată umilința că nu putem găsi nici un răspuns cât de puțin satisfăcător. În primul act vedem pe erou luptându-se cu prejudețele ce îi făceau o crimă din condițiunea sa socială, demnitatea omenească se revoltă, mânia îl îmbărbătește și cu cuvintele:

> Ce dispreț! Ce vorbe late!... Tată-său n-a fost țigan!
> Lumea-și bate joc de mine! Lumea râde de Răzvan!
> O să râd și eu de lume!... Da! vom râde fiecare!
> Ea de mine cu trufie, eu de dânsa cu turbare!...

el aruncă lumei un eroic desfid.

Aci imaginațiunea noastră se deșteaptă, ne gândim la Spartacus și vedem deja cum Răzvan, a cărui inimă puternică se oțelește încă prin nefericirile ce-l apasă, dechiară societății ce-l condamnă fără vină un războiu fără cruțare hotărât sau a zdrobi sclavia sau a cădea el însuși sub povara unei încercări ce societatea, nematură încă, nu putea să înțeleagă. Dar vai! Visul imaginațiunii noastre dispare ca negura ce vântul de dimineață gonește. Răzvan, în loc să devie un Spartacus, se mulțumește cu rolul obscur și nedemn a unui Bujor; și nu mai găsim într-insul nici o schinteie măcar din focul și din mânia ce ne dăduse în actul întâi așa frumoase speranțe. Poetul, ca cum ar fi simțind că are a face cu un trup mort, se încearcă a-l galvaniza prin alte mijloace și văzând că nedreptatea societății nu face din Răzvan un erou, el are recurs la amor. Vidra apare, introducând o nouă motivațiune dramatică și, prin urmare, o nouă acțiune. Pe cine însă nu-l inspiră ura, nici amorul nu-l înfoacă. Pasiunile nu au putere decât asupra naturelor celor tari și tocmai acest semn de tărie este una din cauzele plăcerei ce jocul lor deșteaptă în noi. Răzvan, însă, molatic înaintea amorului, rămâne molatic și pe urmă, și când în fine după patru acte de peripetii, el se hotărăște a răsturna pe Aron, a-și pune pe frunte cercul de aur a cărui lucire a orbit atâtea conștiinți, care este motivul său? Răzbunarea? Nu. Amorul? Nici atât. Ce atunci? Următorul pasaj ne-o zice:

> Aron se-mpacă cu leșii, și sabia-mi nu mai poate
> Prin dușmani să-mi dea o slavă, iar slava duce la toate!...
> Aron se-mpacă cu leșii... Fără nume, fără tron,
> Ce fac eu?... Răspunde-mi, Vidro!... Așadară, jos Aron!...

Tot comentarul e aci de prisos.

Care este deci acțiunea, care pasiunea covârșitoare? Rând pe rând predomnesc, fără legătură, mânia, setea răzbunării, omorul și ambițiunea, în fine vedem că concluziunea

e inspirată de cel mai meschin egoism și precum viața lui Răzvan n-a fost decât un șir de acțiuni ce nu decurgeau una din alta, așa și moartea lui nu ni se arată ca consecința fatală a faptelor sale. Răzvan moare, din întâmplare, respingând pe Ieși. Richard III, Macbeth, Wallenstein, Phedra mor și ei, însă moartea lor era fatala consecință a furtunei ce stârnise în jurul lor și numai o așa moarte poate avea o valoare și un efect dramatic.

Ce să zicem acum despre caractere? Desfidem pe oricine să ne explice caracterul lui Răzvan. În prefața autorului, Răzvan e un om înfocat, generos și eroic, în dramă însă el este toate aceste și... contrariul. Dacă e înfocat pentru ce trecu atâtea nefericiri peste dânsul, fără să deștepte în el o idee căutși de puțin înaltă, dacă e generos pentru ce fură pe Vidra în folosul lui Ganea, când știe și zice că acesta din urmă nu o vra decât pentru zestrea ei, de-i în fine eroic pentru ce are recurs la calomnie, arma celor mici ca să răstoarne pe Aron? Slăbiciunea ce dovedește autorul în arta de a desemna cu o mână sigură caractere statornice se distăinuiește în tot cursul dramei. Vidra, femeia a cărei ambițiune măreață o face să părăsească țară, avere, poziție, numai și numai pentru că nobilimea în care trăia era coruptă, ea, care într-un minut se aruncă la pieptul unui hoț, gândind că răspunde la idealul ei de erou, tot acea Vidră sfătuiește lui Răzvan cea mai lașă din trădări. Așa cu toate personajurile. Dacă autorul ar fi studiat puțin natura omenească, ar fi știut că inima noastră nu este în stare de a conține două pasiuni odată, și nu s-ar fi încercat a ne arăta în Sbierea un laș și un zgârcit. Ori una, ori alta din aceste două pasiuni trebuia să covârșească și dinaintea celei biruitoare trebuie să dispară cealaltă. Așa însă vedem că Sbierea când e laș, nu e zgârcit și când e zgârcit, nu e laș și auzind de exemplu că a răbdat ani întregi de munci și închisoare ca să nu se răscumpere, ne întrebăm unde rămâne lașitatea lui? Balzac, mai observator decât autorul lui Răzvan, a dat lui Gobseck un sânge rece de bărbat pe sine, care-și pune toate puterile și chiar viața la serviciul singurei sale pasiuni.

Acum ce rămâne din o dramă fără acțiune și fără caractere? Câteodată stilul. În această privire însă suntem în drept a bănui autorului o ușurință neiertată. Ritmul și ideea sunt necontenit jertfite rimei și imaginile deșeaptă de multe ori idei contrare cu intențiunea autorului. Găsind, de exemplu, versuri, sute de versuri ca următorul:

Că sunt mulți sărmani, că nu vrai, ca tu să aibi de prisos... ne întrebăm ce idee își face autorul de prozodia română, și când ne zice Răzvan:

Numele-mi sună departe, ca o seceră ce sună
Când taie iarba stricată ca să scape pe cea bună...

Îl credem, dar mărturisim că numele lui n-a trebuit să meargă tocmai departe.

Am putea înmulți exemplele, ne oprim însă aci, siguri fiind că am zis destul pentru acei ce vor și pot să fie convinși. Cât pentru autorul lui Răzvan, rennoim consiliul ce i-am mai dat cu altă ocaziune*, de a se întoarce la redacțiunea lui «Aghiuță». Acolo îi este vocațiunea."

* În critica despre *Ioan Vodă cel Cumplit* (n.a.)

După un schimb de replici[1] cu autorul articolului din „Convorbiri literare", B. P. Hasdeu îi promitea „cvasicriticului", încă din 8 decembrie 1867, „de a reproduce pretinsa-i *critică* textualmente și fără nici un comentariu în a treia ediție a dramei noastre, pe care o vom scoate peste puțin"[2]. Ediția a treia va apărea de-abia peste doi ani, B. P. Hasdeu realizându-și intenția peste aproape treizeci de ani, o dată cu tipărirea ediției a patra din 1895. Peste un an, în 1896, prefața lui Hasdeu și critica lui P. P. Carp sunt tipărite într-o broșură la Craiova, cu ocazia reprezentării dramei *Răzvan și Vidra* la Teatrul Național din localitate (*Critica domnului Petru P. Carp la piesa Răzvan și Vidra.* Precedată de o prefață a d-lui Hasdeu. Craiova, Tipografia Națională Ralian și Ignat Samitca, 1896). Într-o notiță, se explică motivele publicării: „Piesa *Răzvan și Vidra*, poemă dramatică în 5 cânturi de B. Petriceicu Hasdeu, fusese hotărâtă de către Comitetul Teatral din Craiova să se reprezinte pentru deschiderea stagiunei 1894-'5. Același comitet însă, pe motivul poate al biciuirii moravurilor ciocoilor moldoveni și al criticei d-lui Petru P. Carp, care pe atunci făcea parte din guvernul țării, a exclus-o cu toate că pe program figura.

Pentru că onor public, care se va convinge asistând la reprezentație că biciuirea moravurilor ciocoiești este perfectă, credem că ar trebui să cunoască și critica d-lui P. P. Carp; de aceea publicăm atât acea critică, cât și prefața ediției a IV-a."

Înainte de a vedea lumina tiparului, în ziarul „Perseverența" și în volum, drama istorică a lui B. P. Hasdeu, *Răzvan Vodă*, a văzut luminile rampei. Într-adevăr, la 10 februarie 1867, are loc premiera piesei, pe scena Teatrului cel Mare din București, în rolul titular apărând însuși directorul trupei, Mihail Pascaly, Vidra fiind înfățișată de soția sa Matilda Pascaly. În „Trompeta Carpaților" se menționa: „Pentru respectul și stima ce o are pentru operele naționale, Compania Dramatică a făcut tot ce i-a stat în putință ca să monteze această piesă și nu a cruțat nimic, nici bani, nici veghere, nici bunăvoință, a depus toate sforțările ca să poată interpreta cât se poate mai bine o operă atât de însemnată". Cele patru spectacole succesive, din 10, 12 și 17 februarie 1867, dar mai ales cronicile unor confrați, au deschis dramei o carieră scenică impresionantă. I. Oprișan observă că, la reprezentările de început, piesa a fost în proză, nu în versuri, bazată fiind pe o cronică mai târzie a lui I. C. Fundescu[3]. Această versiune nu ne este cunoscută.

Răzvan și Vidra a intrat în repertoriul clasic al literaturii române, fiind scrierea cea mai des tipărită din creația lui B.P. Hasdeu. În afara edițiilor antume, mai sus-menționate, după moartea autorului, „poema dramatică" în versuri a cunoscut următoarele editări: *Răzvan și Vidra*, poemă dramatică în cinci cânturi de B. Petriceicu-Hasdeu. București, Editura Librăriei Leon Alcalay, 1909 („Biblioteca pentru toți", nr. 449-450).

[1] Vezi pamfletul lui B.P. Hasdeu, datat 17 noiembrie 1867, *Doi și trei* (II, P.P. Carp), în „Românul", an XI, 20-21 noiembrie 1867, p. 996 și replica lui P. P. Carp, *O epistolă de răspuns la anticritica dlui Hâjdeu*, în „Gazeta de Iași", an I, nr. 77-78, 30 noiembrie, 1867, p. 1-2 (articol reluat în „Țara", an I, nr. 21, 6 decembrie 1867, p. 82).

[2] *D-lui redactor al ziarului „Românul"*, în „Românul, an. XI, 10 decembrie 1867, p. 1056.

[3] I. Oprișan, *Romanul vieții lui Bogdan Petriceicu Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1990, p. 277-278.

Această ediție este republicată în 1924, 1926 și 1938; Bogdan Petriceicu-Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Părți alese tipărite de Petre V. Haneș. București, Editura Societății „Coresi", 1919 („Biblioteca Basarabiei", no. 7). Pe coperta ultimă a volumului, citim: „Din frumoasa piesă de teatru a marelui basarabean s-au ales părțile cele mai frumoase, unde se spune despre Bani, Învățătură, Legea străbună, Răzeși, Femeie, Codru și Oraș. Haiduci, Dorul de țară, Norod, Mândria la români, Sfârșitul omului". Procedeul lui Petre V. Haneș de a scoate din context unele părți din *Răzvan și Vidra* fusese folosit de însuși B. P. Hasdeu, în 1873, când introducea în volumul său de *Poezii* (p. 68-106), sub titlul *Codrul*, întreg actul al doilea, intitulat în piesa de teatru, *Răzbunarea*. Nota autorului cuprinde explicația de rigoare: „intrând ca actul II în drama *Răzvan și Vidra*, acest episod formează totodată un poem cu totul separat", *Hasdeu povestind copiilor*. București, Editura Librăriei Socec Co. S. A., 1931 („Colecția clasicilor români și străini pentru copii și tineret". Întemeiată și îngrijită de Octav Minar). Sub titlul *Haiducii* (p. 29-30) este inserat un fragment dintr-o replică a lui Răzvan, din cântul II, *Răzbunarea; De la Hasdeu cetire*. Chișinău, Tipografia Eparhială, 1932, Mănunchi de cugetări culese de Liviu Marian, directorul Liceului „B. P. Hasdeu". Chișinău. În plachetă sunt reținute versuri din *Răzvan și Vidra*; B. Petriceicu Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Poemă dramatică în cinci cânturi. Ediție îngrijită de Ion Pillat. București, Editura „Cartea românească". 1934 (Pagini alese. Serie nouă, nr. 8-9). Volumul este prefațat de Ion Pillat: *Recitind „Răzvan și Vidra"*. Cititorul are la îndemână și o *Notiță biografică și bibliografică*. Este reprodusă și *Prefața autorului la ediția din 1867*. Cartea este retipărită, fără modificări, în 1940; Bogdan Petriceicu-Hasdeu, *Scrieri literare, morale și politice*. Tomul I. Ediție critică cu note și variante de Mircea Eliade. București, Fundația pentru Literatură și Artă „Regele Carol II", 1937. *Răzvan și Vidra*, poemă dramatică în cinci cânturi (p. 151-300) este precedată de poezia *Dedicațiune*. Volumul beneficiază de o *Prefață*, un *Curriculum vitae* și o amplă *Introducere*; B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra. Poezii. Magnum Etymologicum*. Ediție îngrijită de Mircea Eliade. București, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras S. A., 1944 (Scriitori clasici români cu comentarii). Drama *Răzvan și Vidra* (p. 23-175) este urmată de notele lui B. P. Hasdeu la text. Ediția lui Mircea Eliade este însoțită de o *Prefață* și o *Introducere*; B. P. Hasdeu, *Pagini alese*, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1953. Din *Răzvan și Vidra* (p. 79-141) nu sunt publicate decât cânturile I și II. Se reproduce *Prefața* autorului la ediția din 1867. Volumul de *Pagini alese* este însoțit de o *Introducere* nesemnată; B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, București. Editura Tineretului, 1954 („Biblioteca școlarului"). Sunt reproduse și notele autorului. Volumul este însoțit de un „cuvânt introductiv" de Viorica Huber. B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*, Chișinău, Editura de Stat a Moldovei, 1957 (Cartea pentru toți). Este reprodusă „prefața ediției II din 1867". La sfârșitul volumului, – o „notiță biografică" asupra autorului dramei; Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Scrieri alese*. Ediție îngrijită, note și prefață de Nicolae Sorin. București, Editura Tineretului, 1959. Drama istorică *Răzvan și Vidra* este publicată între paginile 209-371. Volumul este republicat în 1964 (ediția a II-a) și 1965 (ediția a III-a); B. P. Hasdeu, *Scrieri literare*, I-II. Prefață de George Munteanu. Ediție îngrijită de Andrei Rusu. București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960. *Răzvan și Vidra* (vol. II, p. 3-166) este precedată de poezia *Dedicațiune*; B. P. Hasdeu,

Pagini alese. Ediție îngrijită, studiu introductiv și note de Mihai Drăgan. București, Editura Tineretului, 1968 („Lyceum", 39). *Răzvan și Vidra*, 90-221; B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Cu o postfață de Constantin Măciucă. București, Editura Minerva, 1971. Textul propriu-zis al dramei este precedat de poezia lui Hasdeu, *Dedicațiune*; B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra. Trei crai de la răsărit*. Prefață de Mihai Drăgan. București, Editura Eminescu, 1973 („Biblioteca Eminescu"). Volumul cunoaște o ediție a doua, în 1975 și o a treia în 1985; *Dramaturgie istorică românească*, I. Ediție îngrijită, prefața și note de Ion Nistor. București. Editura Albatros, 1974 („Lyceum"). Drama *Răzvan și Vidra* (p. 5-131) deschide antologia, fiind precedată de poezia *Dedicațiune*. Cartea este retipărită în 1981 (ediția a II-a); B. P. Hasdeu. *Răzvan și Vidra*. Tabel cronologic, prefață, note și bibliografie de Antoaneta Macovei. București, Editura Albatros, 1979 („Lyceum". Texte comentate). Poema dramatică este însoțită de *Prefața* autorului la ediția a II-a din 1867 și de poezia *Dedicațiune*. Antoaneta Macovei selectează, la sfârșitul volumului, câteva „referințe critice"; B. P. Hasdeu, *Teatru*. Ediție îngrijită și un *Cuvânt înainte* de Constantin Cubleșan. Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982 (Bibliografie școlară). Drama *Răzvan și Vidra* (p. 133-254) este însoțită de *Prefața autorului* și de poezia *Dedicațiune*; B. P. Hasdeu, *Scrieri literare*. Postfață și bibliografie de Paul Cornea. București, Editura Minerva, 1989. *Răzvan și Vidra* (p. 193-332) este precedată de poezia *Dedicațiune*; Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Răzvan și Vidra*. Îngrijire, ediție și prefață de Constantin Trandafir. Galați, Editura Porto-Franco, 1992 (Biblioteca școlară „Porto-Franco", 21). Poema dramatică este precedată de poezia *Dedicațiune*. Volumul mai cuprinde un *Tabel biobibliografic* și *Aprecieri critice*.

În toate volumele apărute între 1953-1989, în epoca regimului comunist, textul dramei istorice *Răzvan și Vidra* a fost cenzurat. Incredibil, dar și ediția din 1992, de la Editura Porto-Franco din Galați, păstrează, în mod regretabil, aceleași crose ale cenzurii.

Drama istorică *Răzvan și Vidra* a fost tradusă în limba maghiară: Bogdan Petriceicu Hasdeu, *Rázván es Vidra*. Drámai költemény et énekben, [Forditás]. Ifiúsági Könyvkiado Bukarest, 1959. Cu o prefață de Kakassy Endre; Bogdan Petriceicu Hasdeu. *Rázván es Vidra*. Drámai költemény et énekben. Forditotta: Majtenyi Erik. Al. Piru utószavával. Irodalmi Konyvkiado, Bukarest, 1967.

VARIANTE

Sigle:
Volumul *Răzvan și Vidra* din 1895 (text de bază): *A;*
Textul publicat în periodicul „Perseverența" (1867): *B;*
Volumul *Răzvan Vodă* din 1867: *C;*
Volumul *Răzvan și Vidra* din 1869: *D.*

7

1 *A, D:* RĂZVAN ŞI VIDRA; *B, C:* RĂZVAN VODĂ/2 *A, D:* Poemă dramatică în cinci cânturi; *B, C:* Dramă istorică în 5 acte în versuri. *3-6, numai în A, D.*

9

1-25, numai în A, D.

10

1-11, numai în A, D. După poezia Dedicaţiune, numai în B, C:

PERSOANELE:
Răzvan, ţigan
Vidra, nepoata lui Moţoc
Sbierea, boier bătrân
Moş Tănase
Başotă, mare vătav
Răzaşul, Vulpoi } hoţi
Hatmanul polon
Minski, Piotroski } ofiţeri poloni
Un boier tânăr
Un spion muscălesc
Un cioban
Un şoltuz
Un copil
Burghezi, burgheze
Hoţi, ostaşi, poloni etc.

Acţia se rapoartă la anii 1580-1595. Actele I, II şi V se petrec în Moldova, actele III şi IV în Polonia.

11

1 *A, D:* CÂNTUL I; *B, C:* ACTUL I/2 *A, D:* PENTR-UN; *B,C:* PENTRU UN/9-17, *numai în A, D/*18-19 *A, D:* O piaţă în Iaşi, în fund o biserică, mai încoace o piatră, în laturi case; *B, C:* Scena reprezintă o piaţă în Iaşi. În fund faţada unei biserici de stil bizantin bastard. Pe avanscenă, denaintea bisericii, o piatră. În laturi se zăresc edificii de arhitectură turcă.

Moş Tănase *(şezând pe piatră, cu capul plecat şi cu desagi la picioare);* **Sbierea** *(venind încet şi numărând pe degete).*/ 21, *numai în A, D/* 22 *A, D:* Dumnezeu va da-nzecit; *B,C:* nu-ntoarce privirea ta/ 23 *A,D:* Sufletelor ce se-ndură de-un (în *D:* d-un) sărman nenorocit!; *B, C:* Pentru una, Cel ce vede cu înzecit îţi va da!

12

2 *A, D: (oprindu-se în drum); B, C: (oprindu-se)/* 3 *A,D:* Cum? Ce spui? La sută mia? (în *D:* Mia la sută?) O camătă minunată!; *B,C:* Ce spui? Zece pentru una? O camătă

de minune!/ 4 *A,D:* De-ar fi astfel, toată starea-mi eu ţi-aş da-o chiar îndată...; *B, C:* Însă astfel este fapta, ş-astfel în vorbă se spune/ 5 *A, D:* Să ştii însă că; *B, C:* Află dară că/ 7 *A, D: (sculându-se); B, C: (sculându-se şi stând în faţa lui Sbierea)/* 14 *A, D:* Ş-un bănuţ o să-mi ajungă... Iată de trei zile-n gură; *B, C:* Un bănuţ îmi va ajunge, că (*in B:* câci) de trei zile în gură/ 12 *A, D:* Ş-apoi cine-i; *B, C:* eu nu-s/ 14 *A, D:* Bănişorii nu s-aruncă; *B, C:* Bani-n vânt/ 15 *A, D:* cerşitor; *B, C:* să cerşeşti/ 16, *numai în A, D/* 19 *A, D:* Nu cerşeşte cât mai are un (*in D:* vrun) pai de nădejde-n; *B, C:* Cât mai are-n cap o (*in C:* vreo) ţintă sau o nădejde în / 20 *A, D:* Nici eu nu cerşeam, jupâne, pe când aveam; *B, C:* Am lucrat şi eu, jupâne, când avusei/ 23 *A, D:* Ş-acum iată-mă-s, jupâne, gol pe poduri; *B, C:* Şi acuma, vai jupâne! d-abia cu zile/24 *AD:* foame... ; *B, C:* foame, trei băieţi şi o fetică... /După r. 25, *numai în B, C:* SCENA II. ***Tot aceia şi Răzvan*** *(venind cu un aer distrat şi oprindu-se din dosul boierului.)/26, numai în A, D/*27 *A, D:* n-ai chiar; *B, C:* nu ai/28 *A, D:* Îi *B, C:* Îţi/29 *A, D:* netoţi: *B, C:* calici.

13

2, numai în A, D/ După r. 5, numai în *B, C:* SCENA III. ***Moş Tănase şi Răzvan***/6 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(arătând în urma lui Sbierea)* 7 *A, D:* răstignită; *B, C:* umilită/8 *A, D:* Aşa-nchinăciuni plecate; *B, C:* Aşa închinări plecate (*in C:* prea plecate)/ 9 *A, D:* însuşi Domnul Hristos!; *B, C:* chiar Iisus Christos!... /11 *A, D:* dracii după dânsul cu limba scoasă aleargă! (*in D:* mi-aleargă!); *B, C:* dracul după dânsul cu limba scoasă aleargă/13 *A, D:* Ba-i; *B, C:* Ba/14 *A, D:* boierul cel cu zor; *B, C:* jupânul cu frica/ După r. 14, numai în *B, C: (strigă tare)*/15 *A, D:* Stăi, jupâne; *B, C:* Jupâne, stăi/19 *A:* nu poţi face făr' să dai; *B, C, D:* nu pot face făr' să dau/20 *A, D:* N-am o groşiţă!; *B, C:* N-am bani! Du-te încolo! 21 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu ironie)*/ 22 *A, D:* Nemic n-are săracul! Aşa zice!...; *B, C:* N-are nemic săracul! Trebui să-l crez!.../2, 3 *A, D:* nu-l; *B, C:* nu/ 24 *A, D:* Atuncea... fie dar a cui o vrea; *B, C:* El însuşi mi se leapădă de ea../ 25 *A, D:* De vreme ce toată lumea mi se leapădă de ea; *B, C:* Iar alt stăpân nu s-arată... Să fie dară a mea!...

14

1 *A, D:* Douăzeci, şi toţi cu găuri! Parc-ar fi să-mi povestească; *B, C:* Galbeni douăzeci, din care cei găuriţi dau (*in C:* sunt) de veste,/ 2 *A,D:* Cum se dezmierdau, sărmanii, în salba sărbătorească; *B, C:* C-ar fi fost ei altădată în salba unei neveste/ 3 *A, D:* Pe-un (*in D:* p-un) grumaz de ţărăncuţă, grăsuliu şi răsfăţat; *B, C:* Sau pe sânul unei puice de la ţară... şi apoi/ 4 *A, D:* Pân'ca gheara ciocoimii din carne-i i-au înhăţat!...; *B, C:* Au trecut prin jaf şi silă sacul unui ciocoi!.../ 6 *A, C, D:* Pe mulţi (*in C.* cei) albi i-ar face negri, ca cel mai negru tăciune... (*in C:* cărbune); *B:* ar face pe omul alb negru ca cel mai negru cărbune!... / 8 *A, D:* astfel cumpărată mă tem că; *B, C:* ce mi-aş cumpăra-o cu aşti bani/ *După r. 8, numai în B, C: (Către Tănase)*/ 14 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(considerând pe Răzvan cu atenţie)*/15 *A, D:* pomană?; *B, C:* pomană, nu!/ 17 *A, D:* Dec! Şi totuşi pe; *B, C:* Cum?... şi p-acel/ 18 *A, D:* De-ţi dă o scârbă de-aramă, tu l-ai fi urcat în; *B, C:* Pentru-o singură groşiţă l-ai fi slăvit pân' la/ 20 *A, C,*

D: oricum...; *B:* oricum să fie!/ 22 *A, D:* Jupânul e român? Vai, ; *B:* E român? vai. *C:* Ciocoiul e român? Vai, /23 *A, D:* Te-nşeli, moşule! El este piatră, lemn, strigoi sau fiară; *B:* El român? Te-nşeli! El este sau o piatră, sau o fiară; *C:* Te-nşeli, moşule! El este ori o piatră, sau o fiară/ 24 *A, D:* Dar numai român nu-l cheamă, că mult mai român sunt (*in D:* românu-s) eu!... *B, C.:* Dar român nu, niciodată!... Mai român, o da! sum eu!... / 25 *A, D:* că-ţi pare searbăd (in *D:* sarbăd); *B, C:* că este oacheş/ 26 *A, D:* Că nici noaptea nu-i balană; *B, C.:* Căci (in *C:* că) şi noaptea nu e albă/ 27 *A, D:* Că şi pâinea de secară este neagră; *B, C: Căci* (în C: Că) şi pâinea de secară nu e albă/ 28 *A, D:* eu unul nu-s; *B, C:* eu nu sum un

15

1 *A, D:* bate; *C, D:* bate-un/7 *A, D:* TăNASE; *B, C: TĂNASE (cu mirare)*/ 8-14, *numai in A, D*/15 *A:* să-ndure un bărbat cioroi; *B, C:* să aibe un bărbat... *D:* să-şi aibe dfde bărbat cioroi... cioroi.../ 16 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*intrerumpând)* 17 *A, D:* mai!; *B, C:* moşule! Taci! 18 *A, D:* şaptezeci de năbădăi!; *B, C:* şaptezeci şapte de draci!... /19 *A, D:* nu mai ştiu; *B, C:* nu ştiu, zău,/ 20 *A, D:* Mi se-ntâmplă multe pozne, când sunt cuprins (*in D:* cându-s coprins)/*B, C:* Nu mai răspunz pentru mine, când sum coprins/21 *A, D:* nu-s ţigan... ţi-am mai spus-o!... Nu mă mai tot zăpăci!... ; *B, C:* nu sum ţigan... ţi-am spus-o!... Nu mă mai necăji!... / 22 *A, D:* dracului de-aci! (*in D:* d-aci!)/ 23 *A, D:* TăNASE; *B, C: TĂNASE (cu dispreţ)*/24 A, D: un şerb nu voi cere, nu voi lua niciodată; *B, C:* un rob nici voi cere, nici voi lua eu vrodată/ 25 *A, D:* Ursita-mi e neferice, dar a ta-i chiar blestemată; *B, C:* soarta mea e neferice, dar a ta e blăstemată! 26 *A, D:* De mi-ar fi să mor; *B, C:* Să ştiu c-oi muri/

16

1 *A, D:* şerb? dar bată-te focul, mitropolitul Năstase; *B, C:* rob? Dar bată-te focul, cu sum slobod ca oricine!/ 2 *A, D:* Nu ştii oare că la moarte-i pe toţi robii săi iertase...? *B, C:* Kir Anastase vlădică, murind, m-a iertat pe mine/ *3-8, numai* in *A, D/9 A, D:* S-a spart lanţul! De-atunci, iată, două ierni şi două veri; *B, C:* Şi d-atunci, moşule, iată două ierne şi trei veri/ *După r. 9, numai in B, C:* Gust mândria d-avea aripi, ca o pasere în ceri!/ 10 *A, D:* Eu zbor în stânga şi-n dreapta; *B, C:* Zbor la stânga, zbor la dreapta/ 11 *A, C, D:* poprește; B: oprește/ 12 *A, D:* TĂNASE; *B, C: TĂNASE (îndulcindu-se)* 16 *A, D:* Văzut-ai?...; *B, C:* Văzut-ai vreun ţigan grămătic? *17-20, numai in A, B/ 22 A, D:* Grămătic? nu!... nu, băiete... N-am văzut, căci nu se vede, *B, C:* Gramatic... nu! Să-ţi spui verde, că n-am văzut pân-acuma!... 23 *A, D:* Şi chiar de-aş vedea cu ochii, pare-mi-se că n-aş crede; *B, C:* Gramatic în ţara noastră este om!... chiar om!... nu glumă!

17

1 *A, D:* TăNASE; *B, C:* TĂNASE (*cu indignaţie)*/ 5 *A, D:* ba... Ei bine! Numai singur eu supt soare; *B, C:* nu!... Ei bine! află că eu avui parte/ 6 *A, D:* Dintre mii de

ţigănisme, ştiut-am să-nvăţ scrisoare; *B, C:* La monastire la Putna să-nvăţ tot felul de carte/ 7 *A, D:* încât ajunsei; *B, C:* şi astfel fusei/ 8 *A, D:* În casa mitropoliei; *B, C:* La kir Năstase vlădică/ 10 *A, D:* Şi te rog a nu mă pune într-un hal cu; *B, C:* Ţi-am dovedit eu nu sum un ţigan ca/ 11 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE (*cu sfială*) / *12* A, D: un lucru... furat; *B, C:* furaţi... nu-s ai tăi... /13 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*iute*)/ 14 *A, D:* Aşa-i! Tocmai! Ai dreptate! Ai vorbit adevărat!; *B, C:* Vor fi furaţi! Ai dreptate!... Vor fi furaţi de acei,/ 15 *A, D:* Toţi banii din ţara noastră poartă, moşule, pe sine; *B, C:* Ce tot fură de la ţară, de la mine, de la tine/ 16 *A, D:* Semnul furilor ce-i pradă, printre lacrimi şi suspine; *B, C:* D-acei ce mănâncă mierea muncitoarelor albine/ 17 *A, D:* De la noi, de la opincă, de la omul cel sărman, *B, C:* D-acei ce ne storc viaţa; s-apoi unui biet/ 18 *A, D:* Ş-apoi nu vor să ne-arunce; *B, C:* Nu se-ndură să-i/ 19 *A, D:* Zburători ce sug în umbră! Javre, moşule, de-acelea; *B, C:* Vor fi furaţi! Ai dreptate! Vor fi furaţi de acelea/ 20 *A, D:* La cari omenească-ţi pare numai faţa, numai; *B, C:* Javre, la cari omenească este numai doară/21 *A, D:* pe dobândă fu (*in D:* în dobândă); *B, C:* cu dobândă e/22 *A, D:* Cu tocmeală să; *B, C:* Pentru ca să i se/ 23 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE; (*emoţionat)*/ 25 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*continuând)*/*26 A, D:* Lucru furat!; *B, C:* Vor fi furaţi!/27 *A, D:* n-oi fi eu acela care va prăda pe-un (in *D:* despuia p-un); *B, C:* nu sum eu acela, care fur de la un/ 28 *A, D:* din mormânt ar tresări; *B, C:* ar tresări în mormânt./29 *A, D:* De-ar şti (*in D:* Ştiind) că-n pieptu-mi se mişcă păcatul de-a tâlhări!...; *B,C:* Dacă m-ar crede în stare a fura măcar prin gând!... */După r. 29, numai in B, C:* Ş-apoi judecă tu singur, nu fură nimeni în lume/ Pentru ca să dea la altul, fără să-l ştie pe nume,/ Fără ca vrodinioară să-l fi văzut undeva,/ Fără ca din toată punga să-şi lase-ncai o para!... /30 *A, D:* la naiba frunza verde! Ce să mai tocăm degeabă?; *B:* ce să vorbim degeaba! Sângele-n cap mi se urcă!; *C:* Zău, nu mă tot aprinde! Ce să mai vorbim degeabă!

18

1 *A, C, D:* du-te, caută-ţi (*în C:* şi cată-ţi) de treabă!; *B:* du-te şi nu mai încurcă!.../ *După r. 1, numai in B, C: (văzând îndoiala lui Tănase)*/ 2 *A, D:* Află moşule, atâta: *B, C:* Moşule! Să-ţi spui atâta: de-ar fi/ 3 *A, D:* te-aşteaptă fără pită şi-nsetaţi!... *B, C:* te-aşteaptă goi, flămânzi şi însetaţi! *5 A, D: (luând punga şi sculându-se): B, C: (luând punga)/ 6 A, D :* Rău îmi pare; *B, C:* Ce păcat! ce rău îmi pare,/ 7 *A, D:* Ca să văz o lighioană (în *D:* leghioană) c-un; *B, C:* C-un ţigan poate să aibe un/ 8 *A:* De-ai fi; *B, C, D:* D-ai fi/ *După r. 8, numai in B, C: (strânge desagii şi se scoală)*/ 9 *A, D:* o fi fost, (*in D:* va fi fost,) băiete, o groază de; *B, C:* va fi fost, băiete, un strengar, un/ 10 *A, D:* De-au întortocheat pe mă-ta; *B, C:* De s-a prins mă-ta sărmană/ 12 *A, D:* E curat un fel de boală, ce de noi; *B, C:* Dragoste! curat o boală, ce de om/ 14 *A:* cu susul le pune-n jos; *B:* mi le răstoarnă pe dos; *C, D:* pune cu susul în jos/ 15 *A, D:* Ucigă-l crucea; *B, C:* dracul se pare/ *După r. 16. numai in B, C: (vrea să plece, apoi se oprește)*/ 16 *A:* de-a te-ntreba; *B,C:* a te-ntreba; *D:* de-a te-ntreba/19 *A, D:* trăieşte-n cugetul meu; *B, C:* trăieşte-n inima mea/ 20 *A, D:* până voi trăi şi eu! *B, C:* ca într-un leagăn în ea!... 22 *A, D:* să mi-te-ajute; *B, C:* să te ajute/ 23 *A, D:* să curgă; *B, C:* să fie/ 25 *A, D:* că eşti; *B,*

C: că c/ 28 *A:* de samă; *B, C, D:* de seamă/ 29 *A, D:* ş-un singur; *B, C:* un singur/ 30 *A, D:* săraci, băiete, şi eu n-aş vrea; *B, C:* săraci, şi nu voi ca eu să am/ 31 *A, D:* fraţii; *B, C:* alţii.

19

1 *A, D:* RĂZVAN: *B,C:* RĂZVAN (*cu desplăcere*)/ 6 *A, D:* (*Ia un galbăn şi dă sacul*); *B, C:* (*Ia o monetă şi dă punga*)/ 7 *A, D:* Fă pe gândul meu; *B, C:* Fă cum îţi spui/ *După r. 8, numai în B, C:* SCENA IV/ 9 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*singur*)/ 11 *A, D:* Ce vorbe late! Ce toană!; *B, C:* Ce apucături măreţe!/ 12 *A, D:* Cineva, prind, l-ar crede că-i un împărat în goană!; *B, C:* Cineva l-ar putea crede că-i un împărat în zdrenţe!... / 13 *A, D:* D-abia ne vede... Taica lui; *B, C,:* Ce vorbe late!... Tată-său/18 *A, D (pe un stâlp şi iese; B, C: (de un stâlp şi se retrage/* 19 *A, D: venind mai mulţi, dintre care dascălul se opreşte lângă hârtie, iar ceilalţi se grămădesc); B, C: ieşind mai mulţi burghezi şi burgheze)* 21 *A, D:* TÂRGOVEAŢA I; *B, C:* BURGHEAZA I/22 *A, D:* de necăjită; *B, C:* de obosită/ 23 *A, D:* nu-i prea bună zăbava; *B, C:* nu-mi prea place zăbava/ 24 *A, D:* Părinţelul Agaftanghel ar fi; *B, C:* Părintele Ioniţă este/ 25 *A, D:* TÂRGOVEAŢA II; *B, C:* BURGHEZA II/ 27 *A, D:* calea-n iad şi calea-n rai; *B, C:* calea la iad şi la rai/ 29 *A, D:* alege-ţi! (*in D;* ia seamă!) – şi-ntr-o suflare sfârşeşte; *B, C:* alege! – Şi cu aceasta sfârşeşte!/ 31 *A, D: (Dascălul, stând lângă hârtie; B, C: (Burghezul I, stând lângă placard*

20

1 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II (*abordând pe Burghezul I)/2 A, D:* Dar tu ce râzi, măi fărtate; *B, C:* Măi! Dar tu ce râzi acolo,/ 4 A: pe-acolo?; *B, C:* acolo?; *D:* p-acolo?/ 5 *A, D:* TÂRGOVEŢELE: *C, D:* BURGHEZELE/ 7 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *C, D:* BURGHEZUL III/8 *A, D:* iarăşi vrun cântec, rânjind, *B, C:* iar vrun cântec, râzând/ 9 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *C, D:* BURGHEZUL IV/11 *A, D:* DASCĂLUL; *B,C:* BURGHEZUL I (*cu ironie*)/ 12 *A, D:* Ἔγνων, ἀνέγνων, κατέγνων *neşte cai verzi pe; C, D:* Veniţi, citiţi, înţelegeţi şi atunci/ 13 *A, B:* păreţi!; *B, C:* o să vedeţi/ 14 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; B, C: BURGHEZUL II/ 16 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B,C.:* BURGHEZUL III/ 17 *A, D:* eu!; *C, D:* eu nu prea!/ 18 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *C, D:* BURGHEZUL IV/ 19 *A, D:* Nici eu! *C, D:* Ba eu deloc!/ *După r. 19 numai în B, C:* BURGHEZUL I/ Ha! ha! Nici unul? *20-23, numai în A, D.*

21

2 A, D: Vezi bine!; *B, C:* Nu, vezi bine!/ 3 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I; 5 A, D: TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 7 A, D: TÂRGVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 9 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 11 *A, D:* TÂRGOVEAŢA I; *B, C:* BURGHEZA I/ 13 *A, D:* TÂRGOVEAŢA II; *B, C:* BURGHEZA II/ 15 *A, D:* CELELALTE; *B, C:* CELELALTE BURGHEZE/ 17 A, D: DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 18 *A, D:* carte... ; *B, C:* carte; fiindcă voi faceţi gură;/ Şi fiindcă, din păcate, a românului făptură/Este d-a fi mai obraznic cine e mai nătărău; Mi-e milă de voi.../ *19-20 numai în A, D.*

22

1-15. *numai în A, D/*18 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 19 *A, D:* Voi; *B, C:* Ei bine, voi/ 20 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II.

23

1 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 3 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 5 *A,D:* TÂRGOVEŢELE; *B, C:* BURGHEZELE/ 7 *A, D:* TÂRGOVEŢELE I; *B,C:* BURGHEZUL II/ 8 *A, D:* bumbac în ureche. Ridică-ţi; *B, C:* lână în ureche! Rădică/ 9 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B,C:* BURGHEZUL III/ 10 *A,D:* nu răcni; *B, C:* nu zbiera/ 11 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 12 *A:* hai o dată, mişcă-ţi barba cea de ţap!; *B, C, D:* tu citeşte, nici prea tare, nici prea slab! 13 *A:* DASCĂLUL (*citeşte*); *B, C:* BURGHEZUL I (*tuşeşte şi apoi începe a citi*); *D:* DASCĂLUL/ 15 *A, D:* negară!; *B, C:* năgară!/ 22 *A, D:* TÂRGOVEAŢA I; *B, C:* BURGHEAZA I/ 23 *A, D:* schiopătează, dar nu-i slut!; *B:* schiopătează nicidecum dar slut nu este!; *C:* şchiopătează; dar slut nicidecum nu este!

24

1 *A, D:* TÂRGOVEAŢA II; *B, C:* BURGHEZA II/ 2 *numai în A, D;* 3 *A, D:* Ba-i chiar frumuşel ca Fătul cel din poveste!; *B, C: Ba e frumuşel la faţă, chiar ca Fătul din poveste!/ 4* A, D: TÂRGOVEŢII; *B, C:* BURGHEZELE/ 6 A, D: TÂRGOVEŢELE; *B, C:* BURGHEZELE/ 8 *A,D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 9 *A, C, D:* mă-ţi asculta; *B;* mă ascultaţi/ 10 *A, D:* TÂRGOVEŢII; *B, C:* BURGHEZII/ 12 *A,D:* TÂRGOVEŢELE; *B, C:* BURGHEZELE/14 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 16 *A,D:* TÂRGOVEŞUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 18 *A, D:* TÂRGOVEŢUL IV; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 20 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 21 *A, D:* Vreţi să m-ascultaţi o dată?; *B, C:* Măi! Vreţi s-ascultaţi sau nu vreţi?

25

1 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 2 *A:* Nu ne pricepi?/ *B, C, D:* Ce mai întrebi!/ 3 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 5 *A, D.:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 6 *A, D:* Apoi dară ce nu-ncepi?; *B, C:* Ei bine! De ce nu-ncepi?/ 7 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I (*citeşte*)/ 8 *A, D:* negară!; *B, C: năgară!/ 11* A: trebile; *B, C, D:* trebele/ 13 A: trebile; *B, C, D:* trebele/ 15 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I (*citeşte*)/ 16 *A, D:* negară!; *B, C:* năgară/ 23 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL (*citeşte*)/ 24 *A, D:* de neg...; *B, C:* de nă...

26

1 *A, D:* TÂRGOVEAŢA I; *B,C:* BURGHEZA I/3 *A, D:* Haide! iarăsi frunză de negară? (*in D:* năgară); *B:* Mai stăi! Iarăsi frunză de năgară? *C:* Iată!... Iarăsi frunză de năgară?/ 4 *A, D:* Ca şi când n-ar fi-ntr-o vară; *B, C:* Parcă n-ar fi într-o vară/ 6 *A, D:* TÂRGOVEAŢA II; *B, C:* BURGHEZA II/ 7 *A, D:* Viorele, rozmarini; *B, C:* Rozmarin sau busuioc!/ 8 *A, D:* TÂRGOVEAŢA III; *B, C:* BURGHEZUL II/ 9 *A, D:* Garofiţe, busuioace...; *B, C:* Pesemne că la muiere limba nu-şi află un loc! / *10-13, numai în A, D/* 14 *A,D:* TÂRGOVEŢUL I: *B, C:* BURGHEZUL III/ 16 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL IV/18 *A, D:* TÂRGOVEAŢA I; *B, C:* BURGHEZA I *(cu indignaţie)/* 20 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/21 *A, D:* eşti o icoană!; *B, C:* vei fi o doamnă!

27

1 *A, D:* TÂRGOVEAŢA II; *B, C:* BURGHEZA II/ 2 *A, D:* Dar; *B, C:* Şi/ 3 A, D: DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 7 *A, D:* DASCĂLUL; *C, D:* BURGHEZUL I *(citeşte)/* 8 *A, D:* negară; *C, D: năgară/* 15 A, D: TÂRGOVEŢUL I: *C, D:* BURGHEZUL II/ 16 *A, D:* tocmai la dracu...? Să nu fie?... Ştii... Mai lasă...; *B, C:* vorba la dracu să nu fie foarte groasă?/ 17 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 18 A, D: Ba nu!; *B, C:* Nu, nu!/ 19 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 21 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 22 *A:* vro vorbă mai cu papuci...; *B, C:* n-ar strica cuvinte dulci; D: mie-mi plac vorbe mai dulci/ 24 *A, D:* ocara-i; *B, C:* vorba e/

28

1 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 2 *A, D:* Aş!; *B, C:* Ba/ 4 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 5 *numai în B, C:* Să nu dăm de vro belea!/ 8-10, *numai în A, D/* TÂRGOVEAŢA I: O să dăm de vro belea!... 11 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 13 *A, D:* zău, câteodată cimilituri potrivite; *B, C:* câteodată vorbe foarte nimerite! SCENA VI. ***Tot aceia, Başotă, mai mulţi slujitori/*** 16 *A, D:* ce s-a; *B, C:* ce aţi/ 17 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 18 *A, D:* Va fi o carte; *B, C:* Ia, o poruncă,/ 19 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 21 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV.

29

3 *A, D:* Par-aş fi sigur că-i; *B, C:* Sum sigur că este/ 4 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 5 *A, D:* N-aş crede!; *B, C:* Ba nu, zău!/ 6 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 7 *A, D:* Nu-l mai; *B, C:* Nu mai/ 8 *A, D:* TÂRGOVEŢUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 14 *A, D:* sunteţi în gloată; *B, C:* sunteţi laolaltă/ 15 *A, D:* A! V-am prins, litfe spurcate! Vi-i dragă viaţa sau ba? *B, C:* Vă am în mâinile mele!... Vi-i dragă viaţa sau nu?/ 16 *A, D:* Să-mi spună dar adevărul, pe cine l-oi întreba!; *B, C:* Spuneţi-mi dar adevărul! Iute!... Mai, răspunde tu!/ 17 *A, D: pe Târgoveţul I; B, C:*

Burghezul II./ 20 *A, D:* ş-arată-mi cine l-a; *B, C:* şi spune-mi cine l-a/ 22 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; B, C: BURGHEZUL II *(tremurând)/* 24 *A, D:* nu ştiu chiar nemicuţa; *B, C:* nu ştiu nemic... zău nemic/ 25 *A:* Sunt omul; *B, C, D:* Sum/ 28 numai în *A, D.*

30

2 *A, D:* Dar cine-anume? Care dintre toţi?; *B, C:* Care anume? Cine a citit? 3 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 4 *A: (arată la Dascal); B, C (arătând la Burghezul I); D: (arătând la Dascăl)/* 5 *A, D:* vătave...; *B, C:* vătave... chiar acesta! ... uite, iată!/ 6-7, *numai în A, D:* BAŞOTĂ A! Fiinţă blăstemată!/ 8 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 10 *A, D:* nu cu voie veghează: chiar dumnealor m-au poftit... ; *B, C:* zău, nu de bună voie: chiar (*in C:* tot) dumnealor m-au silit... / 11 *A:* Cercetează-i şi-i întreabă... Nu sunt eu cel cu pricina; *B, C:* Cercetează şi întreabă... Nu sum eu cel cu pricină! D: Cercetează şi întreabă... Nu-s eu cel cu pricină!/ 12 *A:* lasă, de! a cui să fie vina?; *B, C:* lasă, nu crez să fie vro vină!; *D:* lasă să fie oare vro vină? SCENA VII. ***Tot aceia şi Răzvan*** *(amestecându-se în grupa burghezilor): După r. 12, numai în B, C: A, D:* BAŞOTĂ; *B, C:* BAŞOTĂ *(către popor)/* 16 *A, D:* TÂRGOVEŢUL I; *B, C:* BURGHEZUL III/ 17 *A, D:* Curat pe moldovenie...; *B, C:* A citit moldoveneşte/ 18 *A, D:* TÂRGOVEŢUL II; *B, C:* BURGHEZUL IV/ 21 *A, D:* Drace! nu-i aci; *B, C:* Nu e aci; / 22 *A:* a se-nvălmăşa; *B, C:* a se împedeca?; *D:* d-a se-nvălmăşa? / 23 *A, D:* Resfirat? Limpede? Neted? Repede? *B, C:* Înşirat? Limpede? Neted? Repede? Cu foc?

31

2 *A, D:* Aşa! aşa!; *B, C.:* Da, da! 3 *A, D:* BAŞOTĂ; *B, C:* BAŞOTĂ *(către Burghezul I)* 4 *A, D:* Aşa-i hoţule?... Ei bine! Acuma; *B, C:* Cu foc, hoţule?... Ei bine! La asta. Cu foc? Auzi!.../ 5 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 6 *A, D:* Hoţ! Γνῶθι σαυτὸν jupâne! Eu nu doresc a m-ascunde!; *B, C:* Hoţ, jupâne! Eu nu vreau a mă ascunde! / 7 *A, D:* Citit-am cum este rostul; vezi bine că nu-n; *B, C:* Am citit cum se cuvine; că doară nu în/ 8 *A:* Sum dascăl. Sunt cărturar!; *B, C, D: Sum dascăl! Sum cărturar!/ 9* A, D: BAŞOTĂ; *B, C:* BAŞOTĂ *(mânios)/* 10 *A, D:* Ticălosule! *B, C:* Obraznicule! 11 *A, D:* spui mie (*in D:* tu mie) la palavre, când vorbeşti tocmai; *B, C:* spui tu aste palavre? Să vorbeşti astfel/ 12 *A. D:* mă-nţelegi tu cine-s; *B, C:* mă-nţelegi cine sum/ 16 *A, D:* N-aş putea citi prea iute ceea ce alţii au; *B, C;* Eu nu poci citi prea iute ceea ce un altul a/ 20 *A, D:* ţi-e scurtă, fiind foarte-nvederat,; *B, C:* e scurtă. Este foarte vederat./ 21 *A, D:* Că cine-i foarte obraznic este; *B, C:* Că tu eşti foarte obraznic şi eşti/ 22 *A, D:* Te cunoşti; *B, C:* Te văd eu/ 23 *A, D:* Un nas ascuţit de vulpe, o bărbiuţă; *B, C:* Tu ai un nas ca de vulpe, ai o bărbie/ 24 *A, D:* şi buză; *B, C:* buză/ 25 *A, D:* că te-am ghicit? Pe mine nu mă-nşeli tu, fătul meu!...; *B, C:* că te cunosc? Pe mine a mă-nşela este greu!... / 27 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu naivitate)/* 28 *A, D:* ce-i aşa pripă?; *B, C:* ce aşa grabă?/ 29 *A, D:* De săriţi dintr-o năvală grabnic; *B, C:* De vă arătaţi îndată gata.

32

2 *A, D:* în țara moldovenească,; *B, C:* pentru o secătură/ 3 *A, D:* A omori pentr-un cântec o ființă omenească?; *B, C:* Să spânzuri așa de lesne un pui de om? o făptură?... 4 *A, D:* BAȘOTĂ; *C, D:* BAȘOTĂ (cu furie)/ 9 *A, B, C:* e român; *D:* ii român/ 10 *A, D:* TÂRGOVEȚII; *C, D:* BURGHEZII/13 *A, D:* eu îndată! Să mă-nfrunte ș-un netot?...; *B, C:* eu dreptate! Să mă-nfrunte un netot?...; / 14 *A, B, C:* Pe-amândoi; *D:* P-amândoi/ 17 *A, D:* lăsați-l; *B, C:* lăsați dar/ 18 *A, D:* făcut-am; *C, D:* l-am făcut/ 24 *A, D:* eu, firește; *C, D:* eu, vezi bine!

33

3 *A, D:* n-aș fi crezut-o; *B, C:* eu n-aș fi crezut!... 4 *A, D:* Mutra-i oarecum arată suflet; *C, D:* Mutra ta parcă arată ceva/ 6 *A, B:* RĂZVAN; *C, D:* RĂZVAN *(întrerumpând)* / 8 *A, D:* magheran, ; *B, C:* maieran,/ 13 *A, D:* o jivină; *C, D:* un blăstemat/ 18 *A, D:* i-aș prinde; *B, C:* aș prinde/ 20 *A, D:* C-ar trebui ca boierii să umble (în *D:* să fie); *B, C:* C-ar fi bine/ 22 *A, D:* De n-ar fi fost (*în D:* Să nu fi fost) nici un dasacăl ca să-l pună la; *C, D:* Să nu fi fost nici un dascăl, ca să-l învețe/ 24 *A, D:* de dracul; *B, C:* de mine/ 25 *A, D:* docamdată; *C, D:* deocamdată/ 26 *A, D:* poprită; *C, D:* oprită/ 27 *A, D:* ți-o (în *D:* ți-a) fi spus?; *C, D:* te-a fi pus?

34

1 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu bonomie*)/2 *A:* Stan e jos și Oprea-i sus!; *B, C, D:* unui-i jos și altu-i (*în C:* jos, altu-i; *în* D: jos, altul e) sus!/ 3 *A, D:* ne spânzuri; *B, C:* tot spânzuri/ 4 *A, D:* doine și doinițe; *B, C:* cântece și doine/ 5 *A, D:* Nu-i dat dreptul; *B, C:* Nu este dat/ 6 *A, D:* Să punâ-n streang omenirea; *B, C:* Dreptul d-a ucide oameni; *Numai în B, C:* (*se scarpină la cap*)/ 7 *A, D:* dacă mi s-ar da și mie; *B, C:* uite! de mi s-ar da mie/ 8 *A:* să pot; *B, C, D:* să pociț 11 *A, D:* Dar nu-i lesne a (*în D:* d-a) scăpa pe-un (*în* D: p-un); *B, C:* Nu e lesne a ierta p-un/ 12 *A, D:* e (*în D:* ii) un lucru de gândit; *B, C:* este un lucru complit!/ 13 *A, D:* a batjocori; *B, C:* a nesocoti/ *După r. 13, numai în B, C:* (*după o pauză*)/ 15 *A, D:* Totuși, dragul meu; *B, C:* Cu toate astea/ 18 *A, D:* Ba nu-s; *B, C:* Nu sum/ 21 *A, D:* Ai putea să scapi (*în D:* să fii) cu zile!... În pravila țării; *B, C:* Ai putea să scapi cu zile!... Este o lege ce/ 22 *A:* Cum că de-osândă se iartă pe cine-l ia de bărbat/ *B, C, D:* Că (în *D:* Cum că) de osândă se iartă pe cine-l vrea de bărbat/ 24 *A, D:* Așa-i obiceiul nostru; *B, C:* Așa este obiceiul/ 26 *A, D:* (*către târgoveți*); *B, C:* (*către burgheze*)/ 28 *A, D:* FATA I; *B, C:* FATA I (*iese înainte, complimentând*)/ 29 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum.

35

1 *A, D:* FATA II; *B, C:* FATA II (*iese înainte cu mâinile în șolduri*)/ 5 *A, D:* Două fete; *B, C:* Sunteți fete/ 13 *A, D:* De-o (*în D:* d-o) cazna foarte cumplită acest; *B, C:* D-o moarte grea și grozavă p-acest/ 16 *A, D:* FATA I; *B, C:* FATA I *(lăsând ochii în jos)*/

19 *A, D:* FATA II; *B, C:* FATA II (*cu mândrie*)/ 20 *A:* Mai bine foc și potop!; *B, C, D:* O cotofană! (în *D:* O batjocură!) un rob!/ 23 *A, D:* Așa-i? Atunci ce dară ieșit-ați; *B, C:* Așa? Atunci de ce dară ați ieșit/ 24 *A, D:* Răsărind în sus deodată ca ciupercile când plouă?; *B, C:* Cu atâta fudulie, ca să ne răspundeți nouă! 25 *A, D:* Ca să ne cântați cu ison; *B, C:* Cântând din tobe și surle

36

1 *A, D:* FATA I; *B,C:* FATA I *(cu confuzie)*/ 2 *A, D:* De ce!... Iată!...; *B, C:* De ce!... așa!... / 3 *A, D:* FATA II; *B,C:* FATA II (*cu insolență*)/ 5 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*către popor*)/ 7 *A, D:* Astfel dar de-acu-(*în D:* d-acu)nainte veți ști; *B, C:* Așadar d-acum-nainte să știți/ 8 *A, D:* Spunând-o toată Moldova, spre știința; *B:* Și să spuneți și altora, să fie știut; *C:* Și să mai spuneți ș-altora, spre știința/ 10 *A, D:* Mirese de porunceală; *B, C:* Fete de neam și de cinste/ *După r. 12, numai în B, C:* SCENA VIII. ***Tot aceia și Sbierea.*** 16 *A, D:* Și fără nici o dobândă, și fără, *B, C:* Fără dobândă, degeaba, fără/ 17 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu melancolie*)/19 *A:* Ca să nu se înfioare, când aude de-al; *B, C:* Care să nu s-oțărască auzind de al; *D:* Ca să nu se-nfioreze, când aude d-al/ 20 *A, D:* Frumoasă-i legea străbună, ce iartă pe-un (*în D:* p-un); *B, C:* E frumoasă acea lege, ce iartă p-un/ 22 *A, D:* Frumoasă-i legea străbună, care pricepe c-o; *B, C:* E frumoasă acea lege, care știe că o/ 23 *A, C, D:* răzbate (*în C:* străbate) o rază de dimineață; *B:* străbate raza soarelui măreață/ 24 *A, D:* Frumoasă-i legea străbună; *B, C:* E frumoasă acea lege/ 25 *A, D:* Alesul unei ființe curate; *B, C:* Omul ales d-o ființă curată/ 26 *A, D:* Frumoasă-i legea străbună... dar dânsa nu-i; *B, C:* E frumoasă acea lege... dar nu este/ 27 *A, D:* loc unui; *B, C:* loc pentru-un.

37

1-3 *numai în A, D:* 4 *A, D:* vai; *B, C:* tot vai/ 10 *A, D:* moartea streangului; *B, C:* moartea-n streang ar fi prea/ 11 *A, D:* acum dodată... duceți-mi-l la-nchisoare!; *B, C:* deocamdată duceți-l la închisoare!/ 16 *A, D:* BAȘOTĂ; *B, C:* BAȘOTĂ (*cu asprime către Răzvan*)/ 17 *A, D:* L-ai furat? *B, C:* Ai furat?/ 18 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu liniște*)/ 20 *A, D:* TÂRGOVEȚUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 22 *A, D:* TÂRGOVEȚUL II; *B, C:* BURGHEZUL III/ 23 *A, D:* dete-n: *B, C:* dă în/24 *A, D:* TÂRGOVEȚUL III; *B, C:* BURGHEZUL IV.

38

1 *A, D:* TÂRGOVEȚELE; *B, C: BURGHEZELE 2/ A:* Un besmetec; *B, C, D:* Un desmetec/ 4 *A, D:* Fost-au douăzeci de galbeni... Numai: *B, C:* Au fost douăzeci de galbeni... D-abia/ 5 *A, D:* Dați-mi-l de; *B, C:* Să mi-l dai de/ 9 *A, D:* rupt din soare; *B, C:* ca un soare/ 17 *A, D:* va fi o pâine; *B, C:* este o pâine.

39

2 *A, D:* (*apucând: B, C:* (*iute, apucând*/ 7 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*cu aprindere*)/ *10 A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I/ 12 *A, D:* SBIEREA; *B, C:*

SBIEREA *(gesticulând)*/ *A, D:* Ascultă, jupân vătave...; *B, C:* Jupân vătave, ascultă!... /16 *A, D:* stăpânul să mi-l plătească... ; *B, C:* stăpânu-său să-mi plătească!... / 17 *A, D:* Astfel; *B, C:* Așa/ 20 *A, D:* RĂZVAN; *B, C: RĂZVAN (cu mândrie)* /21 *A:* Sunt: *B, C, D:* Sum/22 *A, D:* SBIEREA; /*B, C:* SBIEREA *(cu bucurie)*/ 24 *A, D:* Băiatul mi se cuvine; *B, C:* Să mi-l dai rob chiar pe dânsul.

40

1 *A:* să se dea acelui; *B, C, D:* se dă aceluia/ 4 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu groază)*/7 *A:* Vezi bine; *B, C, D:* Firește!/ 10 *A:* jidovește în robie; *B, C:* foarte ieftin în robie; *D:* foarte lesne-n obâcie!/ 17 *A, D:* Foarte bine; *B, C:* Știe bine. 18 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA *(cu mulțumire)*/ 21 *A, D:* Dă-mi-l după; *B, C:* Așa este/ 22 *A, D:* DASCĂLUL; *B, C:* BURGHEZUL I.

41

3 *A:* de-un; *B, C, D:* d-un/ 5 *A:* nu pot; *B, C, D:* nu pocî/ 6 *A, D:* Bună pradă pentru (*in D:* pentru-un) altul; *B, C:* Chilipir pentru un altul/ 7 *A:* ia-ți galbânul din parte-mi, iar eu pe țigan mi-l iau; *B, C:* îți dau eu acel galbân, și robul este al meu; *D:* ia-ți galbânul din parte-mi, și robul va fi al meu./ 8 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA *(cu iuțeală)*/ 12 *A, D:* cine-i vătavul; *B, C:* că sum vătavul/ 16 *A, D:* Află dară; *B, C:* Află însă/ 18 *A:* sunt rudă...; *B, C, D:* sum rudă!

42

2 *A:* căci mă jur că eu... eu... eu..., *B, C, D:* că mă fac leu-paraleu (*in D:* un paraleu)/ 4 *A, D: (către in D: cătră); B, C: (cu amărăciune, cătră)*/ 7 *A, D:* TÂRGOVEȚUL I; *B, C:* BURGHEZUL I/ 8 *A, D:* Se-nțelege!; *B, C:* Așa este!/ 9 *A, D:* TOȚI; *B, C:* TOȚI *(cu zgomot)*/ 13 *A, D:* mojicimea; *B, C:* p-acești mojici/ 17 *A:* pe mine! Nu m-ei robi!; *B, C, D:* pe mine! Mă jur că nu!/ 21 *A:* e cea mai; *B:* cea mai; *C, D:* îi cea mai/ 23 *A:* Dă-mi, jupâne, șreangul; *B, C:* Voiesc să-mi dai șreangul; *D:* Dă-mi, stăpâne, șreangul/ 26 *A, D: (lui Sbierea; B, C: (luând pe Sbierea).*

43

2 *A, D:* Uită cearta, căci, pe cinste, am glumit, a fost; *B, C:* Să uităm cearta! Pe cinste, a fost o glumă/ 5 *A, D:* tocmai o treabă mare; *B, C:* tocmai un lucru mare/ 7 *A, D: mâini cu căldură); B, C: mâini cu afectație)*/ 8 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(iritat)*/ 8-9, *numai în A, D/* 14 *A, D:* toate gurile căscate!; *B, C:* toate aste guri căscate; /A vedea trebele țării d-aproape nu li se cade!/15 *A, D: gonesc poporul, care; B, C: gonesc pe burghezi și burgheze, cari*/ 16 *A, D:* TÂRGOVEȚUL I; *B, C:* BURGHEZUL II/ 17 *A, D:* să văz cioroi; *B, C:* să văz țigan/ *18-19, numai în A, D*/23 *A, D:* Afară la mezat!; *B, C:* Ba afară! afară neam blăstămat./ După r. 23 *numai în B, C:* SCENA IX/ ***Tot aceia, fără burghezi și burgheze/***

44

1 *A, D:* Așa-i; *B, C:* Așa/ 3 *A, D:* Ca să strige că-i cu cale; *B, C:* Ca să țipe că-i dreptate/ 4 *A, D:* Apucați-l pe: *B, C:* Apucați p-acest/ 6 *A, D: (lăsându-se in; B, C: (cu liniște dându-se in/* 7 *A, D:* Mă dau eu; *B, C:* Mă las eu/ 10 *A, D:* și duceți-l; *B, C:* și să-l duceți drept... / 11 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(pe când slujitorii îl leagă)/ 12* A, D: Întins la; *B, C:* Drept la/ 13 *A:* Omul om să fie slobod, decât rob: *B, C:* Un om ce vrea om să fie, decât rob; *D:* Omul ce vrea om să fie, decât șerb/ 16 *A, D:* Aleu! vorbește-ntr-aiurea... Necum să fi; *B, C:* Păcat! Vorbește-ntr-aiurea!... Să nu fi/ 18 *A:* țiganul și nu uita mai cu samă; *B, C:* țiganul, și să aibi de dânsul parte... ; *D:* țiganul, c-așa i-a fost scris în soarte! 19 *A:* Pricina cea de hotare... ; *B, C, D:* Duceți-l drept la boierul!... / 22 *A:* Unde ești, o! mamă! mamă!; *B, C, D:* Cum? Eu rob? O, moarte, moarte!!/ *Numai în B: Finele actului I.*

45

1 *A, D:* CÂNTUL; *B, C;* ACTUL/ *8-14, numai* în *A, D/* 15 *A, D:* Un crâng în codrul Orheiului în Basarabia. În fund un pârâu. Mai; *B, C:* Scena prezintă un crâng în codrul Orheiului în Basarabia nordică. În fund se vede pentre arbori un pârâu, curgând de pe o stâncă/16 *A, D:* încoace un trunchi răsturnat. În laturi stânci; *B, C:* iar pe avanscenă un trunchi de arbore, răsturnat în chip de laviță. SCENA I. ***Mai mulți hoți*** *(lungiți pe iarbă)*/ 21 *A, D:* Ori vom face ca izvorul, când aruncă spuma; *B, C:* Ori să facem ca izvorul, când aruncă unda.

46

1 *A, D:* din undă; *B, C:* din spume/ 3 *A, D:* Iar; *B, C:* Și/ 7 *A, D:* Cântecul să fie freamăt, troscot, șoaptă, toate-ntr-una: *B, C:* Să trăiești! Așa îmi place!/*8, numai în A, D/* 10 *A, D:* Să cânte Răzașul dară!; *B, C:* Dar cine din noi să cânte? HOȚUL II. Cine? Mai începe vorba! Cine arde mai fierbinte! RĂZAȘUL *(sculându-se).* Eu. TOȚI. Da! Să cânte Răzașul!/ 12, numai în *A, D/* 13 *A, D:* De ce nu, de-aș avea cui; *B, C:* Jalea mea o să vă spui/ 14 *A, D:* Ștergându-mi plânsul, cum se scoate cui prin; *B, C:* Ca să-mi șterg plânsul cu plânsul, cum se scoate cui cu/ 15 *A, D:* Nu sunt (*in D:* sum) eu numai; *B, C:* nu sum eu singur,/ 16 *A, D:* N-oi fi singur eu, în care doina-mi cugetul (*in D:* inima) va frânge; *B, C:* Nu sum singur eu, pe care doina mea îl va atinge/ 19 *A, D:* Păstrând ca o moaște sfântă, crisoave, peceți,; *B, C:* Toți acei ce, ca o moaște, păstrează în sân/ 21 *A, D:* Că, scăldându-se în sânge, moșii și strămoșii lor; *B, C:* Că strămoșii lor în lupte râuri de sânge vărsând./ 22 *A:* de ogor!... ; *B, C, D:* de pământ!... / 26 *A, D:* c-adecă și la; *B, C:* cum că și pe la/

47

3 *A, D:* mi-i înșeală, tot vecinii mi-i; *B, C:* îi înșeală, tot vecinii îi/6 *A, D:* c-o-mbrâncire; *B, C:* cu o vorbă/ 7 *A, D:* Satul întreg plin de viață mi-l; *B, C:* Un sat

întreg, plin de viață, îl/ 8 *A, D:* de-i văz în cale-mi îi; *B, C:* de văz vreunul, mi-l/9 *A, D:* Şi hohotesc; *B, C:* Şi tot zâmbesc/ 10 *A, D:* HOŢUL III; *B, C:* HOŢII/13 *A, D:* Vrut-am numai sângele-mi să-l pui; *B, C:* Am vrut numai să-mi pui sângele/ 14 *A, B:* Ş-astfel, pomenind trecutul, să pot; *B, C:* Vorbind de trecut, ca astfel să poci;

48

1 *A, D:* TOŢI; *B, C:* TOŢI *(în cor) După r. 12, numai în B, C:* HOŢUL IV. Mi-e şi cald mi-e şi răcoare!

49

1 *A, D:* TOŢI/ *B, C:* TOŢI *(în cor) După r. 5 numai în B, C:* SCENA II. ***Tot aceia, un boier tânăr şi un cioban apoi Răzvan/*** 6, *numai în A, D:* / 7 *A, D:* HOŢUL I; *B, C:* HOŢUL I *(sărind în picioare)/* 10 *A, D:* (apucând; *B, C:* sculându-se şi apucând/ 13 *A, D:* ne cunoaştem, mai fârtaţi!;*B, C:* mă cunoaşteţi... suntem fraţi!/ 14 *A, D:* eu vi-s; *B, C:* eu sum/ 16 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/17 *A, D:* Care-i căpitanul vostru?; *B, C:* Care este căpitanul? / 19 *A, D:* dintre *tufe; B, C: dintre arbori)/* 21 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 24 *A:* sunt eu; dar tu cine eşti; *B, C, D:* sum eu; dar tu cine (în *D:* cine-mi) eşti?

50

1 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL *(cu mirare)/* 2 *A:* Să fie oare? Sabia cea de văpaie; *B, C:* Aşa să fie? Dumneata biciul de spaimă; *D:* Să fie oare? Bici de groază şi de spaimă,/ 3 *A, D:* tremură; *B, C:* se teme/ 5 *A:* pe cei răi îi taie; *B, C, D:* cei răi *(în D:* răii) să se teamă!/ 6 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 9 *A, D:* ştii acuma cine-s; *B, C:* acum ştii cine sum;/ 10 *A:* se cheamă ciocul; *B, C, D:* este numele/ 11 *A, D:* GANEA; *B, C;* BOIERUL/ 17 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL *(cu impacienţă)/* 19 *A:* care mă zoreşte; *B, C, D:* carele m-aduce/ 21 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(întrerumpând)/* 26 *A, D:* alde; *B, C:* d-alde.

51

3 *A:* de-ai; *B, C, D:* d-ai/7 *A, D:* Braţul, haina; *B, C:* La ei haina/ 8 *A, D:* RĂZVAN *(liniştindu-se)/* 10 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 11 *A, D:* îţi spuneam; *B, C:* îţi ziceam/ 12 *A, D:* C-am îndrăgit pe-oarecine (*în D:* p-oarecine); *B, C:* Că iubesc pe oarecine/ 13 *A:* totuşi ea n-are mamă, nici; *B, C:* însă ea n-are mamă şi; *D:* totuşi, n-având nici mamă, nici/ 14 *A, D:* Ş-unchiu-său (*în D:* Unchiu-său) vrea să-i răpească moştenirea cea bogată; *B, C:* Ş-unchiu-său, vrând s-apuce o avere însemnată,/ 15 *A, D:* Luându-şi de gând s-o-nchiză; *B, C:* S-a hotărât s-o închiză/ 16 *A, D:* O faptă nelegiuită! Un lucru nepilduit!; *B, C:* Ce faptă neomenească! Ce lucru neauzit!/ 17 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu ironie)/* 18 *A, D:* mare?; *B, C:* mare!... Iubeşti prea mult pe orfana?... */19-21, numai în A, D/* 22 *A, D:* dânsa?; *B, C:* dânsa!... O vrei cu zestre?... Sărmana!/ *23-24, numai în A, D:*

52

1 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 3 *A, D:* trei sute, negreşit.; *B, C:* trei sute, şi mai mult,/ 4 *A, D:* după lucrul săvârşit...; *B, C:* când lucrul va fi făcut.../7 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL *(cu displăcere)/* 9 *A, D:* CIOBANUL; *B, C: CIOBANUL (întrerupând)/* 11 *A, D:* Şi cin-oare; *B, C:* Cine oare/ 19 *A, D:* După ce-i din osul; *B, C:* După ce-i nepoata/ 20 *A, D:* Moldova-ntreagă mi se temea; *B, C:* tremura ţara şi păgânii/ 21 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL.

53

2 *A, D:* Se-nţelege! Tu ai sete; *B, C:* Negreşit!... Te arde setea/ 4 *A:* Ce fel de marfă anume să-ţi dea; *B, C:* Ce fel doreşti tu anume de la; *D:* Care lucru vrei anume de la/ 5 *A, D:* GANEA: *B, C:* BOIERUL/ 6 *A, D:* în silă; *B, C:* cu silă/12 *A, D:* CIOBANUL; *B, C:* CIOBANUL *(râzând)/* 13 *A, D:* Nu-i ceva; *B, C:* Nu-i lucru/ 14 *A:* bâcsită; *B, C:* umplută cu; *D:* ticsită/ 15 *A, D:* n-o să bage-n samă (în *D:* seamă); *B, C:* n-ar băga în seamă/ 16 *A, D:* Să-şi pună; *B, C:* Să-şi puie/ 17 *A, D:* Boierul ştiu; *B, C:* Dumnealui ştiu/ 18 *A, D:* GANEA: *B, C:* BOIERUL/ 22 *A, D:* Aşa-i! După; *B, C:* Ha, ha! După/ 23 *A, D:* c-asta-i lege pe; *B, C:* c-aşa-i legea pe/ 26 *A:* una-i boarfă: *B, C:* una este; *D:* una-i marfă.

54

5 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(către hoţi)/ După r. 6, numai în B, C:* Dar pe Vidra s-o aduceţi dintru-ntâi în acest loc,/ Ca să văz şi eu nepoata acelui vornic Moţoc,/ Ce-mi tot răsturna în ţară domnie peste domnie./ Cum se răstoarnă plăcinte după tavă în tipsie!/ 7 *A, D:* CIOBANUL; *B, C:* CIOBANUL *(vrând să plece)/* 9 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 11 *A, D:* Slujbuliţa cea frumoasă ce-o mi-i face; *B, C:* Slujba cea mare ce astăzi mi-o vei face/ 12 *A, D:* Şi-ţi; *B, C:* Îţi/ 13 *A, D:* din supărare; *B, C:* din închisoare/ 14 *A, D:* Sunt, *B, C:* Sum/ 15 *A, D:* Mi-s cam rude; *B, C:* Îmi sunt/ 16 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZAŞUL *(cu dezgust)*/21 *A, D:* Porunceşte; *B, C:* Ce porunceşti?/ 23 *A, D: (luându-l deoparte); B, C: (încet, luându-l deoparte)/* 25 *A, D:* miroasă...; *B, C:* miroasă a trădare...

55

1 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL *(punând mâna pe cuţit)/* 2 *A, D:* A trădare? Las' pe mine!; *B, C:* Las' pe mine!/ 4 *A, D:* nu v-atingeţi de; *B, C:* nu atingeţi pe/ 7 *A, D:* nu se pogoară la bătaie; *B, C:* nu se pogoară a se bate/ 8 *A, D: (Ganea. Ciobanul şi haiducii ies;* B, C: *(Răzvan face semn cu mâna, şi toţi ies).* SCENA III. / 9 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(singur)/* 11 *A, D:* ciudată vorba: femeie!...; *B, C:* numai cuvântul: femeie!... 12 *A, D:* o făcuse Dumnezeu; *B, C:* a făcut-o Dumnezeu,/ 14 *A:* la lumea cea zâmbitoare; *B, C:* la înveselita lume; *D:* cătră-mbobocita lume,/15 *A:* eu sunt rădăcină, dar femeia este floare!... : *B, C:* eu sum ziditorul, dar femeia este culme!... ; *D:*

cu sunt temelie, dar femeia este culme!... / 16 *A, D:* de lăcomie târât; *B, C:* de lăcomie orbit, / 17 *A:* ci auru-i; *B, C:* ci aurul; *D:* dar auru-i/ 18 *A, D:* Pentru dânsul e femeie moşia cea; *B, C:* Ce-i femeia pentru dânsul? o moşie/ *După r. 21, numai în B, C:* SCENA IV ***Răzvan şi Moş Tănase/*** 23 *A, D: (arătându-se dintr-o parte); B, C: (arătându-se în fund)/* 25 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(oprindu-l)*

56

1 *A, D:* Pân' să; *B, C:* Făr'să/ 2 *A, D:* trecut-au un; *B, C:* au trecut un/ 4 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(mişcat)*/ 7, *A, D:* de necazuri; *B, C:* de robie/ 10 *A:* De-ar; *B, C, D:* D-ar/ 11 *A, D:* Fost-am şerb, fost-am în lanţuri; *B, C:* Am fost rob, am fost în lanţuri,/12 *A, D:* căci tu, tu ai; *B, C:* carele ai/13 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(cu mirare)*/ 16 *A, D:* Asta-n veci eu n-oi uita...; *B, C:* Ş-apoi tot din vina ta/ 17 *A, D: B, C:* Ş-apoi iată-mă-s în cadru. haiducind din vina ta; *B, C:* Iată-mă-s haiduc de codru. numai pentru a scăpa!/ 19 *A, D:* Ţi-o voi datora tot ţie... ; *B, C:* Tot tu o să fii pricină... tot tu!.../ 21 *A, D: (făcând semnul crucii); B, C: (exasperat)*/ 22 *A, D:* Poznă!... Nu glumeşti tu; *B, C:* Eu?... Glumeşti tu/ 24 *A, D:* Dându-ţi pieptul meu drept ţintă, să te poftesc; *B, C:* A-ţi da pieptul meu drept ţintă, rugându-te/26 *A:* Tu, da, tu eşti o unealtă a puterii fără nume; *B, C, D:* Tu! Numai tu eşti de vină. *(in D:* unealtă), îndemnat de oarba *(in D:* cruda) soarte,/27 *A:* Care ţese nevăzută toate lucrările-n lume; *B, C:* Ce-amestecă, împleteşte şi întortocheză toate; *D:* Ce-amestecă şi-mpleteşte şi-ncurcă faptele toate

57

1 *A, D:* muritorul, bun; *B, C:* omul, bun/2 *A, D:* rele peste rele, făr' s-o ştie singur; *B, C:* mii de fapte rele, făr' s-o ştie însuşi/5 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(continuând)*/6 *A, D:* nenorocita de; *B, C:* afurisita de/ 8 *A, D:* Că sunt mulţi sărmani în ţară, *(in D:* în lume) că nu-ţi place; *B, C:* Că sunt mulţi sărmani; că nu vrei ca tu să ai bi/ 9 *A, D:* se zbuciumă fraţii; *B, C:* se zbuciumă alţii/ 10 *A, D:* puteai să prevezi; *B, C:* puteai să gândeşti/13 *A, D:* De primeai tu punga-ntreagă, eu scăpam nepedepsit; *B, C:* De luai tu punga-ntreagă, eu scăpam nebănuit!.../ 14 *A, D:* căpăţânele-nţelepte; *B, C:* capetele înţelepte/15 *A, D:* C-omul ştie tot ce face, ştie tot ce-o să-l; *B, C:* Că omul ştie ce face şi la ce să se/16 *A, D:* c-un flutur de seară ce trece repede-n *(in D:* răpede-n); *B, C:* că-n lume adesea un flutur ce trece-n/17 *A, D:* Este-n; *B, C:* E în/ 19 *A, D:* Tăinuieşte câteodată pieirea cea mai; *B, C:* Înveleşte câteodată o amăgire/21 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(cu durere)*/ 23 *A, D:* Să nu mă vesteşti în clipă, lăsându-mă-n; *B, C:* Tu nu m-ai vestit în clipă, pentru ca în/ 26 *A,* pe-un; *B, C,* D: p-un/27 *A, D:* tot ce-i place lumea, este chiar; *B, C:* lumea tot ce-i place, este, zău/29 *A, D:* Ce-a fost se trecuse...; Spune-mi acuma, iubite; *B, C:* Ce-a fost nu mai este!... Spune-mi, moşule, mai bine./ 30 *A, D:* ce-ţi târăşti tu la codru oasele cele-n vechite?; *B, C:* ce târăşti tu la codru oasele tale bătrâne?

58

1 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(lăcrămând)*/ 8 *A, D:* ce pier în; *B, C:* ce mor de/ 9 *A, D:* păcătosului Tănas; *B, C:* lui păcătos moş-Tănas/10 *A, D:* n-a mai; *B, C:* nu i-a/ 12 *A, D:* zicându-şi „Doamne-ajută"; *B, C:* zicând „Doamne ajută"/ 13 *A, D:* Căci de-o *(in D:* d-o); *B, C:* De o/ 20 *A, D:* ca pe-un *(in D:* p-un) strălucit; *B, C:* ca pe un mare/ 21 *A, D:* te sfâşie; *B, C:* te ocărăsc/23 *A, D:* C-alta orice i-aş mai face, degeaba! tot; *B, C:* Că orice alta i-aş face, dejaba! ea

59

9 *A, D:* nu-i vorba de ţigancă! Apoi precum îţi spusei,; *B, C:* nu e vorba de asta! Apoi, precum îţi spuneam,/ 10 *A, D:* fără copilaşii mei; *B, C:* fără copii, fără neam/13 *A, D:* băiete; gânditu-m-am, răzgândit; *B, C:* băiete! m-am gândit, m-am răzgândit/ 14 *A, D:* iată-mă-s aicea; *B, C:* iată-mă în codru/ 17 *A, D:* Ba leşi, ba păgâni, ba unguri, ba francii de-ai *(in D:* d-ai); *B, C:* Cu leşi, cu păgâni, cu unguri, cu nemţi d-ai/19 *A, D:* mână secată; *B, C:* mână uscată/ 22 *A, D:* voi în pădure prin mine să piară ei!...; *B, C:* aice-n codru prin mine să moară ei!... /23 *A, D:* sporeşte când; *B, C:* e tare când/ 24 *A, D:* Încearcă-mă şi pe mine... Sunt *(in D:* sum); *B, C:* O să mă vezi şi pe mine!... sum/25 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu entuziasm)*/ 26 *A, D:* te vreau, moş Tănase!; *B, C:* te voi, barbă albă!/ 27 *A, D:* C-oraşu-i o leghioană şi numai codru-i creştin!... ; *B, C:* Că oraşu-i leghioană şi numai codru-i român!... /30 *A, D:* Fiecare slugăreşte; *B, C:* Fiecare este slugă/ 31 *A, D:* pleacă fruntea la; *B, C:* se robeşte la

60

3 *A, D:* mi-o; *B, C:* o/4 A: n-o-njugă cu năpaste; *B, C:* n-o înjugă-n robie; *D:* n-o-njugă-n obăcie/ 5 *A, D:* n-o iartă; *B, C:* n-o lasă/6 *A, D:* locuinţa-i; *B, C:* locuinţa/13 *A, D:* singură firea-l; *B, C:* însăşi firea îl/14 *A, D:* Lumea totuşi; *B, C:* Lumea însă/ 15 *A, D:* Ucigaşi, împuşcă-n lună, hoţi, tâlhari; *B, C:* Hoţi şi ucigaşi de oameni, tâlhari şi/ 16 *A, D:* Aşa fost-au; *B, C:* Aşa a fost/ 18 *A:* pe-un copaci; *B, C:* pe copaci/ 20 *A, D:* ce-şi pierde; *B, C:* ce pierde/ 21 *A, D:* Robul osândit; *B, C:* Neferice rob/ 22 *A, D:* de nevoi *(in D:* de năpăşti) încunjuraţi; *B, C:* amărâţi şi apăsaţi/ 24 *A, D:* Moldova-ntreagă *(in D:* toată Moldova) părăsită-n; *B, C:* întreaga ţară aruncată-n/ 29 *A, D:* atunce-ţi pare bine când deodată (*in D:* dodată); *B, C:* atunci îţi pare bine, când dodată/34 *A:* Focul cuvintelor tale m-alină, mă răcoreşte! *B, C, D:* Unda cuvintelor tale, m-alină, mă linişteşte! (*in D:* mă răcoreşte!)35 *A:* de-un om; *B, C, D:* d-un om/ *După r. 35, numai în B, C: (cu un fel de năcaz)*/ 36 *A, D:* Să iasă tocmai dintr-o gură de; *B, C:* să iasă ele din gura unui/ *După r. 36, numai în B, C:* SCENA V. ***Tot aceia, Vulpoiu, Sbierea).***

61

5 *A, D:* Ce veste?; *B, C:* Ce este?/ 7 *A, D: (târând după dânsul pe Sbierea); B, C: (târând pe Sbierea)*/ 9 *A, D:* pe-uscat (*in D:* p-uscat) fără multă; *B, C:* pe uscat cu

multă/10 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu mirare)*/ 13 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum/ 14 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(posomorându-se)*/21 *A, D:* Tot de-aramă *(in D:* d-aramă); *B, C:* De aramă/23 *A, D:* chiar pe-un *(in D:* p-un) sfânt; *B, C:* pe un sfânt!/24 *A, D:* în drum; *B, C:* pe drum.

62

2 *A, D:* de-aproape *(in D:* d-aproape) că-n roată-i ascuns; *B, C:* d-aproape că roata are/ 6 *A, D: (frângându-şi mâinile); B, C: (murmură, frângându-şi mâinile)*/ 7 *A, D:* patru sute cincizeci; *B, C:* patru sute optzeci/ 8 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum/ 9 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(cu indignaţie)*/ 10 *A, D:* cinevaşi; *B, C:* cineva/ 11 *A, D:* tot unul-unul; B, C: câte unul/ 12 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu tristeţă)*/ 13 *A, D:* se laudă că-i român; *B, C:* e boier şi e român!/ 14 *A, D:* Fraţilor! Priviţi-l bine: eu sunt *(in D:* sum) rob, dânsu-i... stăpân!...; *B, C:* Eu rob la un om ca dânsul, şi el să-mi fie stăpân!.../ 15 *A, D:* TOŢI; *B,C:* TĂNASE ŞI VULPOIU *(consternaţi)*/ 16 *A, D:* Stăpân?...; *B, C:* Dânsul?.../19 *A, D:* Să-ngenunchezi denaintea unui rob al; *B, C:* Ca să-ngenunchezi, stăpâne, lângă robul/ 20 *A, D:* Jupânului, ce-i cu dreptul; *B, C:* Un boier, ce are dreptul/ 22 *A, D:* ca ş-altă dată; *B, C:* ca altă dată/ 24 *A, D:* ca ş-altă dată şi pune pe-argaţii *(in D:* p-argaţii); *B, C:* ca altă dată, şi pune ş-argaţii/ 25 *A, D:* Ca să-mi dea şi dânşii; *B, C:* Ca şi dânşii să-mi dea/ 26 *A, D:* nu-i a voastră; *B, C:* e a voastră/ 27 *A, D:* Oricând ş-oriunde, jupâne, sunteţi tot la voi; *B, C:* Orişicând şi orişiunde este tot la tine/ 28 *A, D: (Sosesc Vidra, Ganea, Răzaşul şi ceilalţi hoţi)*: *B, C:* SCENA VI. ***Tot aceia, boierul cel tânăr, Vidra, mai mulţi hoţi.*** *(Boierul şopteşte ceva Vidrei care nu-i răspunde nemica, ci se uită cu sfială şi cu curiozitate în toate părţile);*

63

7 *A, D:* Parcă-i; *B, C:* Parcă

64

1 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA *(tremurând)*/ 8 *A, D:* pe furiş; *B, C:* într-ascuns/ 9 *A, D:* Şi-l întinde, şi-l animă, şi-l acaţă pe-mprejur; *B, C:* Îl întinde, şi-l animă, şi-l acaţă împrejur/ 11 *A, D:* să-i intre gâza în capcana-i; *B, C:* să cază musca în capcana/ 13 *A, D:* ş-o tot vără; *B, C:* ş-o îndeasă/14 *A, D:* şi iar la pândă s-aşează; *B, C:* şi iar se pune la pândă/ 15 *A, D:* ochieşte-n tăcere, nouă pradă să-i mai cază...; *B, C:* ochieşte o pradă să treacă ca să se prindă.../ 16 *A:* şi boierul ăsta e păinjinul sătul; *B, C:* boierul acesta, de-l vedeţi gras şi umflat; *D:* şi boierul ăsta, de-l vedeţi plin şi rătund;/ 16 *A:* Gata să-şi mai dreagă cursa, tot strigând că nu-i destul!; *B, C:* Să ştiţi bine că şi dânsul multe muşte a mâncat!... *D:* Să ştiţi bine că şi-ntrânsul musculiţele s-ascund!... /24 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(continuând)* 26 *A, D:* Cu furie mai cumplită, cu *(in D:* c-un) foc mai înverşunat; *B, C:* Cu neastâmpărul mai grabnic, cu focul mai duşmănesc/27 *A, D:* De cum Răzvan îl urăşte, setos de-a *(in D:* d-a) fi răzbunat!; *B, C:* Cu setea de răzbunare, cu care eu îl urăsc!

65

2 *A, D:* cu pravila-i; *B, C:* cu pravila/ 3 *A, D:* pentr-un galben; *B, C:* pentru-un galbăn; 5 *A, D:* mă legase-n zgardă, ca pe-un (în *D:* p-un); *B, C:* mă ţinea în zgardă, ca p-un/ 6 *A, D:* cu cea mai cruntă; *B, C:* cu o nespusă/ 14 *A, D:* i-ar fi; *B, C:* ar fi/ 23 *A, D:* dintr-o dată să-i înfig; *B, C:* îndată să-i dau cu

66

2 *A, D: (când îl scoală Vulpoiu)*: *B, C: (când îl scoală Vulpoiu, cu disperare)*/ 4 A, D: catastişe nencheiate...; *B, C:* socoteli neîncheiate!.../ 5 *A, D:* Fost-ai rob; *B, C:* Mi-ai fost rob/ 6 *A, D:* mi-este; *B, C:* este/8 *A, D:* Scoate-mi-l pân' la; *B, C:* Scoate-l până la/ 12 *A, D:* te-avusese-n; *B, C:* te avuse-n/14 *A, D:* nici un fir din; *B, C:* un fir dintre/ 21 *A, D:* tu-ţi cam petreci; *B, C:* tu îţi petreci/25 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL *(cu asprime)* 27 *A, D:* nu-i decât o; *B, C:* e un fel de

67

1 *A, D:* Noi l-am prins, al nostru-i dară, al codrului, nu-i; *B, C:* Ciocoiul este al nostru şi nu e numai/ 2 *A:* bată-l să-l bată!... ; *B, C, D:* bată-l năpastea!... / 8 *A, D:* Bagă sama, căpitane! Noi nu te-am ales; *B, C:* Ţine minte, căpitane, că noi n-am ales/ 10 *A, D:* O VOCE; *B, C:* O VOCE DIN GRUPA HOŢILOR/ 12 *A:* ALTĂ; *B, C, D:* O ALTĂ/ *14-15 numai în A, D/* 16 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu demnitate)*/ 17 *A, D:* Ţiganul; *B, C:* D-azi înainte ţiganul/ 19 *A, D:* Când voi m-aţi pus peste; *B, C:* Când m-aţi pus vătav de/ 20 *A:* Juratu-mi-aţi să m-asculte; *B, C, D:* Aţi jurat *(în D:* Jurarăţi) c-o să m-asculte./ *După r. 20, urmează o indicaţie de scenă numai în B, C: (aruncă barda jos)*/ 21 *A, D:* Iată barda; *B, C:* Iată arma/ 23 *A:* pe-acela; *B, C, D:* p-acela/ 24 *A, D:* A năvăli-n slăbiciune, a vă izbi-n; *B, C:* A lovi în slăbiciune, a izbi în

68

1 *A:* pe-o singură furnică să daţi; *B, C, D:* pe-o singură furnică a da *(in D:* să dea)/ 3 *A, D: (aruncă barda şi voieşte a ieşi; B, C: (voieşte a ieşi)*/4 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL *(oprindu-l)*/ 15 *A, D:* TĂNASE; *B, C:* TĂNASE *(cu mulţumire)/16* A, D: să nu se mai pomenească!; *B, C:* să nu i se mai vorbească!/ 20 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA *(cu neîncredere)*/ 21 *A, D:* Cum?... Adevărat!...; *B, C:* E adevărat! /23 *A:* pe-un; *B, C, D:* p-un

69

2 *A:* de-aice; *B, C, D:* d-aice/ 11 *A, D:* ş-un zlot!; *B, C:* ş-un ort/ *După r. 12, numai în B, C:* SCENA VII. ***Tot aceia, fără Sbierea şi Vulpoiu***/ 14 *A, D: (înaintând; B, C: (înaintând cu demnitate/* 16 *A, D:* Nu voieşte să-şi răzbune decât numai prin iertare!...; *B, C:* Ştie să ierte duşmanul şi nu ştie să-l omoare.../ 17 *A, D:* RĂZVAN *B, C:*

RĂZVAN (*cu confuzie*)/ 19 *A, D:* de foc şi; *B, C:* de soare./ 20 *A, D:* Spălată de ploi şi grindini; *B, C:* Spălată numai de ploaie./21 *A, D:* Cuteza-va ea s-atingă; *B, C:* Să cuteze a atinge/ 23 *A, D:* răpitu-m-au după; B, C: m-au răpit mergând pe/ 24 *A, D:* fost-am mută; *B, C:* am fost mută/ 27 *A:* pasere pe lume să nu cânte mai cu dor; *B, C:* pasere în lume ca să nu cânte cu dor; *D:* o pasere-n lume, care nu cântă cu dor/ 28 *A, D:* ziua-i plină de soare; *B, C:* ziua e luminoasă/ 29 *A:* să nu-şi simtă inima-i în tulburare; *B, C:* să nu simtă în inima-i o mişcare; *D:* să nu simtă-n inima-i o turburare/ 30 *A, D:* luminând o; *B, C:* strălucind o

70

1 *A, D:* haiduc, de-oriunde; *B, C:* orice ş-oriunde/ 3 *A, D: rămâne aţintit; B, C: rămânc extaziat de emoţie)*/ 5 *A:* De-ar fi mulţi boieri ca tine… ; *B, C:* Iată o romăncă verde!; *D:* Iat-o romăncuţă verde!/ 6 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL (*cu indignaţie*)/ 7 *A:* Cine-ar crede!… E ruşine!; *B, C, D:* Ce ruşine! Cine-ar crede!… /10 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*cu furie*)/ 11 *A, D:* Fă-ţi cu mine; *B, C:* Fă-mi şi mie/ 17 *A, D:* Ca să nu se mai cunoască; *B, C:* Aşa ca să nu se vază/ 19 *A, D: (ieşind din gândire); B, C: (ieşind din distracţie)*/ 20 *A, D:* De ce-i aşa; *B, C:* De ce astă/ 21 *A, D:* nu v-a; *B, C:* nu ne-a/ 23 *A, D:* Nu cumva! Iată ce-mi place!; *B, C:* Cum nu! Ce are a face!… /25 *A, D:* Nu-i l-ai auzit tu singur; *B, C:* L-ai auzit şi tu însuţi

71

2 *A, D:* Dar cine-a; *B, C:* Cine a/ 3 *A, D:* simţirea-i se pierduse, rătăcindu-se pe-o; *B, C:* simţirea-mi se pierduse, rătăcită pe o/ 5 *A, D:* tot încă sună, sună, şi răsună-n; *B, C:* tot mai răsună încă şi-n mine şi-n/15 *A, D:* Ca să-şi cufunde privirea; *B, C:* care s-arunce privirea-i/ 16 *A, D:* Pân' la omul care-n viaţa-i; *B, C:* La un om ce-n toată viaţa/ 17 *A:* şi loviri!…; *B, C:* şi ocări; *D:* şi-mbrânciri?/ 18 *A, D:* ce-o au; *B, C:* ce au/19 *A:* străcurată jos în; *B, C:* ce pătrunde într-o; *D:* străcurată pintr-o/ 20 *A, D:* de-ale (*în D:* d-ale) nopţii umbre, supt un văl; *B, C:* umbra cea de noapte, sub vălu-i/ 22 *A, D:* o lume; *B, C:* o viaţă/ 25 *A:* Ce putere! Ce minune!…; *B, C, D:* Ce putere! Ce putere!… / 26 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*cu nemulţumire*)/ 28 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*după o pauză, cu descurajare*)/ 29 *A, D:* tu stai şi taci; *B, C:* tu taci? Tu taci/ 30 *A, B, C:* un noian de; *D:* noianuri de/ *După r. 30, numai în B, C: (Vidra întoarce capul).*

72

2 *A:* Nici eu n-o să uit atunce; *B, C:* Să-mi aduc şi eu aminte; *D:* Să n-uit dar nici eu atunce/3 *A, D: (*către Ganea*); B, C: (către boierul cel tânăr)*/ 5 *A, D:* Am înţeles cum; *B, C:* Acuma ştiu cum/ 8 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/ 9 *A, D:* Ia-ţi-o; *B, C:* Ia-o/ 11 *A, D:* Ciobanul o să-ţi; *B, C:* Ciobanul ţi-i va/ *După r. 16, numai în B, C: (urmează recitativ).*

73

După r. 5, numai în B, C: Păunaşul codrilor/24 *A, D:* nu-i creştin!… ; *B, C:* nu-i român! 25 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL (*cu confuzie*)/27 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C.:* RĂZAŞUL *(frecându-şi mâinile)*/ 29 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL (*cu naivitate).*

74

3 *A, D:* pe-altul (*în D:* p-altul) să-mi apuce, ş-apoi să mi se; *B, C:* pe altul s-apuce; şi apoi să mi-l/ 4 *A, D:* GANEA; *B, C:* BOIERUL/5 *A, D:* mai umăros; *B, C:* e mai spătos… /6 *A, D:* n-ar fi; *B, C:* nu e/ 7 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu ironie*)/ 10 *A, D:* mine-i chiar; *B, C:* mine e/ 11 *A, D:* De-oi (*în D:* D-oi) muri, nu-i mare treabă, iar de nu Vidra-i; *B, C:* D-oi muri, nu-i mare treabă; de nu, Vidra e/ 12 *A, D: paloşul, pe când Răzaşul dă pe al său lui Ganea); B, C: sabia, pe când Răzaşul dă pe a sa* boierului)/13 *A, D:* Apucă spata; *B, C:* Apucă arma/*14-21, numai în A, D/* 23 *A, D: (descoperindu-şi faţa şi punându-se între amândoi); B, C: (cu energie, descoperindu-şi faţa şi punându-se între Răzvan şi boierul)*/ 24 *A, D:* Nu, Răzvane!… N-ai cu cine!… Nu te bate!…; *B, C:* Nu! Opriţi-vă, îndată!/ Lupta voastră pentru mine d-ar fi cât de-nfricoşată,/ Ea totuşi e o nemică pe lângă lupta, ce eu/O simţesc cum răsuceşte, cum rădică sânul meu!… /Nu, Răzvane! Nu te bate! Nu, căci Vidra nu-ţi dă voie!… /Las' boierul să trăiască: tu de moartea-i n-ai nevoie!… / Aruncă arma din mână!… Răzvane, îţi poruncesc!… /RĂZVAN (*lăsând jos sabia*)/ Îmi poruncesti?… VIDRA (*după o sforţă*) / Ah, Răzvane!... Răzvane, eu te iubesc!… /*Finele actului II.*

75

1 *A, D:* CÂNTUL; *B, C:* ACTUL/*7-15,* numai în *A, D/* 16 *A, D: O tabără leşească la marginile ţării muscăleşti: corturi, tunuri, arme…; B, C: Scena prezintă un câmp în apropierea unui loc de bătălie, în partea nordică a Poloniei, la marginile Moscoviei. În fund se văd corturi.* SCENA I/ *A, D: ostaşi, din cari I şi II duc pe cel al; B, C: ostaşi poloni (din cari I şi II duc în litieră pe cel d-al)*/ 19 *A, D:* ucis-ai oare?; *B, C:* ucis-ai astăzi?

76

2 *A, D:* Cu sabia?; *B, C:* Cu ce armă? 7 *A:* Opt sau nouă-zece sute; *B, C:* Cinci-şase sute în; *D:* Opt sau nouă sute-n/ 9 *A:* Desigur!; *B, C, D:* Sum sigur!/ 14 *A, D:* Rănit-am însă vro mie… Tu mă ştii că-s cam; *B, C:* Însă am rănit vro mie… Tu mă ştii că sum/ 30 *A:* de-ar fi cu dracul, tot nu-i chip s-o; *B, C, D:* d-ar fi cu dracul, tot nu-i chip să (*în D:* s-o)/21 *A, D:* III; *B, C:* III (*cu o voce muribundă*)/22 *A:* cu zile; *B, C, D:* cu totul/ 23 *A, D:* vă desfătaţi în; *B, C:* vă-ntreceţi spuind/ 24 *A:* încai moartea să mă scape…; *B, C:* Mai degrabă… mai degrabă; *D:* încai să mor mai degrabă!…

77

După r. 2, numai în B, C: SCENA II; 4 *A:* Uite, măi! Inima-n mine plesneşte, gata să crape!…; *B, C:* Uite! inima în mine moare, plesneşte şi crapă!…; *D:* Uite, măi! Inima-n

mine plesnește, fierbe și crapă!... /5 *A, D:* și se suie în (*in D:* mi se suie-n); *B, C:* mi se urcă în/ 6 *A, D:* de-ntârâtare; *B, C:* de amărâre,/ 7 *A, D:* iubite? într-o (*in D:* ca-ntr-o) tabără; *B, C:* aceasta! într-o oștire/ 8 *A, D:* și-n țara; *B, C:* în țara/ 10 *A, D:* Un nătărău din Moldova să fie tot cel; *B, C:* Un moldovean... el să fie totdeauna cel/15 *A, D:* C-acest *vir Valachus* este *strenuissimus*...; *B, C:* Că acest *Valachus* este *vir fortissimus*.../ 16 *A, D:* MINSKI; *B, C:* MINSKI (*cu mânie*)/ 25 *A, D:* Sunt gata; *B, C:* sum gata/ 26 *A, D:* tu, fârtate; *B, C:* tu, iubite/ 27 *A:* Nește astfel de izbânde; *B, C:* Nește asemenea lucruri; *D:* Nește-asemenea izbânde/28 *A, D:* de-un (*in D:* d-un) altul orișicare; *B, C:* de orișicare altul?... /32 *A, D:* Însă, *carisim'*; B, C: *Dar, carisime*

78

1 *A, D:* nu-i alta-n lume; *B, C:* nu este alta/ 2 *A:* Totu-i merge; *B, C:* Toate îi merg; *D:* Toate-i merg ca/ 6 *A, D:* Tabăra leșească-ntreagă mi-l; *B, C:* Tabăra noastră întreagă îl/ 8 *A:* eu sunt; *B, C, D:* eu sum/ *După r. 11, numai în B, C:* (*se uită în jur, apoi cu o voce misterioasă*)/12 *A:* sunt sigur; *B, C, D:* sum sigur/ 18 *A, D:* PIOTROWSKI; *B, C:* PIOTROWSKI (*cu curiozitate*)/ 20 *A, D:* MINSKI; *B, C:* MINSKI (*încet*/ 23 *A, D:* Dar de-unde (*in D:* d-unde) s-o știi; *B, C:* De unde o știi/ 27 *A, D:* Care întovărășește nencetat pe-acest (*in D:* p-acest); *B, C:* Și care-ntovărășește mereu pe acest

79

4 *A, D:* MINSKI; *B, C:* MINSKI (*cu un aer triumfător*)/ 6 *A:* eu pot; B, C, D: eu poci/7 *A, D:* C-acea muiere-i chiar dracul, numai botu-i; *B, C:* Că acea muiere este dracul sub chip/16 *A, D:* iese dintr-însul ca fum...; *B, C:* se poate zice că-i fum.../ 22 *A, D:* ce-i tot văd mai-mai de-un an; *B, C:* ce-i tot văz mai de un an/ 23 *A, D: vivendo* (*in D: vivere)* nedespărțiți de; *B, C: vivere* pe lângă acel/; 25 *A, D:* (*privind în; B, C:* (*privind cu groază în*

80

1*A, D:* ei bine, de trei ori; *B, C:* ei bine! atuncea/ 2 *A, D:* n-aș mai; *B, C:* aș mai/ 3 *A:* moldovenii afară!; *B, C, D:* moldovenii din țară!/ *După r. 5, numai în B, C:* SCENA III. ***Tot aceia, Răzașul, Vulpoiu/*** 7 *A, D:* (*cântând de departe*); *B, C:* (*fredonând de departe*)/ 15 *A, D:* (*dulce*); *B, C: (cu o voce dulce)*/ 21 *A, D:* în lume sănătatea; *B, C:* sănătatea în lume/ 23 *A, D:* Mă prea bucură-ntâlnirea; *B, C:* Mă bucură întâlnirea/ 26 *A:* De nu-i fi lung, eu te-ascult,; *B, C, D:* Întreabă, dar mai pe scurt!/28 *A, D:* E nebunie de crieri; *B, C:* E sărăcie de crieri

81

2 *A, D:* s-aflu... Pe cinste, (*in D:* Ei bine...) Răzvan al vostru mi-i; *B, C:* să aflu numai... Răzvan îmi e foarte/3 *A, D:* c-un oarecine făcut-am; *B, C:* cu oarecine, am

făcut/4 *A, D:* pierd... mă pricepeți... vreau să zic...; *B, C:* pierz... mă pricepeți... adecă/ 5 *A, D:* În sfârșit; *B, C:* Să-mi spuneți/ 6 *A, D:* Va fi avut în Moldova viteazul cel; *B, C:* Avusese în Moldova acest viteaz/ 8 *A, D:* taberei noastre, un luceafăr; *B, C:* oștirii noastre, mai în sfârșit/ 9 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*cu naivitate*)/ *15 A, D:* să piarză săracul; *B, C:* săracul să piarză/18 *A, D:* În țara Moldovei este; *B, C:* Este în țara Moldovei/ 19 *A:* atât de-naltă; *B, C, D:* atât de mare/ 20 *A, D:* se punea; *B, C:* se afla/25 *A, D:* RĂZAȘUL; *B, C:* RĂZAȘUL (*silindu-se a stăpâni mânia*)/ 26 *A, D:* ți-ajungă; *B, C:* ajungă/ 27 *A, D:* de-a *(in D:* d-a) nu face; *B, C:* a nu face/28 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum

82

1 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU *(cu ironie)*/ 3 *A, D:* câte dorește, să-i pot (*in D:* poci); *B, C:* câte mă-ntreabă, să-i poci/5 *A, D:* cu samă (*in D:* seamă) când iubește pe Răzvan ca și pe-un (*in D:* p-un)*; B, C:* cu seamă că iubește pe Răzvan ca pe un/ 7 *A, D:* alți-i zice; *B, C:* alți îi zice/ 8 *A, D:* treapta-i mult mai; *B, C:* slujba e mai/ 9 *A, D:* este chiar o hătmânie; *B, C:* este o căpitânie/ 21 *A, D: o tăcere); B, C: o pauză)*/ 22 *A, D:* Răzvan căpăta-nzecit...; *B, C:* el căpăta înzecit.../23 *A:* în grâne, și-n vite; *B, C, D:* în vite, în (*in D:* și-n) grâne./ 24 *A:* Ce trebuia la poruncă să-i dea toți pe negândite...; *B, C:* Ce era dator pe dată să-i numere orișcine!; *D:* Ce trebuia la poruncă să-i dea pe loc orișicine!...

83

2 *A, D:* și-ntr-o zi două sau; *B, C:* într-o zi două și/ 3 *A, D:* câci în urmă; *B, C:* și pe urmă/ 4 *A:* hodineam; *B, C:* odihneam; *D:* reposam/8 *A, D: (cu furie): B, C: (întrerumpând cu furie)*/ 11 *A, D:* MINSKI; *B, C:* MINSKI (*cu mirare*)/ 12 *A, D:* Ce-ți trebui; *B, C:* Ce este?/ 13 *A, D:* RĂZAȘUL; *B, C:* RĂZAȘUL (*întrerumpând cu furie*)/ 17 *A, D:* doream să; *B, C:* am vrut să

84

După r. 5, numai în B, C: SCENA IV. ***Vulpoiu și Răzașul/*** 10 *A, D:* părăsise țara; *B, C:* părăsi Moldova/24 *A, D:* Și eu, Vulpoiule dragă, trebuia verde să-i spui, *B, C:* Așa se cădea a face și mie, și orișicui;/25 *A:* buricul; *B, C:* capătul/26 *A, D:* Uitându-mi; *B, C:* Să-mi uit eu

85

2 *A:* Hrisoavele; *B, C:* Hrisoagele/6 *A, D:* Pe cari le stropesc cu lăcrimi, le șterg (*in D:* mătur); *B, C:* Ce eu le tot spăl cu lăcrimi, mătur/12 *A:* nu pleca! nu fi nebun!; *B, C, D:* n-asculta ce alții (*in D:* ce alți-ți) spun/ 13 *A, D:* traiul codrulu-i; *B,C.:* traiu-n codru e/ 16 *A, D:* capra-i în; *B, C:* capra e-n/17 *A, D:* așa-i când muierea-i; *B, C:* și muierea este/ 19 *A, D:* ca stăpână; *B, C:* ca femeie/ 25 *A, C, D:* Vidra mi-l (*in C:* il) mișcă și-l întoarce; *B:* Vidra-l tot mișcă, învârtindu-l/ 27 *A, D:* chibzuiesc; *B, C:* mă gândesc/ 30

A, D: l-aceasta, ş-am ajuns drept; *B, C:* la asta, ş-am ajuns la/ 31 *A, D:* Să cred că Vidra-i smintită (*in D:* nebună); *B, C:* Cum că Vidra e nebună

86

1 *A, D:* de-a (*in D:* ce-a) fost odată; *B, C:* d-a fost vrodată/ 2 *A, D:* şi dânsul s-a; *B, C:* cu totul s-a/ 9 *A, D:* Este-nvederat că leahul nu face; *B, C:* Este vederat că leşii nu prea fac/ 10 *A, D:* Ş-apoi de-ar mai şti, o, Doamne! că nu-i creştin, ci-i; *B, C:* Dar apoi ce-ar mai fi oare, să mai afle că-i/12 *A, D:* cum ne duce Vidra, trăgându-l; *B, C:* ce ne face Vidra, ducându-l/16 *A, D:* o lege-anume un (*in D:* c-un); *B, C:* o lege aspră, c-un/ *După r. 21, numai în B, C:* SCENA V. ***Tot aceia, spionul muscălesc, apoi Răzvan***/ 22 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 22, *numai în A, D:*

87

1 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 6 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 7 *A, D:* nici nu-nţeleg ce-i; *B, C:* nu ştiu ce este/ 10 *A, D:* poci oare să-l; *B, C:* aş putea să-l/11 *A, D: care se apropie*); *B, C: care se arată în fund)*/ 14 *A, D:* ca toiagul; *B, C:* eşti toiagul/ 15 *A, D:* Praştia lui David prorocul, buzduganul; *B, C:* Piatra lui David prorocul sau măciuca/ 18 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 19 *A:* nimenea ca să n-o ştie; *B, C, D:* ca să vorbim fără marturi/ 20 *A:* Să vorbim precum vorbise Moise lui Iehova...; *B, C, D:* Precum vorbise Iehova cu Moise.../ 22, *numai în B, C: făcându-le semn să plece)*/ 23 *A:* Fie!; *B, C, D:* Daţi-vă-n lături.

88

După r. 9, numai în B, C: SCENA IV. ***Răzvan şi spionul muscălesc***/ 12 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 13 *A, D:* de-a (*in D:* d-a) nu; *B, C:* a nu/ 15 *A, D: de invoire*); *B, C: afirmativ*)/ 16 *A, D:* Nu-i aşa!; *B, C:* Nu aşa!/ 23 *A, D:* că leşilor nu; *B, C:* ca la leşi n-o să/ 26 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 29 *A:* De-a fi; *B, C, D:* D-a fi

89

4 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*întrerumpând*)/ 8 A, D: chiar atunce când li-i gându-l să ne-nşele (*in D:* să ne-nhaţe); *B, C:* Tocmai atunci când li-i gândul să ne-nhaţe/ 9 *A, D:* Ce vrei, ce cauţi pe-aicea? (*in D:* p-aice?) De la cine vii şi de-unde? (*in D:* d-unde? *B, C:* De ce ai venit aice? De la cine şi de unde?/ 10 *A, D:* Ce faci în oastea leşească şi ce-ai; *B, C:* Ce caţi în oastea leşească? Ce vrei/ *După r. 10, numai în B, C:* SCENA VII. ***Tot aceia şi Vidra*** (*îmbrăcată bărbăteşte*)/ 11 *A, D:* ISCOADA: *B, C;* SPIONUL/ 11 *A, D:* nu-i tocmai; *B, C:* nu este/ 14 *A, D:* fericitul; *B, C:* sfântul Ion/ 15 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*posomorându-se*) / 17 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL (*continuând*)/ 18 *A, D:* Femeia-i cam; *B, C:* Femeia e/ 24 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 25 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum

90

1 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*consternat*)/ 2 *A:* popei i se cade; *B, C:* un preot poate el; *D:* preotul iertatu-i/ 3 *A, D:* Să-i arunce; *B, C:* Să lepede/ 5 *A, D:* Iscoadă-n intreaga lume; *B, C:* Iscoadă în toată lumea/ 6 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 8 *A, D:* Pentru sfântul ţar; *B, C:* Pentru Rusia/ 14 *A:* făcându-le astea, unde-i folosul; *B, C:* făcând toate astea, ai vreun folos; *D:* făcând toate acestea, unde-i folosul/ 17 *A, D:* ISCOADA: *B, C:* SPIONUL/18 *A, D:* Fleacuri! Treabă de cuvinte! *B, C:* Cinste! Acestea sunt vorbe! 19 *A:* tot aceea deşi se cheamă altminte!; *B, C:* e totuna, judecând mai de aproape...; *D:* tot aceea, deşi se numesc altminte!/ 21 *A, D:* Nemvrodul din Scriptură, floarea cetei; *B, C:* Nemvorod cel din Scriptură, floarea oştii/23 *A, D:* Are dreptate; *B, C:* El are cuvânt/ *După r. 24, numai în B, C, D:* Lovind ceata, ce fuge d-un singur om,/ Cum se sparg stoluri de vrăbii denaintea unui şoim,/Sau precum, când o săgeată zbârnâie la vânătoare,/ Se izbesc din deal în vale iepurii şi căprioare!... / 25 *A, D:* Ş-apoi unde-i; *B, C:* Şi care e/ 27 *A, D:* goneai vrăjmaşul; *B, C:* împrăştii spaimă/ 28 *A, D:* Alţii mulţi (*in D:* Alţi mai mulţi) s-ascund în umbră de-unde (*in D:* d-unde) răsărind; *B, C:* Alţi mai mulţi s-ascund în umbră, de unde ieşind

91

3 *A, D:* ISCOADA: *B, C:* SPIONUL/ 4 *A, D:* vorbit-a; *B, C:* a vorbit/7 *A, D:* Este-nvederat; *B, C:* Este vederat/ 11 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*imperios*)/ 13 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 22 *A, D: (mişcată): B, C: (emoţionată)*/

92

1 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 2 *A, D:* Mai pe; *B, C:* Şi pe/ 3 *A, D:* ş-un locaş în rai te-aşteaptă...; *B, C:* ş-un loc în rai te-aşteaptă... /11 *A, D:* Caţă-ţi norocul; *B, C:* Caută noroc/ 14 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 16 *A, D:* pe dată o să-l (*in D:* va să-l); *B, C:* îndată o să-l/ 18 *A:* anume se scrie; *B, C:* sunt scrise anume; *D:* anume sunt scrise/ 19 *A, D:* Citeşte; *B, C:* De pildă/ 22 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu indignaţie*)/ 23 *A, D:* ţi-o iai; *B, C:* o iai/ 24 *A:* spune celor javre; *B, C:* spune acelora; *D:* spune tuturora/ 26 *A, D:* toată-i o; *B, C:* toată e/ 27 *A, D:* Iar omul se socoteşte ca vita; *B, C:* Pentru care omul este o vită/ 28 *A, D:* O cumpără-n aşteptare s-o desfacă; *B, C:* O cumpără şi pe urmă o vinde şi

93

1 *A, D:* Numai la voi; *B, C:* Pentru care/ 2 *A, D:* Deprinşi a vinde; *B, C:* Voi, ce târguiţi/ 3 *A, D:* mâna păngărită; *B, C:* mâna vânzătoare/4 *A, D:* A schimba, după tocmeală, pe (*in D:* în); *B, C:* O schimbaţi, după tocmeală, pe/ 5 *A:* de-aici!...; *B, C, D:* d-aci!.../7 *A:* de-ar; *B, C, D:* d-ar/ 8 *A:* Muscalu-ţi dă chiar îndată; *B, C:* Muscalii iţi dau dodată; *D:* Muscali-ţi dau chiar îndată/ 10 *A, D:* ISCOADA; *B, C:* SPIONUL/ 12 *A, D:* RĂZVAN; *B,C:* RĂZVAN (*cu furie*)/ *După r. 13, numai în B, C:* SCENA VIII.

Răzvan, Vidra, Vulpoiu/ 23 *A, D: (Iscoada se uită unde arată Vulpoiu și fuge în partea cealaltă);* B, C: *(Spionul se uită în direcția unde arată Vulpoiu și dispare în partea opusă)*

94

3 *A, D:* Ba zău nu-i; *B, C:* Ba nu e/ 4 *A, D:* și se-ntreabă chiar; *B, C:* și-ntreabă tocmai/5 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu mirare)*/ 6 *A:* Ce nălucire!; *B, C:* ce-are a face; *D:* Ce rătăcire!/ 11 *A, D:* te-ar da bucuros; B, C: ar vrea să te dea/12 *A, D:* mi-i asculta; B, C: îi ascultă/ *13* A, D: ce tot aude; *B, C:* ce auzise/ 15 *A, B, C:* de-a *(în B, C:* d-a) ne vesteji aice; *D:* d-a ne vesteji p-aice/ 20 *A, D: S-a oprit; B, C:* Se opri/ 22 *A, D:* RĂZVAN; RĂZVAN *(decisiv)*/ 25 *A:* printre; *B, C, D:* pintre/ 26 *A:* deodată; *B, C, D:* dodată

95

4-5 *A, D: (Se pune de o parte. Vin hatmanul, Piotrowski, Minski, mai mulți căpitani, și în urma lor Răzașul); B, C:* SCENA IX. ***Tot aceia, hatmanul, Piotrowski, Minski, mai mulți ofițeri poloni și în urma lor Răzașul.*** / 6 *A, D:* MINSKI; *B, C:* MINSKI *(continuând conversația cu hatmanul)*/ 7 *A, D:* Știu bine, sunt foarte sigur și de tot încredințat; *B, C:* Sum sigur și foarte sigur, hatmane prealuminat/ 8 *A, D:* Că tabăra; *B, C:* Că oștirea/ 11 *A, D:* în coadă; *B, C:* la urmă/ 13 *A, D:* Cine pentru noi se luptă nu-i străin, ci-i; *B, C:* Oricine apără țara, se numește/ 14 *A, D:* viteazule; *B, C:* iubitule/ 15 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(salutând)*/ 19 *A, D:* Aceasta-i cam; *B, C:* Aceasta e/ 20 *A, D:* căci chiar bătălia de-az *(în D:* d-az); *B, C:* căci bătălia de az/22 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu confuzie)*/ 23 *A, D:* Iartă-mă...; *B, C:* E prea mult...

96

2 *A, D:* taberei mele și prin; *B, C:* oștirii mele și în/ 3 *A, D: (Muzica militară intonează un marș triumfal; B, C: (Auzind aceasta/ 5 A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(pe când ofițerii îi strâng mâna)*/6 *A, D:* În ce; *B, C:* Prin ce/ 8 *A, D: (cu căldură); B, C: (cu efuziune)*/ 10 *A, D:* Să te; *B, C:* Ca să te/ 11 *A, D:* mă tot roade nencetat; *B, C:* mă muncea necontenit/ 12 *A, D:* să te văd... înaintat!... ; *B, C:* să te vedem mulțumit!... / 15 *A, D:* și eu te sărut; *B, C:* te sărut și eu/ 18 *A, D:* mă jur pe-acest buzdugan; *B, C:* nu mi se pare a fi/ 19 *A, D:* Nu-i ceva destul de mare pentru brațul lui Răzvan; *B, C:* O treaptă destul de mare pentru a te răsplăti/ 21 *A, D:* Spre mai deplină răsplată; *B, C:* Drept răsplată mai deplină/ 25 *A, D:* Nu pot; *B, C:* Nu poci/ 28 *A, D:* Mi-am adus aminte! Printre prăzile luate; *B, C:* o să-ți mai dau încă cevași pe neașteptate/ 29 *A, D:* găsit-am; *B, C:* am găsit

97

1 *A, D:* Un boier, un om de frunte, judecând; *B, C:* E de tagmă boierească, socotind/ 3 *A, D:* Iar din ceprazuri sclipește ici-colea *(in D:* p-ici-colea) vro; *B, C:* Și din

ceprazuri rămase d-abia vro câteva/ 5 *A, D: (Răzvan se închină. Hatmanul și căpitanii încep a ieși); B, C: (Răzvan salută. Hatmanul și ofițerii încep a se retrage)*/ 7 *numai în B, C: cu o figură radioasă)*/ 9 *A, D:* cu toptanul a-ți; *B, C:* a-ți dori și a-ți/ 11 *A, D:* de bucurie saltă; *B, C:* de bucurie, uite! saltă/ *După r. 13, numai în B, C:* SCENA X. ***Răzvan, Vidra, Vulpoiu, Răzașul/*** 14 *A:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU *(cu gesturi de o satisfacțiune burlescă); D:* VULPOIU *(cu mișcări de o mulțumire neghioabă)*; 20 *A, D: cântând); B, C: fredonând)/ 25-26, numai în A, D:* Căpitanu-i căpitan!/Frunză verde de castan/ *După r. 26, numai în B, C:* SCENA XI. ***Răzvan și Vidra.*** *(Vidra se apropie)*/ 27 *A:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(ieșind din confuzie); D:* RĂZVAN *(ieșind din uitare și văzând pe Vidra)*/ 28 *A, D:* Chiar; *B, C:* Și

98

1 *A, D:* Doresc și nu pot *(in D:* poci); *B, C:* aș vrea și nu poci/ 5 *A:* mare treabă; *B, C, D:* mare lucru/ 7 *A:* a se tăvăli; *B, C, D:* să moară *(in D:* a muri) bând și/ 9 *A:* se lovesc coaste la coaste; *B, C, D:* nici unul nu se cunoaște.../ 10 *A:* covrig; *B, C, D:* cârlig/ 11 *A:* După care colindează bieții copilași pe frig!...; *B, C, D:* Cu care se poate prinde numai peștele cel mic!... / 12 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *(cu mirare)*/ 13 *A, D:* Ce? Căpitanu-i o glumă? Într-o tabără; *B, C:* Cum? Căpitanu-i o glumă într-o oștire/ *După r. 14, numai în B, C, D:* VIDRA/ Când omul, urcând o scară, ca s-ajungă undeva,/ N-a trecut decât o treaptă sau două trepte d-abia,/ Și partea de sus a scării de trecut îi mai rămâne./ Ș-oprește el oare-n cale-i, zicând: destul pentru mine!? 15 *A, D:* Au *(in D:* Dar) nu mă-nvățai tu, Vidro, a *(in D:* d-a) merge chiar; *B, C:* Dar nu mă-nvățai tu însăși, ca să mergem/ 17 *A, D:* tu; *B, C:* mai/ 18 *A, D:* tabără domnească căpitanu-i; *B, C:* oștire domnească căpitan e/ 20 *A:* Nu-i de mult de când în codru, cu o ceată de; *B, C:* Nu e mult de când în codru, în fruntea unor; *D:* Nu-i de mult de când în codru, cu o mână de/ 21 *A, D:* suna prin țară; *B, C:* suna departe/ 22 *A, D:* retează buruiana să crească *(in D:* de creste) iarba; *B, C:* taie iarba stricată, ca să scape pe/ 23 *A, D:* Eu credeam atunci că-n lume nu-i chip să fie *(in D:* nici nu poate fi) pe-aiuri *(in D:* p-aiuri); *B, C:* Și credeam atunci că-n lume nu mai poate fi aiuri/ 24 *A, D:* ferice ca traiul; *B, C:* dorită ca viața/ 25 *A, D:* uriași din vremea veche; *B, C:* viteji fără de pereche/ 26 *A, D:* Înfruntând *(in D:* Ce-nfruntă) mii de furtune mii de furtune, viteji sără de pereche; *B, C:* Ce-nfruntă mii de furtune, uriași din vremea veche/ 30 *A, D:* Lăsat-am; *B, C:* Am lăsat/; 31 *A, D:* Uitat-am; *B, C:* Am uitat/ 32 *A, D:* Venit-am în țări străine cum ai spus și cum; *B, C:* Ș-am venit în țări străine, cum ai vrut și când/ 33 *A, D:* Astăzi norocu-mi zâmbește; sunt *(in D:* sum); *B, C:* Acum norocu-mi zâmbește; sum

99

2 *A:* De-a; *B, C:* D-a/ 4 *A:* sunt; *B, C, D:* sum/ 5 *A, D:* întunecat; *B, C:* neașteptat/ 6 *A:* de-o; *B, C:* de; *D:* d-o/7 *A:* sunt un copil, de care să-și bată joc; *B, C:* sum un copil, cu care să se joace; *D:* sum un copil, de care să-și bată joc/ 9 *A, D:* Da! O muiere din *(in D:* ce-i) neamul acelui groaznic; *B, C:* Dar acea muiere este neamul acelui 10 *A, D:* Care numai c-o-mbrâncire; *B, C:* Carele în țara noastră/ 11 *A, D:* Ș-al cărui; *B, C:* Și al cărui/

13 *A, D:* Şi-ntre firile; *B, C:* Pintre oamenii/ 14 *A, D:* de mână ş-au un; *B, C:* la mână şi c-un/15 *A, D:* Dar totuşi rămân ca broasca cea (*in D:* ce-i) cufundată-ntr-o; *B, C:* Şi totuşi stau ca o broască, cufundată într-o/ 16 *A:* ieşind pe uscat, tresaltă; *B, C, D:* ieşind (*in D:* iese) la raza cea caldă/ 17 *A:* pe-un; *B, C, D:* p-un/ 20 *A:* nu mai poate să guste; *B, C, D:* nu poate să mai guste/ 21 *A, D:* Pe când n-a trecut o clipă; iată broasca înapoi (*in D:* iată că broasca-napoi); *B, C:* Dar vai! n-a trecut o clipă: uite broasca înapoi/ 24 *A, D:* cu care nu ştiu cine; *B, C:* cu care întâmplarea/ 26 *A, D:* Până când încape-n (*in D:* nu-ncape-n) mâna lucrătorului; *B, C:* Până ce nu-ncape-n mâna unui lucrător/ 27 *A, D:* Ce-l apucă strâns în; *B, C:* Care-l apucă cu/ 28 *A, D:* mi-l vezi; *B, C:* îl vezi/ 30 *A, D:* Suflarea-i întipărită; *B, C:* Suflarea se-ntipăreşte

100

2 *A:* de-a; *B, C, D:* d-a/3 *A:* frige; *B, C:* arde; *D:* fierbe/ 5 *A:* Atunci când buza Vidrei obrazu-ţi pârlit l-atinge; *B, C:* Atunci când buzele Vidrei de obrazul tău s-atinge; *D:* Atunce când buza Vidrei d-obrazu-ţi pârlit s-atinge/ 6 *A, D:* mâna mea; *B, C:* mâna-mi/ 7 *A, D:* Sufletul meu desfăşoară; *B, C:* Din sufletu-mi/ 8 *A, D:* pârtecea mereu; *B, C:* parte se dezlipeşte mereu/ 9 *A, D:* Ce; *B, C:* Şi / 11 *A, D:* Vidra-i pentru tine-n lume; *B, C:* Vidra este pentru tine/ *După r. 14, numai în B, C:* SCENA XII. ***Tot aceia şi Vulpoiu*** *(şovăind) / 16 numai în A, D: (vine şovăind)*/ 17 *A:* sunt; *B, C, D:* sum/ 25 *A:* Căpitane, eu sunt beat!...; *B, C:* Ştii, un măgar încălţat?; *D:* Ştii, asinul încălţat?/ 27 *A, D:* Iubeşte pe; *B, C:* Ştii, că vrea pe/ 28 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*turburat*).

101

8 *A, D:* Mă doare; *B, C:* Măi Leahule! 9 *A, D:* stomahul!; *B, C:* Te ia dracul!... / 10 *A, D:* (*iese*); *B, C:* (iese rânjind şi *ameninţând de departe pe Minski*) *După r. 10 numai în B, C:* SCENA XIII. ***Răzvan, Vidra, Minski.*** / 12 *A, D: de mână); B, C: de mână cu violenţă*)/ 13 *A, D:* un lucru? Ştii, sau; *B, C:* tu un lucru sau/ 15 *A, D:* MINSKI; *B, C;* MINSKI *(speriat)*/ 17 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*scuturându-l de mână*) 24 *A, D:* Să ne; *B, C:* A ne/

102

4 *A:* pot; *B, C, D:* poci/7 *A, D:* atunci, când ne-om întâlni; *B, C:* De câte ori me-i zări/ *După r. 8, numai în B, C:* (*profitând de mirarea lui Răzvan, care îi lasă mâna*) 9 *A:* sunt; *B, C, D:* sum/ 10 *A, D:* (*fuge*); *B, C:* (*iese iute cu salutări repetite*)/ *După r. 10, numai în B, C,:* SCENA XIV. ***Răzvan, Vidra***/ 15 *A, D:* temător; *B, C:* râvnitor/ 18 *A, D: cu aprindere*); *B, C: cu pasiune*)/ 21 *A, D:* Iubire-ai un (în *D:* Râvna este) foc, iar focul oricât de jos; *B, C:* Râvna este foc, iar focul, d-orişiunde/ *După r. 28, numai în B, C:* E căpitan ca şi tine, ba încă mai cu vechime./ Vezi dară, că bucuria-ţi a fost chiar o micşorime!... SCENA XV. ***Tot aceia, un ostaş şi Sbierea*** (*care intră cu capul plecat şi numărând pe degete*).

103

2-3 numai în A, D: Robul de la hatman; *B, C:* Iată robul, căpitane, pe care-n dar ţi l-a dat/ Şi ţi-l trimite acuma hatmanul prealuminat... 5 *A, D:* (*se închină şi iese*); *B, C:* (*salută şi se retrage*)/ *După r. 5, numai în B, C:* SCENA XVI. ***Tot aceia, fără ostaşi.*** / 7 *A, D:* Sbierea!... ; *B, C:* Sbierea! Rob al meu!... / 10 *A:* Răzvănică; *B, C, D:* Răzvănaşe/ 15 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*cu naivitate*)/ 18 *A, D:* mai având necazuri, slăbisem; *B, C:* având şi năcazuri, am slăbit, 21 *A, D:* ce-ntâmplare; *B, C:* ce minune

104

3 *A:* Flămânzii, o moşie lângă; *B, C, D:* greşeală!... prin o moşie la/ 6 *A, D:* Cel dentâi era; *B, C:* Un fâşic numai/ 7 *A:* galbeni; *B, C:* numai/ 8 *A, D:* şi bagă; *B, C:* ş-am băgat/ 9 *A, D:* Avea-n (*in D,* C-avea-n) juru-i acăţate zece năsturaşi de-alamă... ; *B, C:* C-avea-n jurui acăţate zece nasturi de alamă/ 14 *A, D:* neamţul; *B, C:* altul/ 15 *A, D:* prin; *B, C:* în / 17 *A:* târbăceală? *B, C, D:* tăvăleală?... / 18 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*cu spaimă*)/ 19 *A, D:* Ar fi mai bine să crap!; *B, C:* N-aş fi făcut-o în veci!/ 20 *A, D:* O asemenea prostie nici nu (*in D:* că) mi-a trecut prin cap!; *B, C:* Sum de doi ani în robie, şi d-ar fi şi douăzeci,/ 21 *A:* nu sunt; *B, C:* nu sum; *D:* nu-s prea/ 23 *A, D:* o nădejde în; *B, C:* nădejde în/ 24 *A, D:* mereu mă scapă; *B, C:* o să mă scape/ 25 *A, D:* câteodată; *B, C:* doară poate/ 27 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu ironie*)

105

6 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*iute*)/ 8 *A, D:* Ar fi un păcat; *B, C:* Nu este chip ca/ 9 *A, D:* de-un (*in D:* d-un); *B, C:* de/ 11 *A, D:* de-o (*în D:* d-o) avuţie; *B, C:* de o avere/13 *A, D:* cincizeci; *B, C:* optzeci/ 15 *A, D: parte*); *B, C: parte, cu aprindere*)/ 23 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*continuând*)/ 24 *A, D:* adaos, orice spor de; *B, C:* adaos de/ 26 *A, D:* ş-un; *B, C:* un/ 27 *A:* De-a; *B, C, D:* D-a

106

4 *A:* Aşterne denainte-i ca zăpadă; *B, C, D:* Aruncă-i tot ce cuprinde pământul, /5 *A:* Covoare cu pietre scumpe, aur şi argint grămadă...; *B, C:* Şi pietrele nestimate, şi aurul, şi argintul... *D:* Şi pietrele nestimate, ş-auru-n grămezi, ş-argintul/ 7 *A, D: (cu desfătare*); *B, C: (cu voluptate)*/ 10 *A, D:* tot n-o să-ţi zică: (*in D:* spuie:) stăi! acuma-s; *B, C;* n-o să-ţi spuie: acuma sum/ 12 *A:* de! Na! Firește!; *B, C, D:* de! Firește/ 14 *A, D:* O! dacă şi tu; *B, C:* Dacă şi tu, o/ 15 *A:* Mândra patimă de-a; *B, C, D:* Dulcea patimă de-a/ 16 *A, D:* a secerat.; *B, C:* a adunat./17 *A, B, C:* ai ajunge; *D:* rădicate-ai/ 19 *A:* deocamdată; *B, C, D:* docamdată/ 21 *A:* să nu uiţi că eşti; *B, C, D:* Nu uita (în *D:* N-uita) că eşti (*in D:* eşti un)/22 *A, D: s-ar face;* B, C: *ar face/ 23* A, D: RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu scârbă*)/ 25 *A:* de-asemănare!; *B, C, D:* d-asemănare!... *După r. 25, numai în B, C: Finele actului III.*

107

1-10, numai în A, D.

108

1 *A, D:* CÂNTUL; *B, C:* ACTUL/ *După r. 7, numai în B, C: Scena prezintă o cameră modestă în locuința lui Răzvan, într-un orășel polon la otarele Moldovei. O ușă în fund, alta la stânga, o fereastră la dreapta.* SCENA I. ***Răzaşul şi Vulpoiu***/ *8-12, numai în A, D/ După r. 12, numai în D: Locuința lui Răzvan într-un orășel leșesc la marginea Moldovei*/ 20 *A:* ierni vro șapte, nu o lună sau; *B, C, D:* șase ierne, nu (*în D:* nici) o lună, nu (*în D:* nici) un

109

1 *A, D:* parc-aș fi o umbră după pașii lui; *B, C:* întocmai ca umbra, mă țin lipsă de/ 2 *A, D:* zău, chiar umbra (*în D:* chiar ș-umbra); *B, C:* chiar și umbra/ 3 *A, D:* Pe când eu rămân cu dânsul, amândoi oricând ș-oriunde!; *B, C:* Iar eu tot rămân cu dânsul, orișicând și orișiunde!.../ 4 *A, D:* Haiducit-am; *B, C:* Am haiducit/ 6 *A, D:* vrun an și nu vro; *B, C:* un an și nu o/ 7 *A:* ierni vro șapte bătutu-ne-am; *B, C, D:* șase ierne ne-am bătut tot (*în D:* bătutu-ne-am)/ 10 *A, D:* te-ar; *B, C:* ar/ 13 *A, D:* Orice-ai zice tu; *B, C:* Oricum să fie/ 14 *A, D:* Ajuns-au; *B, C:* A ajuns/ 15 *A:* E polcovnic, e; *B, C, D:* Îi polcovnic, îi;/ 16 *A, D:* Înălțându-se deodată (*în D:* dodată) și mai ceva?...; *B, C:* Iacătă așa dodată sărind (*în C:* mai dehai) mai/ 17 *A, D:* N-a câștigat; *B, C:* nu câștigă/ 18 *A:* a mai căpătat; *B, C:* a căpătat și; *D:* căpătat-a chiar/ 22 *A, D:* Sărutare de; *B, C:* Îl sărută o/ 26 *A, D:* toate astea... (*în D:* toate-acestea!.../ Nu știa ce voiam; *B, C:* toate astea... Nu știu ce eram/

110

11 *A:* Țărișoara-i prea; *B, C:* Țărișoara e; *D:* Țărișoara-i chiar/ 12 *A, D:* este p-unde; *B, C:* sum pe unde/ 14 *A;* Ș-apoi astăzi în Moldova nu mai e nici; *B, C:* Ș-acuma nici în Moldova nu mai este; *D:* Ș-apoi astăzi în Moldova nu mai șade/ 16 *A, D:* Alt vodă stătuse-n locu-i, un stăpân; *B, C:* Nu, nu! Este un alt vodă, un vodă/ 17 *A:* șade sus, dar ține cu norodul cel; *B, C:* șade sus, dar ține tot cu norodul; *D:* deși-i sus, dar ține tot cu norodul/20 *A, D:* boieri; *B, C:* ciocoi/21 *A, D:* bejenari; *B, C:* să fugă/22 *A, D:* pe-aci (*în D:* p-aci) mi-e drumul. Trec prin foc și prin furtună!; *B, C:* p-aci mi-e drumul; Nu rămân și pace bună!/ 24 *A:* hrisoave; *B, C, D:* hrisoage/ 27 *A, D:* Ispisoace și direse; *B, C:* Zapise și ispisoace/ 29 *A, D:* n-o las cu; *B, C:* uite, cu/ 31 *A, D:* ortul; *B, C:* pielea/ 33 *A:* iar cu protapul; *B, C, D:* la Aron Vodă (*în D:* dar l-Aron-Vodă)/ 34 *A:* să-mi întoarcă; *B, C:* să-mi dobândesc; *D:* ca să-mi câștig/ 36 *A, B, C:* ai crede; *D:* tu-i crede/ 37 *A:* pe-acea; *B, C, D:* p-acea

111

1 *A, D:* țipenie-n lume un sfânt are; *B, C:* om în astă lume are un sfânt/ 2 *A:* Pe tine, vezi bunăoară; *B, C:* Vezi pe tine, bunăoară; *D:* Așa bunăoară pe tine/ 5 *A, B, C:* fiecine; *D:* fiecine-și/ 6 *A:* de-ntâlnesc viind; *B, C:* a-ntâlni cumva; *D:* să-ntâlnesc cumvași / 12 *A, D:* tocite de-omidă; *B, C:* roase de omidă/ 16 *A, D:* că, zău, n-are; *B, C:* că nu are/ 18 *A, D:* dineoare; *B, C:* altădată/ 19 *A, D:* la; *B, C:* în/ *21, numai în A, D:* (*Intră Răzvan cu brațul stâng oblojit (în D: legat)/ După r. 21, numai în B, C:* SCENA II. ***Tot aceia şi Răzvan*** (*cu brațul stâng legat.*) 22 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*întâmpinându-l la ușa din fund.*)/ 25 *A, D:* Ce treabă?; *B, C:* Ce este?/

112

3 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*cu confuzie*)/ 4 *A, D:* totuși... cum am (*în D:* s-ar); *B, C:* însă... cum s-ar/6 *A, D:* Nu vă mai place dară; *B, C:* Acuș nu vă mai place/ 17 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*cu bruschețâ*)

113

4 *A:* Ce-s eu? Ce? Răspundeți... Sunt; *B, C, D:* Ce sum eu? (*în D:* Ce-s eu? Ce-s?) Răspundeți!... Sum/ 6 *A, D:* sărmana (*în D:* sărmană), de focul acelui; *B, C:* sărmană, de acel puternic/ 8 *A, C, D:* Rândunicele; *B:* Rândunelele/ 10 *A:* numai omul, el singur; să nu simță nici un; *B, C:* Și omul se poate oare să nu simță acel; *D:* Ș-omul poate oare singur să nu simță nici un/ 23 *A, D: o ușă, pe când Vidra intră prin alta); B, C: ușa din fund, pe când Vidra intră prin ușa din stânga)/ După r. 23, numai în B, C:* SCENA III. ***Răzvan şi Vidra.***

114

2 *A:* Dentâi; *B, C, D:* Dintâi/ 7 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum/ *După r. 11, numai în B, C: SCENA IV.* ***Tot aceia şi Vulpoiu*** (*intrând cu sfială*)/ *12, numai în A, D:* (*Vulpoiu intră cu sfială*)/ 14 *A, D:* (*dându-i mâna*); *B, C:* (*strângând mâna lui Vulpoiu*)

115

După r. 3, numai în B, C: SCENA V. ***Răzvan, Vidra*** /12 *A, D:* în urmă lucrurile ce-am grăit; *B, C:* îndată lucrurile ce-am vorbit/ 13 *A, D:* Ajungă-ți acum dodată; *B, C:* Ajungă acum atâta/19 *A, D:* Nistru...; *B, C:* Nistrul!... /20 *A:* spumegă; *B, C, D:* spumează/ 21 *A:* vâlvorile-i; *B, C, D:* vâlvoarele-i/ 22 *A, D:* altădată-n zile; *B, C:* în zilele cele/ 23 *A, D:* de tunuri, *B, C:* de armă/ 24 *A, D:* Pân-acuma știut-am; *B, C:* Până astăzi am știut/ 25 *A:* De-a; *B, C, D:* D-a/27 *A, D:* nu-i departe de la; *B, C:* e aice lângă/ 29 *A, D:* pân' și sufletul; *B, C:* până și suflet

116

1 *A, D:* jucând pintre spice de-aur (*in D:* d-aur); *B, C:* pintre spicele de aur/ 2 *A, C, D:* presărate pe-un (*in C, D:* p-un) *B, C:* ce-ncongioară un/ 3 *A:* toporaș; *B, C, D:* rozmarin/ 6 *A, D:* le sărutai; *B, C:* o sărutai/ 7 *A, D:* Țara-mi unde însuși iadul parcă se; *B, C:* Țară, unde însuși iadul s-ar putea/ 8 *A, C, D:* Vidro; *B:* Vidră/ 11 *A, D:* Eu și dânsul; *B, C:* Și eu, și el/ 12 *A:* pus-am; *B, C, D:* pusei/ 13 *A, D:* Vin Răzașul și Vulpoiul denaintea; *B, C:* Vulpoiu și Răzașul vine în fața/ 14 *A:* cel pojar; *B, C:* un pojar/ 15 *A:* și-mi grăiesc de-al țării; *B, C:* de al țării noastre; *D:* și-mi vorbesc de-al țării/ 20 *A:* tocmai deopotrivă; *B, C:* toți deopotrivă; *D:* toți chiar dopotrivă/ 21 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu mirare*)/ 26 *A:* uscat și rece; *B, C:* rece și umed; *D:* umed și rece/ 27 *A, D:* Printre cari o floricică de-ntâmplare-a răsărit!... ; *B, C:* Pintre cari din întâmplare câte-o floare a ieșit!... / 27 *A, D:* De-așa (*in D:* D-așa) iubiri; *B, C:* De așa iubiri/ 29 *A, D:* De-așa (*in D:* D-așa) ființă; *B, C:* De așa ființi/ 30 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu impacientă*).

117

1 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*cu mândrie*)/ 6 *A, D:* ascunsu-ți; *B, C:* ascunsul/ 10 *A, C, D:* Omul; *B:* Cela/11 *A:* Nu-i pasă de lutul țării, ci de-al; *B, C, D:* Nu cată la lutul țării, ci l-al/ 12 *A:* Năzuiește pân' la stele, fă-te tot și tot mai mare; *B, C, D:* Înalță-te, fă-te mare, năzuiește pân' la stele, / 13 *A:* o să mărească țara ta din depărtare; *B, C, D:* o să se verse și asupra țării (*in D:* ș-asupra Moldovei) tele/ 18 *A, B, C:* Fie Răzvan orișiunde: *D:* Să fie Răzvan oriunde/ 19 *A:* Încât împrejuru-i face; *B, C:* Încât face împrejuru-i; *D:* Încât îndeamnă-mprejuru-i/ *După r. 21, numai în B, C:* SCENA VI. ***Tot aceia și Sbierea*** *(intrând prin ușa din fund și oprindu-se)/ 22, numai în A, D/* 24 *A, D:* Tu, jupâne? Cum? ; *B, C:* Cum, jupâne?/ 27 *A, D:* Da, da! Ș-aice! Ș-aice!/ *B, C:* Și aice! Și aice! / 30 *A, D:* C-uncheșelul; *B, C:* Că uncheșul/ 32 *A, D:* omenească-i tot un; *B, C:* omenească e un

118

2 *A, D:* (*cu răceală*); *B, C:* (*cu indiferență*)/ 3 *A, D:* Și dumneata cum o (*in D:* d-o); *B, C:* Dumneata de unde/9 *A, D:* Deplină stăpânitoare moștenirii; *B, C:* Deplina stăpânitoare a averii/ 14 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*iute*)/ *După r. 14, numai în B, C, D:* Ba nu, nu! Eu sum sărac!/ Aș dori cu trup și suflet, dar vai! nu-i chip ca (*in D:* dar nu găsesc chip) s-o fac/ Totuși s-ar găsi îndată un altul, om mai (*in D:* afla prea lesne altul cineva) cu stare/ Care (*in D:* Încât) să cumpere dacă... n-o să vă scumpiți prea tare;/ 15 *A:* Ieftin; bani în țară nu-s; *B, C, D:* Acum timpurile-s grele, bani în țară nu-și și nu-s;/ 16 *A:* cu bir, cu dajdii; *B, C, D:* cu una (*in D:* c-una), cu alta, / 20 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*cu ironie*)/ 22 *A, D:* și văzduhul; *B, C:* și aerul/ 23 *A, D:* Într-o; *B, C:* Dintr-o

119

2 *A, D:* Să-nlemnim stând; *B, C:* Să-nlemnească!... / *După r. 2, numai în B, C, D:* În Moldova sunt în totul trei mii de boieri de țară/ Cari neavând altă treabă, se ceartă

pentru hotară/ Cu tine o să se facă cu unul (*in D:* Prin tine cisla lor crește c-un trântor) mai multișor/ O să fie trei mii unul!... Ce strălucit viitor!... /3 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*cu gravitate*) 4 *A:* dumitale; *B, C, D:* dumisale/ 5 *A, D:* a sta la moșie, mult mai bine (*in D:* mai bine-i) cu; *B, C:* să stai (*in C:* a sta) la moșie, mai bine să ai/ 12 *A, D:* ca ș-acolo; *B, C:* și acolo/ 14 *A, C, D:* Să văd eu cum se-ncovoaie; *B:* O da! Să se căciulească/ 15 *A, D:* cei mai din coadă; *B, C:* cei de pe urmă/16 *A, D:* dintr-înșii unul; *B, C:* apoi vreunul/ 18 *A, D:* să mă duc într-un noroc; *B, C:* să mă plâng și să mă rog/ 20 *A, D:* vrunui vornic sau la vro; *B, C:* unui vornic sau la o/ 21 *A, D:* nici fată-n; *B, C:* fată din/ 22 *A:* când tu te pleci; *B, C, D:* când vii singur (*in D:* însuți)/23 *A:* să te caute chiar; *B, C:* ca să te caute; *D:* să te cate singuri/ 24 *A, D:* Nu, nu! Las' că; *B, C:* Nu! Lasă ca/ 26 *A, D:* bând amar.; *B, C:* și amar./ 29 *A, D:* nu-i dintr-înșii, mi-l resping (*in D:* respinge) și mi-l (*in D:* și-l); *B, C:* nu le place, îl respinge și-l

120

1 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*zâmbind către Vidra*)/ 2 *A, D:* Ca unul și unul fac doi, vorbit-ai; *B, C:* Ca unul și unul doi, ai vorbit/ 3 *A, D:* Pe mine, zău; *B, C:* Și pe mine/6 *A, D:* (*către Răzvan*); *B, C:* (*întorcându-se către Răzvan*)/ 7 *A, D:* vinde-ți moșia, să n-ai (în *D:* n-aibi); *B, C:* vinde moșia, să n-ai/ 10 *A, D:* (*luând pe Vidra la* (*in D: de*); *B, C: (cu confuzie, luând pe Vidra la*/ 11 *A, D:* Iubito; *B, C:* Iubită/12 *A, D:* Mai este o-mprejurare; *B, C:* Este o împrejurare/ 16 *A, D:* (*cu; B, C:* (*salutând cu/* 19 *A, D: în ușă, se mai închină; B, C: în ușa din fund, mai salută/ După r. 20, numai în B, C:* SCENA VII. ***Răzvan, Vidra/*** 22 *A, D:* (*cu tărie*); *B, C:* (*cu energie*)/ 23 *A, D:* ș-acum îți voi spune; *B, C:* am spus-oi ș-o mai spui

121

2 *A, D:* oare viața-mi întreagă; *B, C:* viața-mi întreagă oare/ 3 *A, D:* În toată clipa, că Vidra știe (*in D:* poate); *B, C:* La tot minutul, că Vidra poate/ 5 *A:* Eu nu mai pricep; *B, C, D:* Eu nu știu, nu vreau/ 8 *A, D:* Dar lumea-i; *B, C:* Lumea e/ 9 *A, D:* oriunde-mi vei; *B, C:* oriunde vei/ 10 *A, D:* Atât-ai cu neputință, de-a (*în D:* d-a); *B, C:* Dar este cu neputință d-a/ 18 *A, D:* ș-o spune la orișicine; *B, C:* ci o spune la oricine/ 20 *A, D:* ne-a chemat; *B, C:* ne chemă/ *22 A, D:* Ș-având legături cu turcii ar dori să le; *B, C:* Și, având pace cu turcii, ar dori ca s-o/ 24 *A, D:* Ține-mpotriva Turciei cu-mpăratul cel; *B, C:* Stă împotriva Turciei cu împăratul/ 25 *A, D:* patru; *B, C:* două/26 *A, D:* drept; *B, C:* ca/ 27 *A, D:* să fie gata; *B, C:* a fi gata, ca/ 28 *A, D:* A trece hotarul țării; *B, C:* Să poată trece hotarul

122

2 *A, D:* S-aprinză; *B, C:* să arză/ *După r. 2, numai în B, C, D:* VIDRA (*cu confuzie*)/ Nu, Răzvane... însă... însă.../ RĂZVAN/ Atunci altă cale nu-i,/ Decât să plecăm departe.../ VIDRA (*cu o voce dulce*) (*in D: dulce*) / Ba mai nainte să-mi spui,/

Dacă hatmanul nu poate... ca să-ți dea vro naintare? RĂZVAN (*in B:* RĂZVAN (*cu indignare*)/ Și de-ar da?.../ VIDRA (*in B, C:* VIDRA (*cu sfială*)/ Atunci... atuncea.../ SCENA VIII. ***Tot aceia și Răzașul/*** *După r. 4, numai în B, C, D:* Polcovnice! Lucru mare! 6 *A, D:* (*iese*); *B, C:* (*iese, lăsând ușa din fund deschisă*)/ 7 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*cu o jumătate voce*)/ 8 *A, D:* Eu te las a cugeta; *B, C:* Iubitul meu! Nu uita; *D:* Eu plec, scumpul meu!... N-uita/ 9 *A:* Că... lovind pe-un domn netrebnic, cei scăpa chiar; *B, C, D:* Că și rămâind aice, tu poți iubi/ *După r. 9, numai în B, C:* SCENA IX: ***Răzvan, Hatmanul/*** 10 *A, D:* (*Vidra iese prin o ușă, pe când prin alta intră hatmanul*); *B, C:* (*Răzvan merge la ușa din fund întru întâmpinarea hatmanului. Hatmanul intrând salută pe Vidra care îi întoarce salutarea și iese prin ușa din stânga, după ce făcuse cu mâna un semn de persuasie lui Răzvan*)/ 12 *A, D:* (*privind*; *B, C:* (*privind cu admirație*/ 14 *A, D:* te-nsoțește-n războaie; *B, C:* te-nsoțește în lupte/ 16 *A, D:* dintre; *B, C:* între/ 22 *A, D:* (*o tăcere; B, C:* (*o pauză*/ 23 *A, D:* Fiindc-astăzi; *B, C:* Fiindcă azi-dimineață/ 24 *A, D:* Tu nu te-așteptai, sunt (*in D:* sum) sigur, să ne mai vedem acum (*în D:* ș-acum); *B, C:* Nu te așteptai, desigur, d-a mă mai vedea acum?.../ 25 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu modestie*)/ 26 *A, D:* Nu, hatmane. N-așteptată; *B, C:* Hatmane! Nașteptată/ 27 *A:* De-a; *B, C, D:* D-a

123

3 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN: (*iute*)/ 4 *A, D:* Și ți-o mai spui inc-o dată/ 11 *A, D:* Ni-i cu totul de nevoie în această-mprejurare.; *B, C:* Nu este mai de nevoie în astă împrejurare/ 12 *A, D:* ș-oamenii; *B, C:* oamenii/ 15 *A, D:* Ades mai mult ca prin brațe se face prin; *B, C:* Adesea brațul nu face cât poate o/ 23 *A, D:* și; *B, C:* iar/ 24 *A, D:* Poți să te bați cu; *B, C:* Și poți să lovești/ *După r. 26, numai în B, C:* (*apăsând asupra vorbelor*)

124

15 *A, D:* Da. Ș-o mai spui inc-o; *B, C:* O mai spui încă o/ 17 *A, D:* Dumneata singur; *B, C:* Însuți dumneata/ 19 *A, D:* (*tăcere*); *B, C:* (*pauză*)/ 20 *A, D:* îl cunoști (*in D:* îl cunoști că-i); *B, C:* îl știi, că-i/ 22 *A, D:* Fiind dintre cei; *B, C:* Este un ostaș/ 23 *A, D:* nu-i fără stare; *B, C:* are avere/ 24 *A, D:* cum s-ar zice; *B, C:* ca epitrop/ 27 *A:* (*sculându-se*); *B, C, D:* (*cu turburare*)

125

6 *A, D:* tânărul e prea; *B, C:* este un tânăr/ 9 *A, D:* ce-o să ne; *B, C:* ce o să/ 14 *A:* sunt; *B, C, D:* sum/ 17 *A, D:* (*mișcat*); *B, C:* (*emoționat*)/ 18 *A:* fiica-ți; *B, C, D:* fiică

126

1 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*după o sforță*)/ 2 *A, D:* Da! Ș-o s-uimească; *B, C:* Ș-o să uimească/ 3 *A:* în; *B, C, D:* la/ 12 *A, D:* și s-omoare; *B, C:* să omoare/ 13

A, D: Nu făcea brațul meu alta...; *B:* Brațul meu nu făcea alta!... ; *C:* Brațul meu făcea atâta!.../ 15 *A:* Să privim; *B, C, D:* să cătăm/ 17 *A, D:* Când țara mea-ți datorează izbânde strălucitoare; *B, C:* Țara mea îți datorează multe zile cu izbânde (*în C:* zile strălucite)/ 18 *A, D:* Iar cine caută pete, le găsește chiar în soare; *B, C:* Și ne ești de trebuință și de p-acum înainte.../ 19 *A, D:* Eu îți dau pe fiica-mi; *B, C:* Îți dau pe fiica mea!.../

127

2 *A, D:* o tăcere); *B, C:* o pauză)/ 3 *A, B, C: Biblie* ai citit; *D: Biblie*-i fi citit/ 4 *A, D:* Că Faraon din Eghipet s-a-nfundat; *B, C:* Cum Faraon din Eghipet se-nfundă/ 7 *A, D:* Dar ce-nsemnează; *B, C:* Ce-nsemnează/ 10 *A, D:* Puțini dintr-ai; *B, C:* Numai vro câțiva/ 11 *A, D:* Totuși; *B, C:* Însă/ 14 *A, D:* Mii de veacuri să colinde; *B, C:* Mii de ani să colindeze./ 15 *A, D:* Alungați din țară-n țară; *B, C:* Mânați din țară în țară. / 16 *A, D:* cel mai din; *B, C:* cel după/ 18 *A, D:* o vor; *B, C:* se va/ 19 *A, D:* Și-atunci lumea; *B, C:* Ș-astă lume/ 20 *A, D:* mai iartă-mă ș-astă dată!; *B, C:* iartă-mă încă o dată!.../25 *A, D:* și la; *B, C:* și de/ *26 A, D:* cu nepăsare; *B, C:* d-atunci încoace/ *28 A, D:* cu nepăsare; *B, C:* d-atunci încoace/ 28 *A, D:* Tăvălindu-se-n; *B, C:* Scăldându-se în/ 29 *A, D:* și chiar întrec; *B, C:* și întrece/ 30 *A:* drumașilor; *B, C, D:* drumașului

128

2 *A, D:* nu le pasă ce și cui!;*B, C:* orișice și orișicui!... / 9 *A, D:* să-mi; *B, C:* să/

129

2 *A, D:* Ca să-i dea suflarea vieții duce chinul cel mai greu; *B, C:* Răbdă durerii fără nume, pedeapsa lui Dumnezeu!/ 3 *A, D:* ei; *B, C:* său/ 6 *A, D:* văzându-ne că zâmbim; *B, C:* pe când ne vede zâmbind!/ 7 *A, D:* cea dintâi ființă pe care noi o iubim; *B, C:* ce iubind veghează! Maica, ce doarme iubind!/ 8 *A, D:* Cea dintâi ce ne iubește, nu-i nemică!... Totu-i tată!...; *B, C:* Maică! Maică nu-i nemică!... Totu-i tată, tată, tată!/ 14 *A:* sunt; *B, C, D:* sum/ 16 *A, D:* Nu-mi place gluma!... ; *B, C:* Ce vrea să zică?/ 18 *A, D:* să te mai vedem acuma!; *B, C:* îmi mai dai oare pe fiică?/ 20 *A, D:* o tăcere; *B, C:* o pauză/ 21 *A, D:* îl privește ațintit); B, C: *îl observă cu anxietate)*/ 22 *A, D:* Întreaga țară leșească... *B, C:* Exista-mi

130

1 *A, D:* ființă (*in D:* făptură) cu simțirea; *B, C:* ființă cu inima/ 2 *A, D:* falnica; *B, C:* trufașa/ 7 *A:* umerii; *B, C, D:* umărul/9 *A, D:* nemic, nemic în lume; *B, C:* orice alte mijloace/ 11 *A, D:* Mâna ta!... spuindu-ți; *B, C:* Lăsându-te îți spui/ 12 *A, C, D:* Că primeam cu bucurie un (*in D:* p-un); C-aș fi fost mândru și falnic d-un/ *După r. 12, numai în B, C:* SCENA XI. ***Tot aceia și Vulpoiu*** / 14, numai în *A, D: / După r. 15, numai în B, C:* SCENA XI. ***Hatmanul, Răzvan, Bașotă***/ 17 *A, D:* Bașotă văzând; *B, C:* care

văzând/ 18 *A:* HATMANUL; *B, C:* HATMANUL (*abordând pe Başotă*); *D:* HATMANUL (*apropiindu-se de Başotă*)/ 20 *A, D:* ca să-ţi spun (*in D:* spui); *B, C:* a-ţi spune/ 22 *A, D:* tocma-tocma (*in D:* tocmai-tocmai) din Râmul cel preavestit; *B, C:* tocmai-tocmai de la Râmul cel vestit;/ 23 *A:* ca lumea să v-asculte, să vă; *B, C, D:* ca alţii (*in D:* voi, alţii) să v-asculte şi să/ 24 *A, D:* Când întreagă (*in D:* Pe când toată) firea voastră; *B, C:* De vreme ce traiul vostru/ 25 *A, D:* Din obiceiul; *B, C:* De la pildele/ 26 *A, D:* Pe care voi cu trufie ni-i arătaţi ca; *B, C:* Pe cari voi cu îngâmfare îi socotiţi de/ 29 *A, D:* găseau adesea; *B, C:* adesea găseau/ 31 *A, D:* o rază; *B, C:* un soare/ 32 *A, D:* De soare pătrunde-n; *B, C:* luceşte cumva în

131

1 *A, D:* Toţi se scoală, toţi turbează; *B, C:* Vă faceţi luntre şi punte (*in C:* punte şi luntre)/ 2 *A, D:* Toţi voiesc s-o dea; *B, C:* numai ca să-l daţi 3 *A. D: la Răzvan şi iese*); *B. C: cu mâna la Răvan şi iese, pe când Başotă strânge din umeri cu mirare*)/ *După r. 3, numai în B, C:* SCENA XIII. ***Răzvan, Başotă***/ 5 *A, D:* (*închinându-se*); *B, C:* (*salutând*)/ 8 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*întrerumpând*)/ 14 *A, D:* Umplu-t-ai Moldova-ntreagă; *B, C:* Ai umplut Moldova toată/ 15 *A, D:* nu puţin; *B, C:* atuncea/ 17 *A:* mătăluţei; *B, C, D:* dumitale/ 19 *A, D:* Stăpânul meu; *B, C:* Măria sa/ 20 *A, D:* putut-am s-o văd; *B, C:* am putut s-o văz/ 21 *A, D:* pe dată zis-am (*în D:* am zis): mare, mare, mare!; *B, C:* îndată zisei: iată omul mare!/ 22 *A, D:* o frunte-naltă! din; *B, C:* frunte înaltă! în / 24 *A, D:* eu unu-i ghicesc; *B, C:* eu unul îi ştiu/ *După r. 24, numai în B, C, D:* Precum tot pe loc descopăr şi firile cele proaste.../ Dar mă mir, d-unde pe mine dumneata mă poţi cunoaşte?/ Nu ne-am văzut nicăirea!...(în *B, C:* niciodată)/ RĂZVAN (în *B, C:* (*cu mirare*)/ Niciodată? (*in D:* Nicăirea)/ BAŞOTĂ (*salutând*)(*in D:* (*înclinându-se*)/ Crez (*in D:* Cred) că nu... / 25 *A:* RĂZVAN; *B, C, D:* RĂZVAN (*cu amărăciune*)/ *După r. 25, numai în B, C, D:* Adevărat! Eu uitasem!... Când boierul mă văzu/ 29 *A, D:* zărind; *B, C:* văzând/ 30 *A, D:* nici să-l bage-n seamă sau; *B, C:* să-l bage în seamă şi

132

1 *A, D:* ca pe-o (*in D:* p-o) muscă să-l turtească,/ *B, C:* ca p-o muscă să-l strivească/ 3 *A, D:* să-l uite pe-acel (*in D:* p-acel) puternic; *B, C:* să uite pe acel mare/ 4 *A, D:* acestea toate; *B, C:* toate acestea/ 5 *A, D:* te-o fi aducând; *B, C:* te-aduce astăzi/ 7 *A, D:* (*închinându-se*); *B, C:* (*salutând*)/ 11 *A, D:* Mi-a făcut; *B, C:* Îmi făcu/ 17 *A, D:* (*închinându-se*); *B, C:* (*continuând*)/ 21 *A, D:* nu-i tocmai; *B, C:* nu este/ 25 *A, D:* Stăpânul meu, Aron Vodă, la dumneata s-a gândit...; *B, C:* Măria sa Aron Vodă pe dumneata te-a numit.../ 28 *A, D:* dar înc-o; *B, C:* încă o/ 29 *A, D:* Ce-ntâmplare; *B, C:* ce soartă

133

2 *A, D:* (*închinându-se*); *B, C:* (*salutând*)/ 3 *A:* şi stau gata; *B, C:* fiind gata; *D:* gata fiind/ 5 *A, D:* (*Iese cu multă umilinţă, pe când Vidra se arată în altă uşă; B, C:* (*iese cu multă umilinţă*)/ *6, numai în A, D/ După r. 6, numai în B, C:* SCENA XIV. ***Răzvan şi Vidra*** (*care se arată şi se opreşte pe pragul uşii din stânga, fără a fi văzută de Răzvan*)/ 7 *A, D:* (*după o tăcere*); *B, C:* (*după o pauză, cu emoţie*)/ 10 *A, D:* la; *B, C:* în / 11 *A, D:* negrei; *B, C:* unei/ 12 *A:* Pe minunata mea Vidră; *B, C:* Pe Vidra, fără-ndoială; *D:* Pe mult iubita mea Vidră/ 13 *A, D:* semeaţă; *B, C:* măreaţă/ 17 *A, D:* ni-i; *B, C:* îi/ 25 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*cu voluptate*)

134

3 *A, D:* să te-aştepte-n; *B, C:* s-aştepte cu/ 4 *A, D:* lancea, în ce parte-i va-ndrepta; *B, C:* arma, oriunde-i va îndrepta/ 17 *A, D:* Ei bine?... Ce-i?...; *B, C:* Dar ce este?/ 22 *A:* de-a; *B, C, D:* d-a/

135

5 *A:* sale; *B, C:* mele/ 7 *A, C, D:* primeşte; *B:* priveşte/ 9 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu aprindere*)/ 11 *A, D:* movile de-aur (*in D:* d-aur); *B, C:* a strânge aur/ 13 *A: Braţu-mi arde: r. 13-16, lipsă în B; C; D:* rana! rana!/ Braţu-mi arde!... Da!... Mă muşcă!... Ca şi când ar fi un spin!... / 16 *A:* Vindeţi? Dacă daţi mai ieftin, eu plătesc acum pe şin; *D:* Hatmane prealuminate! O să-ţi aduc eu în grabă/ Un vraci iscusit şi ieftin, sau şi mai bine vreo babă,/ Care descântă-ntr-o clipă orice urmă de venin,/ Ş-apoi făr' nici o lescaie: pentr-un păhar de pelin!...

136

1 *A, D:* CÂNTUL; *B, C:* ACTUL/ *6-12, numai în A, D:/* 13 *A, D: Palatul lui Răzvan în Iaşi; B, C: Scena prezintă camera lui Răzvan la cetatea Sucevei. Două uşi/ După r. 13, numai în B, C:* SCENA I. *Răzaşul* (*singur*)/ 14 *A, D: Răzaşul şade; B, C: Şade/ După r. 15, numai în B, C:* SCENA II. ***Răzaşul,*** **Vulpoiu**; / 17 *A, D:* (*intrând*); *B, C:* (*intrând prin uşa din fund*)

137

7 *A, D:* Să te-nveţi a nu-mi mai; *B, C:* Ca să te-nveţi a nu/ 11 *A:* Mare; *B, C, D:* Auzi/ 13 *A, D:* Deocamdată (*in D:* Docamdată) pune-ţi, dragă.; *B, C:* Docamdată îţi vei pune/ 14 *A, D:* trimite-ntruna; *B, C:* ne trimite hojma/ 17 *A:* de leac n-o să mai; *B, C:* nici de leac n-o să/ 19 *A, D:* A da; *B, C:* Să faci/ 20 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*îmbujorându-se*) 23 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*cu mirare*)/ 25 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*triumfător*)

138

4 *A, D:* Nicidecum nu mă-ndoiesc!; *B, C:* Crez şi nu mă îndoiesc!.../ 7*A:* nu se ia aşa; *B, C:* a o lua nu-i; *D:* nu se ia de tot/ 8 *A, D:* Apoi Başotă vătavul e un (*in D:* este)

faimos; *B, C:* D-aci Başotă vătavul este un bun/ 9 *A, D:* Şi deci (*in D:* Încât) îndrugând la fleacuri/ *B, C:* Încât cu una cu două/ 10 *A, D:* poamă-i; *B, C:* poamă/ 12 *A, D:* din aproape; *B, C:* prea d-aproape/ 14 *A, D:* n-ar strica nici; *B, C:* mai lipseşte/ 15 *A, D:* Cârşmăreasa nu-i departe; *B, C:* Dar crâşmăreasa-i aproape/ 19 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*întrerumpând cu supărare*)/ 24 *A:* Trăsni-te-ar căpităniа, căpitane mare fleac!; *B, C, D:* Trăsneascâ (*in D:* Trăsni-te-ar) căpităniа, că doar ştiu şi eu ce spui:/ 25 *A:* iar bune nu-s nici de leac; *B, C, D:* şi bune nici unul nu-i!/ 27 *A, D:* din; *B, C:* în

139

1 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*cu mirare*)/ 5 *A, D:* Este; *B, C:* Va fi/ 7 *A, D:* Vezi că ş-altceva; *B, C:* Însă altceva/ 8 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*întrerumpând*)/ 9 *A, D:* mi s-ar; *B, C:* îmi vei/ *După r. 10, numai în B, C:* SCENA III. ***Tot aceia, moş Tănase/*** 12, *numai în A, D:* / 14 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*cu importanţă*)/ 17 *A, D:* să fiu; *B, C:* a fi/ 23 *A, D:* domnul; *B, C:* vodă/

140

1 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*cu bucurie*)/ 6 *A:* Grijă le porţi; *B, C, D:* Le porţi grijă / 8 *A, D:* Ba nu-i vorbă că-s; *B, C:* Nu-i vorba că sunt/ 17 *A:* e un; *B, C:* este; *D:* îi un/ 19 *A:* pe ciocoiul, fără fund şi fără dop; *B, C, D:* ca (*in D:* pe) ciocoiul, venit din cer cu hrizob/ 22 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum/ 24 *A, D:* ş-apoi mi; *B, C:* şi d-aci/ 25 *A, D:* ca pe-un câine; *B, C:* cu ruşine

141

4 *A, D:* ş-alta spune, iar; *B, C:* alta spune, şi/ 6 *A, D:* RĂZAŞUL; *B, C:* RĂZAŞUL (*meditând*)/ 9 *A, D:* zbura, bădiţă, să-mi mai văz; *B, C:* merge acuma să-mi caut/ 10 *A, D:* VULPOIU; *B,C:* VULPOIU (*cu indignaţie*)/ 11 *A, D:* ca să spui; *B, C:* a spune/ 13 *A, D:* Uitat-am nu răzăşia, ci chiar codrul înverzit!...; *B, C:* Am uitat nu răzăşia, ci însuşi codru-nverzit!.../ 14 *A, D:* Ş-aice-s; *B, C:* Ş-aici sum/ 15 *A, D:* Fără frică de pedeapsă; *B, C:* Tot ce-n minte îmi plesneşte/ 16 *A, D:* Neghiobii, ce; *B, C:* Orişicine/ 19 *A, D:* Căci lumea cea mai măruntă nu ne-ajunge nici la; *B, C:* Acei ce nu-s (*in C:* Cei ce nu sunt) dintr-ai noştri nu ne-ajung nici pân' la /20 *A, D:* Venit-au; *B, C:* Ne-a venit/ 22 *A, D:* să te mai plângi; *B, C:* te mai plângi tu/ *După r. 23, numai în B, C:* SCENA IV. ***Tot aceia, Răzvan.*** / 25 *A, D:* (*intră foarte turburat*); *B, C:* (*intră foarte turburat şi vorbind cu întrerumperi*)/ 27 *A, D:* pe dată; *B, C:* îndată/ 28 *A, D:* ca ş-un; *B, C:* ca un/ *După r. 30, numai în B, C:* SCENA V. ***Tot aceia, fără Răzvan***

142

11 *A, C, D:* Noi pierdem vremea, tot la fleacuri (*în C:* verzi ş-uscate) înşirând; *B:* Nu ne priveşte a-nşira toate pe rând/ 14 *A, D:* Este datoria noastră ca să-l ajutăm

oriunde...; *B, C:* Datoria noastră este a-l ajuta orişiunde.../ 16 *A, D:* La dracu!... Aşta-i; *B, C:* acesta este/ 18 *A, D: Vidra.*); *B, C: Vidra, continuând conversaţia*)/ *După r. 18, numai în B, C:* SCENA VI. ***Răzvan, Vidra.***

143

5 *A, D:* Atâta-i; *B, C:* Cu atât/ 14 *A, D: un glas înecat);* B, C: *o voce năbuşită*)/ 17 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*cu confuzie*)/ 20 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*iute*)/ 21 *A, D:* sau astăzi; *B, C:* ori mai bine/ 23 *A, D:* la; *B, C:* în /25 *A, D:* să mă slăvească; *B, C:* să-mi dea o slavă/

144

După r. 1, numai în B, C, D: Stăpâneşte-te, Răzvane!... Tu uiţi, c-o astfel de faptă/ Cere multă chibzuială... Iubitule, mai aşteaptă!.../ Trebui mai întâi (*in D:* dintru-ntâi) cu leşii să se poată depârta,/ Lăsând p-Aron în cetate, cu tine şi-n voia ta!... / *4-6, numai în A, D/* 7 *A, D:* O nu, Răzvane! Chiar astăzi eu; *B, C:* Două nopţi în şir, iubite, ieşi şi astăzi/ 8 *A, D:* grozavă; *B, C:* cumplită/ 9 *A, D:* Maica ta-n (*in D:* Maică-ta-n) haine cernite; *B, C:* Maică-ta, în haine negre/ 14 *A, D:* Vise! O nimica toată!: *B, C:* Sunt vise, nemica alta!/ 17 *A:* tulbură; *B, C, D:* supără/ 18 *A, D:* care-mi tot; *B, C:* care îmi/ 21 *A, D:* pân' şi; B, C: însăşi/ *22 A, D:* Unde-i acea mare: *B, C:* Unde este acea/ 26 *A, D:* Ieşi-acuma deodată (*in D:* dodată)/ *B, C:* Ieşirâ acum dodată/ 27 *A, D:* Răzând de viscoli, ca bradul încins cu sute; *B, C:* Rădicându-se ca bradul cel cu o sută/ 29 *A, D:* crede-n; *B, C:* vede

145

1 *A, D:* ridică (*in D:* rădică); *B, C:* aruncă/ 2 *A, D:* dară; *B, C:* însă/ 5 *A, D:* Va şti să meargă-nainte sau la tron ori; *B, C:* El va merge înainte sau la tron, sau/ *După r. 5, numai în B, C:* SCENA VII. ***Tot aceia, Răzaşul, Vulpoiu, Moş Tănase, mai mulţi căpitani.*** / *6, numai în A, D/ După r. 10, numai în B, C:* SCENA VIII; ***Tot aceia, fără Vidra/*** 17 *A:* hotarele; *B, C, D:* otarele/ 18 *A, D:* Păscut cu noi împreună de şarpele veninos; *B, C:* Şi el de groaza Turciei strâns cu cuţitul la os/ 20 *A:* Neamţul; *B, C, D.* Nemţii/ 23 *A, D:* Domnul Aron al vostru s-a tocmit argat; *B, C:* vodă Aron al vostru este închinat/ *După r. 23, numai în B, C, D:* TĂNASE/ Aşa-i!/ TOŢI/ Aşa-i! Ai dreptate!.../ VULPOIU/ O dreptate foarte mare!.../ RĂZVAN/ Însă, o să-mi spuneţi, poate, că această împăcare (*in D:* Totuşi, o să-mi spuneţi, poate, c-astă jalnică-mpăcare)/ Va fi (*in D:* A fost) smulsă fără voie de vrun bici dumnezeiesc? Nu-i chip să-i stea împotrivă, şi neavând ce să facă (*in D:* Nu-i mijloc să-i stea-mpotrivă, şi n-având ce să mai facă)/ Tace, primeşte pedeapsa (*in D:* Primeşte cruda pedeapsă), şi de nevoie se pleacă?... / Nu, fraţilor! Nu-i urgie!... Nu, fraţilor! Nu e bici! (*in D:* Nu, iubiţilor! Nu-i bici!.../ Cetatea noastră e tare (*in D:* Cetatea noastră-i prea tare) şi-n cetate sunt voinici!... / Ajunge că până astăzi (*in D:* Slava Domnului, pân-astăzi) Suceava mai stă-n picioare, / Căci (*în D:* Iar) peste douătrei zile ne

mai sosesc ajutoare... / Vedeți dară c-Aron Vodă ne-a trădat și ne-a vândut?/ TĂNASE/ Sigur!/ TOȚI/ Ne-a ucis mișelul!... VULPOIU/ Acuma ce-i de făcut?... /26 *A, D:* vodă-i un fel de; *B, C:* vodă este un/ 28 *A, D:* au domnit; *B, C:* domniră

146

4 *A, D:* (*arătând ușa*); *B, C:* (*arătând la ușă*)/ 6 *A, D: ies, afară de Vulpoi și de Tănase); B, C: ies cu tumult, afară de Vulpoi și moș Tănase)/ După r. 6, numai în B, C:* SCENA IX. ***Răzvan, Vulpoiu, moș Tănase/*** 18 *A, D:* cu; *B, C:* în/ 23 *A, D:* voi avea chiar eu; *B, C:* chiar eu voi avea/ 24 *A, D:* îl pândesc de-aproape (*în D:* d-aproape); *B, C:* îl pasc de departe/ *După r. 25, numai în B, C:* SCENA X. ***Răzvan, Moș Tănase***

147

19 *A, D:* pân-acilea; *B, C:* pân-acuma/ 20 *A, D:* Noi n-am avut nici, *B, C:* N-am avut încă

148

După r. 3, numai în B, C: SCENA XI/4 *A, D;* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN *singur/ 5* A: (*se așează cu capul plecat pe mâini, apoi se scoală face în tăcere; B, C:* (*face cu agitare; D: (face/* 6 *A: se oprește pe loc.): B, C: apoi se oprește pe loc, meditând.*); *D: apoi se oprește pe loc.*)/ 7 *A, D:* Nu-i greu încă patru zile de-a (*în D:* d-a) ne mai luptan; *B, C:* Nu e greu vro patru zile a mai răbda în / 8 *A, D:* tabăra lui Jigmond va; *B, C:* oștile lui Jigmond vor/ 17 *A: se așează iarăși pe; B, C, D: se așează pe/ După r. 18, numai în B, C:* SCENA XII. ***Răzvan, Vidra/*** 20 *A, D:* (*intrând încet*); *B, C:* (*intrând încet prin ușa din stânga)/* 24 *A;* la răsplată sau; *B, C:* la răsplată și; *D:* la răsplată, la

149

1 *A, D:* s-a străduit; *B, C:* a știut ca/ 3 *A, D:* vrun bine sau vrun; *B, C* câte un adânc/ 4 *A, D:* Ș-apoi toți d-același; *B, C:* Ce toți de același/ 5 *A, B, C* altă; *D:* nici o/ 6 *A, D:* văpaia s-ajungă; *B, C:* pofta d-a ajunge/ 7 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*distrat și fără s-o fi ascultat*)/ 8 *A, D:* Pistol!... Nu l-ai; *B, C:* Pistolul n-ai/ 13 *A, D:* De-acuma; *B, C:* Acuma/ 14 *A:* Sunt; *B, C, D:* Sum/ 20 *A:* de!... ; *B, C:* da. ; *D:* dec!... /21 *A, D:* spune-mi-l înc-o dată; *B, C:* spune-l încă o dată/ 28 *A, D:* deșerte vise chiar (*în D:* ș-o) inimă c-a mea?; *B, C:* vise deșerte o inimă ca a mea?/ 30 *A, D:* să-l; *B, C:* să/ 32 *A, B, C:* în fața; *D:* naintea/ 33 *A, B, C:* îl; *D:* mi-l

150

10 *A, D:* văd că-s; *B, C:* că sum/ 12 *A, D:* RĂZVAN; *B, C:* RĂZVAN (*cu exaltare*)/ *După r. 14, numai în B, C:* SCENA XIII. ***Tot aceia, șoltuzul și mai mulți burghezi/*** 15, *numai în A, D/* 17 A, D: (*închinând*; *B, C:* (*prezidând*

152

12 *A, D:* țara-i; *B, C:* țara e/ *După r. 18, numai în B, C:* Și de-i zice: lasă-mă să te las,– / O s-o pățești și-ntr-un ceas... / *După r. 20, numai în B, C:* SCENA XIV. ***Tot aceia, Răzașul, Moș Tănase, mai mulți căpitani./*** *21, numai în A, D/* 25 *A, D:* Isprăvit-am; *B, C:* Am isprăvit

153

3 *A, D:* de vânători; *B, C:* de armășei/5 *A, D:* Stăpânirea-mi; *B, C:* Domnia mea/ *După r. 6, numai în B, C:* SCENA XV. ***Tot aceia, Sbierea/*** 10 *A, D:* lumea-i în această; *B, C:* lumea e aci în/ 19 *A, D:* Nu mă mai pot (*în D:* poci); *B, C:* Nu mai poci a mă/ 20 *A, D:* Într-un glas cu țara-ntreagă viu a-ți ura ș-a-ți: *B, C:* Și eu într-un glas cu țara a-ți ura și a-ți/ 21 *A, D:* înc-aș mai vrea; *B, C:* încă aș vrea/ *22 A:* Tu să legi; *B, C:* Să-mpletești; *D:* Să se lege-ntr-o/ 24 *A, D:* Să nu domnești ca; *B, C:* Să domnească nu/ 25 *A, D:* CĂPITANII; *B, C:* CĂPITANII (*cu entuziasm*)/ 26 *A:* Da, da, da! Împărăție!...; *B, C:* Da, da! O împărăție!...; *D:* Da, da, da! O-mpărăție.

154

5 *A, D:* SBIEREA; *B, C:* SBIEREA (*iute*)/ 7 *A, D:* Dar Moldova-i; *B, C:* Moldova e/ 9 *A:* Două și două fac patru; *B, C:* Unul și cu unul doi; *D:* Două și cu două patru/ 10 *A, D:* RĂZAȘUL; *B, C:* RĂZAȘUL (*meditând*)/ 15 *A, D:* acuma; *B, C:* ca astăzi/ *După r. 21, numai în B, C:* SCENA XVI. ***Tot aceia, Vulpoiu/*** 23 *A, D:* (*intrând cu; B, C:* (*intrând cu precipitațiune, sufocat de/* 26 *A, D:* Ce veste?; *B, C:* Ce-i?...

155

9 *A, D:* VULPOIU; *B, C:* VULPOIU (*luând răsuflare*)/ 19 *A, D:* s-apuce scaunul țării; *B, C:* domnia s-o apuce

156

4 *A, D:* Și ce s-așteptați voi oare de la viteazul; *B, C:* Și care altă poruncă vă poate da un/ 5 *A, D:* paloșul; *B, C:* sabia/ 7 *A, D:* (*scoțând; B, C: (cu exaltare, scoțând/ După r. 9, numai în B, C:* CĂPITANII (*în cor, apucând armele*)/ 10 *A, D:* Moartea-i mireasă; Mormântu-i casă/ 11 *A, D:* Mormântu-i casă; *B, C:* Moartea-i mireasă/ 14 *A:* (*iese urmat de căpitani*); *B, C:* (*iese cu zgomot, repetând cântecul, care se mai aude câtva timp și apoi se pierde în depărtare*); *D:* lipsă/ *După r. 14, numai în B, C:* SCENA XVII./ ***Vidra;*** 15 *A, D:* VIDRA; *B, C:* VIDRA (*singură*)/ 16 *A, D:* Moarte! Moarte!... Dar se poate?; *B, C:* Moarte!... Dar se poate oare?.../ 18 *A, D:* Omul, însă, care lumea pe palma-i ar vrea; *B, C:* Însă omul, care lumea ar vrea pe palmă; 20 *A, D:* (*se gândește*)/ *B, C:* (*se gândește,*

apoi cu indignație)/ 21 *A, D:* mai faci; *B, C:* faci tu/ 22 *A, D:* Dacă-n rând cu toți; *B, C:* Dacă în rând cu/ 25 *A, D:* stăpâne, Tu-l; *B, C:* tu, Doamne, îl/ 26 *A, D:* Ca să moară dopotrivă; *B, C:* A muri deopotrivă/ 27 *A, D:* (*se cutremură*); *B, C:* (*se cutremură și după o pauză*)/ 29 *A, D:* Trebui s-aibă vro ursită, o țintă, vrun scop; *B, C:* Are un țel, o ursită, un scop, o țintă/ 30 *A, D:* La care-i dator să meargă, de vântul sorții; *B, C:* La care trebui să meargă, de oarba soartă/ 31 *A, D:* când este semnul; *B, C:* când semnul este

157

11 *A:* eu stau aice, când Răzvan înfruntă focul?; *B, C, D:* să stau aice!... Dați-mi un arc, o săgeată/ 12 *A:* Dați-mi armă!... Lângă dânsul, în primejdie mi-e locul...; *B, C, D:* Vidra știe să se lupte, Vidra poate să se bată!... /14 *A:* Doamne!; *B, C, D:* Doamne! e cumplit (*în D:* Cumplitu-i) al mumei dor!... /*15-31, numai în A*/32 *A, D:* (*pe prag apare Răzvan, greu rănit, ținut;* B, C: *pe prag, în fața Vidrei, apare Răzvan, greu rănit, susținut*/ *33, numai în A. După r. 34, numai în B, C:* (*apucându-l de mână cu efuziune*)/ Tu!.../ SCENA XVIII. ***Vidra, Răzvan, Răzașul, Vulpoiu***

158

3 *A, D: il pun; B, C: îl depun*/ 5 A: *la cadavrul; B, C: cu mâna la cadavrul; D: la stârvul*/ 7 *A:* Eu cu cinstea și mărirea, el cu prada și; *B, C, D:* Iubind cinstea și mărirea, precum el iubea (*în D:* cum iubea dânsul)/ 9 *A, D:* Dar ce-i mai trebui acuma mii de galbeni; *B, C:* Ce-i trebuie lui acuma aurul strâns/ 10 *A, D:* Pe-amândoi aci; *B, C:* Aci p-amândoi/ 11 *A, D:* Nebuni, ce; *B, C:* acei ce/ 12 *A, D:* mândrie; *B, C:* domnie/ 14 *A:* o punte dintre; *B, C, D:* o clipă între (*în D:* dintre)/ 16 *A:* dar văd ceva de departe...; *B, C, D:* Pieptu-mi arde, arde, arde!.../17 *A:* O jumătate din mine; *B, C, D:* Jumătatea firii mele/ 18 *A:* Ah, veniți, veniți cu toții... Unde-i bătrânul; *B, C:* E grozav!... Nu-mi place moartea!... Însă unde-i moș; *D:* Ah, veniți, veniți cu toții!... E grozav!... Unde-i/ 20 *A, B, C:* în luptă; *D:* de paloș/ *După r. 20, numai în B, C, D:* Eu n-am murit!... Proasta viață, bat-o trăsnetul s-o bată!.../ Mult aș fi dat (*în D:* fire-aș dat), măiculiță, să mor cu dânsul o dată (*în D:* ca să murim toți o dată!...)/ *După r. 23, numai în B, C, D:* Nu mai văz (*în D:* văd...) Ah, capul! Capul!... Moartea... o privesc... mă chiamă!... / Vidro!... iubito!... (*în D:* Draga mea...) o rugăminte... Ești mamă.../ (*face o sforță* (*în D: silință*)/ Învață copilul nostru ca să nu dorească-n veci/ Bunuri ce sclipesc ca sticla, bunuri fragede și seci!.../ (*șoptind*)/ 25 *A, D: peste: B, C: lângă cadavrul lui*/ 29 A, D: într-o schioapă; *B, C:* într-un stânjen

159

6 *A, B:* (*sculându-se; B, C:* (*sculându-se palidă, dar*/ *După r. 11, numai în B, C: Finele actului V.*/ 15 *A:* tune-fulgere!...; *D:* înghiți-te-ar iadul!

(S.I.)

TREI CRAI DE LA RĂSĂRIT

Piesă de teatru publicată în volum în 1879: *Trei Crai de la Răsărit.* Comedie în două acte de B. P. Hasdeu, membrul Academiei Române. București, Noua Tipografie Națională, C. N. Rădulescu, Strada Academiei 24, 1879.

O variantă în trei acte apare întâi, cu titlul *Ortonerozia*, în revista lui B. P. Hasdeu, „Columna lui Traian", an. II, nr. 43 (105), 15 noiembrie 1871, p. 168-169; nr. 44 (106), 22 noiembrie, p. 172-173; nr. 45 (107), 29 noiembrie, p. 176-177; nr. 46 (108), 8 decembrie, p. 179; nr. 47 (109), 15 decembrie, p. 184-185; nr. 48 (110), 22 decembrie, p. 187; an. III, nr. 2 (112), 10 genariu 1872, p. 11-12; nr. 3 (113), 17 genariu, p. 23, nr. 6 (116), 7 februarie, p. 46, nr. 9 (119), 28 februarie, p. 70-71; nr. 12 (122), 21 martie, p. 93-94. Semnată *Hasdeu.* Autorul a ținut să precizeze, după titlu: „Dreptul de reproducere și de reprezentațiune e rezervat". Fără nici o modificare față de broșura din 1878, comedia este tipărită încă o dată în revista săptămânală de la Oradea, a lui Iosif Vulcan, „Familia", an. XXI, nr. 20, 19/31 mai 1885, p. 230-233; nr. 21, 26 mai /7 iunie, p. 242-246; nr. 22, 2/14 iunie, p. 253-255; nr. 23, 9/21 iunie, p. 266-270. Semnat *B. P. Hasdeu.* Într-o notă de subsol, în „Familia" se menționează că piesa ar fi fost „jucată pe scena Teatrului Național din București, în toamna anului 1878". Datele exacte ale punerii în scenă a comediei în două acte și ale ecoului stârnit în presa vremii reies din prefața cu care autorul deschide placheta din 1879:

„Mica mea comedie avusese pe scena din București un mai mare succes și-n presa română un mai mare răsunet de cum mă puteam aștepta, în comparațiune cu puțina muncă care m-a costat.

Aceasta o datoresc pe de o parte abilității cu care au interpretat-o toți artiștii: d-na Frosa Sarandi în Cucoana Trandafira, d. Mateescu în Petrică, d. Panu în Hagi-Pană, d. Bălănescu în Numa Consule, și d. Iulian în Jorj; nu mai puțin însă, pe de altă parte, o datoresc bunului-simț al poporului nostru pentru ceea ce este și trebui să fie limba română.

În curs de o lună, această comedie s-a reprezintat de patru ori; și rareori organele de publicitate din capitală au fost mai unanime în modul de a o aprecia."

Reproducem aci următoarele câteva pasaje de prin ziarele bucureștene, permițându-ne totuși a șterge din ele epitetele cele relative direct la autor.

«România liberă» de la 4 ianuariu:

«Aseară am avut deosebita plăcere a asista la piesa *Trei Crai de la Răsărit.* Mușcătoarea comedie a lui B.P. Hasdeu a avut succesul la care ne așteptam și pe care rareori l-a obținut scena Teatrului Național. De la început și până la fine combinațiuni artistice și de spirit. Nici că se putea o parodiare mai sărată și mai glumeață decât aceea ce autorul a făcut, fără cruțare, curentului latinist și celui franțuzist cari bântuie și strică adevărata limbă română».

«Binele public» de la 5 ianuariu:

«Marțea trecută, 2 ianuariu, reprezintațiunea celor *Trei Crai de la Răsărit*, frumoasă și spirituală comedie, datorită d-lui B. P. Hasdeu, făcuse ca lojile și parterul să fie pline

de lume. Galeria, deşi era marţi, gemea sub greutatea zgomotoşilor săi clienţi, atraşi de popularul nume al piesei. La ieşire, un *galerist –galerian* după aparinţă – zise cu mâhnire: „şi cu care mă aşteptam să aud cântându-se mai bine ca la *Stea*:

Trei Crai de la Răsărit
Spre Stea au călătorit!

dar tot bine fuse, să vorbim drept!"

Subiectul comediei e pe atât de simplu, pe cât de plăcut. El biciuieşte cu multă vervă trei din boalele cele mai intinse ale societăţii: bontonismul, latinismul şi pofta peste măsură de mare a fetelor de negustori de a lua funcţionari. Hagi-Pană, om din vremea veche, inimic al progresului din ziua de azi, are o fată, pe d-ra Marita, care citeşte, citeşte şi iar citeşte romanţele lui Dumas-tatăl, şi în al cării cap a intrat un mic gărgăune francez, acela d-a nu lua de bărbat decât pe un *crevé* funcţionar. Într-adevăr, *musiu Georges*, băiat de simigiu din mahalaua lui Hagi-Pană, june al timpului (pantaloni largi *argent*, jachetă *noir d'ébéne*, pieptănătură *chic*, încălţămintea *bout de lance*, ochelari şi baston de *pékin*, băiat de simigiu în fine), copist la nu ştiu care minister, se învârteşte în jurul fetei băcanului ca un fluture ale cărui aripi nu mai au demult polen pe ele. Hagi-Pană, om care a fost la Ierusalim, bătrân spăimântat de scumpetea de acum, (fusese învăţat altădată cu 5 parale şi 2 lăscăi să vină din târg cu tradiţionala basma roşie, cu vergi ceadirii şi ghiveze, pline cu ale mâncărei) nu vrea să dea zestre cu nici un preţ. Şiretul *musiu Georges*, ştiind cum că fata priveşte în el pe un Aramis, zise că nu vrea zestre. Hagi-Pană e mai aproape a-l privi ca ginere, spre marea disperare a *tejghetarului* băcănici lui Hagi-Pană, când cucoana Trandafira, vecina Hagiului, îi aduce un ginere cu 600 lei noi – 1620 lei vechi după socoteala lui Pană – profesor *latinist*. Originalul Numa Consule, care voieşte vrând-nevrând să facă poporul să vorbească *latineşte*, nu întârziază a se prezenta.

Fata jură că nu-l va lua, şi chir Pană se prepară a sfărma orice rezistenţă cu venita din rai bătaie! Secolul XIX, civilizaţiune, progres, ştiinţă, pe cari le invocă *musiu Georges*, nu intră în capul plin de măsline şi *revalisieră* a băcanului! Tejghetarul şiret prinde o scrisoare a lui *musiu Georges* către marşanda din faţă, în care-i declara un amor etern, şi o ţine secretă pentru ocaziune. Ca să dea la o parte pe Numa Consule, el pune pe fată de scrie profesorului o scrisoare în care vorbele slavone – spaima şi chinul latinistului – se lovesc în capete. Planul reuşeşte de minune. Numa Consule refuză de a mai lua de nevastă pe o barbară. Rămâne *musiu Georges*, pe care tejghetarul îl doboară la pământ din inima d-şoarei Marita prin scrisoarea către marşanda din faţă. Marita acordă mâna sa tejghetarului, care este aprobat şi de Hagi-Pană. *Musiu Georges* jură că nu va mai fi *pekin* de aci înainte, deoarece pekinismul nu i-a ieşit bine, iar Numa Consule jură că *nece una dată* nu se va transforma!

Totul e natural în comedie, nimic forţat, acţiunea merge de la sine.»

«Presa» de la 4 ianuariu:

«Din ce în ce mai bine! Iată ce am constatat noi, şi cu noi toţi câţi am urmărit cu interes reprezentaţiunile date de trupa română şi succesele ce ea de câtva timp încoa culege.

Teatrul se reînalţă, am mai zis de câteva ori, graţie asiduităţii şi silinţelor ce pune comitetul teatral de a ridica această şcoală a naţiunii la adevărata valoare a artei, şi graţie totodată unor buni scriitori, cari recunosc că datoresc ceva şi Teatrului Naţional.

Între bucăţile originale reprezentate cu mult succes pe scena teatrului nostru, sunt câteva de o inspiraţiune genuină şi scrise într-o limbă corectă, ieşită din pana unor scriitori recunoscuţi.

Aseară încă, d. Hasdeu ne procură plăcuta ocaziune a-i asculta comedia sa, *Trei Crai de la Răsărit*, al cărui nume sunător a atras un public destul de numeros.

Intriga acestei comedii este foarte simplă, ţesătura însă este o lucrare merituoasă, pentru care, cu drept cuvânt, îi aducem omagele noastre.

Dialogul este corect şi ales, şi stilul destul de elegant.

Trei tipuri interesante ne înfăţişează d. Hasdeu în comedia sa, tipuri foarte bine reuşite: pe pedantul ce voieşte cu orice preţ să ne schimonosească limba, latinizând-o – şi cu această ocaziune biciuieşte cu multă dreptate „Societatea Academică", care voieşte să ne impună dicţionarul său, pe pierde-vară ce de-abia a învăţat câteva buchii franţuzeşte şi-şi amestecă limba cu expresiuni pe cari, poate, nici el nu le înţelege, şi în fine pe Hagiul, un român care ţine la limba lui strămoşească, limbă atât de frumoasă pe care nu voieşte a o vedea schimonosită.

Multe din scene, mai ales acelea între tejghetarul Petrică şi *musiu Georges*, între acesta şi Hagiu, şi în fine între aceştia şi pedantul profesor Numa Consule, sunt scânteietoare de spirit.»

«Presa» mai revine apoi asupra piesei în numărul său de la 11 ianuarie.

Vorbind despre a doua reprezentaţiune, «Românul» de la 6 ianuarie zice între altele:

«M.M.L.L.R.R. Domnul şi Doamna onorară reprezentaţiunea cu înalta-le prezenţă. Ele au dat în mai multe rânduri semnalul aplauzelor şi au stat până când autorul, rechemat de sala întreagă, a venit pe scenă».

Apoi în numărul său de la 14 ianuarie:

«În frumoasa comedie *Trei Crai de la Răsărit*, care a fost jucată cu atâta succes la Teatrul cel Mare în săptămâna trecută, d. B. P. Hasdeu ne înfăţişează, ca Molière în *Les Précieuses ridicules* şi în scenele de căpetenie din *Les Femmes savantes*, trei tipuri deosebite de români, desenaţi de mână de maestru, dintre cari doi, *Musiu Georges* şi *Numa Consule*, se întrec care de care să pocească limba românească. Cel dintâi amestecă în frazele lui fel de fel de cuvinte şi de forme franceze, al doilea vorbeşte curata limbă academică, aşa cum a creat-o faimosul dicţionar al Academiei din Bucureşti. Aceşti doi ciontitori de limbă sunt pedepsiţi la sfârşitul piesei ca cele două fete din *Les Précieuses ridicules* şi Trisotin din *Les Femmes savantes*; pe când al treilea, Petrică, băiatul de prăvălie, care vorbeşte curat limba românească, aşa cum au făcut-o timpul şi împrejurările, aşa cum au lăsat-o strămoşii, aşa cum s-a păstrat în gura poporului, primeşte ca răsplată mâna frumuşicăi Marita. Petrică rezumă la sfârşitul piesei această frumoasă şi nemeritată idee, într-un cântec care a fost aplaudat de întreaga sală, dând cea mai deplină a sa aprobare cuvintelor pe cari d. B.P. Hasdeu le punea în gura lui Petrică.»

În fine, dintre foile române de peste Carpaţi, «Gazeta Transilvaniei», în numărul său de la 18/30 ianuarie, zice:

«D. B. P. Hasdeu a înmulțit, cum știm, literatura română cu o comedie frumoasă intitulată *Trei Crai de la Răsărit*, care a fost jucată cu mare succes la Teatrul cel Mare în București. D. Hasdeu biciuiește într-însa diversele direcțiuni extravagante ce vor unii să dea limbii românești, părăsind calea bătută de secoli de poporul român. Arată că limba română curată, cum o vorbește poporul, este dulce, plăcută și frumoasă, și că numai acea limbă ne leagă cu strămoșii noștri. D. Hasdeu ne prezintă în comedia sa trei figuri deosebite, pe *musiu Jorj*, care vorbește o limbă amestecată cu cuvinte și forme franceze, apoi pe *Numa Consule*, care le întoarce și sucește totul pe latinie, și în fine pe băiatul de prăvălie *Petrică*, care vorbește limba românească așa cum o vorbește poporul, curată, fără cuvinte franțuzite și latinizate, cum a moștenit-o de la strămoșii săi. Acesta din urmă primește în fine drept recompensă mâna frumoasei Marița și rezumează ideile autorului într-un cântec, care a fost primit de public cu aplauze frenetice, pe care-l reproducem și noi, ca să-l cunoască și publicul nostru cetitor. O critică bună, fie și aspră totdeauna a folosit.»

Cântecul în cestiune a fost reprodus și-n «Familia» din Pesta de la 21 ianuarie.

Textul piesei, așa cum urmează, fusese tipărit înainte de reprezentațiune. Mai târziu, pentru a mări efectul de scenă, am crezut de cuviință a schimba finea actului I și a introduce o modificare la finea actului II, afară de cîte un cuvânt sau două adause în cursul piesei. Toate aceste mici adausuri le punem acum la sfârșitul broșurei, pentru uzul actorilor, cu atât mai mult că d. M. Pascaly din Iași și d. Vlădicescu din Galați ne-au cerut permisiunea de a reprezenta piesa în provincie.

20 martie 1879"

Cum ediția din 1879 a comediei *Trei Crai de la Răsărit* este singura apărută în timpul vieții autorului, am considerat-o, firesc, text de bază, pe care l-am reprodus, cu modificările de grafie necesare. Am introdus în textul stabilit de noi și adăugirile pe care B. P. Hasdeu însuși le-a făcut și despre care vorbește în prefața sa.

În postumitate, piesa este tipărită în 1915, în „Biblioteca pentru toți": B. P. Hasdeu, *Trei Crai de la Răsărit*. Comedie în 2 acte. București, Editura Librăriei Alcalay & Co., Calea Victoriei, 37. Cu o prefață de Iuliu Dragomirescu. Peste patruzeci și cinci de ani, Andrei Rusu publică din nou *Trei Crai de la Răsărit*, în seria nouă a „Bibliotecii pentru toți": B. P. Hasdeu, *Scrieri literare*, II, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1960, p. 167-253 („Biblioteca pentru toți", 42). Cu o prefață de George Munteanu. Ieșeanul Mihai Drăgan introduce într-un volum apărut la București, în „Biblioteca Eminescu": B. P. Hasdeu, *Răzvan și Vidra. Trei Crai de la Răsărit*. București, Editura Eminescu, 1973, p. 153-240. Prefață de Mihai Drăgan. Ediția este repetată, fără modificări, în 1975 și încă o dată în 1985, fără prefața reputatului critic. La Cluj, Constantin Cubleșan publică un volum de teatru, din care nu lipsește spumoasa comedie: B. P. Hasdeu, *Teatru*. Ediție îngrijită și un cuvânt înainte de Constantin Cubleșan, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1982. *Trei Crai de la Răsărit*, p. 99-132 (Bibliografie școlară).

Comedia lui B. P. Hasdeu, *Trei Crai de la Răsărit*, jucată în premieră în 1879, în aceeași stagiune cu *O noapte furtunoasă*, a rămas mereu, de-a lungul timpului, în umbra capodoperei lui I. L. Caragiale, pe care o devansează cu aproape un deceniu și o influențează în mod evident.

VARIANTE

SIGLE:

Trei crai de la răsărit, broșură (1879) – (text de bază): *A*
„Columna lui Traian" (1871): *B*
„Familia" (1885): *C*.

161

1-2 *A, C: Trei crai de la răsărit; B: Ortonerozia/ 3-4 A, C:* Comedie în două acte; *B:* Comedie originală în trei acte

162

4 *A, C:* profesor; *B:* profesor la limba latină/ 7 *A, C:* domnișoară matură; B: domnișoară de peste 40 de ani/ 10 *A, C:* o; B: și o/ 11 *A, C:* Ierusalimul; *B:* Ierusalimul, o sabie veche și un mare pistol turcesc.

163

3 *A, C: (intrând; B: (cu un ziar în mână, intrând)/* 7 *A, C: admirable.; B: admirable,* cum zice francezul/ *14, numai în A, C:* dacă nu *beauté/*

164

3, numai în A, C: să fie cu iertare... / 8 *A, C:* te-aș; *B: te-aș tot/* 18 *A, C:* măcar că nu știu de este acel *rără*; *B:* dacă așa zice franțezul/ 19 *A,C:* e; *B:* este/ 20 *A, C:* Ți-aduci; *B:* Îți aduci/ 25 *A, C:* o rublă; *B:* un icosar

165

4 *A, C:* n-o aveai; *B:* nu-l aveai și ți l-am dat eu. Făgăduiși a mi-l întoarce a doua zi... Aș avea acum mare trebuință... / *5-15, numai în A, C/* 21 *A,C: morceau.* Fiindcă eu nu am;*B: morceau,* publicată în ziarul „Noua Direcțiune". Fiindcă eu n-am

166

2 *A, C:* mă împac; *B:* mă-mpac/

167

2 *A, C:* singur, *isolé; B: isolé/* 9 *A, C:* Să am iertare, cântecul d-tale n-are pentru mine nici un; *B:* Să am iertare, eu/ *10-13, numai în A, C/* 15 *A, C;* rublei; *B:* icosarului/

169

15 *A, C:* Cum vom face cu rubla?; *B:* Icosarul!/ 20 *A, C:* (*aparte; B (la o parte/* 22-23 *A, C:* Îmi ia și fata și rubla! Vezi asta se zice românește: lucrul dracului în casa popii!; *B:* Și fata și icosarul! (*Iese*).

170

8 *A, C:* Constantinopole... *Ça ira, ça ira!... Dar; B: Constantinopole... /MARIȚA. Și cu agentoaie?/JORJ. Tocmai asta. Ça va, ça va*, cum zice francezul. Dar

171

9 *A,C: lune... ; B; lune*, cum zice francezul.

172

1 *A, C:* unei; *B:* unei nemțoaice ca/ 7 AC: Mușchetari?... Vrea să zică militari?/; *B:* Mus... Vrea să zică ofițeri?/ 9 *A, C:* este vreun; *B:* este vreun negustător, vreun/ 23-24 *A, C:* Chiar astăzi... (*Suspinând.*) Trebuie curaj! Tu știi cum este tata... Materialist!; *B:* Chiar astăzi.

173

2 *A, C:* Spiritul secolului, *ma chéri*! N-ai ce-i face... să nu uiți; *B:* Să nu uiți

175

11 *A, C: chose d'abominable*, și nu: *B: Chose de très-choquant*, cum zice francezul, și nu/ 16 *A:* Tatăl tău; *B:* Tată-tău/ 22-23 *A, C:* mașină cu viteza calculată mai dinainte!... Închipuiește-ți; *B:* mașină!... Închipuiește-ți

176

6 *A, C:* să-ți spui; *B:* Să-ți spun/ 15 *A,C:* Câștiuri! Așa; *B:* Așa

177

2 *A,C:* embatic? cu bezmân?; *B:* embatic?/ 10 *A, C: jamais!; B: jamais*, cum zice francezul/ 11 *A, C:* bi... este; *B:* bin... eram să zic: este/ 15 *A, C „Îndată jupâne!" Jorj; B: „Domnișoaro Mariță! Te cheamă jupânul!" Urmează un joc de zăpăceală. Jorj*

178

17 *A, C: Mademoiselle; B:* Domnișoara/ 18 *A, C: naturel!; B: naturel*, cum zice francezul/ 22 *A, C:* turbez; *B:* plesnesc

179

6 *A. C:* și tu; *B:* și/ 7 *A. C:* tu nu-i; *B:* și nu-i/ 10 *A. C:* dară; *B:* dar/11 *A. C:* strecura; *B:* strâcura/ 16 *A, C:* rămâi; *B:* rămân/ 17 *A, C:* ceva; *B:* orisice/ 18 *A. C:* Verona sau de Sibiu, tu; *B:* Verona. tu/23 *A. C:* respirație; *B:* respirațiune/24 *A. C:* indigestie; *B:* indigestiune/ 25 *A, C:* congestie; *B:* congestiune.

180

10 *A. C:* zici acuma; *b:* zici./14 *A. C:* Nu e vorba de nici un; *B:* Nu-i vorba de/ 15 *A. C:* singur aicea; *B:* singur

181

10-11, numai în A. C.

182

12 *A, C:* consecință inevitabilă a...; *B:* consecință.../ 15 *A. C:* acolo, la Ierusalim (*Arată cu degetul cadrul de;* B: la Ierusalim/ *16* A, C: *pe pârete).* Văzui multe și auzii; *B:* Văzui multe ș-auzii/ 17 *A, C:* să te pui pe o cale mai bună; iar nu, după vorba românului: an; *B:* să te pui pe o cale mai bună, iar nu rătăcind/ *18, numai în A, C/*19 *A. C:* derbedeu, musiù Iorgule!; *B:* derbedeu.../ 25 *A, C:* în toată firea; *B:* omenos

183

23 *A, C:* Amoarea; *B:* Iubirea

184

18 *A, C: choisie.: B: choisie*, cum zice francezul./ 23 *A, C:* Mă îneacă, mă îneacă!...; *B:* Mă-neacă! Mă-neacă!...

185

12 *A, C:* cu re... revoluția; *B:* cu re... cu revoluția

186

15 *A. C:* Amoare, laboare; *B:* Amor și muncă/16-17, *numai în A, C*

187

6 *A, C:* tu cu alde; *B:* tu miorlăiturile/ 22 *A, C:* arendă cu câştiuri... ; *B:* arendă.../ 25 *A, C:* pre; *B:* pe

188

16 *A, C:* restaurant cu grădină... *Café-chantant...*; *B:* Restaurant!/ 22 *A, C:* amoarea; *B:* amorul

189

6 *A, C:* o sută; *B:* să-mi dea o sută/ 15 *A, C:* Ce să-ţi dau? Nu mi-ai spus că iei fata fără nimic? Nu; *B:* Ba nu mi-ai spus d-ta că iei fata fără nimic?/ 16 *A, C:* cumva o întorci acum pe foaia cealaltă? Îţi iei vorba îndărăt?; *B:* Vrea să zică acum îţi întorci vorba?/ 17 *A, C:* Culcă-te pe acea ureche! Eu nu dau o; *B:* Eu nu dau zestre o

190

3 *A, C:* (Strânge; *B:* (Strângând/ 11 *A:* pre; *B, C:* pe/ 12 *A, C:* este o secătură goală, cum se zice românește: umblă tăind; *B:* e o secătură goală./13 *A, C:* câinilor frunză. Iată-l dară, vrând-nevrând; *B:* Iată-l dară cum se zice/ 15 *A, C:* că o; *B:* c-o/ 19, *numai în A, C:* dragă/ 19 *A, C:* să risipească ceea ce n-are!; *B:* să fie risipitor? Deci dară... / 23-24, *numai în A, C:* o să se dea pe brazdă/ 24 *A, C:* risipă...; *B:* risipă... Deci dară... / 26 *A, C:* copilaşilor lui...; *B:* copilaşilor săi. Deci dară... / 27-28 *A, C:* zestre, fiindcă place fetei, fiindcă; *B:* zestre, deci dară... fiindcă place fetei, deci dară... fiindcă/ 28 *A, C:* zestre, fiindcă fata a crescut măricică, fiindcă; *B:* zestre, deci dară.../ 29, *numai în A, C.*

191

8 *A, C:* A! bine; *B:* Bine/ 12 *A, C:* Suntu; *B:* Sfântul/ *14* A, C: sunt eu din fire! L-am pus la cale, zău că l-am pus; *B:* sum eu din fire! L-am pus la cale, zău l-am/ 16 *A, C:* cocoana Trandafira. Fără cocoana; *B:* cucoana Trandafira. Fără cucoana/ 22 *A, C:* cocoano; *B:* cucoano

192

13, *numai în A, C:* Mă luase gura pe dinainte...

193

5 *A, C:* cocoană; *B:* cucoano

194

16 *A. C:* o rublă; *B:* un icosar

195

2 *A. C:* O rublă nu-i nimica; *B:* Un icosar nu-i mare lucru/ 13 *A. C:* Prin; *B:* Pe-un/17 *A. C:* pe; *B:* în/ 19 *A. C:* căpuiesc ;*B:* căpătuiesc.

196

5 *A. C:* Nu e; *B:* Nu-i/ 10, *numai în A, C:* Nu te speria!

197

14 *A. C:* căsătoreşti d-ta?; *B:* căsătoreşti?

198

2, *numai în A, C:* Fără zestre?/8 *A. C:* vorbim!; *B:* vorbesc!/ 15 *A. C:* cocoano; *B:* cucoano/18, *numai în A. C:* zece paşi de aice.../ *20-26, numai în A. C.*

199

1-3, numai în A, C/5 A. C/: A! patruzeci...?; *B:* Patruzeci.../ 7 *A, C:* Numai atâtica!; *B:* Numai patruzeci!/ 20 numai în *A. C:* La români ştii că omul îşi schimbă numele numai după/ 21, numai în *A, C/22 A, C:* Ajungă-ţi atâta că e; *B:* Ajungă-ţi atâta că-i/ 25 *A, C:* nimic; *B:* nimica

201

22 *A. C:* Consorţiu; *B:* societate.

202

11 *A. C:* Cu-şorţu!; *B:* Societate!.../ 13 *A, C:* necăji!; *B:* teme!

203

3 *A. C:* nu voi da; *B:* nu dau/ 14 *A, C:* partea; *B:* părticica

204

6 *A. C:* hagiule! Pentr-un cui să nu pierzi; *B:* hagiule... /7-8, *numai în A, C/17 A. C:* să viu...; *B:* să vin...

205

5 *A, C:* și PETRICĂ; *B:* apoi PETRICĂ

206

2 *A, C:* Oh!; *B:* O!/5 *A, C:* Ei bine; *B: Eh bien!* 6, *numai în A, C/* 8 *A, C:* să mănec, unde e lacul mai sec... (*Luând din cui pistolul și; B:* (*Luând din cui revolverul și/* 9 *A, C:* împușcă-te chiar; *B:* chiar/ 10-16, *numai în A, C/*18 *A, C:* (*cu o figură radioasă*): *B: (cu groază, făcând un pas îndărăt/* 19 *A, C: Aa! Quelle idée!* Acum să vă vedem! (*Îndreptând pistolul; B:* Nu... *Quelle idée...* Nu așa iute!... 20-24, *numai în A, C*

207

1-10, *numai în A, C.*

208

11 *A, C: ziarul*); *B: ziarul jos, apoi/*12, *numai în A, C/*13 *A, C:* altfel lasă-l încolo! tot; *B:* Lasă-l încolo! Că tot/16, *numai în A, C/*17 *A:* celalt; *B, C:* celălalt/ 20 *A, C: (Lasă ziarul din mână și sare în sus); B (Aruncă ziarul)*

209

3-4 *A, C:* ținea. S-ar putea, ce-i dreptul, să ții pe cel; *B:* ținea/ *4-6 numai în A, C/*7-8 *A, C* Ducă-se la naiba cu toptanul! M-ascund (Strigă); *B:* M-ascund (*Aparte*)

210

5 *A, C:* așa zic; *B:* așa; *A, C:* d-lor că se petrece; *B:* se petrece/ 13 *A, C:* numai atâta; *B:* atâta/14 *A, C:* (*Cântă*); *B: lipsă*/15-24, *numai în A, C*

211

8-9, *numai în A, C/*11 *A, C:* aia coa... coa... coa... Cum ai spus d-ta? *B:* asta coaliție?/ 14 *A, C:* inimic; *B:* inamic/ 18 *A, C:* rubla; *B:* icosarul; 23 *A, C:* Datoriile? *B:* Icosarul?

212

8, *numai în A. C: A peu près*/13 *A, C: rustre!*; *B: rustre,* cum zice francezul/*17-18 A, C:* mai dinainte; *B:* de mai nainte/ 24 *A, C:* dară la...; *B:* însă la icosar... /27 *A, C:* Rubla! Iarăși; *B: Iarăși*

213

5 *A, C:* să înțeleagă; *B:* să-nțeleagă/17 *A, C:* nepermise; *B:* nefericite

214

3 *A, C:* tot este ceva, o nădejde, un câștig oarecare; pe când d-ta; *B:* lesne vom putea scăpa, pe când d-ta/4 *A, C:* până-i vei; *B:* până ce-i vei/8 *A, C:* mai bine cu rubla; *B:* cu icosarul/13 *A, C:* o asemenea coa... coa... cum ai zis d-ta. Nu-mi pui în cârd cu; *B:* o asemenea coaliție!/14, *numai în A. C/*18 *A, C:* Ba voi; *B:* Ba nici pentru d-ta, nici pentru dânsul, ci voi/22-23 *A. C:* Nu știu ce fel de mâncare este asta. Mă tem să nu mă-ncurci. Mai bine să-mi plătești ce ai de plătit...; B: Nu știu ce-i asta. Dă-mi icosarul!...

215

9 *A, C:* prăvălie...; B: prăvălie... *(lui Jorj la ureche)* Să nu se piardă icosarul!

216

5 *A, B:* arăta; *C:* ațâța

217

12 *A, C:* pasiunii; *B:* amorului

218

11 *A, C: Voyons! (Se gândește; B: Voyons!* MARIȚA: Eu sum a ta! Fă ce vrei... Dar dacă ne va găsi tata?/ JORJ (*cu un aer triumfător):* Nimic! Am luat măsuri. *Sois tranquille.* Sum amic intim cu comisarul despărțirii.../ MARIȚA (*ingrijată*): Și? Ce vrei să faci lui tata?/ JOR: Nici un rău, *ça va sans dire*; dar nici el să nu mă supere. Sum de un temperament iritabiul.*Tu me comprends!*... Să ne-ntoarcem la ale noastre. (*Se gândește*

219

2 *A, C:* om; *B:* om rău crescut, *homme*

221

7 *A, C:* banca „Dacia"?; *B:* „Dacia"?

222

15 *A, C:* *monsieur!*; *B:* domnule!

223

12 *A, C:* Sunt; *B:* Sum; 12-14, *numai în A, C:* Ciudat! Omul ăsta aude numai cuvintele, dar nu-i pasă deloc de sensul frazei...

224

7 *A, C:* romanu!; *B:* romanu, filiu de pontefice de în Besdedu.../ JORJ:Besdedu? Ce-i aceea *par exemple?*/ CONSULE: Locul meu natale; una colon ia excelentissime latina de în Dacia Superiore: *Besdedu, bis-dedi, dedi bis, hoc este bina donatio, sive datio, vel deditio, Besdedu...* /9 *A, C:* Momentosu; *B:* Dorere, de duoi anni abia una minima fasciora de în acestu momentosu/ 11 *A, C:* Academie; *B:* Bezdea, Academie/20 *A, C:* questione; *B* questione otiosa e

225

8 *A, C:* Violentia! Bellu!; *B:* Violentia!/ 10 *A, C:* omor! si atunci, *parbleu*, vei nemeri chiar la cimitir la Bellu... B: omor!/21 *A, C:* gramatică se învață; *B:* învățătură se capătă

226

6, *numai în A, C: (grav)*/ 7 *A, C:* Uă voliu lenare!; *B:* Nevastă, ne-Vesta, *non-Vesta*; o voliu lua/ 11 *A, C: (Ține ușa dulapului)*;B: *(Încuie dulapul)*/ 14-15 *A, C:* din timpul Regulamentului, pe cari el le numește tot bune, și-i pare rău că nu poate să le mai poarte; *B:* de zece ani, pe cari el le numește cele bune!/17 *A, C: mâna pe dulap)*; *B: mâna pe cheia de la dulap)*

227

5 *A, C:* nu m-a; *B:* n-a/ 11 *A, C:* Sunt; *B:* Sum/ 14 *A, C: (uitându-se la scrisoare)*; *B: (citește)*/15 *A, C:* De la comisarul Ciocan! Vai de mine! (Citește.) „Nene; *B* „Nene/ 21 *A, C:* revoluționar... „*B:* răsturnător. Pe viitor să fii mai înțelept. Comisar Ciocan:/ 21-22 *A, C:* Revol... brrr! Iată-mă între ciocan (*arată scrisoarea)* și nicovală (*arată la Jorj)*; B: El ciocan și eu nicovală! Când poliția începe a te ciocăni să te ferească Dumnezeu! Te mufluzesc!/ 23 *A, C:* musù Iorgule... ; *B:* domnule Jorj... /24 *A, C:* în odaia dumitale, iute, iute! (*Marița iese prin ușa din dreapta*); *B:* să nu te miști din casă/ 25 *A, C: (Iese cu Jorj prin ușa din dreapta)*; *B: (Iese cu Jorj)*/27-28 *A, C: (sărind din dulap, cu o giubea pe dânsul, se răpede spre ușa din dreapta, unde se ciocnește cu Petrică, care intră atunci)*; *B: (din dulap)*/ *După r. 29, numai în B: Finea actului II.*

Pag. 228-245, numai în A, C.

(S.I.)

FEMEIA

Piesa de teatru, al cărei subiect l-a obsedat pe B. P.Hasdeu aproape întreaga viață – în orice caz vizibil din 1853/1855 până în 1897 – apare într-o primă versiune, intitulată *Domnița Rosanda. O schiță dramatică în cinci acte*, în „Familia" din Oradea, IV, nr. 23, 1/13 iulie 1868, p. 267-271; nr. 24, 9/21 iulie 1868, p. 278-282; nr. 25, 17/29 iulie 1868, p. 290-292; nr. 29, 18/30 august 1868, p. 327-342; nr. 30, 26 august / 7 septembrie 1868, p. 350-352; nr. 31, 3/15 septembrie 1868, p. 362-363; nr. 36, 13/25 octombrie 1868, p. 420-422; nr. 37, 21 octombrie / 2 noiembrie 1868, p. 432. Fiecare fragment este semnat: *B. P. Hâjdeu*. Piesa poartă dedicația: „Scumpei mele soție, Julie Petriceicu Hajdeu, născută Falici, de la Roșia Abrudului, dedic această mică încercare, scrisă din îndemnul său și sub inspirațiunea iubirii sale. B. P. H."

Este republicată, cu neînsemnate modificări, în „Calendarul României pre anul 1871 de la Christ", IV, 1870, p. 65-86, sub titlul: *Domnița Rosanda. Schiță dramatică în 5 acte*, de B. P. Hâsdeu. Alături de dedicația reprodusă anterior, piesa poartă ca moto aprecierile lui C. Esarcu, formulate în „Ateneul Român", I, nr. 8-9, ianuarie-februarie 1867, p. 328.

Profund modificată în urma redactărilor succesive din anii 1879 și mai ales 1891-1892 – despre care apar unele informații în presă („Românul", XXIII, 8 noiembrie 1879, p. 1028; „Analele Academiei Române", seria II, tom. II, 1879-1880; „Românul", XXV, 27 decembrie 1891, p. 1156 etc.), piesa este retipărită, cu titlul schimbat: *Femeia. Schiță dramatică în 5 acte*, întâi în „Revista nouă", (VIII, nr. 10-11, iulie-august 1895, p. 367-390), iar ulterior în volumul *Sarcasm și ideal. 1887-1896. Ultimii nouă ani de literatură*, București, Socec, 1897. Textul a fost reprodus după versiunea considerată definitivă din volumul *Sarcasm și ideal*.

Manuscrisul lucrării – ca al mai tuturor celorlalte opere hasdeene – nu s-a păstrat.

Au ajuns însă până la noi trei fragmente ale unor versiuni diferite ale piesei, intitulată *Domnița Roxana*, redactate în limba rusă, după toate probabilitățile în 1853-1855, concomitent cu fragmentul de „schiță dramatică" *Arbore* (Biblioteca Academiei Române, Arhiva B. P. Hasdeu, mapa V, ms. 31).

Din drama proiectată atunci doar în trei acte, menită a evoca viața plină de adânci semnificații patriotice a fiicei lui Vasile Lupu, B. P. Hasdeu a elaborat, într-o primă

variantă: actul I, scena 1; într-o altă variantă: lista personajelor și scenele 1-17 din actul I; în sfârșit, în cea de a treia versiune a elaborat: actul I, scena 1.

Întrucât aceste fragmente dramatice aruncă interesante lumini nu numai asupra istoricului și semnificațiilor piesei, ci și a viziunii de ansamblu a lui B. P. Hasdeu asupra teatrului, constituind puncte fundamentale de reper pentru evoluția sa artistică, le reproducem, în continuare, în traducerea românească a Eufrosiniei Dvoicenco[1]:

„INTRODUCERE

Ocupându-mă neîncetat de istoria țării mele – a Moldovei – am găsit atâtea episoade pentru poezie, atâta hrană pentru suflet, încât fără să vreau m-am mirat de mulți dintre poeții și romancierii noștri, care, răsfoind în arhive pentru a găsi oarecare episoade din istoria Franței și Germaniei, nu dau atenție propriei lor istorii. Gheorghe Asachi primul și-a îndreptat atenția spre Moldova și, după exemplul lui Amalrich din Provența, Kollar ș. a., a publicat sonetul moldovean, a pătruns firea moldovenească, ca să zic așa, a studiat nu numai viața și sentimentele Moldovei, ci le-a și prezentat toate acestea în imagini poetice.

Limba românească era necunoscută nu numai străinilor, ci și înșiși românilor. Studiind limbile franceză și germană, ei, spre rușinea lor, nu-și cunoșteau limba. Hâncul și Marcell, primul moldovean, al doilea rus, au început predarea limbii române. Legile erau neprelucrate, Donici și Armenopul le-au prelucrat; dar, printre atâtea lucruri, acești bărbați n-au dat atenție celui mai important: drama.

De aceea, nu e de mirare, dacă prima mea încercare, pe care o dedic patriei mele de a doua, Rusiei, nu va satisface cunoștințele învățaților mei compatrioți. Luându-mi o însărcinare atât de grea, consider ca o datorie să spun câteva cuvinte despre conținutul dramei.

Toate statele, fără excepția celor mai neînsemnate, au avut epoca lor – o epocă de glorie și putere. Pisa, Genova, Veneția, Sicilia, Monaco, Nisa și altele au fost, pe timpul lor, state puternice, iar acum nu atrag nici o atenție, și acelea, care odată porunceau la milioane de oameni, acum sunt uitate de geografie.

Roma, care pe vremuri a cucerit lumea întreagă, în curând va fi dată uitării. Numele lui Leonida, al Horațiilor, al lui Cocles, Traian – vor fi egale, cu numele lui Horn, Vendamme, Clerc etc.

Dar așa sunt destinele lumii, așa e soarta Moldovei.

Încă din vechime, Dacia (acuma Moldova, Valahia, Basarabia până la valul lui Traian) era cunoscută lumii, dar era cunoscută nu prin ocupații pașnice și negoț, ci prin biruințî. Mărețul Domițian, împăratul roman, a voit să nimicească Dacia prin intrigi, dar viteazul ei rege Decebal l-a bătut și l-a silit să plătească bir, lucru rușinos pentru Roma.

[1] E. Dvoicenco. *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu.* Fundația pentru literatură și Artă „Regele Carol", București, 1936.

Nu mult timp s-a bucurat Dacia de liniște. Succesorul lui Domițian a năvălit în Dacia cu o oaste puternică. Decebal a îmbătrânit, și eroul Romei a ajuns până la capitala mândrului rege al Daciei, prefăcând întinderile ei fertile în provincie romană.

Și astfel repet: așa sunt destinele lumii și ale Moldovei.

De atunci romanii, prin colonizarea acestor provincii de către cetățenii lor și prin aliațele de căsătorie, s-au unit cu dacii, și de aceea aceștia au început să se numească români, adică romani. Dar năvălitorii germani au distrus Roma și au întemeiat state deosebite: Moldova cu Basarabia, Valahia și Bugeacul. Astfel, puternicul stat al geților a fost destrămat și a început să decadă. Turcii dintr-o parte, germanii din alta și tătarii din a treia – au început să turbure Moldova prin năvălirile lor. E drept că Ștefan cel Mare a potolit pe sultanul turcesc Baiazid, pe regele Poloniei și pe tătari, dar după acest mare bărbat, care a lărgit hotarele Moldovei și a devenit suveranul Daciei noi, ca să zicem așa, gloria a dispărut: Domnii erau slabi, lacomi, și erau gata să jertfească pentru profitul lor gloria patriei. Din numărul unora dintr-acești domni făcea parte și Vasile Lupu, de origine albanez, succesorul lui Moise Movilă. Era un om econom și prevăzător, care știa să atragă de partea lui Divanul Porții prin daruri și mituiri neîncetate și, impunând populației biruri neobișnuite, a adunat bogății extraordinare. Avea două fiice: Maria și Roxana, vestite prin frumusețea și inteligența lor. Maria a fost măritată cu Ianusz Radziwill, marele hatman din Lituania și astfel, prin înrudirea cu excelenta casă a Radziwillilor, Lupu a intrat în legături de prietenie cu întreaga Polonie, când deodată Zinovie Bogdan Hmelnițchi, hatmanul căzăcesc, se gândi să însoare pe fiul său Timotei (Timuș) cu a doua fiică a voievodului Moldovei – Roxana. Aceasta însă iubea pe Dimitrie Wiszniewiecki, un tânăr frumos, și trupește și prin calitățile sufletești, renumit prin originea lui princiară, care trăia pe lângă Curtea lui Lupu, – și de aceea nu voia să se mărite cu «mojicul», cum numeau moldovenii pe un cazac. Dar Bogdan nu era dintre oamenii care să fi renunțat la o întreprindere, care ar fi putut aduce glorie zaporojenilor, și ce n-a reușit prin cereri, a câștigat cu armele. Domnița aparține lui Timuș!

[FRAGMENTUL I]

DOMNIȚA ROXANA

Dramă în 3 acte

ACTUL I

PERSONAJELE

VASILE LUPU, domn
DOAMNA TAMARA, soția lui, de origine principesă georgiană
DOMNIȚA ROXANA, fiica lui din această căsătorie

DOMNIŢA ELENCA, fiica lui din a doua căsătorie
PRINŢUL IANUSZ RADZIWILL, hatmanul Lituaniei, soţul ei
PRINŢUL DIMITRIE WISZNIEWIECKI, prinţ de neam rus
ŞTEFAN BURDIUJA, vel hatman al Moldovei
TODORAŞCU PETRICEICU, vel logofăt
ŢIRREA, COSTAŞCO MOŢOC } pârcălabii { de Suceavă / de Hotin
ŞTEFAN PETRICEICU, fiul logofătului, paharnic
GHINA ŢUCALA, RADUL VARZAR } solii domnului Munteniei Matei
IOHANN KEMENY, ŞTEFAN PETKY } solii voievodului Transilvaniei Racotzi
COLONEII { Fedorenco / Nosaci } solii lui Hmelnişchi
TRIMISUL DIN STAMBUL
SANDA HIJDEU, prietena ei [Domniţei]
MARIUŢA, ţiganca
Boieri cu nevestele lor. Oaste şi popor.

SCENA 1

(Lagărul domnesc. DOMNIŢA stă jos, şi în faţa ei – MARIUŢA, îngenunchează)

ROXANA

Ghiceşte, te-am chemat ca să aflu soarta mea. *(Ţiganca o ia de mână şi deodată sare înapoi.)* De ce, ţiganco, ţi-e frică, de ce tremuri, spune-mi, eu nu ştiu nici de frică, nici de teamă! Îţi poruncesc, spune.

MARIUŢA

Îmi poruncşti, îţi spun, dar te vei căi, frumoasă domniţă, dacă vei afla ceea ce îţi voi spune!

ROXANA

Spune.

ŢIGANCA
(se scoală. Iar îi ia mâna şi se uită)

Nuntă apropiată şi duşmani, peţitori la mâna ta: unul, al doilea, al treilea, al patrulea, şi iată, aşa în depărtare, al cincilea! Tu iubeşti pe unul şi el te iubeşte, dar altul

e mai groaznic decât toţi şi vei fi a lui de bunăvoie; unul din ei e bătrân, dar o să-ţi fie cea mai mare piedică, fereşte-te de el, domniţo, el e puternic şi viclean! Iată, acolo încă un al şaselea, dar el te iubeşte şi tace, nu poate să-ţi mărturisească dragostea; dar fereşte-te de bătrân, fereşte-te de el, domniţo! Şi acuma, iată acolo, vezi, viitorul tău soţ: e viteaz ca un leu, frumos, înalt, dar nu ţi-e drag, biată domniţă; tu, însă, îl vei iubi pe urmă... Priveşte, iată el se luptă pentru ţara ta, iată, iată moare pentru tine!

ROXANA

Dar cine este el?

ŢIGANCA

Nu ştiu, e de neam străin. Priveşte, iată-l *(scoate oglinda)* priveşte, iată-i pe toţi! *(Roxana priveşte.)*

ROXANA
(repede)

Dimitrie, fiul lui Matei şi Racoţi, Burdiuja, Timotei... Iată cine e duşmanul şi adoratorul meu – Burdiuja! Ha, ha, ha! dar iată şi Timotei; e înalt, într-adevăr, tânăr, are un chip blând, dar cine e al şaselea, cine e cel mai generos?

ŢIGANCA
(din nou arată oglinda)

Iată-l.

ROXANA
(cu mirare)

Petriceicu! El mă iubeşte mai mult decât toţi, acesta este el? Bietul Petriceicu!

ŢIGANCA
(din nou arată oglinda)

Nu, nu, domniţo, acesta mai mult decât toţi te...

ROXANA

Dimitrie! Ţiganco, iată, na-ţi banii şi pleacă. *(Ţiganca îngenunchează.)*

[FRAGMENTUL AL II-lea]

ROXANA

Dramă în (...) acte

PERSONAJELE

VASILE LUPU, domnul Moldovei
DOAMNA TAMARA, născută principesă georgiană, soția lui
DOMNIȚA ROXANA, fiica lor
ȘTEFAN, fiul lor
PRINȚUL IANUȘ RADZIWILL, hatmanul Lituaniei
DOMNIȚA MARIA, soția lui
CONTELE IOHANN KEMENY
BARONUL ȘTEFAN PETKY } solii voievodului Transilvaniei, Racotzi
GHINA ȚUCALA, vistiernic
RADUL VARZAR, vel armaș } solii lui Matei al Valahiei
COLONELUL DOROȘENCO
COLONELUL NOSACI } solii lui Hmelnițchi
ȘTEFAN GHEORGHIȚA BURDIUJA, hatmanul Moldovei
TODORAȘCO PETRICEICU, vel logofăt
ȘTEFAN, paharnic, fiul lui
SANDA, fiica
COSTAȘCO MOȚOC, pârcălab de Hotin
ȚIRREA, pârcălab de Suceava
NIȚA, țiganca
CEAUȘUL DIN STAMBUL
BOGDAN ZINOVIE HMELNIȚCHI, hatmanul zaporojenilor
TIMUȘ, fiul lui
PUȘCAR, colonel
BOIERI cu nevestele lor, darabani și popor

SCENA 1

ROXANA, SANDA ȘI ȚIGANCA

ȚIGANCA
(*în genunchi în fața Roxanei*)

Iartă, domniță, dar ție
Eu nu pot să-ți descopăr soarta.

ROXANA

Dar ce înseamnă aceasta, Niță?
Pe tine te-am chemat ca să ghicești,
Ești vrăjitoare (*îi întinde mâna*), na, ghicește!

ȚIGANCA
(*ia mâna și deodată sare înapoi*)

Îmi poruncești să te ascult, sunt gata,
Dar, tu, Domniță, te vei căi!

SANDA

Roxana, nu ghici.
Poate soarta aspră
E crudă cu tine

ROXANA
(*țigăncei*)

Îți poruncesc, na, ghicește!

ȚIGANCA
(*o ia de mână*)

Privește, privește aici!
Iată, vezi în depărtare
Stă, sprijinindu-se de sabie,
Un tânăr frumos și bine făcut.
Tu-l iubești, el pe tine,
Domniță, te adoră (*scoate oglinda*),
Dar iată viitorul tău soț! (*Arată în oglindă.*)

ROXANA

Pe el eu nu-l știu.
(*Către Sanda.*)
Privește, poate tu-l vei cunoaște!

SANDA

Nici eu nu-l știu pe el, dar cât e de înalt și frumos!

ŢIGANCA

El e al tău, *Coba, gamaben*,
Aceasta e dragostea ta. *(Râde.)*

ROXANA

Taci! Dar cine este el?

ŢIGANCA

Nu ştiu. Dar nu numai ei singuri
Pe tine, domniţo, te adoră. *(Ia mâinile ei.)*
Priveşte, iată un al treilea şi un al patrulea,
Dar iată un bătrân şi un tânăr.
Bătrânul e viclean, rău şi urât,
Iar tânărul e liniştit şi supus.
Dar păzeşte-te de bătrân.
Bărbatul tău va fi viteaz şi îndrăzneţ
Şi al Moldovei scut va fi.
Şi pentru Moldova, binecuvântându-te pe tine
Va muri el de mână duşmană.
Dar tu îl vei iubi, doamnă!

ROXANA

Dar arată-mi în oglindă, ţiganco.

ŢIGANCA

Nu pot, n-am voie să arăt!

ROXANA

Şi de ce?

ŢIGANCA
(încet)

Voiu pierde darul ghicirii.
(Îi întinde mâna.)
Domniţo, dă-mi lei,
Domniţo, dă-mi rupii!

ROXANA
(îi dă)

Iată, dar dansează-mi, cântă-mi!

ŢIGANCA
(cântă şi dansează)

Sînt oacheşă, tânără,
Şi din ţări depărtate!
Nu numai unul mă iubea
Pe mine – Niţa cu ochii negri.
Nu numai unul îmi spunea:
Cât eşti tu, Niţo, de frumoasă!
Nu numai unul îmi şoptea:
Niţo, iubeşte-mă!
Dar numai unul îmi e drag,
Pe mine Iancul mă iubeşte,
El m-a îndrăgit
Şi nu mă va părăsi![1]

SCENA 2

ACEIAŞI. UN DARABAN, apoi WISZNIEWIECKI

DARABAN

Prinţul Dimitrie Iurie Wiszniewiecki!

[1] Textul rusesc:

„Я смутна, молода
И изъ странъ далекихъ!
Не одинъ любилъ меня
Ницу черноокую.
Не одинъ говорилъ:
Какъ ты Ница хороша!
Не одинъ мнѣ пѣлъ:
Ница, полюби меня!
Но одинъ мнѣ лишь милъ.
Меня Янкулъ любитъ
Онъ меня полюбилъ
И ужъ не разлюбитъ."

ROXANA

Poftește-l.

DIMITRIE
(*intrând*)

Îmi dai voie, domniță, să îngenunchez

ROXANA

Mulțumesc.

DIMITRIE

Roxana, vi s-a ghicit?

ROXANA

Da, am chemat țiganca eu aci
Ca să aflu de soarta mea.

DIMITRIE

Poate am fost eu atât de fericit,
Încât s-a ghicit despre mine?

ROXANA

Nu.

DIMITRIE

Iartă-mă, te-am supărat cu întrebarea mea!
(*Întinde mâna țigăncei.*) Ghicește!

ȚIGANCA
(*scoate oglinda*)

Privește.

WISZNIEWIECKI

O, Doamne! Nu, mi s-a părut,
Dar ascunde tu oglinda mai curând!

ȚIGANCA
(*cântă*)

Dă-mi bani mai curând,
Rupii dă-mi mai curând!

(*Wiszniewiecki aruncă banii. Țiganca ascunde oglinda.*)

SANDA
(*întinzându-i mâna ei*)

Tu ai ghicit și prințului și domniței,
Acum tu mie trebuie să-mi ghicești.

ȚIGANCA
(*după ce a privit mâna ei*)

Ție pot să-ți spun tare:
Soțul tău în luptă va cădea.
Lei dă-mi
Rupii dă-mi!

SANDA
(*aruncă bani*)

Acum, țiganco, poți să pleci!

ȚIGANCA
(*se apropie de Roxana și-i sărută mâna*)

Tu cuvintele mele nu uita! (*Se duce*).

SANDA

Iertați-mă, eu trebuie să plec.

SCENA 3

ACEIAȘI, afară de ȚIGANCĂ și SANDA

ROXANA

Prințule, de ce ești atât de palid și slăbit?

DIMITRIE

Eu? Nimic. Nu vreau să te supăr.
Oare sînt eu vrednic ca domniţa
Pentru mine să se neliniştească?
Oare eu, un nedemn prinţ rus,
Pot să-ţi cer atenţia?
Eu, un monstru din ţară străină ţie
Iubesc pe domniţă? Să-mi fie iertat! (*Îngenunchează.*)
Domniţo, te iubesc!
Îţi mai aminteşti cum de asemenea
Mi-ai spus: te iubesc!
Dar poate aceea a fost numai în vis?

ROXANA

Nu, principe, aşa a fost!

DIMITRIE

Atunci, mă iubeşti!
Dar îţi aminteşti, oare, domniţo,
Cum tatăl tău a spus lui Dimitrie:
Tu îmi vei fi fiu în curând,
Ţie ţi-o dau pe Roxana.
Dar, poate, a fost numai în vis?

ROXANA

Nu, principe, aşa a fost.

DIMITRIE
(*se ridică*)

Mulţumesc, de o sută de ori mulţumesc.

ROXANA

Dar, principe, de ce aceste îndoieli?

DIMITRIE

Iartă-mă, nu ştii ce înseamnă chinuri.
Ai patru pretendenţi.

ROXANA
(*încet, către sine*)

Se îndeplineşte prezicerea,
Dar cine-s: tânăr şi bătrân?
(*Lui:*) Dar cine sunt?

DIMITRIE

Eu, voievodul Racotzi, fiul lui Matei
Şi Timotei Hmelniţchi din ţara zaporojenilor.

ROXANA
(*încet, către sine*)

Dar nici unul din ei nu e bătrân.
„Domniţo, păzeşte-te de un bătrân",
Mi-a zis Niţa.
Racotzi e tânăr, fiul lui Matei
E şi mai tânăr, iar Timotei e aproape copil.
„De un cărunt să te păzeşti, domniţo",
Mi-a zis azi Niţa.
(*Prinţului:*) Adio, principe! (*Ieşind.*)
Trebuie să mă îmbrac
Ca înaintea lor să mă arăt.

SCENA 4

WISZNIEWIECKI
(*singur*)

Îndoielile erau zădarnice...
Dar oglinda... Eu voi găsi ţiganca
Şi oglinda voi răpi-o de la ea,
Voi mai privi o dată.
Nu, mi s-a părut!
Roxana numai pe Dimitrie îl iubeşte,
Ce mai caută el altceva?
(*Priveşte în jur.*)
Nu va mai fi Vasile şi atunci
(*arată la dreapta*) acest tron al tău va fi.

Dar parcă eu nu merit tronul?
Strămoşul meu, Gaida, în Turcia a pierit.
De duşmanii creştinismului fiind chinuit.
Dimitrie a fost el, Dimitrie sînt şi eu.
Acel Dimitrie Moldova căuta
Şi pentru ea a pierit la Istambul.
Şi eu, Dimitrie, Moldova caut,
Caut stăpânire proprie.
În patria-mi îmi este străînt,
Aci e larg şi plin de viaţă,
Şi pe al lui Decebal tron
Şi al Bogdanilor sfânt scaun
A lui Dimitrie dinastie se va sui.
O, cât de frumos şi cât de drag e
În ţara, unde viţa minunată
Creşte, umplând grădina
Şi-a domnului şi a ţăranului!
Eu, prinţul Dimitrie Iurie Wiszniewiecki,
Voi fi celebru ca Clovis şi Ruric,
Întocmai ca şi Carol;
Toţi în Europa despre mine vor vorbi,
Şi în cronicele timpurilor
Istoria va înscrie:
Prinţul Dimitrie Wiszniewiecki...
Dar iată, vine cineva... (*Pleacă*).

SCENA 5

LUPUL şi ŞTEFAN PETRICEICU, apoi KEMENY, PETKY, TODORAŞCO, BURDIUJA şi ŢIRREA

LUPU

Şi aşa tu spui că solii
Vor să aibe ultimul meu răspuns?

ŞTEFAN

Da, Măria ta, ei m-au rugat ca să-ţi spun...

LUPU

Spune-le că eu sînt liber, şi acum
Pot să-i primesc pe toţi.

Dar... (*Ştefan se înclină şi pleacă. Lupu îngenunchează.*)
O, Doamne, de nenumărate ori îţi mulţumesc
Că mi-ai dăruit o astfel de fiică!
E bună, frumoasă şi cuminte,
Pe Moldova o iubeşte şi pe mine...
Dar, iată vin... (*Se scoală şi se urcă pe tron.*)

SCENA 6

(LUPU; pe ambele părţi ale tronului stau darabanii; intră KEMENY PETKY şi după ei câţiva ostaşi transilvăneni.)

LUPU
(mândru)

Vă rog, prietenilor, mai aproape de mine!

KEMENY

Iohann, conte de Kemeny!

PETKY

Ştefan, baron von Petky!

LUPU

Mai aproape, domnilor!
Şi astfel, sînteţi trimişii prinţului Racotzi,
Iar voi, trimişii Valahiei?

SCENA 7

LUPU şi [GHINA cu VARZAR][1]

GHINA

Sunt Ghina Ţucala, vistiernicul ţării!

[1] În ms. e scris: Nosaci şi Doroşenko, dar e o eroare, întrucât mai departe urmează scena cu trimişii Valahiei, Ghina şi Varzar.

VARZAR

Eu – Radu Varzar, armaşul Valahiei!

LUPU

Apropiaţi-vă cu toţii, îndată dau răspunsul!
Fără învoirea marelui Divan,
Până nu-mi va trimite firmanul său sultanul,
Nu dau pe Roxana după nimeni!
Numai Înalta Poartă, singură
Poate să mă silească la aceasta.

GHINA, VARZAR, KEMENY, PETKY

Dar, Măria ta...

LUPU

V-am dat deja răspunsul!

GHINA
(apropiindu-se)

Măria ta, ascultă-mă:
E mare domnul nostru Matei,
Şi al Basarabilor neam e glorios.
Viteaz şi înţelept e al lui Matei fiu,
Poporul Valahiei e acum puternic,
Şi voievodul nostru îţi promite, doamne,
Valahia cu Moldova s-o unească!
Atunci, priveşte întinderea imensă
Pe care fiica ta o va stăpâni!
Tu ştii că niciodată
Dinastia ta nu va continua
Şi principele Ştefan nu va fi voievod.
Iar astfel, Moldova cu Valahia
Se vor uni, şi atunci
Va învia regatul Daciei.
Ce folos ai, doamne, tu
De la Gheorghe Racotzi,
Chiar dacă însuşi Gheorghe

Ar vrea ambele state să le unească,
Chiar şi atunci, ce foloseşti dintr-asta?
Tu însuşi eşti mare! Domnia o vei păstra,
Iar urmaşii tăi vor avea numai Moldova,
Pentru că ţara Ardealului
De a ta prin munţi e despărţită.
Priveşte acum asupra Valahiei:
Nu are munţi, ci ape şi câmpii.

LUPU

Tu eşti şiret, dar eu – înţelept
Şi te cunosc pe tine... *(tare)*
Răspunsul mi l-am anunţat!

KEMENY şi PETKY

Conducători sîntem, nu diplomaţi,
Să ne-nvârtim ca Ghina nu ştim.
Ci vorbim deschis. De noi, Lupule, păzeşte-te!
Pe unguri nu-i cunoşti tu, nici pe ardeleni.
Nu vom pune sabia în teacă, până când
Nu vom da-o lui Racotzi pe domniţa!

LUPU

Ce a fost – am văzut, ce va fi – vom vedea.
Sînt albanez eu, sînt arnăut!
(Kemeny şi Petky, înclinându-se, ies.)

VARZAR

Şi aşa, Măria ta, tu nu vrei
Să primeşti propunerea lui Matei,
Atunci să ştii că eu, Varzar,
Armaş al Valahiei, îmi voi ţine
Cuvântul dat lui Matei:
Roxana va fi a noastră!
(Ghina şi Varzar se înclină.)

SCENA 8

LUPU

Ce a fost – am văzut, ce va fi – vom vedea!
Ce vor ei de la mine?
Oare ei nu cunosc pe Lupu?
E mândru, toți o spun,
Dar nu e mândru, ci iubește
Moldova, ca patria sa,
De peste munții Balcani aci
Am venit eu sărac, și acum
Sînt cel mai bogat dintre stăpânitori.
Mă invidiază toți, pe-ntrecute,
Doresc cu Lupu toți să se-nrudească,
Dar eu îi disprețuiesc pentru binele
Moldovei sfinte...
El e șiret... spun toți,
Dar oare am răpit eu tronul?
Oare prin omor și intrigă
Am ajuns la mărirea mea?
Au eu avere mi-am agonisit
Lipsind pe locuitori de bogățiia lor?
Nu, nu, am înjosit îngâmfarea bogătașilor,
Am înălțat cetățenii și poporul...
Și iată pentru ce toți mă numesc tiran.
Ambițios... spun toți,
Dar oare al meu bine eu doresc?
– Nu, Moldovei, Moldovei sfinte!
Și iată pentru ce mă numesc rău, intrigant,
Jefuitor al poporului meu.
Numai unul Dimitrie
Mă cinstește și mă respectă,
El nu se preface ca toți,
De neam nobil este el,
Principe și castelan al Cracoviei,
Mare conducător și diplomat.
Tatăl lui, Ieremia, a fost cinstit,
Și el seamănă lui Ieremia!
Un lucru mă neliniștește:
Acum a devenit trist,
Iar înainte cât era Dimitrie de vesel!

SCENA 9

EL, UN DARABAN, apoi NOSACI și DOROȘENCO

DARABAN

Coloneii Nosaci și Doroșenco!

LUPU

Spune-le că sînt ocupat!
(Darabanul pleacă și se întoarce.)

DARABAN

Au venit cu o treabă grabnică.

LUPU

Cheamă-i!

NOSACI și DOROȘENCO
(intră și se înclină)

Mare e Bogdan Hmelnițchi,
Hatmanul nostru.
Bogat e Vasile, domnul Moldovei!

LUPU
(înclinându-se)

Ce vă trebuie?

NOSACI

Eu sînt Timotei Nosaci, colonel din Ostrog.

DOROȘENCO

Eu – Doroșenco Dorotei.

LUPU

Ce v-a făcut pe voi, din Ucraina,
În țara mea să veniți?

NOSACI

Voința hatmanului nostru,
Voința lui Hmelnițchi!

LUPU

Ne e plăcut să vă vedem aci.
Dar ce oare l-a îndemnat
Pe Hmelnițchi la aceasta?

DOROȘENCO

Dragostea către fiu.
Fiul lui, Timotei, auzind de frumusețea
Roxanei, s-a grăbit s-o vadă,
Și atât de mare fuse a lui credință,
Că el fără s-o vadă, îndată hotărî
Să ceară mâna ei de la Măria ta!
Iertați-ne, dacă noi,
Necunoscând obiceiurile, n-am vorbit frumos,
Dar nu sîntem diplomați,
Știm în război sabia să mânuim,
Iar graiul frumos nu e treaba cazacilor.

LUPU

Dacă ați fi venit la mine
Și mi-ați fi spus: iată, Măria ta,
Învoirea Domniței și iată
Învoirea marelui Divan,
Chiar și atunci nu v-aș fi zis:
Iată fiica mea, pe ea luați-o!
Cu atât mai mult acum:
Roxana nu se-nvoiește și firmanul
De la Poartă încă n-a sosit. Ea e logodită
Cu prințul Dimitrie Wiszniewiecki!

NOSACI
(obraznic)

Și nunta în curând va fi?

LUPU
(mândru)

Când Măria sa va voi!

DOROȘENCO

Tu așa vei spune lui Bogdan!
Și noi o știm dinainte:
Conducătorul nostru va fi bun,
Și la a lui Dimitrie nuntă
Din țara zaporojenilor la voi
Va trimite oaspeți de nuntă –
O sută de mii!
Ei au și încălecat:
Se pregătesc să vie la ospăț!

LUPU

Ce a fost – am văzut, ce va fi – vom vedea.

NOSACI

Dar ce trebuie să spunem lui Hmelnițchi?

LUPU

Spuneți-i că m-ați văzut pe mine
Și că am refuzat pe fiul lui,
Spuneți-i că v-am zis eu:
Ce a fost – am văzut, vom vedea ce va fi!

DOROȘENCO

Și așa, sînteți gata oaspeți să primiți?

LUPU

Eu îi invit, împărăteşte, cu sabia în mână!

NOSACI

Dar ascultă, Măria ta, vom fi noi 40 de mii,
Şi 60 mii de tătari cu noi vor veni,
Şi la Iaşi la voi ne vom abate!

LUPU

Pe oaspeţi de nuntă noi îi primim,
Dumnezeu ne va ajuta şi oastea.
Ce a fost – am văzut, ce va fi – vom vedea!

(*Solii se înclină şi pleacă.*)

SCENA 10

LUPU
(darabanului)

Să-mi chemaţi pe Todoraş şi Burdiuja şi Ţîrrea!
Iată, oamenii zic că uşor e să fii domnitor,
Că e dulce să fii stăpân al popoarelor.
De ar încerca ei, măcar o zi, să fie domnitori!
Numai turburări şi griji,
Din toate părţile, primejdii!
(*Intră Burdiuja, Todoraş şi Ţîrrea.*)

BURDIUJA, TODORAŞ ŞI ŢIRREA

Sîntem aci!

LUPU

Prietenilor, veniţi încoace,
Primejdia ne ameninţă!
Pe Racotzi l-am refuzat,
Pe Matei de asemenea, pe Timotei – chiar acuma!
Ei sunt toţi puternici în această clipă!
(*Lui Burdiuja.*) Hatmane, găteşte oastea tu,

Iar tu (*lui Todoraş*) scrie lui Sobieski,
Dar vezi, să nu ne înjoseşti, vezi ca
Scrisoarea să fie demnă
De Moldova şi moldoveni!
(*Lui Ţîrrea.*) Iar ţie, Ţîrrea, îţi poruncesc:
Să pregăteşti cetatea pentru apărare!
Şi să ştiţi cu toţii deviza mea:
Am văzut ce a fost, vom vedea ce va fi!

TOŢI

Am văzut ce a fost, vom vedea ce va fi!

LUPU

Dar cum vă pare refuzul meu lui Timotei?

BURDIUJA şi ŢÎRREA

Minunat!

TODORAŞ

Prost!

LUPU

Şi de ce?

TODORAŞ

Hmelniţchi astăzi e puternic şi glorios.

BURDIUJA

Ţie, logofete, ţi se pare numai aşa,
Şi totodată eşti părtinitor pentru cazaci:
Căci tu la cazaci ai slujit înainte.

LUPU

Într-adevăr, am uitat aceasta!

TODORAŞ

Deci, nu sînt eu credincios patriei?

ŢIRREA

Dimpotrivă, numai că eşti părtinitor.

BURDIUJA
(la ureche, lui Lupu)

Vasile, el e şiret!

TODORAŞ
(la ureche, lui Lupu)

Vasile, e un intrigant!

LUPU

Ştiu!
Dar duceţi-vă pe la locurile voastre
Ca să nu ne găsească pe neaşteptate.
Burdiuja, tu rămâi. Cu bine, boierilor!

SCENA 11

LUPU şi BURDIUJA
În acest timp intră neobservat Ştefan Petriceicu şi se ascunde după o coloană

LUPU

Burdiuja, numai în tine am încredere,
Numai tu-mi eşti sincer servitor.
Spune-mi, făcut-am, oare, bine,
Că am refuzat pe trei peţitori?
Ei sînt din ţări străine,
Străini ne sunt ei nouă!

BURDIUJA

Da, dar e şi al patrulea,
De asemenea străin,
Fiul unei ţări duşmane,
Polon; şi-ţi aminteşti, Măria ta,

Cum chinuiau polonii pe creştini,
Cum nici cadavrelor lor nu le dădeau odihnă,
Cum Domnul Ştefan i-a pedepsit,
Punându-le jugul, i-a înhămat la plug în Bucovina,
Cum el nu-i suferea! Tu, Măria ta,
Întotdeauna îmi spuneai,
Că vrei pe Ştefan să-l urmezi,
Iar fata polonului o dai!
Ştefan îi ura pe poloni
Şi moldoveanului Arbore el pe fiica lui
A dat-o în căsătorie, iar tu,
Tu nu-l cunoşti pe Dimitrie, Vasile,
El nu pe Roxana, ci numai aurul iubeşte,
Pe câtă vreme mulţi moldoveni
Sunt vrednici a fi soţii domniţei!

LUPU

Se înţelege, pentru nimic în lume,
Eu n-aşi fi dat-o după un tânăr pe Roxana:
Sînt schimbăcioşi şi uşurateci totdauna.
Dar sînt mulţi bătrâni; de pildă –
Ştefan Burdiuja, şi dacă
Eu n-aşi fi promis lui Dimitrie pe Roxana,
Dacă nu l-ar fi iubit ea atât,
Atunci l-aşi fi ales eu pe Burdiuja.

BURDIUJA

Eu, Măria ta, nu sunt vrednic
Să fiu ginerele lui Lupu, dar de altfel
Aşi fi fost gata cu bucurie
Să împlinesc porunca ta.

LUPU

Dar fiica mea are un logodnic!

BURDIUJA

Dar el e duşmanul creştinătăţii!

LUPU

(privește pe geam)

Dar, iată, aga ne privește, a și orânduit
Oastea, rândurile le cercetează!
Du-te și tu la el și cheamă-mi pe Todoraşcu.

BURDIUJA

El n-are timp, Măria ta.

LUPU

Spune-i că eu îl poftesc!

(Burdiuja pleacă.)

SCENA 12

LUPU

Iată un prieten, pe el l-am încercat!
E șiret, intrigant; dar
Acuma să vedem, cum va fi Todoraşcu?

TODORAŞ

Măria ta, la ordinele tale sînt!

LUPU

Vino încoace, numai în tine am încredere,
Numai tu-mi ești sincer servitor.
Spune-mi, făcut-am, oare, bine,
Că am refuzat pe trei petitori? Ei sînt din țări străine,
Străini ne sînt ei nouă!

TODORAŞ

Racotzi și fiul lui Matei pe tine
Te-ar fi înșelat, Măria ta, dar hatmanul
Zaporojenilor e cinstit. Și de ce, Măria ta,
Să nu-ți dai fata cazacului?

LUPU

Ei sînt servi, mojici!

TODORAŞ

Am fost la ei și-i cunosc prea bine.

ŞTEFAN PETRICEICU

Tată, mă vei pierde!

TODORAŞ

Sînt buni, numai nu-i atinge,
Viteji-s, numai să intre-n luptă!
Și ce-ai făcut acum, Măria ta?
Hmelnițchi e puternic, și 100 de mii
Vor năvăli în patrie.
Atunci vor fi luați și Iașii!

LUPU

Ce-a fost – am văzut, ce va fi – vom vedea!

TODORAŞ

Visteria e pustiită prin luxul tău.

LUPU

Toate lăzile mele sînt pentru patrie deschise!
Dar... eu, poate, aș fi dat
Pe fiica mea după un cazac, dar, vai!
Logodnicul ei e prințul Wiszniewiecki!

TODORAŞ

Milă mi-e, Măria ta, de tine,
Milă mi-e și de Moldova sfântă,
Tu n-o iubești, ca mine!

LUPU

Taci, tu nu cunoşti dragostea mea!
Dar du-te, cere nişte *[indescifrabil]*
Şi cheamă-mi pe Ţirrea.

SCENA 13

DOMNUL şi ŢIRREA

LUPU

Iată cum sînt prietenii!
Dar Todoraşcu iubeşte înfocat Moldova.
Să încercăm acum pe Ţirrea.
(*Ţirrea intră.*)

ŢIRREA

La ordinele tale, Măria ta!

LUPU

Numai în tine, Ţirrea, am încredere,
Numai tu-mi eşti sincer servitor.
Spune-mi, făcut-am, oare, bine,
Că am refuzat pe trei peţitori?
Ei sînt din ţări străine,
Străini ne sînt ei nouă!

ŢIRREA

Prea bine, Măria ta!
Domniţa nu e pentru ei!
Şi deşi Dimitrie ne e străin,
Dar e aşa de onest şi nobil,
Încât e vrednic de mâna ei.
E fiul acelui Ieremia,
Care a fost biciul cazacilor.
El însăşi e viteaz, ne va apăra...
Şi ruşine atunci cazacilor!

De altfel, Măria ta, sînt grec, nu moldovean.
Şi poate judecata mea e greşită.

LUPU

Du-te, eşti bun şi cinstit, Ţirrea!

SCENA 14

LUPU

Numai Ţirrea singur îmi e credincios
Şi pârcălabul de Hotin.
Pe a lui Moţoc credinţă o cunosc eu!
(*Roxana apare după altă coloană.*)

SCENA 15

Intră în fugă MOŢOC

[MOŢOC]

Dar el n-aduce bucurie,
Ci o mare mâhnire:
Douăzeci de mii de cazaci şi tot atâţia
Tătari au intrat în Moldova!

LUPU

De unde ai aflat?

MOŢOC

Mi-a spus iscoada mea! *(În acest moment intră Bănescu.)*
(Scoţând sabia)... Cazace, de unde ai răsărit?

BĂNESCU
(*scoate sabia sa şi o aruncă la picioarele lui Moţoc*)

(*Liniştit*) Din tabăra cazacilor.

MOŢOC

Dar cine eşti tu?

BĂNESCU

Iancu Bănescu.
Sînt moldovean, dar patria mea
Am fost silit de demult s-o părăsesc,
Am rătăcit prin osebite ţări,
Polonilor serviciile mele le-am oferit,
Hmelniţchi le-a primit,
Şi iată-s căpitanul lor, dar fiind cazac pe dinafară,
Sînt moldovean în inimă.

MOŢOC

Eşti iscoadă?

BĂNESCU

Spune-mi ce vrei, dar iscoada
Nu va omorî doi dorobani! Priveşte:
Ei nu vroiau să mă lase la tine,
Măria ta, eu i-am ucis,
Şi iată, sînt aci!

MOŢOC

Voi răzbuna moartea soldaţilor mei!

LUPU

Opreşte-te, el trebuie să se dezvinovăţească!

BĂNESCU

Da, am adus cu mine o veste.
Vasile, tu pregăteşte-ţi oaste,
Altfel Hmelniţchi va fi domn al Moldovei!
Acum pe tine numai una eu te rog:
Primeşte-mă în slujba ta,

Pe cei omorâţi
Îi voi înlocui. Priveşte această mână!

LUPU

Bănescule, bine. Oastea voi găti-o eu,
Mă duc contra cazacilor, iar tu
În timpul luptei treci de partea mea.
Acuma du-te. (*Bănescu pleacă.*)
(*Lui Moţoc.*) Du-te şi spune lui Burdiuja, toată oastea
S-o cerceteze. Controlează porumbul şi trimite-mi
socoteala.
(*Intră darabanul.*)

DARABAN

Din Turcia a venit ceaşul şi
Cere să vadă pe domn.

LUPU

Poftеşte-l. (*Lui Moţoc.*) Pleacă! (*Moţoc pleacă.*)

SCENA 16

CEAUŞUL
(se înclină)

Allah berechetâm, verâm! Dumnezeu să te binecuvânteze!

LUPU

Mulţumesc. Ai adus firmanul în numele
Înaltei Porţi?

CEAUŞUL
(dând hârtia)

Citeşte.

LUPU
(citește)

O, Doamne! Sultanul îmi poruncește să dau lui Hmelnițchi pe Roxana!

ROXANA și ȘTEFAN

O, Doamne!

LUPU

Dar nu, aceasta n-o să fie!
(*Ceaușului.*) Două zile pentru a mă gândi!

CEAUȘUL

Dar să știi, Măria ta, că sultanul
A poruncit, în caz de amânare, să se ducă la Stambul
Capul tău!

LUPU
(înfuriat)

Vreau două zile ca să mă gândesc!
Poți să pleci! Mă duc și eu... (*Pleacă*).

SCENA 17

ROXANA și ȘTEFAN

ROXANA

O, Doamne, Ce trebuie
Acum să fac? Biet Wiszniewiecki!
Nu știi tu, că pentru tine plâng!
Dar ce e de făcut? Să rămân aci
Și să văd... nu, nu, niciodată! Ca
O fiică să vadă omorârea tatălui, pentru nimic în lume!
Am fost la Stambul: Turcii sunt cruzi și groaznici...
Dar ce să fac?...

[FRAGMENTUL AL III-lea]

ROXANA, DOMNIȚA MOLDOVEI

SCENA 1

NICHITA și HRIȚCO

NICHITA

Bună ziua, Hrițco! Iată trei ani de când nu ne-am văzut! Dar cât de palid te-ai făcut, ca peretele unei cocioabe ucrainene! Oare într-adevăr, frate, robia turcească e atât de grozavă, cum îmi povestea răposatul nostru dascăl Teoctist Teoghenovici? Mereu spunea că cei mai mari dușmani ai oamenilor sînt: dracii, leșii și turcii, iar el însuși a cărunțit de 10 ani...

HRIȚCO

Da, îmi amintesc, eu eram încă un simplu cazac, iar tu deja îmi tot vorbeai despre Teoctist Teoghenovici al tău. Mai bine povestește-mi ce se face în tabără. Ce face bravul nostru hatman, dar Timoșca?

NICHITA

Oh, frate, s-au zăpăcit cu totul! Unul merge în *Mordavia*, altuia i-a plăcut... păcat și de zis! O *mordoveancă!* Cu drept se spune: e frumoasă ca o zână, dar ce folos când e *mordoveancă*? Și i-a venit hatmanului pofta să se însoare. Oh, dacă ar trăi Teoctist Teoghenovici! Le-ar arăta el nuntă!

HRIȚCO

Și ea se învoiește?

NICHITA

Ia-te uită! Să îndrăznească să se opună bravului cazac! Iată, azi are să trimită un sol la Curtea *mordovenească*, la tatăl *mordovencei*. Cum am spus c-o cheamă?

HRIȚCO

Roxana.

NICHITA

Da, da, Roxana.

HRIŢCO

Şi cine e solul?

NICHITA
(*cu importanţă*)

Aceasta încă nu e hotărât. Răposatul...

HRIŢCO

Iarăşi! Dar când te vei despărţi de iubitul tău Teoctist Teoghenovici?
Nu râde, răposatul a fost om bun.
Era deştept, şi foarte iute
A învăţat să scrie,
Nu se ocupa de nimicuri...

HRIŢCO

Dar îi plăcea să vă înveţe nimicuri!

NICHITA

La 30 ani citea admirabil!
Şi cânta psalmii tărăgănat, clar...

HRIŢCO

Se vede că atâta şi ştia, să cânte psalmii tărăgănat şi clar şi să pălăvrăgească. Dar altceva mă interesează! Pot azi să mă prezint la Zinovie?

NICHITA

De ce nu? Numai că trebuie să te schimbi, căci eşti în stare să te arăţi cu acest turban. Ei bine, ţi-am povestit ce m-ai întrebat, acum tu spune-mi, cum ai fugit de la aceşti păgâni?

HRIŢCO

Foarte simplu. I-am fost drag paşei şi el mă ţinea nu în închisoare, ci la el acasă. Şi iată că mi-a plăcut fata turcului (*Nichita îşi face semnul crucii şi se dă înapoi*), iar eu i-am plăcut ei! (*Nichita, dându-se înapoi: Vai, vai!*) Şi ne-am hotărât noi să fugim, dar bătrânul a aflat despre acest plan şi a reuşit s-o oprească (*Nichita oftează uşurat*), iar eu m-am gândit: de mă voi întoarce, mă vor spânzura, mai bine să fug – şi iată, cu bine am ajuns la tine.

NICHITA

Dumnezeul meu, ce mai *avanturecţii!* Ce mai nebunii!
Turcoaica, turcoaica, turcoaica! Vai, vai, vai!

HRIŢCO

Ce e cu tine, Nichita?

NICHITA

Încă, slavă Domnului că toate aceste *avanturecţii* n-au reuşit!

HRIŢCO

Dar încetează! Iată vine, pare-mi-se, cineva. Un moldovean.
Să mergem, ca să nu ne observe!

NICHITA

Da, da, e un *mordovean*, să mergem.

WISZNIEWIECKI
(*în costum moldovenesc*)

Sosii! Unde mă aflu? Unde m-a dus disperarea? «Nu, niciodată nu mă voi învoi fără voia tatălui, spune-i lui»; şi aceasta mie mi-a spus ea, care mi-a jurat dragostea! Încă..."

Spre deosebire de celelalte piese de mare popularitate ale lui B. P. Hasdeu, precum *Răzvan şi Vidra* sau *Trei Crai de la Răsărit*, care au făcut o strălucită carieră în teatrul românesc, fiind reprezentate de nenumărate ori în spectacole de sine stătătoare sau combinate cu alte lucrări dramatice, *Femeia (Domniţa Rosanda)* a fost extrem de puţin jucată.

Reprezentată în premieră la 28 ianuarie 1867 de către trupa C. Dimitriade, la Bucureşti, ea nu reuşeşte să se menţină decât două seri (pe 28 ianuarie şi 2 februarie).

Încercarea de repunere în scenă a piesei, în 1879 – când autorul elaborase cel puţin în parte o nouă versiune dramatică a textului, din care citea, în plenul Academiei Române, câteva scene în şedinţa din 16 noiembrie 1879 – eşuează.

Schiţa dramatică va fi reluată scenic de-abia în 1899, în noua variantă publicată în volumul *Sarcasm şi ideal*, de data aceasta, concomitent, de primele două teatre ale ţării: Teatrul Naţional din Bucureşti şi Teatrul Naţional din Iaşi, în deschiderea stagiunii 1899–1900. Premiera bucureşteană avea loc pe data de 25 septembrie 1899, iar cea ieşeană pe data de 30 octombrie 1899. Dar nici de data aceasta spectacolul cu *Femeia* nu făcea serie. De fapt reprezentarea piesei avea o valoare mai mult simbolică, constituind un omagiu adus cărturarului de excepţie la hotarul dintre cele două secole.

Ultima încercare de punere în scenă a dramei, despre care avem cunoştinţă, aparţine unei trupe de amatori din Braşov, care îl chema pe autor să ia parte la premiera din 27 februarie 1904.

Dar, suferind şi dezinteresat de aproape tot ce-l înconjura după moartea celor două Iulii, B. P. Hasdeu se scuză că nu poate participa.

VARIANTE

SIGLE:

Femeia. Schiţă dramatică în 5 acte, în vol.: B. P. Hasdeu, *Sarcasm şi ideal 1887–1896. Ultimii nouă ani de literatură*. Editura Librăriei Socec. & Comp., Bucureşti, 1897[1], p. 86–145: *A*;

Domniţa Rosanda. O schiţă dramatică în cinci acte, în „Familia", Pesta, IV, nr. 23, luni 1/13 iulie 1868, p. 267-271; nr. 24, 9/21 iulie 1868, p. 278-280; nr. 25, 17/29 iulie 1868, p. 290-292; nr. 29, 18/30 august 1868, p. 337-342; nr. 30, 26 august/7 septembrie 1868, p. 350-352; nr. 31, 3/15 septembrie 1868, p. 362-363; nr. 36, 1/13 octombrie 1868, p. 420-422; nr. 37, 21 octombrie/2 noiembrie 1868, p. 432: *B*;

Domniţa Rosanda. Schiţă dramatică în 5 acte, în *Calendarul României pre anul 1871 de la Christ*, XIV, Librari editori G. Joanid & A. Spirescu, Tipografia Naţională, Bucureşti, 1870, p. 65-96: *C*;

Femeia. Schiţă dramatică în 5 acte, în „Revista ~~n~~ouă", VII, nr. 10-11, iulie-august 1895, p. 367-390: *D*.

247

2-3 A, D: acte. Persoanele; *B*. Acte. Scumpei mele soţie, Julia Petriceicu Hajdeu, născută Falics de la Roşia Abrudului, dedic această mică încercare, scrisă din îndemnul său şi sub inspiraţiunea iubirii sale. B. P. H. Persoanele; *C*: acte, de B. Petriceiucu Hâsdeu. «D. Hâsdeu nu este din şcoala clasică. Se apropie mai mult de şcoala romantică. Se inspiră mai mult din Shakespeare şi Victor Hugo, decât din Racine şi Corneille. Cu toate acestea, Domnia sa ni se pare a constitui un gen aparte şi are o originalitate a sa proprie, care merită a fi studiată cu amănunturi.» C. Esarcu, *Aten.*, t. I, p. 328. Scumpei mele soţie Iulia dedic această încercare, scrisă din îndemnul său şi sub inspiraţiunea iubirii sale.

248

2-3 A: fiia domnului moldovenesc Vasile Lupul; *B*: fiia lui Vasile Lupul, domnul Moldivei; C: fiia domnului moldovenesc Basiliu Lupul; *D*: fiica domnului moldovenesc Vasile Lupul; *4A, D*: principele Dimitrie Koribut; *B*: principele Dimitrie Coribut Wiszniewiecki; *C*: Principele Demetriu Koribut; *5A, C-D*: lui Vodă; *B*: lui Vasile Lupul;

[1] Exemplarul de la Biblioteca Academiei Române, Carte rară, I, 102026, cuprinde dedicaţia: „Dlui Eugeniu Voinescu, suvenire amicală, Hasdeu" şi a fost donat de Florica Eug. Voinescu, n. G. Sion, în 1936. Volumul poartă ştampila Muzeului Al. Saint-Georges.

6A, C-D: casă; *B*: casa a domniţei Rosanda; *8-9A, D*: Falcă, Codreanu; *B-C*: Falcă, Cârlan, Codreanu; *9, 19, 11 A, D*: Codreanu, Trandafir, Olimpiada; *B-C*: Codreanu, Olimpiada; *13 A, C-D*: băiat; *B*: baet; *16 A, D*: aprozi, călugări, cor de copile etc.; *B*: aprozi etc. Actul; C: aprozi, etc. *18A, C-D*: II în; *B*: II se petrec. Epoca: mijlocul secolului XVII. Actul; *18 A, C-D*: princiar din; *B*: domnesc din; *19 A, D*: mânăstire; *B-C*: monastire; *19 A, B, D*: Moldovei. Actul I; *B*: Moldovei. Acţiunea se repoartă la jumătatea secolului XVII Actul I;

249

3 A, D: fund, alta; *B*: fund şi alta; *r 7-p. 252, r. 20, A, D*: **Safta** (*singură, examinând florile aşezate pe etajere*): Flori şi iarăşi flori! Domniţa mea s-ar potrivi mai bine să fie o fată de grădinar. (*Uitându-se împregiur.*) De nu m-ar auzi cineva... Măcar că (D: altfel) eu o iubesc, zău, o iubesc de mi-aş da sufletul pentru dânsa, dar orişicum - prea s-a întrecut cu gluma. Atâta dragoste pentru neşte ierburi! Toată ziulica mi se desfăteză cu aceste buruieni mirositoare, ba unele chiar fără miros, pe cari şi le aduce de prim toate ţările lumii... Ce trai o să mai fie şi atunci (D: acela) când se va mărita? în loc să-şi dezmierde bărbăţelul (D: bărbatul), o să petreacă cu saduri şi răsaduri până ce i se va uri şi lui, vai de dânsul, după cum mi s-a urât mie. Dar ce vorbesc eu de bărbat?! Domniţa nici că se gândeşte la una ca asta. (*Căpitanul Trandafir scoate capul prin crăpătura uşei*). Tot aşteaptă, pesemne, să-şi găsească un bărbat trandafir... **Scena II. Safta şi Trandafir. Trandafir!** (*intrând*): Vorbeşti despre mine şi eu mă gândeam la d[umnea]ta. Asta se cheamă dragoste! **Safta**: Ba vorbeam despre Trandafir, şi am dat peste... **Trandafir** (*întrerupând*): Peste borş cu ştir, - vorba românului. Fie şi aşa! Pe d[umnea]ta eu nu mă supăr, orice mi-ar zice, orice mi-ai face, că mi-ai prea căzut tronc la inimă... **Safta**: Fugi că vine Domniţa... **Trandafir**: Aş! Am zărit-o plimbându-se pen grădină şi tot plecându-şi capul, când în dreapta, când în stânga. Se vede că numără bobocii ce n-au înflorit încă; şi fiindcă sînt cam mulţi, avem destulă vreme să vorbim în linişte. Adecă ce fel de linişte? Foc! Văpaie! Nu mai pot răbda şi pace bună! Uitat-ai tu că părinţii ne-au logodit de mici? Când, oare, Doamne şi sfinte Visarioane, va ajunge odată la cununie? Mă tot mâi dintr-o zi pe alta. **Safta** (*întrerupând, cu aer de supărare*): Ai învăţat greceşte? Ha? **Trandafir** (*mânios)* Ce-mi pasă mie de greceşte sau turceşte?! Eu ştiu că te iubesc româneşte. Sînt român, eşti romîncă. Nu sîntem grecotei. **Safta**: Şi totuşi eu nu te voi lua până ce nu vei învăţa greceşte! Vreau să am un bărbat care să aibă drum deschis la mărire, să poată fi în mila domnească, să ajungă la Divan... **Trandafir**: Doar sunt şi eu fecior de boier, nu liude printre (D: pintre) călăraşi; ba încă sînt boier de viţă veche. Au fost doi vornici mari în neamul meu. Sînt rudă cu... **Safta**: Dar din tine nu se va alege nimic, căci nu ştii greceşte. (*Încet.*) Uitat-ai că avem domn pe... **Trandafir**: Vasile Vodă, ce-i zic Grecul. Şi ce are a face? Când un grec domneşte peste mii şi mii de mii de români, este lucru firesc ca el să se facă român, iar nu românii să se facă greci pentr-un pui de... fie de vrabie! Greceşte! greceşte! greceşte! Ian' lasă-mă-n pace cu greceasca ta! Vrei cu orice preţ să fii... îngrecată? **Safta**: Eşti om pierdut! După ce nu ştii greceşte, apoi mai ai şi o gură slobodă... parcă te văd ca mâine în puşcărie. **Trandafir**: O să mă scape

spătarul Milescu, că ține mult la mine. E nepot al Măriei sale, dar e român curat... **Safta**: Român-român, cu toate astea știe grecește mai bine decât grecii... (*Speriată.*) Se aude o ușă... Fugi iute! Vom mai vorbi altă dată... **Trandafir** (*retrăgându-se spre ușa din dreapta*): Să știi, Safto, că nu te las o dată cu capul! Sau tu vei fi a mea, ori eu al tău, una din două! și încă fără grecește! (*Iese.*) **Scena III** (B, C: **Scena I**) **Safta** (*singură*), apoi **Milescu** (*B, C*: **Safta, Milescu**): Mi-e drag băiatul; numai inimă; dar n-o să ajungă niciodată boier mare... (*fredonează*): 'Σ τὸ Βαρδάρι, 'σ τὸ Βαρδάρι, Καὶ 'σ τοῦ Βαρδαριοῦ τὸν κάμπον

(*B textul grecesc lipsește*) **Milescu** (*intrând*)

252

r. 20 - p. 253, r. 8 A, C, D: intrând cu un vas cu flori în mână): Grecește?... dar de unde ai învățat?... **Safta** (*cu supărare*): Doară nu degeaba slujesc la Curte, jupâne (*C*: giupâne) spătare. Am învățat de la alde d[umnea]voastră, boieri mari cu nume pământean și cu limba străină... **Milescu**: Să schimbăm vorba. (*Aparte.*) Nu-mi vine la socoteală (*Tare.*) Unde-i (*C*: vorba. Unde-i) Domnița?; *B: intrând prin ușa din dreapta*): Ești singură, Săftico? Unde-i domnița?

253

r. 16-19 A, D: câțeii! Nu ai ajuns, oare, la băieți, Săftico? ori tot mai ești la flori? **Safta**: Atâta; *B-C*: câțeii. **Safta**: Atâta; *22 A, D*: și las; *B-C*: Lăsând; *22-23 A, D*: cheamă a fi om cumsecade, om de neam, om de Curte... **Safta**: Dar; *B-C*: cheamă, Săftico, a fi (*B*: un) om cum se cade. **Safta**: Dar

254

2 A, D: sînt; *B-C*: sunt; *3 A, C-D*: Așadar; *B*: Așadară; *7-11 A, D*: Moldovei! **Safta**: A! **Milescu**: Mărturisește; *B-C*: Moldovei! Mărturisește; *14 A, D*: Adică; *B-C*: Adecă; *14 A, D*: biserica; *B-C*: beserică; *17 A, D*: biserica; *B-C*: beserica *21 A, C-D*: **Milescu**: Ce; *B*: Milescu (întrerupând-o): Ce; 23 *3A, D*: boierule! Nu mă mai încurca! Ce; *B-C*: boierule. Ce;

255

5-6 A, D: miroase (*miroase floarea*) da!; *B-C*: miroasă (apropie floarea de nas)... da; *7 A, C-D*: vează; *B*: veadă; *8-9 A, C-D*: aprod la Curte; *B*: aprod de curte; *9 A, C-D*: nu-i; *B*: nu e; *11-12 A, C-D*: osia se unge din; *B*: osia e unsă din; *17 A, C-D*: mă-ntrebi; *B*: mă întrebi; *19 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *21 A, C-D*: n-are; *B*: nu are; *21 A, C-D*: nici marele; *B*: neci chiar Măria sa marele; *22 A, D*: să pui; *B-C*: să spui; *23 A, D*: ca un; *B-C*: ca și un; *26 A, C-D*: inel; *B*: anel; *26 A, D*: ieftin în Italia; *B-C*: ieftin la Veneția; *r 27 - p. 256, r. 3. A, D*: știu... **Safta** (*luând inelul*): Acolo te-ai făcut doftor, jupân spătare? M[ăria] s[a] Vodă zice mereu că mai bun doftor ca dșumneatta nu se află

în țara Moldovei... **Milescu**: într-o zi M[ăria] s[a] sughița, și eu i-am spus să bea apă rece... Se vede că de atunci mi-a ieșit numele de mare doftor... Almintrea, dacă te doare ceva pe tine, eu am un leac, eram să zic un ac pentru orice cojoc... **Scena IV. *Aceiași și un;*** *B-C*: știu; dar aice, Safto, la noi, nu-l iai nici cu o pungă de galbeni. **Scena II. *Tot aceia*** *(C: **Aceiași**)* ***și***

256

10 A, C-D: Koribut; *B*: Coribut; *10 A*: M. S.; *B*: Măria sa; *C-D*: M. sa; *11 A*: M. s.; *B*: Măria sa; *C*: M. sa; *14 A, C-D*: Nimica, nimica; *B*: Nemica, nemica; *16 A, D*: **Scena V;** *B-C*: **Scena III;** *20 A, D*: polecesc. Dumnezeu; *B-C*: polecesc, pe care Domnezeu; *r. 21 p. 257, r 1, A, D*: închipuiește-ți că sunt două luni de zile de când eu îl rog să-mi vânză calul său cel roib, și nu vrea să mi-l vânză mie, mie care plătesc totdauna pe̦șin, și drept dovadă ți-am dat arvuna, Săftico! (*Iese prin; B-C*: închipuiește-ți că de două lune (*C*: luni) de zâle (*C*: zile) de când-l tot rog (*C*: de când îl rog) mereu să-mi (*C*: ca să-mi) vândă calul său cel roib, și nu vrea! Auzi! nu vrea să mi-l vândă mie, nepotului de domn... Ce obrăznicie!... (*Dând Saftei anelul* (*C*: inelul). Iată arvuna, Săftico! (*Iese* (*B*: *iute*) *prin*)

257

2 A, D: în privirea; *B-C*: în considerarea; *2 A, C-D*: inelului; *B*: anelului; *3 A, D*: **Scena VI;** *B-C*: **Scena IV;** *4 A, B, D*: ***Safta și Koribut*** (*B*: Coribut); *C*: ***Safta, Koribut;*** *6 A, D*: Putea-voi să; *B-C*: Potea-voi (*C*: Putea-voi) oare să; *8 A, C-D*: distrasă; *B*: distractă; *9 A*: M.S.; *B*: Măria sa; *C-D*: M. sa; *11-12 A, D: (așezându-se)*: Privește; *B-C: (așezându-se)*: Un om ca mine poate să șeadă, fără a fi poftit. Privești; *12 A, C-D*: cuconiță; *B*: coconiță; *16-17 A, D*: **Koribut** (*se uită; B-C*: **Coribut**: Câteodată. Arată să văd. (*Se uită; 19 A, C-D*: de un; *B*: de a câpăta un; *19 A, C-D: lanțul de pe; B*: lanțul de *aur de pe; 21 A, C-D*: buzunarul; *B*: pozunarul; *21-22 A, C-D*: ți-o spun (*C*: spun) d-tale numai între patru; *B*: ți-o spui numai d-tale în patru; *23 A, D*: nici; *B-C*: neci; *24 A*: acestea; *B-D*: astea; *24 A, C-D*: inima; *B*: anima; *25 A, C-D*: că n-am; *B*: căci n-am

258

10-11 A: În adevăr, ne; *B-D*: În adevăr, ea ne; *15 A, D*: o cutezare; *B-C*: o mare cutezare; *15 A, C-D*: parte-ți a; *B*: parte-ți de a; *18 A, C-D*: să plec astăzi; *B*: să plec, trebuie să plec astăzi; *23 A, C-D*: zile; *B*: zile; *27 A, D*: nu sînt; *B-C*: nu sum

259

3 A, C-D: mai denainte; *B*: de mai nainte; *4 A, C-D*: nu-i; *B*: nu e; *4-5 A*: pentru o; *B-D*: pe o; *5 A, C-D*: vino și; *B*: vino, boierule print; *9 A, C-D*: spui; *B*: spun; *9 A, C-D*: îmi pare; *B*: mi pare; *12 A, D*: niciodată; *B-D*: neciodată; *12 A, C-D*: inel; *B*: anel; *13 A, D*: sînt străin; *B-C*: sum străin; *9 A, D*: sînt alte; *B-C*: sunt alte; *14 A*: la ușă; *B-D*: în ușă; *15 A, D*: **Scena VII;** *B-C*: **Scena V;** *13 A, C-D*: își cam; *B*: și cam; *19 A, D*:

buzunar; *B*: pozunar; *C*: bozunar; *22 A, D*: **Scena VIII**: *B-C*: **Scena VI;** *26 A, D*: unde-i; *B-C*: unde e

260

1 A, D: A adus-o... ba nu, n-a adus-o, ci a trimis-o M. tale; *B-C*: Le-a adus, ba nu, nu le-a adus, ci trimis Măriei tale (*C*: M. tale); *7 A, D*: a trimis; *B-C*: le-a trimis; *7 A, D*: a adus; *B-C*: le-a adus; *10 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *10 A, D*: Nu pot; *B-C*: nu poci; *13 A, C-D*: din toată; *B*: în toată; *14 A*: orișicum; *B-D*: oricum; *15 A, C-D*: nimic; *B* ..nemic; *19 A, C-D*: zice; *B*: zâce; *20 A*: mi-a povestit; *B-C*: mi-a prevestit; *20-21 A, C-D*: așa de; *B*: atât de; *21 A, D*: nu pot; *B-C*: nu poci; *10-11 A, C-D*: până cine știe când; *B*: cine știe până când; *26 A, D*: Niciodată; *B-C*: neciodată; *26 A, C-D*: inima; *B*: anima; *27 A, C-D*: auzi; *B*: auzi

261

2 A, C-D: oricât; *B*: orișicât; *3 A, C-D*: Safto; *B*: Safta; *5 A, C-D*: M. tale; *B*: Măriei tale; *5 A, C-D*: va fi dintr-o. *B*: va fi și dintr-o; *6 A, D*: tânăr, frumos, viteaz; *B-C*: tânăr, viteaz; *20 A, C-D*: M. ta; *B*: Măria ta

262

8 A, C-D: M. tale; *B*: Măriei tale; *11 A, C-D: sculându-se; B: scolându-se; 16 A, C-D*: îmi; B: mi; *19 A, D*: **Scena IX**; *B-C*: **Scena VII**; *20 A, C-D: Aceiași; B: Tot aceiași; 24-25 A, C-D*: bună, trebuie; *B*: bună, apoi trebuie; *25 A, C-D*: mai dinainte; *B*: de mai nainte

263

3 A, C-D: îmi; *B*: Mi; *3 A, D*: vesel; dar... ai venit; *B-C*: vesel; dar mi (*C*: îmi) pare rău că nu toată lumea poatea împărtăși veselia d-tale. Ai venit; *6 A, D*: așa... Te văd însă că; *B-C*: așa dar te văd că; *6-13 A, D*: d-tale... Poate suferi... știi că sînt cam doftor. Nu degeaba am o lungă batalama de la școala din Padova... **Rosanda** (*rece*): Te asigur că nu sunt bolnavă, jupâne spătare... **Milescu**: Fie! Cu atât mai bine... Eram; *B-C*: d-tale. Eram; *13 A, C-D*: te-ntreb; *B*: te întreb; *19 A, C-D*: roșind; *B*: roșând

264

3 A, C-D: Nu înțelegi; *B*: Nu vezi; *7 A, C-D*: Dacă-i așa; *B*: Dacă e așa; *12 A, C-D*: Ce-ai; *B*: Ce ai; *13 A, C-D*: vătămat; *B*: stricat; *13-14 A, C-D*: bagi de seamă; *B*: bagi seama; *16 A, D*: **Scena X;** *B-C*: **Scena VIII**

265

10 A, C-D: îți; *B*: ți; *10 A, C-D*: inelul; *B*: anelul; *11 A, C-D*: că-i; *B*: că e; *15 A, D*: să creadă; *B-C*: să afle; *16 A, D*: sfânt; *B-C*: sunt; *17 A, C-D*: oare, îți; *B*: oare-ți; *18 A, D*: frumușică? și ca să nu te îndoiești, sunt gata; *B-C*: frumușică (*B*: frumoșâcă) cum se cade, și drept dovadă, sum gata; *23 A, C-D*: inelul; *B*: anelul

266

1 A, D: **Scena XI;** *B-C*: **Scena IX;** *2 A, C-D: **Aceiași, Koribut**; B-C: **Tot aceia și Coribut**; 11 A, D*: un verișor ca; *B-C*: un văr primar ca; *13 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *14 A, D*: nimeni; *B-C*: nimine; *15 A, C-D*: iacă; *B*: iată; *16 A, C-D*: aștepta; *B*: să aștepte; *24 A, C-D*: că nu-mi vinzi calul: singurul; *B*: că nu vrei să-mi vinzi calul d-tale cel roib, singurul

267

12 A, C-D: de ce nu; *B*: de ce oare nu; *19 A, D*: că uneori caii; *B-C*: că câteodată caii; *21 A, D*: ne-am; *B-C*: te-am; *21-22 A, C-D*: prințule?... Sluga; *B*: prințule? Acuma sluga

268

1 A, D: **Scena XII;** *B-C*: **Scena X;** *4 A, D*: de Păcală; *B-C*: de Pepelea; *11 A, C-D*: iacă; *B*: iată; *12 A, D*: **Scena XIII;** *B-C*: **Scena XI;** *16 A, C-D*: grădinarului s-o; *B*: grădinarului ca s-o; *17 A, C-D*: care-mi; *B*: ce-mi; *20 A, C-D*: c-un; *B*: cu un; *21 A, C-D: semn; B: semne*

269

2 A, D: erai aici (*D*: aice); *B-C*: ai fost aice; *5 A, C-D*: era; *B*: eram; *6-7 A*: nu-mi aduceam; *B-C*: nu-mi mai aduceam; *10 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *13 A, D*: nu te mai mâhni; *B-C*: nu te mâhni; *14 A, D*: se trec toate; *B-C*: se trece totul; *15 A, D*: sînt; *B-C*: sunt; *17 A, C-D*: să te; *B*: ca să te; *17 A, C-D*: cea din urmă; *B*: cea după urmă; *21 A, C-D*: te-nțeleg; *B*: te înțeleg;

270

2 A: Mă întrebi; *B-D*: Mă mai întrebi; *2, 3 A, D*: Sînt; *B-C*: Sunt; *3 A, C-D*: ochi, în fiecare pas, în aer, dar; *B*: ochi, în mișcări, în fiecare pas dar; *5 A, C-D*: inimei; *B*: animei; *15 A, D*: fiecare clipă; *B-C*: fiecare clipă; *B-C*: fiecare minută; *16 A, C-D*: tine, trăind; *B*: tine, văzându-te pe tine, trăind; *18 A, C-D*: îi *întinde*; *B*: i *întinde*; *20 A, D*: **Scena XIV;** *B-C*: **Scena XII;** *21 A, C-D: **Aceiași, Milescu**; B: **Tot aceia și Milescu**; 24 A*; prințule; *B-D*: prințule! (*Cortina se lasă*)

3 A, D: *a cărui fațadă*; *B-C*: *a căruia edificiu*; *5 - p. 274, r 18 A, D*: **Scena I** ***Trandafir, Barbu, Falcă, Codreanu***

Barbu: De ce, oare, ne va fi chemat spătarul?

Trandafir: Desigur pentru nunta Domniței... (*Suspinând, aparte.*) Când, oare, îmi va veni și mie rândul cu Săftica?

Falcă: Nunta Domniței!... Vezi, tocmai asta nu-mi place... încă nu venetic pripășit în țara Moldovei!

Codreanu: Mai încet, măi Falcă... Zidurile au și ele urechi...

Trandafir: Ba să trăiești, dragă Falcuță! Numai cu tine eu mă mai împac. Tu nu te-ai grecit, nici te-ai turcit, nici te-ai polecit... Nu era destul, oare, că pe domnița Maria a dat-o Vodă hurduz-burduz după un prinț de pe ceea lume? Tot o liftă străină...

Codreanu (*cu spaimă*): Tss!

Trandafir (*aprins*): Ei da! Lasă-mă să strig că mă doare! Tot o liftă străină trebuia să aducă și pentru domnița Rosanda...? Nu era bun logofătul Gheorghiță?... I se scurgeau ochii după Domnița! ș-apoi neam boieresc vechi, pământean din moși-strămoși...

Falcă: și păcat! Mare păcat! Că-i bună românca Domnița! Seamănă în toate cu răposata domană, să-i fie țărâna ușoară... N-are nimic (*D*: nemic) grecesc de la tată-său!... Atâta românesc mai avem și noi la Curte...

Trandafir: Ba și vărul Domniței, spătarul Milescu, e bun român, n-ai ce-i zice! Cam glumeț, dar suflet românesc...

Barbu: O, cât despre spătar, să nu cuteze cineva să cârtească... Mi-a dat o doftorie de m-a scăpat de friguri...

Trandafir: M-aș jura că ți-a dat-o în glumă.

Falcă: Glumește și el, ca să uite de cele de plâns...

Scena II ***Aceiași, Milescu***

Milescu (intrând): Sunteți aice? Bine...

Toți: Să trăiești, jupâne spătare!

Milescu: Am să vă spui la fiecare câte o vorbă, și acela, cum mă va auzi, îndată să plece; apoi, cum va pleca, să spună și el câte o vorbă la dorobanții săi, și aceia cum îl vor auzi, îndată și ei să plece... Ați înțeles?

Trandafir: Ba n-am înțeles, jupâne spătare. Să fie cu iertare...

Milescu: Vrea să zică, voi, ceilalți trei, ați înțeles...

Barbu și Codreanu: Am înțeles, jupâne spătare.

Milescu: Sunteți proști. Mai bine m-a înțeles căpitanul Trandafir, de vreme ce zice verde că nu m-a înțeles, căci nici eu nu prea înțeleg ceea ce am spus...

Falcă: Eram să zic și eu, jupâne spătare, că nu înțeleg, dar...

Milescu: Nu erai sigur dacă înțelegi sau nu. Ești pe jumătate prost, căpitane Falcă.

Toți (*rânjind*): Să trăiești, jupâne spătare!

Milescu: îmi pare bine că vă văd veseli, că vă găsisem aice prea posomorâți... știu de ce... dar mutrele voastre nu-mi plăceau, măcar că... de!... aveți și voi dreptate! Acuma ascultați. E nunta Măriei sale Domniței...

Trandafir (*cu entuziasm*): Buna noastră Domniță!

Milescu: Tu, căpitane; *B-C*: **Scena I.** ***Milescu, Barbu, Cârlanu, Falcă*** (*B*: *și*) ***Codreanu. Milescu***: Tu, căpitane; *19 A, C-D*: preasfinției; *B*: preasânțâtului; *21 A, C-D*: preasfinției; *B*: prea sânțâtului; *23-24 A, C-D*: preasfinției; *B*: preasânțâtului; *24 A, C-D*: zi-i; *B*: zâ-i;

275

2 A, C-D: Zi; *B*: zî; *2 A, D*: deși se; *B-C*: măcar că se; *2-3 A, C-D*: ție-ți dau pe samă (*C-D*: seamă); *B*: țâie-ți dau pe seamă; *3 A, C-D*: preasfinției; *B*: preasânțâtul; *3 A, C-D*: episcop de; *B*: vlădica de; *4 A, D*: Trandafire; *B-C*: Cârlane; *7 A, D*: încuibat pe la noi, sub domnia M. sale; *B-C*: pripășit și pe la noi, tocmai sub domnia Măriei sale; *8 A, D*: să știe cum; *B-C*: să știi cum; *15-16 A, C-D*: Chezarie, Gazarie, Nazarie...; *B*: Chezaria, Gazaria, Nazaria; *9-10 A, D*: Trandafir; *B-C*: Cârlan; *12 A, D*: nunței. Iașul; *B-C*: nunței Măriei sale (*C*: M. Sale) Domniței, Iașul; *15 A, C-D*: preasfinției; *B*: preasânțâtul; *17 A, D*: sfânt arabesc; *B-C*: sunt arapesc (*C*: arabesc); *18 A, D*: Trandafire; *B-C*: Cârlane; *18 A, C-D*: dorobanții tăi de-i fă alai preasfinției sale... (*Trandafir se; B*: dorobanții de-i fă alai preasânțâiei sale. Bine că mi-ai adus aminte! (*Cârlan se; 20 A, D*: **Scena III;** *B-C*: **Scena II;** *23 A, C-D*: catastiful; *B*: catastihul; *24 A, C-D*: buzunar; *B*: pozunar; *25 A, D*: zi de la; *B-C*: zi (*C*: zi) mertic de la; *26-27 A, D*: Odobești... cam puțin pentru un gâtlej de călugăr, o litră; *B-C*: Odobești, o litră; *28 A, D*: lemne... sunt frigurosi grecoteii!... o; *B-C*: lemne..., o

276

1-11 A, D: mei... păcat că nu le dă și ovăz!... o legătură de ceapă, două cununi de usturoi... asta, pesemne, ca să nu miroase a tămâie... Sărmana țara Moldovei! Au dreptate căpitanii mei de li-s așa de urâți veneticii. Trandafir, mai scuț samă, i-ar mânca pe toți fripți, pârjoliți. Între noi fie vorba, logofătul Gheorghiță a spus un mare adevăr, când a cutezat să zică verde lui Vodă în fața Divanului: „Măria ta, de nu vei scoate caprele din țară, vei pierde oile"... **Scena IV.** ***Milescu, Barbu;*** *B-C*: mei... **Scena III.** ***Milescu și Barbu;*** *19 A, D*: mânăstirii; *B-C*: monastirii

277

7-14 A, D: amiezi? **Barbu**: Se vede că la greci n-a intrat încă alba în sat... **Milescu** (*zâmbind*): Ba poate că n-a ieșit încă alba din ietacul preasfinției sale. **Scena V.** ***Aceiași, Falcă:*** *B-C*: amiezi? **Scena IV,** ***Tot aceia și*** (*C: Aceiași*) Falcă; *17 A, D*: mânăstirii; *B*: monastirii; *C*: monastirei; *17 A, D*: sînt; *B-C*: sunt

278

5 A, C-D: **Milescu**: Ce; *B:* **Milescu**: Dec! Ce; *11-14 A, D*: grecii! Nu vrea să împartă cafeaua cu musafirii... **Scena VI.** ***Aceiași***; *B-C*: grecii! **Scena V.** ***Tot aceia și*** (*C*: ***aceiași***); *17 A, C-D*: Mânăstirea; *B*: Monastirea; *22 A, D*: sculat; *B-C*: scolat

279

7-14 *A, D*: **Codreanu**: Se spală. **Milescu**: De păcate! **Scena VII. *Aceiaşi, Trandafir.*** ***Trandafir*** (intrând; *B-C*: **Codreanu**: Trage din narghilea. **Scena VI. Tot aceia** (C: ***Aceiaşi şi Cârlan. Cârlan*** (intrând); 18 *A, D*: mânăstirea; *B-C*: monastirea (C: monăstirea); 18 A, *C-D*: e; B: este; 18-19 A, *C-D*: mai denainte; *B*: de mai nainte; 20 *A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Cârlan**

280

3-4 A, D: cafea sau se spală... Ian'; *B-C*: cafea, ori trage din narghilea... Ian'; *6 A, D*: ca să; *B-C*: până să; *6-7 A, D*: M. sa Vodă: ce-i de făcut cu preasfânta lene a preasfinţilor; *B-C*: Măria sa vodă, ce e de făcut ca preasunta lene a preasânţâlor; *8 A, D*: **Scena VIII;** *B-C*: **Scena VII;** *10-11 A, D*: **Trandafir**: Vorbă; *B-C*: Barbu: Vorba; *15 A, C-D*: zice zicătoarea; *B*: zâce zâcătoarea; *16-18 A, C-D*: Leahu-i vulpea / Turcu-i lupul / Rusu-i ursul; *B*: Leahu e vulpea, Turcu e lupul, Rusu e ursul; *21-22 A, D*: vacă. **Falcă**: Ian'; *B-C*: vaca! **Codreanu**: Aferim! Bine zâci, căpitane Barbule! şi-apoi nu este de mirare, după ce vezi chiar pe Domniţa despreţuind pe boierii pământeni. Oare n-a vrut s-o ieie (*C*: ia) Gheorghiţă logofătul? şi feciorul lui Bantaş? şi Udriştea Munteanul?... Ai! ţi-ai găsit!... A respins, a înfruntat, a batjocorit pe toţi, şi mi se cunună astăzi cu acel afuristi venetic de prinţ polecesc, bată-l mama focului! **Cârlan**: Ian'; *23 A, D*: lupu-i; *B-C*: lupul e; *24 - p. 281, r 2 A, D*: Cum o mai drăgosteşte, drăgosti-l-ar... vream să zic o vorbă mare, dar las-o, că bun e Dumnezeu; **Barbu**: Aidem; *B-C*: Cum se mai drăgostesc, drăgosti-i-ar... vream si zâc (*C*: să zic) şi eu o vorbă mare, dar lasă cî (*C*: că) bun e (*C*: bunu-i) Dumnezeu! **Falcă**: De străini o să ne piară ţărişoara, fraţilor! Haidem

281

1-9 A, D: aşteptăm pe jupânul spătar... Numai dânsul ne-a mai rămas să ne înveselească. **Codreanu** *(trist)*: Ne-nveseleşte zicându-ne că sîntem proşti... **Trandafir**: şi are dreptate, că dacă n-am fi proşti... (cu *furie*): Of, of, măicuţă, ce am mai face! (*Ies cu toţii.*); *B-C*: aşteptăm şi pe acel gură-cască de spătar... cică om mare, nepot domnesc, mânca-l-ar vârcolacii! Vai de procopseala cu care se tot făleşte! **Toţi**: Haidem! haidem (*ies*); *10 A, D*: **Scena IX;** *B-C*: **Scena VIII;** *14 A, C-D*: Nu în zadar; *B*: Nu însedar; *18 A, C-D*: nu mi-ai făcut nici; *B*: nu mi-ai făcut încă neci; *21 A*: să-ţi; *B-D*: să-mi; *22 A, C-D*: e; *B*: este; *22 A, C-D*: buzunar; *B*: posunariu

282

5 A, C-D: îmi place; *B*: Mi place; *11 A, C-D*: îmi tot; *B*: mi tot; *12-14 A, C-D*: caftan. **Rosanda**: Vrea să zică este un cântec cu caftan?; *B*: caftan. **Rosanda**: Ha, ha! Cu alte cuvinte, prinţule, d-ta mi-ai făcut un cântec caftan?; *16 A, C-D*: inimă; *B*: animă; *18 A, C-D*: inimă; *B*: animă; *24 A, C-D*: inimă; *B*: animă

283

2 A, D: inimă; *BC*: animă; *3 A, D*: mă simţesc; *B-C*: simţim (*C*: simt), *4 A, D*: las să; *B-C*: las ca să; *9 A, C-D*: inimă; *B*: animă; *17 A*: îmi plac; *B-D*: îmi (*B*: mi) mai plac; *19 A, C-D*: îi; *B*: i; *19 A, C-D*: citeşte; *B*: citind; *27 A, C-D*: ţară de...; *B*: ţară...

284

1-2 A, D: **Scena X. *Aceiaşi, Safta;*** *B-C*: **Scena IX. *Tot aceia şi Safta;*** *9 A, C-D*: M-ta; *B*: măria ta; *14 A, C-D*: M. sa; *B*: măria sa; *20 A, D*: sînt; *B-C*: sunt; *22 A, C-D*: ei robeau; *B*: ei ne robeau; *24 A, C-D*: ridicat ca să; *B*: rediciat să; *25 A, C-D*: vom învăţa; *B*: vom mai învăţa

285

2 A, C-D: să aibă; *B*: să aibe; *5 A, C-D*: nimica; *B*: nemica; *7 A, C-D*: Să dea; *B*: Să deie; *7 A, C-D*: nimica; *B*: nemica; *15 A, D*: Sunt; *B-C*: Sum; *18 A, C-D*: M. sa; *B*: măria sa

286

2 A, C-D: cu indignare; B: cu indignaţiune; 5-8 A, D: cutezare! îmi vine să şi râz... ştii, Domniţă, că acest Timuş se făleşte de a fi cel mai mare beţiv în toată ţara căzăcească... **Safta***; B-C*: cutezare! **Safta***; 17-20 A, D*: **Scena XI. *Tot aceiaşi, Milescu.*** N-ai; *B-C*: **Scena X. *Tot aceia şi (C: aceiaşi) Milescu.*** **Milescu**: Ha-ha-ha! N-ai; *20 A, C-D*: Uitat-ai că; *B*: Uitat-ai, oare, că; *20 A, C-D*: e; *B*: este; *21 A, C-D*: ş-apoi M. sa; *B*: şi-apoi măria sa; *22 A, C-D*: ce era; *B*: ce a fost; *22 A, C-D*: nu-i; *B*: nu e

287

8-10 A, D: zău! Ne-ar fi afuristi patriarhul de la ţarigrad... **Koribut***; B-C*: Zău! **Coribut**; *15 A, C-D*: nu e; *B*: nu este; *15 A, C-D*: Aşadar; *B*: Aşa dară; *16 A, D*: veni să; *B-C*: veni cu obrăznicie să; *16 A, C-D*: M. sa Vodă să; *B*: măria sa să; *18 A, C-D*: să răspunză; *B*: să-i răspundă; *18 A, D*: să cheme pe toţi; *B-C*: să (*B*: să se) chieme toţi; *19-20 A, C-D*: ce-i de făcut şi ce-i; *B*: ce e de făcut şi ce e; *21 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta; *24 A, C-D*: nimica; *B*: nemica; *25 A, C-D*: M. sa; *B*: măria sa; *25 A, C-D*: îi zise; *B*: i zâse; *25 A, D*: mânie: eşti; *B-C*: mânie. Ce eşti; *28 A, D*: Vodă, o privire de şoim bată-l focul să-l bată şi; *B-C*: vodă şi; *29-30 A, C-D*: M. ta; *B*: Măria ta; *30 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta

288

13 A, C-D: îşi încreţi; *B*: şi-ncreţi; *13 A, C-D*: îşi încruntă; *B*: şi-ncruntă; *18-19 A, D*: **Scena XII. *Aceiaşi, un;*** *B-C*: **Scena XI. *Tot aceia şi (C: Aceiaşi) un***

289

1 A, C-D: **Scena XIII** (*C:* XII) ***Aceiaşi fără aprod***; *B:* **Scena XII. *Tot aceia, fără de aprod***; *7 A, C-D:* Nunta-i; *B:* Nunta e; *9 A, C-D:* Aidem; *B:* Haidem; *11 A, C-D:* rămăsese; *B:* rămânea; *14-15 A, C-D:* **Milescu**: O; *B:* **Milescu**: Hm, o; *15 A, D:* A zis că; *B-C:* A zis atâta, că; *15 A, D:* stau gata să; *B-C:* aşteaptă (*C:* stau) cu nerăbdare ca să

290

4 A, C-D: nimica; *B:* nemica; *15 A, C-D:* trebuie pentru; *B:* trebuie, oare, pentru; *21 A, D:* Peste... peste... apoi să-ţi spun drept: peste trei; *B-C:* peste trei

291

3 A, C-D: M. sa; *B:* măria sa; *6 A, C-D: mâinile*; *B: mânele*; *7 A, D:* Săracan de; *B-C:* Săraca de; *7-11 A, D:* muscal! **Rosanda** *(către Koribut)*: Prinţule, te iubesc, dar ţara mai pe sus de toate! **Milescu**; *B-C:* slut! **Milescu**; *13 A, C-D:* nu-i aşa?; *B:* nu e aşa; *16 A, C-D:* domeresc; *B:* dumeresc; *20 A, C-D:* potopul; *B:* pojarul; *23 A, C-D:* dragoste, o; *B:* dragoste, pentru o; *23 A, C-D:* trecătoare, o; *B:* trecătoare, pentru o; *24 A, C-D:* Blestemele; *B:* Blestemurile; *26 A, C-D: lui Milescu; B: către Milescu*; *27 A, D:* căzăcesc... *(se apucă)*; *B-C:* căzăcesc... *(Către Coribut)*; Te-am iubit, prinţule, dar ţara mai pe sus de toate! *(Se apucă; 29 A, D: Leşinată cade; B-C: leşină şi cade*

292

1-4 A, D: **Scena XIV. *Aceiaşi, Trandafir. Trandafir***. Cei patru; *B-C:* **Scena XIII. *Aceiaşi (B: Tot aceia şi) Căpitanul Cârlan.* Cârlan**: Câteşipatru; 4, p. 293, r. 1 A: biserică. **Actul**; B-D: biserică. Cortină se lasă. **Actul**

293

1-3 A, D: **Actul III. Fuga** (O; *B:* **Actul III.** (O; *C:* **Actul III. Aa! -Oo!** (*o; 7 A, C-D:* ***Safta, Rosanda***; **B:** ***Safta şi Rosanda***; *9 A, C-D:* inimioara; *B:* animioara; *13 A, D:* sufăr!... Mult!; *B-C:* sufăr!... Mult sufăr!... *18 A, C-D:* sufăr, dar; *B:* sufăr, sufăr Dumnezeu ştie cum, dar

294

1 A, C-D: nimica pe lângă suferinţele; *B:* nimica în olăturare cu suferinţele; *8 A, D:* meu cu... cu..., bieţii; *B-C:* meu tu Timuş; *9 A, C-D:* îi; *B:* i; *13-14 A, C-D:* a ajuns să nu se mai poată; *B:* a ajuns a nu se mai putea; *17 A, C-D:* ş-apoi; *B:* şi apoi; *18-19 A, C-D:* avut ea un; avut această ţară un; *20 A, C-D:* nimic; *B:* nimica

295

2 A, D: sînt; *B-C:* sunt; *31 A, C-D:* d-o; *B:* de o; *8 A, C-D:* începe; *B:* începu; *9 A, C-D:* cântece, străine; *B:* cântece, cântece străine; *15 - p. 296, r. 5 A, D:* Mare. **Safta.** Glasul meu, Domniţă, nu mai răsună cum răsuna altădată, la noi acasă. M-a amuţit străinătatea. Dar Măria ta ai uitat că aseară au sosit din Moldova, după porunca Măriei tale, o ceată de căluşeri de la Suceava... **Rosanda** *(iute)*: A! Bine că mi-ai adus aminte! Ce bucurie! Cheamă-i, Safto! Cheamă-i îndată! **Safta** *(deschizând uşa)*: Ei sînt aci de demult... Aşteaptă porunca... *(Intră căluşerii.)* **Scena II. *Aceiaşi, Căluşerii*** *(Căluşerii execută un danţ voinicesc; apoi unul cântă* pe *„Ştefan Vodă"* şi ceilalţi repetă în cor: „Saltă, ţara mea!" Ştefan, Ştefan; *B-C:* Mare. *Safta (cântă)*: Ştefan, Ştefan; *29 A, C-D:* îmi sare; *B:* mi-sare; *34 - p. 297, r. 4 A:* mea! *(Căluşerii* se retrag) **Scena III. Rosanda** *(sculându-se)* Acum; *B-C:* mea! **Rosanda** *(sculându-se)* Acum; *D:* mea *(Căluşerii se retrag).* **Rosanda** *(sculându-se)* Acum

297

8 A, C-D: adorm, să visez, nu; *B:* adorm, să visez.. să visez, nu; *9-10 A:* **Scena IV. *Aceiaşi, un cazac***; *B:* **Scena II. *Tot aceia şi un cazac***; *C:* **Scena II. *Aceiaşi, un cazac***; *D:* **Scena III**: ***Aceiaşi, un cazac***; *13 A, C-D:* Safta; *B:* Safta; *20 A, C-D: stânga)* A!; *B: stânga)*

298

1 A: **Scena V**; *B-C:* **Scena III**; *D:* **Scena IV**; *11 A:* **Scena VI**; *B-C:* **Scena IV**; *D:* **Scena V**; *15 A, C-D:* de-aţi; *B:* d-aţi; *19 A:* **Scena VII**; *B-C:* **Scena V**; *D:* **Scena VI**

299

3-5 A, D: cazace! *(aparte).* Nu cumva căpitanul Trandafir? **Cazacul**; *B-C:* cazace! **Cazacul**; *6 A, D:* ştiu ce ai ori ce n-ai?... **Safta**; *B-C:* ştiu dacă ai sau dacă n-ai? Nu e treaba mea...; *11 A, D:* Safto; *B-C:* Safta; *13 A:* **Scena VIII**; *B-C:* **Scena VI**; *D:* **Scena VII**; *17 A, C-D:* Lungu-i; *B:* lungu-e; *20 A, C-D:* Nu-i; *B:* Nu e; *22-23 A:* **Scena IX. *Safta, Cazacul***; *B-C:* **Scena VII. *Safta, Cazacul***; *D:* **Scena VIII. *Safta, Cazacul***; *25 A, D:* să plece; *B-C:* să meargă; *19 A, C-D:* intre! Mi; *B:* intre, cazace! Lasă-l să intre! Mi

300

10 A: **Scena X**; *B-C:* **Scena VIII**; *D:* **Scena IX**; *11 A, C-D:* armean, cu; *B:* armean, şi; *15 A, D:* nimeni?; *B-C:* nimene (*C:* nimeni), Sâftica (*C: Sâftico*); *17 A, C-D:* Doamne! Cum; *B:* Doamne! Cum te-ai schimbat, cum

301

4-5 A, C-D: Koribut. Numai; *B:* **Koribut**: Dec! numai; *5 A, D:* Safta. Acest; *B-C:* Safto, căci dentâi, acest; *8 A, D:* moldovenește; *B-C:* românește; *8 A:* Așadar; *B-D:* Așa dară; *14-15 A, C-D:* zile a putut să-nvețe sărmana copilă, ce vrea; *B:* zâle sărmana copilă a putut să învețe ce vrea; *23 - p. 302, r. 1 A, D:* prinț, mai cu samă când e beat, ceea ce i se întâmplă foarte des... **Koribut**; *B-C:* prinț. **Koribut**

302

2 A, C-D: mai presus; *B:* mai pe sus; *3-4 A, C-D:* își mai aduce ea aminte; *B:* și-mai aduce ea oare aminte; *6-7 A, D:* nimica. Când i-o amintesc eu... nu răspunde; *B-C:* nimica. Se întâmpla ca să-i amintesc eu... nu răspunde...; *8 A, D:* poate să fie un semn bun, dar poate să fie și; *B-C:* poate fi un semn prea bun, dar pote fi și; *9-10 A, D:* când îl uita sau când îl iubește; *B-C:* când nu-l (*B:* mai) iubește deloc, ori atunci (*B:* atunce) când l-iubește (*C:* îl iubește); *12 A, D:* nu sînt; *B-C:* nu sum; *22 A, C-D:* mă face să; *B:* mă face ca să; *25 A, C-D:* dar; *B:* dară; *26 A, C-D:* se întoarcă; *B:* se-ntoarcă

303

3 A, C-D: nu-i; *B:* nu e; *3-4 A, C-D:* vânătoare? Departe?; *B:* vânătoare? e departe? *4 A, C-D:* unde-i; *B:* unde e; *11 A, C-D:* Lasă-mă s-o; *B:* Fă-mă s-o; *11 A:* clipa aceasta; *B-D:* minutul acesta; *16 A, C-D:* Să-i; *B:* Lasă-mă să-i

304

1-2 A: **Scena XI. *Safta, Rosanda;*** *B-C:* **Scena IX. *Safta*** *(B: și)* ***Rosanda;*** *D:* **Scena X. *Safta, Rosanda;*** *10 A, C-D:* emoțiune; *B:* emoție; *16 A, C-D:* îl mai; *B:* lu-mai; *19 A, D:* mult ca oricând!; *B:* mult decât totdauna!; *21 A, C-D:* ce a; *B:* ce el a; *23 A: pune mâna; B-D: punând mâna*

305

6 A, D: să nu nădăjduiască; *B-C:* să nu mai nădăjduiască; *7 A, D:* Sînt; *B-C:* sum; *8-9 A:* **Scena XII. *Aceiași, Milescu;*** *B-C:* **Scena X *Tot aceia și*** *(C:* ***Aceiași)*** ***Milescu;*** *D:* **Scena XI. *Aceiași, Milescu;*** *3 A, D:* lipsit! Să nu; *B-C:* lipsit! Auzât-ați, mă rog, lipsa de creștere! Să nu; *13-14 A, D:* eu!... Bine; *B-C:* eu, eu nepot de domn! cu vâr cu... Bine; *21 A, C-D:* Săftico; *B:* Săftica

306

5 A, D: Sănătos, foarte sănătos, sănătos ca tunul, *B-C:* Sunt sănătoși, foarte sănătoși, sănătoși ca tunul; *7-8 A, D:* sănătatea, M. s. Vodă nu se plânge; *B-C:* sănătatea, nici măria sa Vodă, nici măria sa doamna nu se plâng; *7-8 A, D:* tuse. Eu i-am spus să bea un păhărut de rachiu după masă. Mitropolitul Varlaam i-a pus la piept; *B-C:* tusă, dar i-a trecut, punându-și la piept; *11-23 A, D:* Macarie... Tusea i-a trecut. De doftoria mea sau de degetul Suntului Prohirie, nu știu. Trebuie să fie una din două... *Rosanda:* Tot faci pe doftor[ul], Milescule? *Milescu:* și nu fac rău, căci în ziua de astăzi Moldova are mai multă trebuință de doftori decât de ostași. E cam bolnavă țara întreagă. *Rosanda (speriată)* Bolnavă? *Milescu:* Nimicuri; *B-C:* Macarie... Sunt însă alte lucruri, amărăciuni mai mărunte. **Rosanda** *(speriată):* Amărăciuni? **Milescu:** Nemicuri; *25 A, D:* îndrepteze; *B-C:* îndrepte

307

2-3 A, C-D: M. sale; *B:* măriei sale; *4-5 A, C-D:* **Rosanda**: Nu; *B:* **Rosanda** *(apucându-l de mână):* Nu; *7 A, C-D:* inimă; *B:* animă; *9-14 A, C-D:* uite... **Safta** *(întrerupând)* Că M. Sa Vodă n-a vrut să-l aibă ginere... **Milescu:** Fie și așa! Ei bine; *B:* uite că măria sa Vodă n-a vrut să-l aibe ginere. Ei bine; *20 A, C-D:* Rakotzi; *B:* Racoți; *21-22 A, D:* răsturnă pe M. sa Vodă și se; *B-C:* răsturnă, ca o slugă necredincioasă, pe Măria (*C:* M.) sa Vodă, stăpânu-său

308

6 A, C-D: M. sa; *B:* măria sa; *7 A, C-D:* îi adăpa; *B:* i îndopa; *8 A, C-D:* îi; *B:* i; *12 A, C-D:* M. sale; *B:* măriei sale; *12 A, C-D:* inima; *B:* anima; *12 A, C-D:* să fie; *B:* să mai fie; *13 A, D:* sînt; *B-C:* sunt; *14 A, C-D:* înconjoară; *B:* încungiura; *14 A, C-D:* dar; *B:* dară; *14 A, C-D:* în loc să; *B:* în loc ca să; *15 A, C-D:* cât putea; *B:* cât ce putea; *18 A, C-D:* M. sa; *B:* măria sa; *18 A, C-D:* că-i; *B:* că e; *19 A, D:* ce i le spuneau; *B-C:* ce-i spuneau; *25 A, C-D:* Unde-i; *B:* Unde e; *28 A, D:* boierii, toți câți; *B-C:* boierii, câți; *29 A, D:* credința noastră boierească; *B:* Credința boerească

309

4 A, C-D: dumitale; *B:* d-tale; *8-10 A, D:* voștri? **Milescu:** Firește! Părulală frățească... **Rosanda:** Rușine: *B-C:* voștri? *Milescu:* Ha-ha! firește! Frate cu frate, dar brânza e pe bani! **Rosanda:** Rușâne (*C:* Rușine); *13 A, C-D:* inimă; *B:* animă; *23 A, C-D:* zicea Miron; *B:* zîcea răposatul Miron

310

3 A, C-D: Unde-i; *B:* Unde e; *5-6 A, C-D:* Timuș! Nu cauta pe Timuș! Nu supune; *B:* Timuș! Nu supune; *12 A, D:* divan, jumătate; *B-C:* divan, pe jumătate; *14 A, D:* sînt; *B-C:* sum; *16 A, D:* slujba; *B-C:* datoria; *17-18 A, D:* bine... Nu-i nemica. Un mic leșin. Stropește-o cu puțină apă rece... Eu merg; *B-C:* bine; (*B:* iar) eu merg; *20-21 A:* **Scena XIII. *Rosanda, Safta;*** *B-C:* **Scena XI. *Rosanda*** *(B:* și) ***Safta;*** *D:* **Scena XII. *Rosanda, Safta***

311

2 A, D: sunt hotărâtă; *B-C*: sum hotărâtă (*C*: otărâtă); *15 A, C-D*: îmi voi; *B*: Mi voi; *15-16 A, C-D*: datoria mea către țară, datoria; *B*: datoria către țara mea, datoria; *16 A, D*: sfântă; *B-C*: suntă; *16 A, C-D*: nimic; *B*: nemic; *16 A, C-D*: face să mi; *B*: face ca să-mi; *21 A, C-D*: d-a se; *B*: de a se; *22 A, D*: sunt; *B-C*: sum

312

1 A, D: mânăstirea nu-i; *B-C*: monastirea nu e (*C*: nu-i); *1-20 A, D*: stăpâna ta a plecat cu Milescu la tata... **Safta**: Dar jupânul spătar nu pleacă. El va vorbi... **Rosanda** *(gânditoare)*: Așa e... Atunci... atunci spune lui Timuș că ai văzut aici pe prințul Koribut... că nu știi ce s-a făcut cu mine... Lasă să creadă că eu am fugit cu prințul... Lasă să aibă dreptul de a mă disprețui. Cu atât mai bine! Va fi din parte-mi o nouă jertfă și mai mare pentru a scăpa Moldova... Dar timpul trece... **Safta** *(plângând)*; *B-C*: stăpâna ta a fugit, a dispărut fără veste; apoi vei pleca cu Milescu la tata... Tatei să nu-i spui nimica (*B*: nemica), dar mumei mele (*B*: mele, bietei mume mele) spune-i, Săftico, că fiică-sa s-a făcut maică într-o țară depărtată... Nu plânge, Safto! Traiul mânăstirei, oare, nu va fi mai dulce decât viața cu Timuș? **Safta** *(plângând); 21 A, D*: nu sînt; *B-C*: nu sum; *25 A, D*: sunt; *B-C*: sum; *25 A, C-D*: Aidem; *B*: Haidem; *26 - p. 313, r. 5 A, D: din stânga)*. **Actul IV. Nici acum!** *Decorul ca în actul II.* **Scena I.** ***Milescu, Barbu, Băiatul mut, Safta;*** *B-C: din stânga).* **Scena XII.** (*B:* ***Coribut (tot în costum armean) și băietul cu marfa în spinare)*** **Coribut**: (intrând prin ușa din fund): S-a domolit cazacul dindată (*C*: dendată) ce-i luci o pungă. Dar unde ești, Săftico? (*Privește cu mirare în toate părțile, apoi se apropie de fereastră și se uită în grădină. Băietul (C: băiatul) rămâne lângă ușă).* **Scena XIII** *Tot aceia și (C:* ***Aceiași, Milescu****).* **Milescu** *(intrând iute prin ușa din fund).* Mâine, verișoară, plecăm cu toții la Moldova. Am vorbit cu Timuș... (*Văzând pe băiet*): Bre! Dar d-ta ce cauți pe aice (*C*: aci): (*Zărind pe Coribut, care întoarce capul de la fereastă (C: fereastră)*): Aa! **Coribut** *(cu confuzie)*: Oo! (*Cortina se lasă*). **Actul IV** (*C*: **Nici acum!**). *O cameră în citadela Sucevei. Pereții de piatră nespoită. Ferestre (C: Ferestre) cu fiare. O ușă în fund și una la dreapta.* **Scena I.** ***Milescu, Barbu, băetul cel mut și Safta***

313

9 A, C-D: leahul; *B*: leșul; *9-10 A, C-D*: îl vezi; *B*: lu-vezi; *11 A, C-D*: cetății, îl iau din scurt, degeaba; *B*: cetății, ca și când aștepta pe cineva. L-apuc, l-întreb, l-iau din scurt, dejaba!; *16 A, D*: țidulă vreun meșteșug; *B-C*: șidula (*C*: țidulă) și un meșteșug; *17 A, C-D*: moldovenii; *B*: românii; *20 A, C-D*: văzut-o altul?; *B*: văzut-o, oare, altul?

314

8 A, C-D: neprețuit! A ști; *B*: neprețuit. Căpitan! A ști; *8 A, C-D*: numai celora (*C*: acelora) de la; *B*: numai pentru cei de la; *18 A, C-D*: îl cunosc; *B*: Lu-cunosc; *19 A, C-D*: nu-i; *B*: nu e; *21 A, C-D*: ș-o; *B*: și o; *24 A, D*: poruncești; *B-C*: porunciți; *26 A, C-D*: Unde-i; *B*: Unde e

315

3 A, C-D: obicei cu Gheorghiță; *B*: obicei, cu oamenii lui Gheorghiță; *6 A, C-D*: ori așternem; *B*: ori că așternem; *15 A, C-D*: ***Safta, Milescu;*** *B*: ***Safta și Milescu;*** *25 A, C-D*: vezi că; *B*: vezi tu singură că; *21 A, C-D*: De-abia; *B*: D-abia; *24 A, D*: mânăstire; *B-C*: monastire

316

3-4 A, C-D: să n-o fi; *B*: să nu o fi; *4-6 A, D*: lui! **Milescu**: Dar ascultă; *B-C*: lui! **Milescu**: Ce vrei?! După ce era să mă ucidă chiar pe mine, măcar că n-am fericirea de a fi nevasta lui! Dar ascultă; *16-17 A, C-D*: crez eu; tu vei fi știind; *B*: cred eu; tu trebuie s-o fi știind; *19 A, C-D*: ***Aceiași, Rosanda;*** *B*: ***Tot aceia și Rosanda;*** *24 A, C-D*: îți trimite; *B*: ți trămite

317

5 A, C-D: îl scrisese; *B*: L-scrisese; *11 A, C-D*: Nu; *B*: Ba nu; *12 A, C-D*: inimă; *B*: animă; *16 A, C-D*: aproapelui său și; *B*: aproapelui! și; *18 A, C-D*: dodată; *B*: de odată; *19 A, C-D*: mult pentru o sărmană; *B*: mult pentru o femeie; este prea mult pentru o sărmană; *20 A, C-D*: ș-apoi; *B*: și apoi;

318

4 A, D: mă îngrijește, căci; *B-C*: îngrijește!... ea mă îngrijește căci; *4-5 A, D*: este spinul, nu-l simți când intră, dar te doare când îl smulgi; *B-C*: este ca spinul; nu simți când intră, te doare când l-smulgi; *10 A, C-D*: inima; *B*: anima; *10 A, C-D*: este sfâșiată; *B*: e sfâșiată; *12 A, C-D*: inima; *B*: anima; *13 A, C-D*: își află; *B*: și-află; *13-14 A, C-D*: își găsește o umbră; *B*: și-găsește un echo; *14 A, C-D*: îmi aduce; *B*: mi-aduce; *16 A, C-D*: văpaie mare; *B*: durere mare; *18 A, C-D*: primejdii; *B*: pericle; *20 A, C-D*: mea, unde frații; *B*: mea, în care frații; *25 A, C-D*: să nu o răscumpere; *B*: să nu o poată răscumpăra; *29 A, C-D*: îți mulțumesc; *B*: ți-mulțumesc; *29-30 A, D*: mângâiere. O mică lumânare gonește întunerecul dintr-o mare odaie. Așa este. Voi; *B*: mângâiere. Voi

319

1-4 A, D: veni-va? Aprinde-se-va și pentru mine acea mică lumânare? **Safta**: Va veni, scumpa; *B-C*: veni-va? **Safta**: Va veni, va veni, scumpa; *6 A, C-D*: ce-i; *B*: ce e; *7 A, D*: ***Aceiași, Trandafir;*** *B-C*: ***Tot aceia și (C: Aceiași), Codreanu;*** *8 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Codreanu**; *14 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Codreanu**; *17-18 A, D*: **Rosanda**: Vorbește;

B-C: **Rosanda** *(liniştită)*: Vorbeşte; *18 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *19 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Codreanu**; *20 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta; *21 A, D*: şi-i cam anevoie; *B-C*: şi-e cam cu anevoie; *22 A, C-D*: M. sa; *B*: măria sa; *23 A, D*: spătare, să iei; *B-C*: spătare, ca să iai

320

2 A, C-D: Grăbeşte, vere; *B*: Grăbeşte, grăbeşte, vere; *5 A, D*: ş-apoi nici noi aştia nu suntem; *B-C*: şi-apoi (*C*: ş-apoi) nevi noi nu sîntem; *6 A, C-D*: Aidem; *B*: Haidem; *6-20 A, D*: căpitane! **Trandafir** *(aparte lui Milescu)*: Păcatul cel mare este că hatmanul e beat... **Milescu**: înainte, Trandafire! **Rosanda şi Safta**: Să vă ajute Dumnezeu! **Trandafir** *(Saftei, care-i însoţeşte până la uşă)*: Să ştii, Safto, că voi muri, dar tot nu voi învăţa greceşte! **Scena V. *Rosanda, Safta*. Rosanda** *(îngenunchind)*; *B-C*: căpitane... **Codreanu** *(cu entuziasm)* Haidem! Lupta e nuntă, moartea e mireasă! *Milescu*: Ha, ha! O mireasă cam urâtă, dar n-ai încotro! (*Ies amândoi.*) **Scena V. *Rosanda şi Safta*. Amândouă**: Să vă ajute Dumnezeu! Rosanda (*îngenunchind*); *22 A, C-D*: Făcătorule [al] cerului; *B*: Făcătorule al cerului; *26 A*: pentru ţară, îndură-te; *B-D*: pentru ţara mea, îndură-te

321

2-3 A, C-D: zboare de-asupra; *B*: zboare pe dasupra; *3 A, C-D*: mine, toate; *B*: mine, voi toate; *6 A, C-D*: *sunetul*; *B*: *sonul*; *12-14 A, D*: sài (*în fundul grădinei defilează o ceată, cu Milescu în frunte, cântând*); *B-C*: sài. Glasuri din (*C*: d-) afară (cântând); *24-25 A, D*: v-apăraţi!... **Rosanda** (*cu; B-C*: v-apăraţi! (*Se repetă depărtându-se*) **Rosanda** *(cu; 27 A, D*: Aşa zice; *B-C*: Aşa spune

322

2 A, C-D: Mie nu-mi; *B*: Mie... mie nu-mi; *9 - p. 323, r. 5 A, D*: Săftico... **Safta**: ţii scrisoarea în mână fără s-o citeşti?... **Rosanda**: Dar dacă va fi de la dânsul... **Safta**: Şi chiar să fie: omul primeşte scrisori de la oricine... O scrisoare nu se poate respinge până ce nu ştii ce cuprinde... (*Aparte.*) Eu una ştiu că mie mi-ar plăcea să ştiu toate scrisorile din lume. **Rosanda** *(deschizând scrisoarea)*: Tu mă ispiteşti, Safto... **Safta**: Dacă-i aşa, lasă-ma s-o citesc eu, Domniţă... **Rosanda** *(aruncă o privire asupra scrisarii)*: Slova prinţului. **Safta**: Apoi dac-ai început, sfârşeşte dară. **Rosanda** *(după ce a citit)*. Prinţul este; *B-C*: Săftica... (*Deschide scrisoarea*): slova prinţului; **Safta:** Apoi dacă ai început, sfârşeşte, dara! Câte nu mai citeşte omul! **Rosanda** *(aruncând o căutătură asupra scrisorii)*: Prinţul este

323

6 A, C-D: luptă cu; *B*: lupta... lupta cu; *7 A, C-D*: prinţul! Mi; *B*: prinţul! Timuş e prea viteaz! o să piară prinţul! Mi; *9 A, C-D*: îl iubeşti; *B*: L-iubeşti; *11 A, C-D*: îl iubesc;

B: L-iubesc; *11 A, D*: cu atât mai mult, cu cât se; *B*: cu atât mai mult, cu cât mai mult se; *C*: cu atâta, cu cât se; *12 A-B, D*: mine şi între dânsul; *C*: mine şi dânsul; *16 A, C-D*: Dar atunci... va; *B*: Dar atunci... atunci va; *18 A, C-D: alergări, strigăte; B: alergări şi strigăte; 21 A, C-D*: ***Aceiaşi, Milescu;*** *B*: ***Tot aceia şi Milescu;*** *24 A, C-D*: pe care îi; *B*: pe care-i

324

5-6 A, D: frunte. Numai de nu s-ar poticni, fiind beat... **Rosanda**; *B-C*: frunte. **Rosanda**; *9 A, C-D*: era; *B*: eram; *14 A, D*: făcut cu tata?; *B-C*: făcut cu mama, cu tata?; *16 A, C-D*: M. sa; *B*: Măria sa; *20-22 A, D*: Dumnezeule! **Milescu**: Iată; *B-C*: Dumnezeul meu! **Milescu**: Cât priveşte pe doamna, am trimis pe căpitanul *Cârlan*, cu o ceată de dorobanţi, ca s-o apere împotriva obrăznicieii mujicilor... Iată;

325

7-11 A, C-D: fund. Intră Koribut, în armură de fier, urmat de patru ostaşi, care aduc pe o scândură cadavrul lui Timuş. Scena VII. ***Aceiaşi, Koribut, ostaşi***; B: fund). **Scena VII. *Tot aceia şi Coribut, în armură de fier, urmat de patru ostaşi, care aduc pe scândură cadavrul lui Timuş;*** 13 *A, C-D*: (îşi acoperă; *B*: (şi- acopere; 15 *A, C-D*: (*lui Milescu*); *B: (către Milescu)*; 16 *A, D*: sîntem; *B-C*: suntem; 18 *A, C-D*: imi şade; *B*: Mi-şade; *22-23 A, C-D: pun jos cadavrul şi ies*; B: *depun jos cadavrul. Ostaşii ies.*

326

2 A, C-D: ***Aceiaşi, fără ostaşi;*** *B*: ***Tot aceia, afară de ostaşi***; *6-4 A, C-D*: niciodată cămaşă de fier... A se fereca atât de bine, nu e un semn de vitejie... **Koribut**; *B*: niciodată o cămaşă de fier. **Coribut**; *10 A, C-D*: eşti a mea, Domniţă; *B*: eşti liberă, domniţă; *15 A, C-D*: prinţule. Acum; *B*: prinţule! Am avut un soţ, am avut un copil; acum; *16 A, D*: Sînt; *B-C*: Sum; *17 A, C-D*: meu. Sunt (*C*: Sum); *B*: meu. Neci chiar lacrimele şi bucuriile, de azi înainte, nu mai sunt ale mele, prinţule. Sum

327

12-16 A, D: lângă soţul meu! (*înaintează către cadravrul lui Timuş, şi îngenunchează*). **Koribut** (*cu disperare*): Nici acum! (*D: Cortina se lasă*); *B-C*: lângă cadavrul soţului meu! (*Cortina se lasă*)

328

1-2 A, D: Actul V. COPILAŞII (O; *B*: Actul V. (*O; C*: Actul V. PĂRCĂLABII. (*O; 3 A, D*: mânăstire; *B*: monastire; *C*: monăstire; *5 A, C-D*: ***Olimpiada, Maica***; *B*: ***Olimpiada şi Maica***;

329

4 A, C-D: Mânăstirea; *B*: Monastirea; *8 A, C-D*: îi plac; *B*: I plac; *11 A, C-D*: ş-apoi; *B*: şi apoi; *11-12 A, C-D*: de pe ceea; *B*: după cea; *12 A, D*: pildă, a făcut; *B-C*: pildă, zice că vrea să facă; *12 A, C, D*: mânăstire; *B*: monastire; *17 A, D*: vegherea, mai; *B-C*: vegherea, apoi să mai

330

10 A, D: sînt; *B-C*: sunt; *12 A, C-D: d-afară; B*: din afară; *17 A, C-D*: beat; *B*: bat; *18 A, C-D*: Latri; *B*: Latră; *19 A, C-D*: Că; *B*: că; *20 A, C-D*: Alelei; *B*: Aleleu

331

7 A: ***Aceiaşi, Petre***; *D*: ***Tot aceiaşi Petre***; *B-C*: ***Aceleaşi, Petre***; *21 A, C-D*: nimic, *B*: nemic; *21 A, D*: Dar să taci; *B-C*: Dar taci; *22 A, C-D*: nimănui; *B*: nimărui

332

2-4 A, C-D: Domniţa? ***Petre***: O vom; *B*: domniţa? ***Petre***: Habar n-ai! Nu i se va face nici un rău!... O vom; *6 A, D*: mai limpede; *B-C*: mai dezgheţat; *10 A, C-D*: ***Olimpiada, Eulampia; B: Olimpiada şi Eulampia***; *14 A, C-D*: Nimic... Mâne; *B*: Nemica... Mi-a spus că mâne; *16 A, D*: şoptit el atâta; *B-C*: şoptit atâta; *18 A, C-D*: Aidem; *B*: Haidem

333

2 A, C-D: **Rosanda, Safta**; *B*: **Rosanda şi Safta**; *6 A, C-D*: D-zeu; *B*: Dumnezeu; *7 A, D*: ce-i fuseseră; *B-C*: ce i-au fost; *11 A, D*: ele de atâta; *B-C*: ele atâta; *14 A, C-D*: ş-apoi; *B*: şi-apăi; *25 - p. 334, r. 18 A, D*: Domniţă. în locul acelui îngeraş, nu ţi-ai adus, oare, zece copile romînce, pentru ca să le creşti aci sub ochii Măriei tale? **Rosanda**: O, da! zece floricele, pe care abia le pot deosebi de florile din grădiniţa mea... **Safta**: Dar ele vorbesc, simţesc, te binecuvîntează... **Rosanda**: Le-am luat mici; le voi da ţării mari, învăţate a iubi ţara, a se jertfi pentru ţară, a pune ţara mai pre sus de toate... **Safta**: Şi la rîndul lor, cînd le va veni timpul, vor creşte copiii lor pentru iubirea ţării... **Rosanda**: Dar ce fac acum puişorii mei? **Safta**: Dacă vrei să-i aduc...? **Scena V. *Aceiaşi***, *(D:* ***Aceleaşi) Eulampia***; *B-C*: domniţa. **Rosanda**: De n-ar fi florile, n-aş mai avea ce iubi pe faţa pămîntului; şi iubirea pentru mine este viaţa. Mi-trebuie să iubesc ceva, Safto! **Scena V. *Tot aceia şi*** (*C*: ***Aceleaşi***), ***Eulampia***

335

2 A, D: ***Aceiaşi*** *(D:* ***Aceleaşi****),* ***Trandafir***; *B-C:* ***Tot aceia*** *şi (C:* ***Aceleaşi****),* ***Barbu***; *3 A, D:* ***Trandafir***; *B-C:* ***Barbu***; *4-9 A, D*: M. ta! **Safta** *(aparte)* Trandafirul meu de altădată a cam îmbătrânit. **Rosanda**: Bine ai; *B*: măria ta! **Rosanda**: Bine ai; *C*: M. Ta! **Rosanda**: Bine-ai; *10 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Barbu**; *11 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta; *13-16 A, D*: sfârşi. Jupânul spătar, voinic ca totdauna, a ştiut să se ia bine şi cu noua domnie. A ajuns mâna dreaptă a Măriei sale. Nu ştiu însă cât va ţine. Se zice; *B-C*: sfârşi. Se zice; *17 A, C-D*: M. tale; *B*: măriei tale; *20-23 A, D*: ar fi! *(Aparte.)* Trandafirul meu e tot slobod la gură. Nu s-a schimbat câtu-i negru supt unghie... **Rosanda**: Alta ce se; *B-C*: ar fi! **Barbu**: Va fi şi asta, mai ştii! *Rosanda*: Altfel ce se; *23 A, D: Trandafir; B-C: Barbu; 24 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta; *24 A, C-D*: nu pot; *B*: nu poci; *25 A, C-D*: M. ta; *B*: măria ta

336

1-2 A, D: gândului, căci peste o zi va pleca şi el într-acoace. Nu-i vina; *B-C*: gândului, dar (*C*: şi) nu e (*C*: nu-i) vina; *3 A, C-D*: pe; *B*: pre; *5 A, C-D*: se aude; *B*: auzi; *7 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Barbu**; *8 A, C-D*: ce-i; *B*: ce e; *11 A, D*: punga; mi-ar; *B-C*: punga; mi-au luat chiar căciula, mi-ar; *12 A, C-D: tureatca cismei; A; B: tureacul cismei)* şi a; *17 A, C-D*: răspuns; *B*: răspunsul; *18 A, D*: **Trandafir**; *B-C*: **Barbu**; *19 A, C-D*: Mulţămim M. tale; *B*: Mulţianim măriei tale; *19-20 A, D*: spus ca să aştept răspunsul; *B-C*: spus să aştept răspunsu (*C*: răspunsul); *21-24 A, D*: acolo. Dacă voi mai sta, mă tem să nu întâlnesc în drum pe jupânul spătar, şi atunci am păţit-o... **Safta**: Dar îţi va; *B-C*: acolo. **Safta**: Dar ţi-va (*C*: îţi va); *25-28 A, D:* **Trandafir** *(aparte)* A prins milă de mine sărmana Săftică. Cam târziu! *(Tare.)* Să fie atâta grije; *B-C: Barbu*: Să fie atâta grijă (*C: grije*)

337

2 A, B, D: mânile (*B*: mânele) Măriei tale; *C*: mânele M. Tale; *5 A, D: Trandafir; B-C: Barbu; 7-9 A, D*: căpitane (*il însoţeşte până la uşă*). **Trandafir**: Asta-i; *B-C*: căpitane! **Barbu**: Numai asta e; *9-11 A, D*: noastră! *(încet)* Tot te mai gândeşti, Săftico, la mine? Nici până acum n-am învăţat greceşte *(iese)*; *B-C*: noastră! *(iese)*; *13 A, C-D:* ***Rosanda, Safta***; *B:* ***Rosanda şi Safta***; *16 A, C-D: d-afară; B*: din afară; *18 A, C-D*: O rumpe ş-o duce; *B*: Rumpe şi o duce; *19-20 A, C-D: Corul (d-afară); B: Corul din afară*; *25 A, C-D*: îmi tremură; *B*: Mi tremură

338

2 A, C-D: Omu-i o scânteie; *B*: Omul e scânteia; *11 A*: Dar mult şi mai slabă-i frageda femeie; *B*: Dar mult mai gingaşă o slabă femeie; *C-D*: Dar e şi mai slabă frageda femeie! *17 A, C-D*: îţi scriu; *B*: ţi-scriu; *18 A, C-D*: ţi-oi; *B*: ţi-voi; *18 A*: Cred, căpitanul; *B-D*: Cred că căpitanul; *18-19 A, D*: Trandafir; *B-C*: 23 A, D: Prinţul este aice; B, C: Prinţul e aici; *24 A, C-D*: îl uitasem; *B*: l-uitasem; *26 A, C-D*: mă iubeşte; *B*: mă mai iubeşte; *26-27 A, C-D*: îl iubesc; *B*: L-iubesc; *29 A, C-D*: Domniţă; *B*: Dar, domniţă;

339

4 A, C-D: inimii; *B*: animei; *8 A, D*: sînt; *B-C*: sum; *11 A, C-D*: inimii; *B*: animei; *17 A, C-D*: gata să arunce; *B*: gata a arunca;

340

1 A, D: dragostea cea călcată; *B-C*: dragostea călcată; *3 A, D*: tu, că; *B-C*: tu, Safto, că; *3 A, C-D*: pot lupta; *B*: poci lupta; *4 A, C-D*: pot birui; *B*: poci birui; *8 A, D*: și pare; *B-C*: și se pare; *35 A, D*: ce o ochise; *B-C*: ce ochise; *10 A, D*: și pare; *B-C*: și se pare; *10-11 A, D*: și pare; *B-C*: și se pare; *11 A, C-D*: în ajun; *B*: în ajunul; *12 A, D*: liniștită (*se lasă jos, căzând în apatie*); *B-C*: liniștită!; *14 A, C-D*: **Aceleași, Eulampia**; *B*: **Tot aceia și Eulampia;** *16 - p. 341 r. 1 A, D*: stariță! **Rosanda** (*repetând mașinal*): Stariță... **Eulampia**: Soborul te așteaptă în biserică... **Rosanda** (*mașinal*): Biserică... **Eulampia**: Dar ești; *B-C*: stariță! Soborul te așteaptă în biserică... Dar ești

341

5 A, D: **Rosanda** (*tresărind*): Sînt; *B-C*: **Rosanda**: Sum; *7 A, D*: Mă sperii; *B*: Mă spariu; *B*: Mă sparii;

342

2 A, C-D: lăsat?... Ce-ți; *B*: lăsat?... te-a lăsat?... Ce-ți; *9 A, D*: atâta, femeie!; *B-C*: atâta!... Nici atâta, femeio!; *13 A, C-D*: **Aceleași, Olimpiada**; *B*: **Tot aceia și Olimpiada**; *16 A, D*: sînt; *B-C*: sunt; *16 A, C-D*: mânăstirii; *B*: monastirii; *20 A, D*: Sînt hoții! Sîntem; *B-C*: Sunt hoții!... Suntem;

343

2 A, C-D: Olimpiado; *B*: Olimpiada; *5 A, C-D*: maicelor, pentru Dumnezeu; *B*: maicelor!... Temeți-vă de pedeapsa lui Dumnezeu; *7-9 A, C-D*: Olimpiado! **Koribut** (*d-afară*): Rosando!; *B*: Olimpiada! (*Din afară se aude glasul lui Koribut strigând: Rosando! 12 A, C-D*: **Aceiași, Koribut**; *B*: **Tot aceia și Koribut**; *20 A, C-D*: Oprește-te! Domnița; *B*: Oprește-te, Boierule preînț! Domnița; *21-22 A, D*: **Koribut**; Ea; *B-C*: **Koribut**: Toate sunt degeaba (*B*: dejaba); Ea;

344

5-6 A, D: **Aceiași, Milescu, urmat de Trandafir, Falcă și Barbu**, *B*: **Tot aceia și Milescu**; *C*: **Aceiași, Milescu**; *10 A, D*: prințule!; *B-C*: prințule! Ești oprit în numele

domniție!; *13 A, D*: sînt; *B-C*: sunt; *14 A, D*: pace!... Eu iubesc; *B-C*: pace!... Eu voiesc a fi fericită!... Eu iubesc; *14 A, C-D*: îl iubesc; B: L-iubesc; *15 A, D*: sînt; *B-C*: sum; 20 *A, C-D*: vino[-ți] în; *B*: vino-ți în; *22 - p. 345, r. 1 A, D*: mea! (*Aparte*) Să-ncerc... Poate s-o scape copilițele... (*Iese iute.*) **Rosanda** (*cu privirea pierdută în spațiu, tot zâmbind*): Tu n-ai murit, copilașul meu... Tu dormi... Ts! ts! să nu-l deșteptați; Koribut;

345

3 A, C-D: nu-i a mea; *B*: nu a mea; *10-11 A, C-D*: **Rosanda** (*zâmbind*); *B*: **Rosanda**; *15 A, C-D*: inimă; *B*: animă; *19 - p. 346, r 24 A, D*: Iubitoare... **Koribut** (*cu disperare*): Cântecul meu!... O... aceasta e prea mult! Iubit de dânsa, s-o văz nebună!... nebună!... (*Printr-o mișcare repede își înfige pumnalul în piept și cade mort.*) **Milescu**: Mișelul! El nu știa să sufere, pe când această femeie, acest înger, numai eu știu cât de cumplite i-au fost chinurile sale, și totuși ea le-a răbdat bărbățește. Bărbățește? Nu! Niciodată bărbatul nu poate urca la înălțimea femeii! A părăsit-o mintea, mintea a părăsit-o, da! însă nu inima! **Scena XII** ***Aceiași, Fetițele intrând cu Safta*** (*cântă*):

Copilașii tăi te cheamă,
Mamă, mamă!
Tu a noastră ești!
Fie-ți viața tot senină,
și-ntre raze de lumină
Să trăiești,
Dându-ne cu mâna plină
Cugetele românești...
Copilașii tăi te cheamă,
Mamă, mamă!...

Rosanda (*începând a reveni în sine*): Copilașii mei...
Milescu: Cerul se îndură. Nebunia trece...
Fetițele (*cântă*):

Copilașii tăi te cheamă,
Mamă, mamă!...

Rosanda (*cu duioșie*): Veniți! Veniți; *B-C*: **Scena XII. Tot aceia și** (*C*: *Aceiași*) **Barbu. Barbu**: Au sosit pârcălabii de la Neamț (*Cortina se lasă* (*C*: cade))

(I. O.)

DIN PERIODICE

RĂPOSATUL POSTELNIC

Scrisă, după toate probabilităţile, la sfârşitul anului 1861 – începutul anului 1862, „tragedia istorică într-un act" *Răposatul postelnic* apare în paginile revistei „Din Moldova", nr. 6, 1862, p. 81-92, la rubrica „Literatura", sub semnătura *B. P. H.-u*, de unde o reproducem.

Concepută ca o replică la adresa dramaturgiei minore de la acea oră din spaţiul românesc şi ca un posibil model de urmat (a se vedea afirmaţiile din ampla *Introducere* ce premerge textul propriu-zis al piesei), „tragedia istorică" a părut contemporanilor prea modernă, dacă nu chiar excentrică, iar autorului i se va fi părut – peste ani – prea tranşant experimentală.

Fapt este că piesa nu a fost niciodată reprezentată scenic şi, ceea ce este mai curios, nici republicată, rămânând îngropată până de curând în colecţia revistei „Din Moldova" („Lumina"). Textul tragediei, inexplicabil masacrat de către editor, a apărut într-o formă lipsită de orice rigoare ştiinţifică în volumul B. P. Hasdeu, *Teatru*, ediţie îngrijită şi un *Cuvânt înainte* de Constantin Cubleşan, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1982, p. 31-54.

(I. O.)

ISTORIA MODERNĂ A PATRIOŢILOR ROMÂNI

Dialog satiric publicat în hebdomadarul hasdeian, „România", Iaşi, an. I, nr. 4, 9 decembrie 1858, p. 24-27.

Agaftanghelul sau *Agatanghel*, invocat de personajele Gurluescu şi Urechescu - un fel de „apocalips politic" al unui călugăr bizantin care ar fi trăit în secolul al XIII-lea la Messina, în Sicilia. Cartea, un soi de *Nostradamus* în limba greacă, a început să pătrundă la români în epoca fanariotă. B. P. Hasdeu dă următoarele explicaţii în *Etymologicum Magnum Romaniae:* „Noi cunoaştem trei ediţiuni româneşti ale «Chrismilor» lui Agatanghel: 1. Iaşi, 1818; 2. Bucureşti, 1838; 3. Iaşi, 1850. În Bucureşti s-a tipărit şi grecește la 1838 în tipografia răposatului Heliade... Puţine galimatii în lume sunt mai galimatii decât acest Agatanghel!" (tomul I, Bucureşti, 1886, p. 490).

(S. I.)

COALIŢIUNEA

Apărută în periodicul bucureştean al lui B. P. Hasdeu, „Aghiuţă", an. I, nr. 1, 3 noiembrie 1863, p. 3-5, semnat *...n...o...u.*

Subtitlul, *Un mister politic în câteva scene*, lămureşte natura lucrării dramatice a autorului, cuvântul „mister" trimiţând atât la cunoscuta specie medievală, cât şi la mişcările subterane ale opoziţiei din timpul guvernării Kogălniceanu, sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza.

Numele personajelor sunt porecle ale unor personalităţi reale ale epocii (Berlicoco este, de pildă, C. A. Rosetti, Beizade - Dimitrie A. Ghica).

(S. I)

VOTUL UNIVERSAL

Scenetă „oscenă" (joc de cuvinte: *obscenă/oscenă*) publicată în săptămânalul satiric, *Aghiuţă*, an. I, nr. 4, 24 noiembrie 1863, p. 25-27. Semnată *...n...o...u.*

Satiră „dramatizată" a unui aspect al luptei politice, votul universal, în care se confruntau partida Kogălniceanu şi opoziţia formată din ciocoi şi câteva reviste acolite: „Reforma", „Independenţa". Autorul nu scapă ocazia să sublinieze rolul duplicitar al lui C. A. Rosetti (Berlicoco). B. P. Hasdeu ducea, în aceşti ani, ca sprijinitor al domnitorului Alexandru Ioan Cuza, o campanie susţinută împotriva redactorului „Românului". Mai târziu, optica sa se va schimba, ajungând să colaboreze la jurnalul lui C. A. Rosetti.

(S. I.)

CONSTRÂNGEREA CORPORALĂ

Scenetă publicată în revista „Aghiuţă", an. I, nr. 7, 15 decembrie 1863, p. 49-51. Semnată *...n...o...u.*

O improvizaţie dramatică, nu fără anumite reuşite în înfăţişarea moravurilor de epocă. Relevăm folosirea cuvântului învechit „naht": a plăti cu naht = *a plăti* cu bani gheaţă.

(S. I.)

NEVIOLABILITATEA DOMICILIULUI ŞI ASIGURAREA LIBERTĂŢII PERSONALE

Scenetă publicată în revista „Aghiuţă", an. I, nr. 8, 22 decembrie 1863, p. 57-58.

(S. I.)

DIALOGUL MINŢII CU CAMERA

Publicat în revista lui B. P. Hasdeu, „Aghiuţă", an. II, nr. 16, 27 februarie 1864, p. 121-122. Semnat *Hâjdeu.*

Cu acest dialog, B. P. Hasdeu încheia seria pamfletelor dramatizate inspirate din lucrările parlamentului Principatelor Unite.

(S. I.)

O CONVERSARE

Şarja la adresa „Junimii" şi în special a conducătorilor „Convorbirilor literar", Titu Maiorescu şi Iacob Negruzzi - cu care se afla tocmai într-o vie dispută literară (a se vedea, între altele, articolul *Un rămăşag*, publicat în „Columna lui Traian", I, nr. 30 (92), 11 august 1871, reprodus chiar în paginile „Familiei", VII, nr. 31, 13 august 1871, p. 368) - apare în revista „Familia" din Oradea, VII, nr. 30, 25 iulie-6 august 1871, la rubrica „Salon", p. 356-357, semnată: *Hasdeu*, de unde se reproduce.

(I. O.)

ADDENDA

ТРИ ЖЕНИХА И ТРИ НЕВЕСТЫ

TREI MIRI ŞI TREI MIRESE

În Arhiva B. P. Hasdeu de la Cabinetul de manuscrise al Bibliotecii Academiei române, se păstrează în mapa a V-a, sub numărul de manuscris 31, un caiet de format mare, cartonat, cu file albe scrise cu cerneală neagră, dar uneori şi cu creionul. Pare un caiet de şcolar, dar cu însemnări extragimnaziale în limba rusă. Tânărul B. P. Hasdeu va fi dovedit o precocitate creativă excepţională din moment ce paginile în discuţie sunt pline cu proiecte, fragmente sau opere finite, de genuri diferite: poezie, proză, dramă, tragedie, vodevil, însemnări cu caracter istoric, filologic, folcloristic.

În acest cadru miscelaneu, se află - între filele 20 şi 43 - piesa de teatru într-un act *Trei miri şi trei mirese*, subintitulată „vodevil". Este singura compunere dramatică cât de cât încheiată, deşi cupletele muzicale - aşa-zisele „cânticele" din tradiţia vodevilului românesc - sunt scrise la sfârşit. Ele poartă însă indicaţia introducerii lor în scenă, astfel încât întregul text capătă o structură închegată şi piesa are un final. Ne mirăm astăzi lăsarea lui la o parte, de către Eufrosina Dvoicenco, în volumul ei din 1936, unde, în materie de teatru se opreşte numai la fragmente sau proiecte.[1] Probabil, realitatea manuscrisului să fi descurajat pe distinsa cercetătoare, deoarece, într-adevăr, grafia are un caracter aproape stenografic, cu dese ştersături şi adăugiri înghesuite printre rânduri. Meritul descifrării şi traducerii paginilor în discuţie - aparent imposibil de abordat - revine harnicei noastre colaboratoare Natalia Protopopescu, care ne-a dat posibilitatea să stabilim un text important, mărturie a primelor încercări literare ale lui B. P. Hasdeu. Pe alocuri, vodevilul pune probleme de alegere a unor replici, de ordonare a cupletelor în versuri şi chiar de întregire a frazei cu ceea ce autorul însuşi a şters şi nu a mai completat. Bineînţeles, toate aceste operaţii obişnuite de editor, le-am notat foarte clar, pentru a da cititorului imaginea adevărată a stării de elaborare a manuscrisului.

În ceea ce priveşte conţinutul, *Trei miri şi trei mirese* ilustrează cu prisosinţă genul: comic facil, o acţiune artificios încărcată şi cu o vagă intenţie moralizatoare. Acţiunea s-ar putea rezuma în modul următor: tânărul ofiţer de cavalerie, Evgheni Ivanovici Grodeski este solicitat de prietenul său, Serghei Mihailovici Dobreakov - „gras şi greoi" - să convingă pe tânăra de 16 ani, Sofia, de dragostea lui. Dar ofiţerul de cavalerie se îndrăgosteşte el de proaspăta absolventă de pension şi amândoi pun la cale căsătoria lui Dobreakov cu mătuşa Sofiei, „fata bătrână" Agafia Afanasievna. După multe peripeţii, în care un rol important au şi cei doi servitori, Petruşa şi Natasa, totul se termină cu... trei miri (Grodeski, Dobreakov, Petruşa) şi trei mirese (Sofia, Agafia şi

[1] *Începuturile literare ale lui B. P. Hasdeu*, Bucureşti, Fundaţia pentru Literatură şi Artă, 1936. De altfel, de-a lungul anilor, vodevilul lui Hasdeu a fost semnalat de N. Romanenko în cunoscutele sale studii, precum şi de colega Despina Spireanu, în cadrul unei dezbateri la Institutul de Istorie şi Teorie literară „G. Călinescu".

Natașa). Cupletele - uneori nu îndeajuns de articulate acțiunii - au rolul de a sublinia nota moralizatoare, prin aparteuri cu publicul despre soții încornorați, despre căsătoriile de dragul banilor sau despre prietenia înșelată. Încântătoarea Sofia spune, într-un cântecel, încă înainte de a cuceri pe Evgheni, că pentru femei e un fleac să-și înșele bărbatul, deci este evidentă o temă obișnuită a speciei, care dă chiar titlul unui prim vodevil de V. Alecsandri: *Înșelătorul înșelat*. Agafia Afanasievna este o Caliopi Busuioc de mai târziu, din *Muza de la Burdujeni* de Costache Negruzzi. Dar incitația putea să-i vină tânărului autor și din literatura rusă sau polonă cu care B. P. Hasdeu era în contact în anii începuturilor. În Rusia, vodevilul se dezvoltă ca gen în primele decenii ale secolului al XIX-lea, fiind ilustrat de nume precum A. I. Pisarev, D. T. Lenski și chiar de marele scriitor Griboedov.[1] Dar chiar în caietul în care Hasdeu își scrie compunerea, există o filă cu cărțile poloneze de care se interesa sau pe care le avea în bibliotecă, listă de unde nu lipsesc și nume de dramaturgi. Așa, de pildă, este prezent Jozef Korzeniowski, autor printre altele al comediei *Panna mezatka (Domnișoara măritată)*.[2] Însă peste toate acestea se afla voga Teatrului de Vodevil din Paris, căruia i se puseseră bazele în 1792, stimulând condeiele unor Barre, Rodet, Scribe ș. a. De altfel, trupele franceze de varieteu circulau în această zonă fără opreliști. Înainte de înființarea teatrului românesc și de succesul lui Millo în *Chirița* lui V. Alecsandri, trupa Foureau - de pildă - își inaugurează prima stagiune la Iași, în 4 decembrie 1832. Sunt aduse echipe și din alte părți, cum se întâmplă în 1837 cu o trupă franceză de la Odessa care rămâne în Moldova o întreagă stagiune. În felul acesta, gustul public pentru vodevil este câștigat, cum se exprimă plastic Costache Negruzzi într-o scrisoare către Gheorghe Asachi din 1838: „n-am mai vrut să vedem nici Pierrot, nici Arlechin, nici pasul numit *nec plus ultra*; am cerut vodevile".[3] Acestei mode i se supune și B. P. Hasdeu încercând să adapteze teme de largă circulație, ținându-se foarte aproape de modelele epocii. Într-un caiet de mai târziu, cu extrase diverse, am întâlnit conspectat și un vodevil în 2 acte, din 1855, de Dumitrescu, J.: *Smărăndița sau fata pândarului*[4].

Vodevilul *Trei miri și trei mirese* nu este datat, ca de altfel toate compunerile din caietul intitulat de autor pe prima filă, parțial deteriorată: *„Excerpta, Analecta, Marginalia ad Res Daco-Romanas spectantia. Volumen 4"*. Doar într-o scrisoare adresată unei personalități locale se spune că avea 14 ani și că era elev în clasa a IV-a a Gimnaziului regional din Chișinău. Dar conceptul epistolei se află la finele caietului și înseamnă că tot ce scrisese înainte, peste cincizeci de file, inclusiv vodevilul de față, fusese creat la o vârstă incredibilă, în anul 1850 sau mai devreme! Pe de altă parte, începutul unui alt vodevil *Кирасирский офицеръ* (*Ofițerul cuirasier*) ne sugerează că însemnările din caiet ar putea fi mai târzii, din vremea când autorul român slujea ca husar în armata rusă. Alte dovezi însă vin să ne confirme că avem de-a face cu un caiet de școlar. Un proiect de piesă este intitulat *Месть гимназиста* (*Răzbunarea unui licean*), iar în cuprinsul vodevilului *Trei miri și trei mirese*, la filele 28^{r} și 29^{v}, între scenele VII și VIII, acțiunea este întreruptă pentru a face loc la două pagini de exerciții algebrice gimnaziale.

Chiar dacă precocitatea tânărului Hasdeu ne înspăimântă prin varietatea preocupărilor, vastitatea proiectelor (o proză istorică *Arbure* urma să aibă 20 de capitole) și prin îndrăzneala abordării tuturor speciilor genului dramatic, trebuie să constatăm că încercările sale sunt totuși mimări ale unor maeștri care îl impresionau pe tânărul învățăcel.

Remarcabil rămâne faptul că B. P. Hasdeu, aflat la confluența mai multor culturi, se interesa în mod sistematic - în atmosfera prielnică a familiei - de mersul literaturii române cu ale cărei cerințe încerca să-și acorde propria creație. Aproape toate proiectele de piese de teatru (dintre care 3 vodeviluri „dacoromâne") din caietul 31 au notat ca loc al acțiunii „Moldova" sau „Tătărași. Moldova". Iar între aceleași file, gimnazistul B. P. Hasdeu nota, fără tăgadă, în poezia *Sunt român*:

Pe români, din inimă și suflet
Îi iubesc ca pe frați. Pentru români
Sunt gata să mă jertfesc.
Cu brațul, cu mintea și cu sufletul
Fi-va o iubire sfântă.

Înclinația pentru teatru, preponderentă în manuscrisul pe care l-am prezentat, marele nostru scriitor o vedea în ascendența familiei sale. El vorbea astfel, în 1890, de trăsături, precum „gust special pentru teatru", „caracter vesel" și „poantă satirică", pe care le-ar fi moștenit de la bunicul Tadeu Hasdeu, perpetuate apoi în personalitatea fiicei sale, Iulia[1].

(S.I.)

[1] Vezi culegerile Старый русский водевиль. 1819-1849, Moscova, 1937 și Русский водевиль, Moscova, 1959.

[2] Vezi și I. C. Chițimia, *B. P. Hasdeu* – studiu introductiv la ediția *Ioan Vodă cel Cumplit*, Craiova, Ed. Scrisul românesc, 1942, f. LXXVI și urm.

[3] Apud Ioan Massoff, *Teatrul românesc*, București, E.P.L., 1961, p. 217.

[4] BAR, Arh. B. P. Hasdeu, Mapa IV, ms. 4.

[1] Cf. *Atavisme* în *Oeuvres postumes de Julie B. P. Hasdeu. Chevalerie*, Paris, Librairie Hachette, 1890, p. 281.

CUPRINS

DRAMATURGIA

DIN VOLUME

Răzvan şi Vidra (*Poemă dramatică în cinci cânturi*) 7 (541)
Trei Crai de la Răsărit (*Comedie în două acte*) 161 (603)
Femeia (*Schiţă dramatică în 5 acte*) 247 (615)

DIN PERIODICE

Răposatul postelnic 349 (672)

Scenete, dialoguri

Istoria modernă a patrioţilor români ..... 401(672)
Coaliţiunea ..... 406(672)
Votul universal ..... 415(673)
Constrângerea corporală ..... 421(673)
Neviolabilitatea domiciliului şi asigurarea libertăţii personale ... 427(673)
Dialogul Minţii cu Camera ..... 432(673)
O conversare ..... 436(674)

ADDENDA

Три жениха и три невесты ..... 443(675)
Trei miri şi trei mirese ..... 491(675)
Note, comentarii, variante 539